1600 1918 1983

În lumina și în pilda acelei clipe istorice tutelare, în care se înfăptui prima mare unire a românilor, veghează neobosit la cîrma destinului național Viteazul unității noastre de azi și de totdeauna.

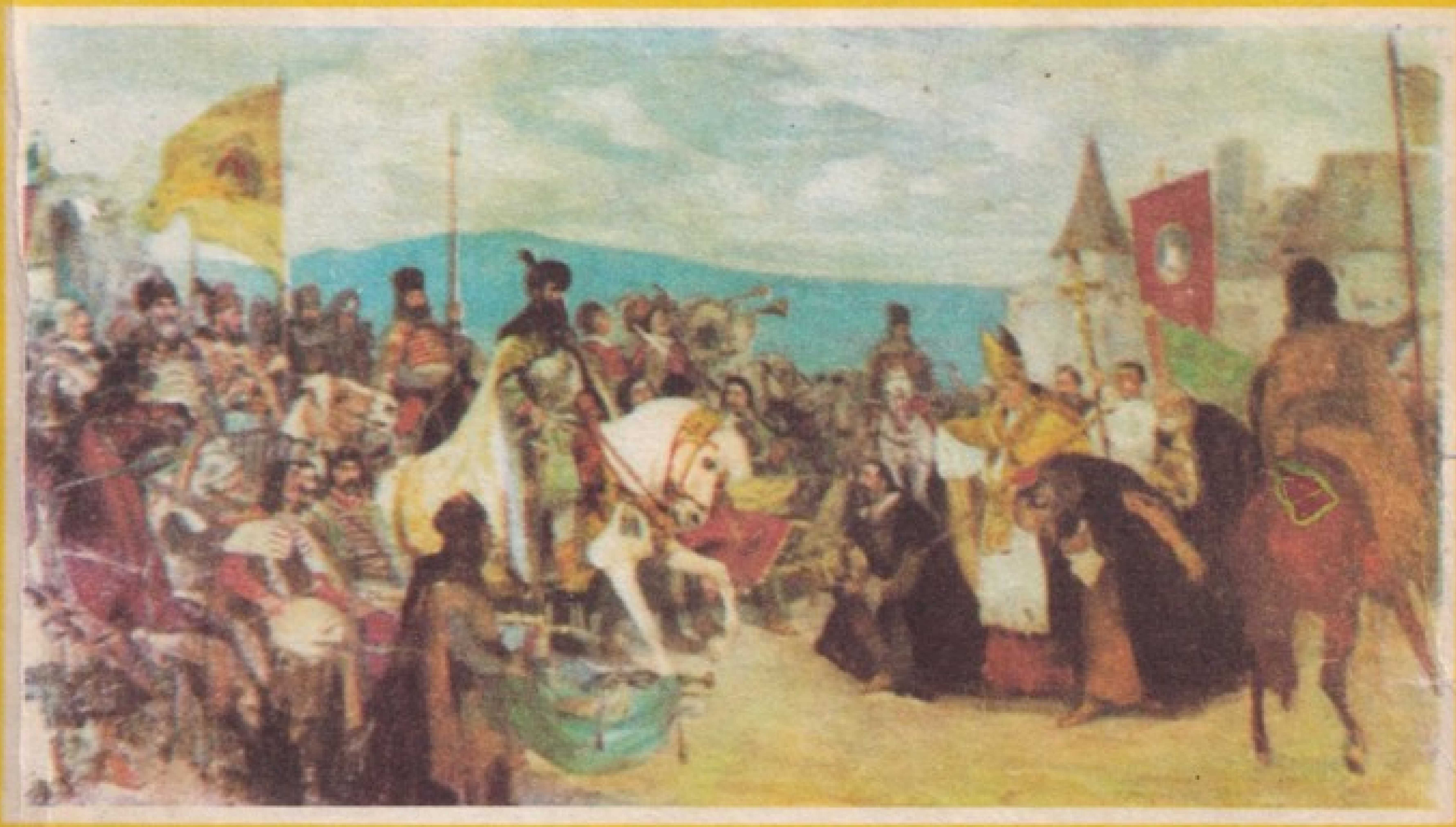

ALMANAH
flacara
1983

La 26 ianuarie 1983 tovarăşul Nicolae Ceauşescu împlineşte 65 de ani, din care 50 de prodigioasă activitate revoluţionară, de fermă şi neprecupeţită angajare în slujba Partidului, Patriei şi Poporului.

Născut – printr-una din aceste rare, dar semnificative coincidenţe ale istoriei - în anul Unirii de la Alba-Iulia, cîrmaciul destinului naţional e pentru noi simbolul şi girantul unirii unui întreg popor în jurul Partidului, pentru triumful Socialismului pe pămîntul României.

La mulţi ani, iubite conducător, întru slava Ţării pe care ai ridicat-o pe culmi de civilizaţie şi progres!

În semn de omagiu, am reprodus pe copertă tabloul care însoţeşte, în zbuciumul şi lupta sa de fiecare zi, pe preşedintele ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, în biroul său de lucru.

Autorul celebrului tablou „Intrarea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia" este

artistul D. Stoica

NICOLAE CEAUŞESCU — OMUL, REVOLUŢIONARUL, CONDUCĂTORUL

1. ACASĂ

Sînt sus pe deal, „la Trupini", şi aştept să răsară Soarele. Îl urmăresc în gînd cum, asemenea eroilor mitologici, iese din marea cea mare; cum îşi aruncă primele săgeţi în platoşa de apă a Sulinei; cum, cu pas galactic, a pornit să urce spre cea mai vestică aşezare a ţării — Beba Veche; îl văd cu ochii gîndului cum şlefuieşte cu pulberi de aur albele altare alpestre ale Carpaţilor şi cum, apoi, alunecă spre firul văilor pe sănіuşurile versantelor, către şesuri...

Iată-l. Este dis-de-dimineaţă, iar Plapcea Mică salută lumina astrului cu miriadele-i de oglinzi ale undelor încremenite de ger. Acolo, jos, lîngă pod, în Scorniceşti, în a douăzeci şi şasea zi a lui Ianarueie 1918, în casa aceea de lemn, cercuită cu ştacheţi de brad, lipită cu pămînt şi acoperită cu şiţă s-a născut Nicolae, al treilea copil al soţilor Alecsandra şi Andruţa Ceauşescu.

Se împlinesc de atunci şaizeci şi cinci de ani.

Sîntem ceea ce devenim, iar fiul comunei Scorniceşti a devenit unul dintre primii oameni ai lumii, dar în primul rînd al nostru, secretarul general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România. Şaizeci şi cinci de ani de viaţă. Timp calendaristic. Dar — şi o ştim de la secretarul nostru general — adevăratul timp al omului este timpul ţării sale. Iar timpul ţării este timp istoric. Trecînd prin tot şi prin toate. Dar mai ales prin oameni: coloana infinită a părinţilor, moşilor şi strămoşilor noştri. Oameni care au ţinut cu unghiile şi cu dinţii pămîntul pe care trăim noi, acum, alţii, dar OAMENI. Pentru că, din mers, ni s-a predat marea lecţie a demnităţii. Anume că: stă în puterea omului să înţeleagă, dar înţelegerea e posibilă numai în libertate; stă în puterea omului să se ia în stăpînire, cu condiţia să nu se lase stăpînit.

Stă în puterea omului. Totul.

Pentru că — s-a spus — omul poate atît cît ştie. Iar partidul ne-a ajutat să ştim că important nu este cît trăieşti, ci cum trăieşti, cum munceşti. Partidul ne-a învăţat să iubim munca nu ca scop, ci ca mijloc. Pentru că putem transforma numai transformîndu-ne. Acestea şi altele asemenea ne-a învăţat partidul, tovarăşul Ceauşescu.

...Am coborît în comuna Scorniceşti. Una dintre cele mai mari din judeţul Olt şi din ţară. Şi printre cele mai frumoase. O comună de frunte: 13 sate (atestate documentar din secolele XVI—XVIII), peste 12.000 de locuitori. O comună pe cale de a deveni un model de oraş agroindustrial. La sediul cooperativei agricole de producţie, sub portretul secretarului general, un citat: „...nu uit că m-am născut pe aceste meleaguri şi aş dori ca locuitorii acestor ţinuturi să nu fie ultimii, ci printre fruntaşii în muncă." Transcriu fraza în carnetul de reporter cu justificată emoţie. Recunosc în ea vibranta dorinţă a primului bărbat al ţării — exprimată clar, cu nestinsă ardoare patriotică — de a ne şti fruntaşi în muncă nu numai la noi, ci şi în concertul muncii popoarelor lumii.

— Să nu vă imaginaţi cumva că fiind „de-ai casei", exigenţa tovarăşului Nicolae Ceauşescu faţă de noi, locuitorii Scorniceştilor, ar fi mai mică — îmi spusese moş Năstase Avram, fost prieten bun cu părinţii secretarului general. Şi continuase: Dimpotrivă, să ştiţi că se munceşte din răsputeri pentru a fi la înălţimea cerinţelor sale. Cooperativa noastră a fost înfiinţată în 1950. Am pornit cu puţină agoniseală, dar cu multă voinţă de muncă. Eram cu totul 42 de familii şi 154 hectare de pămînt. Aveam 7 vaci, 35 de porci şi 10 perechi de boi. Recolta din acel an? În medie la hectar 584 kilograme de grîu şi 946 de porumb. Valoarea averii obştii era pînă-n trei sute de mii de lei. Deşi avea de îndeplinit importante sarcini în partid şi în stat, deşi ţara era confruntată cu probleme inimaginabil de grele, tovarăşul Ceauşescu a venit la noi, a participat la două adunări generale ale cooperatorilor, ne-a îmbărbătat, ne-a ajutat cu sfaturi. Păstrăm procesele verbale de atunci. Ne-a ajutat tot timpul, venea şi vine şi acum şi discuta cu

MĂRTURII ALE TINEREȚII REVOLUȚIONARE

La vîrsta de 15 ani, în timpul primei arestări (1933)

Membru al secretariatului Comitetului Central al U.T.C. (1939)

Ordonanța Consiliului de război al Corpului 5 Armată prin care tînărul revoluționar Nicolae Ceaușescu este trimis în judecată (1936)

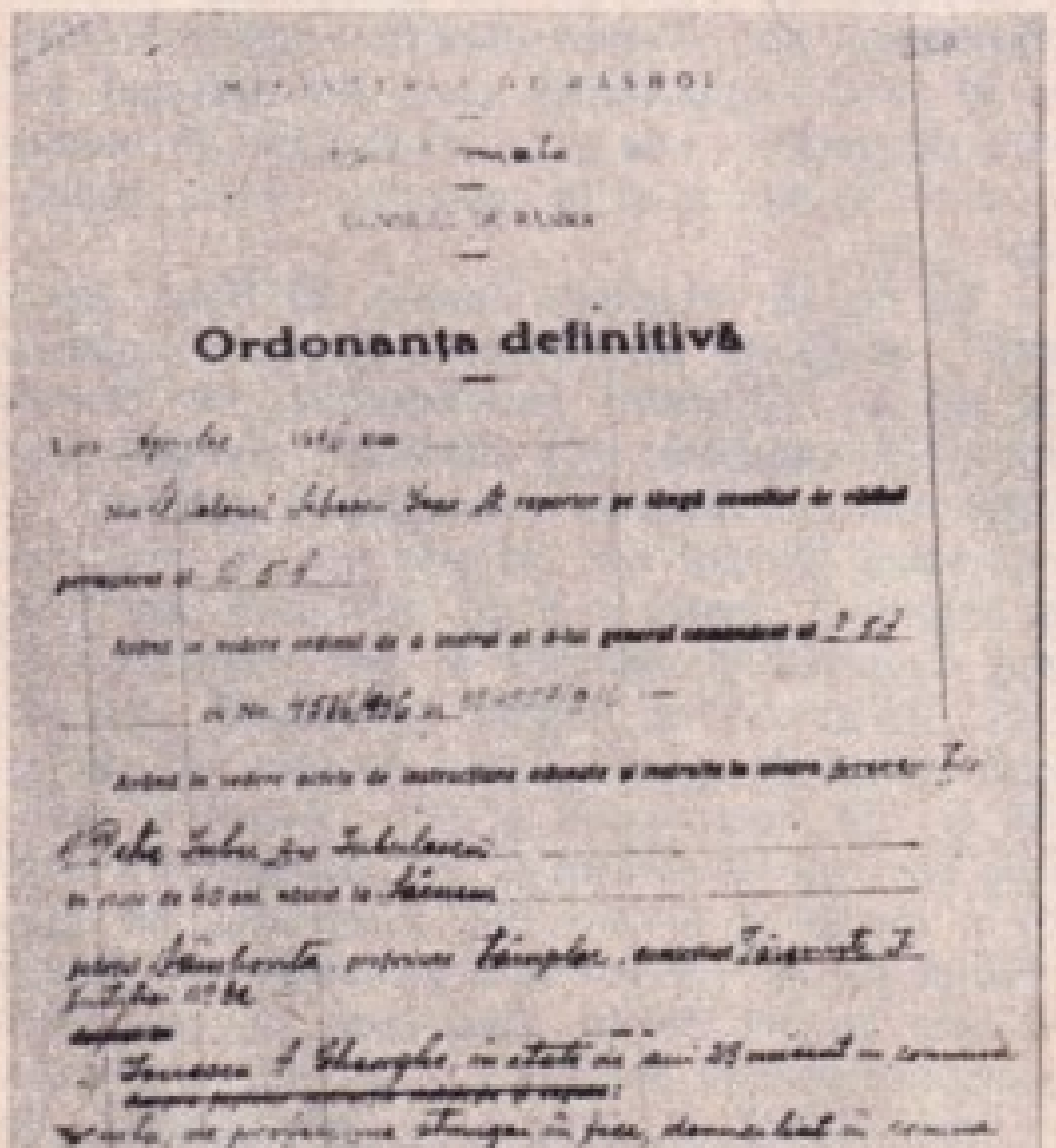

Ordonanța definitivă

Un grup de internați politici, la eliberarea din închisoarea Doftana (1939). Primul din stînga, în picioare — tovarășul Nicolae Ceaușescu

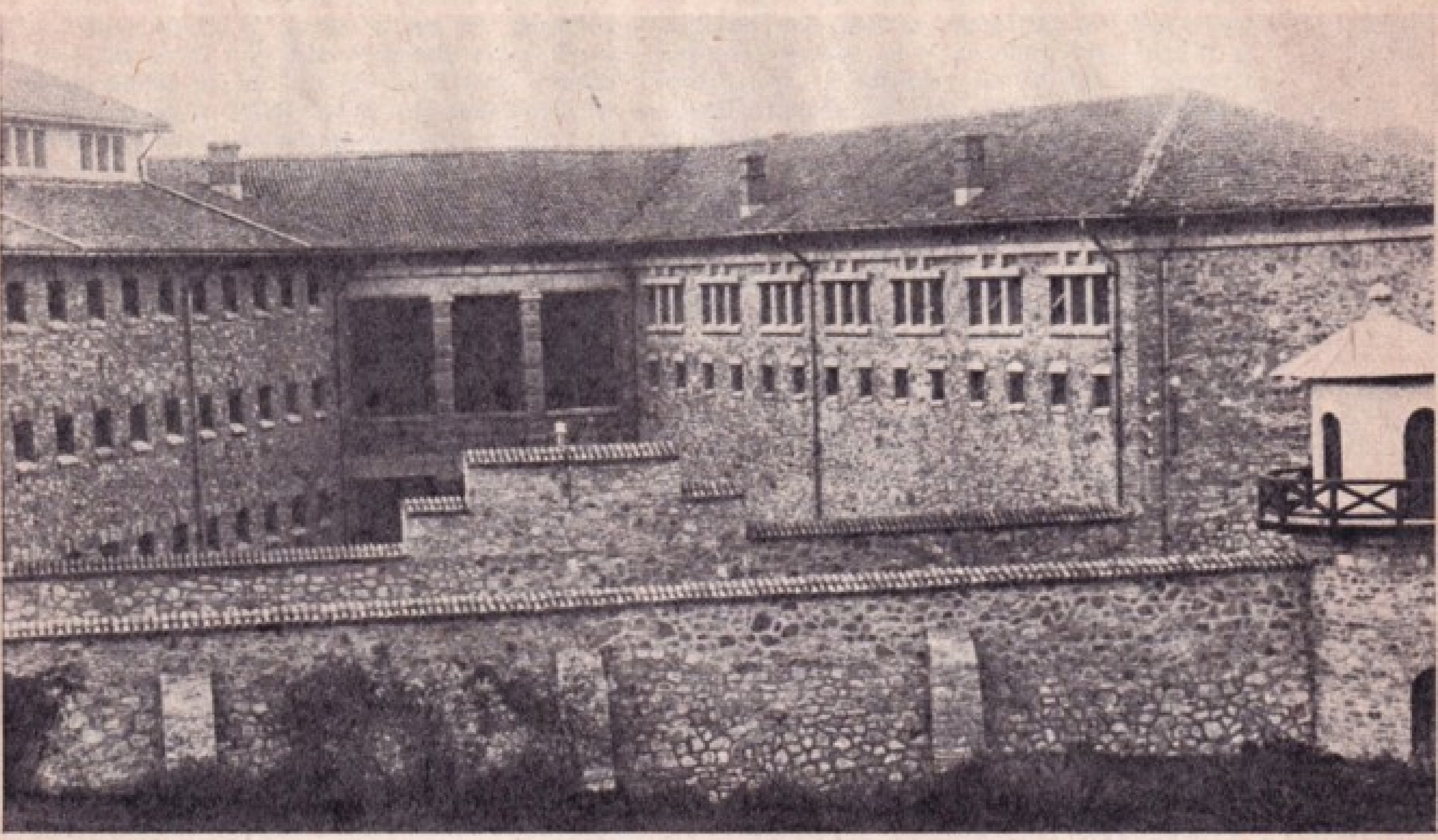

Penitenciarul Doftana

Notă de siguranţă privind transferarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu în lagărul de internaţi politici Tîrgu-Jiu (14 august 1944)

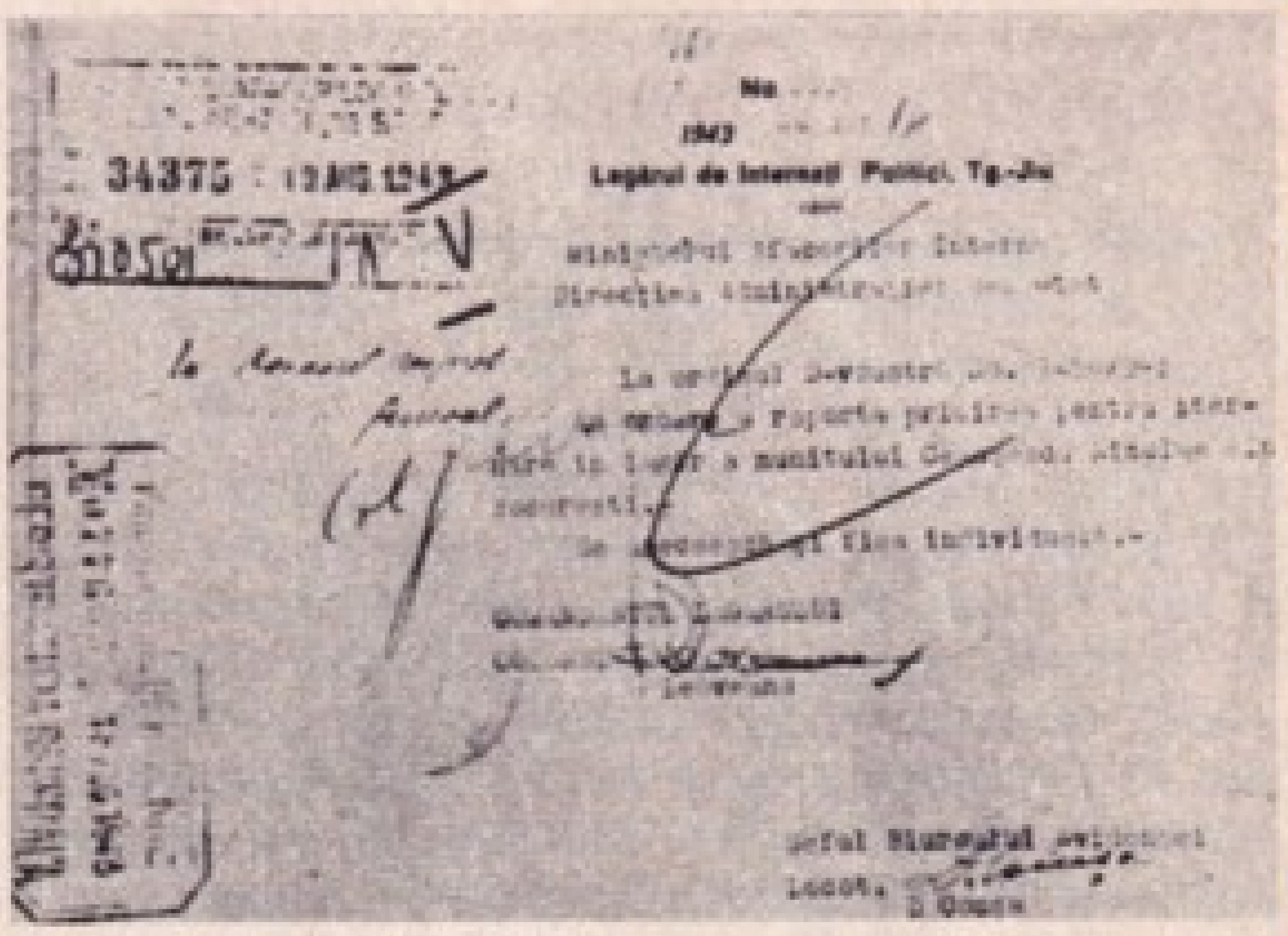

34375

Lagărul de Internaţi Politici, Tg.-Jiu

1944. Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi alţi tovarăşi în lagărul de internaţi politici de la Tîrgu-Jiu

bătrînii: «Podzolul degradat, smolnițele, nu numai ele sînt de lucrat, ci mai ales oamenii, în primul rînd oamenii» — ne spunea tovarășul Ceaușescu. Pot să vă confirme și cooperatorii pensionari Lăzărescu Melete, Florea Oanță, Ene Dumitru. Erau ani grei de muncă, dar și de satisfacția de a-l avea în mijlocul nostru pe omul care avea să devină primul președinte al României. Mie-mi spunea «nenea», că-l știam de cînd era mic...

— Exact, cum a fost copilul Nicolae Ceaușescu?

Anica Oprea, fostă colegă de clasă: Învăța foarte bine, era curajos și tare-i mai plăcea să se dea cu sania de pe dealul Bălăceanu, pînă la capul podului, lîngă casa lor; vara strîngea cu noi buchete de pelinariță, pentru săpun... Copiii Ceaușescu erau cuminți și buni, nea Andruța nu știu să-i fi bătut vreodată. Nicolae era bine văzut și de învățători, pînă-ntr-a patra l-am avut pe Balaci Mateescu, apoi pe Ion Bărăscu... N-am să uit iarna cînd jandarmii l-au adus acasă... Era zăpadă pînă la stoborală (vîrful ulucii — n.r.) pe stradă nu se mai vedeau nici oamenii din căruțe, cînd mergeau cu sacii la moara lui Ion Gherzan, da' hainii ăia nu se uitau că-i copil și l-au adus pe jos, îmbrăcat doar în cămașă și pe cap cu o bască... M-am mirat că nu plîngea, așa ceva nu se uită...

2. OMUL, CONDUCĂTORUL, REVOLUȚIONARUL

Priviri inteligente, drepte și dîrze, deși îmbrățișate de oboseală; trupuri tinere, neîncovoiate, și pașii fermi, deși brațele și picioarele purtau povara zornăitoare și zguduitoare a zalelor din oțel; frunți senine, deși sărutate și încercate de griji și de aerul dintotdeauna rece al străzilor de sub Tîmpa; dar și calm; dar și demnitate; dar și curaj; dar și hotărîre; totul între baionete — iată ceea ce atrăgea atenția asupra convoiului care în dimineața zilei de 17 mai 1936 se îndrepta implacabil spre clădirea Tribunalului militar al Consiliului de război al Corpului V de Armată din Brașov. La ora 9,00 sala de judecată răsuna de rostiri sacadate ca niște trosnete de arme — se făcea apelul acuzaților și se citea ordonanța definitivă de dare în judecată. 154 capete de acuzare. Cele mai multe și cele mai grave îl priveau pe acuzatul Nicolae Ceaușescu. Împlinise 18 ani și patru luni...

Cum s-a comportat? S-a vorbit mult și pe drept cuvînt despre atitudinea exemplară a — pe atunci — foarte tînărului militant comunist. Iată însă și două fapte mărunte doar în aparență, dar care în realitate conturează un profil moral de om, de revoluționar și de conducător fără cusur, un adevărat model. Ambele aspecte le-am desprins din ziarele vremii. 1. „Bătaie? Ho-ho, și încă cum! Jandarmii nu se joacă. O spune, totuși, simplu, ca pe un lucru devenit firesc, schițînd din cînd în cînd un gest: trei degete unite, descriind cercuri, ca pentru rotunjirea frazelor. Nu a împlinit 20 de ani și a fost și el condamnat, în aceeași ședință de sîmbătă, la șase luni închisoare. Tot pentru ultraj. Și anume pentru că — la auzul pedepsei date lui Tarnovski — s-a adresat consiliului spunînd că se solidarizează cu camaradul său. Inimă tînără și generoasă..." 2. „Intrăm în sală și găsim pe acuzați în bănci. Tineri toți... Au îndurat destule, dar nu se plîng. O femeie de afară trimite unuia dintre ei un corn. Băiatul îl împarte în patru. Sînt patru inși care mănîncă acum dintr-un corn..." Iată și declarația militantului Ion Stănescu, acuzat în același proces: „Cel care a contribuit cu vorba și cu fapta sa, cu întreaga sa atitudine la puternica sudare sufletească a micului nostru grup, la întărirea hotărîrii noastre de luptă a fost tovarășul Nicolae Ceaușescu. Concomitent — necruțător și deosebit de combativ." Și încă. „Cel mai mult a avut de suferit tovarășul Ceaușescu datorită dîrzeniei de care a dat dovadă. Organele de anchetă nu au reușit să-i afle nici măcar numele, fiind nevoite să ceară sprijin agenților de la București ai Siguranței statului, pentru a-i stabili identitatea."

Anii au trecut cum știm. Munca neobosită, abnegația nedezmințită și lupta neprecupețită l-au înălțat pe tovarășul Ceaușescu în fruntea destinelor partidului și țării. De nedespărțit îi sînt faptele de om; faptele de revoluționar; faptele de conducător. Iată confirmări. Altele. Pentru că dincolo de zile și de nopți, dincolo de ani și de anotimpuri, ceea ce dăinuie cu adevărat sînt faptele. Ele rămîn semănate în oameni (De aceea trăiesc cît omenirea. De aceea sînt nemurire!) Iată un astfel de fapt — petrecut în Bărăgan, sîmbătă 26 iunie 1965 — așa cum a rămas el în memoria Eroului Muncii Socialiste Ion Spătărelu, președintele C.A.P. Gheorghe Doja: „Voia să vadă tot, să știe tot. La un moment dat s-a urcat pe combină — tocmai primisem niște combine noi — și a pornit cu ea. Careva dintre cei cu care venise la noi, un tovarăș mai vîrstnic, i-a strigat așa, ca unui tînăr: «Las-o în pace, de ce te amesteci în chestiile astea?» Nu i-a răspuns, l-a privit doar zîmbind într-un fel care eu am înțeles că ar fi vrut să spună așa: „Trebuie să mă amestec și o să mă mai amestec". Și a mers mai departe, a tras două brazde prin lan apoi a coborît mulțumit. Aici, la Gheorghe Doja s-a tras prima brazdă a unei noi gîndiri și acțiuni revoluționare..."

A fost ca și chemarea de la Scornicești: „Doresc să fiți printre fruntașii în muncă..." Și au răspuns cu aceeași dragoste și cu aceeași promptitudine toți cei care sub lapoviță și ninsori, ori sub viscoliri de soare contribuie la plămădirea aromei pîinii românești. Au răspuns muncitorii pămîntului din Satu Mare și din Insula Mare a Brăilei, au răspuns cei din Cîmpia Banatului și din Dobrogea, de pe terasele Ialomiței, de pe fostele nisipuri zburătoare ale Dăbulenilor, ori de pe podișurile Moldovei, ori de pe obcinele Bucovinei... „Doresc să fiți printre fruntașii în muncă... „Iar la îndemn inimile s-au alăturat inimilor, brațele-brațelor, munca-muncii, s-au alăturat românul și maghiarul, și germanul și toți ca unul au făcut să rodească vetrele de pîine ale țării. Ce-i drept, nu toți au muncit cu aceeași vrednicie.

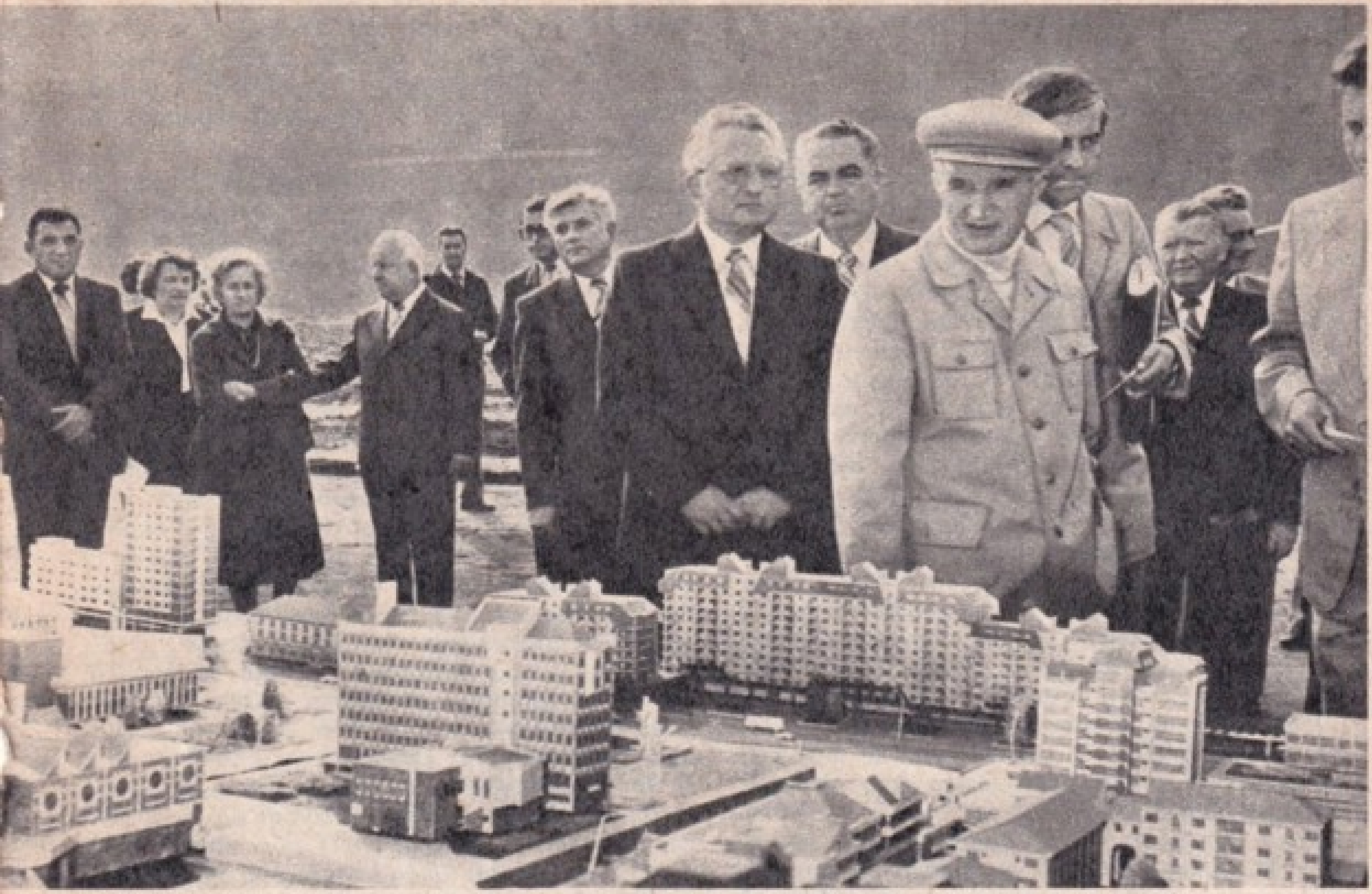

În timpul vizitei în județul Hunedoara (septembrie 1982)

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în timpul vizitării Combinatului petrochimic Midia Năvodari (octombrie 1982)

Unii au încercat să se împăuneze cu succesele altora, alţii ar fi dorit să prezinte doar faţa sclipitoare, lustruită ad-hoc, a lucrurilor... Iată o întîmplare din urmă cu doi ani:

Era dimineaţa pe la 9 şi jumătate, la Singureni. Preşedintele şi inginerii şi contabilii şi încă alţi cîţiva din suflarea şefească a ceapeului ticsiseră sediul — un fost acaret al Cantacuzinilor — ştiind că nimeni de la centru n-are să se încumete curînd pe la ei. Las' că noroaiele singurănenilor nu-i îmbia decît arareori pe tovarăşii din capitala nou înfiinţatului judeţ Giurgiu, dar în ziua aceea — aflaseră şi ţîncii — în zonă se aştepta vizita tovarăşului Ceauşescu. Cei de la Călugăreni se uitau deja în lungul asfaltului, părîndu-li-se că şi văd şi aud maşinile din coloana oficială. Frumoase lucruri erau de înfăţişat la Călugăreni, numai că ceasurile începuseră să fie privite mai des şi cu nedumerire. Ei, ăştia de la Singureni fuseseră lăsaţi la dos şi la posomoreală, ca inşi ce se aflau cam fără vlagă economică într-o comună în care — ce-i drept e drept — se pripăşise vrednicia greierilor şi-şi săpase vad nechibzuinţa. Animalele lor — cîte se deschingaseră vii de sub iataganele gerului — rămîneau acuma moarte cîte şapte-opt pe noapte, dar nici de gălbează, nici de gura de lup, nici de trîntitură de urs... Cam astea erau gîndurile tehnico-administrativilor aflaţi în păr în dimineaţa aceea, pe la 9 şi jumătate, la sediul ceapeului Singureni. Radioul se auzea în surdină, ziua curgea egală cu celelalte, timpul părea că n-are preţ... Atunci a năvălit unul din sat şi le-a spus cu mare risipă de glas că „tovarăşul Ceauşescu e la ferma de la Stejaru, deşi nu era în plan". Într-un minut s-a golit sediul, fiecare s-a dus cam pe unde ar fi trebuit să se afle încă de dis-de-dimineaţă. Eu — îmi povesteşte acum ajutorul de contabil Mocanu Ion — am rămas în scaun şi rîdeam în mine privindu-i p-ăia care fugeau. Îmi adusesem aminte că era miercuri, 1 aprilie, iar pe insul cu vestea îl ştiam de şolticar. Următoarele zece minute am fost în sediu singur-cuc. Apoi am auzit iar cum bubuiau treptele sub paşii cuiva. Noul venit a strigat din prag: „Să vină cineva ca să ofere explicaţii tovarăşului secretar general!" Cum rămăsesem singurul „cineva" am coborît şi am ajuns în curte. M-am îngălbenit mai tare decît maşina ARO în care se afla tovarăşul Ceauşescu. Am strigat Bună ziua şi să ne trăiţi, dumnealui mi-a răspuns la salut (era însoţit doar de cîţiva tovarăşi) după care m-a întrebat «De ce mor vacile la dv.?» Eu, ce să zic, picam de frică şi-am dat-o p-a dreaptă: „De foame, tovarăşe secretar general." «Am văzut că le daţi furaje stricate...» „Îşi mănîncă şi aşternutul de sub ele..." Apoi am luat-o spre grajdurile de aici. Era o apă mîlită, şi nişte hîrtoape, pereţii abia se zăreau de sub bălegar, vreo 20 de mii de tone, nişte saci cu îngrăşăminte chimice fuseseră basculaţi într-o băltoacă şi — culmea! — la vreo douăzeci de paşi, chiar în faţa noastră zăcea uitat un cal... „A murit azi noapte, a sărit cu gura un magazioner, n-am apucat să-l ridicăm." Preşedintele ceapeului se întorcea şi el dinspre grajduri, chipurile pînă atunci fusese copleşit de treburi p-acolo. Vocea secretarului general era foarte calmă: «Întîi să faceţi curăţenie pe aici, apoi grupaţi animalele pe ferme, să reamenajaţi sectorul zootehnic, să construiţi o fermă de păsări, să modernizaţi păşunea. Începeţi cu oamenii. Vă dau două săptămîni ca să faceţi lumină...»

Două ore mai tîrziu, la Călugăreni, vizita de lucru a reintrat în programul dinainte stabilit. În aceeaşi seară, la Singureni a fost ales alt preşedinte. Oamenii l-au vrut pe Iordache Ion, care pînă atunci fusese tractorist şi bun şef al secţiei locale de mecanizare. I s-a recomandat să instaureze rînduială de gospodar. Alţii s-au ales cu severe sancţiuni. De atunci a trecut un an şi ceva. Noutăţi? Drumul principal din Singureni a fost asfaltat; pe islazul comunal zburdă vreo mie de bovine (Vacile au sărit de la 2 la 6 litri de lapte, iar mortalitatea lor este zero!), apoi cam 1400 de oi... De pe urma fermei de păsări s-a obţinut un milion de lei numai pe ouă, există acum 13 grajduri curate-curate, se mai ridică două şi un grup de muls, în jurul lor înverzeşte o păşune irigată cu apa din cele cinci puţuri săpate special, iarba au cosit-o a doua oară (în iarna lui '81—'82 cei de la Singureni au adunat atîtea furaje că le-au prisosit şi-au dat şi celor de la I.A.S. Adunaţii Copăceni!), iar grăjdari cum sînt Toma Ilie, şi Toma Constantin, şi Stancu Ilinca, şi Avram Ştefan şi alţii au început să cîştige peste 50.000 de lei pe an... Altceva? Poate doar faptul că de atunci n-a mai fost lună fără ca pe la Singureni să nu treacă — cine credeţi? Însuşi ministrul agriculturii.

Exigenţa, obişnuinţa de a lua hotărîri în deplină cunoştinţă de cauză — iată alte note caracteristice stilului de muncă propriu tovarăşului Nicolae Ceauşescu. Şi încrederea în talentul şi în capacitatea creatoare a oamenilor ţării. Exemple? Iată-le: Sîntem a 27-a ţară care construieşte pe Terra cel de-al 57-lea metrou. În acelaşi timp cu Bucureştiul se lucrează la construcţii similare la Bombay, la Sao Paolo, la Hong Kong... Dar sîntem singura ţară — aflată între cele în curs de dezvoltare — care-şi constrieşte metroul cu mijloace proprii. (În lume, numărul acelora capabile de aceeaşi performanţă egalează suma degetelor unei singure mîini). „Adică numai cu oameni şi cu utilajele noastre", îmi amănunţise ideea tovarăşul general locotenent Petre Constantinescu, directorul general al întreprinderii constructoare. După care a adăugat că „a fost un act de curaj excepţional, dar şi de aprofundată cunoaştere a posibilităţilor noastre de către tovarăşul Nicolae Ceauşescu, care ne-a oferit şansa de a putea oferi lumii ce sînt în stare să facă românii chiar numai şi pe bază de ambiţie. Fiindcă de tradiţie nu putea fi vorba la metrou." Într-adevăr, neam-de-neamul nostru n-a mai făcut aşa ceva. Numai că — deloc întîmplător — trăim în ţara meşterului Manole. „Tovarăşului Nicolae Ceauşescu îi datorăm atît înfiinţarea facultăţii noastre, cît şi relansarea industriei aeronautice româneşti." Este chiar afirmaţia conf. dr. ing. Cornel Brebente, decanul Facultăţii de aeronave din I.P. Bucureşti. Iar rezultatul? am întrebat. „Cu prilejul deschiderii anului universitar 1982/1983 i-am prezentat

Aspect din timpul ceremoniei în cadrul căreia tovarăşului Nicolae Ceauşescu i-a fost înmînată înalta distincţie „Om al anului 1981", conferită de Adunarea pentru Integrare Naţională din India

tovarăşului secretar general principala noastră realizare — un avion ţintă care s-a bucurat de frumoase aprecieri. Indicaţia «să gîndim cu capetele noastre» s-a materializat deja prin proiectarea în concepţie proprie a unui avion de antrenament economicos, dar cu performanţe deosebite. Nu trebuie uitat că tot la noi s-au făcut studiile experimentale privind aerodinamica unor caroserii — vezi cazul vagoanelor de metrou — apoi turnul TV care urmează să se construiască; iar platforma de transport pe pernă de aer poate fi văzută funcţionînd la Cugir. Important este că s-au învins nişte inerţii..."

Ştefan Knuff, *secretar al Comitetului judeţean Sibiu al UTC: „Lupta cu inerţia este acum, mai mult ca niciodată, un program politic ce capătă în toate domeniile vieţii materiale şi spirituale demnitatea şi nobleţea unui efort permanent înflăcărat de simbolul fără egal al comunistului şi revoluţionarului care este tovarăşul Nicolae Ceauşescu." Remarca tînărului activist sibian vizează o altă incidenţă a personalităţii secretarului general al partidului: grija faţă de omul muncii, atenţia permanentă pe care primul muncitor al ţării o manifestă faţă de noi toţi, dar în primul rînd faţă de muncitori. Dovezi? De astă dată trei, dintre sute altele.* Silviu Stănculescu, actor: *„La recomandarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu au luat naştere o seamă de teatre muncitoreşti, aspiraţie pe care au nutrit-o în trecut şi unii oameni de teatru cu dragoste de popor. Iată o nouă deschidere spre afirmarea talentului şi virtuţilor oamenilor din fabrici şi uzine. Schimbul acesta viu de experienţă este în egală măsură necesar profesionistului şi amatorului. Stagiunile permanente pe platformele muncitoreşti vorbesc despre împlinirea menirii artistului nostru de azi. Festivalul Naţional «Cîntarea României» născut tot din iniţiativa tovarăşului Nicolae Ceauşescu — căruia îi adresăm pentru aceasta o recunoscătoare mulţumire — prilejuieşte o neînchipuit de frumoasă şi de cuprinzătoare manifestare a bogăţiei, a tezaurului de talent al românului, totdeauna meşter la muncă, dar şi la joc."* Antal Arpad, *strungar, Unitatea de mecanizare pentru transporturi şi construcţii forestiere din Miercurea Ciuc: „Ştim foarte bine cît datorăm iubitului nostru părinte şi conducător pentru grija deosebită, permanentă ce o poartă dezvoltării multilaterale, armonioase şi unitare, a tuturor judeţelor şi localităţilor patriei, oferindu-le astfel condiţii libere şi egale de muncă şi viaţă, de formare şi de afirmare. Soluţionarea într-un spirit de înalt umanism revoluţionar a problemei naţionale — care poartă pecetea gîndirii şi acţiunii creatoare a tovarăşului Nicolae Ceauşescu — este o dovadă excepţională a ceea ce poate realiza un popor sub o conducere înţeleaptă."* Toma Oprea, *preşedintele Consiliului oamenilor muncii de la Întreprinderea „1 Mai" din Ploieşti: „Ne trebuia ca aerul un strung foarte mare (diametrul de 1 metru şi batiul de zece metri) şi bineînţeles că nimeni n-a fost de acord ca să-l importăm. Atunci l-am făcut noi,* prin autodotare. Cu prilejul unei vizite l-am prezentat tovarăşului Ceauşescu. Puteţi să mai faceţi altele la fel?, ne-a întrebat. Desigur, numai că avem nevoie de dotări... Concret, ce anume? Am spus şi, curînd după aceea „1 Mai" a devenit producătoare şi de astfel de maşini unelte alături de Farell, Sykes şi Lorentz — singurele din lume cu o astfel de specializare. A fost una dintre nenumăratele dovezi ale atenţiei cu care ne-a înconjurat tovarăşul Nicolae Ceauşescu pe noi, constructorii de utilaj petrolier. Dar tot dumnealui personal îi datorăm şi existenţa complexului creşă-grădiniţă de 360 locuri, şi rezolvarea problemei iluminatului din secţia de utilaj complex unde lucrează peste 1400 de oameni..."

Despre excepţionale calităţi de conducător ale secretarului general al partidului nostru ne-a vorbit şi lăcătuşul Gheorghe Buruc, Erou al Muncii Socialiste la întreprinderea bucureşteană „23 August". M-a lămurit povestindu-mi două întîmplări care, după propria-i expresie, nu le va uita niciodată. Prima: Prin '69—'70 hala de montaj locomotive era aproape gata ca să fie dată în exploatare cînd, cu prilejul unei vizite de lucru, a văzut-o tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Eram aproape şi l-am auzit: «Aveţi grijă cum aşezaţi podurile rulante, ar fi cazul să faceţi toate operaţiile aici, să nu mai plimbaţi locomotivele prin alte ateliere...» Atunci mi-am zis că uite ce bine informat este, chiar aşa se şi întîmpla, ca să decapotăm locomotivele le duceam sub alte macarale... Bineînţeles că s-a făcut modificarea conform indicaţiei, după care — obişnuindu-ne — am uitat că, iniţial, proiectanţii gîndiseră altfel... Au trecut trei ani şi — cu prilejul altei vizite — ce credeţi că aud? «Ia să-mi arătaţi cum aţi aşezat macaralele». Înţelegeţi? E şef de stat are pe cap toate problemele lumii şi după trei ani a venit şi ne-a întrebat de parcă ne despărţiserăm aseară: «ia să văd...» Pe conducătorul adevărat îl cunoşti nu numai după sarcinile pe care le trasează, ci şi după cum le controlează... Altă dată, într-o adunare la municipiu, primisem sarcina să adresez un salut tovarăşului secretar general. Dumnealui era de faţă. După ce am citit, cineva s-a aplecat şi i-a spus tovarăşului că-s muncitor la „23 August". S-a ridicat spre mine zîmbind, mi-a strîns mîna şi mi-a şoptit, parcă să nu-l audă cei din jur: „Ce mai e pe la locomotive?" Nu mă pierd

Conducătorul partidului şi statului nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, împreună cu tovarăşa Elena Ceauşescu, în mijlocul oamenilor muncii de la Întreprinderea mecanică „Nicolina" din Iaşi (septembrie 1982)

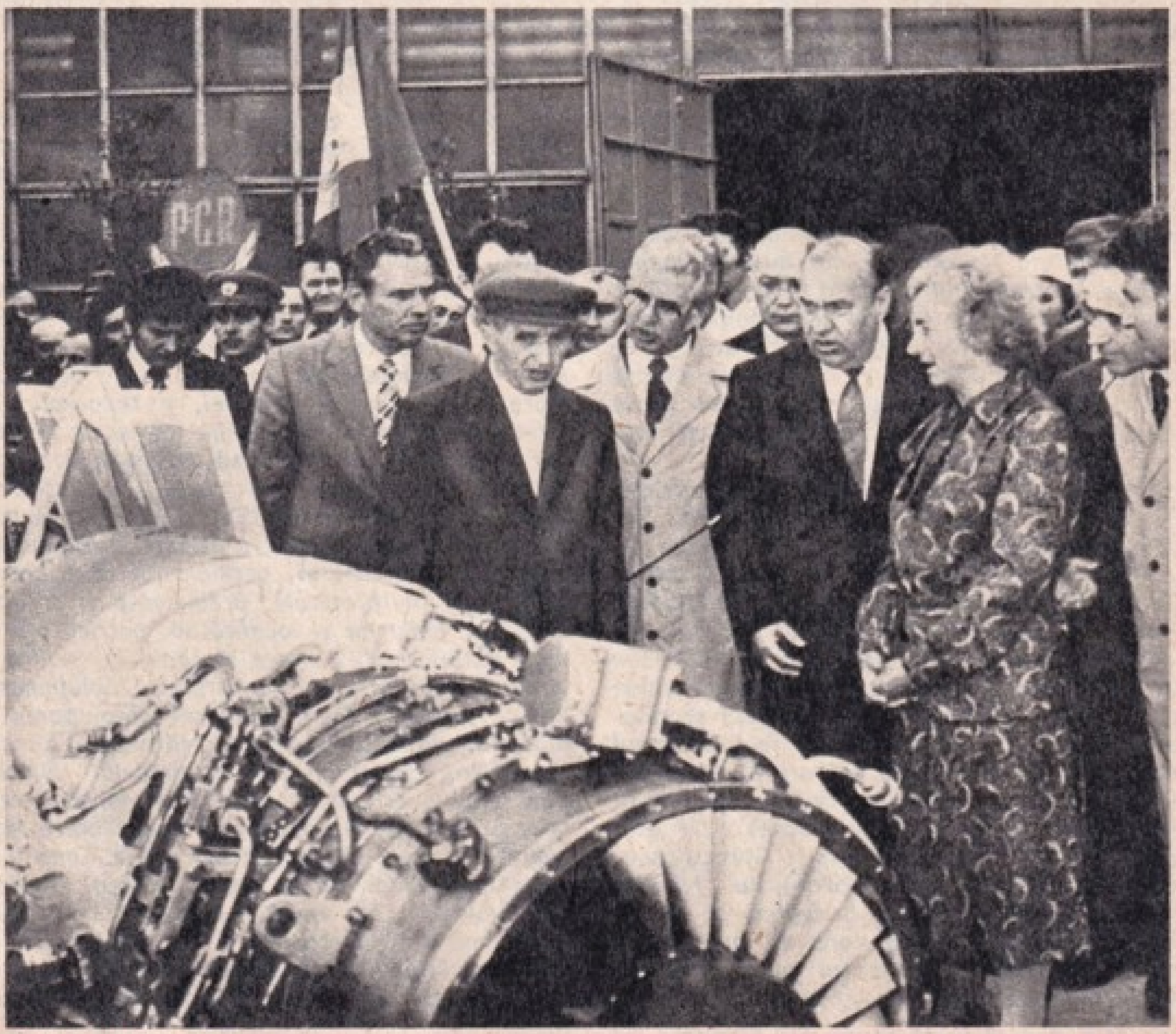

尼亚共产党总书记、罗马尼亚社会主义共和国总统尼古拉
NIZAT DE POPULAȚIA MUNICIPIULUI SHENYANG ÎN ONO
ETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN · PREȘEDINTELE REPUB

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, la mitingul prieteniei româno-chineze din Shenyang, în timpul vizitei oficiale de prietenie în R.P. Chineză (aprilie 1982)

ușor, dar atunci m-am poticnit. Va să zică cel care-l informase știa doar întreprinderea de unde veneam, iar dumnealui ținea minte și secția unde mă văzuse, și poate că-mi știa și numele?! Mă știa pe mine, un lăcătuș neînsemnat, între 20 de mii de muncitori dintr-o întreprindere..."

Neculai Ion, primarul Brăilei: „Ceea ce m-a impresionat mai mult la tovarășul secretar general este dialogul continuu pe care-l întreține cu oamenii, felul cum știe să le mulțumească... Concret? Iată, nu mai departe decît la vizita făcută în toamna lui '81 la Întreprinderea de utilaj greu „Progresul" din Brăila. Aterizează elicopterul și din mii de piepturi muncitorești izbucnesc urale. Se știe că la primiri de acest fel există un protocol, și firește că a fost respectat. Dar cînd nimeni nu se aștepta, tovarășul Ceaușescu a părăsit pe cei care-l însoțeau și culoarul special creat pentru domnia sa, și a pătruns în mijlocul oamenilor strîngînd cu o căldură deosebită mîinile acelea mari și noduroase, bătucite de munca la forjă și la oțelărie. Și nu cred că am văzut vreodată pe fața cuiva atîta respect cît era atunci pe fața tovarășului Ceaușescu. Am credința că nimic nu-i mai înălțător la un om decît respectul față de semenii săi care muncesc..."

De nedespărțit sînt faptele omului, ale revoluționarului și ale conducătorului Nicolae Ceaușescu. Și se confirmă că ceea ce dăinuie cu adevărat sînt faptele. Ele rămîn semănate în oameni. De aceea trăiesc cît omenirea. De aceea sînt nemurire. Pentru că așa-i, aici, la noi...

3. ACASĂ

Trăim aici.

Priviți jur-împrejur și veți recunoaște miracolul cosmic; priviți jur-împrejur și veți recunoaște miracolul orografic; priviți jur-împrejur și veți recunoaște Țara. Țara — adică pămîntul și subpămîntul nostru, munții noștri, apele noastre, văzduhul nostru. Țara — așa cum am moștenit-o. Dar și Țara — așa cum am făcut-o noi în anii puterii populare. Îndeosebi, așa cum am făcut-o după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român.

Priviți jur-împrejur. Veți recunoaște noua față a satelor și a orașelor; veți recunoaște industriile noi; și agricultura cea nouă; și Teatrul Național; și conurbația litoralului; și Transfăgărășanul; și metroul; și Porțile de Fier I și II; și Canalul Dunăre-Marea Neagră; și ...

Priviți jur-împrejur și veți recunoaște REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA, acum, la cea de-a 65-a aniversare a președintelui NICOLAE CEAUȘESCU, eroul neamului nostru

MIRCEA BUNEA ■

Scorniceşti. La mormîntul părinţilor

IANUARIE LA SCORNICEŞTI

În ianuarie, de ziua tovarăşului Nicolae Ceauşescu, Scorniceştii, vatra natală a Preşedintelui, este o feerie de alb.

Iarna, de fapt, dezavantajează satele de cîmpie. Contrastul alb-negru e prea simplificator pentru bogăţia, varietatea, infinitatea de culori şi de tonuri cu care sînt înveşmîntate aşezările de plugari în restul anului, cînd rîd în geamuri muşcate şi trandafiri, cînd gardurile sînt înecate în rosmarin şi zorele, cînd corzile albastre de viţă înconjoară cu struguri stîlpi de cerdacuri, cînd pe şuri sau în pomii grădinilor înnegresc cuiburi de berze, aceşti soli ai sudului fierbinte, aducînd simbolic promisiunea copiilor. Toate satele Cîmpiei Române sînt sate cu mulţi copii, populaţia celor mici întrecînd-o cu mult pe cea a adulţilor. Nu-i de mirare că într-un astfel de sat, aici, la Scorniceşti, nu depate de murmurul ca de cîntec de leagăn al Oltului, s-a născut tovarăşul Nicolae Ceauşescu, în casa lui Andruţa Ceauşescu, părinte a zece copii, băieţi şi fete.

Iarna simplifică, dezavantajează înfăţişarea satelor de cîmpie, şi totuşi ce frumoase, ce radioase sînt dimineţile de ianuarie alb, pe drumul care, desprinzîndu-se din şoseaua Slatina-Piteşti, prinde să alerge printe colinele rezidite în calme zăpezi! Am făcut de cîteva ori, în ultimii ani, acest drum de ianuarie, alături de nenumăraţi călători-pelerini veniţi să-şi depună omagiul la vatra de istorie şi de duh a satului Preşedintelui. Drum de vis al copilăriei, drum de sanie cu clinchet de zurgălăi, drum de fastuos borangic, care fişţie sub tălpici de lemn, drum printre arbori împovăraţi cu o chiciură fină, care te-ar ninge cu stele dacă ai sufla către ei. Cînd sînt pomii încărcaţi de promoroacă, zic cei ai locului, cum zic toţi ţăranii Cîmpiei Române, va fi un an bun. Plantaţiile de arbori tineri din Scorniceşti, răsădite de gospodari pe coline cîndva pustii, anticipează, în aceste zile, înfloririle primăverii. O uvertură de alb care-ţi evocă, prin imaculare, copilăria, anii de început

Casa părintească din Scorniceşti, în care s-a născut şi şi-a petrecut copilăria conducătorul de astăzi al partidului şi statului nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu

ai fiului celui mai iubit al acestui neam, tîmplele lui acum albite, gîndul pur pe care îl poartă acestei ţări.

Intri în Scorniceşti cu această senzaţie proaspătă, augurală, de alb, redevenind o clipă copil, ca să iei firul vremii din începuturi.

Aşezare mare, robustă şi teafără, aşezare străveche, scrisă pentru întîia oară în acte în anul 1577, sat care, spune istoria, era în putere încă din vremea aprigelor campanii ale Viteazului pentru unirea ţărilor româneşti sub un singur sceptru. Moşnenii, adică ţăranii liberi ai locului, vor fi luat parte la bătăliile împotriva cotropitorilor otomani, vor fi trecut Carpaţii, în Transilvania, sub comanda căpitanilor lui Mihai, vor fi salutat triumful acestuia la Alba Iulia, cînd Viteazul ne-a redăruit pentru prima oară, cu spada, vechea Dacie, îi vor fi veghiat ultimul şi tragicul ceas pe cîmpia Turdei. O filă din cronica orală a locului spune că acest sat de lîngă Olt a trimis chiar şi un căpitan în oastea Viteazului. Un strămoş al preşedintelui României s-ar fi putut, deci, lupta cu arma în mînă pentru idealurile unirii, ale neatîrnării, ale liberei afirmări a fiinţei neamului, atît de scumpe strălucitului său urmaş.

Ca mai toţi ţăranii din Cîmpia Română, mereu spulberaţi de vînturile istoriei, ca mai toţi trăitorii din aceste întinderi fără de ocrotire şi fără pavăză, în care urma omului se pierde în lutul anonim, ca şi urma vegetalelor în capriciile stihiei, cei din Scorniceşti nu sînt bogaţi în pergamente, nici în documente cu peceţi. „Ca să schimbăm acum, întîia oară,/ Şapa-n condei şi brazda-n călimară,/ Străbunii-au adunat printre plăvani/ Sudoarea muncii sutelor de ani"... Dar actele şi hrisoavele cîte sînt, cîte s-au salvat prin vremurile de foc şi risipă, ni-i arată vajnici şi neclintiţi în apărarea vetrei, a fiinţei, amestecaţi în toate marile răsuciri istorice ale neamului, decizătoare de epoci, părtaşi la răscoala lui Tudor, la anul revoluţionar '48, la Unirea din '59, la Războiul Independenţei, la anii de văpaie 1907 sau 1916. Vremurile, cu ei şi cu cei ca ei, n-au fost niciodată blînde, dimpotrivă. Ei, mereu şi mereu, au trebuit s-o ia de la capăt, într-o lungă istorie a descălecărilor succesive, ei, mereu şi mereu, au trebuit să adune, cu palmele, pămîntul lor risipit, pietrele risipite, aşezările risipite, pustiite de năvăliri, de războaie, de foc, de ape. Au trebuit să pună, mereu şi mereu, temelii, să ridice, mereu şi mereu, acoperişuri, apoi s-o ia de la capăt, într-un ciclu mereu întrerupt, cu suferinţă, cu o incredibilă energie, cu o îndărătnicie rivală forţelor naturii şi ale istoriei, cu sudoare, cu sînge, cu geniu, cu tot ceea ce explică limba, arta, cugetarea, monumentele vechi sau noi, adică fiinţa şi dăinuirea lor pe acest pămînt, mai teţere şi mai grăitoare decît orice dovadă scrisă pe-un pergament sau pe-un act cu pecete.

Aceştia sînt ei, oamenii Scorniceştilor, ca toţi oamenii satelor noastre. Aceştia sîntem noi, acesta ne este neamul. Pe umerii noştri, ai celor douăzeci şi trei de milioane, a stat şi stă ţara, din adîncul ei de trudă şi luptă, de nădejde şi vis s-a născut — aici, pe acest pămînt din vecinătatea Oltului, rîul care străbate inima geografică a României şi inima istoriei noastre — omul ce astăzi ne conduce destinele, simbolizînd prin numele său drumul cel nou al acestei ţări.

Drum care aici, la Scorniceşti, ca în toate aşezările României, răsfrînge simbolic, în fiecare ianuarie, semnele de an bun, de recoltă a împlinirilor întregindu-se ciclic, sporind mereu şi mereu, pe o invizibilă verticală, ca şi bobul de grîu ce, sub zăpezi, irumpe în sus, pregătindu-se să alerge spre întîlnirea cu cuptorul de aur al verii. Străbatem, odată cu miile de vizitatori-pelerini, o aşezare modernă, cu mari complexe agroindustriale, cu edificii social-culturale de cea mai nouă ţinută arhitectonică, cu străzi de blocuri şi de vile alternînd cu uliţe bătrîneşti, mărginite de poetice case cu prispe de lemn, păstrătoare de duhuri ale vechimii, dar şi de case care, păstrînd croiul tradiţional, îl supradimensionează, devenind mai încăpătoare, mai luminoase, anexîndu-şi, cele mai multe, un confort de tip citadin. Case încăpătoare, unele mult prea încăpătoare pentru progenitura mai redusă a gospodarilor de acum. (Dar ce să-i faci, aşa-i moda, omul de astăzi nu se mai aruncă la 10—12 copii, ca odinioară!). Străbatem, aşadar, o aşezare ca oricare alta, masiv înzestrată cu atributele noului, ale urbanului, o aşezare care, peste puţin, va şi dobîndi dealtfel statut urban. Oamenii care, cîndva, primind mereu în plin piept viforele istoriei, trebuiau s-o ia mereu de la capăt, şi-au dovedit, iată, capacitatea de a crea, de a naşte civilizaţie. Capacitate altădată mai mult virtuală, probată doar în scurtele răgazuri dintre două catastrofe ale istoriei, acum afirmată plenar, în panoramele largi ale noii construcţii ca şi în detaliul cotidian al vieţii omului. E cu atît mai semnificativă, prin contrast cu datele de astăzi ale tabloului, modestia casei în care s-a născut Preşedintele României, o casă-document pentru satul de ieri. O casă micuţă, în stil românesc, cu pridvor de lemn, cu acoperişul care repetă, prin relieful său, relieful mioritic al dealurilor din jur, o casă-muzeu al istoriei, o casă în care, în dimineţile din preajma zilei de 26 ianuarie, oameni din Scorniceşti şi din toată ţara, în special tineri, intră împinşi de un lăuntric resort, subtil ca şi acela al iubirii, imperativ ca şi acela al unei înalte datorii de conştiinţă. O casă care, pentru vizitatorii ei, stă în balanţa inimii, ca semnificaţie, cu acea ctitorie muşatină din Nordul Moldovei, pe care nu mai e nevoie s-o zugrăvim în cuvinte.

Între căsuţa modestă şi aşezarea modernă, aflată în plină expansiune a noului, trece drumul pe care-am venit. Un drum care — acum asfaltat — vine din timp, cu meandre străvechi. Un drum pe care în zilele şi nopţile lui ianuarie ninge cu stele desprinse parcă din zodiacuri ale strămoşilor. Un drum pe care omul contemporan calcă cu pas istoric. Un drum pe care, cu nişte ani în urmă, nu prea mulţi, edilii Scorniceştilor au vrut să-l şteargă din peisaj, trasînd în locu-i o arteră modernă. Aflat în mijlocul lor, tovarăşul Nicolae Ceauşescu i-a îndemnat să renunţe. Le-a arătat că o asemenea întreprindere, prin forţele şi mijloacele angajate, le depăşea puterile, că, mai mult, ea ar fi descumpănit, practic, un echilibru, ar fi stînjenit o dezvoltare a aşezării în care urgenţele, priorităţile, obiectivele de primă şi vitală necesitate erau la ceasul acela altele. Le-a arătat că vechiul drum, pe care au mers părinţii şi moşii lor, era încă bun, le-a arătat că el, acest drum, venind din timp, încă mai poate străbate timpul, încă mai poate purta pe el paşii cîtorva generaţii. Cuvintele consăteanului, conducătorului şi tovarăşului s-au impus conştiinţelor şi emoţiei oamenilor ca o măiastră lecţie despre fiinţa lor, despre fiinţa aşezărilor româneşti ale epocii noastre. Aşezări care, restructurate, modernizate, înnobilate, vor trebui să nu-şi piardă această fiinţă, trăsăturile ei constituite în veac, vor trebui să fie mai departe ele însele, integrînd organic în viziunea priveliştii lor viitoare valori care le-au asigurat dăinuirea, perenitatea.

În popasurile la Scorniceşti, ca şi în vizitele de lucru făcute în orice localitate a ţării, secretarul general al partidului, Preşedintele României socialiste, ocupîndu-se atent de problemele dezvoltării economico-sociale, ale ridicării gradului de civilizaţie şi cultură, a ţinut totdeauna, povestesc cei ai vetrei, dreaptă cumpăna judecăţii între posibilităţi şi necesităţi, între aspiraţii şi puterea înfăptuirii lor, aţintind ochiul pururea treaz al strălucitei lui minţi spre acele puncte vitale, fierbinţi, decisive pentru impulsionarea istoriei în aceste locuri. El este deopotrivă al locului şi al ţării, locul şi ţara suprapunîndu-se, în inima şi conştiinţa sa, pînă la confundare, conducătorul şi omul fiind unul, chiar şi atunci cînd vocea sîngelui, chemarea irezistibilă a pămîntului care l-a iscat pun pe tabloul întregului un firesc, omenesc accent afectiv. „Sînt — le spunea odată conducătorul şi consăteanul celor din Scorniceşti — fiu al poporului meu şi întreaga mea muncă, gîndire şi viaţă le închin poporului. Dar nu uit că m-am născut pe aceste meleaguri şi aş dori ca locuitorii acestor ţinuturi să nu fie printre ultimii, ci printre fruntaşii în muncă". Ceea ce s-a şi întîmplat, cei din Scorniceşti fiind la ceasul de faţă, prin succesele lor pe toate planurile, printre cei mai buni dintre cei buni.

Ianuarie, ninge cu fulgi de argint, ninge cu strălucire peste vechiul sat, peste noul oraş. Ninge cu semne de an bun, de ani buni, într-un ianuarie în care oamenii vetrei, parte din vatra cea mare a ţării, îşi cinstesc cu dragoste şi recunoştinţă conducătorul, urîndu-i ani buni, spre binele ţării. Cum sună urările

În piața George Coșbuc din București (octombrie 1982)

locului, adresate celui mai drag fiu al său? Cînd, cu cinci ani în urmă, într-un ianuarie ca acum, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împlinind 60 de ani, a venit pe-acasă, pe la familie și pe la cei ai locului, un om al locului, trecut de 80 de ani, pe numele lui Năstase Avram, izvodea niște stihuri din care transcriem:

„...Din satul meu iubit
Un pui mîndru-a răsărit,
Un pui mîndru de român,
Cu care toți ne mîndrim.
El e marele bărbat
Ce ține cu țara sfat,
Ca s-o facă mai frumoasă,
Mai bogată, mai aleasă.
Sune-și codrul frunza deasă!
Nici inima nu se lasă!
Și-i urăm cu toți în cor
Alăturea de popor:
«La mulți ani!»
«Să ne trăiască»
El este mîndria noastră!"

Omul care înseamnă, astăzi, România, omul care înseamnă, în România de astăzi, noul, omul care, în fruntea partidului și a statului, concepe și dirijează civilizația actuală și viitoare a neamului, e cu adevărat un om al poporului său, simbol al identificării cu o realitate inconfundabilă, țara, văzută ca o mare familie, indestructibilă și indivizibilă în esența și ființa ei. El este, în același timp, un om de aici, din această străveche Cîmpie Română, din acest lut anonim și fertil în care îi dorm, de veacuri, strămoșii, osteni ai lui Mihai și panduri ai lui Tudor, în comunitate de gînd și de doruri cu urmașii și cu urmașii urmașilor. Este omul care — o înțelegi la Scornicești, ca pretutindeni — aparține unui pămînt care și-a strîns în el, precum veacuri de doine în „Miorița" sau în „Luceafărul", toate sevele, cele mai bune seve, chezășuind înfloririle viitorului.

ILIE PURCARU ■

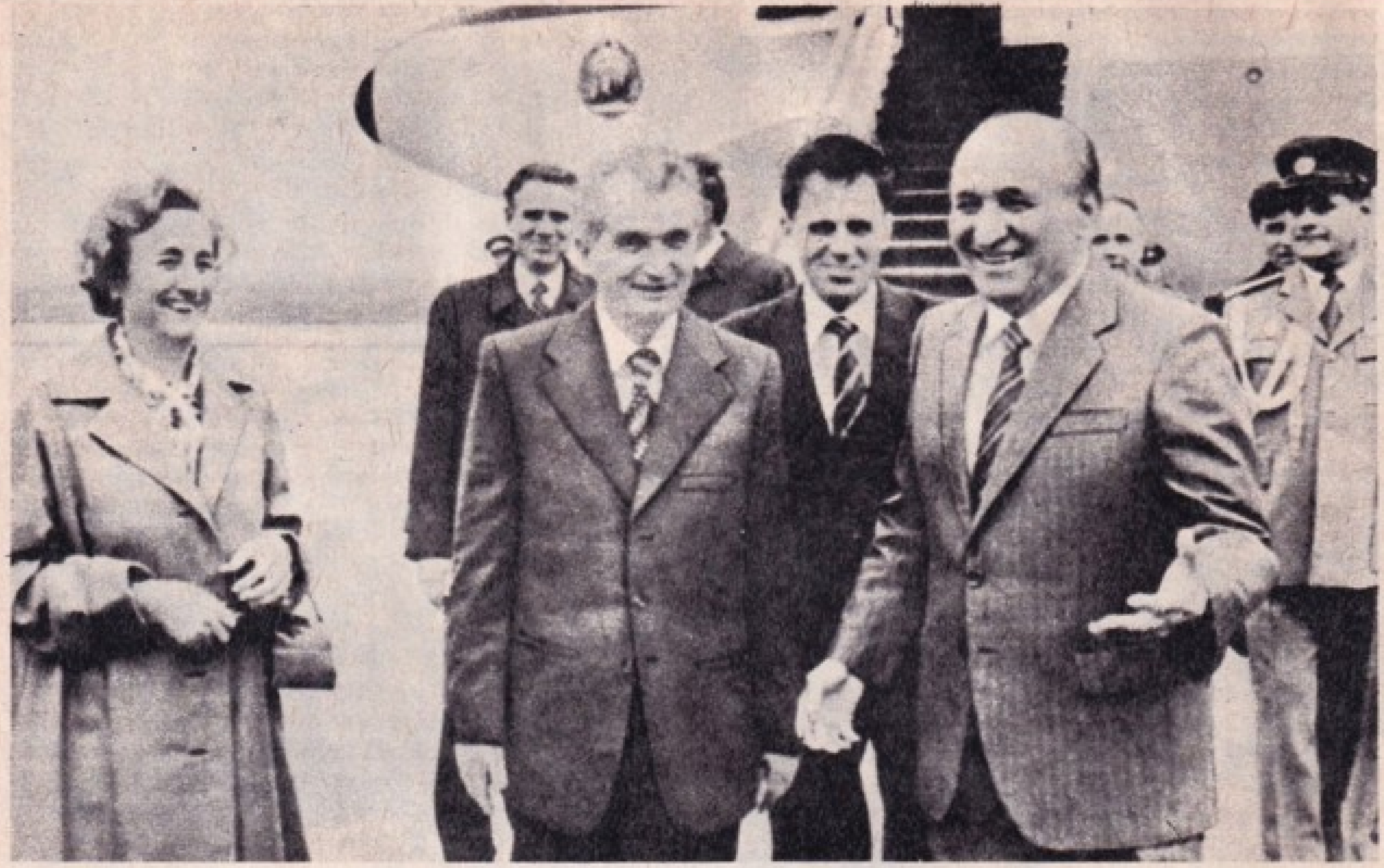

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu în vizită în **R. P. Bulgaria** (octombrie 1982)

CTITORII PENTRU VIITOR,

Acum, cînd împlineşte 65 de ani de viaţă, prin ce dimensiune a spiritului şi a faptei vom putea noi cuprinde, în perspectiva anilor care ne adaugă puterea, înţelepciunea, îndrăzneala revoluţionară, tenacitatea şi omenia tovarăşului Nicolae Ceauşescu, bărbatul care ne conduce şi care, călăuzind paşii ţării spre înflorirea ei multilaterală, ne învaţă să fim înţelepţi, ne învaţă să îndrăznim şi să stăruim în îndrăzneală revoluţionară, ne învaţă să fim oameni de omenie? Această dimensiune a spiritului şi a faptei tovarăşului Nicolae Ceauşescu este neîndoielnic vocaţia de ctitor.

De la 22 martie 1965, cînd a fost ales în funcţia de prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, devenind apoi secretar general al partidului şi preşedintele României socialiste, pînă astăzi, puterea noastră de a premedita şi de a aşeza neîntîrziat în operă proiecte de amploare, destinate să aprindă în chipul patriei culori şi reliefuri noi, de la construcţii de căpătîi, fundamentale în peisajul uman şi social, pînă la spectaculoase corecţii ale geografiei şi mediului ecologic, a traversat etape de o tonică semnificaţie. Este o putere în măsură să producă mutaţii decisive nu numai împrejurul oamenilor, în vecinătatea şi în ambianţa vieţii lor de fiecare zi, ci şi în constiinţa lor de făuritori ai unei civilizaţii noi, revoluţionare. Este o putere capabilă, cum nu o dată s-a dovedit, să înrîurească nu numai chipul zilei de azi, ci şi chipul zilei de mîine, fiind vorba despre eforturi investite curajos într-o moştenire menită în egală măsură viitorimii. Este o putere proprie timpului nostru, fără precedente în alte vîrste ale ţării şi poporului românesc.

Înaintea faptelor evidente, exerciţiul retoric se dovedeşte a fi totdeauna superfluu, gratuit. Altfel spus, ne vom sprijini în acest succint bilanţ de mari ctitorii româneşti ale epocii marcată de personalitatea tovarăşului Nicolae Ceauşescu mai puţin pe metaforă şi mai mult pe realitatea şi continuitatea consecventă a unor întreprinderi umane în desăvîrşirea cărora, de aproape două decenii, s-a zidit o încordare de voinţă şi energie de o anvergură particulară. Multe dintre ele, cum prea

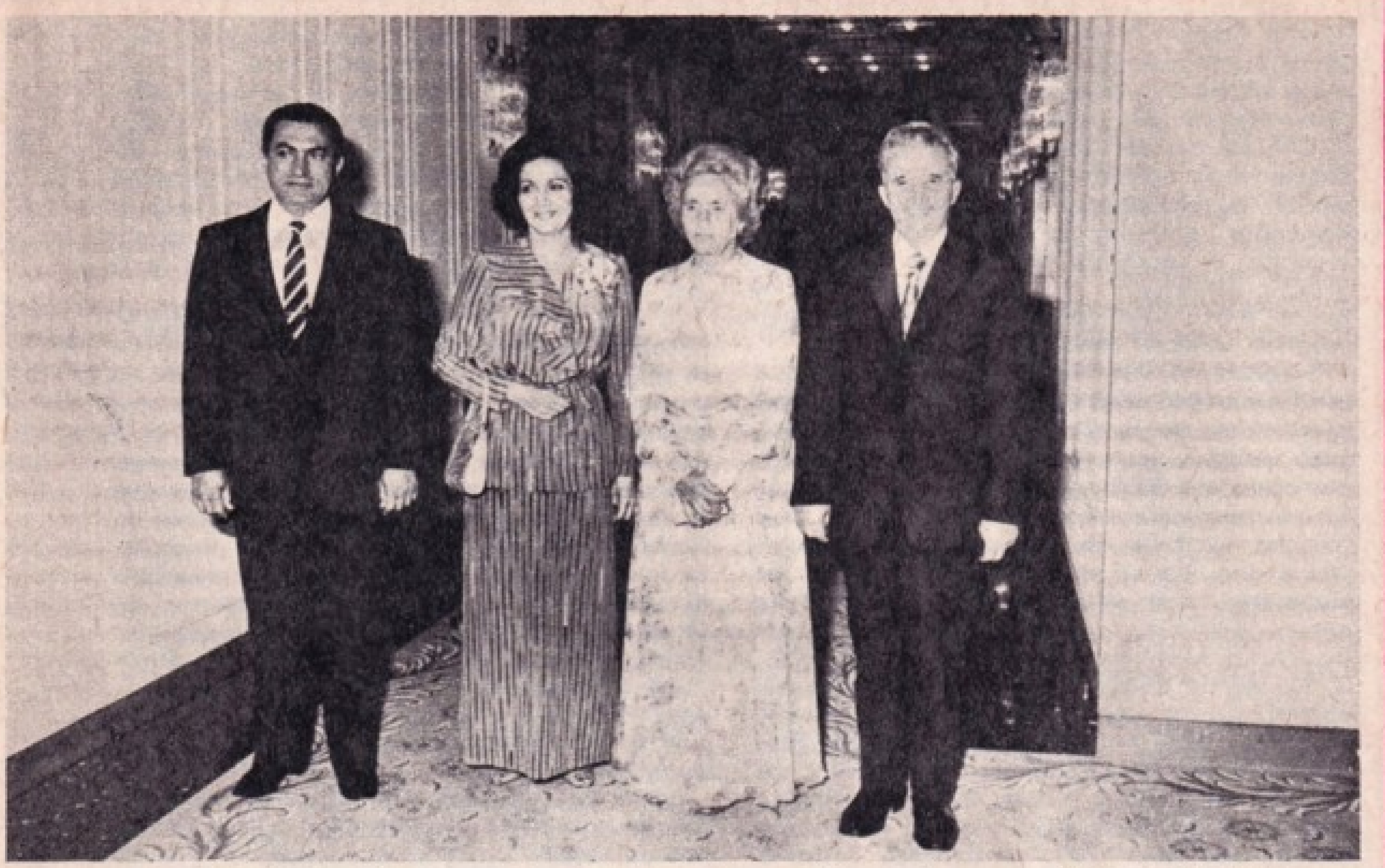

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu, impreună cu preşedintele Egiptului, Mohamed Hosni Mubarak, şi cu doamna Suzzane Mubarak, in timpul vizitei inalţilor oaspeţi egipteni in ţara noastră (septembrie 1982)

CTITORII PENTRU PACE

bine ştim, au constituit o aspiraţie statornică a înaintaşilor noştri, dar nu s-au putut duce la capăt în condiţiile vitrege şi cu mijloacele modeste ale unui timp revolut. Altele au un caracter pregnant de opere de pionierat şi ideea lor nu se putea zămisli decît între orizonturile unei conştiinţe libere, negrevată de resemnare, incertitudine şi îndoială. La fel, nu puteau fi transpuse în viaţă decît prin elanul unor cetăţeni liberi în adevăratul înţeles al cuvîntului. Laolaltă, ele împlinesc argumentele cele mai grăitoare ale convingerii că în fibrele cele mai adînci ale naţiunii noastre sălăşluiesc rezerve inepuizabile de vigoare şi tenacitate constructivă, proba adevărului că un popor în temeliile căruia întîlnim legenda meşterului Manole este destinat unui viitor strălucit.

În primul rînd, peste pragurile primăverii lui 1965, au fost aduse la capăt, într-un ritm mai alert şi cu o mai certă viziune asupra perspectivelor, ctitoriile ale căror pietre fundamentale fuseseră aşezate în anii anteriori. De departe, cel mai important şantier al acelui timp, şantierul complexului hidroenergetic şi de navigaţie Porţile de Fier, construit în colaborare cu Iugoslavia prietenă, s-a bucurat de o firească prioritate. Printr-o concentrare puţin obişnuită de forţe umane şi utilaje moderne, prin adoptarea unor soluţii care au scurtat considerabil termenele de execuţie, la 15 august 1969 a fost dată în funcţiune ecluza de pe malul românesc al Dunării. La 14 august 1970, primul agregat al puternicei hidrocentrale a fost conectat la sistemul energetic naţional, devenind parte integrantă din sursele noastre de putere smulsă naturii. În sfîrşit, la 16 mai 1972, în prezenţa tovarăşului Nicolae Ceauşescu şi a preşedintelui Iosip Broz Tito, a fost inaugurat ansamblul Sistemului hidroenergetic şi de navigaţie Porţile de Fier, una dintre cele mai ample construcţii de acest gen din cuprinderea Europei. Consecinţele statornicirii ei în geografia ţării şi a continentului, într-un moment de puternică resuscitare a aspiraţiilor spre pace ale naţiunilor lumii, fiind mai mult decît de ordin strict economic: prin marele lac de acumulare desfăşurat de la Gura Văii pînă dincolo de Baziaş, nu s-a asigurat doar o rezervă formidabilă de forţă destinată să rotească turbinele generatoare de energie electrică, nu s-au adus numai înlesniri remarcabile navigaţiei pe fluviu, în sectoarele cele mai dificile ale cursului său, dar s-au creat şi premisele unor schimbări benefice de peisaj şi climat, cu capacitatea de a insinua în viaţa oamenilor dintr-un lung lanţ de localităţi riverane o amprentă de progres şi un nou orizont civilizator. Şi împlinindu-se încă o punte între două naţiuni, a sporit numărul punţilor dintre naţiunile continentului.

Totodată, în aceeaşi ordine a priorităţilor, la 15 iulie 1965 a intrat în exploatare sistemul hidrotehnic de pe rîul Firiza. La 7 decembrie 1966, odată cu punerea în mişcare a turbinelor hidrocentralei Bacău II, ultima din şiragul celor 13 hidrocentrale de pe Valea Bistriţei, s-au încheiat lucrările de amenajare hidroenergetică a unui rîu cu trecutul obliterat doar de alunecarea prin sălbăticie a plutelor. Peste numai două zile, la 9 decembrie 1966, a fost inaugurată hidrocentrala de pe Argeş, urmată, la 31 martie 1967, de completarea aceluiaşi obiectiv cu cea mai lungă aducţiune subterană de la acea dată din ţară, aducţiunea Doamnei, străpunsă pe 20 kilometri. S-a încheiat cu acest prilej o etapă şi s-au fixat în strategia constructorilor de hidrocentrale şi de acumulări de apă ţeluri noi, solidarizate printr-o viziune de ansamblu ambiţioasă şi capabilă să le integreze armonios într-un sistem gîndit la scară naţională.

Lupta pentru disciplinarea Lotrului, unul dintre cele mai rebele rîuri din munţii româneşti, a început, cum era şi firesc, de la nivelul unei experienţe superioare şi cu mijloace mecanice cu eficienţă sporită, adecvate din construcţie scopului lor. Şi a fost una dintre cele mai tenace bătălii purtate în munţi, lîngă izvoarele rîurilor ţării, pentru captarea acestor izvoare. La 23 octombrie 1973 s-a consemnat şi cel dintîi succes de prestigiu al constructorilor cu statele majore stabilite la Ciunget şi Mălaia: au fost încheiate lucrările la barajul Vidra, primul baraj din arocamente cu miez de argilă. O epopee asemănătoare se declanşase între timp în nordul Olteniei, o dată cu deschiderea şantierului complexului hidrotehnic şi energetic Cerna-Motru-Tismana. Mai mult decît pe alte meleaguri, aici s-a dezvăluit plenar potenţialul unei gîndiri vizionare, cu bătaie în perspectivă, nemulţumită să privească şi să abordeze fragmentar realitatea naturii, ci decisă să-i impună o nouă raţiune de a fi la scara întregului. La fel, în Munţii Apuseni, pe Someşuri, la Mărişel şi Beliş, constructorii aşezau în operă alte convenţii durabile între natură şi oameni. Cum s-a întîmplat dealtfel curînd şi în vecinătatea Muntelui Mic, sau pe Rîul Mare, sau la Siriu, sau pe Siret, sau la Stînca, pe Prut. La 5 aprilie 1973, la Rîureni, în vecinătatea municipiului Rîmnicu-Vîlcea, au început lucrările de construcţie a celei de-a patra hidrocentrale de pe rîul Olt. Pînă la Dunăre, în cascade, apele celui mai măreţ şi mai viguros rîu românesc s-au supus şi se supun, etapă cu etapă, unei discipline care schimbă faţa Cîmpiei Române, în primul rînd prin faptul că o sustrag definitiv inchietudinilor provocate de hazardul meteorologic, intensificîndu-i fertilitatea la nivele constante. Pe cursul inferior al Oltului, relaţia nemijlocită dintre marile noastre şantiere şi viaţa noastră de toate zilele, îndeletnicirile ancestrale ale oamenilor acestui pămînt, se dovedeşte a fi mai evidentă decît oriunde.

Şi calendarul lucrărilor capitale ale epocii Nicolae Ceauşescu, menite să transforme ţinut cu ţinut chipul ţării, ctitorind în existenţa lui un nou conţinut de speranţă, e încă departe de a se încheia prin această enumerare. La 6 februarie 1968 au debutat lucrările de instalare a unui vast sistem de irigaţii, între Dunăre şi rîul Buzău, pe terasa Brăilei, măsurînd în întindere nu mai puţin decît 70 000 hectare. La 3 iulie, în acelaşi an, a fost dat în exploatare sistemul de irigaţii Calafat—Ciuperceni. La 28 aprilie 1972, în zona comunei Dăbuleni din judeţul Dolj, a intrat în folosinţă cea dintîi etapă a sistemului de irigaţii pe nisipuri Sadova—Corabia. Şi ponderea suprafeţelor irigate în totalitatea terenurilor arabile ale ţării a sporit fabulos.

Într-o altă ordine a eforturilor constructive de esenţă transformatoare şi civilizatoare, într-un înţeles superior al cuvintelor, oricum am desface şi am reface socotelile oamenilor cu timpul, ele se încheie mereu şi consecvent în favoarea epocii noastre. Şi pildele revelatoare ne stau la îndemînă, mereu consistente ca statură şi număr. Primul pod românesc peste Dunăre a fost durat abia spre sfîrşitul veacului trecut, mărturisind capacitatea de cutezanţă a geniului românilor atunci cînd i se oferă şi înlesniri fireşti, şi cîmp de acţiune. Şi s-au mai scurs aproape trei sferturi de veac pînă cînd s-a aruncat peste apele fluviului o nouă punte, între Giurgiu şi Ruse. În schimb, mai aproape de noi, un singur deceniu a izbutit să încapă trei similare încordări de voinţă. Prima punte s-a construit o dată cu sistemul hidroenergetic şi de navigaţie Porţile de Fier, despre care am mai adus vorba. La 22 decembrie 1970, s-a consumat inaugurarea oficială a podului transdanubian rutier Giurgiu —Vadul Oii. În prezent, alături de bătrînul pod al lui Anghel Saligny, se construieşte replica lui modernă, de o complexitate a execuţiei prea puţin sesizabilă pentru nespecialişti. Şi nici fluviul în care i se oglindesc pilonii, în parte ajunşi aproape de cota finală, încă nu şi-a încheiat destinul.

Lucrările noului şantier Porţile de Fier II, atacate în consecuţia firească a barajului de la Gura Văii, de asemenea în colaborare cu Iugoslavia prietenă, continuă în ritm susţinut. Recenta vizită a tovarăşului Nicolae Ceauşescu în Bulgaria vecină a prilejuit adoptarea hotărîrii comune a celor două state de a grăbi încheierea convenţiei privind construirea nodului hidroenergetic Turnu Măgurele — Nicopole. „Dorim să facem totul — a declarat secretarul general al partidului nostru, preşedin-

La Plopeni (județul Constanța), în mijlocul lucrătorilor ogoarelor

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu la ceremonia inaugurării Transfăgărășanului (20 septembrie 1974)

TRAIASCA PARTIDUL COMUNIST ROMAN
FORTA POLITICA CONDUCATOARE A SOCIETATII NOASTRE !

tele României socialiste — pentru ca oamenii muncii români şi bulgari, constructorii socialismului din România şi Bulgaria, să conlucreze cît mai fructuos, să se simtă tot mai aproape unii de alţii, să acţioneze, în toate împrejurările, ca buni vecini, înălţînd peste apele bătrînului fluviu al Dunării noi punţi trainice ale prieteniei şi colaborării". Iar la capătul răsăritean al Danubiului, în deltă, nu departe de hotarul unde apele i se amestecă cu apele Mării Negre, tot prin iniţiativa tovarăşului Nicolae Ceauşescu, vaste întinderi sînt indiguite, desecate şi introduse în circuitul agricol, menirea fiecărui pămînt nou de fapt aceasta fiind: să ajungă sub plug. Şi primele recolte culese în Delta Dunării, în deplin acord cu previziunile, sînt mai mult decît promiţătoare.

Însă, iar revenim asupra gîndului nostru întocmai cum am reveni la un leit-motiv: prin puterea ei de a se reînnoi, putere ce îşi află temeiul în mîinile şi în spiritul nostru, Dunărea încă nu şi-a încheiat destinul. În zilele de 18 şi 19 iunie 1973, o plenară istorică a C.C. al P.C.R. a relansat procesul de disciplinare a fluviului spre un obiectiv de o amploare fără egal între toate construcţiile româneşti de ieri şi de astăzi: reluarea lucrărilor canalului de navigaţie Dunăre—Marea Neagră şi edificarea noului port maritim Agigea. Reluare fiind un fel de a spune lucrurilor pe nume: este cît se poate de normal ca o concepţie nouă să-şi caute împlinirea pe o albie nouă. Din foarte multe puncte de vedere, iniţiativa a fost de-a dreptul temerară: în primul rînd, trebuia să ne învingem propria rezistenţă psihologică, determinată de o pagină cernită a unei istorii nu prea îndepărtate; în al doilea rînd, surveneau probleme de mobilizare a forţei de muncă de o complexitate încă neîntîlnită pe şantierele ţării; în sfîrşit, însăşi navigaţia în zonă, în viitor, se investeşte cu alte moduri, cu alte dimensiuni, înnoindu-se fundamental în rosturi. Iar suma suprastructurilor noului drum de apă solicita alt volum de muncă, de o egală amploare. Şi totuşi, iată, un nou început a devenit filă de istorie. „Mi-au făcut o impresie deosebită realizările obţinute în perioada care a trecut de la vizita de acum un an — sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu în cuvîntarea rostită la marea adunare populară din municipiul Constanţa, la 16 iulie 1981 —, ritmul tot mai intens în care se execută lucrările. Aceasta ne dă garanţia că, în mai puţin de doi ani, canalul va intra în funcţiune, că vor începe să circule nave pe el, scurtînd în felul acesta drumul cu peste 300 kilometri, ceea ce va avea o importanţă deosebită pentru transportul de mărfuri şi pentru reducerea cheltuielilor de transport". În vara anului care se încheie, altă vizită de lucru a tovarăşului Nicolae Ceauşescu în incinta marelui şantier a confirmat certitudinile enunţate anterior, privind atît canalul propriu-zis, cît şi centrala atomo-electrică de la Cernavodă şi noul port Constanţa sud. Priveliştile de mîine ale Dobrogei sînt tot mai aproape de noi: pe o lungime de peste 60 kilometri, peste 20 000

Conducătorul partidului şi statului nostru pe Şantierul Naţional al Tineretului de la Canalul Dunăre-Marea Neagră, kilometrul 50 (iulie 1982)

oameni şi utilaje însumînd peste 450 000 cai putere desăvîrşesc noua noastră deschidere spre mare, o operă care echivalează cu o nouă deschidere a României spre lume. Şi nu în ultimul rînd cu o deschidere viguroasă spre pace.

Înainte de a fi ctitorii ale braţelor şi maşinilor, toate aceste construcţii au fost şi sînt ctitorii ale spiritului. Şi este cît se poate de firesc şi de aşteptat ca spiritul însuşi să-şi aibă în această epocă ctitoriile sale, nu numai ca rezultat, ci şi ca destinaţie. Între multele care ne stau la îndemînă, alegem totuşi trei dintre cele reprezentative, capitale şi ele prin puterea de a înrîuri un peisaj, cultural de data aceasta. În primul rînd un vis vechi înscris în programul revoluţiei de la 1848 şi realizat abia în zilele noastre: la 27 august 1965 s-a publicat Hotărîrea C.C. al P.C.R. şi a Consiliu-

lui de Miniştri cu privire la înfiinţarea Universităţii din Craiova. Între 1967 şi 1970 s-a edificat în inima ţării un nou Teatru Naţional, curmînd în ambianţa culturală a Capitalei o absenţă care dura încă din anii războiului. În sfîrşit, a urmat ridicarea istoriei ţării la rangul unei instituţii cu adevărat naţionale: la 8 mai 1972 a avut loc inaugurarea Muzeului de istorie al Republicii Socialiste România, făurindu-ne astfel oglinda elocventă a propriei deveniri. Şi nu credem a greşi prea mult socotind între momentele de altitudine şi efervescenţă laborioasă, cu semnificaţie majoră în viaţa obştii, fie inaugurarea hotelului Intercontinental-Bucureşti, care alături de bătrînul Ateneu Român a oferit Capitalei o emblemă modernă, fie inaugurarea Aeroportului internaţional Bucureşti—Otopeni, noua poartă a României spre drumurile oceanului aerian.

Într-adevăr, toate eforturile în care ne-am încordat voinţa, îndemnaţi de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, îndrumaţi de el, poartă pecetea harului său de a cuprinde şi călăuzi. Totodată, nu este mai puţin adevărat că oamenii ţării, plănuind, construind, reconstruind, se plănuiesc, se construiesc şi se reconstruiesc pe ei înşişi. Şi, de asemenea, nu este mai puţin adevărat că şi această lucrare, la fel de laborioasă, care nu se mai împlineşte alături de om, ci de-a dreptul în oameni, poartă şi ea pecetea harului amintit, include din bun început şi visarea lucidă a celui ce ne conduce.

MIHAI PELIN ■

NICOLAE CEAUŞESCU ŞI OLTENIA, CLIPE DE LUPTĂ ŞI EFORT DIN TIMPUL ŢĂRII

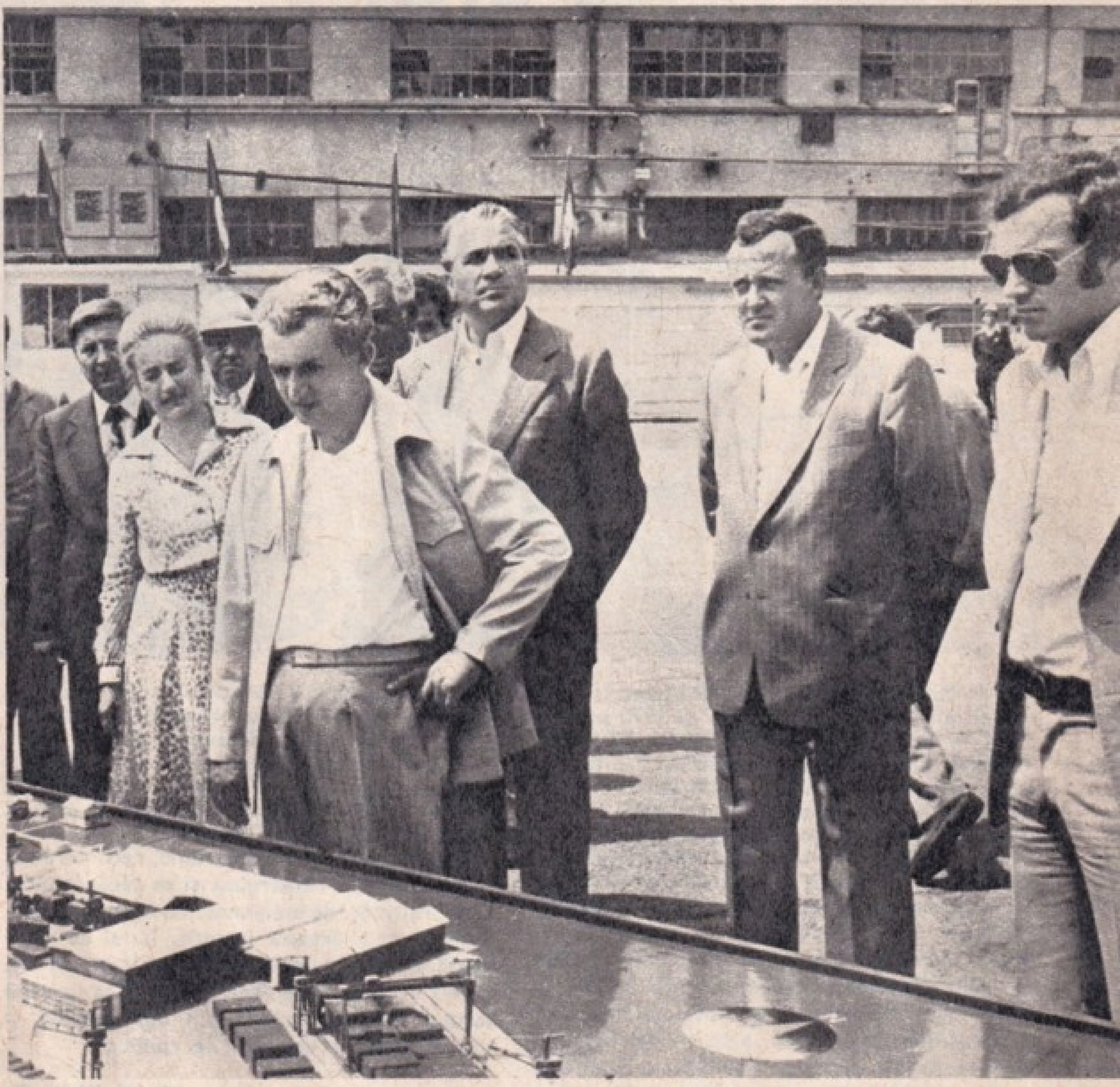

La Şantierul naval Galaţi (august 1980)

Am fi putut porni de la oricare alt ţinut al ţării, dar în viaţa omului, revoluţionarului şi conducătorului Nicolae Ceauşescu, prin lanţul de întîmplări menite să împlinească un destin de excepţie, Oltenia revendică un loc aparte. Oltenia este ţinutul în al cărui climat de efervescenţă politică şi socială omul s-a ridicat, în împrejurări definitorii pentru istoria ţării, la demnitatea privilegiată a revoluţionarului. Totodată, Oltenia este ţinutul în care, revenind periodic, omul imprimă vieţii şi muncii ţeluri limpezi şi cutezătoare, închegate sub ochii noştri într-o construcţie cu rădăcini trainice, dar întruna deschisă spre viitor. Ca parte a ţării, Oltenia ilustrează cu elocvenţă legăturile indestructibile ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu cu ţara, cu poporul ei.

Un prim moment important: în iunie 1934 se desfăşoară la Craiova procesul ceferiştilor şi petroliştilor care organizaseră marile greve şi manifestaţii din ianuarie-februarie 1933. Tînărul militant comunist Nicolae Ceauşescu intervine vehement în apărarea acuzaţilor. Vîrsta celui trimis de muncitorii din Capitală „să facă declaraţii favorabile ceferiştilor implicaţi în proces", după cum consemnează un raport din epocă al Siguranţei statului, era vîrsta adolescenţei: doar 16 ani. O viaţă tînără ardea în luptele vestind o nouă tinereţe a ţării.

Al doilea moment important: în august 1943, după ani lungi înduraţi în penitenciarele de la Doftana, Jilava, Caransebeş şi Văcăreşti, deşi expirase termenul detenţiei sale, tovarăşul Nicolae Ceauşescu este internat în lagărul de concentrare de la Tîrgu Jiu. Astăzi ştim ce semnificaţie a avut acel lagăr în istoria unei ţări ajunsă la marile ei răspîntii. De la comunişti cu un viguros trecut de luptă revoluţionară pînă la reputaţi oameni de cultură antifascişti sau militari patrioţi intraţi în conflict cu dictatura antonesciană, barăcile sordide din inima Gorjului au adăpostit floarea conştiinţelor înaintate ale ţării, chiar viitorul ei.

Al treilea moment important: după 23 august 1944, ca membru al Comitetului Central, ales la prima Conferinţă naţională a P.C.R., tovarăşul Nicolae Ceauşescu participă la instaurarea puterii populare în zonele cele mai fierbinţi ale unei lupte istorice. Oltenia se înscrie din nou în itinerariile sale. La 24 iulie 1946, în cadrul unei întruniri organizate la Craiova de comitetul judeţean al P.C.R., viitorul secretar general al partidului şi preşedinte al României socialiste, rosteşte unul dintre primele sale discursuri importante: „Noi vrem ca bogăţiile ţării să le folosim pentru bunăstarea întregului popor, nu ca pînă acum pentru îmbogăţirea unui grup restrîns de profitori hrăpăreţi. Noi vrem ca România să nu mai fie o ţară înapoiată... Noi vrem să ne vedem în rîndul ţărilor înaintate ale lumii". Apoi, la 2 martie 1947, în prezenţa tovarăşului Nicolae Ceauşescu, s-a reorganizat comitetul judeţean Dolj al P.C.R., activitatea sa politică şi socială sporind în amploare şi intensitate.

La Uzinele „Electroputere" din Craiova (septembrie 1981)

AREA
OAMENI AI
NTRU PRODU

Florile dragostei, stimei şi recunoştinţei pentru cel mai bun fiu al poporului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, la Întreprinderea „Electrocontact" din Botoşani (iulie 1982)

Şi a survenit şi acel luminos martie 1965, cînd tovarăşul Nicolae Ceauşescu a fost ales în fruntea partidului şi statului nostru. De atunci, ţara a traversat trei cincinale rodnice, şi-a desluşit reperele evoluţiei în contextul fructuos al dezbaterilor din patru congrese ale partidului, şi-a cumpănit puterea de a-şi atinge obiectivele în trei conferinţe naţionale, a urcat treptele unei deveniri spectaculoase, cu temelii adînc implantate în vitalitatea perenă a poporului de la Dunăre şi Carpaţi, cu aripi cîştigate în lumina dreaptă a unei orînduiri sociale croită pe măsura aspiraţiilor celor mai înălţătoare ale tuturor oamenilor. A fost şi continuă să fie răstimpul unei deveniri necurmate.

Nu întîmplător, unul dintre primele hotărîri importante adoptate din iniţiativa tovarăşului Nicolae Ceauşescu, privind prezentul şi viitorul Olteniei, a fost înfiinţarea Universităţii din Craiova, aspiraţie veche, amînată mereu prin vicisitudinile timpului şi în sfîrşit împlinită, în forme şi cu perspective care au început curînd să rodească. Dar creaţia spirituală a acestui ţinut nu poate fi despărţită de evoluţia sa materială. Prin aceleaşi imbolduri şi sub aceeaşi îndrumare atentă şi clarvăzătoare, Oltenia şi-a conturat o statură privilegiată şi demnă. În Mehedinţi şi în Gorj, în Dolj, Vîlcea şi Olt, ctitoriile noului timp au împlinit peisajul tradiţional al locurilor, au ridicat oamenii la o nouă condiţie socială, au dezvoltat oraşele la dimensiuni neobişnuite în trecutul lor, au determinat înflorirea satelor. Prin marile lucrări hidrotehnice de pe Dunăre, Motru şi Olt, prin bazinul carbonifer al Gorjului, Oltenia are astăzi un cuvînt greu de spus în balanţele energetice ale României. Industriile de avangardă au pus piciorul ferm la Craiova, Slatina, Tîrgu Jiu, Drobeta Turnu Severin şi Rîmnicu Vîlcea. S-au consolidat relaţiile ţinutului cu economia ţării şi, mai mult, Oltenia revendică astăzi o pondere însemnată în relaţiile economice ale României cu lumea întreagă.

Într-o memorabilă întîlnire cu locuitorii Craiovei, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a exprimat cîteva dintre motivele încrederii sale

EPOCA
X XI XII
CEAUSESCU

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu la dezvelirea statuii Marelui voievod Mihai Viteazul, în oraşul Sfîntu-Gheorghe

statornice în locuitorii acestor meleaguri: „Avem aici o organizaţie de partid puternică, o clasă muncitoare care s-a dezvoltat într-un ritm rapid...; avem un corp ingineresc bun, tehnicieni buni...“ Şi Craiova, orice s-ar spune, rămîne inima acestui ţinut. Apreciind succesele obţinute de oamenii muncii din Oltenia, la fiecare vizită întreprinsă în oraşele şi în satele ei, secretarul general al partidului a reamintit mereu oamenilor rolul pe care l-au jucat în istoria românilor marile personalităţi a căror traiectorie s-a intersectat cu existenţa milenară a pămîntului şi civilizaţiei dintre Carpaţi, Olt şi Dunăre: Mihai Viteazul şi Tudor Vladimirescu; sau rolul jucat de revoluţionarii olteni în înflăcăratul an 1848. „Odată cu dezvoltarea proletariatului, a mişcării muncitoreşti din România — a mai spus tovarăşul Nicolae Ceauşescu —, Craiova a cunoscut şi un puternic avînt al mişcării revoluţionare. Craiovenii revoluţionari au fost prezenţi la formarea primului partid muncitoresc în 1893, precum şi la formarea Partidului Comunist Român în 1921, aşa cum, dealtfel, au fost prezenţi în toată perioada de la crearea partidului comunist în diferite momente ale luptei revoluţionare, inclusiv în înfăptuirea insurecţiei naţionale armate antifasciste şi antiimperialiste, care a deschis calea dezvoltării noi, socialiste, a României“. Şi, implicit, calea dezvoltării noi, socialiste, a Olteniei ca spaţiu de iniţiativă şi perpetuu elan constructiv.

Nu este mai puţin adevărat că atenţia acordată de secretarul general al partidului acestor meleaguri nu s-a manifestat numai în momente sărbătoreşti, ci şi în clipe de restrişte şi cumpănă. Zilele care au urmat cutremurului din martie 1977 ne oferă în acest sens o dovadă revelatoare. De asemenea, alături de meritate omagii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a rostit în Oltenia şi cuvinte de aspră dojană. Însă, de fiecare dată, cuvintele au rodit noi elanuri şi îndemnul înţelept a fost urmat pînă la capăt, cu entuziasm şi luciditate. Alături de toţi fiii ţării, locuitorii acestei Românii Mici, cum era alintată altădată Oltenia, au fost şi sînt alături de cel mai iubit fiu al ţării.

P. MIHAI ■

CALENDAR

IANUARIE

L		3	10	17	24	31
M		4	11	18	25	
M		5	12	19	26	
J		6	13	20	27	
V		7	14	21	28	
S	1	8	15	22	29	
D	2	9	16	23	30	

FEBRUARIE

	7	14	21	28
1	8	15	22	
2	9	16	23	
3	10	17	24	
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	

MARTIE

L		7	14	21	28
M	1	8	15	22	29
M	2	9	16	23	30
J	3	10	17	24	31
V	4	11	18	25	
S	5	12	19	26	
D	6	13	20	27	

APRILIE

	4	11	18	25
	5	12	19	26
	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	

MAI

2	9	16	23	30
3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	
1 8	15	22	29	

IUNIE

	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	
4	11	18	25	
5	12	19	26	

IULIE

L		4	11	18	25
M		5	12	19	26
M		6	13	20	27
J		7	14	21	28
V	1	8	15	22	29
S	2	9	16	23	30
D	3	10	17	24	31

AUGUST

1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	

SEPTEMBRIE

	5	12	19	26
	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	
4	11	18	25	

OCTOMBRIE

3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	
1 8	15	22	29	
2 9	16	23	30	

NOIEMBRIE

L		7	14	21	28
M	1	8	15	22	29
M	2	9	16	23	30
J	3	10	17	24	
V	4	11	18	25	
S	5	12	19	26	
D	6	13	20	27	

DECEMBRIE

	5	12	19	26
	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	31
4	11	18	25	

1983

UN EVEREST DE CUCERIT:

NOUA CALITATE

Drumul, urcuşul uneori plin de obstacole, pe care omul trebuie să-l parcurgă spre imaginea unei vieţi confortabile, îndestulate, nu seamănă oare de multe ori cu ascensiunea spectaculoasă a Everestului? Şi dacă urma, întreaga construcţie pe care omul o lasă în drumul său nu este durabilă, nu înseamnă oare că efortul lui a fost făcut în zadar? Şi că alţii, de regulă urmaşii, trebuie să refacă suişul cu preţul unor noi energii umane, a altor cheltuieli? De unde vine durabilitatea operei dacă nu din calitatea operei? Şi ceea ce ne străduim să împlinim noi azi, cu mare efort uman şi material, transpunerea acelei vieţi luminoase din planuri si programe, în realitate, nu echivalează cu o punere în operă? De aici necesitatea ca toată construcţia noastră să fie durabilă! A lucra bine nu este o pretenţiune a cuiva, o condiţie facultativă. A lucra bine e o necesitate a momentului! Înaltul nivel tehnic atins de economia românească include necesitatea acestei calităţi. Societatea noastră se află acum într-o fază nouă, superioară a dezvoltării, în care au loc afirmarea puternică a revoluţiei tehnico-ştiinţifice contemporane în toate domeniile, accelerarea trecerii, pe baza acumulărilor cantitative obţinute în perioadele parcurse, la o nouă calitate a activităţii economico-sociale, ridicarea pe o treaptă şi mai înaltă a gradului de bunăstare şi civilizaţie al întregului popor. Însumarea acestor obiective, realizarea lor, duce, în final, la întărirea independenţei şi suveranităţii. Vizionar, partidul nostru a adus această necesitate — calitatea activităţii economico-sociale — în domeniul obiectivizării, a înscris-o ca obiectiv fundamental, în programele noastre, a devenit ţel de atins. Cum vom atinge acest obiectiv, ridicarea nivelului tehnic şi calitativ al întregii producţii materiale? Prin promovarea largă a mecanizării, automatizării şi cibernetizării producţiei, prin introducerea, în cîmpul activităţii umane, a celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii. Dar şi printr-o ridicare necontenită a calităţii umane, a profesionalizării, a devenirii noastre. Calitatea, indiferent în ce domeniu se manifestă, a devenit nu numai cerinţă, ci condiţie esenţială (în lipsă — eliminatorie), a participării la schimbul de valori, la cooperare internaţională. Va fi ales, va fi preferat, va fi mai bine plătit acel produs care va implica în gradul cel mai înalt calitatea, adică durabilitatea. Iată cum un produs, prin toate ce conţine, devine uneori măsură a capacităţii creatoare de bunuri a unei naţii, a inteligenţei sale, devine izvor al prestigiului şi faimei ei în lume. A lucra bine, la rigoarea impusă de conjunctura nivelului de civilizaţie de acum al Terrei, desigur diferit în spaţiul ei, a înţelege această necesitate calitativă a efortului colectiv, înseamnă a ajunge unde ne-am propus: la acea imagine a unei vieţi confortabile, îndestulate, împlinite, pe care toţi o dorim.

Am poposit, pentru a ilustra necesitatea calităţii, în domeniul industriei mijloacelor de transport. Aici, mai mult ca în alte domenii, îşi dau întîlnire mai toate ramurile de vîrf ale industriei româneşti. Iar această ramură, mai mult decît altele intră mai direct în contact cu omul: cine nu foloseşte sau mai bine-zis nu se foloseşte de avion, de vapor, maşină, locomotivă, tramvai, metrou etc! Actualele mijloace de transport conţin, fiecare luat în parte şi toate la un loc — un inimaginabil număr de repere, de componente: din oţel, sticlă, mase plastice, lemn, metale rare, ţesături (şi lista este departe de a se epuiza)! Producerea fiecăruia dintre acestea solicită un anumit comportament industrial, o meserie, un timp, o anumită practică a muncii. Calitatea produsului individual, a reperului, determină calitatea întregului: al avionului, locomotivei, vaporului. Şi vom fi cu atît mai răsplătiţi cu cît cei care au produs cutare sau cutare mijloc de transport au lucrat mai conştiincios, mai bine. De aceea calitatea rămîne o permanentă necesitate, o permanentă luptă. Aici, în domeniul calităţii, oamenii muncii de pe întreg cuprinsul patriei socialiste, au dus şi duc în permanenţă una dintre cele mai spectaculoase bătălii ale creaţiei paşnice. Poate de aceea am fost tentaţi să comparăm acest efort cu acela al cuceririi Everestului.

N. GRIGORE MĂRĂŞANU ■

Trenule, maşină mică...

Un bun prieten al meu, astăzi coleg de redacţie, mi-a spus odată o vorbă: „Prin '947 mi-am dorit să am şi eu trotinetă, pe atunci însă trotineta era un lux, ai mei n-au putut să-mi ia... Peste cîţiva ani ar fi putut, poate, dar atunci eu vroiam bicicletă! De data asta bicicleta era un lux...! Peste cîţiva ani buni, se putea lua, cu oarecare sacrificiu, bicicletă — eu vroiam însă acum o motocicletă, un scuter, sau o motoretă măcar... Cînd aş fi putut să-mi cumpăr, în sfîrşit, motocicleta... aproape că dispăruse moda acestora, oamenii îşi luau maşini, de-acuma. Maşină nu mi-am mai dorit: îmbătrînisem!“

Anecdota — căci este, fireşte, o anecdotă, deşi se bazează pe un fapt real — are un tîlc anume, cred. Care este uşor de pătruns. Şi care mai ales — în anii noştri, în aceşti fierbinţi ani ai construcţiei noastre socialiste — nu-şi mai are sensul. Am reprodus-o numai pentru frumuseţea ei plastică şi o oarecare nostalgie, pe care o păstrează intactă: nostalgia tinereţii, chiar dacă ea a fost departe de a fi împlinită aşa cum s-ar fi cuvenit. Tinerele generaţii de astăzi au cu totul şi cu totul alte probleme, alte năzuinţi, iar dacă — în materie de mijloace de transport — mai au vreo problemă, aceasta este una singură: pentru care din acestea să opteze.

Mijloacele de transport — fie ele de pasageri, sau de mărfuri — au fascinat şi continuă să fascineze: de la jucăria mecanică a copilului şi pînă la planşeta proiectantului pe care ia viaţă un nou vehicul interplanetar, fascinaţia asta a subjugat, făcînd în acelaşi timp omul să viseze. Cu cutezanţa visului devenit, veşnic, faptă.

Industria mijloacelor de transport din patria noastră a cunoscut, în anii socialismului şi cu predilecţie în ultimul deceniu, o astfel de amploare încît a-i reprezenta devenirea folosind, cum se obişnuia pînă nu de mult, comparaţii cantitative cu producţia unor perioade trecute date, nu mai poate spune mare lucru şi nici nu prea mai interesează. Astăzi vorbim de NOU, de PERFORMANŢA, de COMPETITIVITATE, pentru că, practic, ţara noastră are la ora actuală o astfel de gamă de produse încît greu, foarte greu, mai putem descoperi vreun produs de acest gen pe care să nu-l facem şi noi. Din acest punct de vedere, un tîrg internaţional cum a fost TIB—82, dacă poate oferi o privire de ansamblu, este foarte greu a fi prezentat în numai cîteva pagini. Ne vom rezuma aşadar la cîteva dintre cele mai noi realizări (şi credem că fotografiile vorbesc de la sine), la cîteva dintre acele realizări care ne-au creat peste hotare o binemeritată şi mai ales stabilă faimă — în sfîrşit, vom încerca să prezentăm cititorilor noştri, cît mai succint, tipuri sau familii de produse intrate de curînd, sau gata să intre pe piaţa internă şi internaţională.

O CLĂDIRE CU UN ETAJ, PE PATRU... ROŢI

Astfel se prezintă **Autobasculanta de 110 tone diesel electrică,** ultima dintre seria de autobasculante realizate la I.M. Mîrşa — Sibiu; un uriaş care sfidează pur şi simplu legile oricărei imaginaţii. A fost produsă, pentru întîia oară, în 1982, prin cooperarea a trei firme: „23 August" Bucureşti, „Electroputere" Craiova şi sus-pomenita Mîrşa—Sibiu. În întreaga lume sînt cel mult 5 ţări ce produc un astfel de utilaj. Ar merita să o botezăm, să-i dăm un nume! Pentru a fi transportată pe şantier, este descompusă în trei componente: roţile, autoşasiul şi bena. Ajunsă pe şantier, şase oameni o pot pune în poziţie delucru în numai 12 ore. Şi deşi e „diesel-electrică", beneficiind de servomotoare şi comenzi electronice, poate fi condusă (manevrată) de un simplu şofer de basculantă. Să mai adăugăm **Autotrenul pentru transportat cărbune de 100 tone** (fireşte, aceasta este denumirea tehnică oficială, el putînd transporta orice la urma urmei), un alt colos — în lungime de data asta — împreună cu autotractorul respectiv, realizat tot la I.M. Mîrşa, şi obţinem dimensiunile unei veritabile mîndrii naţionale: absolut totul la aceste produse este de provenienţă românească; absolut toate produsele acestei întreprinderi sînt competitive pe plan internaţional!

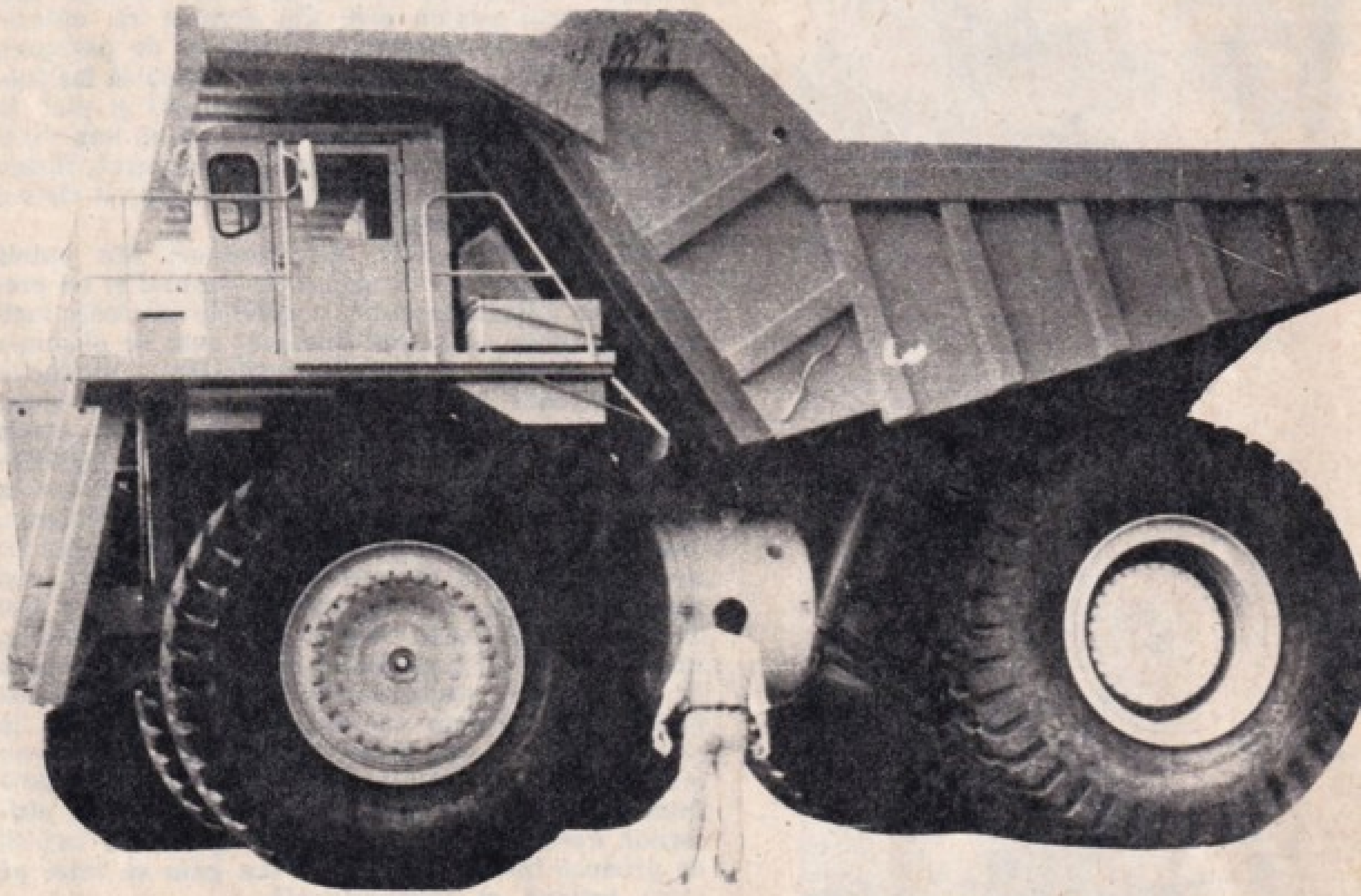

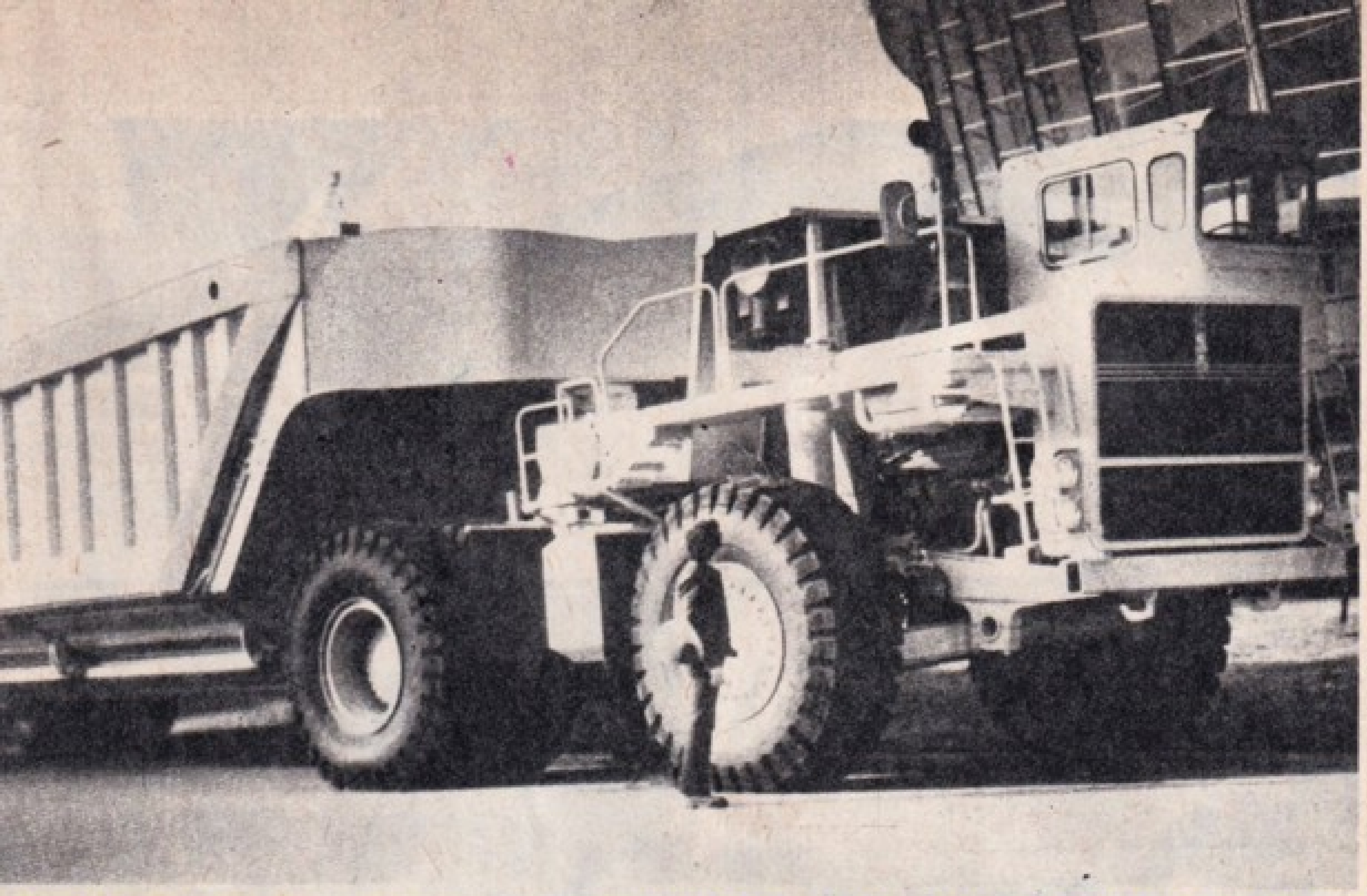

CEI TREI „A"

...adică Autocamioane, Autotractoare şi Autoşasiuri: pe scurt, firma **Întreprinderii de autocamioane Braşov.** Despre camioanele **DAC** şi **ROMAN** cred că nu mai este nevoie să insistăm, ele au devenit prezenţe multiple, puternice şi elegante pe toate şoselele ţării şi pe foarte multe dintre cele ale lumii (dar cîţi dintre noi îşi mai amintesc acele prime

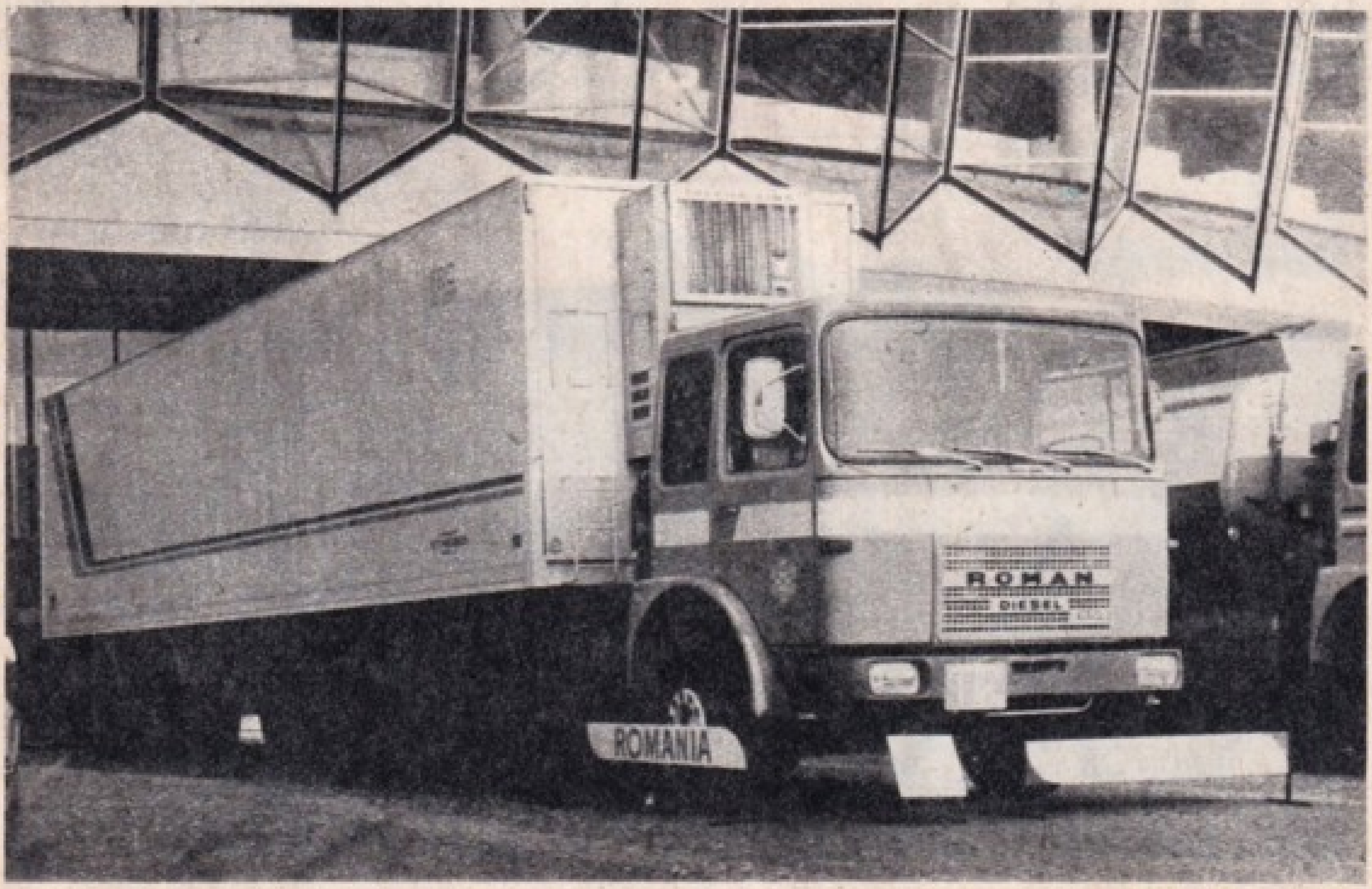

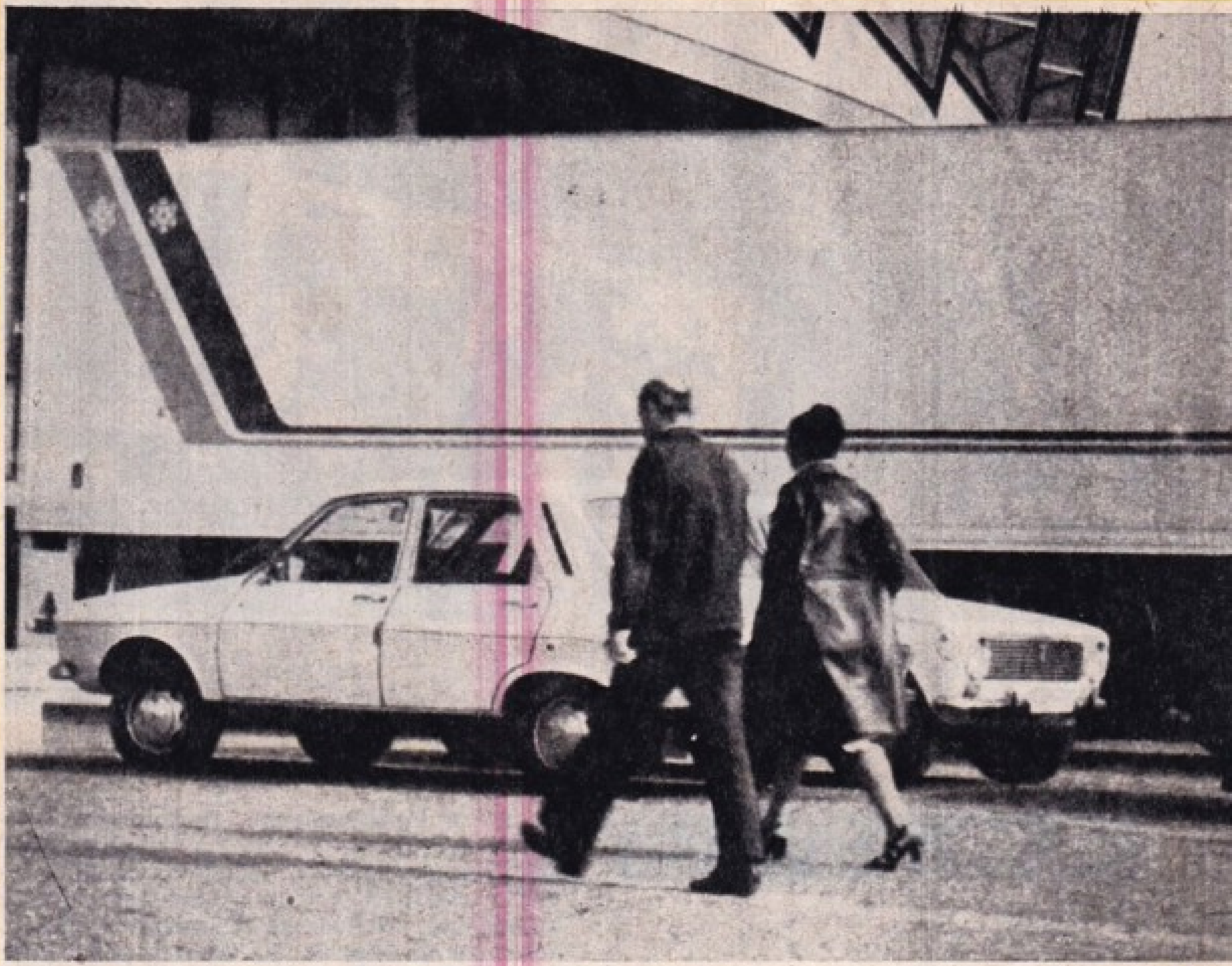

camioane „Steagul Roșu“, cu carcasă făcută la ciocan și cu ușile din placaj?!). Din seria modernelor produse realizate la Brașov: „DAC 444 T“ — adică patru roți, patru motoare, patru tone — de concepție pur românească; „DAC 7135 R“ — adică șapte tone, 135 c.p. — cu capotă din plastic; „Autotrenul frigorific 19 AF 5—1“, impresionant ca lungime și instalații. Așadar, Brașovul (printre alte) al camioanelor: exportate pe toate continentele lumii, adică în peste 65 de țări!

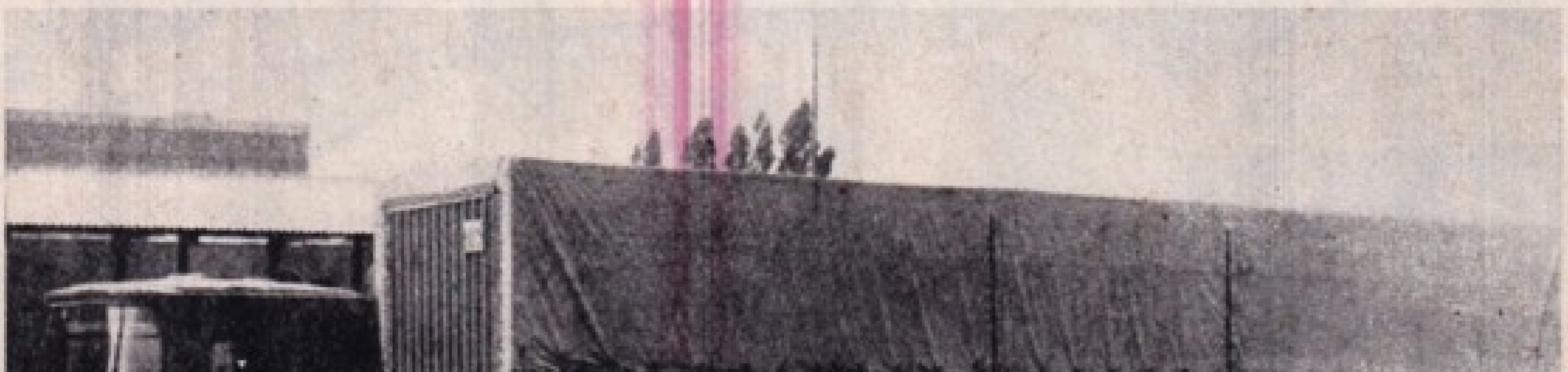

ÎN CURÎND „HOINARUL“ VA PORNI LA DRUM

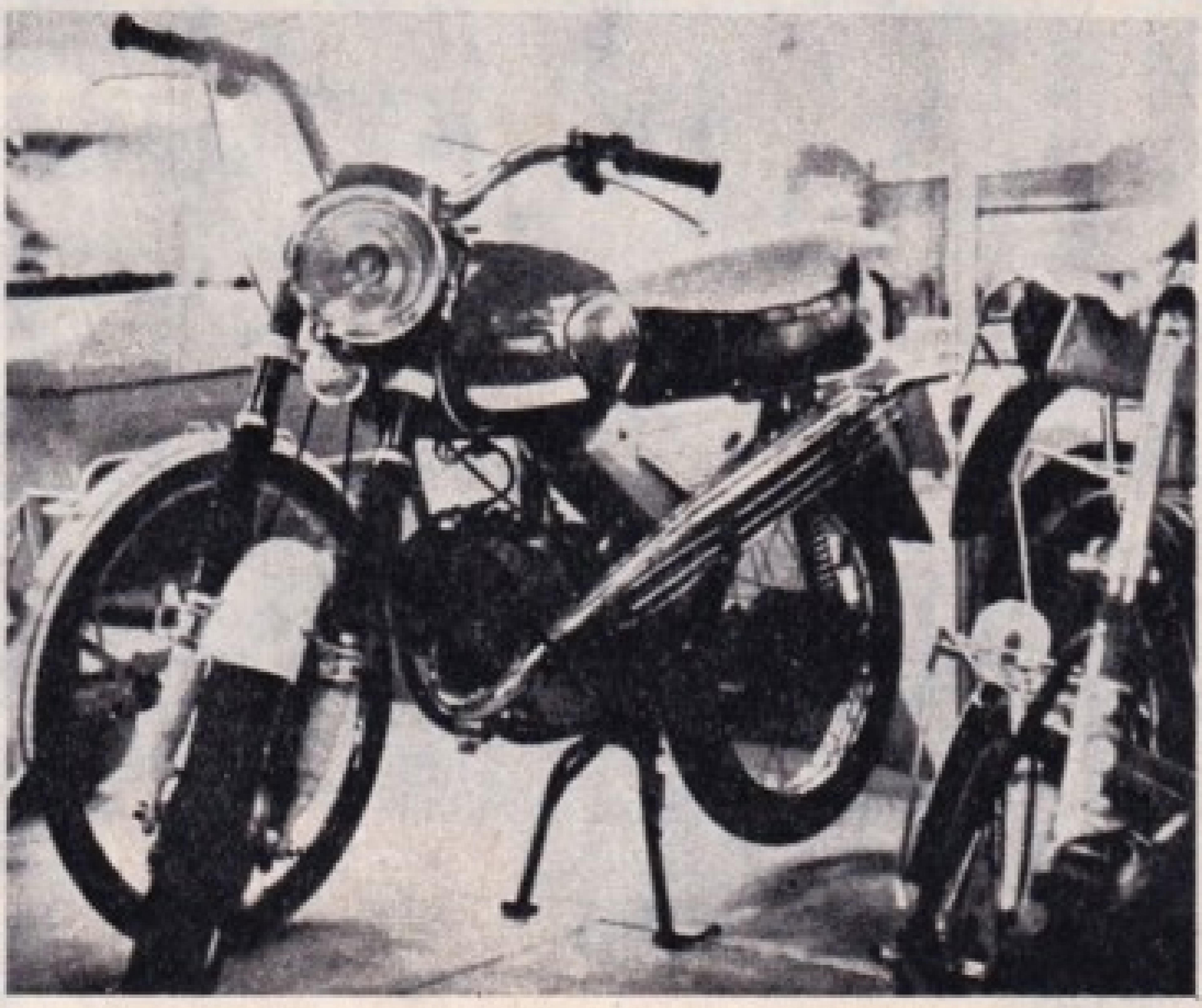

Întreprinderea **„6 Martie—Zărneşti“:** deliciul puştimii, dar nu mai puţin al tineretului şi adulţilor: aventura, sportul, plăcerea pe două roţi, motorizate, sau ne. Printre noutăţi, mai exact printre produsele ce vor intra în comerţ la începutul anului viitor: semicursiera pentru adulţi, bicicleta pentru copii tip „Robusta“, „PEGAS 3024 — Comoda“. La sectorul motorete, „MOBRA-HOINAR“ (50 cmc., 5 c.p., 5 viteze). Iar ca noutate absolută: **tricicleta** (pentru adulţi, fireşte, în variantele pentru piaţă şi poştă). Oare ce şi-ar fi ales prietenul meu dacă ar fi avut, astăzi, vîrsta pe care o avea prin nouă sute patruzeci şi ...?!

VĂ SPUNE CEVA : SISTEMUL „RO–RO ?

În transportul naval internaţional sînt din ce în ce mai mult solicitate navele specializate sistem **„Roll on — Roll off“** — pe scurt: **„RO — RO“**. Acest sistem constă din încărcarea şi descărcarea containerelor de mare capacitate folosindu-se nişte palete metalice în greutate de cca. 3 tone, palete ce sînt manevrate de către un autotren. Primul dintre cele patru vase de 4100 Tdw aflate în construcţie la noi în ţară, prevăzut a inaugura cursele fixe Constanţa-port — portul Trabzon (Turcia), curse menite a ne deschide încă un drum comercial spre Asia Mică, va folosi acest sistem. **„Autotrenul rolltrailer de 200 KN“** (al cărui prototip a fost realizat de către ICPTT şi IRA Obor) — o altă premieră naţională, ce va înlocui exportul unor astfel de utilaje — va manipula cele 150 roll-palete necesare unui transport pe vas (la ora apariţiei almanahului, s-ar putea ca vasul să fi şi plecat în cursă).

ICPTT
22-B-2743

„DACIA“ DIXIT

Întreprinderea piteşteană de autoturisme nu mai are nevoie, de mult, de nici o reclamă. Reclama însăşi o reprezintă ele, autoturismele fabricate aici şi exportate în întreaga lume (printre ţări ca RDG, Polonia, Canada, Ungaria, Kuweit, Anglia, Israel — multe avînd o tradiţie proprie în fabricarea automobilelor). Dintre ultimele noutăţi, urmînd a intra pe piaţă în anul care vine: **„Dacia 1420“** (viteză 150 km/oră, consum: 5,9 l. la o viteză de 90 km/oră pentru suta de kilometri, 8,3 l. în oraş) şi **„Dacia 1420-Diesel“** (viteză 130 km/oră, consum: 5,8 l. la suta de kilometri). Absolut remarcabil designul şi gradul de confort: va şoca, în mod sigur, chiar şi numai staţionînd printre maşinile ce aşteaptă îndeobşte în faţa ambasadelor!

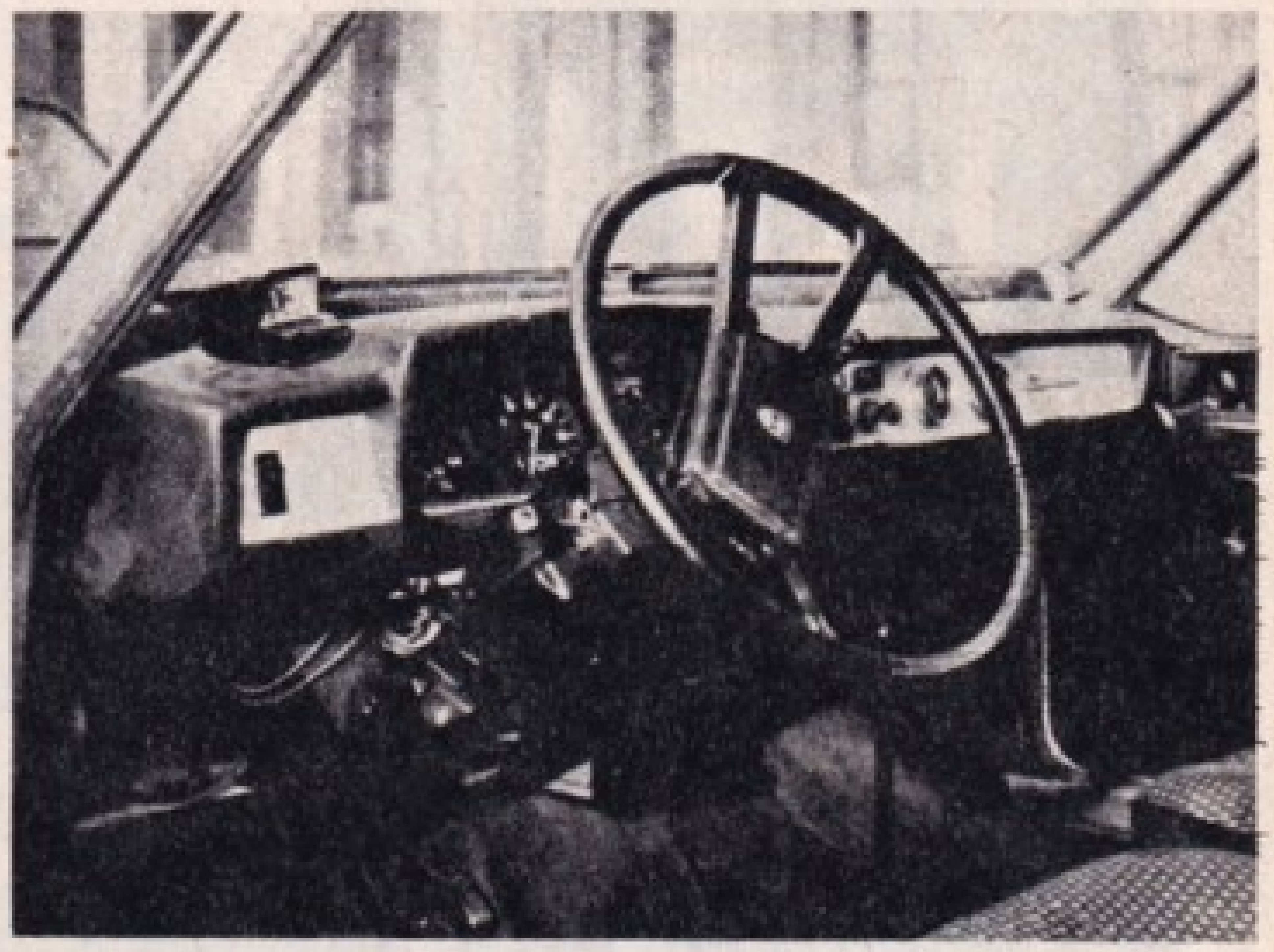

I.T.B. – ÎN DOUĂ IPOSTAZE

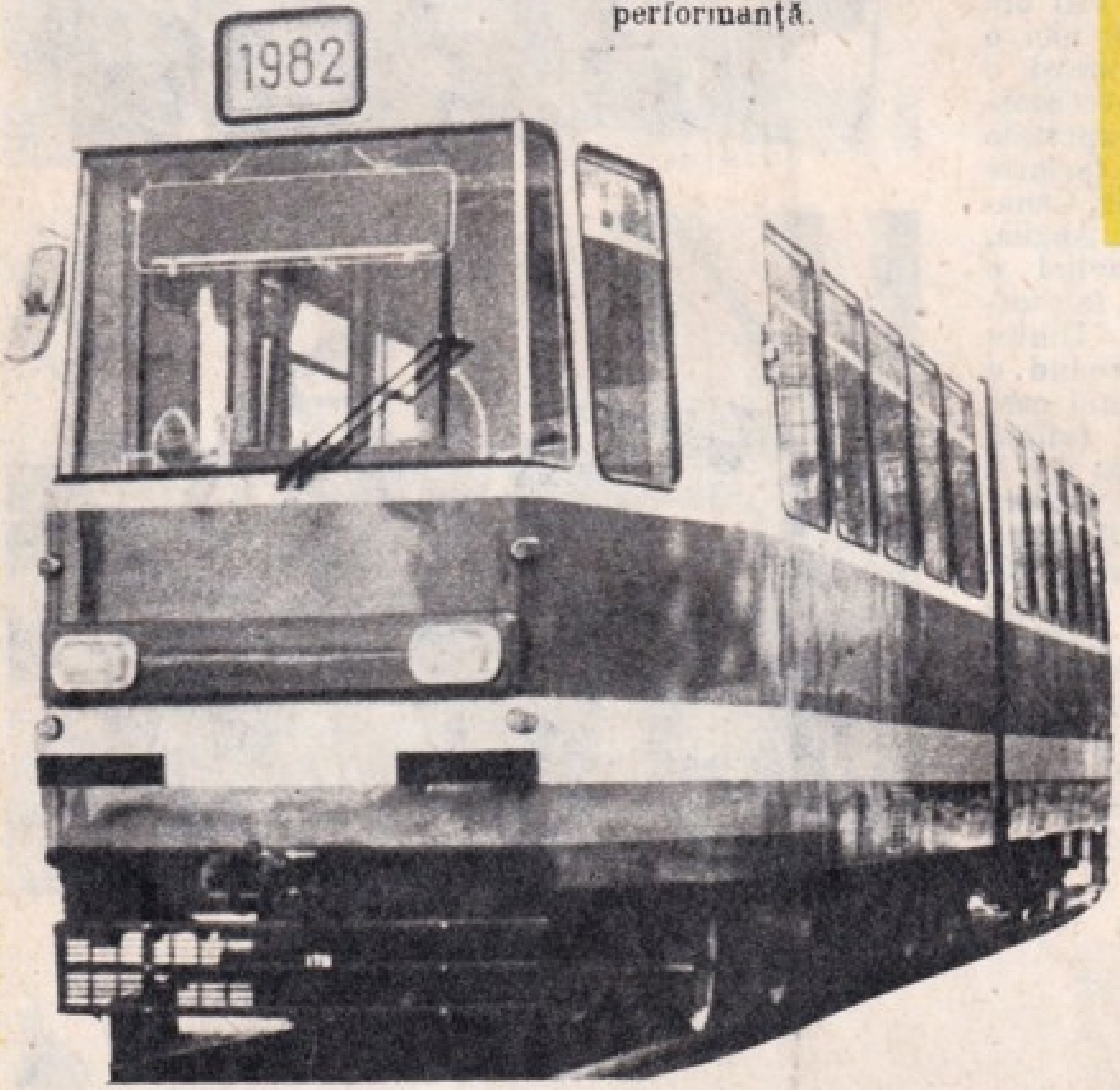

Prima : realizatoare a noului tramvai articulat tip **„V2A—1982“** (dincolo de eleganţa liniilor sau interiorului, de faptul că este dotat cu staţie de emisie-recepţie, cu post de amplificare, că are un consum de energie extrem de scăzut — consumă, de pildă, jumătate din cît consumă tramvaiul cehoslovac tip „Tatra“, prezent încă în reţeaua de transport a Capitalei — dincolo de toate acestea, existînd şi în variantă cu dublă comandă, gen metrou, adică la ambele capete şi excluzînd astfel întoarcerile pe staţie terminus — acest nou tramvai românesc este deosebit de indicat şi util în condiţiile noilor linii de tramvai ce se instalează în anumite oraşe, sau ca tren urban — de pildă Bucureşti — Săftica, Snagov etc.). A doua ipostază, pentru cei mici de data asta: realizatoare a **„KARTULUI—U.R.A.C. — 1“**, o mică bijuterie mecanică, destinată activităţii sportive de masă, iniţierii în conducerea auto sau chiar la concursurile de performanţă.

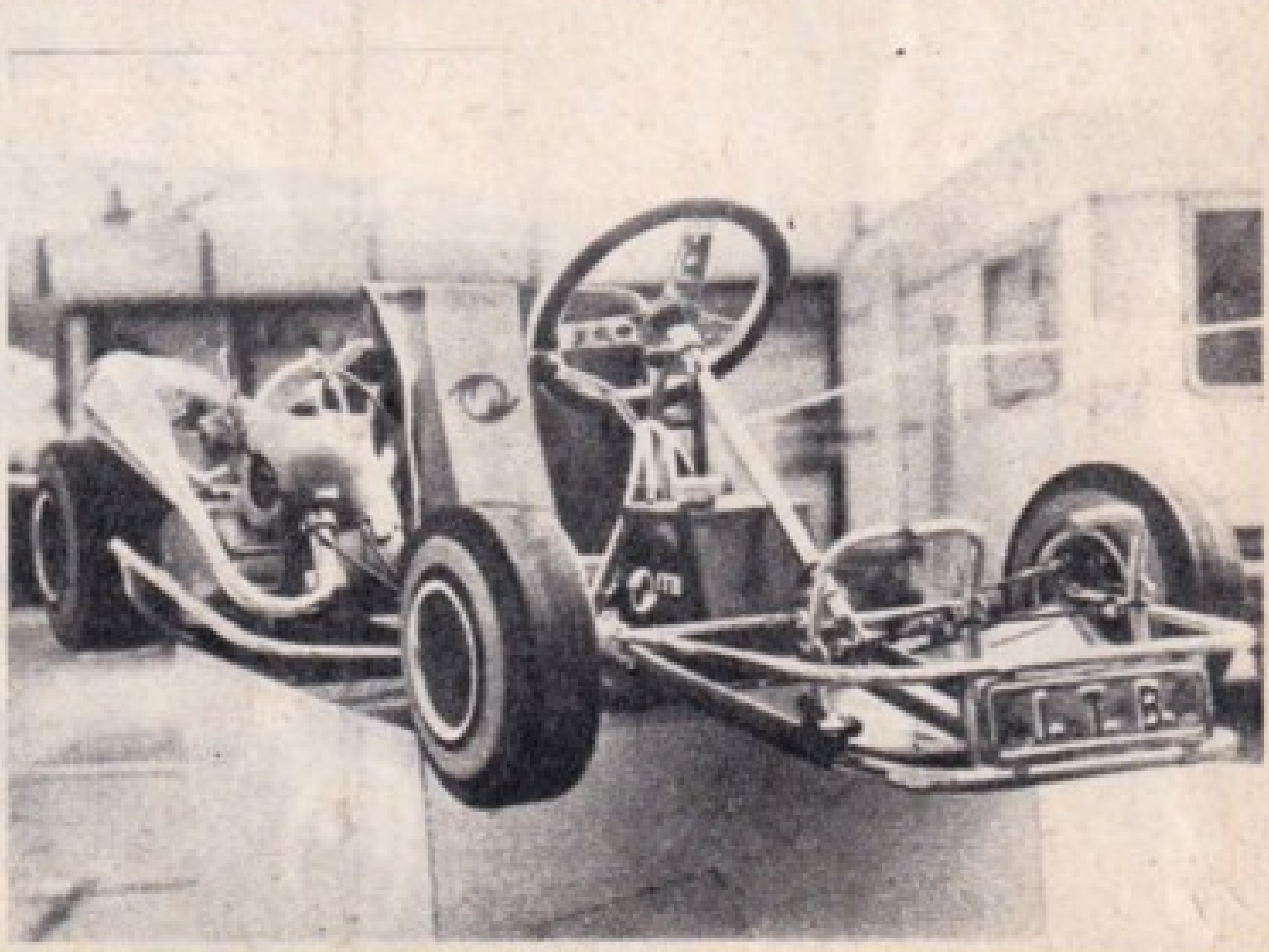

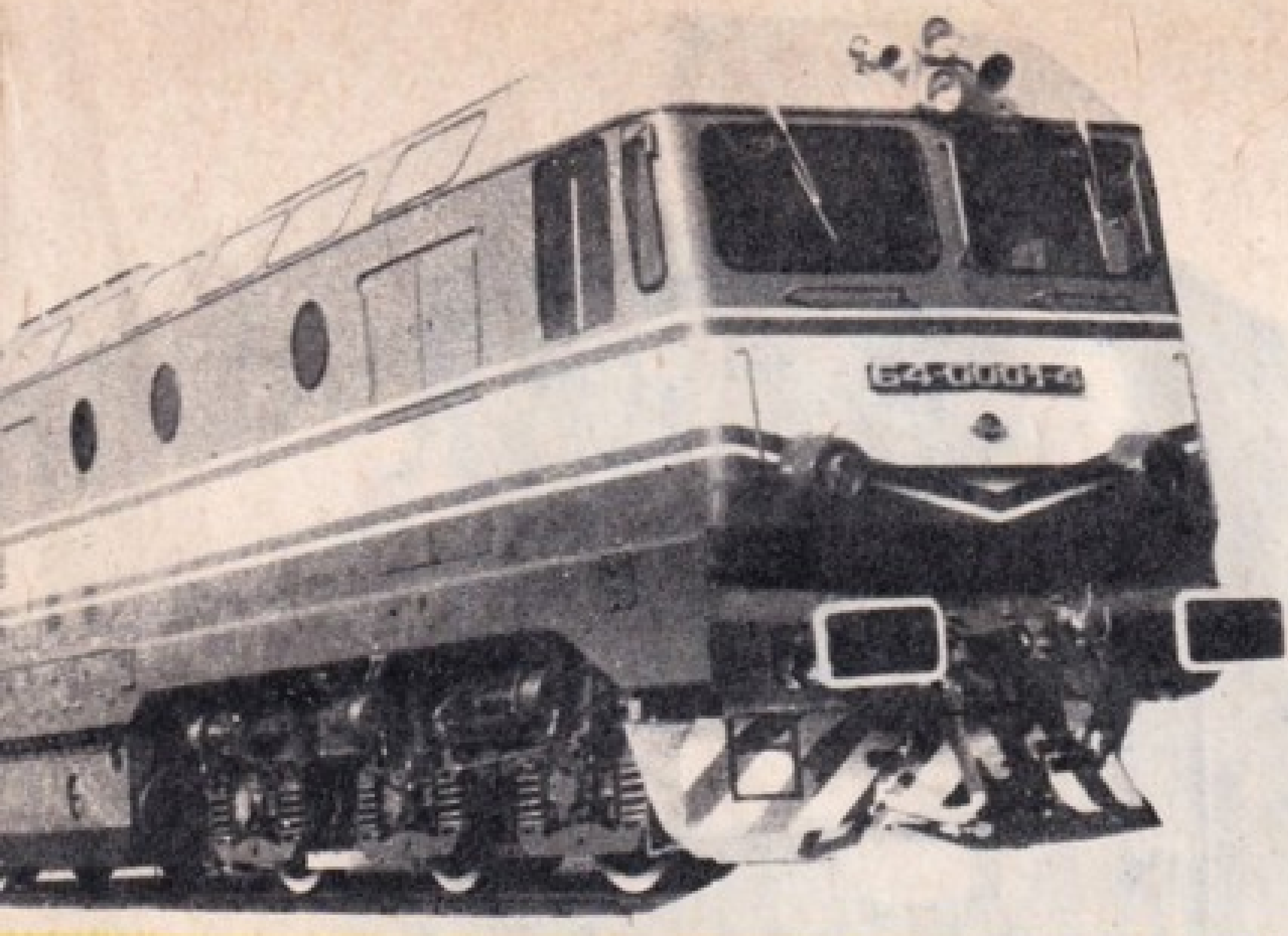

O LOCOMOTIVĂ AŞTEAPTĂ ÎNCHIDEREA EXPOZIŢIEI

...dar nu pentru a intra în depou, ci pentru a pleca în prima ei cursă! Alături de suratele ei de la „Electroputere-Craiova", locomotive de pînă la 3000 c.p., noul produs al Uzinelor 23 August — **Locomotiva Diesel electrică de 1500 c.p.,** recent omologată de către C.F.R. — imediat după închiderea expoziţiei va intra pe liniile de călători.

TORO, SAU „ZIMBRUL DIN CARPAŢI"

...acum cîtva timp, într-un număr al revistei „HOBBY" din R.F.G. apăreau cîteva fotografii color în care, pe parcursul unor concursuri de rezistenţă şi forţă, un autoturism „tot teren" scotea cu cablul, din mlaştini, smîrcuri, maşini de acelaşi tip purtînd mărci celebre: „Land Rover", „Ranch Rover" etc. Autoturismul în cauză purta marca „ARO". Este, astăzi, unul dintre acele cuvinte ce fac să tresalte de mîndrie inima oricărui român: „ARO", sau întreprinderea din Cîmpulung Muscel, sau maşina care a cucerit o lume întreagă , luînd nenumărate premii şi distincţii internaţionale în diverse raliuri: Cehoslovacia (1970); Belgia (1971); Italia (1972); Franţa (1972); Italia (1972); Columbia (1972); S.U.A. (1973); Anglia (1975 — cupa Safari); Nicaragua (1978), etc., etc. În Columbia, autoturismul ARO este denumit TORO (taurul). Într-o testare organizată într-o carieră de piatră în munţii Pădurea Neagră, din R.F.G., acelaşi ARO este denumit „Stea absolută a concursului", dîndu-i-se titlul de „Zimbrul din Carpaţi". La ora actuală, tot-terenul „made in Romania" (două familii: „Aro — 10" şi „Aro—24"), prezentată în cca. 10 variante, destinat celor mai variate întrebuinţări , îşi continuă cursa sa triumfală în peste 60 de ţări ale lumii: şi de data asta nu ne mai referim la concursuri, ci la comerţul propriu-zis!

ROMAN
DIESEL

„BUZ" — SAU TRANSPORTUL NOSTRU DE TOATE ZILELE

Întreprinderea **AUTOBUZUL** —Bucureşti, producătoarea celor trei „BUZ"-uri (auto, trolei şi micro). Dintre noutăţi, vedeta incontestabilă: **Autobuzul 112 RDT—LD:** fabricaţia lui a început anul trecut şi este de menţionat că întreaga producţie a anului a mers la export. Motorul de 256 c.p. TURBO al acestuia a făcut să crească toate performanţele autobuzului, faţă de tipurile trecute. Putînd funcţiona în orice condiţii de climă sau anotimp, realizat în întregime în ţara noastră, el este o demonstraţie de mecanică, comoditate şi bun gust. O recentă comandă a O.N.T. îi va permite apariţia şi pe străzile şi şoselele noastre, călătorii putîndu-i astfel admira confortul: geamuri opacizate, aer condiţionat, grup sanitar, frigider, bar, etc. Întreprinderea mai produce încă **Autobuzul urban diesel modernizat 112 — UDM** (care de asemenea se şi exportă), noul tip de **Troleibuz** (a cărui mare noutate tehnică o constituie instalaţia de logică statică ce asigură comanda contactorilor — eliminîndu-se astfel cu totul acele neplăcute şocuri de la plecare sau frînare, chiar dacă şoferul este un începător — şi

care de asemenea se exportă în mai multe țări), în sfîrșit microbuzele **„TUDOR—105 M“** (este vorba de cel introdus pe liniile de maxi-taxi), **„T.V. — 15 M“** (microbuz de lux, 20 locuri, destinat înlocuirii „Iran-internațional“-ului — mașină luxoasă, cu roți duble la spate, avînd astfel o deosebită stabilitate) sau **„ARO 320“** (furgon instalat pe camionetă ARO, căruia i s-au pus de asemenea roți duble la spate, și care a și fost — deși abia „născut“ solicitat, insistent, la export).

LA DRUM CU OLTCIT

Două veritabile bijuterii industriale ale Olteniei: autoturismul OLTCIT, în cele două variante ale sale: **Special** (motor în doi cilindri, 4 timpi, aprindere electronică, 34 c.p.) și **Club** (patru cilindri, patru timpi, aprindere clasică, 57,4 c.p.). Peste tot pe unde își face apariția — și și-o va face din ce în ce mai mult — autoturismul OLTCIT, produs în Craiova, adună lumea, ciorchine. A adunat-o și peste hotare, la Expoziția națională de la Sofia din iulie sau Tîrgul internațional de la Brno, septembrie anul curent. Dincolo de performanțele mașinii (răcirea cu aer, frînare pe discuri pe toate roțile, suspensia pe față și spate pe bare de tensiune cu amortizoare cu dublu efect; consum: la **Special,** 5,7 l., la **Club,** 6,7 l.), ceea ce atrage la aceste două tipuri este, dincolo de eleganța desăvîrșită și confortul maxim al interiorului, tabloul de bord electronic, conceput într-o formulă nouă, aerodinamică, oferind, la simpla atingere a degetelor, declanșarea a zeci de operații dintre cele mai complicate: o adevărată microindustrie pusă în funcțiune la o simplă apăsare de buton. Asociația cu tablourile de bord ale unor avioane se impune de la sine. Și, de reținut: nimic de dragul sofisticării, ci numai pentru siguranța conducerii, pentru **siguranța circulației** în ultimă instanță.

DORUL DE ÎNĂLȚIMI, SAU VISUL DINTOTDEAUNA AL ROMÂNULUI

În industria mijloacelor de transport a României moderne, sectorul aviatic — prin multiplele aparate pe care le produce — a atins un nemaiîntîlnit grad competitiv. Iar dacă diverselor tipuri de planoare și avioane devenite tradiționale li s-au adăugat, în ultimii ani, helicopterele **„IAR — 330 „PUMA“** și **„IAR — 316 B „ALOUETTE“** — cîteva premiere absolute merită a fi puse, aici, în evidență: **Avionul IAR—825** (concepție pur românească, un avion de școală și antrenament, viteză 470 km/oră, autonomie de zbor 4 ore, decolare pe 70 m. — **unicat în lume!** — și care va intra în producție de serie încă din acest an); **Avioneta IAR — 28 MA** (prototip de concepție de asemenea strict românească, în greutate de 520 kg. — dacă se oprește motorul, vine la sol ca un planor — viteză 207 km/oră), foarte apreciat la expoziția FARNBORO din Anglia, unde a fost „pus să zboare tot timpul“; **Planorul IS—32** (care se produce în serie începînd din anul care a trecut, exportîndu-se masiv în S.U.A., participant la expozițiile de la LF BOURGET. HANOVRA și BARCELONA, deținînd cea mai mare anvergură a planoarelor din întreaga lume: 20 m.); în sfîrșit, și în mod special lăsat la urmă, celebrul — încă de pe acum — reactor **„ROMBAC“** (realizat sub licență cu firma engleză British-Aerospace) și al cărui prototip, recent, a primit botezul aerului, avion de pasageri sau marfă de distanțe medii.

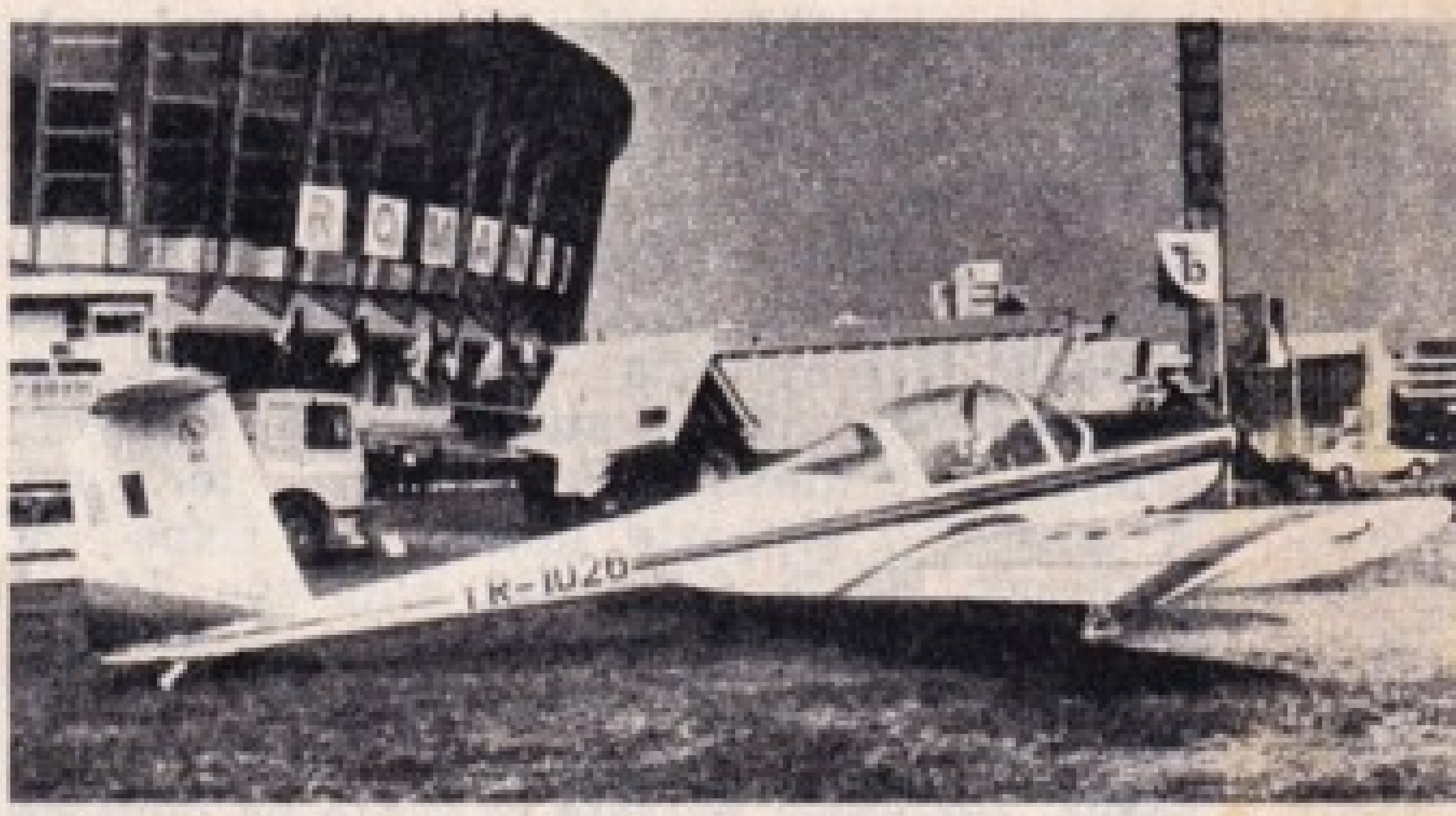

PE DUNĂRE ȘI MARE, PE OCEANELE LUMII

Atît dezvoltarea construcțiilor navale interne, cît și politica de colaborare și dezvoltare a schimburilor comerciale cu cît mai multe țări ale lumii, au dus, iată, la aceste cifre semnificative cuprinse, printre altele, și în Anuarul statistic, ediția 1981: în domeniul transportului *fluvial*, România a transportat pe calea apelor mărfuri — specificate aici în *mii tone* — după cum urmează: în 1938 — 1326; în 1970 — 3396 *iar în 1980 — 12 338*. În domeniul transportului *maritim:* în 1938 — 606; în 1970 — 4 370 *iar în 1980 — 16 206!*

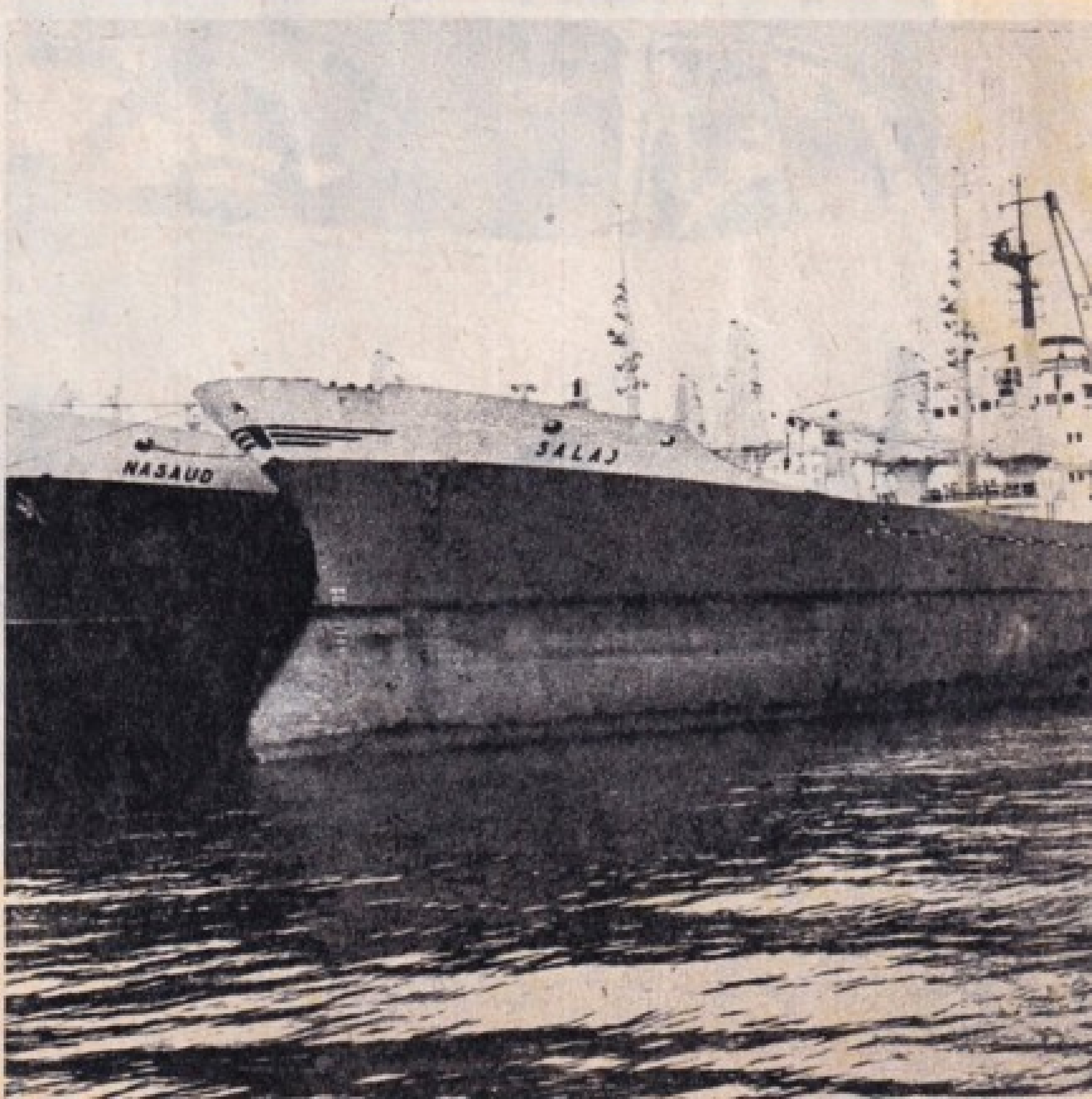

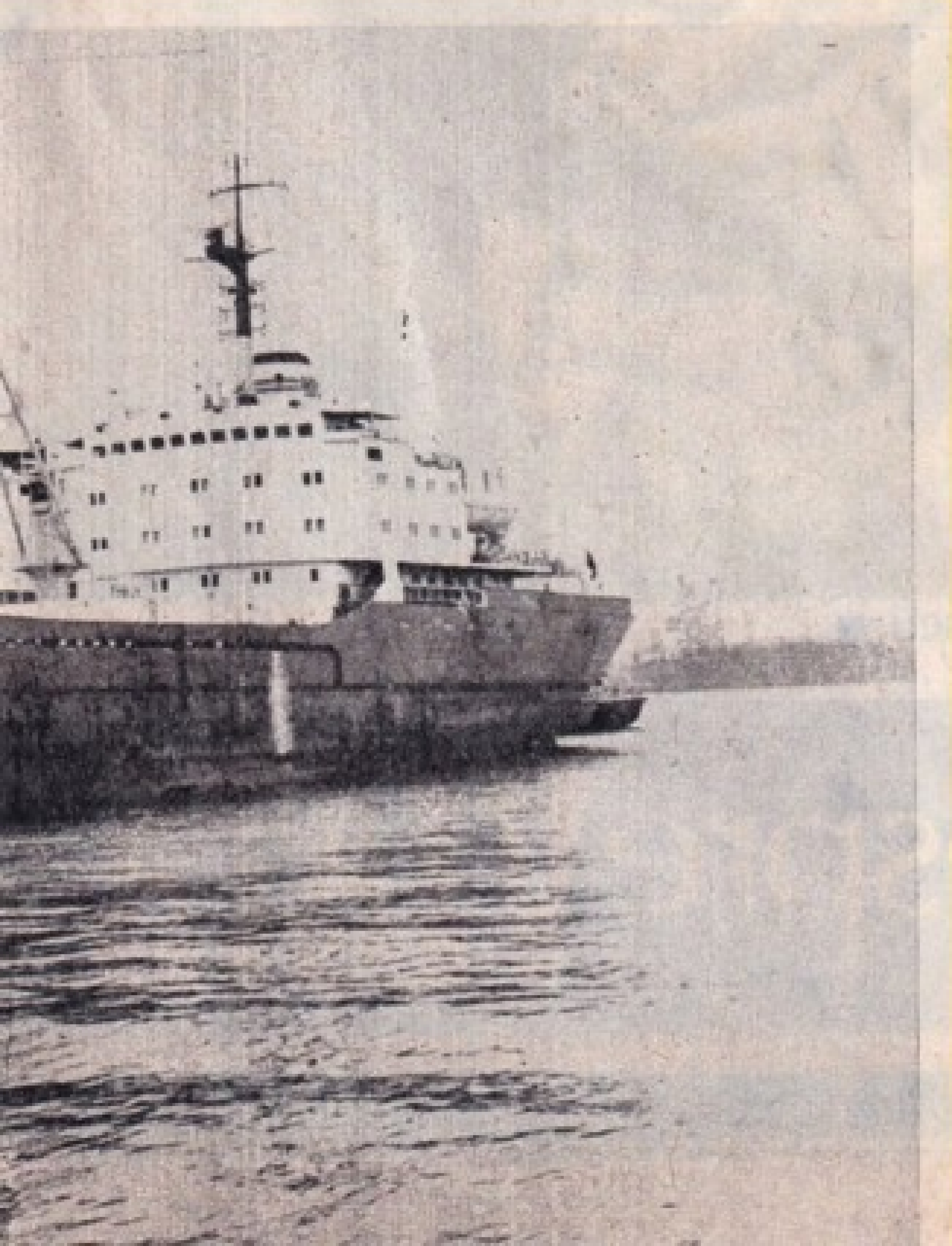

...Iată-ne la sfîrşitul incursiunii noastre — prezentare evident incompletă, dealtfel imposibil de a fi aşa! Producţia mijloacelor de transport, calitatea acestora, reprezintă în bună măsură puterea, valoarea intelectuală şi industrială, gradul de civilizaţie al unei ţări. Deplasarea, MIŞCAREA — înţeleasă în cel mai larg şi diversificat sens al cuvîntului — felul în care o ţară îşi mişcă în spaţiu oamenii şi produsele — sînt atribute ale dezvoltării, poate că în primul rînd. Rîndurile de mai sus şi-au propus a fi doar un rezumat selectiv al unui tom masiv; al unui volum ale cărui pagini se înmulţesc cu fiecare zi, cu fiecare clipă.

În industria României socialiste, în această carte tehnică a naţiunii, paginile dedicate transporturilor sînt printre cele mai captivante.

HORIA PĂTRAŞCU ■
Foto : VASILE MĂNECAN ■

Fotografii de **ION PREDOȘANU** și **VICTOR RĂDULESCU** ■

Altfel despre VIAȚA

LA TARĂ

Lupta cu inerția

În 1981, Întreprinderea agricolă de stat din Balaciu, județul Ialomița, a produs un beneficiu de 9,5 milioane lei. În anul care se încheie, același capitol al bilanțului consemnează peste 10 milioane. Sîntem departe aici pînă și de ideea de irigații și, cu toate acestea, la I.A.S. Balaciu, de un deceniu încheiat, porumbul rodește an de an peste 7000 kg la hectar. La Balaciu nu s-au importat niciodată vaci de rasă, pretențioase din cale afară, dimpotrivă, efectivele de animale s-au completat gospodărește, prin cumpărări chibzuite din toate regiunile țării și, totuși, numai ferma de vaci a întreprinderii a înregistrat un beneficiu de 1,3 milioane lei. Și așa, mai departe, putem statornici mereu o paralelă elocventă între ce nu au avut și nu au cei de la Balaciu, pe de o parte, și ce produc ei, de fapt, pe de altă parte. Și la rădăcina adevărurilor de aici, întruna, aflăm numai dragoste de muncă și putere de muncă și, totodată, o încredere neobișnuită a omului în celălalt om. Și, înainte de toate, o luptă tenace cu inerția obișnuințelor păguboase.

Inginerului Vadim Rusu i s-a încredințat conducerea acestei întreprinderi agricole în urmă cu 18 ani. Dacă adăugăm acestui timp și cei nouă ani trăiți și munciți de Vadim Rusu la Borănești ajugem în 1955, cînd interlocutorul nostru a terminat Facultatea de agronomie din București. Și ajungem, totodată, să rotunjim aproape o viață trăită în Bărăgan, departe de ademeniri și ispite ușoare. „Sînt un om blînd și civilizat"—,mărturisește inginerul Vadim Rusu. Bineînțeles nu avem chiar nici un motiv să ne îndoim de spusele sale. Și, dintr-o dată, reporterul își închipuie în sinea sa că ar fi și el un inginer agronom, dintre cei nu prea puși pe treabă, pe care directorul Vadim Rusu îl cheamă într-o dimineață la el și îi spune blînd și civilizat: „Știi ceva? Caută-ți dumneata de lucru pe alte meleaguri... Noi avem aici niște îndatoriri pe care dumneata nu le prea pricepi..." Și nici nu am izbutit să ducem pînă la capăt acest gînd năstrușnic, pentru că obrazul ne-a și pleznit de rușine. Una dintre cele mai păguboase obișnuințe, nu ale tuturor, ci numai ale unora, este aceea de a crede că un om blînd și civilizat poate fi dus de nas. Dar este o obișnuință păguboasă și atît tot. Nimic mai amăgitor decît practica ei. Politicos, blînd și civilizat, inginerul Vadim Rusu stăpînește o putere neobișnuită de a înrîuri și oamenii alături de care muncește și faptele lor.

Doar acesta să fie secretul succeselor de la I.A.S. Balaciu? Poate și acesta să fie unul. Dar mai sînt și alte secrete, unele deprinse pe meleaguri oarecum mai îndepărtate. Pentru că dacă tot umblă brambura, omul e dator să mai și învețe cîte ceva. De pildă, dacă încheiem capitolul relațiilor dintre oameni și ne referim la zootehnie, într-o călătorie de studii Vadim Rusu a înțeles cît de deșartă poate fi insistența unora jur împrejurul unui indicator oarecare: sporul mediu zilnic în greutate al vitelor furajate. Adică de ce să faci o gimnastică inutilă cu animalele în jurul cîntarelor, cînd, de fapt, lucrurile stau foarte simplu: animalele furajate îți dau cît le dai. De ce ar mai fi nevoie să le urci pe cîntar ca să afli că nu le-ai hrănit ca lumea? Însă nu este mai puțin adevărat că după astfel de indicatori se dau în vînt contabilii. Zootehniștii cu scaun la cap caută să asigure animalelor furajele necesare, în cantitate și calitate. Cum se și întîmplă la I.A.S. Balaciu. În consecință, ferma de vaci cu lapte a inginerului Gheorghe Metaxa, complexul de berbecuți condamnați la îngrășare al medicului Petre Ciurea și turma de oi produc ponderea beneficiilor întreprinderii. Cînd am ajuns noi acolo, se obțineau 10 litri de lapte pe cap de vacă furajată și zi. Media pe Trustul I.A.S Ialomița era de 5,8 litri. Fără cei de la I.A.S. Balaciu media aceasta, desigur, ar fi și mai mică.

Alt obicei păgubos este acela de a te apropia cu neîncredere de culturile noi, ca și cum știința agrotehnicii ar semăna cu o loterie. Dar cei de la Balaciu s-au apucat cu curaj să cultive soia și au obținut cam de două ori cît media județului. Șeful fermei vegetale nr. 6, tehnicianul Dumitru Turea, a avut din acest punct de vedere un cuvînt greu de spus. Toate lucrările au fost executate în timpul optim, îngrășămintele s-au aplicat în cantitățile cuvenite și recoltarea s-a executat șnur, fără o clipă de întîrziere. Știut fiind că pierderile la o recoltare întreprinsă defectuos bat de departe orice alte pierderi. Și nu numai la soia, ci și la porumb, floarea soarelui și alte culturi. Și cînd am ajuns la Balaciu și am întrebat: cît porumb mai aveți de cules?, ni s-a răspuns fără ezitare: numai 30 hectare . Întîmplător eram însoțiți de colegul nostru Mihai Vișoiu. Și omul ne-a asigurat cu mîna pe inimă că la Balaciu acest ritm durează de un deceniu, fără ani de excepție. Fiind rezultatul cel mai important al unei încăpățînate lupte cu inerția.

MIHAI PELIN. ■

Întîlnirea de la Bucșani

În sfîrșit nu mai tușea nimeni și-n liniștea aceea cînd toți așteptau cuvintele de încheiere, ca să se poată ridica de pe scaune, un tînăr inginer venit de la județ n-a avut ce face și de-acolo, de la prezidiu, a spus că ar mai fi un punct la ordinea de zi, să fie supusă spre aprobare adunării generale hotărîrea ca Emil Panait, președintele CAP-ului, să fie luat la județ, promovat într-o funcție de conducere. Era o zi caldă, de iarnă, prin ferstrele largi ale sălii pătrundeau fîșii de lumină albe ca zăpada care sticlea dincolo de geamuri, pe lunca Obedeanului și pe malul celălalt al Neajlovului, și-n liniștea de data aceasta grea și apăsătoare care se lăsase se auzea cum zăpada de pe acoperișul de tablă alunecă și cade lîngă streșini. Un val de proteste s-a ridicat din sală: nu ni-l luați pe Emil, asta nu se poate, Emil trebuie să rămînă, heeei, eheeei, nu-l dăm! Fusese numai o glumă dar tînărul inginer abia i-a lămurit pe țăranii din Bucșani că nimeni n-avea de gînd să li-l ia pe Emil, președintele CAP-ului lor.

Pe atunci CAP-ul din Bucșani ieșise la un mal sigur din apa cam tulbure a anilor de început cînd producea, cum zice Emil Panait, mai mult experiențe. Una dintre ele fusese legumicultura. În condiții normale ea este bănoasă, te ajută să-ți recuperezi repede cheltuielile și la Bucșani tocmai de asta era nevoie, de numerar, cum zice Emil Panait, ca să-i poată plăti bine pe oameni și să-i rămînă bani pentru a porni investițiile fără de care nu se putea vorbi despre dezvoltarea cooperativei. Însă 100 de tone de ceapă s-au stricat, într-o toamnă, fiindcă mașinile promise întîrziau mereu să vină și pînă la urmă n-au mai venit deloc. Probabil că atunci, dacă mai era nevoie de un prilej în plus, le-a încolțit celor din Bucșani ideea de a se bizui în primul rînd pe ei înșiși, de a face în așa fel încît banii cuveniți pentru munca lor să nu mai depindă de bunăvoinţa nimănui. Cu banii cîştigaţi de pe urma legumiculturii avuseseră de gînd să-şi modernizeze zootehnia şi să redreseze situaţia aceea, nefirească întrucitva, că într-un sat de mari crescători de animale, cum fusese Bucşanii, vacile cu lapte ale cooperativei dădeau producţii atît de mici. Emil Panait spune că n-a avut încotro şi, vorbind cu fiecare familie în parte, le-a „repartizat" prin sat; în anul următor fiecare vacă a dat, în medie, 3600 litri de lapte, planul a fost îndeplinit şi depăşit cu mult şi, cum mai adaugă Emil Panait, „au mîncat şi copilaşii lapte". Aflîndu-se de isprava aceea şi punîndu-i-se capăt, cum s-a spus, pe bună dreptate, fiindcă averea obştească trebuie să sporească printr-o muncă desigur colectivă, Emil Panait şi-a făcut autocritica şi cu acordul consătenilor săi a vîndut cele cîteva sute de vaci, a făcut rost de bani gheaţă, cum spune el, şi-a înfiinţat o îngrăşătorie de tăuraşi. Cînd mulţi, prin alte sate, cereau credite substanţiale pentru a le investi în obiective a căror rentabilitate a rămas, pînă la urmă, sub semnul întrebării, ţăranii din Bucşani au ţinut ca îngrăşătoria lor să rămînă una de tip „gospodăresc". Cu alte cuvinte nu şi-au cheltuit banii pentru a construi ziduri impunătoare, ca de cetate, ci s-au străduit să nu uite doar că vitele aduse la îngrăşat trebuie să aibă, în primul rînd, mîncare şi apă. Şi n-au uitat, din moment ce sporul în greutate realizat zilnic s-a ridicat, în medie, la 1 kilogram ceea ce înseamnă că tăuraşii se îngrăşau zilnic de cîteva ori mai mult şi mai repede decît aceia ţinuţi prin complexe cît se poate de moderne şi sub înalte oblăduiri ştiinţifice. Emil Panait s-a dus pînă la Arad şi de-acolo, de la o întreprindere specializată în producerea utilajelor pentru agricultură, a adus două mori DI 55, fiecare a costat cîteva sute de mii dar a meritat preţul. „Dacă am cumpărat morile astea, mai spune preşedintele CAP-ului, bineînţeles că avem şi ce măcina. Nu s-a întîmplat niciodată să rămînem fără furaje. Dacă de 700 de oameni este nevoie la strînsul furajelor, 700 de oameni se duc. Dar sînt şi plătiţi cum trebuie. Iar cît priveşte munca noastră, aici, nu ne facem gînduri că ar putea fi uitată. Cu carnea nu mai păţim ce-am păţit altădată cu legumele care şedeau la capul locului şi nu venea nimeni să le ridice. Acum vin chiar străini la Bucşani, mai ales arabi şi italieni. Şi dacă au trecut anii cu folos, cu beneficii adică, am prins şi noi mai mult curaj şi ne-am hotărît să construim un complex modern, o îngrăşătorie nouă. Costă 22 de milioane, în parte banii noştri şi în parte credite de la stat pe care am îndrăznit să le cerem ştiind sigur că le putem înapoia la timp. În acest complex vom putea îngrăşa 4000 de tăuraşi pe serie. Important, mi se pare, este că a sporit nu numai averea obştească dar că oamenii s-au întors cu încredere la vechea lor îndeletnicire de a creşte animale. La noi, aproape fiecare familie ţine două vaci cu lapte, asta înseamnă că fiecare familie încasează cîteva mii de lei pe lună numai de pe urma laptelui pe care-l contractează cu statul. Însă mulţi cresc şi tăuraşi, proprietatea lor, care ştim foarte bine că pot fi contractaţi cu preţuri avantajoase. De aceea eu spun că la Bucşani au de lucru pînă şi copiii sau bătrînii satului. Iar oamenii n-au prea plecat de la noi cum au plecat de prin alte părţi la Bucureşti, la oraş. Ca să zic aşa, nu şi-au dat întîlnire pe-acolo, pe la vreo berărie ci au ţinut să se întîlnească împreună, cu toţii, aici, la Bucşani. Unde, avem noi o vorbă, toamna nu vine degeaba". Cît priveşte încrederea consătenilor în Emil Panait, acesta mai adaugă: „Dacă-i spun cuiva du-te pînă la Bucureşti pe jos şi întoarce-te tot aşa, pe jos, că e de folos CAP-ului, se duce. Asta aşa, ca idee. Altfel, n-avem noi, nici unul dintre noi, timp de pierdut".

DUMITRU ELIADE ■

Pămîntul tras la sorți

Iulia Platon este de fel din Cringeni, din Teleorman, iar Maria Vasiliu din Mîrșani, din Dolj. Prima a absolvit liceul la Roșiorii de Vede iar a doua la Craiova. La Crișan au venit să lucreze în învățămînt, ca suplinitoare. Cu vremea, catedrele au inceput să fie ocupate de învățători și profesori titulari. După ce-a predat copiilor din Crișan alfabetul, vreo șapte ani, Iulia Platon a trecut să le vîndă acestora caiete și rechizite școlare. Între timp se căsătorise cu gestionarul Constantin Platon, care este de fel chiar din Crișan. După aceea a lucrat cîtva timp ca secretar la Consiliul popular. Acum Iulia Platon este vicepreședinte iar ca secretar al primăriei a fost numită Maria Vasiliu, care s-a căsătorit și ea cu un bărbat de prin părțile locului, Mihai, din satul aparțintor Mila 23, electromecanic la Uzina de apă din Crișan. Și astfel, zic cele două femei, copiii lor, adică Manuela și Mirela fetele Iuliei Platon, și Paul și Petre, băieții Mariei Vasiliu, au crescut văzînd mai mult apă decît pămînt.

Dincolo de brațul Sulina, chiar în fața satului Crișan, se întinde amenajarea piscicolă Ceamurlia. O oglindă de apă din adîncul căreia trebuia să se scoată anul trecut pește în valoare de un milion și jumătate, atît era planul, și nu s-a scos decît în valoare de 150 de mii de lei. Dealtfel această fermă nu-și îndeplinește planul de mai mulți ani. Încît, adaugă Iulia Platon, cei din Crișan au primit cu o bucurie de neînchipuit vestea că o parte din suprafața îndiguită la Ceamurlia va fi în primănvara anului '82 cultivată cu porumb. Promisiunea a fost respectată. Într-o latură mai înaltă a terenului, de pe care se scursese apa, 55 de hectare au fost arate și semănate cu porumb. Prășitul și recoltatul urma să fie grija sătenilor. Contractele mai prevedeau ca ei să-și oprească 60 la sută din producție iar 40 la sută să o predea statului. Așa fiind drept, și-au zis, fiindcă aratul, discuitul și semănatul fuseseră cheltuieli care trebuiau, de bună seamă, recuperate. O singură dificultate rămînea: cum să împarți cele 55 de hectare la cele 550 de gospodării? Oamenii sînt oameni și cum fiecare ținea să aibă și el o bucățică de pămînt pînă la urmă s-ar fi ajuns, cine știe, la ceartă, încît ei singuri au hotărît cum să procedeze pentru ca mai tîrziu să nu se iște în inima nici unuia bănuiala că ar fi fost nedreptățit. Au însemnat 110 bilete cîștigătoare și au trecut cu toții pe malul celălalt, la Ceamurlia, într-o dimineață, împreună cu reprezentanții primăriei. Acolo au tras la sorți. Dacă biletul era cîștigător, agentul agricol Andrei Oprișan trecea numele norocosului într-un caiet, ca să se știe pe numele cui să se încheie contractele. Biletele se aflau în pălăria pescarului Dumitru Călin. El se oferise voluntar, zice Iulia Platon. Și pentru că, întîmplător omul avea în ziua aceea o pălărie de paie, cînd consătenii lui cotrobăiau mai mult și nu se hotărau ce bilet să apuce, Dumitru Călin se neliniștea în mod vizibil: încet, măi fraților, că-mi rupeți pălăria! Pînă la urmă a scăpat cu pălăria teafără și s-a numărat el însuși printre cei norocoși, ba a purtat noroc și fratelui lui, Ion Călin. „Și ar mai fi nevoie, zice Iulia Platon, să vă spun cu cîtă grijă au muncit oamenii pămîntul acesta?“

Dacă la Crișan și la Mila 23 poți să cauți pămînt cu luminarea și tot nu-l prea găsești, cei din al treilea sat al comunei, Caraorman, par ceva mai avantajați, prin preajma satului lor se mai găsesc ici-colo fîșii de teren cultivabil. Le descoperă cine umblă mai mult și are ochiul ager. Nu numai că nimeni nu-i împiedică pe oameni să are și să semene acolo unde se poate ara și semăna, dar primăria a lansat chiar o chemare pentru identificarea cît mai multor bucăți de pămînt iar primarul, Andrei Ivanov, care e de fel chiar din Caraorman, n-a făcut un secret că astfel de „platforme“ se găsesc mai cu seamă către golful Isacova, unde lucrează și el o fîșie de teren. Ar fi putut lucra mai multe, dar nu i s-a părut cinstit. Ajung anumite legi nescrise și ajunge „statutul“, încă în vigoare, al omeniei pentru ca nimeni să nu întindă mai mult de două mîini asupra pămîntului și-așa puțin hăituit de ape de la Crișan. De el, atît cît este, avînd nevoie toți, în egală măsură, sau aproape toți. Din 550 de gospodării, cîte se găsesc la Crișan, 519 au încheiat contracte; comuna s-a angajat să dea 129 de tone de carne, ceea ce e foarte mult prin comparație cu comune unde e apă cît este aici pămînt și este pămînt cît este aici, la Crișan, apă. Mai cu seamă vite cresc cei din Crișan. În pădurea Caraorman cosesc fîn cît au nevoie, nimeni nu-i oprește și asta e bine, zic ei, adună nutreț ca să aibă cu ce hrăni animalele iarna. Dinspre partea verii nu-și fac griji, dau drumul vitelor în baltă, de unde ele se întorc sănătoase dar nu atît de pline, ce-i drept, nu grase cît să cîntărească 400 de kilograme, cum scrie în contracte. Ca să ajungă să cîntărească atît, tot trebuie să afle și ele nițel gustul porumbului. Altfel nu se poate. Tot ce s-ar putea, altfel, se aseamănă unei case din neputința de a fi construită cu etaj n-ar mai fi construită deloc.

D. CONSTANTINESCU ■

La revedere, Marin Nedea!

În mai 1983, Marin Nedea va ieși la pensie.

Un nume celebru, care a făcut în agricultura noastră faimă. Faimă și școală.

Este Erou al Muncii Socialiste și președintele unui C.A.P. — Erou al Muncii Socialiste: C.A.P. Purani din Cîmpia Burnasului. Este și directorul S.M.A. — ului din comună. Este și vicepreședintele unui consiliu agroindustrial a cărui moșie cuprinde cam cît cuprinde, la un loc, agricultura Covasnei și a Sălajului: vreo 25 000 de hectare.

Cel ce poartă aceste poveri e un omuleț mărunțel, subțirel, laminat ca o sîrmă, numai vibrație, numai nerv. Prin lanurile de porumb ale Puranilor, totdeauna înalte, statura lui deloc prezidențială se pierde. Îl pierzi chiar și cînd stai de vorbă cu el într-o încăpere de cîțiva metri pătrați (cum e biroul lui de președinte și de director). Căci e de ajuns să-l scapi din priviri o clipă, cît să-ți notezi în carnet vreo vorbă de-a lui, că gata, s-a mistuit, nu mai e, a fugit în cîmp, sau la grajduri sau la atelierele S.M.A-ului, sau la „județ“, ca să ceară ceva, să protesteze la o „indicație“ care lui i se pare strîmbă, să răspice niște „probleme“ care-l ard. E ars de „probleme“ pînă la os. Cînd le scoate din el, locul în care se află se transformă în vîlvătaie. E temut, se zice, chiar și de „foruri“, și nu numai pentru vorba lui aprigă și tăioasă, pe care știe a o roti ca pe-un buzdugan peste capetele preopinenților. E ascultat, temut, respectat, fiindcă el, omulețul acesta numai vibrație, numai nerv, poartă pe umeri, de ani și ani, un consiliu-grînar al Cîmpiei Române, unul din cele mai roditoare din țară, care varsă în vistieriile toamnelor munți de aur. Cînd trîntește cu pumnul în masă, la „județ“ sau la minister, masa aceea se încovoaie sub tonele de porumb ale Puranilor.

Dar în mai 1983 se va pensiona. Va isprăvi, îmi zice, cu agricultura, s-a săturat de ea pînă peste cap. O zi n-o să mai stea la Purani peste cea legiuită, o să se mute la Giurgiu, și-a făcut casă acolo. De-ar isprăvi odată și cu porumbul ăsta! Să încheie cu bine și această campanie, ultima lui campanie, și-apoi...

Stăm de vorbă, în această dimineață de octombrie 1982, într-un lan de porumb forfecat de combine. Atmosferă de front, de comandament, cu mașinile atacînd din plin, în șiruri strînse, cu țărani și țărănci atacînd în urmă-le, ca să culeagă și ultimul strujan de porumb, și ultimul bob de aur, ca niște ritmice lanțuri de luptători, cu răsuflarea măsurată de bătaia fierbinte a inimilor, ca un perpetuu semnal de alarmă. Căci există o clipă, o inefabilă și blestemată clipă, cînd pămîntul acesta pe care stăm, elasticul acesta de lut devenit rigid prin plantele și prin oamenii care-l țin încordat, ar putea ceda. Ar fi clipa cînd, de fapt, ar ceda nu pămîntul, ci sticla învăpăiată a cerului, spărgîndu-se într-o ploaie pustiitoare. Oamenii refuză însă s-o primească. Ei fac totul ca s-o ia înaintea acestei clipe, profitînd de fiecare rază de senin. Într-o imagine și mai exactă, incinta de porumb pare un pacient întreținut în stare de preinfarct printr-un efort medical extrem.

Sînt, lîngă luptători, și comandanți, o mulțime de comandanți. Reprezentanți ai diferitelor foruri, organe și organisme, centrale, județene, comunale, zonale, foiesc în jurul mașinilor, al țăranilor, e o rumoare de glasuri, se bat cap în cap indicații, sugestii, ordine, contraordine, care transformă incinta într-o uriașă sală de ședințe sub cerul liber. Bine măcar, adaugă nea Nedea, că acum, în campanie, s-a mai renunțat la celelalte ședințe, cele ce-n restul anului îți dereglează atîtea treburi.

— Haideți să mergem de-aici, zice. Sînt prea mulți șefi. Îi încurcăm.

— Pe șefi?

— Și pe ei, dar mai cu seamă pe ceilalți.

„ARO"-ul pilotat de Nedea intră pe drumurile înecate de porumb ca printr-o junglă. O luăm spre C.A.P. Teleormanu, din aceeași vastă moșie a Puranilor. Iată un bun moment pentru a aborda o chestiune gingașă. Adică pentru a-l întreba pe Nedea de ce „s-a săturat pînă peste cap de agricultură". Acum, din „ARO", n-are cum să-mi fugă, n-are cum să-mi dispară, va trebui să-mi dea un răspuns. Oricare.

Mă ascultă atent, dar nu-mi răspunde. Ridică numai din umeri.

Îl cunosc de mult, nu-i prima oară cînd scriu despre el. E unul dintre cei mai mari pasionați ai pămîntului, ai agriculturii, din cîți am cunoscut vreodată, și n-am cunoscut puțini. Sigur, e omenește să se fi săturat de o treabă care l-a consumat, prin ani, pînă la os. Și totuși... Și totuși, cu ascuțișul miilor și răsmiilor de „probleme" ale recoltei înfipt în os, în nervi, în materia cenușie, Marin Nedea a găsit, în toți acești ani, disponibilitatea de a vibra cu întreaga lui ființă la orice chemare venită de la pămînt, la bucuriile, la suferințele, la dorurile acestuia, în orice clipă a zilelor și a nopților petrecute aici. Zile și nopți dăruite, toate, pămîntului. Totul, adică tot ce-a avut mai bun în el, a dăruit pămîntului și Puranilor, nepăstrînd nimic pentru sine. Ceva, desigur, s-a întîmplat, și nu orice, dacă el zice acum ce zice.

Oprim la o tarla cu porumb a C.A.P. Teleormanu. Cobor din mașină, el mai întîrzie la volan... De ce oare? Păi sigur, de-aia, ca să poată scăpa de mine! Mașina s-a smuls din loc, pierzîndu-se vijelios în jungla galbenă.

Combinele lucrează și-aici din plin. „Șefii" sînt mai puțini, sînt doar Dumitru Cernat, președintele, și Ilie Vlad, inginer șef al C.A.P.-ului. Porumbul arată superb, va da pe puțin 7—8 000 kg. boabe la hectar. S-a muncit mai bine ca-n alți ani, s-a săpat mai bine, s-a irigat mai bine, a mai venit prin iulie și o sfîntă de ploaie, zice Dumitru Cernat, și pămîntul a fost fericit, a dat porumb de-ai zice că-și sparse burta, că țîșni din el pînă și măduva... Inginerul șef, bărbat tînăr, cu un surîs condescendent, o pedală entuziasmului lui Cernat, străduindu-se să nu-l jignească (celălalt i-ar putea fi tată), lansîndu-se în niște explicații din care ploaia, practic, este exclusă, accentul căzînd pe respectarea la centimetru și la secundă a cerințelor agrotehnicii. Vorbește frumos inginerul, puțintel cam avansat, nu și pedant, vorbește despre pregătirea terenului, despre densitate, despre fertilizare, despre erbicidare, Cernat ascultă și-l aprobă din cap, apoi îl bate pe umăr și-mi zice: „Băiatul ăsta al nostru, că eu așa-i zic, băiat, că-l știu de cînd era mititel, că-i de-al nostru, de-al locului, a făcut o treabă grozavă, ce mai!" Inginerul protestează. Nu, zice, el n-are, de fapt, nici un merit, el n-a făcut decît să aplice aici, la C.A.P. Telormanu, ce-a învățat unde a muncit mai înainte. Mai înainte, îmi explică, a muncit la Purani, sub comanda lui Nedea. Tot ce știe, de la Nedea a învățat. Dacă, asta cam așa e, convine Cernat. Tovarășul Nedea se poate pensiona liniștit, a știut să pregătească oameni care să ducă mai departe ce-a făcut el.

Dar de ce oare Nedea zice că s-a săturat de agricultură? Cei doi rîd. Da, ei știu de ce. Nedea este necăjit că n-a izbutit să dea, acum, în ultima lui campanie, vagonul de boabe la fiecare hectar de porumb al Puranilor.

Pare idilică explicația, adaugă inginerul, dar, să știți, e reală, deși tovarășul Nedea nu-i un „erou idilic", ci un truditor, un chinuit, un muncit, un bîntuit de „probleme", care mai de care mai acute și mai spinoase... Problemele de totdeauna și de oriunde ale pămîntului.

Nu l-am mai întîlnit pe Marin Nedea, în acea zi de octombrie 1982.

O să-i zic deci de aici, din această pagină, la revedere!

La revedere, stimate Marin Nedea! La revedere în cîmp, într-o zi cînd o să vă fie dor de cîmp. Iar ziua aceea, știu, o să fie mereu.

ILIE PURCARU ■

2 scrisori inedite ale lui Brâncuși către Frederic Storck

În 1904 sosise la Paris, pe jos, românul C. Brâncuși. Absolvise în țară Academia de belle-arte, din București, după nu mai puțin de patru ani de studii asidue. La Paris s-a înscris la școala de belle-arte, pe care a urmat-o timp de doi ani, pentru ca după numai trei ani să înceapă să expună la Salonul Societății naționale de belle-arte, unde a avut norocul și cinstea de a fi remarcat de unul dintre cei mai mari și importanți sculptori ai vremii, l-am numit pe francezul Rodin, aflat în culmea gloriei. Dealtfel Rodin l-a invitat să lucreze în atelierul său, deci alături de el, însă tînărul Brâncuși nu a putut suporta o asemenea situație și refuzul său a rămas celebru: „Nimic nu crește la umbra copacilor mari". La Paris continua să fie un necunoscut ce muncea cu îndîrjire, căutîndu-și calea sa în artă. Ne-am permis să prezentăm puțin momentele ce au premers anului 1909, de cînd datează cele două scrisori de care va fi vorba. Ceva mai aproape de 1909, în 1908 Brâncuși sculptase „Sărutul" și chiar din acest an s-a mutat în cartierul Montparnasse, unde a rămas tot restul vieții. A ținut o legătură strînsă cu țara, cu prietenii de aici și a participat la expoziții. „Sărutul" său a făcut nițică vîlvă, prin aceea că parodiindu-l pe Rodin, „Sărutul" avea să rămînă în istoria artei ca primul semnal al unei estetici noi și al unui stil neîntîlnit pînă atunci în sculptură.

Dacă ar fi acceptat să lucreze pentru Rodin, sculptor la modă și asaltat de comenzi, cu siguranță că tînărul Brâncuși ar fi cîștigat bine, dar n-ar mai fi reușit să se rupă de academismul artei lui Rodin. Continua să rămînă la fel de sărac cum venise din România, motiv pentru care era obligat să muncească în cafenele și să cînte în strana bisericii românești din Paris pentru a-și duce existența. În țară, după cum spune presa vremii, sculptura acelor ani se găsea în mare suferință, încurajarea oficială lipsindu-i aproape cu desăvîrșire, iar aceea a particularilor îi căuta doar pe cei cunoscuți și nici aceștia nu se bucurau de prea mari onoruri. Expozițiile erau destul de rare, în afară de manifestarea colectivă a Salonului Oficial și a unor grupuri restrînse de artiști. Societatea *„Tinerimea artistică"* fusese înființată la București încă din anul 1901 și era continuatoarea unei inițiative a cinci artiști români ce se găseau la Paris pentru studii și anume: Kimon Loghi, Ipolit Strâmbulescu, Șt. Popescu, Gh. Petrașcu și Frederic Storck. Acestora li s-au mai asociat în țară, tot ca membri fondatori Șt. Luchian, Nicolae Vermont și Constantin Artachino. Societatea „Tinerimea artistică" organiza expoziții anuale pe care le-a deschis în fiecare primăvară pînă-n 1947, dar numai pînă la declanșarea primului război mondial s-a bucurat de participarea unor numeroși artiști români contemporani cu sute de lucrări, motiv ca aceste expoziții să fie considerate cele mai importante și cele mai discutate evenimente artistice ale anului. Cele două scrisori ale lui Brâncuși, adresate sculptorului F. Storck, ca prieten mai mare căruia i se adresa cu apelativul „Maestre" și pentru poziția pe care acesta o deținea printre artiști, sînt de puțină vreme în posesia lui Vasile Brâncuși, un descendent din spița artistului, și credem că merită să fie cunoscute:

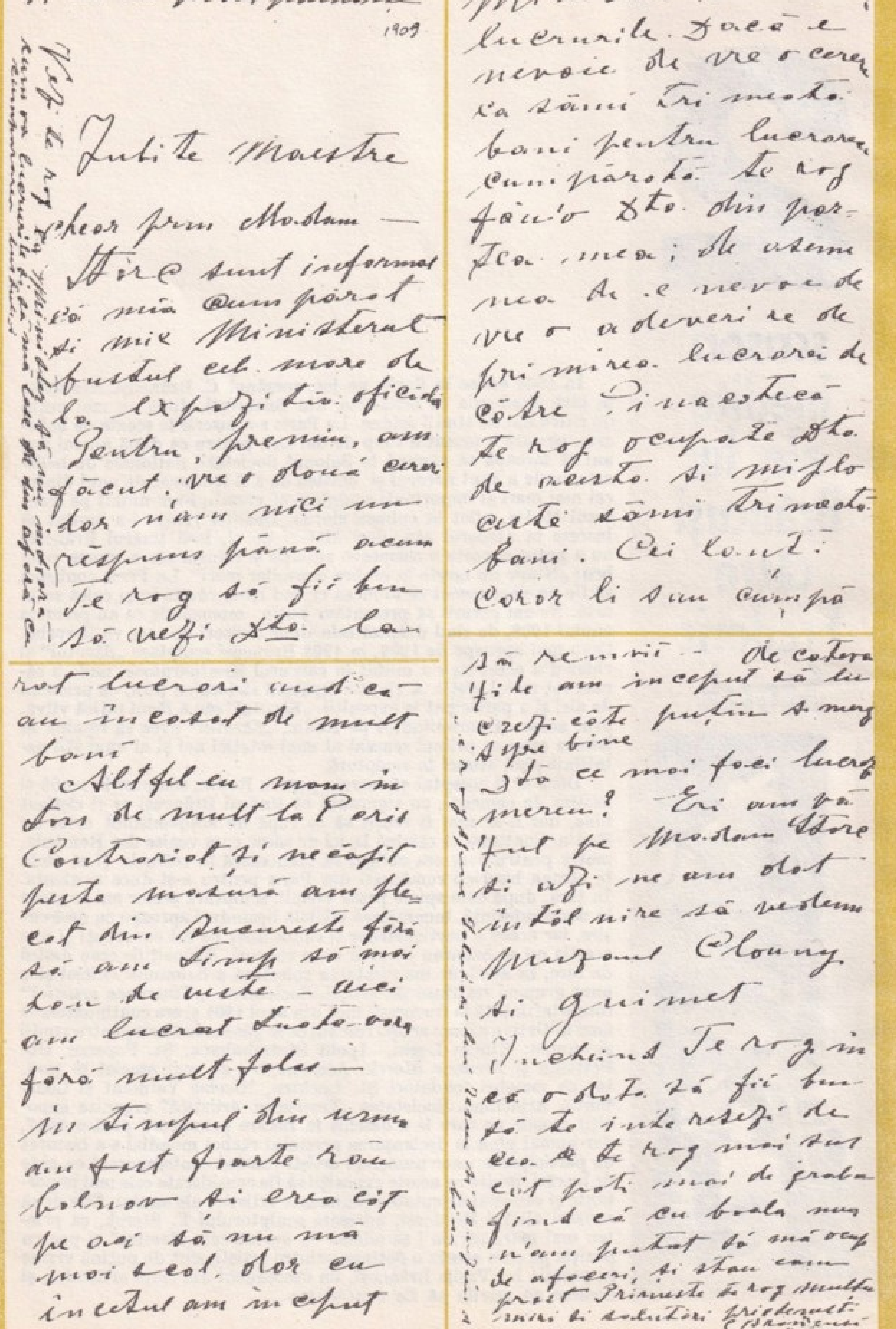

54 rue du Montparnasse
1909

Iubite Maestre

Chear prin Madam —
Știre sunt informat
că mia cumpărat
și mie Ministerul
bustul cel mare de
la expoziția oficială
pentru premiu, am
făcut vreo două cereri
dar n'am nici un
răspuns până acum
Te rog să fii bun
să vezi Dta la
Minister cum stau
lucrurile. Dacă e
nevoie de vreo cerere
ca să mi trimeată
bani pentru lucrarea
cumpărată te rog
fă-o Dta din par-
tea mea; de aseme-
nea de e nevoe de
vreo adeverire de
primirea lucrării de
către Pinacoteca
Te rog ocupă-te Dta
de aceasta și mijlo-
cește să mi trimeată
bani. Cei lalți
cărora li s'au cumpă-
rat lucrări cari ca-
au încasat de mult
bani

Altfel eu mam în-
tors de mult la Paris
Contrariat și necăjit
peste măsură am ple-
cat din București fără
să am timp să mai
iau de veste — aici
am lucrat toată vara
fără mult folos —
în timpul din urmă
am fost foarte rău
bolnav și era cât
pe aci să nu mă
mai scol. dar cu
încetul am început
să remit — De câteva
zile am început să lu-
crez câte puțin și merg
spre bine

Dta ce mai faci lucrezi
mereu? — Eri am vă-
zut pe Madam Store
și azi ne am dat
întâlnire să vedem
Muzeul Cluny
și Guimet

Închind Te rog în-
că odată să fii bun
să te interesezi de
cea ce te rog mai sus
cât poți mai de grabă
fiind că cu boala mea
n'am putut să mă ocup
de afaceri, și stau cam
prost. Primește te rog multe
mulți și salutări prietenești
C Brâncuși

Vezi te rog la Ministeriu să mi îndrepta-
cum va lucrurile și să mă lase [illegible] din afară cu
cumpărarea bustului

și te rog spune [illegible] lui Iosua să-i [illegible]
bine

54 rue du Montparnasse

Iubite Maestre

Nu știu cum să-ți mulțumesc pentru amabilitatea ce ai avut să te ocupi de afacerea mea, și totuș mi-a fost deosebită bucurie că am avut atâta rezultat. Am trimes formalitățile direct la minister, și nădăjduesc să-mi trimeată banii de nu s-or mânca acuma hârtiile prin vr'un dosar.

Trea să fi le trimet tot Dta dar am aflat că ești prins din cale afara cu mutatul și n'am mai îndrăsnit! Totuș te rog dacă cumva poți să vezi ce să facem de, nu s'ar putea mai bine — Să moștenești sănătos și izbândă deplină în noile ateliere.

Am fost de câteva ori cu Madam Stork să admiram deale Dremilor trecute și nu pot spune plăcerea ce am simțit văzând cu câtă finețe Dta pătrunde în intimitatea artei mari și curate — așa că prejudecata anarhiste nu-i servă la nimic că din contra — zelotia la lucrările mele Dta e prea darnică —

Altfel o văd foarte tristă că nu să poate întoarce la București să reînceapă lucrul și nici să profite îndestul de timpul care stă aici fiind tot timpul ocupată cu Dna. Brancovan care încă nu-i poate să facă nici o mișcare singură —

La expoziția lui Iser nu-a fost cu putință să trimet ne putând termina nimic din lucrările ce voiam și-mi pare foarte rău —

Afacerea cu catedrala mă desgustă dar să speram că nu-i o face vre o necesitate așa mare —

Multe mulțumiri încă o dată pentru bunata amabilitatea. Te rog să primești sincera prietenie

C. Brâncuși

NB

Broșurile nu le-am trimes încă la Buzău și nu sunt sigur când le voi trimete. Și cu sănătatea mai îndreptat dar nu de tot bine

2 scrisori inedite ale lui Brâncuși

1.

54 rue du Montparnasse, 1909

Iubite Maestre,

Chiar prin Madam Storc sunt informat că mi-a cumpărat și mie Ministerul bustul cel mare de la expoziția oficială.

Pentru premiu, am făcut vreo două cereri dar n-am nici un răspuns pînă acum. Te rog să fii bun să vezi Dta la Minister cum stau lucrurile. Dacă e nevoie de vreo cerere ca să-mi trimeată banii pentru lucrarea cumpărată te rog fă-o Dta. din partea mea; de asemenea de e nevoie de vreo adeverire de primirea lucrării de către Pinacotecă te rog ocupă-te Dta de aceasta și mijlocește să-mi trimeată banii.

Altfel eu m-am întors demult la Paris. Contrariat și necăjit peste măsură am plecat din București fără să am timp să mai dau de veste — aici am lucrat toată vara fără mult folos, în timpul din urmă am fost foarte rău bolnav și era cît pe aci să nu mă mai scol, dar cu încetul am început să remvii — de cîteva zile am început să lucrez cîte puțin și merg spre bine.

Dta ce mai faci, lucrezi mereu? Eu am văzut pe Madam Storc și azi ne-am dat întîlnire să vedem Muzeul Clouny și Guimet.

Încheind te rog odată încă să fii bun să te interesezi de ceea ce te rog mai sus cît poți mai degrabă fiindcă cu boala mea n-am putut să mă ocup de afaceri, și stau cam prost.

Primește te rog mulțumiri și salutări prietenești,

C. Brâncuși

Pe marginile acestei scrisori, adică pe manșetele ei, se mai pot citi două adăugiri. În prima pagină scrie de sus în jos: „Vezi te rog la Minister să nu întoarcă cumva lucrurile și să mă lase pe dinafară cu cumpărarea bustului", iar pe manșeta ultimei pagini: „Te rog spune salutări lui Ressu și s-auzim de bine"

2.

54 rue du Montparnasse, 1909

Iubite Maestre,

Nu știu cum să-ți mai mulțumesc pentru amabilitatea ce ai avut să te ocupi de afacerea mea, și iarăși nu-ți pot descrie bucuria ce am avut aflînd rezultatul. Am trimis formalitățile direct la Minister și nădăjduiesc să-mi trimeată banii de nu s-ar nămoli cumva hîrtiile prin vr-un dosar.

Era să ți le trimet tot Dta dar am aflat că ești prins din cale afară cu mutatul și n-am mai îndrăznit. Totuș te rog dacă cumva poți să vezi ce se face cu ele, nu s-ar putea mai bine. Să moștenești sănătos și izbîndă deplină în noile ateliere.

Am fost de cîteva ori cu Madam Stork să admirăm de ale vremilor trecute și nu pot spune plăcerea ce am simțit văzînd cu cîtă fineță Dsa pătrunde în intimitatea artei mari și curate — așa că presupusele vederi anarhiste nu-i servă la nimic, ci din contră — relativ la lucrările mele Dsa e prea darnică.

Altfel o văd foarte iritată că nu se poate întoarce la București să reînceapă lucrul și nici să profite destul de timpul care stă fiind tot timpul ocupată cu Dra Brâncov. care încă nu poate să facă nici-o mișcare singură.

La expoziția lui Iser mi-a fost peste putință să trimet neputînd termina nimic din lucrările ce voiam și-mi pare foarte rău. Afacerea cu catedra mă dezgustă dar să sperăm că nu s-o face vreo nesocotință așa mare.

Mulțumindu-ți încă odată pentru toată amabilitatea te rog să primești sinceră prietenie,

C. Brâncuși

N.B. Bronzurile nu le-am trimes încă la Buzău și nu sînt sigur cînd le voi trimite. Și cu sănătatea m-am mai îndreptat dar nu de tot bine.

Scrisul său perfect citibil, apăsat și ordonat, cu puține semne pe un rînd ne arată că e vorba de un puternic caracter și o puternică personalitate, dacă ne-am lua după ce susțin grafologii. N-am greși cu nimic, pentru că marele Brâncuși chiar așa a fost. Madam Storc sau Stork din scrisori trebuie să fie, de fapt, pictorița Cecilia Cuțescu-Storck, soția lui Fritz Storck, iar domnișoara Brâncov., Mioara Brâncoveanu, la acea dată proaspăt venită la Paris, ulterior elevă a lui Brâncuși și sculptoriță. Anul 1909 de pe ambele scrisori se pare că a fost adăugat de o altă mînă, fiind diferit de grafia artistului, în schimb finalul scrisorii a doua ne convinge că este vorba chiar de 1909, an în care Brâncuși a creat „bronzurile" pentru Buzău. Este vorba, după cum se poate deduce ușor, de „Rugăciunea". lucrarea comandată pentru un cimitir din Buzău. Nu am dorit să comentăm aceste scrisori, treaba aceasta rămînînd în grija biografilor și a exegeților lui Brâncuși. Le-am semnalat publicînd textul integral al scrisorilor și o scurtă prezentare a împrejurărilor în care au fost ele ticluite. Oricum, e limpede în ce dificultăți bănești se zbătea și cu cîtă nerăbdare aștepta niște bani pe care nu știu dacă i-a văzut vreodată.

ION PREDOȘANU ■

DIN CELE MAI frumoase poezii ALE ANULUI

LA BÎLCI

Moto : Pe afară-i vopsit gardu
înăuntru-i leopardu",
Text apocrif

Uitaţi acum de lecţii, de note şi de gilci –
o oră de vacanţă şi o gogoaşă caldă
şi micii care-n dinţii de lapte se mai scaldă
haideţi copii, prieteni, să mergem azi la bîlci !

Nu riduri transcendente să lunece pe frunţi
zîmbiţi copii şi rideţi e ora voastră sacră
e toată via coaptă, o boabă nu e acră
Cimpiile Eterne dansează iar pe munţi.

Ecranu-acela vinde desene animate
şi circul tot aşteaptă să fie desenat
un şoarece îl ţine pe elefant în spate
dar chiţăie din trompă şi calcă apăsat.

Acolo veteranii îşi cumpără pistoale
cu dopuri şi începe o bătălie francă
moare de ris sarcastic seiful de la bancă
se-mbată toţi portarii şi joacă geamparale.

Alături e bătrînul Noroc care-nvîrteşte
la roata lui păzită de trandafiri şi frezii
în timp ce cu biletul „Duhovnicească"-n gheare
un papagal îl strigă întruna pe Arghezi.

În timp ce scriitorul modern înghite săbii
din patru cruciade luate cu chirie
uitat de Beatrice în caruselul mare
încă mai scrie Dante Divina Comedie.

De-atita-nghesuială, băiete, nu te sperii :
cu buzunare sparte şi numai cu doi lei
în criza-aceasta mare de cai şi cavalerii
toţi împăraţii Romei se dau în căluşei.

Gorila tot ciupeşte aici pe metereze
o liră ancestrală, cu mutră de trofeu
alături, melomanul Orfeu să nu turbeze
legat e cu tandreţe de laba unui leu.

Ieşiţi şi din metrouri, din tirlă şi din iurtă
în iarba cea mai verde ne tăvălim acum
şi-aflăm în timp ce ridem ca-n alte ere cum
mesajele din cosmos ne gidilă pe burtă.

Uitaţi acum de lecţii, de note şi de gilci
e sărbătoarea noastră şi facem ce ne place
mîncăm gogoaşa caldă – e-n ea atita pace
haideţi copii, prieteni, să mergem azi la bîlci !

GEORGE ALBOIU ■

DEDICAŢIE

Depinde de voi să rîd sau să plîng,
să fac echilibristică
pe sîrmă în gol ;
depinde de voi, mai departe de voi,
să fiu aşa sau altminteri ?

Întind palma stîngă-n lumina amurgului
– ghici ghicitoarea mea !
Doamnele Parce, trei capete gri,
se izbesc în citirea adversă,

Bine, doamnelor, tăinuiţi în geamlîc
faceţi pelteaua de coacăze,
puneţi melcii la ramadan,
filtraţi licori, elixiruri –

eu am să dorm in iarba de-acasă
şi ce mi-e scris o să fie,
în iarba verde de-acasă...

FLORENŢA ALBU ■

TESTAMENTUL LUI ŞTEFAN CEL MARE

Vorbe puţine de la el ne dor
Bronzul clopotelor le mai ştie
Poeţi născuţi din tînguirea lor
Pe limba lui se trag la veşnicie.

Ştefan e Mare pentru că-a fost smerit
Pe cît de mic se micşora întruna
De Dumnezeu să poată fi zărit
Una cu neamul pentru totdeauna.

Pe cîmpul Direptate fost-a uns
Cu sfîntul mir cules din viorele
Să te ştii de neamul tău pătruns
Ungerea-i de dincolo de stele.

Să intri-n inima unui popor
E cea mai strîmtă poartă dintre toate
De nu eşti jertfă-n lacrimile lor
Nu-i cum pătrunde în eternitate.

Putna spune Ştefan că-i smerit
Vinul roşu răstignit în pîine
Că-n genunchi era nebiruit
Cutremurînd pămîntu-n rugăciune.

N-a fost de nimenea îngenuncheat
Numai la ceruri pravila ne-o cere
Ca pulberea din care-ai fost luat
Să miroasă-n cosmos a-nviere.

Nu și-a dat odihnă pe pămînt
Pînă ce Moldova-n întregime
De cetăți și mănăstiri la rînd
O închise dinspre tătărime.

Unde-a fost sămînța unui schit
Un sihastru-n peștera de piatră
Clopote de-argint a slobozit
Peste țară aur să abată.

În pomelnice unde a dat de-un domn
Alerga de grabă la țărînă
Să-l strămute-n sanctuar din somn
De priveghi cu neamul să rămînă.

Iar că-avem și noi ceva mai sfînt
Decît munții pe zările albastre
Spînzură-ntre stele și pămînt
Voronețul lacrimilor noastre.

Cel din urmă legămînt al lui
Pînă astăzi încă în putere
Să nu dați pămîntul nimănui
Căci prin el ținem de înviere.

Oricine va cere de la voi
Să vă lepădați de cele sfinte
Cît veți fi de prigoniți și goi
Ardă candelele pe morminte.

De cumva vei îndrăzni să pleci
Dintre moșii tăi din țintirime
Neodihna vecilor de veci
Se va ține umbră după tine.

Mai degrabă să primești să mori
Decît viețuire rușinoasă
Dintre morți e dat să te strecori
Stricăciunii Mielul nu ne lasă.

Suferința-i sfîntă pe pămînt
Din iubire-i stingerea de sine
Cîtă vreme Logosul Cuvînt
În Carpați de-o lacrimă se ține.

Cîte-mpărății nu sînt năluci
Pustia le-a sorbit pe-o-nghițitură
C-au mîncat nădejdea de pe prunci
Și-au scuipat pe văduvă în gură.

Un mileniu jumătate-i dus
Altele puhoaie o să vină
Dar Moldova noastră cea de sus
Peste cea telurică-i divină.

Eminescu bronz liniștitor
Lîngă mormîntul tău de priveghere
De-atîtea oseminte-ntr-un popor
Locu-i pregătit de înviere.

IOAN ALEXANDRU ■

ALBASTRĂ ORĂ

Albastră oră. Viespea doar te mută
în pîlnia urechilor, fragilă,
cînd ochelarii dorm, distinși, pe-o filă
și gîndul meu vremelnic te imploră.
Albastră oră.

Era mai bine să te strig năuc,
să-ți fac nemaivăzute temenele,
să-ți curg semeț, ca vulturii, prin crug,
să-ți fiu o umbră lungă-a fugii mele,
A fugii mele.

Dar tu te stingi și nu ne iei în seamă,
începi ca o scînteie de amnar,
ca nașterea din suferinda mamă,
ca ornice, clepsidre, calendar,
încît rămînem fragezi doar în ramă. —
În fosta ramă.

Te-aș pipăi ca pe-o monedă, ca
pe bancnotă lină și albastră,
abstractă oră, roadere a mea,
tu, Daniil, al vecilor, sihastră
care-a venit și n-a știut să stea,
tu oră-albastră.

O, mai rămîi, voi spune, ca-n poeți !
Mai stai cu mine lîngă vin și pîine !
Așează-mi-te între frumuseți
și îți voi fi fidel precum un cîine
și rob isteț.

Dar tu te duci fără să faci adio,
cu toga pură-n copcie de-argint.
Foșnirea-ți bănuită voi privi-o
cu ochii lumii ce rîvnesc și mint.
Rîvnesc și mint.

AL. ANDRIȚOIU ■

REGULA DE TREI SIMPLĂ

Dacă stau și mă gîndesc bine,
două chestiuni au avut o semnificație deosebită
în viața mea, și anume războiul
și faptul că într-o zi l-am ajutat pe intendent
să numere niște becuri,
cîteva linguri și niște ifose,
la ultimul articol ne încurcam reciproc,
o luam de la cap,
se făcea noaptea, noaptea săpam la un șanț,
dam o lopată, două, scuipam în palme,
scuipam în jur,
mă podideau lacrimile,
mă mai pocnea cîte-un bici ;
domnule sergent, domnule sergent,
începeam să strig.
a făcut lopata bube,

a făcut guturai,
el se uita la lopată
şi spre mirarea mea,
constata că aşa este,
dădea ordin să fiu luat între baionete,
să fiu dus cu lopata
la spitalul de boli contagioase
unde sînt doamne frumoase care văd totul
la raze,

pe mine iar m-apuca plînsul,
nu plînge soldat,
mă ruga infirmiera,
nu plînge că se fac averse locale
şi ne înfundă chiuveta,
dar eu nu mă opream, plîngeam,
plîngeam ca un bezmetic,
de mi se înnodau lacrimile în barbă,
doctorul mă trimitea la cazarmă,
acolo mă judecau
şi mă găseau vinovat pentru războiul cu
turcii,
mă trimiteau în faţa plutonului de execuţie,
simţeam că mă ineacă plînsul,
veneau soldaţii : cioflo, cioflo, cioflo,
cu cizmele pline de lacrimi,

scoteau puştile, nişte puşti lungi, lungi,
cît o zi neagră de post,
unii care mai muriseră odată,
spuneau că face o jumătate de zi
glonţul pe ţeavă,
trăgeau dimineaţa în tine
şi abea pe la prînz murea condamnatul,
erau, cum se spune,
puşti cu moarte întîrziată,
în fine, mă executau, mă spălau,
îmi citea popa la cap
apoi îmi scriau cu creionul chimic pe cruce :
„moartea e o problemă care se rezolvă prin
regula de trei simplă".

VALERIU ARMEANU

PARLANDO RUBATO

— amintiri din război —

Era curent în casa noastră
Ne trăgea curentul în satul nostru
Trăgea curentul în toată ţara
Trăgea curentul în toată Europa
Era curent pe-ntregul Pămînt
Era curent în sistemul solar
Toată galaxia noastră stătea în curent
Vuia curentul prin sufletele noastre :
Gloanţele îşi uitară deschise
Ferestrele morţii.

BARTIS FERENC
în româneşte de Dim. Rachici

FILOSOF

Filosof la ţărmul mării
Număr ochii stinşi în pietre,
Albii ochi privind homeric
Dincolo de timp şi vetre,
Ochii-nsinguraţi de ghiara
Propriului lor destin,
Ochii lui Oedip tiranul
Care din adînc tot vin
Şi cu spumele fecioare
Şugrumate încă-n faşe
Şi cu valul răzbunării
Crud în patimi uriaşe
Vin să îmi prefacă-n stîncă
Fraged rostul din priviri,
Ca şi tu, trecînd, iubito
Să te-ntuneci, să te miri.

ION BRAD

XXIV

Vino — i-am spus —
vino să ne spălăm de singurătate,
vino să bem apa-nsetaţilor,
vino trista mea, draga mea,
cîmpia mea nedorită !
Vino să dezmierdăm noaptea
cu subţiorile tale,
vino să socotim aerul
cu sinii tăi,
vino să măsurăm pămîntul
cu pîntecul tău,
vino să învăţăm gura să tacă
şi trupul să cuvinte !

HORIA BĂDESCU

CEAŢĂ

E zarea toată numai scrum
Şi ceaţă albă curge-n drum
Şi-n văile fiinţei mele
E ceaţă şi-un izvor de jele
Prin ceaţă pîlpîie-amintiri
Cu nostalgii prinse-n priviri
Şi patimi ard, mocnind în ceaţă,
Ca rîul sub covor de gheaţă...

De unde, doamne, atîta fum,
Din ce gheţari atîta scrum,
Ce focuri mistuie zăpezi
Ori floarea albă din livezi,
Ce vînt împrăştie pe sat
Stufoasa barbă de-mpărat,
Ce lapte, de la cîte vaci,

L-au revărsat din zare draci
Ori cei strigoi şi vîrcolaci,
Să-şi facă oamenii săraci
O mie unu de colaci ? !

Ce ceaţă ! Peste cite taine
Şi peste cintece de Heine
Şi ce perdea peste priviri ! ! !

– Că nu te văd... să nu te miri...

ION DODU BĂLAN ■

SINGURĂTATEA MELCILOR ÎN ORAŞELE DIN NORD

Sint ingrijorat. Au inceput să sosească melcii in oraşe.
Caldarimul rece e zgiriat de cochiliile vinete.
Zgomotul marşului lor izolează sirenele de la blocurile turn.
Petetereul anunţă prin megafoane :
„Declarăm oraşul inchis –
circulaţia pietonilor – o iluzie !"
Cablurile de legătură cu lumea
Sint ingropate in solul mineralizat de sub cazarme.
Neprevăzută această migraţie a melcilor pe trotuarele
municipale. Această fierbere a fiinţelor innebunite
de atita natură. Dornice de civilizaţie. Atrase
de florile artificiale din mansardele şcolarilor.
Obosite de cintecul păsărilor de porţelan ;
Sătule de frunzele lipicioase ale plantelor exotice
De gindurile perfide ce le apasă existenţa.

Singurătatea melcilor in oraşele din nord
E tulburătoare memorie
Ce se invaţă in orele de matematici abstracte
Şi apoi se ingroaşă la nesfirşit
pină devine o idee colţuroasă ;
Zăngănindu-şi existenţa
Pe trotuarele mahalalelor de beton.

VALERIU BĂRGĂU ■

STĂPÎNII

Nu vă uitaţi că sint bătrin,
Că şi bătrin mi-s tot român
Ce gata stă oricind să-l cheme
De-o cere-o-ntunecată vreme.

De ani vr-o două mii la fel
Noi urmărim acelaşi ţel :
Să fie pururi vatra, vatră,
Iar sub şuvoi să stee piatră !

O, matca mea bimilenară !
Cum nu te-am da pe nici o ţară,
Cu şesuri, Dunărea, Carpaţii
Şi drepturi pentru alte naţii

Aici sintem şi răminea-vom
Şi de va trebui lupta-vom
Pe-acest pămint dospit in singe
Şi greu de-ar fi, tot nu ne-am plinge.

Bătură mulţi cu arme locul
Dar nu i-a ajutat norocul –
Vom răminea, noi cei de veacuri,
Pe-aceste strămoşeşti meleaguri.

MIHAI BENIUC ■

DACĂ

dacă aş avea depline puteri
mi-aş comanda in primul rind
o viaţă lungă şi o moarte scurtă
dacă aş avea depline puteri
aş interzice toate şedinţele
in care vorbitorii bat apa in piuă
iar cei din sală dorm cu ochii deschişi
dacă aş avea depline puteri
nu s-ar vintura prin lume atiţia inşi
care au mare nevoie de un fotoliu
pentru lenea lor
dacă aş avea depline puteri
aş cere oamenilor să gindească
şi să nu creadă orbeşte in vorbe
dacă aş avea depline puteri
nimeni n-ar mai pune azi pe foc şarpanta casei
infăţişindu-se miine la primărie
fluturind cererea pentru o nouă locuinţă
dacă aş avea depline puteri
n-ar mai fi inghesuiţi cei mici pe rug
şi cei mari n-ar mai fi spectatori
dacă aş avea depline puteri
nimeni n-ar mai incepe gargara
abia atunci cind apa ii ajunge la git

dacă aş avea depline puteri
dar iertaţi-mă
sint mult prea neinsemnat.

NIKOLAUS BERWANGER ■

TONE DE ZIDURI

bolnavă de mărinimie
girbovită in poala lunii
visez un vis sbuciumat
pierzind din vedere cuvintele

in ceaţa lor de nisip viscolit
lupte de păsări sălbatice
ele-ntre ele ciupindu-se
de piept

şi ca intr-un blid gol
ca intr-un scut fără ecou
ca-ntr-un talger desperecheat
adăpostindu-mă-n lună

visez ce se poate visa sub
controlul asemănării mele cu
setea şi foamea

şi trează in visul ce mi-l inspiră
poemul alunecat din poezie

ca oul negru dintr-o pasăre albă
îngropată de vie mă las
în vitrina adîncă
a lunii

patul meu dună galbenă
perna mea moale nisip
nesomnul meu şarpele din gura căruia
veninul ţişneşte ca un alt şarpe
mai mic.

ou negru pasăre albă
dar oul se luminează roşu pe dinăuntru
oul e viu e de sînge
el poate fi omorît.

se poate muri
se poate muri în lună uite dovada
mă întorc cu faţa la perete şi tac
tu nu te grăbi să strigi
că peretele nu e

tone de ziduri de piatră
munţi pînă-n lună cetăţi
sînt cuvintele.

CONSTANŢA BUZEA ■

EXTAZ

Pe dunga lunii îşi dau întîlnire peştii de aur
iată, se-ncalecă, iată, se-ncaieră, cozile lor
se frîng fără zgomot aidoma unor bucăţi de omăt.
Vinul de aur al mării îngheaţă şi, ameţindu-i,
iată, din boturi le curge un palid delir taciturn.
Peştii de aur, în vinul de aur, sub vrăjile lunii.
spumegă fără să-i poţi auzi, lunecă, beţi,
fără să-atingă timpanul văzduhului şi desenează
cu cozile lor conturul vitezei, cifra luminii,
şi totul se-ntunecă-n lumină apoi ; colcăie peştii,
bombaţii lor ochi repetă luna de sus – şi e luna
de-o mie de ori risipită în val ca o mie de boabe de
struguri, strugure, strugure, strugure, strugure,
strugure...

NINA CASSIAN ■

PARCAJ

Cînd eram tînăr, nu existau atîtea maşini
în oraş. Mergeam pe străzile oraşului,
uneori visător, cu gîndul la iubiri viitoare,
treceam printre oameni veseli şi nimeni nu întreba :
„Ai găsit loc pentru parcatul maşinii –
sau ai lăsat-o la marginea oraşului ?"
Parcarea este, azi, ca păcatul originar.
Unii parchează în scaune de miniştri,
alţii ca simpli paznici de noapte –
şi vorbesc despre fericire amîndoi.
Dar nu împreună.
Cînd eram eu tînăr,
încă nu se legiferaseră locurile de parcaj.

Este adevărat că pe atunci
nu erau atîtea maşini,
iar nimfele circulau pe stradă
după ce îşi luau examenele la filologie
chiar şi la limba latină,
deşi dacii
cuceriseră Columna lui Traian.
Acum,
nu se mai învaţă limba latină,
dar avem foarte multe maşini şi parcaje.
De aceea,
mai zilele trecute, după ce şi-a găsit
un loc de parcaj,
dîndu-i un leu femeii care păzea
sfintele odoare ale tehnicii,
fără să ştie limba latină,
un bărbat,
desigur foarte important,
i-a mulţumit spunîndu-i :
„Deux ex machina" !
Iar femeia l-a întrebat :
„Nu Fiat lux ?"

AL. CĂPRARIU ■

DĂMUŢA

tu parcă eşti făcută din celofan, tu parcă eşti cîştigată la zaruri
şi pierdută prin condiţia ta de femeie şi iar cîştigată
şi iar pierdută şi iar cîştigată şi pînă la urmă
înfiptă ca malachit în cine ştie ce ac de cravată
tu parcă fabulezi cînd pui un picior înaintea altuia
deşi cea mai slabă, tu parcă distribui petrol
şi celule solare cu fiecare rictus de blazare şi grabă
deşi cea mai rece, deşi cea mai colocvială, tu bei cel mai mult
preferi cinzano cu lămîie să zicem, tu dansezi chiar lîngă staţie
leşinată de narcisism şi de graţie
tu parcă bei suc de mango la cofetăria cu vedere spre mare
cu vedere spre delfini şi spre ilone şi langues-de-chat plutitoare
tu parcă jonglezi printre genele nichelate cu sfera ta de cordială stupiditate
tu parcă mă cunoşti, parcă mă cunoşteai, slipul tău de cristal fumuriu
parcă mă cunoştea, saboţii tăi din piele de om
cînd îi întreb de tine, acum îmi răspund :
nem tudom...

MIRCEA CĂRTĂRESCU ■

POETUL ȘI ȚARA

– Vară ! Vuiet albastru și zări, și riurile
domol către mare, și munții
in ceața de taină, și cetăți
aurind soarele, și păsări impodobind aerul
și omul in hainele de lucru implinindu-se,
iar de jur-împrejur
cimpia faptelor tale.

– Aici sunt eu, cea dintotdeauna :
Zee inflorind in arborii mari, pămintul
in mine : orgă și iarbă dansează
și trupul din dealuri și văi te așteaptă,
pașii tăi setea să mi-o aline ;
iată umerii și brațele și gleznele mele
înfrunzesc
și cintece din degete-mi susură, vino !

Va fi o zi ca toate celelalte ; spre seară
va ploua ; răcoarea mă va pătrunde
și ierbile trupului meu se vor bucura,
semințele întocmindu-se
pentru toate vietățile, apoi
o mingiiere lină : tu căutindu-mă
și genunchii tăi peste mine plecindu-se...

– O, Țară ! rotindu-mă te desenez, și iată
duhul tău in trupul și-n sufletul meu, și ea,
dragostea, asemeni focului, purificindu-mă ;
aici inserările vin din strămoși : stele
deasupra, ochii' lor sărutindu-ne,
iar între pămint și cer, tu, frumusețe,
chip sculptindu-te,
fericind toate de jur-împrejur...

RADU CÎRNECI

PROIECT DE POEM

Ce-am aflat despre voi ? Doare o mină de vorbe,
cite grăbit să le-nghiți cu o gură de apă și singur
să nu le mai spui.
Nu le mai spun : le inghit și le-aud cum suspină in pintec.
puține și-amare ca fierea –
mult e că pot să vă scriu
intr-o limbă de ris și de pomină : Eu, preaiubiților
tinăr la voi am intrat
n-am mincat, n-am băut, n-am jucat cu mireasa
și iată cum ies din odăile voastre –
bătrin și cu miinile goale.
Parcă așa se-ntimpla : că ieșeam din odăile voastre,
talpa-ncălțărilor parcă uitasem
la praguri și-mi scutur de praf.
Astfel se face și-acum : că sint singur in cimp
sub o ploaie in toiul
dezmățului ei : că prin apele pină la gleznă
pajiști umflate-ntrevăd.
Ce-am primit de la voi ? Doar o haină de lină.
Ploaia cu vint mi-o făcut-o mai grea decit trupul ;
grea o dezbrac, o numesc de prisos și-o arunc peste umăr –
mult e că pot s-o aud
cum se lasă la fund, gilgiind, cum își caută loc
printre ierburi sătule,
mult e că haina pe care-o numesc „de prisos",
fără un geamăt măcar se ineacă in numele meu.

MIRCEA CIOBANU

CONECTAREA LA UNIVERS

Aș putea să deschid gura și să scuip piatra pătrată a nopții.
Ca pe un exercițiu de vorbire, la malul mării aș repeta fiecare val.

În lumina farurilor
fiecare fereastră e-o elveție de ceasornice bătind jumătăți și sferturi de timp.
În lumina farurilor orașul acesta pare un imens schior inghețat.
Un uriaș țărănoi blocat intr-o cabină telefonică conectată la univers.

Întins pe spate
aș putea să privesc la gitul tău singurătatea ca pe-un glonte de aur.
(Inghețarea cuvintului in țurțurile unui ințeles, –
decăderea fructului in dulceață –
„beznă interioară, privațiune și renunțare la orice insușire")

Aș putea să rup limbile ceasului și să scriu :
„oricum e mai tirziu decit crezi..."
Să mă las privit de obiecte. Descris.
Sfîșiat de lipsa lor de ințelegere pentru mine
Dar alifiile nopții s-au dus. Spre ziuă
un herpes de raze pe buza unei cupe de-argint
trădează spaima de-a privi cerul
ca pe un creier geometric străbătut de-o durere conectată la univers.

Aș putea să-mi prind la urechi
nu un cuvint, ci un belciug de lavandă asurzitoare.
Fără glas, pe cimpul de altădată –
În fața razei verzi a firului de iarbă
aș putea să ingenunchez ca in fața altei vorbiri.

TRAIAN T. COȘOVEI

SIMPLE ENUMERĂRI

Poezia
ca mod de a-ntrerupe
frustrările.
Poezia făcînd cu ochiul,
nurlie.
Poezia care emite triluri
senină
prin gratiile de la colivie.
Poezia ca hrană
înlocuind proteine.
Poezia cu frişcă şi moţ
trandafiriu
pe care hulpav mă reped
s-o mănînc
cu mult înainte s-o scriu.
Poezia
drogul meu zilnic,
tranchilizant, afrodisiac şi
biostimulator.
Poezia de pe urma căreia zac
dar nu voi putea niciodată
să mor.
Oh, poezia ca substitut
al realităţii
Poezia de dragoste în lipsa totală
a ei,
cînd se dilată Imaginaţia
şi se dublează
iar la o adică se poate tripla.
În ceea ce mă priveşte însă
recunosc umilită
că, la un milimetru de, se opreşte
şi nu ajunge deloc
pînă la.

DANIELA CRĂSNARU ■

SEMNUL

Fiecare să aibă cal şi să-l călărească,
Să aibă sabie şi s-o ascută.
Să aibă coif şi să-l lustruiască.
Să facă zilnic exerciţii de gimnastică,
astfel ca muşchii să nu lîncezească,
să fie elastici. Zilnic trei ore
să se dueleze în faţa oglinzii,
ca muşchii să nu lîncezească şi să fie oţeliţi,
Să-şi ia un şoim şi să vineze cu el,
în fiecare miercuri şi vineri.
Luni să se îmbete şi să-şi muştruluiască
nevasta şi copiii. Sîmbăta seara
să-şi viziteze amanta şi să rămînă la ea
pînă duminică la prinz. Duminică după-masă
să stea cu mîinile sub cap şi să privească-n
tavan.
Iar la primul meu semn să fie gata.
Şi acesta e semnul !

NICHITA DANILOV ■

DE SOLITUDINE

Să stai pe o piatră de rîu
Cu mult mai ascuţită decît închipuirea morţii,
Nepăsarea să te pătrundă pînă la oase.
Din apă să răsară acei mici monştri, acei
Mici spiriduşi, acele spirite
Însetate la culme de
Privirea ta îngheţată.
Pe rîu plutind, ei vor închipui un joc
Jucînd tontoroiul pe mîna ta albă.
Vor cerşi o scînteie din ochiul tău rece,
O fărîmă din cugetul tău
Ce sună-răsună în pădurea codalbă.

Apoi vor pofti să-ţi golească ochiul de lumină,
Creierul de cuget,
Făcîndu-ţi reverenţe în timp ce
Tu stai pe o piatră de rîu cu mult mai ascuţită
Decît
Închipuirea morţii.

IOANA DIACONESCU ■

MULTIPLUL UNU

Văditului îi place să se-ascundă
în miezul zilei şi-n ştiute locuri
eon uimit arzînd într-o secundă
cu-nmiresmat-multicolore focuri.

atît-de-aproape-atîta de departe
că nu există zonă sau exemplu
să-i nalţe dincolo vreun cer aparte
sau să-i anunţe învierea-n templu.

intim triunghi modelator dincoace
de lucruri garantîndu-le putinţa
de la văpaia lui care le coace
să-şi pună-n paranteză nefiinţa.

— aşa ni se năzare în asedii
mereu pîndit de somnuri asasine
răsfrînt la trecerile lui prin medii
multiplul Unu diferit de sine.

ŞTEFAN AUG. DOINAŞ ■

BAT CLOPOTELE-N DISPERARE

La trecerea lui Marin Preda

În clipa de cutremurare
rîzi Gropare, plîngi Gropare

Se-ntunecă soare pe soare
plîngi Gropare, rîzi Gropare

Bat clopotele-n disperare
plîngi Gropare, rîzi Gropare

Zac filele din calendare
plîngi Gropare, rîzi Gropare

Trece coasa de-a călare
rîzi Gropare, plîngi Gropare

Cade zăbranic pe zare
plîngi Gropare, rîzi Gropare

Cine-apune mai răsare ?
rîzi Gropare, plîngi Gropare.

Plîngi Gropare, plîngi Gropare
cine-apune nu răsare

Clipa-i de cutremurare.

NICOLAE DRAGOŞ ■

MĂSURĂ

Cînd nu mai ştii nimic
spre cine oare ţi se-ndreaptă întrebarea ?
Vrei lucrurile de la capăt să le-apuci. Şi cauţi o măsură
pentru starea în care dintr-o altă stare vrei să urci.
E o poveste ce-o îngînă marinarii cînd stau în radă
şi-i cer senin şi pescăruşii vin şi stau grămadă. Doar unul
e nemulţumit de zborul lin. El pare să nu obosească niciodată
şi nu conteneşte să facă viraje ce-ţi taie suflarea. El vrea
să fie cel mai bun din ce are marea. Şi ajunge să fie
în stolul său cel mai bun.
Încearcă atunci imposibilul : zbor cu înşurubare în neant.
Forma nebună de pene se sparge de-o stîncă, iar nemulţumirea-i
ajunge-ntr-o lume unde e încă cel mai stîngaci. Şi o ia
de la capăt. Pe ciocul făcut pentru vînătoarea de peşti
curge sudoarea. Aşa cum pe ţărm curge marea. Nici nu eşti
dacă doar pentru a-ţi umple burta cu peşti ştii să zbori. În lumi
tot mai înalte va trebui să mori. Rana ta, pescăruşule,
se vindecă-n nori.

ION DRĂGĂNOIU ■

FENOMENUL TÎNĂR

M-au oprit şi mi-au spus :
Lucrarea timpului n-ai cum s-o înţelegi.
Iată, plopii risipesc aur pe cîmp,
Păsările călătoresc totdeauna spre soare,
Florile se retrag în seminţe
Şi toate se întorc de unde au plecat
Să-şi rostească imnul cel pururea nou.
Au spus : poţi observa însuţi
Că mersul tău e mult mai încet.
Îţi slăbeşte vederea.
Tot mai rar te încumeţi să cînţi.
Şi tot mai greu te decizi
Să mînuieşti uneltele ce te puteau consacra
Fenomenului tînăr.

Au spus : anii sînt ireversibili,
Se constată că-ţi place amurgul,
Că te uiţi la lucruri de parcă nu le-ai vedea,
Că te încurci în alegerea drumului.
Semnul tău e acum îndoiala
Şi ezitarea.
Au întrebat : ce asculţi mereu cu încordare ?
Şi toamna ce-ţi lămureşte ?

Am spus : pretutindeni se văd izvoare şi taine.
Ezitarea mea e bucuria
De-a discerne cele ce vin din curgerea vremii.
Urmăresc călătoarele spre sursele soarelui,
Ori aşteptarea seminţelor, mirîndu-mă
Ce lumină se face în lume cînd poţi să visezi
Şi ce tînără umblă femeia
Printr-un gînd de demult.

ANGHEL DUMBRĂVEANU ■

ACVILONUL

În munţii Retezat bate un vînt
numit Acvilon. Vînt de sub clopote.
Vînt al miazănopţii eterne.
Vîntul acesta e numele meu.
Întunericul pe care-l laud, cel înstelat
Cel puzderiind de spuzele
fără de moarte,
Întunericul acesta are în el, înzăuat,
chipul meu.
Neînfricoşat sînt de licărul ochilor
Acelor lupi care, din munţi mă scrutează
În viscolul văii din care cu fală
descind
Ca nimeni altul iubind înflorirea şi vara !
Însetat dacă sînt, licăreşte în mine
Galacticul roi al izvoarelor.
Binecuvîntat fie somnul cîmpiei în care
Necumpătarea şi dorul de lanuri mă-nfrînge !
Zările de care ochiul se izbeşte şi cade
Ca golul unui munte, în umbra din rîuri.
Tronez peste piscurile iubite de vulturi
Şi suferinţa izbirii din ele
Îmi nemărgineşte aripile. Obîrşia mea
Este în respiraţia sacră
a patriei, acasă la ea.

EUGEN EVU ■

NINSORI LA CLOPOTIVA

Dar astea nu-s ninsori, iubito,
sînt lacrimi plînse de poet
bat clopote la Clopotiva
în turla cerului încet.

Ding-dong, auzi-le cum sună
prin noaptea veacului de fier
m-aş cățăra pînă la ele
pe dalbe funii de eter...
M-aş tot sui şi m-aş tot duce,
au, lume scoasă la mezat,
mi-aş da cămaşa pe tarabă
pentru un fulg imaculat.
M-aş tot sui şi m-aş tot pierde,
lume fardată cu monezi
pe-un fulg m-aş vinde într-o piață
la traficanții de zăpezi.
Dar astea nu-s ninsori, iubito,
sînt lebede murind încet
bat clopote la Clopotiva
trase în taină de-un poet...

IOAN EVU

BUSINESS

Am auzit că un turist din America
a descoperit încă o afacere a secolului
– iată, se mai poate, în acest secol colcăind de afaceri –
plimbată cu aldine-n ziare
organizată la centimă, totul OK
înfloreşte afacerea cu pămînt românesc
emigranții din Ardealul chezaro-crăiesc
îşi retrag lacrimile din bănci, cumpără
saci etanşi de țărînă
pentru a căptuşi morminte de pe malul oceanului
rudele vin la ceremonia funebră
cu ceva mai multă linişte
avem o patrie, spun ei, pămîntul de-acasă
veghează în somnul morților noştri
amintirile, iarba, frunza, sunetul
cea mai mare durere devine
leac pentru somn
cumpărați pămînt românesc
de la firma cutare şi fiii
banul circulă pe autostrăzile unui sentiment
adevărul impuşcă tragic auzul
pămîntul din delta fluviului Missisippi
îngrămădit în saci noi-nouți
curge spre cimitirele fără țară
nici în numele morții, munții Carpați
nu se mai pot muta înafară.

NICOLAE DAN FRUNTELATĂ

SCUFĂ

Bătrîn' ca Falstaff, port, cînd dorm, o scufă
Moțată ca un uger sterp de vacă –
Bonetă frigiană traco-dacă –
Portretizîndu-mi, flasc, grandoarea bufă !

Ca vițeluşa de vițică seacă,
Mă vîr cu botu-n țîța ei burdufă
Şi morfolind-o-i sug din buze-o mufă,
De sete şi de foame-n somn să-mi treacă !

Iar, cînd mă scol, simt falca mea hirsută,
Cimpoiul de bufon, surpat pe-o geană
Şi-mi pare-o mutră foarte cunoscută
De pe columna dacică, traiană !

Şi dacă--i bal – îmi zic – păi, de ce-i bal ?
Nu-s eu – străbunul meu ? ! Nu-s Decebal ? !

TUDOR GEORGE

„POETUL"

Vino, naşte-te din cine vrei tu,
din datoria de-a veni : fă lucrul tău
Decum răsare soarele, pînă apune ;
Vino, născîndu-te din pasăre,
Din floare, din sămînță, din fecioară ;
Pe cel dintîi l-au alungat cu pietre
L-au răstignit pe la izvoare ;
Şi i-au vărsat lichidele primordiale :
Dunga de sînge şi umori
Se vede şi-acum băloasă pe planetă –
Ca un fitil arzînd spre dinamita
De sub această lume mult îngăduită :
Pe vărsătura de oțet şi fiere
Țîşnită de sub coasta ruptă de lance
Se-arată îngrăşarea semințiilor
În viermuială.
Vino, naşte-te din ce vrei tu,
Fă lucrul tău de cum răsare soarele,
Pînă apune ; zădărniceşte-te şi tu,
Cel aşteptat de mii de ani :
Popoarele, sorbind din blidul lor de sînge
Se-ncaieră nesățioase, se ling
Pe degete – cele mai mari
De sîngele frățesc al celor mici :
Cei puternici îşi şterg cu dosul
Păroasei labe, gurile murdare
De sîngele celor mai slabi.

Vino, naşte-te plîngînd, din cine vrei ;
Calcă neputincioasa lor înțelepciune
Ce trece-n om stricată încă din sămînță
Şi-n laptele de mamă al trădării ;
La pieptul tău adună-i pe nemulțumiți,
Progeniturile-s îngenunchiate
La idolii părinților înşelători :
Deşartă-le, tu, sîngele cel acru
În care colcăie sămînță lacomă,
De viață pîngărită, de dorinți fără blîndețe
Şi venele le spală şi zvîntă-le
La soare : şi corzi de liră
Fă-ni-le şi oasele deşartă-ni-le
De acel nămol stricat –
În care aud foiala neadormită
De fapte-nrobitoare şi-ațîțări –
De mii de ani ai speței noastre
Această crîncenă fiertură, ca bulionul
Creşte şi adaugă fărădelegi
În eprubetele unui laborator
Unde virtutea e ciumată
Iar dacă nu te părăseşte tribul
Te urmăresc în sînge-asupritorii ;
Din sinea ta îți ies în cale
Şi răbdători te nimicesc, pe cînd
Îți vine rîndul.

O, adă-ne iertarea de părinţi
Uitarea datoriilor nedrepte
Şi-a adevărurilor în care ne-am născut :
Taie legătura ce ne robeşte
La sufletele lor ;
Cînd noi strigăm şi plîngem
Prin cetate, pe sub fereastra libertăţii
Ies bătrînii la catedre,
Buhăiţi de somnul scîrnav
Şi de petrecere în patul
Acestei fecioare mincinoase : slujnică perversă
Pe care-o pipăie stricaţii
Şi vin cu labele acrite de sudoarea-i
Să ne mîngiie pe cap : ne cuminţesc ;
Ne tîmpim de strania ei transpiraţie,
O slugărim la babalîci
Şi după uşi o-nghesuim,
Cînd Libertatea e de vîrsta noastră ;
În patul cald al travestiţilor
Ne fascinează : iar din această deşuchere
Nasc profeţii şi cei ce cîntă
Pe grămada de gunoi a lumii...

Vino, naşte-te din cine vrei tu ;
Zădărniceşte-te, sleieşte tu sămînţa
Din care cineva tot se va zămisli :
Află că n-ai pe cine să te răzbuni :
Ei sînt bătrîni şi au dreptate
Căci sînt bătrîni : o-nvăţătură
Bine scîrnăvită ne hrăneşte ;
Sînt bine coapte fructele de anotimpuri
La astrul mincinos ;
Ei se cunosc de mult unii pe alţii,
Îşi dau preţ şi laudă, cu cît se ştiu
Mai pîngăriţi şi prinşi în fapte crîncene ;

Vino, naşte-te, din floare,
Din sămînţă sau femeie ; murind
Fă-ţi lucrul tău de dimineaţă
Pînă seara :
Cea mai frumoasă fiică a cetăţii
Va fi zvîrlită-n patul tău
Să te cumpere tagma jefuitorilor
Dar eu mă rog de moarte tînără,
Mie celui neascultător
De poveţe : să mă sfîşie
Poporul miniat de adevărul meu ;
Să rupă, cel supărat de adevăr,
Carnea poetului cetăţii.

Ci eu tot voi striga pe cel născut
Cînd cad meteoriţii ;
Să vină să-şi ridice lumea împotrivă,
Părăsind învăţătura de-a gata ;
Un fiu legitim, nelegitim
De care poporul tată să tremure,
Să-ntîmpine cu teamă pe fiul salvator ;
Ci eu tot voi striga plîngînd
Spre cel ce va veni :
Gata să mor strivit de pietrele voastre,
Învăţîndu-vă la nesupunere ;
Arătînd cu degetul lingăii
Ce-au lins picioarele poporului
Să-i poată lua mierea şi laptele.
Numai poeţii trebuie ştiuţi de frică –
Ei nu sînt nebuni ; ei işi iubesc poporul
Cu preţul vieţii : cei prea sătui
Nu mai poartă grija patriei –
Şi se văd popoare tot mai laşe
Punîndu-şi cîntăreţii la-ngrăşare.

Poetul este cel ce vine şi nu-i lăsat
Să-şi ducă rostul pîn-la capăt :
El doar începe ;
Poetul pune totul la cale : dar nu înfăptuieşte –
Căci faptele sînt lucrul omului,
Dar dacă-l iartă de gimnastică
Şi exerciţii militare –
E semn că i s-a dat să scrie
Catilinarele cetăţii,
Vino, naşte-te, va zice poetul
Cu faţa către pîntecul rodit
Al patriei. El se strigă pe sine ;
La cîntecele sale, vin bărbaţii salvatori :
Aceştia lucrează de dimineaţă pînă seara
Şi-a doua zi, el plînge după altul ;
Poetul este miel de jertfă –
Pe piatra templului să-i curgă sîngele ;
Să bea mulţimea. Să rămînă
Patria însărcinată. Dimineaţa
Să se nască bărbaţii politici.
Pentru aceste datini, supărare nu-i,
Nici din partea celor ce conduc,
Şi nici dintr-a cetăţii.
Poetul doar aşa ştie c-a fost pe lume
Din sîngele-i, născînd bărbaţii salvatori.

ION GHEORGHE ■

CĂDERE-N TIMP

casa grădina şi cîmpul
mocneau într-o tainică spuză
sîngele-ncet l-am lăsat să se scurgă
pe subt uşa cu piedica pusă

în căldura suportabilă irosit
în întunericul cu lumina mică
îl auzeam lipăit pe coridoare
de-o trandafirie gură de pisică
era secetă era foamete
şi-n care mileniu şi an
mai eram mai trăim
încercări de zbor
cu aripa lipsă
pînă-n tavan

GRIGORE HAGIU ■

DINTRE FURCI

Cine-mi dă aurul în care
Bat sfinte chipuri la obîrşii ?
Tăcere ! De sub rîuri clare
Vin din adîncuri Agatîrşii !

Nu clătinaţi prin Detunate
Trudita umbră care suie
De sub lămpaşe clătinate
Un munte sîngerat în cuie.

Prin cîte veacuri întrebară
Aceleaşi fluiere nebune
Bătute-n cercuri şi ciubară,
De-i slobod jalea să-şi mai sune ?

Porumbul măsurat în cupe
Dinspre Cîmpia Transilvană,
Mai curge parcă să astupe
În asfinţiri cereasca rană.

Căruţe-n loitrele lăsate
Îşi scutură pe drumuri fînul
Le mai aud şi-acum prin sate,
Cînd uruitul lor îngînu-l.

Se prevesteşte dunga Roţii
În cercuiri de trunchiuri nalte...
Pe drum de ţară calcă Moţii
Pietrişul lumii celeilalte !

Dar Horea-i dus, adevăratul,
Şi-ntîrzie de-o iarnă lungă.
S-a dus cu jalea la-mpăratul
Şi-i mult pînă ce-o fi să-ajungă !

Şi bate-ntunecatul ornic
La Bălgărad să ducă veste
Cum în păduri tîlharul gornic
Scorni că Horea nu mai este.

Hei, mare-i clătinarea minţii,
Şi judecăţile-s nedrepte !
Cînd luna-şi scutură arginţii
S-aud cătanele pe trepte.

Pîn-la-durarea lor cum urci-i
Prea mare blăstem, împărate !
Nu vezi cum vin la Dealul Furcii
Mulţimile înfiorate,

Cum duce Mureşul la vale
Peste boabele de sînge,
De răzbunare şi de jale,
Un neam ce nu mai poate plînge ?

Şi peste-al timpului troian, cu
Durerea ţării înşelate,
S-aude fluierul lui Iancu
Prin apele cu valuri late.

Stîrnită-i ţara, nu se lasă,
Din veci cu vatra ei vecină,
Tribunii lui întorşi acasă
Nu-şi află vorbă şi hodină.

Să doarmă nu le vine-a fire,
În amăgiri nu-i prins nici unul
Cît sus la Ţebea-n durduire
Se scutură-n văzduh gorunul !

Cu-nfricoşatele zăranii
Se-arată munţii-n depărtare,
Şi în tăcerea lor, ţăranii
Înalţă ruguri şi altare !

Mai lasă-n stinsa lor credinţă
Cenuşa unei lumi, stăpîne,
De aşteptări şi suferinţă,
Din tot ce nu le mai rămîne,

Mai lasă-le şi lor o vreme,
Şi tulnice, să spuie multe,
Cît va mai fi cine să-i cheme
Şi cine-n lume să-i asculte !

ION HOREA ■

VELĂ SFÎŞIATĂ

Sună-n vînturi pana
păsării, prin larg
velă sfîşiată
fără de catarg.
O privesc cu spaimă
ca pe-o piază rea,
căci din mine piere
ce-a pierit din ea.

Sînt şi eu ciuntitul
de un vînt iscat, —
ea, de vînt născută,
eu, dintr-un păcat.

HORVATH IMRE ■

CARPAŢII SPRE MARE

Muntele-ncărunţit de întrebări
Îmi ascuţise gîndul ca o spadă,
Brazii aprind făclii şi luminări
Peste o-mpărăţie de zăpadă,
Şi peste noaptea care stă să cadă.

Lumina mai atîrnă de o rază
Ce-o îndoiam ca pe-un stilet în dinţi,
Albastră-i marea-n ochii mei cuminţi
Ca un imperiu care mai contează !

Ci, care-i drumul înapoi acum ?
Nu se mai poate curge spre izvoare,
Cînd trupul tău de flăcări şi fum
Chiar peste trupul mărilor dispare ;

Numai nisipul mării simte cum
Chiar muntele alunecă spre mare.

NEGOIŢĂ IRIMIE ■

DECOR

de cînd vrei moarte să m-alungi
m-ating de cer ca de-un cuvînt
din care-am lunecat în gînd
ca dintr-un ou cu ceţuri lungi

la urma-urmei cine sint ?
cită durere-i în cătuşă
cit întuneric într-o uşă
cită ființă e-n mormint ?

m-am învățat să cresc altoi
țepoşi în subțioara fricii
precum securea dă delicii
pe gitu-atitor falşi eroi.

de cind sint pregătit de zbor
se-atinge carnea de cuvint
balanța mea-i mai mult pămint
grăunții ochilor mă dor.

asemeni unui vinător
mă-nchid în asprul meu decor –

cind moartea totuşi sparge țarcul
scheletul meu destinde arcul...

GHEORGHE ISTRATE ■

ORNAMENT ALES

Zăpada n-am dorit-o ca astăzi niciodată
Zăpada sau pe tine-n hermină sau albastru,
M-am săturat de toamna cu suferindul astru,
Pilc, să se-nşire-n parcuri dantele de zăpadă !

Paliditāți şi hărți de mucegai pe ram
Mă-nvăluie solzos şi-mi vintuie săgeți,
Pindesc cu jind în geana urşuzei dimineți
Să-mi bată moi cristale, cu litere, la geam.
Chem fulgii sunători, uniți, să-i măgulim,
Ninsori înaripate din cer metalizat,
Purtind peste banchize mintuitor sublim,
Ninsoarea sau pe tine, iertind, te-am aşteptat ?

Zăpezile solare din portativ celest
Cu voci imaculate îmi decantează-n vers.

AL. JEBELEANU ■

PE O PICTURĂ DE NAGY IMRE

Să recoltăm, trebuie să culegem totul,
Chiar şi cuvintele. Nici un cuvint,
nici o fărimă de grai pe cimp să nu piară,
Un fleac de-ar fi nu ni-i prisos.
Patruzeci de mii de zile
şi patruzeci de mii de nopți de-ar ploua,
arca nu ne va fi atinsă
de vreun reproş – bulă de aer,
Vor seca apele.
Şi se va usca noroiul.
Iar atunci, din cuvintul salvat,
din cuvintul ce ni l-am păstrat
renaşte-vom întiiul bob de griu,
de nu vom putea trăi din vorbe mai departe.

KÁNYÁDI ŞANDOR ■

APĂRIND COPACII

Nu ! Să nu răneşti copacii –
căci strigă, sau amuțesc de tot,
iar înserarea li se scurge ca riul,
şi copacii nici nu se vor şterge de ea :
ei îşi închid în trunchi cintecul ;
dintre frunze le va dispare foşnirea ;
o, şi crengile scrisori nu vor mai scrie !
Ține minte : copacii răniți nu mai au nici un sens ;

mai bine doboară-i din rădăcină –
doboară-i !

KISS JENŐ ■

în româneşte de Dim. Rachici

PREMONIȚIE LA GÎNDUL DE A FI UMBRĂ

Fire de iarbă plingind în lumina soarelui
cu dulci lacrimi pierdute în fiecare
noapte pe un obraz de copil
aşa cum am fost alergind pe cimpie

nici miine vai nici miine
tu nu vei cobori aici lingă mine
aici cu aripile scinteietoare
o nu vei cobori în ipoteza păcii.

îmi va spune mama că nu totul
e zadarnic tatăl meu va schița
un gest de protest
la porunca divină un gest.

o floare adică floarea soarelui
adică soarele coborit în lume
iată natura sacră a lucrurilor
sămința trebuie să moară în pămint

tu însă rătăceşti cu un nor
deasupra cimpiei un copil cu lacrimile
uscate pe obraz se roagă de tine
tu nu vei cădea niciodată şi nu vei muri sfintă umbră.

DAN LAURENȚIU ■

DIN CELE MAI FRUMOASE POEZII ALE ANULUI

PLOAIE DE NOIEMBRIE

Pe stropii de ploaie ca pe fire de telegraf
m-aş căţăra pînă la cer să-mi caut dragostea

Norul dacă respir acum în el
mă-nvăluie în aburi de meleaguri necunoscute
ca îngerii.

Numai în luna cu ceaţă
simt mîngîierea îndepărtată a pămîntului,
numai în luna ploilor
pot rupe legăturile sunătoare ale înaltului.

Vine iarna,
Noaptea îmi doresc linişte, linişte,
Vreau să ascult
cum vibrează creanga
pervazul
    palma,
        inima
cînd vor legăna primul fulg cu străveche mireasmă.

LASZLŐFFY ALADÁR ■

AVEŢI GRIJĂ

Pămîntul ţării mele nu este numai ceva din afară
Pămîntul ţării mele este şi-n creierul meu
Acolo rodeşte bine şi-n anii cînd îl uită
Şi-n anii cînd îl bate Dumnezeu

Acolo seamănă cu materia mea cenuşie
Intens populată de îngeri şi păsări sfinte
Acolo nimeni nu se bate cu el în piept
Şi nimeni nu-l minte

Acolo spicele se coc la vreme
Acolo nu rămîne porumbul necules
Acolo este loc şi pentru culegători
De acolo din cînd în cînd ies

Gînduri curate ca fluturii albi
Să fie mai frumos şi afară
Acolo rămîne din cînd în cînd
Un gol nesfîrşit şi-o durere amară

E ceva care începe să mă neliniştească
Mi-e frică pentru mine, se petrec mari schimbări
Aveţi grijă de creierul meu înfierbîntat de durere
Aveţi grijă de pămîntul roditor al acestei ţări.

ILEANA MĂLĂNCIOIU ■

ALBA IULIA

Numele tău de fecioară — albă iulia — îl ridic
mereu între jug şi uimire ;
nu trebuie să-mi ascunzi absolut nimic,
adun secvenţe, voit uitate, despre Unire.

Tu eşti focul ce mi-ai dat căldură
şi rană grea şi plîns peste măsură.
Nu, aici nimic n-a fost întîmplător.
Mihai Viteazu-i o colină
pe care s-a înfipt adîncul zbor
fagurele tău — limba română.

Nestrămutarea noastră-i o fîntînă
din care naşteri curs-au ne-ncetat ;
ne-nduplecarea Horii ni-i stăpînă
abecedar în dor multiplicat ;
răbdarea Iancului e stîncă
ce-o urcăm mereu cu gînd curat
şi ce altar mai sfînt să fie-n lume
mai aspru lăcrimat, mai cald şi mai rîvnit,

ca Unirea ce-a închegat un nume
cum primăvara muguri pe pomul înflorit.

Să nu-mi ascunzi nimic, atîtea pete
pe-obrazul ars căzut-au între timp ;
fiului tău îi e de-apururi sete
de-adevăr o patrie ţesută-n nimb.

ION MĂRGINEANU ■

LICITAŢIE

Casa părintească vîndută la licitaţie
După cum rezultă din ultima citaţie :
Două camere, grădină şi loc de fineaţă pustiu...

Doamne, fă-mă din nou, să fiu viu,
Să pot recupera sau măcar să asist
la acest negoţ neînchipuit de trist.
Deci nu voi mai avea nimic decît un apartament

Plătit lună de lună consecvent
Pînă în anul două mii...
(În curînd n-o să aveţi de la cine lua banii, copii... !)

Eu am să fiu mort. Atît de mort, încît
De numele meu o să se vorbească urît.
Se va zice că am fost un ins fără sens
Care a compus poezii şi-a trăit prea „intens".

Se va zice că n-am fost în stare
Să iau casa părintească din nepăsare.
Deocamdată sînt viu. Casa s-a vîndut...
Jumătate din mine e iarnă şi lut,
Jumătate nici n-are preţ,
Deşi străbunicul meu a fost stareţ la Râmeţi.
Ce-aţi zice voi, prieteni puţini, dacă-ntr-o zi

Lumea s-ar săvîrşi
Scîrbită de faptul că un biet poet din Ardeal
Nu şi-a putut salva casa părintească
Proptită ca o nădejde în coasta unui deal ?

MIRCEA MICU ■

VIZITĂ

cioc-cioc-cioc cine-i eu zise
intră o femeie numai voaluri mătăsuri
mă-nvălui un parfum de la pachet
pe cine căutaţi, aţi greşit
ba s-avem pardon eu vin de departe
mai bine fă-mi o cafea.

vă rog o să am scandal cu soţia
nu suportă să primesc vizite în lipsă
fă ce ţi-am spus nepoliticosule

pun ibricul pe aragaz o vreţi
mai dulce să fie tare zise ea aprinzîndu-şi
o ţigară kent fumezi nu mulţumesc

ce-ţi mai face bătătura de la degetul mic
mă fac că n-aud de unde dracu ştie
ia spune te mai balonezi des
torn zaţul în ceşti n-am cafea
turcească în casă nu te mai fandosi te faci că plouă

nu-mi răspunzi la complimente

scuzaţi eram atent să nu dea-n foc
eşti fudul de ureche ai grijă cînd mai vin
pe aici să fii pregătit

îi ţin blana un freamăt viu simt
între degete mă furnică un fior din creştet în tălpi
mă uit în stradă nimeni

MARIN MINCU ■

UN ŢAP

Ţapul numit Tache
vine la mine şi-mi face semn cu capul
să-i dau cîteva prune.
Na, mă, sînt verzi
na, sînt acre, îţi string gura.
Ţapul Tache cu gura pungă
Îmi cere-n continuare prune.
Na, mă, cît ai cîntări tu
în ochii unui geniu ?
Na, mă, sinuciderea veselă
mestecă prune.
Departe în vale o lume plînsă
departe în vale remuşcarea unui cuvînt lucid.
Na, mă, ţopăială uşoară ca spirtul
na, mă, drace cu coarnele ude
na, mă, risc inutil care-mi lingi palmele şi rîzi
na, mă, prostie care te roteşti
în aerul sumbru şi animal
al trupului meu
na, mă, gură-cască
na, mă, libertatea mediocră
na, tremure care te-ndepărtezi
în salturi mari, elastice, ferindu-te
să n-atingi trupurile-nsîngerate ale geniilor
risipite în iarbă.

FLORIN MUGUR ■

DIN MIEZUL SUFLĂRII

— Ascultă-mă,
îmi spuse şuierind
limba lui despicată.
Te rupi de gînd
spre a intra în gînd
şi drumul tău
spre visata splendoare
e doar sîngerare.
Pasul trecătorului
se stinge în auz
cînd bătaia clopotului
anunţă o nouă durată.
Din miezul suflării
creşte tăcerea
şi flacăra ierbii
răzbate din piatră.
Înfrînt este începutul
şi sfîrşitul este înfrînt
la rîndul său.
Prin strîmtoarea luminii
Curge Rîul Negru
spre hău."

Aşa cuvîntă lunecînd
spre peştera
din slavă.
La gleznă purtam
fără să ştiu
muşcătura lui de otravă.

ANAIS NERSESIAN ■

DESCRIPTIO TRANSILVANIAE

Duh de dincolo de codri, mai încoace-nsă de inimi,
tresărind sub iezeri tainici, blînd omăt de stele-n crinii-mi
tu de dincolo de creste tremurate de brînduşe
cu cerneluri de altare scrise-n zare de arcuşe,
vast tărîm al aurorii străjuit de schiptre dace
unde piatra-nsîngerată murmură doar dor de pace,
unde Decebal ţîşnise dintre fulgere şi jepi,
tu neînvinsă sub coroane de jeratec şi de ţepi,

nezdrobite nici de roata crailor cu sorţi nebuni,
Transilvanie de suflet şi ocean de vechi furtuni
gropile-ţi de var nestinse cu-osemintele străbune
ard ca un **memento mori**-n asfinţituri de cărbune
pe cînd sorii tăi în piatră dospesc geme carpatine
şi-mi răsfrîng talaz de vise, codri, mare şi rovine,
tu torent de aur dulce şerpuind adînc sub ţară
pe sub masa mea de vise, clocot scînteind, brăţară
cînd vecia ta cu cerul şi lumina se măsoară !

VASILE NICOLESCU ■

JURNAL

Vino acasă : ne aşteaptă pe păşuni
Berbecii albi cu coarnele răsucite
Ogorul curat pe care nu au căzut
încă seminţele acestui veac,
Levănţica înflorită, aburul de argint al bucuriei,
Vino acasă, este foarte tîrziu în lume,
Vino acasă, vom îmbrăca haine de lumină
Şi în bibliotecă vom călători
Prin praful de aur al Romei,
Vîntul va bate clopotul de seară
Vino acasă.

MARA NICOARĂ ■

BĂTRÎNUL AED

Era cerul negru şi jos.
Greierul negru şi mai jos
lucra cîntînd la negrul lumii
împlinindu-l.
Purtam o flintă pe umărul drept,
uitasem că am o flintă...

Pielea mi se-nfiora pe trup
şi părul pe braţe mi se zburlea
ca unei căţele sălbăticite
gata de muşcat.
În mine cînta fără să-l pot stăpîni
un foarte bătrîn aed
şi cîntecul lui era ca un tunel
şi duhnea a mucegai şi veşnicie.
Cînta bătrînul aed cum cîntă suferinzii
cu un deşert de uscăciune în gură,
cu un tremur de viaţă ce pîlpîie doar
şi se munceşte cu moartea.
Cînta aedul delirant iar eu aşteptam
să treacă, în urmă să mă lase,
cum laşi un stîlp de hotar,
o fîntînă, un drum pentru alt drum
şi mergi unde te cheamă fiinţa.
Cînta aedul, lighioanele-şi schimbau
în jurul meu părul şi pielea ascultînd,
păsările se păduchiau pe umerii mei cu plăcere
ca pe o creangă groasă de stejar puţin curbată,
doar greierul negru şi surd nestingherit îşi vedea
de ţîrîitul lui.

Cerul negru şi jos, atît de jos
încît îşi plimba întunericul
prin părul meu ca printr-o pădure,
îmi era greu şi transpiram.
Mă stăpînea aedul cu cîntarea lui
şi stăpînit eram de toate ca de-o vrajă.
Am detunat cu flinta în negrul lumii,
uitasem că am o flintă...
A ieşit luceafărul şi s-a ivit dimineaţa.
Purtam o flintă pe umărul drept,
pielea mi se-nfiora pe trup
şi părul pe braţe-mi se zburlea.
În mine cînta fără să-l pot stăpîni
un foarte bătrîn aed
şi cîntecul lui din liră ieşind
povestea despre destine şi oameni
şi nu mai pleca.

ION POPDAN ■

UN FEL DE POVESTE NESCRISĂ

Ai ieşit pe coline să cauţi ramuri de măcieş
scaieţi insomniaci, petale noctambule
crengi de pin, ferigi ruginind în ierburi
ca piesele unui motor abandonat.

Deodată vezi bobiţele-acelea de sînge
sticlind printre spini, cobori malul abrupt
şi simţi că nişte mîini îţi prind haina
de catifea întunecată şi trag de ea fără milă.

Te smulgi cu un strigăt degetele te lasă
într-un tîrziu după ce ţi-au zgîriat obrazul,
mai bine ar fi rămas acolo captiv
ca într-o lacră sub ploile toamnei.

Stîlpii negri pe care se caţără hameiul,
proprietatea fabricii de bere. Şi-o casă pe
dealul terasat unde niciodată n-ai să intri
aşa cum niciodată n-ai să scrii povestea promisă.

ADRIAN POPESCU ■

DACĂ POETUL TACE

Dacă poetul tace, nu înseamnă
că are cuvintele duse la reparat :
dacă tace poetul, nu înseamnă că
i s-a ridicat autorizaţia de spus adevărul.

Dacă poetul tace, nu înseamnă că
se poate spune orice în limba aceasta,
că se pot mulge silabele, că se poate
goli vreo idee de sensuri. Dacă tace
poetul, nu înseamnă că-i puteți vinde
soclul de pe faleză, că puteți
să-i tîrîți în pădure iubita, că
puteți bate toba pe pieptul său,
că puteți priponi dobitoace de umbra
frunții sale de ape. Dacă
poetul tace-n continuare, nu înseamnă
că vă puteți îmbrăca în cămășile lui
arzătoare, nu înseamnă,
nu înseamnă că e cazul
să-i arătați unde-i gura. Dacă

poetul tace, nu
îl siliți să vorbească. Poate chiar
în momentul acela el traversează
în taină cel mai cumplit
adevăr.

VASILE PREDA ■

O NOAPTE

Citesc cuvintele scrise cu mîna
pe hîrtie înainte de moarte
un creion spune totul despre noi
o noapte se lasă

Ajunge un ac pentru a trece dincolo
prin hîrtia subțire
prin cuvintele moi
prin tine prin mine
prin noi amîndoi

Stai în picioare acolo-n adîncuri
ca o literă albă în noapte
alfabetul din care-ai căzut
e necunoscut e departe

NICOLAE PRELIPCEANU ■

MÎINE

Să asculți cum plouă și-mi destramă frica,
Ești mereu plecatul revenit spre toamnă,
Sinucideri oarbe din ziare strigă,
Cucuveaua cîntă sau mai plînge-o
doamnă ?

Trecerea spre taină ducă-se aproape,
Osia luminii scîrție și-ntreabă,
Unde se înclină sufletul cînd crapă
Nuca amăruie sub privirea-ți gravă.

E ascunsă vestea neiubirii frînte,
Laseri prinde-n spectru mîngîierea mea,
Ocolind prăpăstii corbii se aruncă,
Negura bălteşte stăpînind ce vrea.

Dăm răgaz absenței, ea te știe aspru,
Insomnia fie cearcăn rupt de vreme,
Ai s-auzi cum moare clipa-n deznădejde
Și sărutul nostru o să ne mai cheme.

Vîntului molatec, frunzele-i sînt roabe,
Mîine e uitare și vei fi departe,
Lasă-mă străine, somnul să ți-l apăr
Însemnînd tăcerea pe un colt de carte

IOANA PROCA ■

PĂCATUL

Tinerețea mea s-a oprit în roata fîntînii —
Își vede aburul răsuflării pe cercul găleții
umede.

Și deodată aburu-nghează și deodată
Se-aude ceva căzînd cu zgomot în apă —
De-acolo să fi răsărit asemenea irațională
minune ? —
O vară capricioasă și-un imprevizibil bărbat
Se măsoară lung cu privirea.
Pactul este-încheiat. Nu scot nici o vorbă.

DIM. RACHICI ■

ÎNCEPUT DE ZI TANDRU

Au înflorit flori de gheață.
Delicatețea liniei stampei japoneze
iactanța brazilor din Carpați
acul iilor
debordanța de nunți de tropice
au găsit iată fitilul rațiunii
care nu mai permite monstrului liric,
să umple sălile graiului
cu plînsori.
Viază pur între mine și lume
— lume, lume, suav un gînd dincolo
de geamul
din spate al
mașinii
pe care-l contemplu
prin oglinda retrovizoare
pradă misticii aparenței
cît aștept încălzirea motorului
spre a jertfi visul faptei
spre dizolvarea în anodinul fratern zilnic
Ghirlande, nimfe, vulcani, frezii
Un basm atît de fragil, preferabil totuși
Încet prin stropuri, pe căi lactee —
nu dalbe : scrise cu lasser, reci...

AUREL RĂU ■

IARNA ÎN PĂDURE

Iarna în pădure
venind direct de pe șosea
după ce am lăsat în urmă orașul
fumegînd părăsit

preocupat, cu bărbia în piept.
unul cîte unul salutînd
copacii negri
încremeniţi în poziţie de drepţi

un nor vineţiu să-mi soarbă sufletul
în timp ce paşii mei
încă mai fac să scîrţîie zăpada
doamne
acesta îmi e
visul de dispariţie
eu care am lovit cu un os
în aripile de piele ale iubitei.

eu care am vînat pielea de ţap
de pe îngerii tăi
fără teamă m-aş încumeta
atunci !

MARIUS ROBESCU ■

*
* *

Oricît ai merge prin suferinţă
care mutilează pînă şi statuile,
oricît te-ai tîrî pe urme de limax,

oricît ai aştepta în propria umbră,
nu înceta să crezi în ideea
că te-ai născut pentru a fi etern

oricîtă ură s-ar năpusti asupra-ţi,
oricîtă noapte, oricîtă uitare,
nu înceta să crezi – căci mai puternic
decît tine nimic nu există,

astfel, cîntec al meu, irigă
sufletul dornic să se oglindească
în sine însuşi, iluminează-l,

IOANID ROMANESCU ■

EU UNDE MĂ DUC

Mamă ! Unde eşti mamă ? Unde te-ai dus ?
Doamne, soarele pe tăcute se prăbuşi în
apus.
S-a înfipt o pasăre-n cer ca un cuţit,
în praştie a mai rămas o piatră, a împietrit.
S-a murdărit zăpada cu încă un bărbat,
în casă de-atîta dragoste lipseşte un pat.
Unde mamă te-ai dus ? Eu unde mă duc ?
În lume trăieşte încet o pasăre cuc.
Am ajuns o sanie, mamă, vai ce-am ajuns.
Cu copite nebune caii mă lovesc pe ascuns.
Bătrînul jockeu astăzi a fost zvîrlit din şa,
iarba creşte în el ca-ntr-o păşune...aşa... ! ?

GLIGOR SAVA ■

CĂRŢI

...Şi cum ne ameţeşte-acest abur de poezie
Lin adiind, răsuflet al cărţilor ce sorb
Puţinul aer linced din strîmte-odăi în care
Simţim şi-n somn prezenţa unui ilustru corb !

Ce simţăminte stranii irump din noi ca iarba
Sălbăticită-n umbra grădinilor pustii !
Vrem, jinduim, am cere, am jefui, am smulge-
Pierim cu gura-n zaţul acestei lăcomii.

„Nicicum" şi „niciodată", ori „poate",
„cine ştie",
Ni se răspunde tainic la tot ce îndrăznim.
De-aceea-n foi de ceară se-aud strigări
nebune,
Mări de orgoliu urlă spre un azur sublim.
Curg fluvii de iubire şi urlă contopite,
(Gem rafturile pline de tomuri cu poveşti)
Murmur de suferinţă, suspin de voluptate,
Ne înfioară carnea memoriei livreşti.

O altfel de lumină decît o ştim noi zilnic,
Un altfel de-ntuneric cu sîmbure de foc
Mai vie fac să pară zidirea din cuvinte
Ca vieţile trăite prin veacuri la un loc.

Şi altfel cade frunza acolo-n toamna scrisă,
Doar unda amintirii îi dă un zbor la fel,
Plutirea-i nesfîrşită o ţine sus văzduhul
Unui tărîm de vrajă de amăgire-n el.

„Oricînd" şi „orişiunde", nu osteneşte mîna
Poetului să scrie, „poţi împlini ce vrei",
Şi corbu-i stă pe umăr... Şi cărţile cu semne
De sînge-s răsfoite cu milă, ades, de zei.

DOINA SĂLĂJAN ■

DOINA

Cui să-i dau să nu primească
floarea dorului de iască ?
Macii răsar în pîlcuri iluminînd vecia
De flăcările lor cu tîmpla mă lovesc

La Sarmizegetusa de piatră-n calendar
Sculptează-n vreme curgerea umană
Pe-acest pămînt sub aştri ce răsar
Peste vecii deschise ca o rană.

La Sarmizegetusa şi aerul e sfînt
Ciuta pe munţi cînd calcă
E-nfiorată de liniştea unui mormînt
Şi pe cine să întreb
dacă cel pe care merg,
drumul soarelui spre seară
tot coboară, tot coboară ?
Din ce munţi să mai adun
foşnet de codru nebun,
să mă lege, să mă-nşele
toate visurile mele ?

Și din care izvoraș
să-mi adap setea de miine,
care spic să-mi dea o piine
din oraș în alt oraș ?

RADU SELEJAN ■

ARGHEZIRE

ar ghezi ghezi-mi-ar mina
care caută furtuna
cu tunete fulgerări
și cu nori la subțiori
ar ghezi ghezi-mi-ar ochii
ce se umezesc cu stropii
poeziei sale mari
cu tăiș de premolari
cu virfuri de himalăi
hăulind hăuri și văi
și acidă ca acidul
robustă precum e zidul
cum e ești să fii a fi
și-ar ghezi noapte și zi
ar ghezi ghezi-mi-ar fruntea
ce se sprijină pe fruntea
briciului de geniu bun
ca o lacrimă pe tun
ar ghezi ghezi-v-ar moartea
cind puneți mina pe cartea
arghezită de bătrin
cu sufletul alb de zin
pupa-i-aș mina și gindul
și-ar ghezi ghezi-ne-ar blindul

GEORGE STANCA ■

CÎNTEC PENTRU TRICOLOR

Drapel, eveniment sonor
Și respirația mea vie,
Răsare din cuvintul dor
A ta iubire de moșie

Biruitor în vijelie
Și pavăză a tuturor
Minerul, cint de ciocirlie,
Și falduri ce nu știu de nor.

Mereu în jurul tău feciori
Tot vin căci tu le ești mindria
Cu munții fruntea ți-o măsori
Și răsuflarea cu veçia.

Tu ce unești în trei culori
Silabele din România.

MARIN SORESCU ■

SUBIT

Timpul se strinsese intr-un singur punct,
soarele și plantele erau răzlețe amprente,
piatra era o amprentă de timp,
amprentele lăsate pe geam de mina mea
erau amprentele timpului,
dar el are gravitație
și asta il curbează și il pierde.
În jurul sentimentelor mele
se curbează lumina,
in jurul inimii mele
se curbează timpul,
secundele devin din ce in ce mai grele...
– Ce bolborosești acolo, mă intreabă
daimonul meu.

ciulindu-și subit urechea,
Ce bolborosești acolo ?
– Nimic, nimic, i-am răspuns
incercind să nu-i răspund,
compuneam o rubaiată, și atit !
– Ce fel de rubaiată, m-a-ntrebat daimonul
– O rubaiată despre mersul iubitei mele.
– Și cu ce vers vroiai să începi, cu ce
metaforă ?

– Probabil că vroiam să încep
cu o metaforă de felul ăsteia
pe care-ncerc să ți-o traduc acum :
mersul iubitei mele seamănă
cu amprenta unui sultan
pe un act de la inalta curte dat !
– Cam lung, cam lung pentru intiiul vers !
– Într-adevăr, cam lung, cam lung !

NICHITA STĂNESCU ■

DRAGOSTE FULGERĂTOARE

Pe terasa dată-n alb
a unei zile obișnuite
ne-am intilnit la un ceai fierbinte.
Îți mai aduci aminte ?
Terasa era vopsită în alb,
ochiul zilei (soarele) era alb
pentru că era în ceață.
În ochii tăi era însă dimineață,
iar ceaiul avea culoarea luminii
prelinsă în cupele florilor galbene
de lingă terasa dată în alb.

Și tu deodată, ți-ai scos inima
și ai tăiat-o, felie cu felie,
și-ai împărțit-o ca pe-o lămiie
prin ceștile cu ceai de mușețel.

Și ceștile de porțelan au început să cinte
ca niște scoici, ca niște scoici (de sidef)
pe terasa dată în alb (îți spun !),
pe terasa dată în alb.

NICOLAE STOE ■

DOINĂ, DAINĂ...

Doină, daină,cînt de leagăn
Al acestui bun pămînt,
Ce te plîng și ce te trăgăn
De la fașă la mormînt,

Care ți-e izvodul, daină,
Mumă de bătrîni aezi ?
Din ce nepătrunsă taină
Cu al nostru neam viezi ?

De ne-au dat întruchipare
Acest lut și-acest văzduh,
Doino, tu ne-ai dat suflare,
Sfînt, al vieții noastre duh.

Toți ai mei cît te cîntară
Chiar și-n cea mai neagră zi,
Au știut că au o țară
Și că-n veci nu pot muri.

Fie a făgăduinții
Țara-n veacul comunist,
Doina ce-o au plîns părinții,
Cît o plîng și eu, exist.

Cuc pribeag de-aș fi prin lume
Și-aș mînca iarna pămînt,
La leagănul țării-mume
Tot vin, doină, să te cînt.

NICULAE STOIAN ▣

EL

Literele s-au șters
Palimpsest fața mea
Sub vîntul de est

Urme cursive, potcoave
De purici, s-au nimicit
Sub frigul ce-a răsărit.

Dintr-o ninsoare cu nimic
să te naști
de Ziua Recoltei, de Paști
Dintr-o ninsoare uimită
În toamnă și primăvară
dintr-o ninisoare
cu care.

Dintr-o căldură plină
de ochi care se văd
doar pe ei,
Geruită de greul
cu care eul își duce meul
Cu care firea duce avere
în rucsacul cu fiere
dintr-o ninsoare
de sărbători cu dihori
și dihoare
dintr-o lingură, dintr-o auroră
dintr-o proră și dintr-un pupat
dintr-o cucerire de lume
dintr-o lepădare în pat

să te naști fiindcă nu-s
decît plus bătînd în plus
fiindcă prima e prea pură
dintre cele zece vieți
să te cînt, natură

fiindcă, fiindcă, naște-te
să-nțeleg un întreg
naște-te din nașterea
în care-am să intru
naște-te dintr-un dintru

ION STRATAN ▣

AGONIE

Chiar soarele s-oprise-n asfințit ;
De atîta jale mută
A plîns pînă și floarea de cucută
În seara cînd ne-am despărțit.

De-atîta-ndurerare de nespus,
De atîta frîngere de vise,
Pe dealuri ca o pată, sus,
Într-un tîrziu și soarele-nroșise.

Și așa cum se-nclina în gol,
În nesfîrșiri albastre,
Părea că-i cel mai trist simbol
Al dragostilor noastre.

Cu sufletele noastre atunci,
Părea că-ntreagă murea firea,
Că vestejirea florilor din lunci
Ne-a trîmbițat-o despărțirea.

Și noi mergeam, în pas domol,
Ca dup-un mort tot rar, mai rar
Ca după cel ce-ntr-un bemol
Intona marșul funerar.

Și cînd ne-am deșteptat din vise,
Deodată fără de cuvînt,
Spre soare ne-am uitat : ca sfînt,
Murea sbătîndu-se în sînge.

Și așa cum se-neca în gol
Într-o splendidă mare purpurie,
Părea că-i cel mai potrivit simbol
Al dragostei în agonie.

Abia de-mi mai aduc aminte ;
În sufletu-mi, pe veci înscrise,
Îmi vor rămîne trei cuvinte
Iubire... deznădejde... vise...

VLADIMIR STREINU ▣

FRUMOASĂ CA O PROFEŢIE

„Frumoasă ca o profeţie,
tristă ca împlinirea ei",
îmi spui în noaptea anului nou.
Mă privesc în oglindă. Cele şapte obiecte persane,
grîu, miere, vin, un sfeşnic de-argint
pentru ziua în care vom îmbrăca doar zăpada...

Păsări lovesc în geam,
nu se opresc la fereastră,
sub pămînt telegraful ierbii lucrează ;
să ademenim zorii, să le facem capcane
ca pentru sticleţi, cu boabe de visc.
Nu te gîndi acum că e totul
luat cu-mprumut ; o viaţă trăită
cu teamă, nici măcar nu-i trăită ;
fraze din sonata de Brahms pe care-o cîntam
în Conservator, ca eterul îmi urcă în minte.
După treizeci de ani, cînd un corp se răzbună
că n-a fost îngrijit, te răsplăteşte memoria ;
ajunge să deschizi
o cronică la-ntîmplare
şi iată, astăzi, ce ni se vesteşte :
„la 31 decembrie
în anul 6279 de la facerea lumii
a tunat şi a fulgerat noaptea
iar atelierul de broderie în aur
a luat foc".

GRETE TARTLER ■

ÎNTR-O VINERI

După cum ninge trebuie să fie vineri.
Oaselor frunţii încă le e luni,
mîinilor cu degete umflate le e joi ;
o miercure duminecită, iubirea
cu dantele de marţi, învechite
de-atîta sîmbătă seara
prelins peste lămpi.

Cine mi-a dat atîţia ani de trăit
atîtea milenii de moarte
şi numai o zi
una
din şapte
în care mi se îngăduie să pier ?

Vreau să mor într-o zi
cu nume încă neinventat,
încă neacceptat de mareşalii calendarelor,
netrecut prin gingiile conciliilor de taină,
un nume pe butucul căruia n-a căzut nici un cap
nezărit,
neauzit,
nerostit.

Să fiu eu litera care-l începe,
iarba care-l umple,
mirarea ce-l străvezeşte.
Dar voi muri într-o vineri...

GHEORGHE TOMOZEI ■

MAMEI, ÎNCĂ AICI...

Luîndu-ţi bucătura de la gură
şi pe a Tatei, – nouă ne-o dădeai
şi nu era mai bine şi mai rai
ca pîinea drămuită cu măsură
pe care-o binecuvîntai cu semnul crucii
– şi cînd era doar pită de mălai –,
niciunde ca în satul de pe Iza
o, nu a fost mai bine şi mai rai.

De hainele-mi întoarse, ca şcolar,
de-atîţi ciorapi şi de cămăşi cîrpite
ţi se-ngroşau sărmanii ochelari
şi degetel-n apă înroşite.

După război, la bacalaureat,
ultimul sac de grîu – nu uit ! – l-ai dat
pe un costum şi nou şi elegant
(întîiul ?) – că ştiai că-s premiant.

La ce folos, Măicuţă, ce folos,
viaţa toate le-a întors pe dos,
Pe străzile oraşului hain
tramvaie spre spitalul tău rar vin.

şi-n garsoniera-ţi dinspre Cişmigiu
colbul acoperă tot ce-a fost viu
Rămas-am tot săraci, tot neciocoi,
adastă-un pic, pleca-vom amîndoi.
curînd, tiptil, spre cunoscutul plai
unde-s de toate : şi nimic şi rai.

TIBERIU UTAN ■

PARALEL

Tata e acum paralel cu lumea,
paralel cu Crişul Alb,
peste el perpendicular plopul
e firul cu plumb
pe care o mînă nevăzută îl ţine
ca să ne verificăm mereu poziţia în univers,
Azi firele cu plumb ale ploii
îl ţes.

MIRCEA VAIDA ■

ÎMBĂTRÎNIND

Sărutînd grîul scuturat în
  cuibul ciocîrliei,
  soldaţii caută urma fecioarei
  care-aleargă prin sîngele lor –
Cu pleoapele biciuite de litera
  scrisorilor de-acasă, zile şi nopţi,
  îmbătrînind, îmbătrînind pe cîmpie,
  tresar prin somn cînd sămînţa le zboară
  din trup, în iarba universală,
  departe de pămîntul sortit !

Şi visează apoi, şi visează
stoluri de păsări cum le ciugulesc
spinarea, numai o rană,
umbra iubitei bandajîndu-le,
asemeni jivinei ucise care luminează
cu nările întrandafirate !

STERIAN VICOL ■

ŞARPELE ORAŞULUI

În fiecare zi îmi spun : sînt
un şarpe veninos
opreşte-te

dar eu nu, eu
mă visez într-o trăsură veche
eu sînt poetul Oraşului Euforia şi de aceea
trebuie să asist din cînd în cînd
la ghilotinarea locuitorului euforic

dar eu nu, eu
sînt un degenerat
eu în loc să fiu locuitorul euforic sub ghilotină
eu aplaud totul dintre pernele de pluş
şi scriu încrezut şi înrăit
despre importantul eveniment
îmi public poemul în cele mai serioase reviste
şi cu banii pe care-i adun
mă îmbăt groaznic în camera mea
nevăzut de nimeni

MATEI VIŞNIEC ■

SFINTE NOROAIE

Mult noroi, multă sîrmă şi tocuri de cizme de cauciuc
În viaţa celor ce se retrag pînă la urmă la ţară,
Se ţin oraşele după ei ca după pasărea cuc
Şi se mai ţine şi cîte-o lebădă-apoi, funerară.

Cad bucăţi moi de-asfalt de pe ei, ca pe-o targă,
Şi dau buzna balcoane prin ochi, ca-ntr-un ram,
Cînd n-au somn şi copacii fierb reci să se spargă
Ori se transformă în cîte o locomotivă la geam

Dar se mai visează şi-n roţi uneori, şi-n tampoane,
Şi bat cuie-n pereţi cînd tăcerea-i prea grea,
Că vreo treizeci, treizeci şi ceva de vagoane
Li s-ar putea rupe-n ochi şi-ar putea deraia.

Navetişti dinspre tată-nspre fiu, cel mai adesea,
Sau prin cancelarii de şcoli ori prin văi cu neon,
Ei au pielea făcută cofraj, ei sînt plutonierii cu tresa
De generai care-a dat liber la nori şi-i împuşcă-n beton.

Cavaleri ai marilor noastre prea sfinte noroaie
Prin care încolţesc şi seminţe de grîu şi se coc şi nevoi,
Ei nici nu ştiu că reumatismul lor e-o speranţă de ploaie
Şi că chiar prin durerea lor noi avem şi dovadă de-altoi.

Nu sînt întrebaţi de prea multe şi nici nu răspund,
Legea lor e a drumului brusc desfundat care-i taie
Şi-i mai lasă şi fără tălpi uneori şi miraţi că-i ascund
Ori îi divulgă doar nişte curcubeie prin ploaie

I-aud reci prin pereţi — şi, cu turlele-albastre —
I-aud clopote-n cer ca turnaţi în ecou,
Dar dacă li s-ar mai da şi cîte-un sat ori li s-ar da chiar şi astre

Ei tot prin noroaie-ar porni ca să le zidească din nou.

A. I. ZĂINESCU ■

OMUL DESCHIS

cît timp mamele vor mai naşte copii pe pămînt ne vom înţelege între noi
prieteni ai noştri de pe toate continentele
oameni chiar dacă nici o proteină nu seamănă una cu alta
deşi în organismul unei singure fiinţe sînt miliarde de proteine
deşi sînt miliarde de miliarde de înfăţişări ale materiei vii pe pămînt
iar un asemenea hazard cu indici aleatorii
ce epuizează gîndirea nu se mai poate numi întîmplare
hazardul de-a fi unic în întreaga materie nu
mai este hazard aşa cum numai fiind noi înşine
de la un capăt la celălalt al materiei lumii
prin limba maternă în absolută intimitate cu întreaga istorie a primului grai
ne vom înţelege unii cu alţii
în absolut şi în eternitate
oameni

ION ZUBAŞCU ■

BĂTĂLIA ANTICANCER

între rigoarea planificată a laboratorului supersofisticat şi clipa inspirată a cercetătorului solitar

Un cuprinzător program naţional

— Tovarăşe doctor docent Nicolae Voiculeţ, la acest sfîrşit de an şi început de sfîrşit al secolului XX, cum s-ar putea rezuma în doar cîteva cuvinte — deci schematizînd la extrem — ce se cunoaşte şi ce nu se cunoaşte încă despre cancer? Dorind să informăm cititorii despre cercetările şi acţiunile întreprinse sub egida sau în colaborare cu Institutul oncologic Bucureşti, al cărui secretar ştiinţific sînteţi, este natural să începem discuţia tocmai cu această întrebare.

— Cunoaştem azi în amănunţime numeroşi factori care produc boala, mecanismele de metabolizare a substanţelor cancerigene, interacţiunea lor cu moleculele „critice" (cum ar fi ADN-ul, substratul material al eredităţii), precum şi unele gene care, în condiţii de laborator, induc cancerul în celulele normale umane şi animale. Această din urmă descoperire este de dată foarte recentă, fiind comunicată în SUA chiar în acest an. *Nu* se cunoaşte încă mecanismul intim prin care celula normală se transformă în celulă malignă.

— Şi totuşi, chiar dacă acest proces rămîne încă o enigmă — deşi ipoteze sînt multe, dar nedovedite — ce progrese s-au făcut în descifrarea evoluţiei boalei canceroase? Altfel spus, ce ştim *azi*, cu ce am progresat faţă de *ieri?*

— Cercetările de epidemiologie (distribuţia pe vîrste a cancerului uman) şi cele de laborator au sugerat că procesul de cancerizare cuprinde cel puţin două etape importante: *iniţierea* şi *promovarea.* Aceste etape, ce caracterizează faza precoce a procesului de cancerizare chimică, apar distincte şi au putut fi delimitate şi detaliat studiate „in vitro" pe culturi celulare şi „in vivo" pe piele, tiroidă, timus, rinichi, pulmon, colon, pancreas, glandă mamară, ficat (în cancer experimental) şi chiar la om pe mucoasa vaginală, col uterin şi piele.

În comparaţie cu „iniţierea", care datorită lezării structurale a materialului genetic este un proces *ireversibil*, „promovarea" s-a demonstrat a fi o etapă *reversibilă*. Rolul ei esenţial constă în selecţionarea celulelor „iniţiate", a căror creştere o stimulează. Celula „iniţiată" *nu se multiplică* în absenţa promotorului (cu excepţia situaţiilor în care doza cancerigenă a fost prea puternică), ele putînd rămîne *într-un stadiu „dormant" pe timp nelimitat*, fără a produce tulburări organismului. Aplicarea promotorului trebuie să se facă în mod repetat, în caz contrar formarea unui grup de celule transformate — care mai tîrziu vor constitui tumora vizibilă — putînd suferi un proces de reversibilitate. Numai în momentul depăşirii fazei de promovare celula intră în faza de progresie ce conduce la formarea tumorii printr-o dezvoltare celulară ireversibilă.

— Reţinem deci, tovarăşe doctor docent Voiculeţ, importanţa preponderentă a *factorilor de mediu*, fără a căror influenţă prelungită şi insistentă boala ar exista... fără ca să existe, ea nu s-ar manifesta clinic şi nu ar cauza nici un fel de tulburări. O situaţie nu tocmai rea...

— În adevăr, chiar dacă nu s-au elucidat încă mecanismele moleculare ale genezei cancerului, *acţionarea la timp şi cu chibzuinţă asupra factorilor de mediu se poate dovedi de maximă eficienţă în stăvilirea bolii*, intervenind *înainte de apariţia proceselor ireversibile.* Tocmai acest fapt fundamental explică şi orientarea cercetărilor ştiinţifice întreprinse în ultima vreme în Institutul oncologic Bucureşti.

Se porneşte de la constatarea făcută pe plan mondial — arată interlocutorul nostru — că 90% din cancerele umane se datoresc factorilor de mediu şi că mai mult de 40% din ele ar putea fi prevenite. Aşadar, cercetătorii au obligaţia să identifice cît mai mulţi din aceşti factori. În acest context, în Institutul oncologic s-au introdus *teste rapide*, care permit stabilirea potenţialului mutagen cancerigen al diferitelor substanţe în decurs de doar 2—3 zile. În afara avantajului extremei rapidităţi, aceste teste sînt şi foarte economice în comparaţie cu metodele clasice (pe animale de laborator) care durau doi sau trei ani. Azi în laboratorul de cancerogeneză chimică al institutului bucureştean se folosesc 5—7 teste rapide pentru verificarea medicamentelor, ingredienţilor alimentari şi pesticidelor folosite în ţara noastră. (Metode biochimice se adaugă testelor bacteriene rapide pentru confirmarea rezultatelor). De amintit că Institutul oncologic a format cadre şi sprijinit organizarea de laboratoare în Bucureşti şi în ţară pentru extinderea aplicării acestor metode în special de către institutele de igienă şi sănătate publică din Bucureşti, Iaşi şi Cluj-Napoca.

Tot în cadrul laboratorului de cancerogeneză chimică s-a abordat o temă de mare actualitate privind influenţarea metabolizării unor substanţe cancerigene cu scopul *de a creşte rezistenţa organismului la factorii cancerigeni de mediu*. Se folosesc deci unele substanţe pentru blocarea cancerigenului activ înainte ca acesta să interacţioneze cu materialul genetic celular. Este o linie de cercetare promiţătoare într-o societate modernă în care se utilizează produsele industriale pe scara cea mai largă şi în care se sintetizează anual cam 200.000 substanţe, din care 60.000 se introduc în circuitul social, economic şi industrial. În acest cadru, posibilitatea de a se elimina *complet* noxele şi agenţii cancerigeni nu apare realistă. Cine ar pleda, bunăoară, pentru renunţarea la automobil? Or, se ştie azi că nu numai gazele de eşapament sînt dăunătoare sănătăţii omului, ci înseşi microparticulele invizibile de cauciuc care apar pe şosea ca urmare a rulării pneurilor au un anumit potenţial cancerigen. În acest caz, citat doar ca exemplu din alte mii posibile, soluţia constă în creşterea rezistenţei organismului, deci şi pe linia cercetărilor întreprinse la Institutul oncologic. Desigur, în toate acele situaţii în care eliminarea noxelor apare posibilă trebuie procedat cu energie şi promptitudine în acest sens. Se citează exemplul Japoniei, unde, cu ani în urmă, s-a dovedit că nitritul de sodiu folosit pe scară largă la conservarea produselor de peşte, foarte agreate de japonezi, este cancerigen. Imediata eliminare a substanţei incriminate a determinat o scădere sensibilă a incidenţei cancerului gastric în acea ţară.

Tot în contextul studierii factorilor de mediu, cercetătorii de la Institutul oncologic au pus în evidenţă faptul — în stadiu de laborator — că substanţe cu grupări SH (glutationul, cisteina) se dovedesc eficiente în scăderea efectului toxic şi mutagen al benzopirenului, substanţa cu cel mai mare potenţial cancerigen cunoscută azi.

Alte colective ale institutului bucureştean se ocupă de *posibilitatea creşterii eficienţei agenţilor terapeutici la nivelul tumorii*. Sînt vizate substanţe radiosensibilizatoare ce *sporesc efectul radioterapiei*, cum ar fi metronidazolul. Acest medicament obişnuit s-a dovedit că măreşte efectul radiaţiilor ionizante asupra celulelor tumorale care sînt sau au devenit rezistente la tratamentul cu radiaţii. Totodată, se studiază variaţia sensibilităţii la agenţii chimici şi fizici terapeutici în cursul ciclului celular al unor tumori animale şi umane, spre a se stabili agentul specific şi *momentul cel mai potrivit pentru actul terapeutic*. În adevăr, un anumit medicament sau asociaţie de medicamente anticanceroase pot deveni mult mai eficace dacă se administrează într-un moment bine determinat al ciclului celular şi nu conform unei scheme rigide: de atîtea ori pe zi sau pe săptămînă.

Trebuie amintită aci şi activitatea de cercetare depusă cu perseverenţă de Institutul oncologic din Cluj-Napoca în domeniul imunologiei cancerului şi al prevenirii procesului de metastazare.

Toate aceste cercetări ştiinţifice — şi altele pe care nu le-am menţionat — se încadrează într-o viziune mult mai largă, şi anume în *Programul pe termen lung* elaborat în ţara noastră, ca politică de stat, *pentru prevenirea şi combaterea cancerului*. Doctorul Olimpiu Pop, şeful colectivului de cercetare pentru epidemiologia şi metodologia organizării luptei anticanceroase, din Institutul oncologic Bucureşti, ne informează despre măsurile prevăzute de acest plan pentru perioada 1981—1985 şi despre primele rezultate obţinute:

● Începînd cu data de 1 ianuarie 1981 s-a introdus declararea nominală obligatorie şi evidenţa bolnavilor de către unităţile sanitare, realizîndu-se astfel *Registrul naţional* al bolnavilor de *cancer*.

● S-au întocmit studii de sinteză privind dinamica morbidităţii şi mortalităţii prin cancer, în scopul orientării măsurilor şi acţiunilor de prevenire şi combatere a fenomenului; studiile sînt în curs de extindere, utilizîndu-se în acest scop *calculatorul electronic* Independent 100 cu care a fost dotat recent Institutul oncologic Bucureşti.

● În domeniul profilaxiei primare s-a întocmit situaţia locurilor de muncă expuse la noxe cancerigene pe sectoare industriale şi în teritoriu; s-au elaborat metode de determinare a principalelor noxe şi a început *supravegherea stării de sănătate* a muncitorilor expuşi, prin examene clinice şi de laborator (citologie, examen complet al sîngelui etc.).

● În domeniul profilaxiei secundare s-au intensificat eforturilor pentru *depistarea pre-*

coce a bolii în stadii utile. În acest sens a fost generalizat testul Babeş-Papanicolau pentru depistarea cancerului colului uterin la femeile din grupele de vîrstă cu risc crescut cuprinse între 30—65 de ani din localităţile urbane reşedinţă de judeţ, acţiune ce urmează a fi extinsă şi în mediul rural. În Bucureşti se desfăşoară o acţiune de depistare prin mamografie a cancerului glandei mamare. Totodată, s-a introdus obligativitatea examinării medicale oncologice a tuturor bolnavilor în toate categoriile de unităţi sanitare, ambulatorii şi cu paturi. (Ar fi însă interesant de ştiut în ce măsură această judicioasă prevedere se respectă.)

● În actualul cincinal se construiesc un spital clinic de oncologie cu 500 paturi şi un dispensar în Bucureşti. De asemenea, se prevede înfiinţarea de secţii specializate în toate judeţele precum şi dotarea centrelor interjudeţene şi a dispensarelor-policlinici de sector cu cîte un aparat Mammomat, pentru diagnosticul radiologic al cancerului mamar. Au fost înfiinţate nouă centre interjudeţene pentru tratamentul complex al bolnavilor.

— Tovarăşe doctor Olimpiu Pop, cum pot fi apreciate tendinţele şi situaţia bolii canceroase în ţara noastră în momentul de faţă?

— În prezent, România se situează printre ţările cu morbiditate şi mortalitate medie, dar apare posibilă accentuarea morbidităţii în paralel cu creşterea continuă a urbanizării şi a ponderii populaţiei vîrstnice susceptibile de a face boala. Cancerul este, totuşi, în mare măsură, o boală a bătrîneţii; întrucît are o evoluţie extrem de lungă, cuprinde, cu precădere vîrstele mai înaintate. Tocmai pentru a preveni o asemenea evoluţie a extinderii bolii canceroase în România se întreprind efoturile prevăzute în Programul pe termen lung. Depistarea la noi, în trecut, în proporţie de circa 50% a bolnavilor în stadii avansate greu tratabile justifică măsurile organizatorice luate şi atestă necesitatea îmbunătăţirii mijloacelor şi metodelor de depistare precoce, precum şi a tratamentului, în sensul aplicării la toate unităţile specializate a principiilor oncologiei moderne: tratamentul complex multidisciplinar al bolnavilor.

Fiind vorba de o bătălie în curs, în rîndurile de mai sus nu ne-am propus să facem aprecieri şi să tragem concluzii, ci doar să informăm — fireşte nu exhaustiv — despre cîteva linii de acţiune. Ca în orice bătălie de anvergură, succesul poate fi asigurat doar prin eforturi reunite şi prin înaintarea pe un front cît mai larg, beneficiind de „armamentul" ce-l avem azi la dispoziţie: prevenirea şi tratamentul complex.

LIONEL NIŢESCU ■

N. Ionescu-Dîmboviţa şi Ion Dinu, doi cercetători care anunţă, în paralel, descoperiri asemănătoare

Nu este pentru întîia oară cînd doi cercetători ajung în paralel la rezultate identice sau foarte asemănătoare. Descoperirea comunicată de inginerul chimist N. Ionescu-Dîmboviţa, ca şi cea aparţinînd fizicianului Ion Dinu aduc în această privinţă un exemplu mai mult decît concludent. Este vorba, în esenţă, de un nou concept privind etiologia şi proliferarea bolii canceroase, osatura teoretică reprezentînd în ambele cazuri punctul de plecare în elaborarea şi experimentarea unor metode originale de diagnostic şi tratament. Vom mai nota că cei doi cercetători n-au avut nici odată ocazia să se cunoască şi că, din păcate, nici nu şi-au manifestat această dorinţă şi nici nu s-au folosit măcar de serviciile poştei pentru un eventual schimb de idei sau de păreri.

N. Ionescu-Dîmboviţa (octogenar, dar demonstrînd o putere de muncă remarcabilă şi o vitalitate de invidiat) a lucrat ani la rînd în industria de medicamente, ocupîndu-se în mod expres cu producerea de droguri farmaceutice originale. Cîmpul său de investigaţie a cuprins deopotrivă şi plantele medicinale, domeniu în care are mai multe descoperiri prioritare. Ion Dinu, 38 de ani, a abordat problema etiologiei cancerului sub raport strict teoretic, slujindu-se în acest esns de modele matematice care l-au determinat să aprecieze că organismul uman şi mediul ambiant, aflate într-o interacţiune permanentă, trebuiesc apreciate ca două sisteme termodinamice deschise. Cei doi cercetători au ajuns în final la aceeaşi concluzie: maladia neoplazică este provocată şi întreţinută de o substanţă oncogenă care trăieşte în simbioză cu organismul viu, dar care în anumite momente şi sub influenţa unor anumiţi factori scapă de sub controlul imunitar. Iată ce ne declară în această provinţă fizicianul Ion Dinu:

— Cancerul constituie, potrivit concluziilor mele, un fenomen molecular complex. Purtăm această boală în stare latentă încă de la naş-

tere. Pe parcurul vieţii, datorită unor factori diverşi (alimentaţiei, meteorologiei, stări de stres, traumatisme fizice etc) organismul scapă de sub controlul energetic, anumite faze ale ciclului celular (mitropiei celulare) inducînd printr-o represie enzimatico-metabolică formarea unor substanţe unice de natură toxico-oncogenă. Reamintesc că selectivitatea reacţiilor imune se traduce prin proprietatea biologică pe care o au celulele fagocitare de a recunoaşte substanţele care îi sînt proprii (self) de cele care îi sînt străine (non self). În cazul cancerului, substanţa toxico-oncogenă păcăleşte celulele fagocitare prin faptul că ea se combină rapid cu produse metabolice ale organismului, dar mai ales datorită „intimidării" electromagnetice pe care o exercită asupra receptorilor membranelor celulare fagocitare. Toxina oncogenă intervine de-a lungul ciclului mitodic de aşa manieră încît introduce o entropic crescătoare (incompatibilă cu formarea structurilor cu un anmit grad de ordonare) în special în perioada de interfază cînd are loc procesul de biosinteză al ADNului. În acest fel, după replicare, ADN-ul nu mai corespunde condiţiei restrictive a modelului Watson-Crik, ci oricărui alt model.

Surprinzătoare şi demne de reţinut se dovedesc însă experimentele de ordin practic. Reamintim cititorilor noştri că, în urmă cu patru ani, metoda de serodiagnoză, propusă de inginerul N. Ionescu-Dîmboviţa, a fost testată în mod public la Spitalul „Filantropia", în prezenţa unei comisii de specialişti. În acest scop a fost folosită metoda dublulorb, cercetătorului punîndu-i-se la dispoziţie probe de sînge recoltate atît de la subiecţi bolnavi, cît şi de la donatori perfect sănătoşi. Într-un timp relativ scurt, autorul metodei a izbutit să prezinte o situaţie clară, depistînd aproape fără greş sîngele patologic. De reţinut de asemenea că acelaşi cercetător a indicat prezenţa cancerului şi în probe de sînge recoltate de la oameni consideraţi la data respectivă absolut sănătoşi, boala fiind ulterior indentificată şi prin mijloacele clasice de laborator, dar într-un stadiu mult mai avansat.

Fizicianul Ion Dinu a efectuat un test asemănător şi în acest scop a încheiat un contract cu Întreprinderea de medicamente Bucureşti. El s-a bucurat totodată de sprijinul unor cadre medicale ale Spitalului Militar Central, precum şi de asistenţa de specialitate a unor medici din cadrul policlinicii Întreprinderii de confecţii şi tricotaje Bucureşti. Sereening-ul realizat de Ion Dinu în 1978 a cuprins un număr de 576 de femei, toate aflate în evidenţa policlinicii mai sus-amintite. Cazurile depistate au fost urmărite în timp, concluziile definitive urmînd să fie comunicate la sfîrşitul anului 1982. Notăm însă că, la fel ca în testul lui Ionescu-Dîmboviţa, metoda a permis identificarea unor cazuri de neoplasm aflate într-un stadiu imposibil de depistat prin actualele mijloace obişnuite de laborator. Ele au devenit evidente abia după trecerea timpului.

Ion Dinu a anunţat (şi am scris despre aceasta în „Flacăra") experimentarea unei metode de tratament fito-fizio-hipertermică. Este vorba de băi generalizate şi la temperaturi înalte, metoda anulînd deopotrivă pericolul coagulopatiei intravasculare diseminate. Prin această metodă inventatorul a tratat patru cancere de sîn. Persoanele în cauză au fost examinate înainte şi după tratament în cadrul Spitalului militar unde s-a constatat într-adevăr remisiunea maladiei. În acest sens există actele medicale doveditoare, precum şi declaraţiile pacienţilor.

Inginerul Ionescu-Dîmboviţa a anunţat încă de acum patru ani că a folosit metoda hipertermică pentru tratamentul cancerului şi a unor afecţiuni reumatismale. Din păcate el nu şi-a reluat activitatea decît de curînd, cînd a revenit în laboratorul din strada Horaţiu. În ultimele luni a efectuat numeroase teste de serodiagnoză şi ne-a asigurat că va începe şi tratamentele prin hipertermie. Cititorii noştri vor fi informaţi la timp despre toate acestea în paginile revistei „Flacăra".

Din păcate, forurile medicale continuă să urmărească în mod pasiv şi cu reticenţă eforturile paralele ale celor doi oameni de ştiinţă, socotind pe semne că leacul canc [illegible] poate apare decît pe baza unor investigaţii pluridisciplinare şi în laboratoare ultraspecializate. E şi acesta un punct de vedere, dar nu întrutotul îndreptăţit din moment ce atît Ionescu-Dîmboviţa cît şi Ion Dinu au adus suficiente probe pentru a intra în atenţia forurilor de specialitate. Nimeni, absolut nimeni nu are dreptul să scoată din competiţie o descoperire înainte ca aceasta să fie testată prin mijloacele experimentului de laborator.

Ar fi fost de preferat poate ca cei doi cercetători să-şi unească eforturile şi, pe baza schimbului de idei, sau chiar a unor cercetări comune, să semneze în calitate de coautori o singură metodă de diagnostic şi tratament. Socotim totuşi că mai devreme sau mai tîrziu unul din doi va fi în măsură să cîştige adeziunea şi încrederea forurilor medicale, prezentînd o metodă verificată după toate rigorile terapiei actuale.

LIVIU TIMBUS

Experimentul Iulică Voinea

În domeniul luptei împotriva celui mai de temut flagel al omenirii, cancerul, Iulică Voinea este probabil descoperirea anului 1982. Medicul veterinar din Arad pentru care vorbesc mai întîi de toate rezultatele practice obţinute, faptele cu alte cuvinte, s-a trezit la mijlocul verii trecute în atenţia generală, asistînd cu uimire greu tăinuită la asaltul sutelor, miilor de oameni bolnavi ce au luat pe loc drumul Aradului. În fapt, erau ani de cînd Iulică Voinea concepuse tratamentul care-i va aduce renumele, dar pînă în ziua în care a deschis uşa celor doi reporteri de la „Flacăra" prea puţini îi aflaseră existenţa şi preocupările, o viaţă foarte liniştită petrecîndu-se în locuinţa situată pe strada 9 Mai, la numărul 20, chiar pe malul îndiguit al Mureşului. Apoi, după numai un singur articol, totul s-a schimbat. La Arad, au început să apară tot mai mulţi oameni în speranţa unei şanse de viaţă.

La Bucureşti, oficialităţile medicale au început să se agite. Iulică Voinea a fost chemat în faţa ministrului sănătăţii, eminentul profesor doctor Eugen Proca, care i-a cerut doctorului veterinar să explice din punct de vedere teoretic metoda sa. Practician prin excelenţă, doctorul arădean n-a izbutit să se exprime decît prin cuvintele sale, prea puţin convingătoare în faţa unei asistenţe de asemenea nivel profesional medical. Dar, lucru extrem de îmbucurător, lui Iulică Voinea nu i s-au tăiat cu această ocazie aripile. I s-a atras atenţia să nu mai trateze în condiţii de clandestinătate, intrînd sub incidenţa legii sanitare, dar totodată i s-a promis un sprijin efectiv din partea forurilor medicale superioare, pentru organizarea cum se cuvine a cercetărilor în această direcţie. În chiar ziua următoare, Voinea a depus la cabinetul ministrului sănătăţii un memoriu, ce va sta la baza următoarelor etape privind rcunoaşterea oficială a metodei de tratament propusă. Totodată, O.S.I.M. a primit cererea de brevet semnată de acelaşi autor.

Au trecut de atunci cîteva luni. Revista Flacăra a făcut tăcere în jurul subiectului pe care ea însăşi l-a lansat, tocmai pentru a permite cercetătorilor să-şi desfăşoare munca în linişte, fără presiuni din partea opiniei publice. Am consemnat însă la timpul respectiv răspunsul cu totul formal al Academiei de ştiinţe medicale, căreia i se trimisese spre rezolvare memoriul amintit, ca şi preocupările notabile ale Centrului medicamentelor din Bucureşti, ca principal beneficiar al brevetului semnat de Iulică Voinea. În fine, după ce şi Institutul pentru controlul de stat al medicamentului şi-a dat acordul privind toxicitatea, experimentul pe animale putea începe. La 3 septembrie s-a semnat astfel contractul cu nr. 5 092 privind „Cercetarea preclinică a produselor anticanceroase — I. Voinea", între CIMCCL (centrala medicamentelor etc.), respectiv Laboratorul de electrografie şi bioinginerie aplicată (LEBA) ca beneficiar şi Institutul oncologic Bucureşti, ca executant al lucrării, în contul căruia s-a virat suma de 120 000 de lei. Peste 900 de şoareci şi şobolani au format corpul animalelor de experienţă, prima lucrare debutînd la 27 septembrie. S-au format şase echipe de cercetători, în frunte cu dr. Ion Popp, şeful laboratorului de biologie şi imunologie a cancerului din cadrul I.O.B. şi dr. Rodica Dumitrescu, cercetătoare principală, coordonatoare a lucrării. S-au folosit pentru experiment şase tipuri diferite de tumori — o leucemie, un melanom, o formă ascitică şi o formă solidă a unei tumori de provenienţă umană, prin heterotransplantare etc. Practicarea tratamentului după metoda lui Iulică Voinea n-a fost însă deloc uşoară. Pentru ingurgitare a fost nevoie să se introducă o sondă, spălăturile şi unsoarea au trebuit protejate, fiindcă animalele aveau tendinţa să se lingă, ajungîndu-se pînă la folosirea unui corset ghipsat, care lăsa doar capul şi picioarele afară! La ora cînd scriem aceste rînduri, experimentul pe animale nu este încheiat dar, trebuie să o spunem cu probitate profesională, nu s-a dovedit prea încurajator. N-avem desigur nici un temei să ne îndoim de buna-credinţă şi profesionalismul cercetătorilor de la I.O.B., însă este la fel de posibil ca tratamentul să nu se fi desfăşurat decît în condiţii de *maximă* îmbolnăvire a animalelor de experienţă, aduse la un stadiu la care cu greu se mai putea cineva aştepta la minuni. Dealtfel, după părerea tovarăşului Traian Ştefănescu, şeful laboratorului LEBA, acest experiment nu poate fi socotit pe deplin edificator pentru testarea metodelor de tratament ale lui Voinea. „Există indubitabile mărturii, ne spunea dînsul, oameni care au fost trataţi, se simt bine şi s-au reintors chiar la preocupările obişnuite, la muncă şi la viaţa de familie. Pînă ce metoda respectivă nu va fi testată clinic, pe un lot de bolnavi socotiţi pînă la un punct drept irecuperabili, nu avem dreptul să respingem propunerea lui Iulică Voinea. După cum ştiţi, drumul de la propunere le medicament este foarte spinos şi el nu e mai niciodată liniar". În ce ne priveşte, păstrăm speranţa unui aviz favorabil, care ar mulţumi miile de bolnavi pe care medicina socotită „clasică" nu-i mai poate ajuta cu nimic. Aşadar, chiar dacă nu i s-a pus încă punct, experimentul Voinea pare să fie nevoit să ia totul de la capăt. Aici includem desigur şi sprijinul de care se poate bucura din partea noastră!

DUMITRU GRAUR ■

„Doctorul Leontopol, un mare pas înainte"

E chiar părerea doctorului Mihai Leontopol, reputat oncolog, descoperitorul produsului original „L" folosit, cu rezultate încurajatoare, în lupta împotriva maladiei canceroase: 1982 a fost un an bun. Fără a intra în amănunte (acestea au fost expuse, la timpul respectiv, în revistă), să aducem cîteva dovezi în sprijinul afirmației de mai sus.

Mai întîi că, după destule tergiversări, produsul „L" a izbutit să depășească faza fabricării de laborator, el urmînd să fie realizat pe scară industrială. Această sarcină a revenit, în temeiul aprobărilor legale, Intreprinderii de medicamente „București". La I.M.B. însă, datorită sensibilității deosebite a produsului, au apărut unele dificultăți în elaborarea primelor șarje, dar ele au fost (și sînt) socotite drept inerente începutului unei colaborări pe care o dorim fructuoase și de lungă durată. În prezent însă, din cauza greutăților amintite, medicamentul „L" continuă să se fabrice în cadrul stației-pilot de la Centrul medical de fonoaudiologie și chirurgie funcțională O.R.L. „Panduri", unde doctorul Leontopol lucrează, cu bune rezultate și în fruntea unui colectiv pasionat și harnic, de mai multă vreme. Tot la capitolul pașilor înainte înregistrați în cursul anului 1982, să menționăm că serviciului condus de doctorul Mihai Leontopol i s-a repartizat, grație înțelegerii arătate situației respective de conducerea Ministerului Sănătății, un spațiu mai larg (6 camere). Drept urmare, tratamentele cu produsul original „L" (în cercetarea și aplicarea căruia doctorul Leontopol are o experiență de 17 ani) beneficiază de un ambulatoriu și o policlinică, servicii (indispensabile) capabile să satisfacă într-o măsură mai mare solicitările bolnavilor, fie ei români, fie ei străini, sosind în număr mare pe strada Mihai Cruceanu 21.

Și pe plan, ca să zicem așa, extern, 1982 a fost un an de satisfacții și promisiuni pentru Mihai Leontopol și produsul său. La o oră la care studii și cercetări detaliate au demonstrat, în cadrul universităților americane din Michigan și Boston, că hidrochinona (subtanță care stă la baza produsului „L") are un rol important în retragerea tumorilor canceroase, foruri științifice și organisme medicale din diverse țări au manifestat un deosebit interes față de realizarea oncologului român, înaintîndu-i propuneri ferme de colaborare. Astfel, Universitatea din Sienna (Italia) și Maximilians Universität din München (R.F.G.) sînt pe punctul de a întreprinde cooperări cu Mihai Leontopol, reputatul profesor vest-german Staehler (din München) părînd extrem de interesat în acest sens. Și mai concret, firma de medicamente „Janni" din Milano (Italia), una din cele mai redutabile din Europa, și-a exprimat dorința de a prelua imediat produsul „L" în vederea comercializării lui pe piața italiană (în prima etapă), în condiții avantajoase pentru industria noastră. Ajunși aici să menționăm că, în afirmarea internațională a medicamentului „L", un rol important l-au jucat „Zilele urologiei din Bavaria", ținute în localitatea Malersdorf, în toamna lui 1981, cu care prilej doctorul Mihai Leontopol a susținut o lucrare, „*Noi metode de tratamente în cancerul căilor urinare*", care a făcut mare vîlvă, atît prin noutatea celor prezentate, cît și, totodată, prin abundența și temeinicia cazuisticii înfățișate.

În cursul anului 1982 s-a pus la punct (și urmează să se finalizeze) o colaborare științifică româno-argentiniană privitoare la folosirea (și, ulterior, comercializarea) produsului „L" în America de Sud. Șef al cîtorva clinici medicale din Mar del Plata și San Juan, doctorul Felix Pedrero a vizitat, în două rînduri, România, făcînd demersurile necesare la Ministerul Sănătății și la „Romconsult" spre a încheia un contract de cooperare pe termen lung. Opiniile lui, grupate sub titlul. „*Leontopol reprezintă un mare pas înainte în lupta contra cancerului*", au fost găzduite în „Flacăra" din 5 noiembrie, oaspetele argentinian insistînd asupra interesului său, „major și imediat, de a folosi metoda, tratamentul și produsul doctorului Leontopol"

La invitația lui Felix Pedrero, doctorul Leontopol a vizitat, împreună cu soția și fiica, Argentina între 16 și 29 august 1982. A fost, ne permitem să apreciem, o vizită fertilă. Medicul român a constatat, pe viu, că bolnavii tratați cu mostre din produsul său, la Maipu, Mar del Plata și Buenos Aires, se simt bine, chiar și cazurile disperate (Rosa Ayastuy, de pildă) mergînd spre însănătoșire. Totodată, Mihai Leontopol a susținut, cu succes, cîteva conferințe, unele științifice altele de presă. argumentele sale convingîndu-i pe ascultători, medici sau ziariști, că deține o „armă" eficace în bătălia contra cancerului. Sîmbătă, 28 august, în cadrul programului „Divulgacion cientifica y cultural", compatriotul nostru a acordat un amplu interviu (50 de minute) Canalului 8 al Televiziunii din Mar del Plata. Presa argentiniană a relatat pe larg vizita medicului român (vezi —Flacăra" din 1 octombrie), nesfiindu-se să-l numească **„eroul celei mai avansate cuceriri științifice actuale"** („La Capital"), **„creatorul unei terapii revoluționare împotriva cancerului"** („Clarin") etc. etc.

Acestea fiind zise, nu ne rămîne decît să sperăm că, în temeiul pașilor înainte înregistrați în 1982, și anul care bate la ușă va fi pentru doctorul Mihai Leontopol și colectivul pe care îl conduce unul bun, care să consemneze materializarea proiectelor expuse mai sus.

OVIDIU IOANIȚOAIA ■

O promisiune şi o speranţă: dr. Gheorghe Neagoe

— Ce mai este nou, în munca şi lupta dumneavoastră împotriva cancerului, stimate dr. Gheorghe Neagoe?

— Imediat după apariţia, la 6 august a.c., a articolului din FLACĂRA, întreaga secţie de chirurgie a Spitalului C.F.R. din Drobeta Turnu-Severin în care lucrez a fost confruntată cu o avalanşă de bolnavi de cancer din toate colţurile ţării, majoritatea depăşiţi de orice posibilităţi terapeutice. Nici eu nu ştiu cum am reuşit să mă descurc. Este adevărat că, dintre cei veniţi la consultaţie, puţini au putut fi internaţi, iar dintre aceştia numai o parte au şansă de a se vindeca. Au început să solicite internarea în secţia noastră pentru tratament oncologic şi cetăţeni din alte ţări. Aş menţiona doar pe Doina Cristovici din Canada, cu metastaze pulmonare după cancer mamar operat; urmează să sosească. Şi încă un lucru. În urma articolului de la 6 august din FLACĂRA, s-a trecut la tipărirea celor 7 brevete. O parte dintre ele — cel cu tratamentul cancerului (77951), tratamentul osteomielitei cronice (70942), tratamentul chirurgical al prolapsului rectal total (77255), mediu de cultură pentru izolarea fungilor (77482) — au fost deja tipărite de către O.S.I.M. Aş dori să reţineţi că, în tratamentul acestei boli, continuăm colaborarea cu Institutul de virusologie Bucureşti.

— Ce fel de cancere trataţi?

— Am reuşit să verificăm în continuare posibilitatea noastră de a rezolva anumite forme clinice şi structurale de cancer: sarcoamele şi carcinoamele membrelor, mastita carcinomatoasă (cancerul mamar), metastazele pulmonare din cancer mamar, carcinoamele epidermoide primare şi metastatice ale plămînului, mezotelioamele maligne, Hodgkinul localizat abordabil chirurgical, cancerul operabil al tubului digestiv, aparatului uro-genital şi de laringe-faringe. Rezultate foarte bune am obţinut în cancerul mamar în care, spre surprinderea noastră, deşi am abordat stadii avansate (III—IV), nu avem încă recidive după cîţiva ani.

Precizăm că, în cazurile în care tumora poate fi extirpată în totalitate, vindecarea este sigură.

— Care consideraţi că sînt direcţiile actuale mai importante ale cercetării anticancer?

— În general, la ora actuală se pune mare bază pe diagnosticarea precoce şi tratamentul cancerului. Este ştiut că un cancer se vindecă dacă se depistează şi se tratează cît mai din timp. Metodele actuale de depistare radiologică, endoscopică, scintigrafică etc ale cancerului sînt deficitare deoarece nu reuşesc să descopere formele incipiente ale bolii. De aceea se insistă foarte mult pentru a se găsi o metodă serologică uşor practicabilă, cît mai exactă şi ieftină de depistare în seria a neoplaziilor maligne. Pe lîngă tratamentele bine verificate în timp (chirurgia, radioterapia, chimioterapia), imunoterapia reprezintă o mare speranţă în tratamentul cancerului, fapt recunoscut pe plan mondial.

— Cum apreciaţi rezultatele pe care le-aţi obţinut?

— Noi am reuşit să găsim o formulă originală şi utilă de imunoterapie activă specifică şi nespecifică (brevet 77951 România) care, în asociere cu celelalte tratamente clasice, ne-a permis să obţinem rezultate mult superioare în unele forme clinice şi structurale de cancer. Nu trebuie să nu recunoaştem că, în ultimii ani, în cadrul chimioterapiei, reversorii au început să capete tot mai mult teren datorită eficacităţii mari şi toxicităţii reduse. Aici trebuie citate, în primul rînd, tratamentele Mihai Leontopol.

— Ce paşi viitori prevedeţi în lupta contra cancerului?

— Formulasem adineaori o interdicţie. Iată încă una. Nu trebuie uitate tratamentele biologice pe care eu le consider de mare viitor, cu virusuri tumoricide, în care Institutul de virusologie Bucureşti are prioritate pe plan mondial.

Şi, ca o idee a mea, în care îmi pun mari speranţe şi pe care am propus-o spre rezolvare Institutului de virusologie Bucureşti, este obţinerea unor virusuri tumoricide adaptate, antrenate specific pe structuri canceroase separate, urmînd a fi injectate bolnavilor cu structuri canceroase identice pentru care creşterea virusurilor respective a devenit dependentă de culturile de celule din astfel de tumori, recoltate chirurgical de la bolnavii respectivi sau de la alţi bolnavi.

Pînă în prezent, am observat clar că anumite tulpini de virusuri tumoricide usucă ascită din mezoteliomul malign, căruia nu-i permite dezvoltarea în continuare. Avem un bolnav cu mezoteliom peritoneal cu ascită sufocantă, considerat mort dar care, de cîţiva ani, după tratament la noi, este socotit vindecat cu virusuri tumoricide; de menţionat că la toate celelalte tratamente, clasice, efectuate anterior în altă parte n-a răspuns favorabil.

Şi încă un argument în favoarea tratamentului oncologic cu virusuri tumoricide: în decursul anilor am avut cazuri de hepatită epidemică posttransfuzională la bolnavi grav cu diverse forme de cancer. În loc să evolueze în rău, din cauza hepatitei epidemice, ei se simţeau, în mod surprinzător, mult mai bine, în sensul că evoluţia bolii canceroase se oprea brusc, observîndu-se chiar ameliorări importante pe perioada cît dura hepatita epidemică, perioadă în care bolnavii respectivi se simţeau mult mai bine. Observaţia aceasta m-a făcut să cred că virusul hepatic B inhibă dezvoltarea celulelor canceroase. Se pune întrebarea firească dacă nu este posibilă obţinerea unui virus hepatic nepatogen dar cu proprietăţi oncolitice? (Adică să nu producă hepatită dar să distrugă tumora canceroasă).

— Care este poziţia dumneavoastră faţă de tratamentul clasic al cancerului?

— Nu excludem tratamentul complex al cancerului. Din contră, noi practicăm un tratament chirurgical oncologic la care asociem radioterapia, polichimioterapia cît mai puţin imunosupresivă şi, în plus, imunoterapia activă specifică şi nespecifică, după brevetul nostru 77951 (România). Deocamdată avem obligaţia să nu renunţăm la tratamentul oncologic complex, clasic, dar la care să asociem toate achiziţiile noi şi utile.

— Ce indicaţii şi ce contraindicaţii generale puteţi preciza pentru bolnavii de care am vorbit?

— Sînt contraindicate următoarele produse: derivaţii de cortizon; vitaminele din grupul B (B12, B1, B6) şi complexele vitaminice care le conţin (endonal, cavit, complex B, electovit, 9 vita, esenţiale, metospar, sansurdar, mecobar etc); acid folic, folcisteină, fosfobion, oricare alte stimulente celulare; antibiotice de tip nepenicilinic; antireumatice; fizioterapia (ultrasunete, ultrascurte); hormonii estrogeni; aminoacizii esenţiali (salviamin, aminofuzin, arcinină-sorbitol) etc.

Se recomandă: 1. *alimentaţie cît se poate de completă*, hiperproteică, hipercalorică, în raport cu toleranţa organismului; 2. *evitarea surmenajului* fizic şi intelectual, a stărilor conflictuale, tensiunilor nervoase, a stărilor depresive; 3. *evitarea gripelor* şi a oricăror boli febrile anergizante; 4. *tratament cu vitamina C 200*, cît de mult tolerează organismul bolnavului zilnic; 5. *tratament cu vitamina A* şi, în unele cazuri, cu *vitamina E*; 6. din restul de complexe vitaminice numai *viplex*, două-trei pe zi; ceai de *rostopască* sau tătănească, după indicaţiile date de PLAFAR.

Vă rog să menţionaţi că toate medicamentele contraindicate aici înseamnă pentru boala acestor pacienţi ceea ce înseamnă benzina pentru foc.

DORIN GHERGHINESCU ■

Bani

1	2	3	4	5	6 ■	7	8	9	10	11	12
2				■							
3						■					■
4		■						■			
5	■						■			■	
6		■				■					
7 ■							■				
8				■						■	
9			■			■		■			
10					■						■
11			■				■				
12				■							

ORIZONTAL: **1)** Monedă iugoslavă, algeriană etc. — Măsura măsurilor. **2)** Monedă portugheză — Monede de aur şi argint care au circulat şi la noi în sec. XIX. **3)** Vechi — Fiecare cu moneda sa (pl.) **4)** Horia Ionescu — Monede austriece — Osie. **5)** Legătură trainică — Post scriptum (abr.). **6)** Înţeapă (într-un pitac!) — Nici ieri, nici mîine — Monedă şi mai veche şi mai nouă. **7)** Soldaţi — Monedă bulgărească. **8)** Bucată muzicală — Ban... cu două feţe. **9)** Gît — Prefix pentru dublu — A însuşi. **10)** Tur, plimbare — Monede indiene. **11)** Rîu în R. F. Germania — Bani abia ieşiţi din bancă — Ghiul. **12)** Fluviu iberic — Situaţia risipitorilor în ultimă instanţă. **VERTICAL:** **1)** Monedă grecească — Acidulat. **2)** Monede japoneze — Monedă suedeză, cehoslovacă etc. **3)** Cui turtit — Monedă englezească, austriacă etc. **4)** Forme de plată valabile în timpul revoluţiei franceze. 5) Jenă financiară (pl.) — Monedă de la noi. **6)** Monede de aur din secolul trecut — Aur franţuzesc. **7)** Dînsul — Seleniu — Na — Curs de apă. **8)** Fără nici un absent — Moneda noastră naţională. **9)** A brăzda pămîntul — Unelte de tocit — Conifer. **10)** Moneda britanică (2 cuv.). **11)** Piatră semi preţioasă — Avocat (presc.) — Vuiet (reg.). **12)** Nichel — Boltă — Lei!

Dicţionar: COL, INN.

ELENA NICULESCU ■
Bucureşti

Nevoia firească de cîntec

În fibra noastră cea mai intimă, în resorturile ființei noastre nevoia de cîntec se manifestă firesc și necesar. Este o nevoie umană. O cerință intrinsecă. Imaginați-vă numai cît de repede „ne vine" să cîntăm. Și, să fim serioși, asta nu numai la un pahar de vorbă, „să mă exprim astfel. Omul dintotdeauna s-a cîntat pe sine în raporturile cu natura ori cu semenii. Să fim însă cu luare-aminte: pentru a cînta decent, discret, frumos, corect, nu este nevoie de cine știe ce școli înalte. Ci, este nevoie, la urma urmei, de o anume predispoziție, și-apoi, dispoziția care să relanseze starea de cîntec. Este o nevoie de cîntec venită din cine știe ce străfunduri ale ființei noastre de „neam cîntăreț" (ați băgat de seamă, nu *pădureț)*.

Am auzit, nu o dată, coruri celebre de bărbați ori femei și coruri mixte. Am audiat coruri țărănești și cîntec brav ieșit din piepți ostășești am auzit. Am ascultat destulă muzică tînără bună. Este îmbucurător că în vremea din urmă textul „îmbracă" haina înnoitoare a prefacerilor social-umane ce se desfășoară sub luminile ochilor noștri și pe care noi înșine le trăim. Muzica și textul trăiesc adesea într-o plăcută simbioză. Cert lucru însă, nu totdeauna este așa. Dacă muzicii ușoare i se imputa cu vreme-n urmă (și i se mai impută și azi) textul ușor, chiar prea ușor și scălîmbăiat, dacă i se mai impută și o anume ușurătate a muzicii de paradă și divertisment, cu orice preț, apoi, iertat îmi fie, și în muzica tînără se mai strecoară destul text superfluu, fără încărcătură emoțional-estetică, iar și linia melodică trădează adesea o simplitate împinsă pînă la simplism și noviciat.

Trebuie să recunoaștem cinstit și fără să forțăm nota că tinerii noștri cîntă încă puțin. Vreau să adaug imediat că tinerii noștri cîntă neîngăduit de puțin, iar alteori, inadecvat. Alteori se dedau la cîntec abia la un pahar. La vreo petrecere în familie sau la vreo onomastică auzi, pe cîte unul, spărgînd distonant liniștea străfulgerătoare a cerului autumnal. Cît se cîntă la chefuri și la nunți este și din cale-afară de puțin și inadecvat și nici prea semnificativ nu este.

Aici văd eu rolul „propulsator" al cenaclului „Flacăra", de-ai îndemna, de-ai face pe oameni (pe tineri, cu deosebire), să cînte. Să cînte frumos și să cînte civilizat. Unul din ultimele turnee a „contabilizat" la total peste 1 500 000 de participanți. Sînt convins că în majoritate tineri dar nu numai tineri, de bună seamă. Cu detașarea necesară unei priviri obiective, cu detașarea cerută de așezarea valorilor cultural-educative, a unui fapt de cultură și-a unei întîmplări literar-artistice și muzicale, aș insista asupra cîtorva chestiuni „din interior", întrucît am văzut cîteva manifestări ale cenaclului. Multe dintre cîntecele cenaclului sînt cunoscute de tineri. Au intrat, deja, în repertoriul general al tinerimii. Cîntecele care mie, unuia, mi s-au părut cu o rezonanță mai intimă în conștiința tinerilor au fost tocmai acele cîntece firești, necontrafăcute, cu text și muzică pe măsură. Poezia și muzica ce exprimă simțăminte etern-umane. Nu sînt un mare meloman dar mie însumi mi-au plăcut vreo 7—9 cîntece din muzica tînără. Unele auzite și la radio și la T.V. Interesant este, apoi, cum și prin ce „farmece" poetul Adrian Păunescu reușește cu un astfel de public numeros să facă spectacole nu șablon, nu liniare, ci, dimpotrivă, antrenante și la care auditoriul își aduce o bună contribuție. Cîntece care ridică, la propriu, sălile în picioare. Valorile trecutului sînt aduse, prin intermediul muzicii și ale poeziei, în plină contemporaneitate. Muzica și poezia ca două surori gemene. Ele se repercutează pozitiv în conștiințele lipsite de prejudecăți. Numai conștiințele necantonate de conformisme, de false prejudecăți și pripite supoziții pot participa hotărît la actul cultural și educațional. În fond, contextul social-istoric în care trăim ne îndeamnă la meditație lucidă și la scrutare realistă a fenomenelor. La participare efectivă pe „baricadele" actului cultural și educațional. În acest context vorbind, cenaclul Flacăra și-a cîștigat de-acum un loc și un rol de instituție culturală și educațională. Și nu spun toate acestea întîmplător și fără un suport anume. Nu poți participa dezinteresat la actul de cultură, ci doar implicîndu-te trup și suflet.

Enunț o idee abia schițată. Avem profesori de muzică. Avem numeroși instructori culturali. Avem destule case de cultură pentru tineret și case de cultură ale sindicatelor, frecventate, în genere, tot de tineri. Și totuși, și totuși, să-mi fie iertat, avem încă puține coruri ale tinerilor. Să fiu bine înțeles. Nu mă refer la coruri mari, numericește vorbind. Și nu mă gîndesc, la urma urmei, ca aceste coruri să cînte numai și numai bucăți corale grele, interpretativ vorbind, ori altele prea solemne și care se poartă la festivități. Mă refer la o muzică a tinerilor ce se adresează lor, vîrstei și preocupărilor lor. Aspirațiilor și îndoielilor lor. Izbînzilor dar și eșecurilor lor. Această muzică cu „adrisant" direct, adică, tinerimea, cam lipsește. Avem nevoie de poezie și muzică pe măsura vîrstei noastre tinerești, aș spune acum în final. Asta nu înseamnă, cîtuși de puțin, că putem face abstracție de valorificarea trecutului și moștenirii culturale și literare și aducerea lor pe bazele contemporaneității. Și viceversa este valabilă: valorificarea chibzuită a artei contemporane raportată, însă, tot timpul, la tot ce avem mai de preț în cultura, în limba, în spiritualitatea și în simțămintele cele mai profunde ale acestui popor.

Fără doar și poate, cîntecul este un fel de-a ne prelungi sufletul pe marginea buzelor. Iar în ființa noastră cea mai adîncă nevoia de cîntec este firească și necesară. Neamului nostru, poporului nostru i-a plăcut dintotdeauna și i-au fost caracteristice: voioșia și cîntecul, tenacitatea, un pahar de vorbă lungă, dar caracteristica dominantă mi se pare mie a fi o inepuizabilă poftă de viață.

DORIN SĂLĂJAN ■

Nicu Alifantis

Născut la Brăila în 1954. După absolvirea liceului este atras de scenă angajîndu-se pentru o perioadă ca actor corp ansamblu. Este atestat artist profesionist din anul 1975. Îşi face debutul artistic în 1973 cînd cîştigă premiul Tele-Top. Debutul în Cenaclul Flacăra datează din anul 1975. Întreprinde mai multe turnee peste hotare în Bulgaria, Cehoslovacia, R.D.G. şi Ungaria. Discografia sa cuprinde: Cîntec de noapte (1976), După melci (L.P. 1980), este prezent pe un disc alături de Florian Pittiş (1979) şi pe un disc colectiv de muzică folk (1977). Activitatea desfăşurată i-a fost încununată cu Marele Premiu Flacăra pe anul 1978.

Fişa sa repertorială cuprinde: *Repetabila povară* (versuri Adrian Păunescu), *Încotro* (Leonid Dimov), *Spionaj* (Miron Radu Paraschivescu), *Cît aş fi vrut* (Ion Horea), *Părinţi uituci* (Adrian Păunescu), *Eu toată iarna* (Adrian Păunescu), *Aceeaşi floare* (Adrian Păunescu), *Cîntec* (Ion Nicolescu), *Trăiască România* (Adrian Păunescu), *De-aş avea* (Geo Bogza), *Toamna în parc şi Gelozie* (George Topîrceanu), *Buturuga* (Leonid Dimov), *Poştalionul* (Radu Stanca), *Decembre* (George Bacovia), *Balada blondelor iubiri* (George Ţărnea), *Caii* (Constanţa Buzea), *Jurămînt* (Nicolae Tăutu), *Emoţie de toamnă* (Nichita Stănescu), *Ce bine că eşti* (Nichita Stănescu), *Ca să te laud* (Teodor Pâcă), *Să recunoaştem totuşi* (Petre Ghelmez), *Lumea e cum sîntem noi* (Adrian Păunescu), *Rugăciune* (Eugen Jebeleanu), *Dacă tu ai dispărea* (Adrian Păunescu), *Rar* (George Bacovia), *Eu aş fi de părere* (Adrian Păunescu), *Aprobări* (Adrian Păunescu), *Proverbe* (Adrian Păunescu), *Cîntec de noapte* (Lucian Blaga), *Umbra* (Adrian Păunescu), *Întîmplare simplă* (Lucian Blaga).

Ducu Bertzi

Născut la Sighetu Marmaţiei în 1955. Absolvent al Politehnicii bucureştene în anul 1979. Lucrează ca subinginer în Bucureşti şi este atestat ca artist din anul 1980. Debutează în cadrul Cenaclului Flacăra în 1976. Între 1977—1981 activează în grupul coral Song. Din 1979 este membru permanent al Cenaclului Flacăra. În 1981 preocupările sale sînt încununate cu premiul Flacăra pentru valorificarea şi potenţarea folclorului.

Repertoriul său cuprinde: *Cînd s-o'npărţit norocu'* (prelucrare muzicală pe versuri populare), *Omul pădurii* (prelucrare pe versuri populare), *Dragu mi-i veselia* (prelucrare pe versuri populare), *Cîntec bătrînesc* (prelucrare pe versuri populare), *Clonţ* (Nicolae Labiş), *Săptămîna* (George Ţărnea), *Oricum* (Adrian Păunescu), *Copiii de plumb* (Adrian Păunescu), *Nota de plată* (Adrian Păunescu), *Craiova my love* (muzică şi versuri Adrian Păunescu), *Rătăcitul* (Adrian Păunescu), *Mărturie* (Adrian Păunescu).

Arpad Domokoş

Născut la Tîrgu Mureş în 1960. După terminarea studiilor liceale în 1979 la Miercurea Ciuc activează ca tehnolog. Debutul artistic îl face în cadrul unui festival de muzică tînără la Miercurea Ciuc în 1976. În Cenaclul Flacăra este prezent din 1978. În 1981 i se decernează premiul Flacăra pentru valorificarea şi potenţarea folclorului.

Fişa sa repertorială cuprinde: *Oltenii lui Tudor* (versuri George Coşbuc), *Cîntec vechi* (St. O. Iosif), *Cîntec de ţară* (Adrian Păunescu), *Colina din Ardeal* (Adrian Păunescu), *Ai rămas* (Mihu Dragomir), *Floare de cenuşă* (Adrian Păunescu), *Romanţă în trestie* (Adrian Păunescu), *Pacea ca sentinţă* (Adrian Păunescu), *Cadran de toamnă* (Anghel Dumbrăveanu), *Autoportret*, cîntece în limba maghiară preluate după grupurile Bergendi şi Lokomotiv G.T.

Constantin Dragomir

Născut la Craiova în 1953, este absolvent al Universității București, sociologie, promoția 1979. După terminarea studiilor activează ca metodist la un club bucureştean, iar din 1981 în presă. Este atestat artist profesionist din anul 1980. Debutează la Casa de cultură a tineretului din Craiova, în anul 1968, ca membru al unor formații pop, iar ca solist individual, în 1974. Din anul 1979 activează în Cenaclul Flacăra. Este deținătorul premiului Flacăra pentru originalitate artistică pe anul 1981. Tot în 1981 întreprinde un turneu de o lună în U.R.S.S. alături de Dida Drăgan şi grupul Iris.

Din repertoriul său notăm: *Stea tristă* (versuri Ştefan Augustin Doinaş), *Grîu păzit de maci* (Mircea Dinescu), *Baladă veselă pentru tristeţea celui plecat la oaste* (Mircea Dinescu), *Balada cavalerului căzut pe spate* (Mircea Dinescu), *Dosoftei* (Titus Vîjeu), *Clepsidra* (Titus Vîjeu), *Renunţarea* (Nichita Stănescu), *Iubito calci...* (Ion Nicolescu), *Slavă ţie...* (Ion Nicolescu), *Ca o greşeală* (Constanţa Buzea), *Eu toată iarna* (Adrian Păunescu), *Decor* (Leonid Dimov), *Apel* (Daniela Crăsnaru), *Opţiune pentru muzica tînără* (Constantin Dragomir), *Interogatoriu* (Mircea Dinescu), *Un ceas nemuritor* (Daniela Crăsnaru), *Gara de Nord* (Daniela Crăsnaru), *Viaţă simplă* (Daniela Crăsnaru), *Reculegere* (Adrian Păunescu), *Căderea în temeiuri* (Adrian Păunescu), *Drumul* (Adrian Păunescu).

Ştefan Hruşcă

Născut la Ieud, Maramureş în 1957. Absolvent al liceului pedagogic din Sighetu Marmaţiei în 1977, după care profesează meseria de învăţător în Borşa, Maramureş. Debutul artistic îl face în 1975, la un festival de muzică tînără şi poezie la Sighetu Marmaţiei. Este remarcat de conducătorul Cenaclului Flacăra în 1979 dar promovat ca membru permanent în 1981. Tot în acest an intră în posesia Marelui Premiu pentru debut decernat de revista Flacăra şi C.C. al U.T.C.

Repertoriul său cuprinde: *Colinde maramureşene* (Prelucrări), *Voievozii* (I. Tomoiagă Maramureşeanu), *Codrule mai dă-mi crezare* (I. Tomoiagă Maramureşanu), *Imn vizionar* (Dan Verona), *Imnul Maramureşului* (Ştefan Hruşcă), *Balada patriei* (George Ţărnea), *Sonata lunii* (Adrian Păunescu), *Raza cerului senin* (Horia Bădescu), *Steaguri albe* (Adrian Păunescu), *Rugă pentru părinţi* (Adrian Păunescu), *Sacra banalitate* (Adrian Păunescu) *Întoarcerea ţăranului* (Adrian Păunescu), *Pe loc repaos* (Adrian Păunescu), *Dor de Cluj* (versuri şi muzică Adrian Păunescu).

Gil Ioniţă

Născut la Bacău în 1952. Absolvent al Facultăţii de drept din Iaşi, în anul 1975. Jurisconsult la Bacău, este atestat ca artist din 1980. Debutul său artistic datează din anul 1971 dar se afirmă cu adevărat în 1973 odată cu venirea în Cenaclul Flacăra ca membru al grupului „Flacăra folk '73“ (Ion Moraru-ch. voc., Mihai Rusanoboi voc.). În 1973 înregistrează împreună cu grupul din care făcea parte unul din primele discuri de muzică folk fiind prezent şi pe o casetă colectivă. După o perioadă de absenţă, în anul 1981 revine în muzica tînără ca interpret individual, impunîndu-se definitiv. Este deţinător al premiului Flacăra pentru consacrare din anul 1981.

Repertoriul său cuprinde: *Din bătrîni* (versuri Gil Ioniţă), *Melcul* (Marin Sorescu), *De două mii de ani* (Emilian Marcu), *Latinitatea strigă din tranşee* (Octavian Goga), *La Moldova* (Mihai Pauliuc), *Baladă pentru viitor* (Gil Ioniţă), *Lăsaţi-mă să merg pe bicicletă* (Gil Ioniţă), *Adio pîine neagră* (Ovidiu Genaru), *A treia pace mondială* (Adrian Păunescu), *Ex-*

perienţe (Adrian Păunescu), *Jurămînt la Putna* (Adrian Păunescu), *Sala de aşteptare* (Adrian Păunescu), *Ritm* (Adrian Păunescu), *Cerere de lăsare* (Adrian Păunescu).

George Nicolescu

Născut la Ploieşti în 1950. A absolvit în anul 1976 secţia de franceză-română a Facultăţii de limbi romanice din Universitatea Bucureşti. Şi-a făcut debutul în cadrul Festivalului naţional al artei studenţeşti, la Iaşi în 1972. Primele înregistrări RTV le face un an mai tîrziu. Este atestat artist profesionist din anul 1975. Din 1977 funcţionează ca profesor în Buzău. Cenaclul Flacăra îl redescoperă după o lungă perioadă de uitare, în anul 1981, redîndu-i locul meritat în panoplia valorilor muzicii tinere. Este deţinătorul Marelui Premiu pe anul 1981. Este prezent pe două discuri Electrecord, un single (1974) şi un disc colectiv „De la o melodie la alta“ (II).

În repertoriul său figurează: *Eternitate* (George Grigoriu-Angel Grigoriu, Romeo Iorgulescu), *Te-aşteptam marea mea iubire* (G. Grigoriu-A. Grigoriu, R. Iorgulescu), *Şi cîntau mandoline* (G. Grigoriu-A. Grigoriu, R. Iorgulescu), romanţe, muzică populară românească veche şi compoziţiile *Ca lumina ochilor* (versuri Adrian Păunescu), *Ordinea de zi* (Adrian Păunescu), *Rock de dragoste* (Adrian Păunescu), *Celei care pleacă* (Ion Minulescu), *Imnul înecaţilor din Atlantida* (Adrian Păunescu).

Valeriu Penişoară

Născut la Duda-Iepureni, Vaslui, în 1950. După absolvirea şcolii postliceale pedagogice, în 1971, funcţionează ca învăţător în localitatea natală. Debutul artistic îl face în 1974 la Radio Iaşi. Este membru al Cenaclului Flacăra din anul 1975. În 1976 i s-a acordat premiul Flacăra pentru popularitate. Întreprinde în anul 1978 un şir de 20 de spectacole în R.S.S. Moldovenească (U.R.S.S.).

În repertoriul său figurează: *Cuvîntul lui Roată către Divan* (versuri I. Gh. Pricop), *Strigaţi-mă pe nume* (I. Gh. Pricop), *Povestea eroilor* (I. Gh. Pricop), *Bătălia de la Vaslui* (I. Gh. Pricop), *Perseverenţă* (I. Gh. Pricop), *Da, mai avem* (Adrian Păunescu), *Copii de ţărani* (Adrian Păunescu), *Viitorul* (Nicolae Labiş), *Scrisoare* (Octavian Goga), *Ora străpezită* (Adrian Păunescu), *Nuntă scurtă* (Adrian Păunescu), *Inutile şedinţe* (Adrian Păunescu).

Mihaela Popescu

Născută la Suceava în 1958. Studentă la Facultatea de drept din Iaşi. Consemnăm debutul său artistic în anul 1975, la Cluj-Napoca în cenaclul studenţesc Gaudeamus. Debutul său în Cenaclul Flacăra datează din anul 1976. Tot în acelaşi an primeşte premiul Flacăra pentru debut iar în 1982 îl va primi pe acela pentru consacrare. În anii 1976 şi 1978 întreprinde două turnee în R.S.S. Moldovenească (U.R.S.S.).

Repertoriul său cuprinde: *Doina* (versuri Victor Felea) *Mioriţa* (Nicolae Labiş), *Caloianul* (versuri populare), *Tudor os Vladimirescu* (Mircea Micu), *Semănat* (Nicolae Dragoş), *Nu cred că lumea* (Ion Nicolescu), *Şi încă pentru o vreme* (Victor Rusu), *Ioana* (Victor Rusu), *Lasă tu* (Victor Rusu), *Jelui-m-aş* (versuri populare), *Frunză verde de albastru* (Nichita Stănescu), *Comunistului* (Nicolae Labiş), *Meşterul* (Nicolae Labiş), *Ce te legeni* (versuri populare), *N-aţi văzut, n-aţi auzit* (George Damian), *Cîntec de jale* (versuri populare), *Ce ne rămîne* (Constanţa Buzea), *Luare*

(Nichita Stănescu), *Colind de lume mare* (Adrian Păunescu), *Zurgălăul* (Nicolae Labiş), *Dreptul la vacanţă* (Adrian Păunescu).

Vasile Şeicaru

Născut la Galaţi, în 1951. Absolvent al Facultăţii de educaţie fizică a universităţii din Galaţi, în 1976. Profesor de educaţie fizică, este atestat ca artist din 1980. Debutul artistic îl face în 1966 la Casa de cultură a studenţilor din Galaţi. Cîntă împreună cu grupurile Atletic, Spaţiu , Grup „17". Din 1978 este membru al grupului de mai mare notorietate Cristal. Primele imprimări RTV le face în 1970. Debutul în Cenaclul Flacăra îl înregistrăm în anul 1975 dar devine membru permanent din 1978. A întreprins un turneu peste hotare, în Cuba, cu ocazia Festivalului mondial al tineretului şi studenţilor din 1978. Este prezent pe trei din discurile formaţiilor româneşti de muzică pop alături de grupul Cristal. Este deţinător al premiului Flacăra pentru creaţie pe anul 1981.

Fişa sa repertorială cuprinde: *Pădurea şi Menajeria* (versuri Adrian Păunescu), *Dacă toate-acestea* (Nicolae Labiş), *Colindul Dunării* (Paul Tutungiu), *Vara la ţară* (George Topîrceanu), *Suim căzînd* (Vasile Şeicaru), *Condiţia cîntăreţului revoluţionar* (Adrian Păunescu), *Memento* (Doina Sălăjan), *Coloana* (Adrian Păunescu), *Focul sacru* (Marin Sorescu), *Capriciu* (Marin Sorescu), *Ciclul răspunderii* (Nicolae Labiş), *Moştenire* (Octavian Goga), *Minerii* (Adrian Păunescu), *Imposibila nuntă* (Adrian Păunescu), *Blues de dragoste* (Adrian Păunescu), *Rockul tinerilor de pe planeta Pămînt* (Adrian Păunescu), *Actorul* (Adrian Păunescu), *De-ale noastre* (Adrian Păunescu), *Cîntec pentru pace şi libertate* (Adrian Păunescu), *Grădiniţa de bătrîni* (Adrian Păunescu), *Importante schimbări* (Adrian Păunescu), *Aruncarea în valuri* (Adrian Păunescu), *Ceahlăul* (Adrian Păunescu), *Colind mineresc* (Adrian Păunescu), *Beatles* (Adrian Păunescu), *Iancu la Ţebea* (muzică şi versuri Adrian Păunescu).

Mircea Vintilă

Născut la Bucureşt, în 1949. Absolvent al Institutului de construcţii din Bucureşti în 1974. Este atestat ca artist profesionist din anul 1975. Debutul artistic şi-l face la emisiunea Tele-Top în anul 1973 şi tot din acel an datează prima sa prezenţă în Cenaclul Flacăra, înregistrată la şedinţa cu numărul 2. Activitatea sa este strîns legată de cea a cenaclului aşa încît se bucură de cele mai multe prezenţe şi cea mai mare continuitate. Pentru activitatea sa, Flacăra i-a acordat mai multe premii (1974, 1975, 1976, 1980, 1981). A întreprins turnee în străinătate, U.R.S.S. (1975) şi Cehoslovacia (1976 şi 1982). Este deţinătorul Diplomei Festivalului de la Soci, 1975, şi Diplomei Festivalului de la Sokolov, 1976.

Discografia sa cuprinde titlurile: *Pămîntul deocamdată* (1975), *Bade Ioane* (1976), *Crezul meu* (L.P. 1979). Este prezent pe un disc colectiv (1978) precum şi pe două casete de muzică folk.

În repertoriul său notăm: *Lordul John* (versuri George Coşbuc), *Un om pe nişte scări* (Adrian Păunescu), *La fereastra spre livadă* (St. O. Iosif), *Constantin şi Veronica* (Mircea Vintilă), *Eroii* (Adrian Păunescu), *Dulce Românie* (Adrian Păunescu), *Pămîntul deocamdată* (Adrian Păunescu), *Hanul lui Manuc* (Adrian Păunescu), *Mielul* (Adrian Păunescu), *Bade Ioane* (Tudor Arghezi), *Crezul meu* (Adrian Păunescu), *Pielea ursului* (Adrian Păunescu), *Dor de singurătate* (Adrian Păunescu), *Doină* (Adrian Păunescu), *Să stai în fîn* (Ana Blandiana), *Frunză verde de albastru* (Nichita Stănescu), *Ninsă ramură de brad* (George Ţărnea), *Contradicţii de familie* (Mircea Vintilă), *Bradu-i brad fără topoare* (Dorin Liviu Zaharia), *Strada Popa Nan* (Dorin Liviu Zaharia), *Făt frumos* (Adrian Păunescu), *Proverbe* (Adrian Păunescu), *Bau, bau* (Adrian Păunescu), *Osebite anecdote* (Anton Pann), *Pelicanul* (Tudor George), *Leagăn pentru toată copilăria* (Adrian Păunescu), *Biografie* (Adrian Păunescu), *Dii, ne'nşeuatule, dii* (Adrian Păunescu).

Ion Zubaşcu

Născut la Dragomireşti, Maramureş în 1948. Este absolvent al Institutului pedagogic din Oradea, în 1969, şi al Universităţii din Cluj-Napoca, în 1974. Îi înregistrăm debutul artistic în anul 1972, într-un spectacol de muzică şi poezie la Baia Mare. În Cenaclul Flacăra înregistrează în anul 1974 un dublu debut: ca poet şi cîntăreţ de muzică tînără. A fost o perioadă muncitor forestier (1964—1966) iar din 1969 funcţionează ca profesor în Borşa de Maramureş. Pentru activitatea sa Flacăra i-a decernat mai multe premii.

Fişa sa repertorială cuprinde titlurile: *Florile dalbe* (colinde prelucrate), *Balada cailor pierduţi* (baladă populară prelucrată), *Omul pădurii* (text popular), *Strigături din Maramureş*, apoi *Ţara*, *Bradul nostru*, *Lumea de mîine*, *Hei, omule, hei !*, *Line logostele*, *Scrisoarea lui Neacşu din Cîmpulung sau a lui Hans Beckner, judele Braşovului*, *1521*, *Fata bătrînă* (toate pe versuri proprii), *Te salut generaţie-n blugi* (versuri Adrian Păunescu). A mai cîntat, împreună cu Ileana Zubaşcu, Pălăguţa Mîrza, Maria Ticală, Pălăguţa Mariş, Ioana şi Maria Uglea şi cu grupuri de copii, colinzi: *Linu-i lin*, *Măruţ, mărgăritar*, *Leru-i ler*, *Sculaţi, sculaţi gazde mari*.

NICU ALIFANTIS

„Lumea are nevoie de artă de bună calitate“

— Nicu Alifantis, este lucru ştiut, evoluţia ta artistică, latura ei publică vreau să spun, a avut un ritm foarte rapid. De la debutul tău pînă la recunoaşterea deplină a trecut un timp scurt, în care ai ajuns în conştiinţa publicului şi, nu o dată, ai fost luat ca punct de referinţă în muzica tînără. Există o explicaţie a acestui fapt pe care s-o poţi formula?

— Aş vrea să specific mai întîi că este vorba de două debuturi. Primul se întîmpla în 1973, într-o emisiune a televiziunii care se chema Tele-Top. Această apariţie reprezintă primul meu debut public. Adevăratul meu debut s-a întîmplat cu doi ani mai tîrziu, în 1975, la Teatrul Ion Creangă, în Cenaclul Flacăra. Ce a urmat după aceasta e foarte simplu. Am ajuns vedetă peste noapte. Am avut o seară bună, am cîntat bine, am plăcut la public. Nu ştiu de ce. Semănam foarte mult cu Tudor Gheorghe la stil (dealtfel, am şi fost acuzat de plagiat de unii colegi în acea seară, cîntasem „Repetabila povară“), o prezenţă scenică extraordinară nu eram, ce cred că aveam foarte bun pe vremea aceea, care să fi fost sesizat de public, era glasul apoi mai aveam şi „r“-ul graseiat şi foarte multe emoţii care, culmea , cred că mi-au făcut bine. Mai greu a fost ce a urmat. Am avut de luptat cu mine, cu muzica mea, cu colegii şi mai ales cu publicul. Rezultatul este ceea ce ai văzut de-a lungul anilor şi cred că toate cele spuse mai sus pot fi un răspuns la această primă întrebare.

— Ceea ce uluieşte cu deosebire în cazul tău este, dincolo de inspiraţia componistică care explică varietatea repertorială prin care te exprimi, extraordinara siguranţă a evoluţiilor scenice. Există o relaţie între experienţa pe care ţi-a dat-o teatrul şi factura acestor evoluţii, care să le explice?

— Există o foarte mare legătură între experienţa mea de cîntăreţ şi experienţa căpătată ca om de teatru. La teatru vine un public diferit celui din sălile de concerte rock şi folk, un public care este învăţat cu o altfel de comunicare, mai directă, mai teatrală, mai plină de esenţă şi metaforă. Cîntînd foarte mult de-a lungul anilor în săli de teatru, clasice sau studio, începi să gîndeşti altfel comunicarea mesajului artistic către omul din sală. Începi să cauţi lumina şi să te joci cu ea, renunţi la microfoane pentru a te putea mişca; şi-atunci, normal trebuie să-ţi lucrezi glasul să joci povestea fiecărui cîntec. Într-o sală ca cea a Teatrului Foarte Mic, unde eu cînt frecvent de cîţiva ani, oamenii sînt aproape, atît de aproape încît îţi pot vedea cea mai mică ezitare, cea mai mică emoţie iar într-un recital individual de aproape o oră şi jumătate trebuie să ai un repertoriu bun şi foarte variat pentru a nu-i plictisi, pentru a nu-i pierde din mînă. Te gîndeşti deodată la foarte multe, la glas, la cîntec, la chitară, la banda sonoră, la ce trebuie să urmeze pentru a continua sau a schimba starea în care ai adus publicul şi dacă reuşeşti, asta îţi dă o încredere şi o putere extraordinară. Şi-atunci, după toate astea, într-un concert unde cînţi în faţa a două microfoane, totul ţi se pare ceva mai simplu. În aparenţă! Aşa cred că s-ar explica siguranţa pe care am căpătat-o pe scenă dînd foarte multe spectacole în condiţii variate: după sală, număr de spectatori şi componenţă a trupei de spectacol.

— Ce părere ai despre publicitate şi rolul ei în formarea unui artist tînăr?

— Indiscutabil, publicitatea e foarte importantă, pentru că degeaba ai o marfă bună dacă ea nu e cunoscută public bine şi în cel mai scurt timp nu se va vinde. Ori, interesul acesta e, să se vîndă. Proporţia ar fi de 60% publicitate şi 40% talent şi muncă. Arta a devenit în ultima vreme comerţ. Este un adevăr pe care trebuie să-l recunoaştem chiar dacă nu ne convine întotdeauna. Mijloacele de publicitate le cunoaştem foarte bine: radioul, televiziunea, Electrecord, presa, concertele, turneele... Există o „politică“ a publicităţii, a existenţei noastre în conştiinţa oamenilor pe care o ştii sau nu şi-n urma căreia ai sau nu succes şi rezişti de-a lungul anilor. Despre avantajele publicităţii făcute de instituţiile amintite mai sus nu voi vorbi pentru că sînt cunoscute şi recunoscute chiar de noi înşine. Există din păcate multe lipsuri care ar putea fi foarte simplu eliminate. Şi le voi lua pe rînd:

1. Radioul îţi face un mare serviciu lansîndu-ţi o piesă dar, în acelaşi timp, ţi-o difuzează atît de des încît ajunge s-o facă plicticoasă publicului care mai înainte a iubit-o. Tot aici ar mai fi limitarea tematică a repertoriului unui cîntăreţ.
2. Electrecordul nu a căpătat acea rapiditate în producerea discurilor cu hiturile lunilor sau ale anului respectiv. Culmea e că are o scuză şi chiar foarte importantă: o singură casă de discuri e foarte greu să se ocupe de toate genurile muzicale.
3. Presa face ce poate în limita spaţiului, nefiind găsită încă soluţia unei foi muzicale măcar cît Informaţia Bucureştiului.

4. Concertele și turneele nu întotdeauna păstrează o ritmicitate necesară pentru a nu plictisi publicul și pentru a da timp artiștilor de lucru înnoitor dar și aici există „scuze" de astă dată financiare, lipsa unui statut clar al oamenilor de pe scena muzicii tinere.

Pentru muzica tînără, Cenaclul Flacăra, respectiv Adrian Păunescu, a arătat cum ar trebui făcută publicitate și, pentru asta, mulțumiri din inimă. Concerte și turnee care acoperă întreaga țară, două emisiuni de radio pe săptămînă, prezențe frecvente la televiziune, condiții audio foarte bune, tricouri cu Cenaclul Flacăra, acordarea unei pagini sau două din revistă pentru comentarii muzicale, fotografii ale artiștilor și anunțarea programului de turnee și concerte, spațiu în Almanah etc. Datorită unei astfel de publicități am rezistat și am urcat atîția ani.

— Muzica tînără, un concept cu o cuprindere mai largă, incluzînd modalitatea folk, a evoluat în ultimii ani, este un fapt neîndoios. Ce crezi că a adus nou această evoluție, prin ce te-a frapat ea, la ce anume nu te așteptai la început, gîndindu-te spre momentul actual?

— Cînd am început să cînt, sincer să fiu, nu m-am gîndit că aș putea ajunge vreodată la statutul actual, iar cît privește evoluția muzicii tinere, nu mi-am făcut probleme pentru că nu am văzut în ea decît un moft al unor tineri cu o chitară. Pe parcurs mi-am mai schimbat părerea. Colegii mei de generație și eu chiar am căutat alte modalități de exprimare. Generațiile tinere au dat nume de rezonanță. Nu voi nominaliza pentru că ar trebui să intru în amănunte însă un lucru este clar, timpul și publicul vor selecta ce e bun. Ce mă bucură cel mai tare este faptul că partea muzicală a devenit o preocupare primordială a compozitorilor și cîntăreților acestui gen. Preocuparea pentru orchestrații, pentru încărcarea partiturii este un lucru bun dar se riscă uneori pierderea esenței acestei muzici. Trăim un moment prielnic acestui gen și cine va ști să-l speculeze nu va avea decît de cîștigat pentru că lumea are nevoie de artă, de artă de bună calitate însă.

— Nu de puține ori s-a vorbit despre o criză a genului. Eu cred că și referirile cele mai argumentate pierdeau din vedere aspectele evolutive ale fenomenului, stările sale la un moment sau altul într-un proces continuu. Cum ar trebui să privească tinerii creatori angajați în acest proces determinarea propriei condții artistice în raport cu un context general artistic?

— S-a vorbit și se va mai vorbi despre crize ale genului. Crizele, cred eu, sînt constructive. Artiștii înșiși trec prin crize din care ies sau nu ies. Calea de mijloc înseamnă mediocritate și e cea mai periculoasă. E trist să fii mediocru. Cred că ar trebui mai multă seriozitate, mai multă muncă cu tine însuți, mai multă conștiință a valorii proprii, mai multă muncă în educarea estetică a publicului și în crearea puterii de discernămînt a acestuia vizavi de actul artistic și, abia atunci cînd vom ține seama de cele de mai sus și vom înlătura penibilul și vom respecta scena și publicul, vom putea vorbi despre o stabilitate a fenomenului, despre o condiție definitivă a artistului implicat în acest context general artistic.

— Ce rol acorzi educației estetice, conectării la marea cultură, preocupării permanente pentru aducerea la zi a informației de interes, așa-zis, profesional pentru un artist tînăr, pentru un tînăr cîntăreț și ce înseamnă asta concret în genul „mai special" (după viziunile unora) care este folkul?

— Genul acesta „special", făcut voit special de unii, nu e cu mult diferit de celalte genuri muzicale decît prin particularitățile pe care le-a propus, particularități pe care le întîlnim propuse de fiecare gen în parte. Acest gen arată ca și celelalte genuri, ca o fracție. Numitorul este comun, muzica, iar numărătorul dă particularitatea de care vorbeam, poezia. Din asta am putea extrage cîteva îndatoriri profesionale ale unui artist tînăr, implicarea lui în marea cultură clasică și contemporană nu e numai obligatorie ci, aș spune eu, vitală pentru că numai avînd o vastă cultură poți pune niște probleme cu implicații sociale și politice. Conștientizarea aspectelor sociale, culturale și politice la un artist determină conștiința lui profesională, de unde și integrarea lui în fenomenul artei tinere angajate. Sistemul informațional al muzicii are însă destule carențe care nu fac decît să afecteze pe tinerii noștri muzicieni, din care cauză ei nu fac întotdeauna o artă la zi și nu întotdeauna pot fi competitivi pe plan internațional. Dacă s-ar rezolva această problemă, și cred că se va rezolva spre binele nostru si al muzicii românești, totul ar lua altă cale. Propuneri concrete ar fi: prezențe mai dese în competiții muzicale internaționale și naționale, publicarea lucrărilor acestui gen, într-un cuvînt aruncarea tinerilor artiști în marea competiție, unde adevărata valoare de care avem atîta nevoie ar ieși la lumină. Nu-i așa că-i simplu?

VASILE ŞEICARU:

„Muzica tînără românească a trecut examenul său de maturitate“

— Mi se pare interesant să pornim această discuţie printr-o precizare. Se ştie, te-ai lansat, te-ai impus mai apoi în muzica tînără ca solist de grup pop. Ce te-a determinat să alegi calea pe care te găseşti şi astăzi, să devii interpret individual?

— Mi-am dat seama la un moment dat că nu mă pot exprima în totalitate, nu neapărat pe scenă dar în muzică, în ceea ce exprimă ea. Faptul că nu reuşeam să dau totul, în acel context, faptul că simţeam că era încă ceva în plus de spus şi că doream să fac o muzică de o mai mare intimitate, toate acestea deci, m-au determinat la a alege această cale. Vreau să recunosc de la început că prima mea şcoală, mediul meu formativ ca om de muzică a fost formaţia Cristal. Aici am învăţat să exersez vocal, într-un regim permanent şi disciplinat. Drumul pe care l-a urmat mai apoi grupul Cristal, spre jazz-rock, m-a determinat să mă retrag şi nu pentru că nu mi-ar fi plăcut genul acesta şi nici pentru că n-aş fi putut face faţă exigenţelor dar fiindcă am simţit că mă pot exprima singur şi mai ales altfel, adică mai aproape de aspiraţiile mele, mai aproape de sufletul meu. La acest moment toate gîndurile şi preocupările mele mergeau spre ceea ce promitea a fi un nou potenţial în muzica tînără, Cenaclul Flacăra.

— Cum arăta cenaclul la ora venirii tale şi ce a însemnat el în evoluţia ta ulterioară?

— Îţi pot spune că anul în care am venit în cenaclu, 1978, era în evoluţia cenaclului un moment la care numele de referinţă ale muzicii tinere erau deja impuse. Existau deja adînc întipărite în conştiinţa publicului nume ca Mircea Vintilă, Tudor Gheorghe, Marcela Saftiuc, Mircea Florian, Doru Stănculescu, Vali Sterian şi deci o dificultate în plus pentru orice nou venit. Exista şi o modalitate consacrată de spectacol şi o anumită rigurozitate în procesul promovării noilor valori. Din această pricină, aproape doi ani am fost interpretul unei singure piese: Colindul Dunării. Ea fusese remarcată înaintea momentului venirii mele în cenaclu de către realizatorul emisiunii de pe atunci „Antena vă aparţine“, poetul Adrian Păunescu, care-mi spusese un lucru pe care momentan nu l-am crezut şi anume, faptul că acest cîntec va deveni un nou şlagăr al muzicii tinere. Lucrul acesta s-a adeverit dar rularea unei singure piese timp de doi ani n-a fost tocmai uşor de suportat. Totuşi n-am dezarmat. Dimpotrivă, am trecut la lucru intens şi am realizat printre altele cîteva piese care au confirmat în timp opţiunea mea.

— Ce importanţă acorzi opţiunii tematice în definirea personalităţii unui cîntăreţ de muzică tînără, dincolo de calităţile sale vocale, interpretative, componistice?

— Cred că un creator şi interpret de muzică tînără trebuie în primul rînd să citească şi să cunoască foarte multă poezie şi nu doar a poeţilor clasici şi absolut obligatorii pentru orice tînăr trecut prin şcoală dar şi poezia generaţiilor noi şi nu doar superficial ci în profunzime şi în detaliu. Cîntecul este condiţionat de buna cunoaştere a textului poetic fiindcă aşa cum îl concepe spiritul muzicii tinere el este o recreare a sa cu alte mijloace, o prelungire în sunet a semnificaţiilor sale. Opţiunea pentru un text de o anumită calitate este totodată măsură a gradului de maturitate artistică impus de limitele acestui gen. Şi-ar mai fi un lucru. Cred că prin raportarea sa la texte poetice indiscutabile, abordînd deci un anumit mesaj într-o formă poetică vie, muzica tînără românească a trecut examenul său de maturitate într-o competiţie în care, deşi consacrată, muzica tînără din alte ţări cultivase mesajul în forme, poate mai directe dar, de cele mai multe ori, mai puţin evoluate. Cu alte cuvinte, muzica tînără românească, folkul de la noi, s-a apropiat în cea mai mare măsură de poezia adevărată, deosebind-o, individualizînd-o.

— Ce pericole pot pîndi muzica tînără, ce crezi că îi poate altera spiritul?

— Există deja o tendinţă la unii creatori şi interpreţi de muzică tînără aflaţi la începutul unui drum al afirmării şi nu numai la ei de a introduce voit, căutat în construcţiile muzicale părţi de o anumită facilitate componistică, refrene uşor cantabile în speranţa că aşa pot ajunge mai uşor spre sufletul oamenilor, minţindu-se de fapt.

Un alt pericol vine din lipsa de discernămînt prin care tinerii interpreţi aduc pe marea scenă unele cîntece ce-şi au rostul într-un alt context, care înseamnă şi comunică un anumit lucru doar acolo unde s-au născut. Folkul în general a apărut şi evoluat ca o muzică al cărei caracter este determinat de context. Din acest punct de vedere Cenaclul Flacăra a reuşit prin contribuţia conducătorului său să rezolve cel mai bine această necesitate, fiecare piesă fiind verigă într-un lanţ de afectivitate „preparată“, creînd la rîndu-i premise pentru o evoluţie ulterioară.

Şi tot aici trebuie spus că preluarea mimetică sau sub ştacheta valorii iniţiale a unor piese din repertoriul altor cîntăreţi, neîmbogăţindu-le cu nimic, nedîndu-le tenta propriei personalităţi, sînt la fel şi poate chiar mai puţin interesante decît stîngăciile inerente şi oarecum scuzabile ale unui interpret aflat într-o fază incipientă a evoluţiei sale.

— Crezi că putem vorbi de pe acum de generaţii în muzica tînără? N-ar fi acesta un semn de îmbătrînire?

— Putem vorbi de generaţii în muzica tînără, fără discuţie. Nu cred că acest fapt este dovadă de îmbătrînire ci mai degrabă un semn de revitalizare. Un argument la cele spuse ar fi descoperirea unor noi şi foarte valoroase talente în muzica tînără îmbogăţind în conţinut şi formă aspectul general al muzicii tinere. Apariţia noilor interpreţi în muzica tînără care constituie şi noul val chiar dacă nu au adus complexitate din punct de vedere componistic au adus în mod cert un suflu nou, o prospeţime dar şi o preocupare vizibilă către profesionalism, o privire mai adîncă, mai conştientă asupra fenomenului din care fac parte, mai multă seriozitate parcă şi un la fel de mare entuziasm. Şi să nu uităm, se vînd încă în magazinele noastre chitare, cresc tinerii muzicii prin nebănuite, ascunse meandre şi nu se ştie niciodată ce ne rezervă ziua de mîine.

MIRCEA VINTILĂ:

„Integrarea muzicii tinere în contextul artistic actual – o realitate de care trebuie ţinut cont“

— Înainte de toate, care ar fi după opinia ta caracteristicile stadiului actual al muzicii tinere?

— Aş putea începe să-ţi răspund la această întrebare printr-o delimitare a ceea ce înţeleg eu prin muzică tînără şi anume, un gen mai cuprinzător în care văd incluse atît muzica interpreţilor individuali, folkul, aşa cum îl ştie toată lumea, cît şi muzica de grup, country sau rock. Este vizibilă tendinţa evoluţiei primilor către modalităţile exprimării celor din urmă, drum pe care într-o oarecare măsură îl parcurg şi eu. Nu vreau să se înţeleagă că trădez o modalitate la care am aderat cu toată fiinţa mea dar, trebuie să arăt că aceste tendinţe evolutive sînt caracteristice genului în dezvoltarea sa actuală. Sigur, se pot descoperi şi neconcordanţe între spiritul textului şi spiritul muzicii la un moment dat dar există şi motivaţia acestei tendinţe cu caracter oarecum general şi anume, nevoia lărgirii spaţiului de respiraţie al pieselor. Trebuie avut însă necontenit în vedere, spre a fi evitat, pericolul degenerării în piese facile în care ritmul, antrenul să înlocuiască melosul şi profunzimea.

— Mircea Vintilă, ai cutreierat ţara în lung şi-n lat, se spune despre tine chiar că ştii în amănunt toate sălile de spectacol din ţară, doar nu o dată ai fost reprezentant al muzicii tinere de la noi în întîlniri cu publicul altor ţări. Cum a fost apreciată creaţia muzicală tînără românească? Cum au fost depăşite dificultăţile comunicării cu un public pentru care limba este necunoscută într-un gen în care cuvîntul este la fel de important ca şi muzica.

— Impresia generală pe care mi-au făcut-o aceste contacte cu publicul străin, raportîndu-mă la modul în care a fost primită muzica tînără românească, este una favorabilă. Atît creaţia mea cît şi aceea a colegilor alături de care am participat în turneele de peste hotare au lăsat o bună impresie în ciuda dificultăţilor legate de înţelegerea textului. Sigur, asta poate însemna şi o apreciere adusă muzicii, un merit al său, dar trebuie spus, că în astfel de ocazii publicul este de obicei avizat prin prezentări făcute pieselor despre conţinutul şi mesajul textelor. Mai uşor din acest punct de vedere mi s-a părut participarea într-un festival, la Soci sau la Sokolov spre exemplu, unde dat fiind numărul redus de piese cîntate lucrul acesta este mai lesnicios în raport cu un turneu normal, cu recitaluri ample de autor unde este aproape obligatoriu să faci apel la unele „artificii regizorale“ în alegerea repertoriului, din care nu trebuie să lipsească şlagărele, mai uşor de înţeles.

— Ce condiţii ar trebui să îndeplinească un tînăr creator şi interpret, un coleg de generaţie artistică pentru a prinde la un public total necunoscut? Ţine cont ARIA de aceste criterii de reprezentare sau crezi că sistemul său de informare suferă încă de un anumit imobilism?

— Succesul unui cîntăreţ de muzică tînără în ţara sa condiţionează şi participarea în spectacole peste hotare. Reprezentarea este deci o condiţie a cărei îndeplinire o impune în primul rînd publicul propriu. Asta necesită îndeplinirea unor baremuri valorice, unei varietăţi repertoriale, unei preocupări continue spre profesionalism. Eu cred că ARIA a ţinut şi va trebui să ţină şi în continuare cont de ceea ce publicul nostru impune în primul rînd. Remarc pînă acum o preocupare a agenţiei noastre mai ales spre reprezentarea exactă a fenomenului artistic muzical în ceea ce priveşte diversitatea sa în raport cu publicul străin.

— Apropo de diversitate, s-a vorbit uneori despre o monotonie a genului. Ce crezi despre asta?

— A fost o vreme cînd într-adevăr unii critici acuzau genul de prea multă monotonie şi zîmbesc acum cînd aud părerile critice ale altora invocînd prea multă diversitate. Am parcurs eu însumi, odată cu evoluţia genului în sine, momente pe care nu pot să nu le amintesc ca probe în demonstrarea cuprinderii extraordinare de care a dat dovadă muzica tînără în expresiile sale cele mai concrete. Aşa au fost recitalurile de muzică şi poezie ale Cenaclului Flacăra în perioada sa de început, dezvoltate mai apoi ca modalitate aparte în recitalurile de la Teatrul Bulandra şi Teatrul Mic, apoi apariţiile individuale în recitaluri de autor pe diferite scene şi culminînd cu evoluţiile de grup cu formulă de acompaniament şi participare totală, cum sînt cele din Cenaclul Flacăra din ultima sa perioadă, în stare să emoţioneze chiar şi un întreg stadion.

— Muzica tînără s-a îmbogăţit printr-o deschidere de structură, a învăţat mult în contactul voit cu celelalte arte. Ce crezi că au de deprins alţii de la ea?

— În primul rînd firescul exprimării, naturaleţea, aerul de neartificial. Eu cînd sînt pe scenă în faţa publicului mă simt ca în faţa unui prieten pe care nu l-am văzut de mult şi trebuie să-i spun atîtea. Apoi, „viciul" de structură, de care aminteai, l-ar putea deprinde şi alte arte şi asta n-ar fi rău. Oricum, integrarea muzicii tinere în contextul artistic actual este o realitate de care trebuie ţinut cont.

— Cum îşi doreşte Mircea Vintilă evoluţiile sale viitoare?

— Mă preocupă ideea unui spectacol total de muzică, poezie, diason şi mişcare în care expresia să îmbrace forme diverse într-o viziune integratoare. Noutatea unui astfel de experiment ar consta în aceea că nu încerc, aici, să integrez muzica mea unui spectacol deja făcut nici să fac un show ci o trecere a surplusului nevoii de exprimare pe seama unor modalităţi care să potenţeze mesajul, comunicarea. Discul pe care îl am în pregătire va exprima „auditiv" această dorinţă a mea şi sper să reprezinte o nouă contribuţie la eforturile în care este angajată generaţia noastră de tineri creatori.

Pagini realizate de **CONSTANTIN DRAGOMIR** ■
Fotografii de **VICTOR RĂDULESCU** ■

Blues între alb şi negru

Între 1962-1964 Anglia şi-a reîmprospătat aerul muzical ajuns la saturaţie cu rock and roll-ul. „Beatles“ au impus formula grupului pop pe scena internaţională, venind cu un efect de detonant artistic pe un fond moral rigid, moştenitor al erei victoriene, menţinut în cadrul puţin adecvat al unei depresiuni economice. Viaţa socială era marcată de unele restricţii care durau încă din timpul războiului. Jucîndu-şi rolul de „instigatori“, „Beatles“ nu au reuşit să se apropie însă de blues-ul care începea să se definească printre muzicienii pop ai anilor '60. Drumul lor, al „Beatles“-ilor, era mai legat de rock and roll, idolii lor fiind marii rockers Chuck Berry şi Little Richard. Mai aproape de blues a fost însă Rolling Stones. Reuniţi la Londra în 1962, aceştia au contribuit la reuşita unor grupuri de blues ignorate de marele public englez. Dintre acestea, cel mai important era „Blues Incorporated“, condus de Alexis Korner, din care s-au desprins ulterior mulţi artişti formînd grupuri de renume ca John Mayall's Bluesbreakers, Graham Bond Organisation, Manfred Mann etc. Înainte de penetraţia mondială a Stones-ilor, bluesul ocupa un loc prea puţin important pe piaţa discului englez. El era un fel de cult privat întreţinut şi practicat de amatori fanatici. Discotecile de jazz şi blues nu depăşeau cadrul familiar, iar printre fericiţii care moşteniseră o asemenea comoară se aflau un John Mayall din Manchester şi un Van Morrison din Belfast. În rest, emisiuni sporadice la BBC sau Radio Luxemburg GB, ori programele de peste ocean.

Cu toate acestea, Alexis Korner şi mai tîrziu Mayall au reuşit să întemeieze şcoli de blues, ba chiar să pună bazele acelui gen care avea să se numească „blues alb“. Atracţia faţă de blues şi-a găsit sediul la Londra. Dar curentul avea adepţi şi în alte oraşe, încît, pentru ceea ce vor fi mai tîrziu, Rolling Stones nu vor găsi Anglia într-un spaţiu vid al blues-ului. În afară de „Animals“ (din Newcastle-upon-Tyne) şi Yarbirds, multe alte grupuri erau preocupate de această muzică. Tendinţele spre blue se întrezăreau avîndu-şi resursele în chiar muzica skiffle şi rock din perioada anterioară. Un exemplu îl avem în chitaristul Peter Green, care după ce începuse la 11 ani cu muzica skiffle şi continuase apoi cu temele ultrapopulare din Shadows (formaţia lui Cliff Richard) a ajuns în cele din urmă la blues-urile lui Muddy Waters.

Propagarea în Anglia a termenului general de rhythm-and blues, între 1963-1966, se poate explica, pe de o parte, prin faptul că el desemna o muzică de grup şi pe de alta prin repertoriu. Astfel, „Rolling“, „Animals“, „Georgie Fame and the Blue Flames“, „Them“ deşi se proclamau bluesmen-i autentici cu repertoriu din marii bluesmani negri americani (ca John Lee Hooker sau Jimmy Reed) se situau involuntar în rhythm and blues-ul propriu-zis. Adică acela practicat de Ray Charles sau Marvin Gaye. Evitînd o specializare strictă, grupurile sus-menţionate au reuşit să se impună mai repede publicului. Trupele care practicau blues-ul în formele lui moderne, necomerciale, ca John Mayall ori „Savoy Brown Blues Band“, s-au făcut remarcate ceva mai tîrziu, prin anii 1967-1968.

Influenţa grupurilor engleze asupra muzicii populare americane s-a făcut repede simţită. Întîi Beatles (cronologic), apoi Rolling Stones (mai ales) au arătat americanilor cît de frumoasă este propria lor muzică (a negrilor din America, mai precis). Şi astfel, prin 1965 o droaie de grupuri americane s-au născut cîntînd noua muzică pop engleză care-şi avea izvoarele chiar în ţara lor. Printre numele apărute în această perioadă unele şi-au început cariera în domeniul muzicii denumite „folk“. S-a ajuns astfel ca, graţie englezilor, americanii să rupă barierele sociale şi să practice fără prejudecăţi rasiale muzica blues. Repetîndu-se istoria de la Londra cu Korner şi Mayall, Chicago s-a transformat şi el într-un centru al blues-ului alb, animat de Paul Butterfield, Mike Bloomfield, Steve Miller ş.a., redescoperitorii muzicii din ghetto-urile nordului industrial. Mai mult, spre deosebire de englezi, albii americani nu s-au mulţumit cu o cunoaştere „livrescă" a lumii negre ci au intrat în contact cu viaţa reală a negrilor, deci cu principala sursă de inspiraţie a muzicii lor. În 1966, sociologul Charles Keil observa că redarea „albă" a pieselor muzicale negre în original are chiar o calitate de execuţie mai sensibilă şi mai fidelă decît pînă atunci. Tinerii Butterfield şi Elvin Bishop au reuşit astfel să îndulcească idiomul aspru al blues-ului urban impus de Muddy Waters şi Howlin' Wolf. De cele două părţi ale Atlanticului au început să aibă loc întîlniri muzicale între bluesmen-ii negri şi tinerii muzicieni albi din Anglia.

Între 1963-1965 s-au efectuat turnee colective „session"-uri cuprinzînd muzicieni negri americani ca Muddy Watters, Memphis Slim, B. B. King pe de o parte şi englezii Korner, Mayall, Eric Clapton, Peter Green, pe de alta. Pentru americani a sosit momentul redescoperirii marilor instrumentişti negri. Uitaţi de multă vreme şi regăsiţi după ani de inactivitate de către bluesman-ii albi, ei au revenit în atenţia publicului. Aşa a ajuns din nou pe scenă un Sleepy John Estes alături de Bloomfield sau Son House cu Alan Wilson (de la „Canned Heat"). În 1967 blues-ul american şi cel englez au început să meargă împreună. În august, la festivalul de la Monterey (SUA), s-au întîlnit formaţii americane ca „Jefferson Airplane", „Camned Heat", „Big Broher and Holding Co" (Cu Janis Joplin) cu grupuri din Anglia ca „Who" sau „Jimi Hendrix Experience" (care deşi american şi-a început strălucita-i carieră în Anglia). În aceeaşi perioadă trioul englez „Cream" (cu Eric Clapton) făcea lungi turnee în America avînd în repertoriu blues-uri „tratate" experimental.

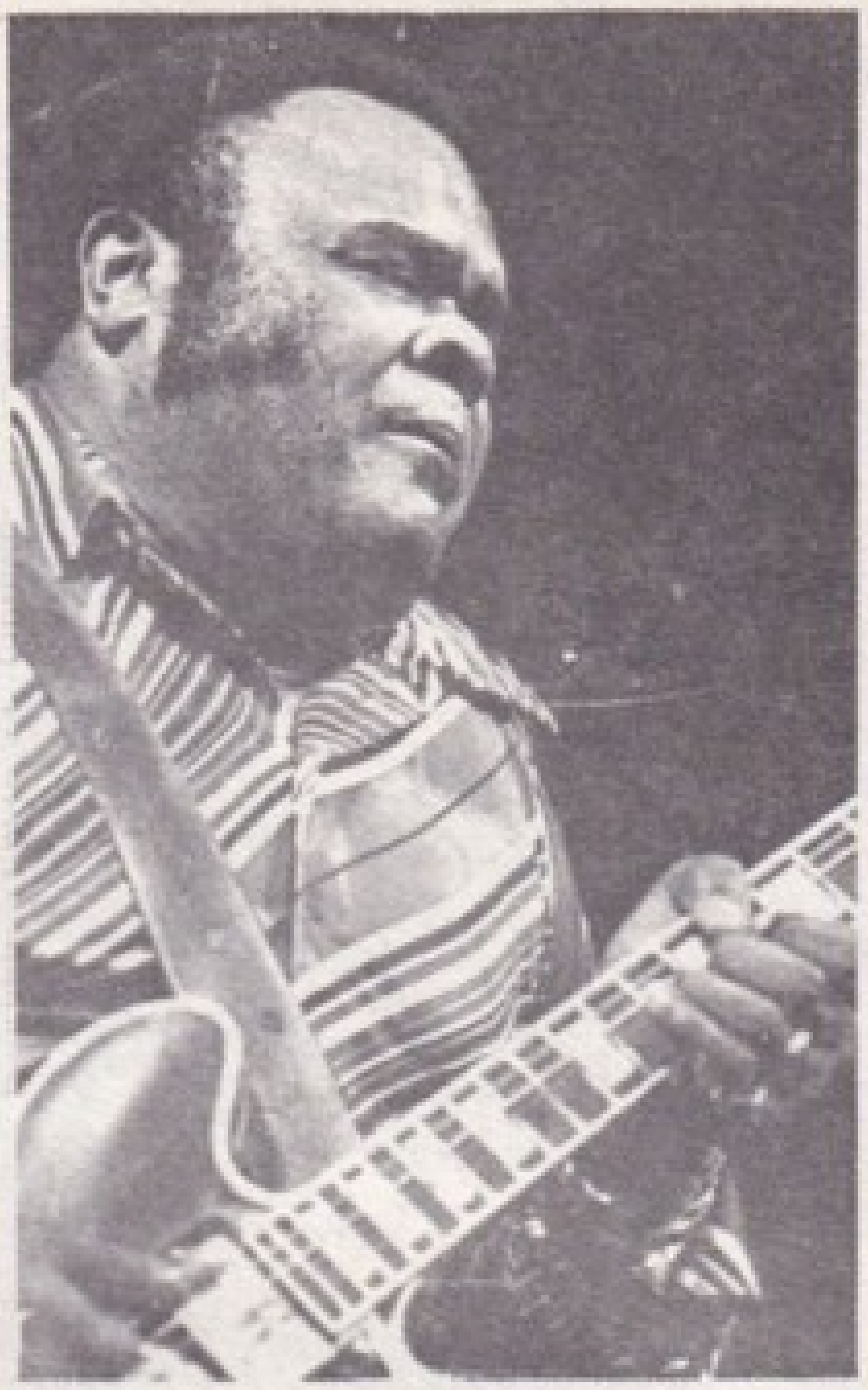

B.B. King

Eric Clapton

1968 a fost anul în care blues-ul anglo-american a triumfat. La Fillmore West – San Francisco, în cuibul mişcării hippie, Bloomfield îl prezintă pe chitaristul negru B.B. King ca fiind cel mai mare bluesman. Înainte de a ajunge la saturaţie genul acesta relevă noi figuri interesante ca texanul Johnny Winter „Allman Brothes Band" din SUA sau, în Anglia, grupuri cu repertoriu derivat mai mult sau mai puţin din blues ca „Ten Years After" (cu Alvin Lee socotit cel mai rapid chitarist), „Fleetwood Mac" (cu Peter Green venit din şcoala lui Mayall), „Jeff Beck Group", „Led Zeppelin".

În această efuziune de grupuri şi de stiluri izvorîte din blues, Alexis Korner declara în revista „Melody Maker" (23 martie 1968): „O manieră engleză de a cînta blues vocal şi instrumental se dezvoltă în afara condiţiilor sociale negro-americane, care au dat naştere acestei muzici acum o sută de ani. Nu e adevărat să spui că albii nu pot cînta blues, pentru că asta e o chestiune care nu ţine cont de rasă sau culoare, ci de atitudine. Tinerii de azi sînt mult mai conştienţi de realităţile sociale ale lumii decît erau tinerii de acum 20 de ani. Blues-ul este acum un limbaj comun pentru întreaga Europă, fie ea de vest sau de est".

* * *

De la rock and roll şi skiffle la blues-rock, cu toate formele instabile, discontinui, experimentale, în întreaga sa fizionomie istorică, blues-ul modern rămîne totuşi cu o constanţă — durabilitatea. Astfel încît, în ciuda aspectelor sale variate şi a subcurentelor pe care le-a generat, blues-ul a fost, fie şi pentru un deceniu, limbajul comun al multor tineri de pe această planetă.

GEORGE STANCA ■

Clubul Tineretului din Mediaș, lucrare de artă monumentală, realizată de Costel Badea, Eugen Cioancă și Dumitru Rădulescu

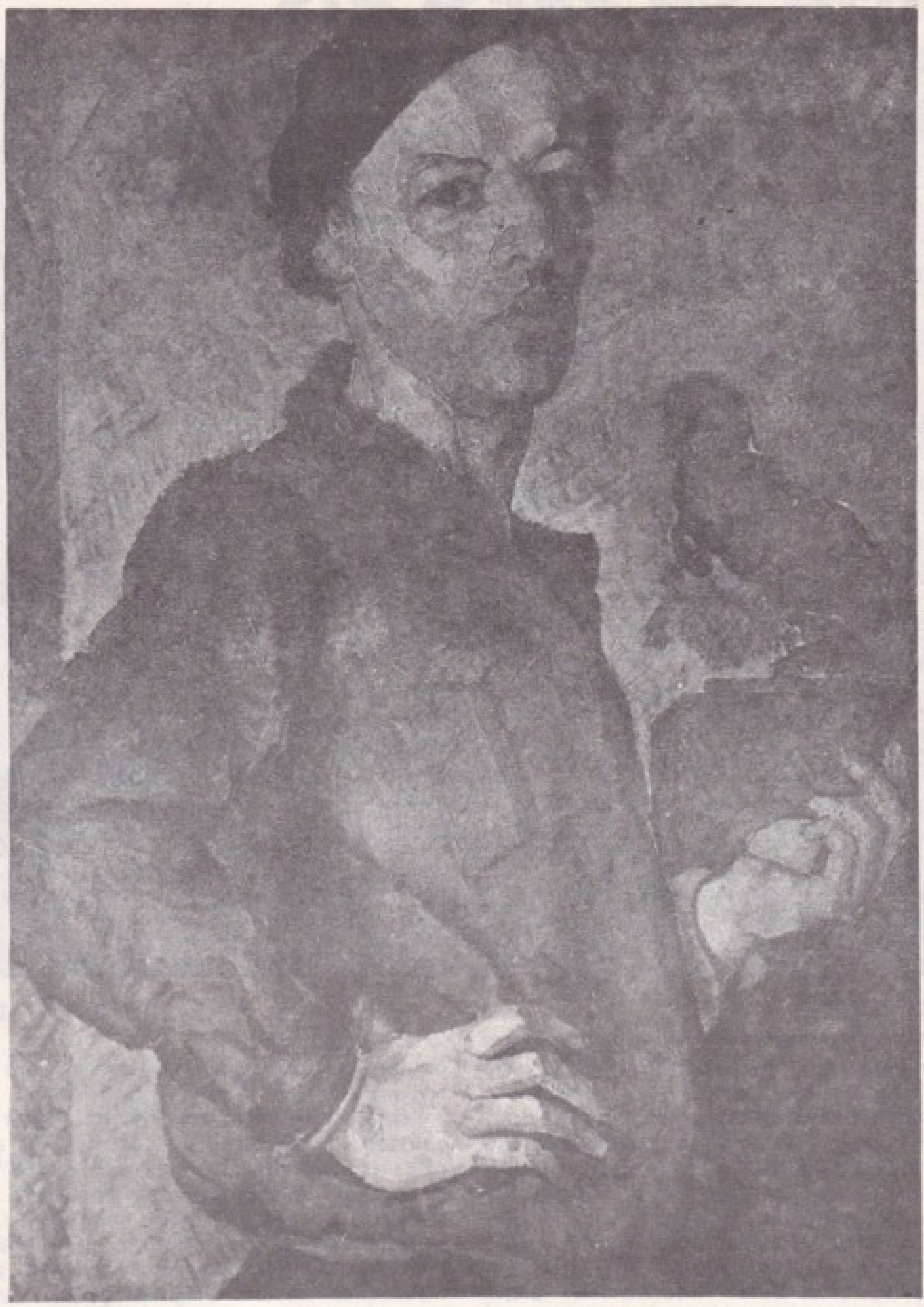

ANATOL VULPE : Autoportret

Dacă mai trăieşte, delatorul poate fi liniştit

CRIMA S-A PRESCRIS

CRIMA S-A PRESCRIS

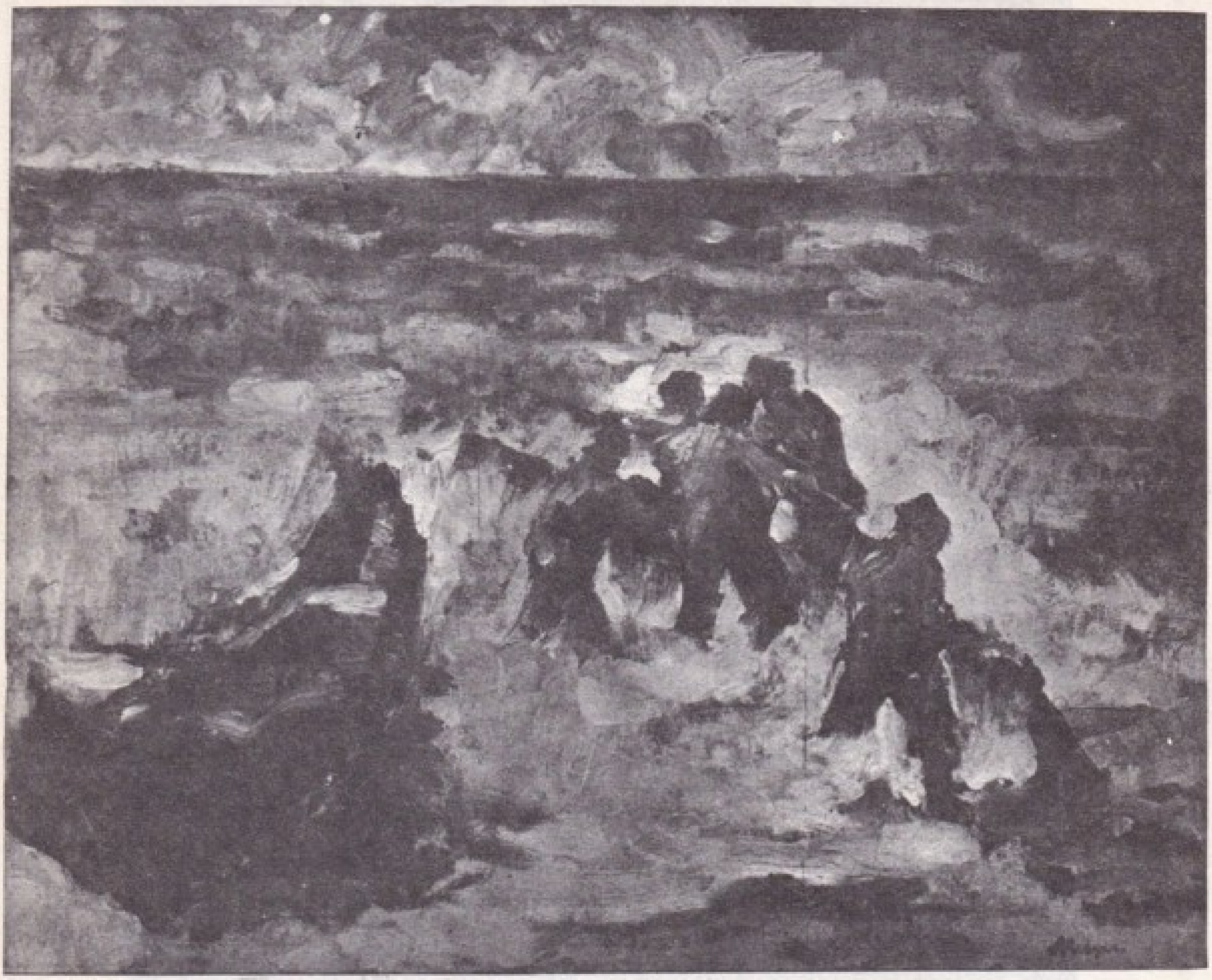

ANATOL VULPE : **Pescari**

În dimineaţa zilei de 8 aprilie 1946, ziarele Capitalei au prilejul, destul de frecvent în epocă, să anunţe o dublă crimă senzaţională. *Universul*, *Fapta*, *Jurnalul de dimineaţă* sau *Libertatea* relatează pe larg împrejurările asasinării pictorului Anatol Vulpe şi a prietenei acestuia, Elena Bogdan, funcţionară la Textila-Buhuşi. Moartea lui survenise sub gardul şirului de case de pe strada Doinei nr. 7, nu departe de depozitul Casei Pădurilor, iar Elena Bogdan fusese împuşcată în parcul Moşoiu, la o distanţă de circa 800 metri. Victimele petrecuseră seara zilei de 5 aprilie împreună, în restaurantul lui George Georgescu de pe bulevardul Pieptănari nr. 81, au ieşit din local în jurul orei 23 şi, din clipa aceea, nu se mai ştie ce s-a întîmplat. Destinul pictorului şi al prietenei sale s-a năruit sub vuietul împuşcăturilor auzite de un gardian aflat în post, de un ostaş în trecere, de nişte măturători şi gunoieri de stradă ce-şi făceau meseria de noapte. Şi nu ne mai putem permite să reproducem, din presa timpului, mersul anchetei. Ne-am apropia neîngăduit de mult de viaţa particulară a unor oameni care poate mai trăiesc şi ţelul nostru nu este acela de a răscoli răni uitate.

Însă este cert că cercetările întreprinse de chestorul Ion Canciu au pornit de la premisa că „asasinatul nu a avut ca motiv jaful"1). Aflat pe pragul pensionării, chestorul Ion Canciu strălucea prin exces de zel, arestînd pe oricine se interesa de trama morţii pictorului şi ar fi arestat şi nişte prieteni ai acestuia, dacă nu intervenea Lucian Grigorescu, cu bunul său simţ dezarmant. Oricum, a reţinut multă lume, a chinuit-o cu întrebări stupide şi, apoi, s-a resemnat s-o scoată de sub anchetă. În a treia zi a cercetărilor, lucrurile păreau să se lămurească. „În cursul nopţii este probabil să se facă o arestare senzaţională"2). Curînd, însă, ancheta se poticneşte într-un punct mort, se întoarce împotriva propriilor ei premise, şi sfîrşeşte printr-un anunţ distribuit tuturor ziarelor: „Sînt indicii că a avut o mare sumă de bani asupra lui, fapt pe care l-a ascuns Elenei Bogdan, Floricăi Cordescu şi celorlalţi amici ai săi".3) Iar chestura de poliţie 3 albastru implora „persoana ce i-a înmînat pictorului

Anatol Vulpe o sumă de bani în jurul zilelor de 3 şi 4 aprilie crt. să se prezinte pentru a da informaţiuni"4). Pentru a fi deposedat de această sumă fabuloasă de bani ar fi fost împuşcat pictorul Anatol Vulpe. Însă persoana implorată, bineînţeles, nu s-a prezentat nici astăzi la chestura de poliţie 3 albastru. Ficţiunea ei era cusută cu aţă albă. Şi, pornind de la realitatea că în primăvara lui 1946 un kilogram de carne de miel costa 14 000 lei, ne putem întreba cît de fabuloasă putea fi suma aceea şi, de asemenea, ne putem întreba dacă putea fi transportată de un singur om altfel decît cu sacul. Ideea unui Anatol Vulpe rătăcind printr-o noapte bucureşteană a primăverii anului 1946 cu un sac de bani în spinare ne-a spulberat-o în august 1982, aproape cu desperare, un fost prieten al pictorului, care ţine să rămînă anonim: „Stimate Mihai Pelin, adevărul e altul, Anatol Vulpe a fost un om foarte sărac!"

Este adevărat, erau vremuri foarte tulburi. Brigada lui Eugen Alimănescu arunca în joc mijloace mai mult decît speciale pentru a înfrîna criminalitatea. Dar fantezia infractorilor nu avea limite. „Prins în flagrant delict cu suma de 20 milioane" — anunţa *Universul*. „Banditii travestiţi în militari sovietici condamnaţi de Curtea Marţială" — relata *Revista Fundaţiilor Regale* nr. 4 din decembrie 1945, referindu-se la epilogul unui proces consumat la 4 octombrie, acelaşi an. În ciuda suspiciunilor chestorului Ion Canciu, un alt prieten al pictorului îndrăzneşte să descindă la Institutul medico-legal, unde era depus cadavrul lui Anatol Vulpe. „Mă apropii şi mă aplec — îşi evocă acesta impresiile — asupra figurii haotice, curgătoare ca o ceară ... Recunosc statura celui întins pe masă, hainele, pantofii, dar nu pot recunoaşte chipul dezlegat de orice legi ale simetriei. Doar mîinile şi-au păstrat conturul prelung şi limpede, mîinile în care muşcătura gloanţelor a desfăcut flori mari, sîngerii5). La autopsie, în cadavru s-au găsit nu mai puţin decît 15 gloanţe: şase de 6,35 şi nouă de 7,65 mm, calibru militar. Pictorul Anatol Vulpe încercase să se apere cu mîinile de gloanţele care l-au doborît în noaptea de 5 spre 6 aprilie 1946. Şi a fost înmormîntat la cimitirul Iancu Nou, la ceremonia funebră asistînd mama sa, Alexandrina Capşa, şi numeroşi pictori, membri ai grupului plastic democrat al Sindicatului Artelor Frumoase. Şi asta a fost totul.

Peste un an şi ceva, în iunie 1947, Ministerul Artelor i-a organizat o restrospectivă sumară, cu 16 lucrări din colecţia familiei: *Nud*, *Flori*, *Peşti*, două naturi statice şi, în rest, marine şi peisaje. Dar de atunci numele pictorului a dispărut pur şi simplu, ca şi cum posesorul lui nici n-ar fi existat, din orice evocare a epocii. Oameni care l-au cunoscut îndeaproape, şi care ar fi putut să-i reaprindă memoria, au tăcut decenii în şir şi continuă să tacă. Arhivele criminalistice din 1946 ale fostelor circumscripţii de poliţie 27 şi 29, fiind vorba despre crime prescrise, au fost, fireşte, distruse. Chestorul care orchestrase ancheta nu mai trăieşte şi chestorii de poliţie, îndeobşte, nu lăsau în urma lor memorii. Alexandrina Capşa, înspăimîntată de împrejurările neobişnuite ale morţii singurului ei fiu, s-a retras într-un tîrg de pe şoseaua Bucureşti — Cîmpulung Muscel şi cine vrea să ştie cum s-a prăpădit şi ce s-a ales din pînzele rămase în păstrarea ei trebuie să caute acul în carul cu fîn. Pictorului i s-au risipit pînă şi osemintele: la 9 iunie 1953, cineva inimos i-a prelungit dreptul de a se odihni în pămîntul amintitului cimitir Iancu Nou, dar astăzi, sub crucea mormîntului din parcela N, locul 70, zac osemintele altui nefericit. Mai mult, s-au răspîndit pe seama pictorului legende ciudate, de fapt variante ale aceleiaşi poveşti romanţioase din subtextul căreia transpare evidenta obstinaţie de a i se nega originea românească. Încît, în primăvara lui 1982, cînd am ajuns întîmplător înaintea unui tablou al artistului, am înţeles că am înainte nu numai opera unui om uitat. Lui Anatol Vulpe i-a fost ucisă pînă şi amintirea. Şi îmi recunosc aici neputinţa funciară de a accepta o asemenea nedreptate.

Cine a fost, de fapt, Anatol Vulpe? Prima şi ultima expoziţie personală a vernisat-o în 1935, la sala Mozart, fiind bine primită de public şi cronicari. Mai frecvent a expus în manifestări colective. La salonul oficial din 1933, George Oprescu abia îi remarcă prezenţa, şi nu deosebit de favorabil. Mai ştim că a expus şase excelente gravuri la salonul de alb şi negru din toamna lui 1939. În toamna lui 1940, Anatol Vulpe i se înfăţişează lui Paul Miracovici ca „un desenator îndrăzneţ şi lucid"6), iar Ministerul Artelor, în acelaşi an, îi achiziţionează o lucrare. În decembrie 1944 este elogiat de Petru Comarnescu şi *Catalogul critic al picturii române contemporane*, întocmit de Ion Goschin, consemnează: „*Vulpe Anatol*. Posibilităţi tehnice variate, cu multă prospeţime şi delicateţe de culoare. Efecte de armonie în culori topite, fără relief artistic. Artistul se află încă în faza evolutivă". În septembrie 1945, Florica Cordescu scria: „*Pescarii* lui Anatol Vulpe a fost una din cele mai picturale lucrări expuse în acest salon, mai aproape de tot ceea ce se cheamă pictură. Sentimentul, senzaţia sînt lăsate să vagabondeze liber, potolite doar de simţul netăgăduit al valorilor şi al compoziţiei. Neinfluenţat de nimeni, Anatol Vulpe este unul din cei mai personali pictori ai noştri. Păcat că nu-l putem cunoaşte decît fragmentar,

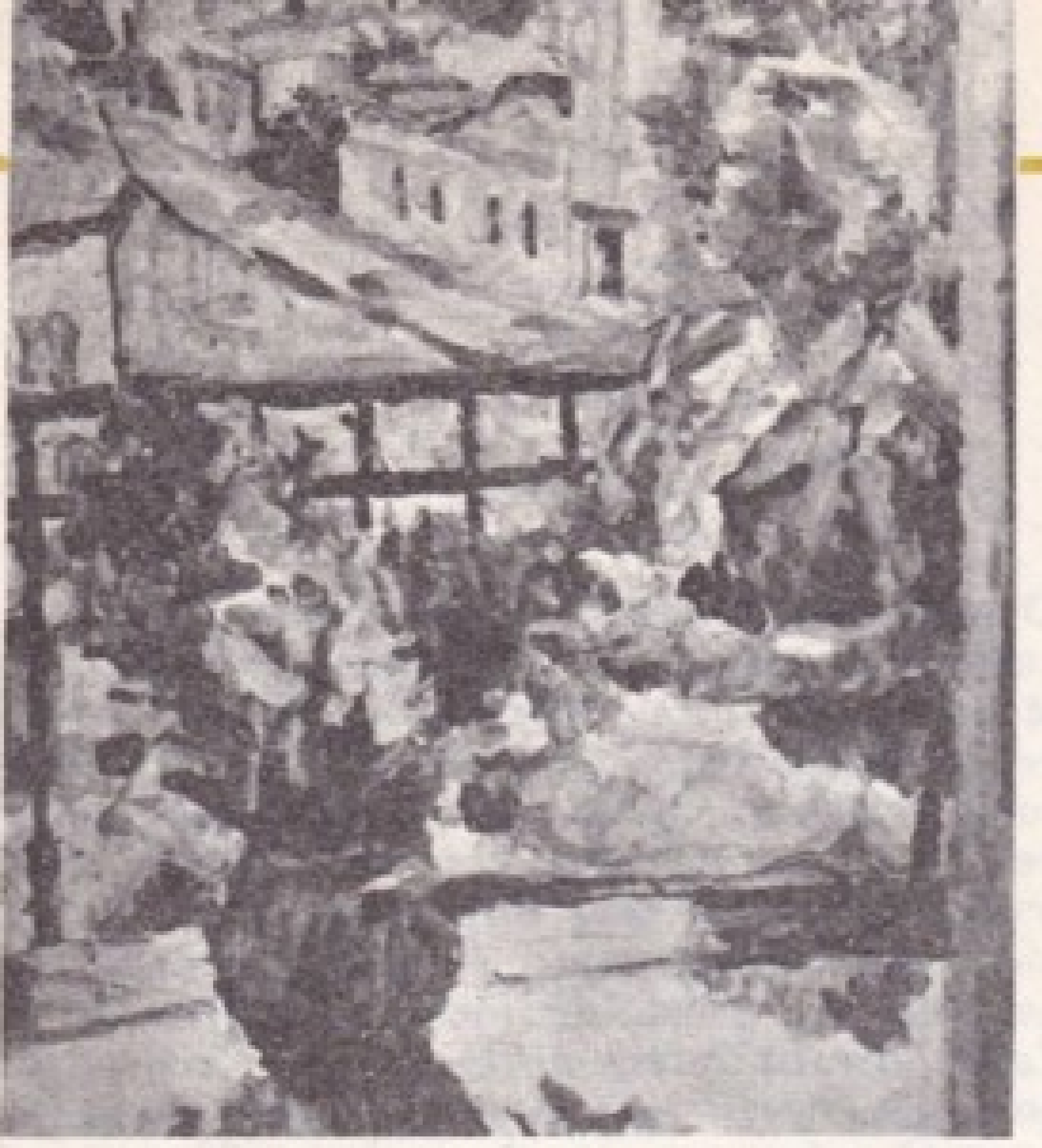

ANATOL VULPE : **Balconul**

de la un salon la altul"[7]). Şi ce s-a întîmplat cu strădania acestui pictor destinat unui viitor destoinic? În cea mai mare parte, s-a irosit.

În Muzeul de artă al R.S.R., însă în depozit, se păstrează şapte lucrări semnate de Anatol Vulpe: *Autoportret*, *Balconul*, *Pescari*, *Peisaj cu vapoare*, *Port* şi două naturi statice. În depozitele Muzeului Militar Central se mai păstrează portretul unui invalid de război, datat 1944, şi două proiecte de afişe cu tema „Tăcerea este scutul nostru. Duşmanul ascultă. Nu vorbiţi. Nu răspîndiţi zvonuri false", prea cunoscută celor ce au traversat anii războiului. Aceeaşi instituţie muzeală a transferat Muzeului Marinei două lucrări în ulei: *Vedetă distrusă la ţărm* şi *Submarinul se pregăteşte de atac*. Alte patru lucrări de Anatol Vulpe le-am depistat în colecţii particulare, aparţinînd îndeobşte unor apropiaţi ai pictorului. La una dintre ele nu ni s-a îngăduit accesul. Şi ce am mai putea adăuga la toate acestea pentru a întregi cît de cît imaginea unui om viu, cu identitate certă, cu existenţă socială? De asemenea, prea puţin. Distanţa în timp şi reticenţa supravieţuitorilor unei epoci revolute nu au fost în măsură să ajute prea mult reconstituirea noastră.

Pictorul Anatol Vulpe locuise un timp pe Splaiul Independenţei nr. 54 şi se mutase apoi pe strada Aviator Iuliu Tetrat nr. 3. La începutul războiului a fost mobilizat în cadrul Serviciului Militar de Propagandă, în grad de caporal T.R., fiind inclus în plutonul 2 Crimeea, de sub comanda locotenentului arhitect G.M. Cantacuzino. În primele luni ale conflagraţiei execută lucrări de pictură la Chişinău, Cetatea Albă şi Odesa. În 1942, dedicat aceleiaşi îndeletniciri, îl aflăm făcînd naveta în peninsulă, între Sevastopol, Karasubazar şi Kerci. Fără îndoială, era cea mai nevinovată şi mai paşnică modalitate de a participa la un război pustiitor. În iulie 1943 pleca din Sevastopol spre Caucaz, cu blocul de schiţe sub braţ. În toamna aceluiaşi an revine la Bucureşti, însă, curînd, la 16 noiembrie 1943, un curier al Serviciului Militar de Propagandă se prezintă la locuinţa sa din Aviator Iuliu Tetrat nr. 3 şi îl somează să se prezinte a doua zi în Calea Călăraşi nr. 39[8]). Era din nou concentrat, pentru a participa la expoziţia *Aspecte din pictura românească de război*, vernisată de armată, în decembrie 1943, în sala de expoziţii a Facultăţii de arhitectură. Expune cu acest prilej lucrările *Vedetă în patrulare*, *Vînători de munte*, *Pionieri*, *Submarin în acţiune* şi *După distrugerea cazematei*. Nici una dintre lucrările lui, precum nici una dintre lucrările expuse în expoziţia armatei, nu exalta războiul şi nu cultiva ororile lui. Dimpotrivă, artiştii preferau să rezolve probleme de culoare, de compoziţie, de peisaj. Deşi subiectele abordate vor intra curînd în dizgraţia Ministerului de Război[9]), pictorul este distins cu o menţiune în valoarea de 20 000 lei. Un supravieţuitor al plutonului de propagandă 1 Caucaz, de sub comanda sublocotenentului Edmund Wertiprach, ne-a asigurat că majoritatea lucrărilor de acest gen executate de Anatol Vulpe şi alţi camarazi ai săi, împreună cu kilometri întregi de filme cinematografice şi negative fotografice executate pe frontul de est au fost îngropate într-un loc necunoscut de pe Valea Lotrului, în vara lui 1944, cînd Serviciul Militar de Propagandă se repliase în zona Călimăneşti-Căciulata. E de aşteptat să fie recuperate numai printr-o întîmplare fericită. La 23 septembrie 1944, conform ordinului şefului Marelui Stat Major, secţia militară de propagandă a fost desfiinţată. Dar la data aceea Anatol Vulpe era demult demobilizat. Se despărţise de armată printr-un afiş-farsă, înfăţişînd o sticlă imensă, în curmezişul căreia caligrafiase un îndemn cam ciudat: *Nu denaturaţi adevărul!* Capitala era bîntuită ca niciodată de băuturi alcoolice falsificate. Proiectul de afiş există şi astăzi în depozitele Muzeului Militar Central. De ce apucă, armata nu se desparte uşor.

Şi, de acum, evenimentele unei vieţi scurtate fără nici o milă se precipită: în 1945, Anatol Vulpe execută lucrări pentru fosta Editură *Cartea Rusă*. De pildă, traducerea brută a memoriilor lui Stanislavski, *Viaţa mea în artă*, îi aparţine, dar a fost recompensată abia după moartea pictorului, mamei sale. În toamna aceluiaşi an dispare o lună din Bucureşti, motivînd lucrări în provincie, dar lasă cheia camerei sale unei vecine, secretară dactilografă la o cunoscută revistă literară din Capitală. La întoarcere, vecina îl anunţă că în absenţă a fost căutat de un ofiţer al unei armate străine, iar martorii acestei comunicări au avut surpriza să-l vadă pe pictor pălind. Şi a dispărut din nou, de data asta cu adresă: la Măldărăşti, la cula Olgăi Greceanu. Se reîntoarce în Bucureşti, în martie 1946 şi, la începutul lui aprilie, cum am văzut, survine tragicul lui deznodămînt.

Ca să aflăm aceste date prea sumare despre viaţa unui artist ucis la 39 de ani am apelat la numeroase amintiri estompate de depărtare. Le-am potrivit cap la cap, cu migală.

Am meditat asupra lor cu răbdare şi, prin excludere, am ajuns la singura concluzie rezonabilă: pictorul Anatol Vulpe nu a fost ucis decît de legenda creată în jurul originii sale. Şi legenda suna şi sună astfel: în tinereţe, mama sa, Alexandrina, ar fi fost balerină la teatrul de operă şi balet al unei strălucitoare capitale din nordul continentului; un prinţ dintr-o familie domnitoare ar fi plăcut-o nespus; dar o mare revoluţie a împrăştiat şi prinţii şi metresele lor în lume; şi aşa mai departe. Dacă acceptăm că această legendă a pus-o în circulaţie pictorul însuşi, trebuie să acceptăm şi o megalomanie *sui-generis*. Însă, iată ce scria Tache Soroceanu, prezentînd retrospectiva lui Anatol Vulpe din iunie 1947: „Avea o sfială şi o distincţie în port, în vorbă, în gesturi, care contrasta cu agitaţia permanentă, cu dorinţa evidentă de a se remarca a celor de o vîrstă cu dînsul. Nu brusca, ca alţii, soarta. Îţi făcea impresia că aşteaptă. Şi era mereu gata parcă să fie un spectator tăcut, rezervat — şi cînd vorbea glasu-i era domol, şoptit aproape, iar cuvintele puţine şi măsurate. Îi plăcea mai mult să asculte şi să aprobe. Ochii lui luminoşi dezvăluiau, însă, un spirit viu, prezent, atent la toate cîte se petreceau în jur, în lume. E totdeauna odihnitor să te întîlneşti cu asemenea oameni cuminţi, reţinuţi, cu nu ştiu ce învăluire de visare pe chipul lor!"[10] Acesta nu este portretul unui megaloman.

Am consultat, cu răbdare, aproape o duzină de memorii umane, am aflat şi adevăruri care nu se pot aşterne fără risc pe hîrtie, în consecinţă le păstrăm în memoria noastră, dar, de la bun început, ni s-a impus o distincţie certă şi semnificativă: prietenii cei mai apropiaţi ai pictorului nu cunosc legenda amintită mai sus; ceilalţi, care l-au cunoscut pasager sau întîmplător, nu au aflat legenda de la Anatol Vulpe, ci mereu de la alţii şi, oricum, *după* moartea pictorului. Şi devine din ce în ce mai limpede că legenda a fost ticluită şi pusă în circulaţie cu un scop tulbure, malefic. Şi ca să pot dovedi această afirmaţie trebuia să distrug legenda, să dovedesc neadevărul ei. Şi trebuie să vă mărturisesc, stimaţi cititori, că nu mi-a fost prea uşor. La capătul unei călătorii întreprinse în vara trecută, am găsit adevărul originii pictorului Anatol Vulpe îngropat în nişte magazii care cuprind, probabil, vreo cinci sau şase sute de vagoane de hîrtie răscoaptă de vreme. Dar am avut suficientă încăpăţinare şi foarte mult noroc. Iată certificatul de naştere al pictorului Anatol Vulpe:

România
Mitropolia Basarabiei
Arhiepiscopia Chişinăului
nr. 2655, 1928 martie 9

CERTIFICAT

Arhiepiscopia Chişinăului certifică că în registrele de stare civilă ale bisericii cu hramul Sf. Nicolae din parohia Bahmut, cercul 2, judeţul Bălţi de pe anul 1907 sub nr. 11 este înscris următorul act de naştere: „In anul una mie nouă sute şapte în ziua de şaptesprezece Februarie s'a născut iar în ziua de douăzeci şapte a aceleeaşi luni s'a botezat Anatolie, *părinţii lui: preotul Ioan al lui Gavriil Vulpe din comuna Bahmut şi soţia sa legitimă Alexandra a lui Iosif, amîndoi ortodocşi şi uniţi cu întîia cununie. Naşi au fost: preotul Pavel Ioan Buşilă din comuna Novaci şi Anastasia Dimitrie Prodan, soţia de preot din comuna Mânzăteşti. Taina Sf. botez s-a săvîrşit de preotul Constantin Prodan cu cîntăreţul Mina Borcan"*.

Taxa timbrului a fost plătită.

Arhiepiscop,
indescifrabil

Secretar,
indescifrabil

p. Arhivar,
indescifrabil

În sfîrşit, certificatul de naţionalitate al pictorului, eliberat de primăria municipiului Chişinău la 20 aprilie 1937, sub nr. 9712/17796 specifică limpede că Anatol Vulpe, fiul lui Ioan şi al Alexandrei, domiciliat în Bucureşti, Splaiul Independenţei nr. 54, „are naţionalitatea română".

Desigur, putem cădea de acord, împreună, că soţia unui amărît de preot de ţară nu putea fi, simultan, balerină într-o strălucitoare capitală situată cu 1500 kilometri ceva mai la nord de parohia Bahmut, cercul 2, judeţul Bălţi.

În trupul lui Anatol Vulpe, la autopsie, s-a găsit aproape un depozit de muniţie: 15 gloanţe, de două calibre diferite. Cei ce au apăsat pe trăgaci au fost sau nişte amatori ageamii, sau nişte militari în stare de ebrietate. Pentru că unui militar treaz sau unui profesionist al revolverului nu le trebuie mai mult de un glonte, două ca să ucidă un om. Însă e mai mult decît sigur că moartea violentă şi nemeritată a pictorului Anatol Vulpe a fost opera unui delator interesat, cu multă fantezie, dar şi cu credit la cei dispuşi să-l asculte. Dacă mai trăieşte, delatorul poate fi liniştit: crima s-a prescris.

MIHAI PELIN

1) **Jurnalul de dimineaţă** din 8 aprilie 1946
2) **Libertatea** din 10 aprilie 1946
3) **Fapta** din 19 aprilie 1946
4) **Jurnalul de dimineaţă** din 19 aprilie 1946
5) **Revista Fundaţiilor Regale** nr. 6 din iunie 1946
6) **Universul literar** din 7 decembrie 1940
7) **Revista Fundaţiilor Regale,** serie nouă, nr. 1 din septembrie 1945
8) **Arhiva Ministerului Apărării Naţionale, Marele Stat Major,** fond 5447, dosar 148, fila 243.
9) Idem dosar 149, fila 152
10) ***** Salonul Oficial. Expoziţii retrospective. Catalog editat de Ministerul Artelor, Bucureşti,** 1947, p. 67

REPORTER LA NEW YORK

Acasă la Ione

— Ai vrea să stai de vorbă cu Lisette?

Întrebarea mă prinde pregătit. Vreau să stau de vorbă cu toţi cei care vor să stea de vorbă cu mine. Am făcut asta întotdeauna, acasă sau departe de casă, cînd am simţit, în tresărirea clipei, evenimentul. Nu ne este permis să ratăm ocazii cu care nu ne mai întîlnim. Cel puţin nu din vina noastră. M-am aflat la un moment dat la Casa Albă, într-o sală situată doar la cîţiva metri de Biroul Oval, cu şansa de a-l întîlni pe şeful, de atunci, al Executivului. Evenimentul nu s-a produs, din motive exterioare nouă, celor care îl aşteptam, dar dacă nu aş fi dat curs invitaţiei de a merge în Sala Roosevelt, mi-aş fi reproşat. Am intrat cîndva în biroul celui care astăzi este vicepreşedintele Statelor Unite şi îmi amintesc de clipa în care ne-am strîns mîna şi am pronunţat numele ţării de unde vin: „Îl cunosc pe domnul..." şi a pronunţat numele unui diplomat român cu care îşi intersectase paşii în cariera-i timpurie. „Aminteşte-i că are să-mi plătească un pariu de la un meci de tenis..." a adăugat rîzînd, făcîndu-mă să cred că ne cunoaştem de cînd lumea şi nimic mai firesc, după aceea, să zîmbim împreună în faţa aparatului de fotografiat.

N-am să uit toată viaţa discuţia telefonică cu Mircea Eliade, într-o seară de toamnă, la Chicago, prelungită de cîteva conversaţii, la telefon şi ele, cu doamna Eliade. Cumnata lui Ionel Perlea. Sora doamnei Lisette, către care mergem acum, Eugen şi cu mine, traforînd un oraş abordat de somnolenţa serii, lăsat în stăpînirea farurilor, a muzicii de noapte, a tăcerilor fastuoase din apartamentele de lux.

— Intraţi, intraţi, uşa-i deschisă! Poftiţi!

Voce de om sănătos, în putere. La parter, în capul scării, am mai verificat odată adresa: 330 East 79 Street. Mă uit la cutia de scrisori rezervată apartamentului 2 A şi descopăr confirmarea — numele proprietarului: *I. Perlea*. Ca şi cum cu doar trei metri deasupra noastră ne-am aştepta să vedem în persoană pe însuşi Maestrul.

Luăm loc în camera cea mare de oaspeţi şi din momentul în care începe discuţia ne înstăpîneşte sentimentul de linişte. Atmosferă de familie, şi parcă ne-am conversa la gura sobei, în adîncimile căreia şi-ar rostui destinul energetic trupuri de salcîmi din ţinutul Tecucilor ori din întinderea Bărăganului. E cald şi frumos. Dar căldura aparţine casei, iar frumosul se naşte din ţesătura frazelor făcute să deseneze în carnetul meu frînturi de viaţă. Disparate, care cum vin în minte, aspirînd în a defini întregul.

— Ionel era la „Scala". Dirija un imens succes. L-a văzut Toscanini. L-a chemat la „Metropolitan".

— Totuşi, Ionel Perlea n-a rămas la „Metropolitan".

— Opera din New York avea atunci, ca director, pe Rudolf Bing. Un bărbat înalt, uriaş. Mi-a făcut mereu impresia că este de trei ori mai înalt ca Ionel. Nu s-au înţeles. N-a vrut iniţial să-i dea „Tristan". „O dăm unui german", susţinea. „Ce voi face eu?" „Traviata", i-a răspuns. „Bine, dar nu sînt italian..." Şi tot aşa. A dirijat „Tristan şi Isolda". S-a spus atunci că de la Gustav Mahler „Metropolitanul" n-a avut aşa dirijor... În cele din urmă, despărţirea s-a produs: „Dumneata nu mă placi pe mine, eu nu te plac pe dumneata", i-a zis Ionel. I-a rupt contractul în faţă. Fusese semnat pe cinci ani. Bing nu suporta succesul unui artist. Din cauza lui a plecat la Callas de la „Metropolitan". El se zbătea pentru succesul trupei, dar nu suferea personalităţile. Îl indispunea succesul lor.

— Dar nu vreţi să serviţi nimic, domnilor, haideţi, aici în sufragerie este gheaţa, aici sînt sticlele, aduc imediat din cuptor nişte frăgezele, să nu uit să le scot la timp.

În sufrageria curată ca un pahar, lucrurile stau, aşa este toată casa, ca în zilele cînd familia Perlea se reunea, în plenul ei, în tihna căminului la masă. Deci şi desenele de pe pereţi. Unul din ele este semnat: Eugen Ionescu. Un tablou de format mic, o natură moartă, poartă numele lui Corneliu Baba. „Îl vedeţi, domnule? Transmiteţi-i gîndurile noastre frumoase. Îi dorim lui şi doamnei sănătate multă."

Ne instalăm în fotolii. În spatele meu, pe perete, un tablou mare, atracţios, luminător. L-a făcut Viorel Mărginean.

Perlea

— Ionel a scris Quartetul de coarde la 21 de ani. A luat premiul Enescu. Cînd am fost în România, în '69, am lăsat acolo scrisorile lui Enescu adresate lui Perlea. Erau de o căldură deosebită. Încheie, într-una din ele, aşa: „Mergi înainte!" Continuă, ai mare talent. Nu te lăsa impresionat, învins de geloşi şi invidioşi".

Pe peretele din dreapta mea, portretul Maestrului. Cu mîna bătînd aerul, ieşind din cadru.

— Corneliu Baba l-a pictat. A avut o expoziție la New York. Era la un an după moartea lui Ionel. O prietenă mi-a propus să vizităm expoziția. Cînd să ies pe uşă, aud telefonul. Mă întorc şi grăbită cum eram, ridic receptorul cu gîndul de a încheia cît mai repede: „Bună ziua, Baba la telefon". „Cine anume, spune repede că trebuie să ajung într-un loc şi nu pot întîrzia". „Doamna Baba, soția pictorului. Voiam să vă invit la expoziție". I-am dat asigurări că aşa voi face. Mai mult decît atît, i-am spus că de asta o şi repezisem, vrînd să ajung mai repede acolo...

Amintirea acelei întîmplări vesele sparge tristețea care amenința să devină suverană la un moment dat.

Cînd o fi început muzica să-i dea tîrcoale?

— Era mic Ionel. Trei — patru ani. A pus scaun peste scaun, s-a urcat pe pian şi a început să dea din mîini. A căzut jos şi şi-a scrîntit mîna.

Este amintirea „muzicală" cea mai veche din biografia dirijorului. Bunica mamei era pianistă.

— Cînd a venit în America, a fost aşteptat de ziarişti. La vamă, chiar. Cineva l-a întrebat: „Cui datorați talentul muzical?" „Amuzicalității totale a tatălui meu", a răspuns Ionel. „Muzicalității totale, ați spus?". „Am spus bine: amuzicalității".

Ionel le-a povestit o întîmplare din studenția tatălui la Viena. Se afla într-un grup de prieteni la Operă, dar după primul act, Perlea-tatăl, deloc entuziasmat de ce aude şi vede, a decretat: „Plecăm!" Colegii au rămas, el a plecat să-şi continue seara într-unul din localurile vieneze. Era noaptea marelui incendiu care a devastat clădirea Operei, soldat cu atîtea pierderi de vieți omeneşti. „Un meloman adevărat n-ar fi părăsit Opera vieneză pentru nimic în lume. Dar ar fi pierit odată cu ceilalți. Iar eu nu m-aş fi născut."

— Cine îi erau prietenii?

— Silvestri. Se considera într-un fel elevul lui Ionel, deşi a existat o diferență de vîrstă nu prea mare. Dar a învățat de la el. Şi recunoştea asta. Cu Toscanini era foarte bun prieten. V-am spus, el l-a adus la „Metropolitan". Mă aflam în relații apropiate cu o fată a lui Toscanini, Vali, şi ne vizitam destul de des. Într-o seară, la ei acasă, Arturo Toscanini mă ia de-o parte şi îmi spune: „Eu am fost considerat nebun după muzică. Bărbatul dumitale este şi mai nebun".

Îmi fuge gîndul la Perlea-profesorul. Şi întreb:

— Ce pot să vă spun? Cred că se purta just cu elevii lui de la Conservator. Ridica pe merituoşi, cobora pe lipsiții de talent.

Îşi aminteşte ceva legat de Perlea şi de Orchestra Radiodifuziunii din Bucureşti.

— Ionel dirija orchestra radio. A fost chemat într-o zi la directorul muzical Mînzatu. „Trebuie să facem ceva pentru a ridica orchestra, să mai dăm afară pe cîțiva". „Bine, şi eu mă gîndeam că ar trebui să mai împrospătăm orchestra". Ionel primeşte o listă şi îşi pune mîinile în cap. „Domnule, dacă vrem să îmbunătățim lucrurile, dăm afară pe cei răi, nu pe cei buni". Acest Mînzatu făcea politică legionară şi vrea să scoată pe mai mulți pe motivul că sînt evrei. Ionel s-a opus. Pe chestia asta l-au dat afară. Înțelegi? L-au dat afară de la radio pe Ionel Perlea!

REPORTER LA NEW YORK

Acasă la Ionel Perlea

Mă uit din nou pe pereţi. O fotografie mare. Lisette Perlea, Eugen Ionescu, ambasadorul francez la Washington cu soţia. Surprinşi în locul unde stau eu acum, cu tabloul lui Mărginean în background.

— *Vă vedeţi cu domnul Ionescu?*

— Cînd vin la New York, stau la noi.

— *Care erau preferinţele lui Ionel Perlea?*

— A spus întotdeauna: slăbiciunea mea este Mozart. Apoi Beethoven.

Revenim la momentul vizitei la Bucureşti:

— Cînd a venit Maestrul din ţară ne-a spus: orchestra românească este extraordinară!

Intervenţia aparţine doamnei Cristina.

A sosit puţin după venirea noastră, şi-a ocupat locul în fotoliu şi intervine în discuţie cu vorbă apropiată, de prietenie.

„O mare admiratoare a lui Ionel", sunaseră edificator cuvintele doamnei Perlea şi cu asta ne subliniase probabil îndeajuns.

— Bine că spui tu asta. Aici şedea, pe fotoliul unde stau eu acum. De aia mă şi aşez pe acest fotoliu. Dragul de el, parcă îl văd, aici sta. Aici sta el. Îl aud şi acum: „Mi-a dat douăzeci de ani *dusul* în ţară". Orchestra de la Bucureşti a depus cele mai fantastice eforturi. Doamne, l-au primit ca pe un prinţ! Îmi amintesc serile cînd concerta la Ateneu. Îl aştepta lumea afară să-l vadă, să aplaude. Chiar şi copacii din parcul Ateneului erau plini de oameni. Pe urmă la el în sat, la Ograda...

Poartă o rochie de seară, de culoare închisă. Un fluturaş cu pietre verzui sticleşte din locul broşei.

— Ionel adòra România. Dorea atît de mult să meargă acasă. Cînd am aflat de boala lui boală de care el nu avea să afle, am zis că trebuie să mergem neapărat. Şi am mers. Am mers în România cu imensă bucurie. Cîndeam că nu am dreptul să-i refuz asta. Am fost primiţi regeşte.

Dintr-o cadră pierdută parcă în mulţimea tablourilor prinse pe pereţi, două care rătăcesc într-o margine de sat.

— Şi cel de colo este semnat, ca si acesta, de Baba. Doreau să mai rămînă cîteva zile la New York după închiderea expoziţiei. I-am invitat la noi. Nici nu îi simţeam că sîntem în acelaşi apartament. Am vrut să intru de cîteva ori în dormitor pentru a le aerisi camera. Mi-au interzis. Cînd să plece am înţeles şi de ce. Tabloul acela, al lui Ionel, l-a lucrat Corneliu Baba atunci. Doreau să-l văd doar cînd va fi gata.

„Cel de colo" înseamnă un cîmp presărat cu trei efigii. Ionel Perlea în trei ipostaze: în faţa orchestrei, dirijînd, dus departe în fiordurile doar de el pătrunse ale muzicii; în faţa aceleiaşi imaginare orchestre, privind cu asprime, biciuind din ochi instrumentul nedisciplinat; un om pleacă dintre noi şi ridică mîna a salut...

— *Cum dirija Perlea?*

— Avea întotdeauna trac. Spunea mereu că un artist care trăieşte cu adevărat nu poate evita tracul. Ionel era de o sobrietate fantastică. Avea totdeauna partitura şi pupitrul în faţă. Ţinea să nu lase publicului impresia de superficialitate. Credeţi-mă: era de o distincţie, de o delicateţe sufletească cum nu cred că mai poate exista cineva pe lume. Cîştiga enorm. Dar bani n-a avut niciodată. Nu l-au fascinat. Prea era bun, larg la inimă, generos, iertător. Glumea uneori, declarînd pe tonul cel mai serios: Astă-seară cinăm la ... şi pronunţa numele cîte unui restaurant celebru. Interveneam amintindu-i că toţi banii noştri sînt atît... Se amuza, şi încheia prin a decide să mîncăm ... acasă.

Recunosc în desenul, nu departe de mine, pe Maestrul.

— Ionel, în lagăr. Desenul e de Drăguţescu. Naziştii au încercat să-l ademenească. „Semnezi sau mergi în lagăr?" A preferat lagărul. Unsprezece luni am stat acolo ...

Noi, cei de-acasă, ne amintim înregistrările cu Orchestra din Bamberg. Întreb de colaborarea Maestrului cu orchestra care îmi sună a permanenţă. Cum s-a născut binomul Perlea-Bamberg?

— La Bamberg a fost invitat. I-a plăcut. Spunea că orchestra din Bamberg este cea mai bună din lume. Orchestra la rîndul ei l-a adorat. Aşa a început o activitate comună, care avea să dureze.

Mă gîndesc la o fotografie care ar putea însoţi reportajul meu de la această reşedinţă newyorkeză a lui Perlea. Întreb. Mi se pune pe masă un vraf de poze, mari şi mici, dar mai ales mici, de formatul celor ce ni le făceam de Sîntă Mărie la noi în sat. Cît de mare poate fi pretenţia unui dreptunghi de hîrtie, de mărimea unei cărţi de vizită, în a reduce la formatul

DOMENICA 20 APRILE · Ore 15
PREMIO EMANUELE FILIBERTO
L. 1.200.000
PRIMA RA
AMEDEO MOZART
MENOTTI · GIULIETTA SIMIONATO
ELLO CORTIS · FRITZ OLLENDORFF
PERLEA
MBO CLUB
NELLA
Velodro
CULTURA
CASA

Ionel Perlea şi doamna Eliade în faţa afişului care anunţă spectacolul de la Scala

său chipuri şi suflete ireductibile? Mi se spune să aleg. Cît vreau şi ce vreau. Descopăr un Ionel Perlea tînăr, uimitor de tînăr. De frumos şi de tînăr. Ionel şi fiul său, la o masă de restaurant, în spatele aparatului aflîndu-se probabil Lisette. Ionel şi cumnata sa, la „Scala", în faţa afişului ce-i anunţă numele. Doamna Perlea şi Eugen Ionescu. Mircea Eliade şi soţia, sora doamnei Lisette. O fotografie ca toate celelalte dar care mă face să tresar: Ionel şi Lisette la Ograda, în mijlocul sătenilor veniţi să-i salute, să le vorbească. În spate, deasupra, firma magazinului sătesc. Lisette mergînd de mînă cu Ionel, făcîndu-i parcă drum prin mulţime.

— Ai fost eroul care l-a purtat, mi-a spus cineva. N-am fost erou. Dar am fost toiagul lui. Eram acolo unde avea nevoie de mine.

— Vorbiţi mai des cu familia Eliade?

— Bilul meu de telefon, domnule, este cît o chirie! Şi al meu şi al lor. Vorbim în fiecare zi.

Scoate din bibliotecă mai multe volume, în limba franceză, cu dedicaţiile scrise de Mircea Eliade. „În curte la Dionis" — „Pentru Lisette"; „Coloana nesfîrşită" — „Lui Ionel Perlea" (tipărită) şi de mînă: „Pentru Lisette, frăţeşte, Mircea"; „Pe strada Mîntuleasa" — „Pentru Lisette, Mircea Eliade."

Sărim de la un nume la altul. L-au cunoscut pe Brâncuşi.

— Eram invitaţi, Ionel şi cu mine, la fratele lui Mihalovici. Lîngă noi un ţăran român autentic pe care îl priveam cu admiraţie. Observînd, Ionel mi-a şoptit, înainte de a mă prezenta: Nici nu ştii tu cine este acest ţăran!

La doi metri de noi, o măsuţă stil, arcuită cu eleganţă. Biroul lui Ionel Perlea. O mică bijuterie a genului. Ceva mai încolo, pianul. Pianul lui Ionel Perlea. Deasupra, un cap de rinocer — de cristal — desprins în două.

— Le-a lăsat aici Eugen Ionescu. Ni le-a făcut cadou. Le primise în dar de la „Casa franceză" de la „New York University".

Evocăm nume ştiute. Unele trecute în lumea umbrelor.

— Ralea? L-am cunoscut la Iaşi. Un om extraordinar de interesant. Şi pe fiica lui, Catinca, o ştiam. Fermecătoare fată.

REPORTER LA NEW YORK

Acasă la Ionel Perlea

Cînd vine vorba de Moldova, Lisette Perlea se simte, odată în plus, provocată să dea drumul la amintiri. A copilărit la Tecuci. Familia are rădăcinile în veacul lui Ştefan cel Mare, în familia hatmanului Şendrea. Ştim ctitoria de la Dolheştii Mari? O ştim, dar n-am vizitat-o. Am fost în schimb pe-aproape, la Probota şi-i explic cum arată biserica lui Petru Rareş. Nu e nevoie. Îmi scoate o carte groasă în care se regăsesc monumentele noastre medievale. Inclusiv biserica ridicată de portarul Sucevei, cumnat cu Ştefan cel Mare. Fiecare rînd a fost subliniat. Fiecare dată, fiecare nume.

Vorbim despre Ion Marin Sadoveanu. Relatez cum şedeam noi, studenţi fiind, şi ca noi cîteva milioane de oameni, să-i urmărească prelegerile despre teatru ţinute fără să clipească în faţa camerei de luat vederi.

— Mi-l amintesc. Îl ştiam de cînd Ionel era director general al teatrelor. Eu, care nu am memorie deloc, uite, mă uit la dumneata şi parcă îl văd. Păcat că nu este aici Mircea. I-ar face plăcere să te audă vorbind.

Mă gîndesc la plecare. O discuţie pe acest ton nu s-ar putea termina nici mîine dimineaţă, dar politeţea îşi are frontiere greu de depistat uneori şi cu atît mai uşor de încălcat...

— Domnule, mi-au scris din ţară că vor să facă o casă memorială pentru Ionel, la el în sat. Poţi să vorbeşti dumneata cu cei de acolo?

— Evident, m-aş bucura să port cu mine un mesaj, oricare ar fi el.

— Spune-le că îi ajut cu tot ce pot. Le stau la dispoziţie, numai să ştiu că fac asta pentru Ionel. Vin şi eu, cu cea mai mare plăcere în România. Vin să văd.

Se opreşte cîteva clipe, se întoarce spre mine şi auzind ce-mi spune simt că am datoria să mă consider ajuns în punctul de unde creionul nu poate trece mai departe:

— Cînd eu voi muri, domnule, las cu limbă de moarte să fiu incinerată, iar pietricelele mele împreună cu pietricelele lui Ionel vreau să fie răspîndite pe pămînt românesc.

NEAGU UDROIU ■

Ionel Perlea împreună cu fiul său

VIAȚA ÎNCĂ PLINĂ DE TAINE A CELULEI

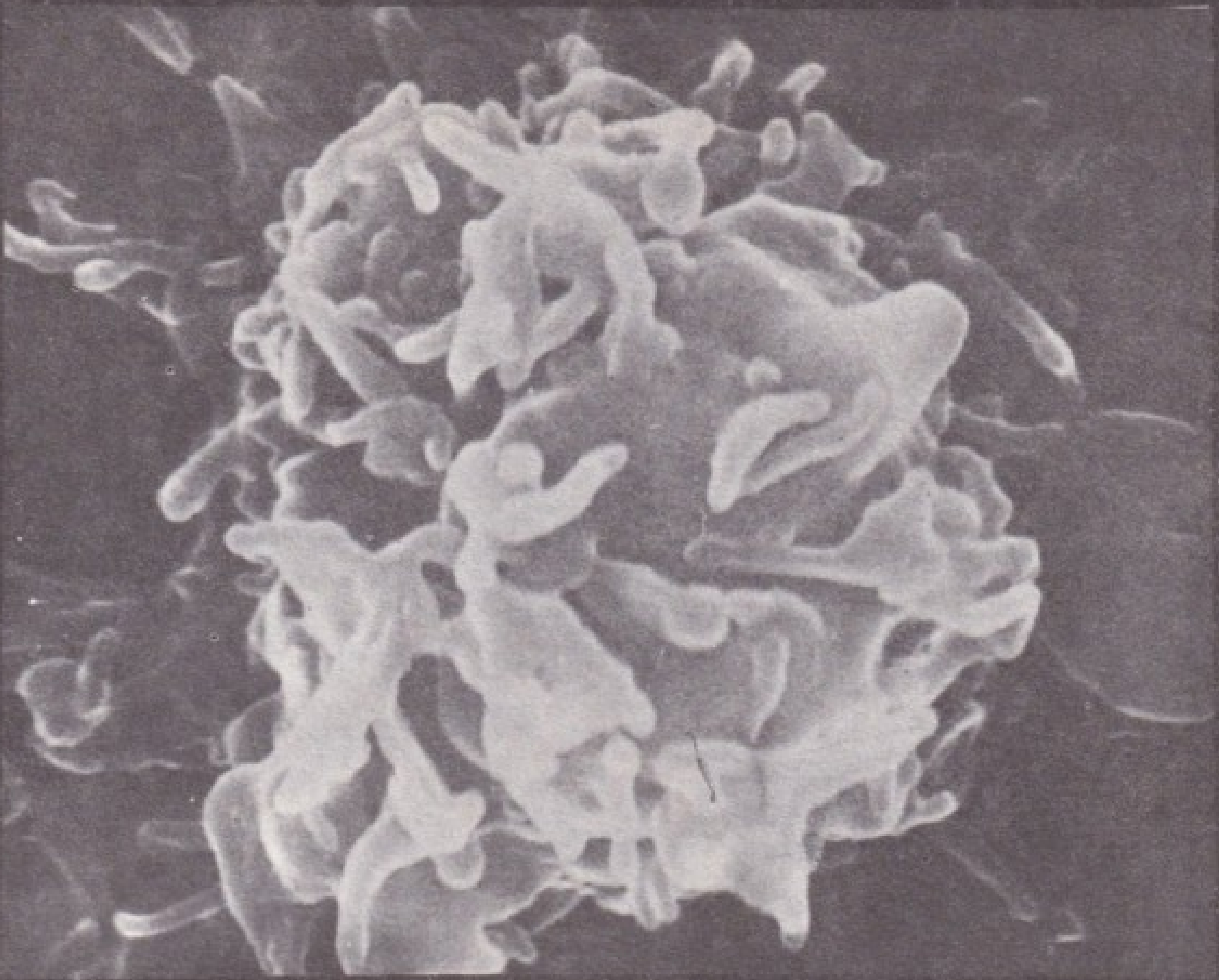

MONOCIT-MACROFAG „FURIOS". (x25.000)

COOPERARE MACROFAG-LIMFOCIT „T" DUPĂ FAGOCITAREA BACILILOR TIFICI. (x8.000)

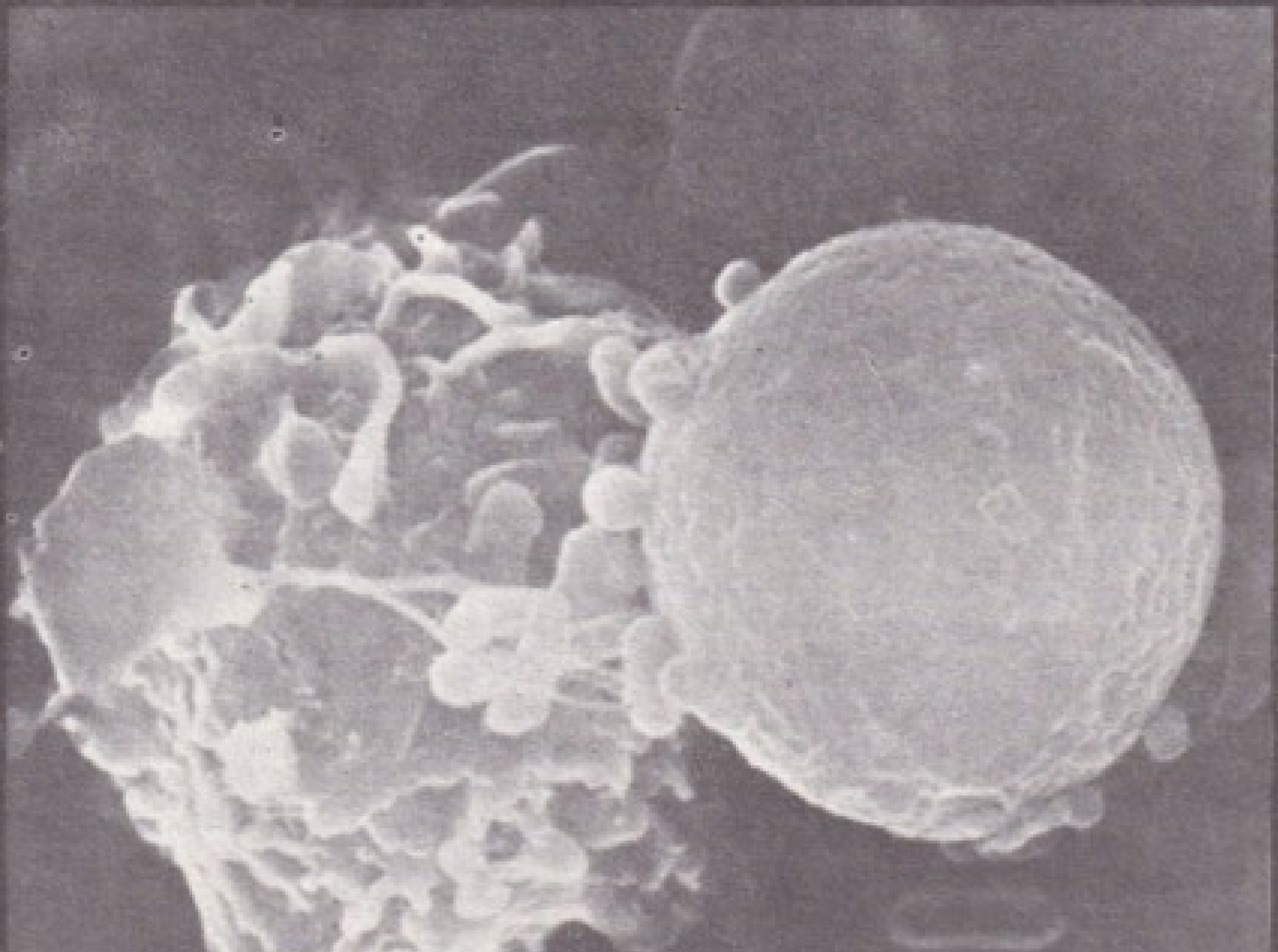

VIAȚA ÎNCĂ PLINĂ DE TAINE A CELULEI

Tehnica de microscopie electronică în baleiaj este una dintre cele mai noi și sofisticate tehnologii cunoscute în științe. Ea a cunoscut un avînt important în anii '70, cînd au apărut mai multe centre pe plan mondial și implicit lucrări științifice. Acest gen de microscopie, spre deosebire de celelalte, permite în mod exclusiv obținerea de informații dintre cele mai utile la nivelul arhitecturii externe ale membranei celulare. Aceasta devine posibilă datorită acoperirii cu un strat de metal a preparatelor ce urmează să fie examinate și bombardării acestui strat cu electroni de la nivelul filamentului de tunosten a microscopului. În acest fel vor lua naștere electroni secundari, care se vor reflecta de pe suprafața de explorare și vor genera pe ecranul de examinare imaginile în relief, tridimensionale, ale celulelor examinate. Acestea se pot observa la măriri ce variază în funcție de necesități între 20 și 300.000 de ori.

În 1976 a luat ființă și la noi în țară primul laborator de microscopie electronică de baleiaj, cu profil de biologie și medicină, la Institutul de cercetări veterinare și biopreparate „Pasteur", în cadrul Secției de viroze majore. Prin grija permanentă a conducerii superioare de partid, în cei șase ani de activitate s-au obținut o serie de date care au permis investigații noi în patologia animalelor cu pondere zootehnică și în patologia umană. Să menționăm două dintre cele mai deosebite fenomene care se petrec în sîngele periferic în unele boli interne, nedescrise în literatură, și care nu pot fi puse în evidență altfel decît prin tehnica electronoptică de baleiaj:

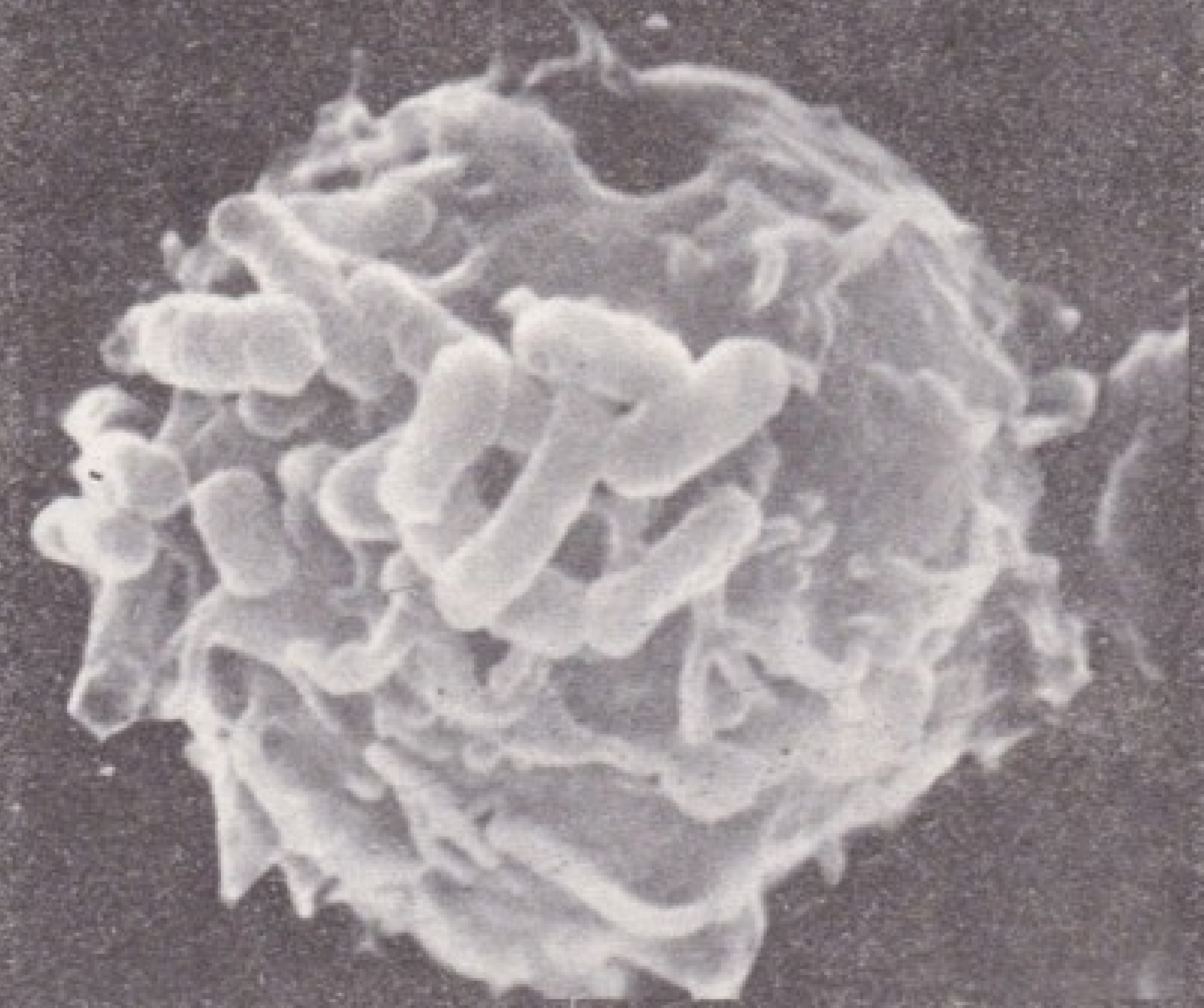

MACROFAG FAGOCITÎND BACILI TIFICI (x17.000)

1. Descoperirea fenomenelor tip „Killer" în sîngele periferic la bolnavii cu boli interne cu componente imune (hepatită cronică, ciroză hepatică, sclerodermie, lupus eritematos diseminat), lucrare redactată de dr. doc. D. Micu și dr. N. Manolescu, publicată în Revista română de medicină internă, nr. 3/1982. În mod normal, în sîngele periferic de om, celulele mononucleare sînt repartizate procentual astfel: limfocite „B"-20, limfocite „T"-75, monocite macrofage-5. Limfocitele „B" sînt cele care inițiază și definitivează elaborarea de „arme chimice" dintre cele mai sofisticate (imunoglobulinele specifice unor antigene date), limfocitele „T" colaborează cu monocitul macrofag pentru a primi informații despre „noi pătrunderi" pe teritoriul organismului uman sau animal a diferiți „microagresori" (microbi, virusuri, celule sau ciuperci) după care elaborează și aprobă planul de luptă care poate fi atribuit spre execuție limfocitelor „B", deci se ordonă un răspuns chimic de apărare sau se dictează unui „comandou" de luptători, limfocitele „T-K", să efectueze un fenomen killer asupra invadatorilor sau cele două elemente de bază ale defensivei organismului uman sau animal să conlucreze simultan. De asemenea, tezaurizează matricea chimică a noului agresor în ADN-ul limfocitelor „T" M (cu memorie). În fine, celula monocită-macrofagică este cea care alături de granulocitele neutrofile efectuează fagocitarea elementelor străine pătrunse în organism, prelucrează chimic informația antigenică nou captată și informează centrul coordonator al defensivei organismului, limfocitul „T".

Aceste date sînt binecunoscute și unele faze au putut fi puse în evidență și „in vivo" în sîngele periferic grație microscopiei electronice cu baleiaj. Dacă aceste fenomene au fost puse în evidenţă de mai mult timp de către imunologi prin metode imunochimice, microscopia electronică cu baleiaj practic le-a confirmat şi morfospaţial. În paralel, microscopia electronică cu baleiaj a reuşit să identifice un alt fenomen celular morfospaţial care nu a mai fost pus în evidenţă cu alte mijloace de investigaţie, fapt subliniat de autorii români D. Micu şi N. Manolescu. Se cunoaşte că într-o serie de boli cu evoluţie cronică avînd componente imune şi autoimune la nivelul ţesuturilor şi organelor afectate apar colonizări de limfocite „T" şi multe limfocite TK. În sîngele periferic numărul acestora scade, crescînd în mod anormal numărul limfocitelor „B" care antrenează şi o gravă perturbaţie a sindromului umoral imunoglobulinic. În aceste condiţii, în mod surprinzător, celulele monocito-macrofage cresc în număr, îşi schimbă oarecum înfăţişarea devenind „celule furioase" prin hiperplazia elementelor de arhitectură membranală şi încep să efectueze fenomene killer avînd drept ţintă tocmai limfocitele „B", mult crescute numeric. S-au putut filma fazic aceste momente începînd cu apropierea de ţinte şi apoi înglobarea lor de către citoplasma macrofagului cu distrucţia celulară. Acest fenomen va trebui în continuare verificat şi corelat clinic pentru a se vedea ce valoare şi cînd o are pentru stabilirea evoluţiei bolii, a prognosticului şi chiar a urmării efectelor terapeutice.

2. Un alt aspect ce a putut fi relevat graţie tehnologiei electronoptice în baleiaj este relaţia macrofag-trombocit în cursul infarctului mioardic acut de către prof. dr. C. Carp, dr. N. Manolescu şi dr. Carmen Ginghina. Înainte de apariţia infarctului miocardic apar grave fenomene de modificări ale arhitecturii membranei trombocitelor sangvine. Dacă în stare obişnuită trombocitele normale oscilează în jur de 85—90 la sută şi numai 15—10 la sută sînt cu aspect patologic, în cursul orelor premergătoare infarctului miocardic şi în cursul evoluţiei bolii raportul numeric între trombocitele normale şi cele patologice se inversează. În plus, apare tendinţa aglutinării trombocitelor prin citoaderenţă. Apoi, aceasta devine o regulă, formîndu-se veritabile pseudocelule gigante ce depăşesc cîteva sute de microni în diametru. Concomitent are loc o creştere în sîngele periferic a numărului şi calităţii celulelor monocite-macrofagice, atrase atît de zona de necroză în muşchiul inimii, cît mai ales — aceasta este descoperirea autorilor — că aceste elemente atrag prin membrana lor un mare număr de trombocite alterate, pînă la 10—15 elemente, în vederea distrugerii acestora. Astfel, pentru două stări diferite s-a evidenţiat printr-o metodă extrem de precisă un fenomen tip killer, în care efectorul este celula cea mai aptă să efectueze acest fenomen, monocitul-macrofagic, iar cel care suferă acest proces este însăşi celula circulară a organismului, limfocitul „B" într-un caz şi trombocitul în alt caz, dar modificate unul numeric iar celălalt calitativ.

Microscopia electronică în baleiaj, tehnologie apărută de foarte scurt timp, pune la îndemîna cercetătorilor metode de investigaţie exacte, oferă posibilitatea diagnosticării unor maladii înaintea apariţiei efectelor clinice depistabile cu metodele clasice. În viitorul apropiat, datele furnizate de microscopia electronică în baleiaj vor constitui o bază importantă de explorări clinice ce se va repercuta în mod favorabil în diagnosticul şi prognosticul unor maladii.

Descifrarea vieţii încă plină de taină a celulei va constitui un important pas înainte în lupta pentru sănătatea oamenilor, pentru prelungirea vieţii.

OPREA GEORGESCU ■

FENOMEN KILLER-ÎNTRE UN MACROFAG ŞI UN LIMFOCIT „B". (x8.000).

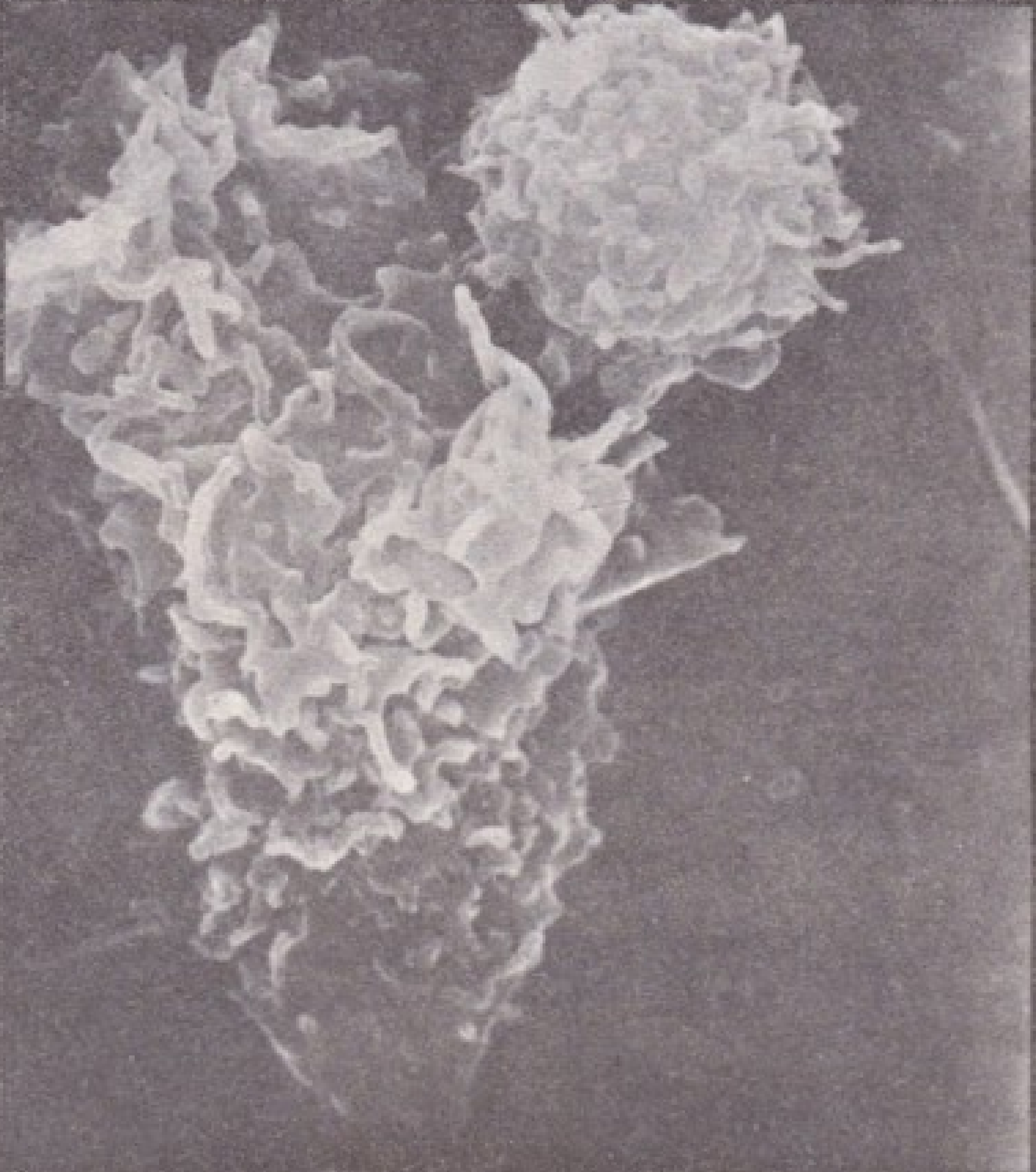

Cel mai mare muzeu din lume se află pe fundul mării

În ultimii zece ani, cea mai nouă ramură a arheologiei, arheologia submarină, care atrage foarte multă lume, a înregistrat o adevărată explozie. Pe coastele americane şi europene, în largul Australiei, în apele japoneze, în Marea Roşie, în Oceanul Indian şi chiar pe fundul fîntînilor sacre ale vechii populaţii Maya, căutătorii de relicve plonjează fără întrerupere. Dar zona de predilecţie o constituie Mediterana. Căci, după cum observa „L'Express", vreme de 5000 de ani egiptenii, fenicienii, grecii, romanii, turcii, arabii şi europenii n-au încetat de a face comerţ şi de a purta războaie în această zonă. Iată de ce aprecierea unui specialist în materie, Fernand Benoit, primul conducător al cercetărilor arheologice submarine din Franţa, potrivit căreia „cel mai mare muzeu din lume se află pe fundul mării", poate fi completată cu o altă constatare: cel mai frumos muzeu submarin se află în Marea Mediteraneană.

PIONIERII ARHEOLOGIEI SUBMARINE

Scufundări întîmplătoare s-au făcut mai demult, prin metoda culegătorilor de bureţi, adică prin ţinerea respiraţiei, dar pentru ca arheologia marină să demareze cu adevărat era nevoie de o mică revoluţie tehnică, menită să deschidă marea plonjorilor-cercetători. Această revoluţie s-a produs în 1943, şi ea este legată de numele comandantului de marină Jacques Cousteau, unul dintre inventatorii scafandrului autonom. Împreună cu inginerul Etienne Gagnan, Cousteau a pus la punct butelia cu aer comprimat şi racordul bucal, care permit scufundătorului să respire normal în timp ce evoluează în apă ca un peşte. N-a mai rămas decît să se adauge costumul de neopren, o mască şi labele de gîscă şi iată-l pe arheologul submarin gata de asalt. Avînd scafandrul autonom la dispoziţie, Cousteau a plonjat împreună cu prietenii săi de la marina franceză asupra celor mai celebre epave: cea de la Mahdia în nordul Tunisiei, cea de la Anticythère, la sud de Peloponez, unde, la începutul secolului, fuseseră scoase din mare cele mai frumoase bronzuri. El a descoperit în Cipru un port, înghiţit de ape, din epoca minoică. Ar fi putut face încă multe în acest domeniu, dar curînd interesul lui Cousteau pentru istoria acoperită de ape a scăzut. Metoda fusese însă lansată, şi numeroşi specialişti vor prelua ştafeta.

Unul dintre ei; italianul Nino Lamboglia, s-a străduit să-i convingă pe arheologi să dirijeze ei înşişi săpăturile submarine, deoarece amatorii, căutînd doar obiecte frumoase, distrug adesea contextul necesar identificării. Lui Lamboglia i se datorează de asemenea introducerea metodelor arheologice ştiinţifice, utilizate de arheologii de pe uscat, printre care sistemul stratigrafic. El a demonstrat necesitatea de a se acorda atenţie epavelor celor mai banale, care pot oferi informaţii de excepţională însemnătate pentru cunoaşterea trecutului. Obiectele de uz cotidian recuperate, cu sau fără valoare artistică, sînt mărturii de neînlocuit Astfel de mărturii au fost numite de americani „capsule ale vieţii de demult", iar de englezi „time caption" — captură de timp. Ironie a soartei: Lamboglia, care nu se alătura echipelor de plonjori pentru a intra în apă, a murit înecat în mare în timp ce se îmbarca pe un ferry-boat cu destinaţia Sardinia. Profesorul nu ştia să înoate...

Primul arheolog care şi-a condus el însuşi elevii sub mare a fost americanul George Bass, fondatorul lui Institut of Nautical Archeology, de pe lîngă Universitatea din Texas. Instalat la Bodrum, fostul Halicarnas, Bass a făcut cercetări în apele turceşti. În 1960 a descoperit o epavă feniciană din epoca bronzului. Apoi a explorat o navă bizantină din secolul al VII-lea. Acum cinci ani, datorită unui pescuitor de bureţi, a dat peste o adevărată comoară: o epavă din secolul al XI-lea, cea mai veche navă „modernă" care a fost descoperită vreodată. Nava transporta, în afară de circa 100 de amfore, o preţioasă colecţie de obiecte de sticlă în culori irizate, adevărate minuni artistice, subţiri ca o coală de hîrtie, de forme perfecte. Toate obiectele au fost încredinţate muzeelor turceşti.

GOANA DUPĂ... RELICVE SUBACVATICE

Dar nu numai oamenii de ştiinţă, în frunte cu arheologii, se ocupă de obiectele care zac pe fundul mărilor. Către aceste obiecte se îndreaptă numeroase alte categorii de plonjori. Căci Cousteau, cu invenţiile sale geniale, a deschis porţile mării tuturor celor ce posedă un scafandru autonom.

Mai întîi sînt piraţii, hoţii de relicve, care caută doar acele obiecte ce pot fi valorificate: lingourile de aur aduse din America de caravelele spaniole, vesela de argint din fregatele franceze, turnurile de bronz de pe vasele engleze. Ei caută, de asemenea, să dea de urma statuilor grecești de marmură furate de Sylla de la Delfi și Delos. Foarte aproape de pirați sînt și cei care își însușesc obiecte pescuite în apele teritoriale ale altor țări. Adesea pirații submarini acționează ca mercenari ai unor oameni de afaceri, mai ales americani, care investesc în aceste căutări de comori de sub ape sute de milioane de dolari. Cîmpul de acțiune predilect al mercenarilor îl constituie Marea Caraibilor. Pentru că în această zonă au trăit conchistadorii, pe aici mișunau pirații, pe aici treceau corăbiile încărcate cu bogății. Au apărut și „ganguri", adică grupări de gangsteri formate din oameni-broască, ce se războiesc între ele atît sub apă, cît și pe uscat.

O altă categorie de exploratori marini o formează sportivii, amatorii, fascinați de călătorii, de istorie, de vis. Există chiar o Federație internațională a sporturilor submarine. Sportivii-plonjori caută în arhive urme ale naufragiilor uitate, se străduiesc să descifreze hărțile trucate și numerele codificate. Ei au descoperit epave ale unor vase celebre, cum este „Speaker", un corsar englez, și „Banda", armat de Compania Indiilor Olandeze și naufragiat în 1615 în apropiere de insulele Mauriciu. De pe acest vas au fost recuperate tunurile, ancorele, un astrolab unic cu gradație zenitală, o parte, rămasă intactă, a încărcăturii de piper și de nucșoară și o colecție fabuloasă de porțelanuri Ming. Sportivii prestează deci o activitate complementară la cea a oamenilor de știință.

În ceea ce-i privește pe amatori, un fel de autodidacți ai explorărilor subacvatice, ei nu sînt, de regulă, recunoscuți de știința oficială. Unii mai norocoși ajung în coloanele presei sau la televiziune. Alții sînt însă total ignorați, cum s-a întîmplat cu Denis Fouquerle, etichetat drept „pescarul nebun din sud". De fapt, el era de meserie feroviar, dar se trăgea dintr-o familie de pescari. Curiozitatea i-a fost stîrnită din copilărie, cînd tatăl său prindea uneori în plasă, în loc de pește, o amforă. „Fundul mării nu ne privește pe noi", zicea bătrînul, după care spărgea tacticos amfora și se apuca din nou de pescuit. Însă fiul a început să se întrebe: ce este oare acolo unde zac amforele? Dar de-abia mai tîrziu, la 63 de ani, după ce-a ieșit la pensie, i-a fost dat să-și realizeze vechea dorință de a vedea cu proprii săi ochi ce se află ascuns în adîncuri. Cînd a afirmat că a explorat 27 de nave antice și că a descoperit Polygium, singura cetate greacă din golful Than, n-a fost crezut. Cînd însă a scos la suprafață cîteva superbe statui de bronz, printre care Efebul din Agda, Muzeul Luvru nu l-a mai ocolit: i-a „confiscat" statuile.

ORAȘE SUBMARINE

Pompeiul a fost acoperit de lavă, și datorită acestei întîmplări tragice, putem cunoaște astăzi configurația unui oraș întreg în secolul I al erei noastre. Pompeiul este de fapt un uriaș mormînt de faraon. Ceva asemănător s-a petrecut, cu circa două secole mai tîrziu, cu orașul antic Baia (la nord de Napoli). Numai că Baia n-a fost acoperită de cenușă, ci de apă. Loc de vacanță al împăraților romani, cîntat de Cicero și de Ovidiu, orașul Baia, cu templele lui fastuoase, cu termele lui de lux, cu vilele sale splendid decorate, a fost înghițit de apele mării datorită unui seism lent și vertical. Veacuri de-a rîndul comorile arheologice ale orașului scufundat au dormit liniștite. Dar apariția scafandrului autonom a pus capăt acestei liniști. Baia a început să fie sistematic vizitată și jefuită. Alarmate, autoritățile s-au gîndit că e timpul să ia pe cont propriu explorarea și punerea în valoare din punct de vedere muzeistic a orașului de sub ape. Dar „săpăturile", ca să le zicem așa, au început abia în ianuarie 1981 și, vai! au fost oprite — temporar? — în noiembrie al aceluiași an. Ceea ce nu înseamnă că Baia și-a redobîndit liniștea ei multiseculară. Căci „vizitarea" orașului scufundat nu comportă mari dificultăți: este suficient să plonjezi la o adîcime de cîțiva metri pentru a pune mîna pe ceea ce Roma a modelat mai frumos. Iar amatorii de relicve de prin partea locului n-au încetat să se servească. Și astfel, muzeele americane, germane sau elvețiene, ca și colecțiile private, sînt în permanență aprovizionate cu obiecte din Baia și din împrejurimi. Ca urmare a acestor acțiuni, o galerie de amfore a fost pur și simplu desființată. S-a întîmplat chiar și mai rău: vestigii de valoare inestimabilă au fost distruse pentru a înlesni... pescuitul. Așa, de pildă, pentru a recolta scoici unii pescari au săpat blocurile de marmură, distrugînd numeroase basoreliefuri; o remarcabilă statuie a lui Ulise a rămas fără cap.

Ce-i de făcut? Lipsa de fonduri pare să afecteze foarte mult acţiunile forurilor de resort italiene. În aceste condiţii, o societate americană a propus construirea unui tunel submarim din plexiglas, în care un trenuleţ ar urma să-i plimbe pe turişti de-a lungul Baiei înghiţite de ape. Mulţi insistă însă pentru o soluţie proprie. E greu de spus acum în ce direcţie vor evolua evenimentele, dar e limpede pentru toată lumea că Baia trebuie pusă la adăpost de jefuitori, conservată şi valorificată din punct de vedere ştiinţific.

ARHITECTURĂ NAVALĂ

Putinţa de a plonja şi de a cerceta în linişte relicvele submarine a făcut să se nască o nouă ramură a istoriei arhitecturii: istoria arhitecturii navale. Se ştie că în evul mediu, spre deosebire de palate şi de fortăreţe, soarta navelor era mult mai tristă: după ce-şi încheiau cariera, erau tăiate în bucăţi sau arse. De aceea, în prezent este foarte greu să aflăm cum anume procedau constructorii de nave, cum proiectau vasele, cum le realizau, şi nici măcar cum arătau ele exact. Iconografia şi textele dau o slabă idee despre construirea corăbiilor în epoca menţionată. Abia în secolul al XVIII-lea au fost confecţionate modele reduse pentru uzul constructorilor. În această situaţie, vasele scufundate de veacuri oferă nesperate posibilităţi de studiu cu privire la arhitectura navală ca şi a vieţii de pe vas în general, din epoca respectivă. Aşa s-a întîmplat, de exemplu, cu vasul francez „L'Invincible" şi cu vasul englez „Mary Rose". Specialiştii au putut studia tot ce conservaseră ambarcaţiunile pentru posteritate: construcţia lor, instrumentele de pilotaj, uniformele ofiţerilor şi marinarilor, instrumentele chirurgicale, drogurile utilizate de chirurgi, ustensilele de bucătărie etc. Obiectele au fost aduse pe uscat şi recondiţionate, conservate. Multe îşi aşteaptă rîndul, păstrate în congelatoare. La sfîrşitul anului 1982 a fost ridicat la suprafaţă „Mary Rose" însuşi, iar lumea va putea să admira, viu şi natural, un vas care a dormit pe fundul mării mai bine de patru veacuri.

DIFICULTĂŢI

Acţiunea de punere în valoare din punct de vedere muzeistic a comorilor arheologice de pe fundul mărilor întîmpină numeroase dificultăţi: lupta cu gangsterii, ba chiar şi cu amatorii (care, deşi bine intenţionaţi, pot uneori mai mult să strice, din nepricepere), lipsa de înţelegere din partea forurilor de care depinde obţinerea mijloacelor necesare investigărilor ş.a.m.d. Dar mai presus de toate se situează dificultăţile tehnice şi cele financiare.

Greutăţile tehnice sînt legate de posibilittaea de a conserva, în condiţii noi, obiectele recuperate. Azvîrlite de soartă în apele sărate ale mărilor şi oceanelor, relicvele submarine şi-au creat, de-a lungul veacurilor şi chiar al mileniilor, un microclimat care le-a păstrat, cel puţin pe unele din ele, în viaţă. Căci apa sărată, în asociere cu muşchii, scoicile etc., poate avea, deopotrivă, un efect conservant sau unul destructiv. Pentru multe piese ajunse pe fundul mărilor, hibernarea subacvatică a însemnat o şansă. Dar acum este vorba de a reda omenirii trăitoare pe uscat frumuseţi ce se pot păstra numai în mare. Cum să procedezi? Pentru că la ce bun să scoţi din mare obiecte pe care nu le poţi conserva în atmosferă? La Baia, de pildă, au fost descoperite în 1981 minunate statui, dintre care Antonia Minor (Antonia cea Tînără), mama împăratului Claudiu. În momentul de faţă, ea se află într-un bazin din Castello di Baia. Aici, înconjurată de o perdea de plastic, Antonia face continuu, de mai multe luni, duş, din cauză că specialiştii nu ştiu cum s-o împiedice de a se dezagrega în contact cu aerul.

În ceea ce priveşte latura financiară a probelemei, trebuie spus că, după opinia cunoscătorilor în materie, arheologia submarină este un lux. Specialiştii americani au calculat că săpăturile arheologice submarine costă cam de 30 de ori mai mult decît cele de pe uscat. De aceea, acţiunile de depistare arheologică sub apă trebuie să fie şolid motivate pentru ca cineva să se lanseze într-o astfel de întreprindere.

*
* *

Una peste alta însă, cel mai mare muzeu din lume, adică nepreţuitele obiecte (inclusiv oraşele şi corăbiile) care zac pe fundurile mărilor, trebuie să fie cunoscute omenirii, pentru că ele pot aduce o mărturie în plus, uneori inedită, asupra geniului uman. Pentru atingerea acestui scop, nici un fel de eforturi nu sînt de prisos.

IOAN D. GOIA ■

În pădure, la casa pădurarului

Cînd vorbesc de Suceava, mulţi, foarte mulţi oameni bagă de seamă ce departe-i pînă acolo. Rădăuţiul, care-i la patruzeci de kilometri în sus de Suceava ar fi, prin urmare, şi mai departe. Mai departe de Rădăuţi e Horodnicul, un sat între Marginea şi Putna. Ca să ajungi din Horodnic la casa lui George Muntean, mergi încă trei sau patru kilometri pe un drum de ţară, printre fineţe şi prin pădure. Odată sosit la casa pădurarului spui ce spun mai toţi cei ce răzbesc pînă aici: tare departe mai e pînă la dumneata! Iar George Muntean e îndreptăţit să întrebe, ca-n anecdota aceea pentru filozofi: departe de ce?

Cine ne obligă să măsurăm drumurile numai de la Bucureşti spre Codrii Voievodesii şi niciodată de la Codrii Voievodesii la Bucureşti? Pentru George Muntean, deşi-i de douăzeci şi doi de ani numai în pădure şi la cîţiva kilometri buni de orice aşezare, loc mai aproape decît casa lui din codru nu există. Dealtfel, în codru nu mai e de multă vreme ca în codru. Cantonul silvic Puciosu e clădit din cărămidă, gospodăria are lumină electrică, grajdurile sînt pline de cai şi vaci, grădina dă ştiuleţi de porumb şi legume după trebuinţă, în cămări se găseşte cam tot ce pofteşte omul muncitor să aibă în cămară, aşa că pădurarul îşi face zilnic drumurile slujbei şi nu-şi pune nici una sau aproape nici una din întrebările noastre, ale oamenilor pentru care un drum la pădure înseamnă un drum spre începuturile lumii şi o aventură.

George Muntean e un român din nord; înalt, uscat, deprins să vorbească puţin şi, pe cît posibil, pe la încheierea discuţiilor. Are ochi verzi, uniformă verde, iar pielea obrazului, după ras mai ales, are un luciu închis şi spre verde. Unealta obişnuită a pădurarului e umblatul. În grija lui se află 711 hectare de pădure de toate vîrstele, care nici nu creşte la întîmplare şi nici nu-i tăiată la întîmplare. Pe George Muntean, dacă îl duci legat la ochi în orice colţ al pădurii şi pe urmă îl deslegi elştie exact unde-i şi ce rost are fiecare copac dimprejur. Codrii noştri nu mai sînt de mult nişte moşii unde să-ţi pierzi urma. Turistul, e adevărat, mai speră la pădure liniştea pe care a pierdut-o în oraş şi misterul pe care i-l povestesc cărţile de călătorie. El umblă cîţiva paşi şi priveşte în urmă să nu se rătăcească. Din cauza pădurii, turistul nu vede copacii. Dacă i-ar vedea, ar înţelege că în pădure nu eşti singur nici atunci cînd te crezi pierdut şi izbăvit de tot ce-i impur în tine. Nu există inventar mai drastic decît acela al copacilor. Şi nu există pădurar care să nu vegheze la integritatea fondului forestier. Pădurarul e de toate, şi grădinarul pădurii şi poliţistul ei.

Îl însoţesc, într-o dimineaţă de august pe George Muntean într-unul din drumurile muncii lui. Plecăm de la canton şi urcăm la o poiană, pe care abia o zăreşti cu binoclul, unde cîţiva oameni cosesc fînul şi-l suie în căpiţe. Fînul acesta e hrana sălbăticiunilor la iarnă. Cele 711 hectare sînt împărţite în zece parcele. În anume locuri şi cu oarecare experienţă vezi pe copaci nişte linii trase cu vopsea roşie. Treptat descoperi şi alte locuri; descoperi şanţuri pentru drenajul apei de ploaie, locuri unde li se pun căprioarelor bolovani de sare, zone în care a fost nevoie să se intervină cu toporul, spre binele întregii păduri. Lucrul cu toporul are un nume cam straniu: operaţie culturală. La „operaţiile culturale" intră degajările, curăţirile, răriturile.

— Paza pădurii, îmi spune George Muntean în limbajul acela grav şi concis, deprins din cititul regulamentelor profesionale, e sarcină mare. Mare de tot.

Îmi povesteşte că pe vremea cînd era pădurar la cantonul Suceviţa a plătit 7000 lei amendă la un control al răşinoaselor şi foioaselor.

— Conform decretului 248, spune el, se impută lemnele furate.

George Muntean are o „Carte a pădurarului" din care citeşte cu o anume evlavie. În puţine locuri regulamentele şi decretele au un înţeles mai clar ca aici, unde ai crede că, fiind vorba de un codru, multe treburi merg ca în codru.

— Există zile din săptămînă cînd oamenii au voie să vină după uscături. Dumneata nu auzi ce aud eu. Eu acum aud pe unde se umblă şi ce fel de lemn se taie. Aud tot ce se petrece în pădure chiar şi cînd dorm. Ocolul silvic face lunar controale, iar noi, pădurarii, patrulăm zilnic prin locurile cele mai frecventate. Legile sînt mai aspre cu pădurarii decît cu delincvenţii. Acum, gîndiţi-vă că omul care vine să fure are în mînă un topor. Nu există pădurar să nu i se fi întîmplat măcar odată un necaz cu hoţii de pădure. În acelaşi timp, nu e pădurar bun acela care nu-i cunoaşte pe oamenii din regiune pe nume şi obiceiuri.

În poiana cocoţată în coama unui munte cosaşii Vasile Prelipceanu, Ion Tofei, Vasile Calancea, Dumitru Ţigănescu şi nevastă-sa, Maria, Ileana Juravle şi alţi cîţiva muncesc la fîn şi-i arată pădurarului ce prăpăd fac mistreţii: scormonesc cu rîtul pămîntul, dar cu atîta forţă încît parcă ar fi trecut un tractor cu plug adînc.

Pe drum am întîlnit sezonieri care „puneau în valoare producţia lui '83", adică făceau marcaje şi felurite „operaţiuni culturale". Discuţiile sînt atît de scurte că se încheie înainte de a începe. Omul se uită întrebător la pădurar, pădurarul cercetează lucrul omului şi pleacă mai departe cu o expresie, dacă se poate spune aşa, şi edificată, şi placidă.

Simt că ceva nu-i în regulă şi încerc să aflu ce.

— Ştie el, zice pădurarul. Înţelege el, dacă nu-i prost!

Logica e în toate drepturile sale: dacă nu-i prost, înţelege, dacă e prost, ce rost are să-l mai lămureşti. Aici sîntem, totuşi, în pădure, nu la pension şi la lecţia de maniere frumoase, toporul care taie strîmb nu mai poate fi întors din drum.

Privesc cu binoclul în depărtări, văd aproape dealurile Plopchiş, Spînzuraţi şi Lozescu, numele cam ciudate e încă un indiciu că se întîmplă o mulţime de lucruri cu nume în pădure şi la oamenii ei chiar şi atunci cînd nu pare să se întîmple nimic deosebit, cu binoclul se văd şi ţări străine iar undeva, într-un luminiş, iată casa pădurarului şi în curte o femeie care mînă vitele în grajd la muls. Femeia e Ileana Muntean, soţia pădurarului, ziua ei de muncă începe devreme şi se termină tîrziu, la canton treaba nu se sfîrşeşte niciodată, vitele şi orătăniile, se ştie, nu ţin duminicile, în nord vara e scurtă şi în curînd e toamnă lungă şi iarna fără capăt.

TUDOR OCTAVIAN ■

TREI POEME DESPRE CAI

Facultatea supremă a poeziei este de a putea condensa înţelesuri şi realităţi în metafora neaşteptată, care concretizează şi o viziune pătrunzătoare asupra vieţii. Metafora poetului e astfel o filozofie sui-generis, compunînd din detalii inedite conturul adevărului pe care ni-l propune într-un nou joc de lumini şi umbre: cuvintele lui pătrund în substanţa lucrurilor şi ne evocă aspecte inedite ale existenţei, pentru că în vecinătăţile cuvîntului se fixează un simbol, care, ca în pictură sau în muzică, frapează sensibilitatea noastră.

Metafora nouă poartă şi pecetea civilizaţiei noastre moderne; un amănunt afectiv şi istoric, în acelaşi timp, relatat de poeţi în metafore noi, a fost sacrificarea cailor la venirea tractorului civilizat. Regretul poeţilor pentru acel aliat de veacuri al ţăranului şi luptătorului român — calul-e legat de speranţa resurecţiei acestei nobile rase în arsenalul zootehniei de azi, cînd nu numai sutele de mii de tractoare sînt confruntate cu energia deficientă, dar şi cîmpurile cultivate secular, lucrate, răscolite, fertilizate de frumoşii cai, aşteaptă parcă o reînviere sub semnul acelei mişcătoare alianţe productive dintre om şi cal.

Forme poetice memorabile în trei opere, din trei momente diferite ale melancoliilor rurale, aduc versuri de antologie, cu evocări pe care le retrăim cu toată intensitatea, ca unii care am petrecut o frumoasă copilărie nedespărţită, nici măcar o zi, de acest falnic prieten al omului — calul familiei, al satului — căruia i s-a opus, dramatic, tractorul.

1.În revista *Contemporanul* din 19 octombrie 1962, acum două decenii, poetul Mihai Beniuc a tipărit poezia *Cîntec pentru cai*, la foarte scurt timp după ce se anunţase încheierea colectivizării; lectura ei m-a frapat, cum m-a frapat acea imagine de neşters din memoria generaţiei mele a cavaleriei admirabile poloneze masacrată de tancurile invaziei barbare a oştilor hitleriste în ţara vecină, la 1 septembrie 1939. Caii n-au făcut decît bine omului, agriculturii şi istoriei... De ce să fie ei masacraţi în acel chip barbar? Nu încetez să mă întreb şi azi, răscolit de acest poem dedicat lor de Beniuc: „Vă duceţi acum/, Ultima dată pe drum,/ Cîte patru la rînd,/

Fără ham, fără greutate,/ Parcă visînd, necrezînd/ Că și așa se poate (...)/ De-acuma plugul, trăsura, căratul/ Tălângile noaptea prin cîmpul păscut/ Căpăstrul/, piedica, zăbala/ Și tot ce v-a durut sau v-a plăcut/ N-o să mai fie;/ Pe vecie/ S-a-ncheiat socoteala".

Cuvinte vechi, cuvinte grele ca verdictul sinistru care condamnă la moarte niște nevinovați, niște eroi rău înțeleși de mistificatorii imperativului de proges. Dar șirul de cuvinte-imagini ale vieții satului, ale muncilor agricole: plugul, căratul, arătura erau lunga istorie a țăranilor înfrățiți cu caii; prin ei s-a făcut de veacuri arătura, căratul bucatelor; ei la trăsură, ei la luptele de apărare a pămîntului țării. Munca grea mai era însoțită și de alte suferințe, de îngrădiri amare: căpăstrul, piedica, zăbala, — la care se adăuga firește frîul, pentru a stăpîni caii aceștia care s-au dus, fără glorie, la abatorul ucigaș. Asta, acum două decenii, cînd s-a crezut că viața satului se va schimba radical cu venirea mașinilor; mecanizarea agriculturii înghite mereu milioane de tone de petrol anual, văduvind cîmpul de acele podoabe ale cailor-tovarăși de muncă și de viață ai țăranului nostru.

Nu facem aici o pledoarie pentru statu quo ante, pentru feudalism, nu sîntem un laudator temporis acti — (lăudînd timpul trecut, starea de vechime a satului românesc); sîntem aliații sinceri ai progresului, cunoscători ai realităților țărănești, de unde am plecat acum o jumătate de secol, exact (1932), pentru a urma liceul, facultățile, punînd umărul la dezvoltarea culturii și științei noastre actuale; dar am rămas de-a pururi cu sufletul lîngă pămîntul, satul, oamenii simpli, deprinși să gospodărească cu pricepere și folos ogorul străbun, acolo în Sătmarul milenar. Caii niciodată n-au lipsit din peisajul țării, fie că vorbim de regiuni de șes, de dealuri sau de munți; unde nu poate pătrunde tractorul, merge calul și lucrul lui este totdeauna folositor și frumos în sine, chiar dacă răsplata lui a fost, după vremi și după puteri, adesea destul de mizeră, cum spune în continuare M. Beniuc: „Pieile slabe ale voastrele/ Arată de subt ele coastele/ Carnea mai toată au/ supt-o munca,/ Ploile, drumurile, lunca„/ Și a făcut-o bucate și

TREI POEME DESPRE CAI

bani/ Ani după ani;/ Numai ochii voştri mari ca pruna/ Şi-au păstrat lumina lor, buna,/ Să-nvăluiţi în ea,/ Ca-ntre-o catifea,/ Porumbiştile, clăile, casa de ţară/ Ce-o vedeţi pentru ultima oară".

În această melancolie a despărţirii definitive, admirabil potenţată în cuvinte simple şi vechi, ţărăneşti, imaginea tragediei e sugerată discret şi profund, mai ales în ultimele versuri: cine poate uita ochii „mari ca pruna", cu lumina lor atît de învăluitoare, mereu vie pentru oricine a trăit în preajma cailor? Şi, un punct culminant al melancoliei acestor despărţiri: „casa de ţară ce-o vedeţi pentru ultima oară"!...

Realitatea nouă este însă fără-ndurare: maşina chiar personificată binevoitor de poet, nu compensează tragedia unei pierderi care nu era numai pur materială; era mai ales de suflet, de comuniune afectivă ce nu poate dispare din istoria ţărănimii noastre; dovadă glasul poeţilor, aceşti exponenţi mimînd arta imaginilor memorabile, ai sensibilităţii poporului întreg. Să citim finalul poemei: „Tractorul din colectivă/ Stă lîngă cucuruzul adunat stivă;/ V-ar oferi cîţiva ştiuleţi/ Ca să-i aveţi/ Acum cînd aţi pornit către oraş,/ Lăsînd cărările cu făgaş, Ograda şi satul,/ Dar el nu vă pricepe nechezatul...."

Iată deci antinomia care în timp de două decenii s-a dovedit a fi însă reductibilă, pînă la punctul resurecţiei cailor, la care satul nostru nu a renunţat de tot niciodată. Îmi amintesc cum acum cîţiva ani pe ogoarele din nord-estul judeţului Arad, spre aşezarea de baştină a poetului Beniuc, autorul acestei splendide elegii pentru caii masacraţi de „microcefalii administraţiei" (Eminescu) din epocă, participînd la o sesiune omagială Ion Slavici, împreună cu Pompiliu Marcea, am admirat mulţime de cai, cei mai fumoşi erau cei albi şi murgi; bucuroşi eram de întîlnirea cu aceste relicve scumpe ale agriculturii noastre de odinioară.

Poema lui M. Beniuc are un final grandios: un adevărat omagiu adus acestor făpturi eroice, părtaşe la istoria şi viaţa satului românesc, muncitori fără răgaz şi eroi, ca şi oamenii, în războaiele grele pe care suflarea românească le-a dus ca să trăiască liberă. Să ne amintim de cavaleria noastră de la 1877 şi din primul război mondial; din fericire, tehnica modernă a scos caii din arsenalul mijloacelor de luptă — cavaleria grandioasă de odinioară. Acum două decenii caii erau duşi la abator, act de mare tristeţe, zice poetul, — dar criza energiei de azi ne duce cu gîndul şi cu fapta la binefacerile cailor în economia agrară a ţării. Astfel citim, cu speranţa resurecţiei, acest final al Cîntecului pentru cai: „Vîntul vă mîngîie răsfirîndu-vă coamele,/ Pomii de toamnă vă-mbie cu poamele,/ Iar voi vă duceţi să vă facă pingele,/ curele, salam.../ Un copil vă zîmbeşte din geam./ Norii din zări vă fac temenele".

Dens şi simplu, hiperbolic însă, omagiu adus acestui splendid tovarăş al ţăranului, în finalul poemei de antologie, scrisă acum două decenii de Mihai Beniuc, ţăran şi el de Sebiş, unde, ca şi-n altă parte, amintirea cailor reînvie, unde calul revine în larga strădanie şi afecţiune a ţăranilor. Rămîne memorabil, în confruntarea cu epoca, protestul discret al poetului contra suprimării cailor. Cu trecerea anilor, cuvîntul lui răsună mai adevărat în cititorii care n-au mai putut avea această poemă memorabilă în volumele poetului. Cînd am scris pentru Luceafărul din ianuarie 1963 un comentariu literar-stilistic asupra strofelor citate mai sus, articolul mi-a fost înapoiat după un timp: „Nu mai merge, s-a terminat cu toţi caii, să nu mai răscolim tristeţea şi actualitatea lor; e contraindicat". Aşa, ceea am scris mai sus a rămas două decenii în sertar; între timp, am citit alte două poeme frumoase cu aceeaşi temă, încît acum le pun lîngă olaltă; şi iată urmarea...

2. În revista Uniunii scriitorilor, „Viaţa românească" din iulie 1977, Doina Sălăjan aşează la începutul unui grupaj de poezii poema Calul, în versuri scurte, tipar folcloric, potrivit pentru temă, cu excelente imagini ale vieţii ţărăneşti, din care nu putea lipsi calul; de el, mai ales, amintirile tinereţii sînt strîns legate: „Sta cu gîtu-ntins/ Şi paştea agale/ Într-un şes prelins/ Dealului la poale./ Alb şi-abia plutind/ Printre ierbi foşnite,/ Coada-i de argint/ Îi bătea-n copite". Acest ton de baladă mi se pare cu totul potrivit evocării; el vine parcă din folclor, cu unele accente hiperbolice, menite să îngroaşe liniile peisajului în centrul căruia stă acum calul, — obiect de veneraţie pentru poetul reîntors în anii copilăriei: „Fruntea lui în flori/ Scînteia ca neaua/ Purelor ninsori/ Picurîndu-şi steaua;/ Şi curgînd în jos,/ Învălind grumazul,/ Coama grea noros/ Vălurea talazu-i".

E un tablou luminos şi metaforic, punctat cu termeni populari, de basm: fruntea ca neaua picurîndu-şi steaua; grumazul vălurit din coama grea ca talazul, ţinînd de conturul ideal, albul predominant în lumea satelor; el se întregeşte mai de aproape cu amintirea subiectivă a unui cal anume, mereu prezent în viaţa afectivă a autoarei: „Alb era şi-al meu/ Cum eu lui în toate/ Dulce şi mereu/ Slujitor şi frate.// Timpu-n jur curgînd/ Ne umplea de soarte./ Presimţeam cu-un gînd/ Clipa ce desparte".

Destinul implacabil, presimţit, n-a întîrziat prea mult: fără vină, fără pată, fără apel: acel „slujitor şi frate" a fost căsăpit (termen fioros de propriu în acest caz!): „Cum era şi scris/ Unul mai devreme/ Dispăru în vis,/ Cellalt să-l tot cheme... / Într-un şes prelins/ Dealului la poale,/ Osul lui s-a stins/ Sub pămîntul moale.// Veri şi veri la rînd/ Ierbile crescură,/ De atunci, mîncînd/ Din a lui făptură"

Amintirea lui a rămas vie în sătenii văduviţi de cai, în copiii care l-au iubit, în toţi cei care am crescut printre caii gospodăriei prinţilor noştri săteni, agricultori de cînd se ştiu; asta o spune poeta în continuare, în imaginile poetice, adînc afective, cu acea „complexitate simplă", aşa cum zicea Călinescu, definitorie pentru limbajul poetic: „Şi uşor plutind/ Uneori se vede/ Umbra-i de argint/ Peste lanul verde.// Frate, — aş vrea să-i strig/ Dintr-al meu departe,/ Parcă-mi este frig/ De cînd eşti în moarte,// Mult aş vrea să fim/ Împreună iarăşi/ Într-un blînd destin/ Visători tovarăşi//, Cum am fost atunci/ Plini de bunătate/ Ai naturii prunci/ Frate bun cu frate".

Repetat aici, cuvîntul frate evocă o realitate, un sens viu al unor legături istorice, familiare, afective, cu rădăcini trainice în conştiinţa comunităţii ţărăneşti, pe care crima împotriva cailor nu le-a distrus, ci le-a fortificat, cum se vede: poetul e un exponent, ca în folclor, al stării de spirit a acestei comunităţi: „Parcă-mi este frig/ De cînd eşti în moarte"; formula nu este una retorică, una de amintiri ale copilăriei, ci de credinţă şi de vibraţie, alimentate de o întreagă istorie. Recesiunea în timp ţine aici de fiinţa ţăranului şi de viaţa satului nostru: copiii, familia dintr-o casă, vietăţile din jur, se bucurau de ajutorul preţios al calului, erou al muncilor agricole, ca şi al celor de la deal şi munte, unde el urca voiniceşte, pînă departe sus, unde nu visează măcar să ajungă tractorul. „Ai naturii prunci/ Frate bun cu frate", zice cu dreptate acest omagiu admirabil adus calului în poezia despre care vorbim; ea se încheie astfel: „Te mai văd ca nins/ De lumini astrale/ Pe un cîmp prelins/ Cerului la poale,// Alb şi-abia plutind/ Printre ierbi foşnite,/ Coama-ţi de argint/ Nour sub copite". Final în apoteoză cu remarcabile epitete ca: nins, (lumini) astrale, cîmp prelins, ierbi foşnite, coama de argint; versul final adună în trei cuvinte hiperbola unui roib, cum ni-l amintim din paginile de istorie în care marii comandanţi, marii învingători sînt pe cîte un cal faimos: aşa Alexandru cel Mare, Traian, Ştefan cel Mare la Iaşi în faţa cunoscutului Palat al culturii; aşa Mihai Viteazul în faţa Universităţii, Napoleon la Arcole sau Ludovic al XIV-lea în frumoasa Piaţă Bellcour din centrul Lyonului... Calul deci părtaş la muncă, la luptă, la gloria omului, a ţării, a umanităţii. După cele citite în cele două poeme învăluite în melancolia dispariţiei voite, neinspirate, tragice a cailor, mai rămînea vreo perspectivă de venire în scena istoriei satului nostru a calului? Da!

3. Ne-o spune în a treia poemă Adrian Păunescu: Renaşterea cailor din „Almanahul literar, 1982" (p. 183), o replică poetică la destinul nefericit al cailor, decimaţi din lipsa de prevedere a administraţiei birocrate. Poetul nu se sfieşte să spună lucrurilor pe nume, după două decenii de la tragedia sacrificării cailor; fireşte, azi alta este judecata asupra utilităţii acestor aliaţi ai ţăranului, mai ales că de mulţi ani există mari dificultăţi în asigurarea petrolului necesar tractoarelor; şi costă enorm această energie, considerată odată inepuizabilă şi atotputernică. Renaşterea cailor zice poetul şi, evocînd temeiurile ataşamentului nostru faţă de cai, el găseşte frumoase metafore-argument în sprijinul acestei renaşteri, în tonul imperativ şi necruţător al unor versuri dinamice: „Chemaţi din mari morminte caii/ Să tragă lumea înainte/ Vedeţi de nu cumva birjarii/ Îşi ţin năravul în morminte.// Desfaceţi caii din legende,/ Aduceţi-i şi morţi pe vatră;/ Furaţi la miezul nopţii caii/ Din monumentele de piatră". La această exhortaţie se asociază îndată amintirea masacrului: de ce au dispărut, şi cum au trebuit să moară caii?: „Ucişi cu tunul în războaie/ Umflaţi la pace cu lucerne./ I-au dat la porci, tăiaţi cu barda/ Heralzii

TREI POEME DESPRE CAI

vremilor moderne//, Toţi semetiştii fără suflet/ l-au huiduit în gura mare./ Miniştrii şchiopi invidiindu-i/ Că au mai mult de trei picioare". Dar amintirea bună nu poate fi reprimată, nici abătută de noutatea şi faima tehnicii moderne, ameninţată de lipsa de resurse, epuizabile odată, unele peste puţini ani, către sfîrşitul acestui mileniu. Amintirea bună a cailor revine cu mărturia fericirii unei munci în sînul naturii, alături de fiinţele prieteneşti: „Ce cai frumoşi aveam acasă,/ Colinele-i chemau să pască;/ De-o-ncredere nemărginită/ În bunătatea omenească".

Versurile lui Adrian Păunescu sînt înflorite de-o metaforă inventivă, cu rezonanţe adînci prin cuvînt şi imagine, prin sonoritatea neologismelor şi sugestia de vechime, de folclor, a elementelor populare, ţărăneşti, autentice. Sînt în această strofă „amintiri" similare ca ton, ca substanţă, cu cele citate mai sus din poezia Doinei Sălăjan: aceeaşi melancolie a copilăriei fericite, a vieţii din sat, cînd calul era nelipsit din gospodăria ţăranului harnic, iubitor de pămînt şi de animale, care-l ajutau la fertilizarea anuală a gliei, la bucuria strîngerii recoltelor familiei muncitoare...

Eminescu îşi notase odată în caietele sale acest aforism născut din meditaţia lui asupra vieţii şi a artei cuvîntului: „Antitezele sunt viaţa". Poezia este frecvent axată pe antitezele care dezvăluie esenţa dialectică a vieţii, a creaţiei, făcînd posibilă sinteza majoră a conceptelor şi a imaginilor sugestive, prin împletirea nouă a cuvintelor în acele sintagme ale expresiei artistice care rămîn unicate în istoria literelor româneşti. Antiteză şi serii de sintagme memorabile urmează şi în poema de care ne ocupăm acum: „Şi-acum nici oasele n-arată / A lor cădere în argile; / Măreţii cai lăsaţi în seama / Înjunghierii inutile / Acum chemaţi-i din morminte, / Din vremea vremilor chemaţi-i / Să-şi judece schinjuitorii, / Să-şi spele în ţiţei juraţii". Aceste aluzii la trista antiteză cal-motor (alimentat cu benzină) apasă greu asupra sensibilităţii poetului, conştient de valoarea imensă a cailor în economia satului păstrător al istoriei, limbii, spiritualităţii creatoare a naţiunii noastre. Este ceea ce s-a spus recent de către preşedintele ţării la comemorarea eroilor răscoalei ţărăneşti din 1907: eternitatea noastră e la sat, zicea Blaga, iar satul fără cai e ca oraşul fără maşini. De aceea, inspirat de realităţi acute, dar şi de istoria dramatică de ieri, Adrian Păunescu scrie, folosind antiteza drastică: „Măreţii cai, aliaţii ţăranului; ei, prin ce fatalitate oarbă, au fost lăsaţi, un eufemism grăitor, căci puterea trebuia să-i apere nu să-i înjunghie, dar au fost lăsaţi pe mîna criminală a schinjuitorilor.

Cuvinte grele, cuvinte sugestive de imagini cumplite; în faţa lor nu rămîne decît speranţa resurecţiei, a împăcării cu învăţămintele istoriei, cu experienţa ţăranului care a muncit cu tragere de inimă pămîntul, cînd ştia că munca şi cîştigul îi sînt garantate, iar nu supuse fluctuaţiilor unei administraţii grijulii în a scoate cît mai mult din cămările satului gospodar.

Rînduieli noi se arată pentru acest sat etern. Aceste rînduieli se întorc şi spre făpturile din jurul casei ţărăneşti, printre care calul ocupă un loc de frunte; finalul poeziei spune:

Să fie pace cît cuprinde
Întreaga scoarţă pămîntească,
Şi pe colinele-nverzite
Să iasă caii şi să pască...

La acest sfîrşit de secol zbuciumat în toată lumea, îndemnul e binevenit, rezonanţele cuvintelor fiind mai vii ca oricînd: un zel viu cuprinde lumea satelor cu fiece zi mai însorită, mai bună pentru agricultură, pentru pregătirea păşunilor la care visează caii şi celelalte vietăţi din sat. Verdeaţa aceea nesfîrşită, deasupra căreia stă neclintit seninul cerului, ici-colo brăzdat de fîşii fabuloase de nori, cîmpul însuşi capătă altă viaţă dacă e străbătut de frumoşii cai, la care visează ţăranii, de care abia au mai auzit atîţia copii ai ţării.

De aceea, cît ar fi de instructive acele poezii frumoase care vorbesc despre tot ce constituie frumuseţea vieţii la sat: să fie incluse în cărţile de citire ale copiilor, ca ei să vadă, să iubească printre altele şi caii, fala satului...

Cîntec pentru cai; Calul; Renaşterea cailor sînt momente poetice majore pentru renaşterea satului românesc, pentru înflorirea vieţii la ţară; în acest răstimp de resurecţie a satului, nu se putea să le uităm...

GH. BULGĂR ■

„UN ZÎMBET PE 16 MM"

— scurtă istorie —

Era prin 1968, vara, cred că într-o joi, cînd realizatorii emisiunii „Magazin duminical", mi-au pus în brațe un aparat de filmat și mi-au adresat invitația să dau o fugă prin ștrandurile Capitalei și să surprind pe peliculă cîteva instantanee satirice. Pe atunci mai aveai ce critica, nu ca acum... După vreo trei ore eram înapoi la Studio, unde am pus în „zeamă" — cum se spune — pelicula. Mi se părea că mi-am făcut datoria. Dar de fapt meritul era doar al operatorului Petre Iordănescu. Mai trebuia și un comentariu. Și l-am scris. Fără să revăd pelicula, am scris un comentariu din memorie, care nu era tocmai umoristic — ba pe alocuri — nici nu prea avea legătură cu imaginile. După ce am montat filmul, am avut însă surpriza să descopăr primul o nouă manieră de a comenta imaginile cinéverité ; se născuse de fapt, involuntar, rubrica de mai tîrziu.

Pe atunci nu se chema în nici un fel. Mai tîrziu, apelînd la colaborarea actorului Horia Șerbănescu — cu care am realizat în comun cîteva episoade — ne-am gîndit și la un titlu. Nu mai știu dacă el sau eu l-am botezat primul „Un zîmbet pe 16 mm", dar știu că unul dintre noi... am fost foarte inspirat.

Din 1969, după cum remarcau telecronicarii, „zîmbetul" și-a creeat o personalitate distinctă. Era dealtfel singura rubrică satirică a Televiziunii. („Reflectorul" a apărut mult mai tîrziu).

Și în noiembrie 1969 a atins apogeul. Intrigat de faptul că în Capitală una din patru străzi era în reparații (aveam impresia că oricui i-ar da prin cap să sape o groapă, fie și pe bulevard, o poate face liniștit) am plănuit un experiment.

În noaptea de 12 noiembrie am plecat de la Televiziune cu un camion, în care am încărcat șase panouri, identice cu cele cu care își împrejmuiesc constructorii șantierele. Plănuisem deci să instalez un șantier-farsă în inima Capitalei, cu convingerea că n-o să deranjeze pe nimeni.

Am vrut să-l amplasez în fața cinematografului „Scala", dar mi s-a spus că pe acolo prea trece lume multă. Și mă vede.

L-am montat în cele din urmă în piața Sf. Gheorghe, în fața magazinului universal „București". Pentru derută, pe panouri am scris și „firma" care l-a instalat : „D.G.T. (care însemna de fapt „Dintr-o glumă a Televiziunii") „U.Z./16 mm (adică („Un zîmbet pe 16 mm")

Șantierul a stat peste o săptămînă în Piața Sf. Gheorghe fără să se întrebe nimeni, dar absolut nimeni, ce e cu el și ar mai fi stat poate mult și bine, dacă nu semnalam prezența lui (și deconspiram de fapt isprava) în cadrul emisiunii „Magazin duminical".

Ce nu se știe însă este că, două luni mai tîrziu, la sugestiile mai multor telespectatori, nemulțumiți de modul cum își desfășura activitatea Întreprinderea de Transporturi București, am plănuit al doilea experiment. Urma ca în urma unei scheme bine puse la punct să-l fac pe directorul general de atunci al Întreprinderii incriminate să-și părăsească confortabilul autoturism și să-și continue drumul într-unul din aglomeratele vehicule ale transportului în comun. Filmul a fost făcut numai pe jumătate și nu se știe nici pînă în ziua de azi ce m-a împiedicat să dau satisfacție miilor de călători bucureșteni.

Am abandonat așadar un an rubrica. Dumneavoastră ce-ați fi făcut ? Am reluat-o în 1973 dar aspectele satirice se împuținaseră, se găseau gogoșari, ceapă și foarte mulți morcovi... așa că am abandonat-o pentru a doua oară.

Am reluat-o în zilele noastre, stimulat de factorii de decizie de acum ai Televiziunii, de tele-observatorii de bună credință și — nu în ultimu rînd — de numeroasele scrisori care sosesc la redacție.

Am scris această „scurtă istorie" pentru cei care m-au rugat s-o fac, profitînd însă și de o gazdă întotdeauna ospitalieră.

milimetri
Clenciu '82

MARIN TRAIAN ■

SPECII DISPĂRUTE, PERICLITATE, SALVATE ÎN FAUNA ROMÂNIEI

În decursul a celor două miliarde şi mai bine de ani de cînd există viaţă vegetală şi animală pe planeta noastră, numărul speciilor care au dispărut este imens. Fauna zilelor noastre nu mai numără nici o specie din trilobiţii şi gnatopoliţii care populau mările erei primare, nici un reprezentant al dinosaurienilor şi al altor reptile uriaşe din era secundară, nici măcar mamutul sau rinocerul păros care au fost contemporanii strămoşilor noştri din perioada glacială. Dispariţia acestor specii din trecut are un dublu aspect. Unele au dispărut prin faptul că s-au transformat; printre reptilele din secundar care azi nu mai există se numără şi strămoşii tuturor păsărilor şi mamiferelor din zilele noastre, aşa cum dintre speciile de cai cu cinci degete de la începutul terţiarului, unele fac parte din linia filetică directă căreia îi aparţin: calul, măgarul şi zebra. Dar şi mai multe din speciile din trecut s-au stins fără să lase urmaşi.

Asemenea dispariţii se încadrează în procesul general al evoluţiei progresive a lumii vii; în lupta pentru existenţă unele specii pier, făcînd loc altora mai bine adaptate. Este incontestabil că mamiferele sînt mai bine adaptate, suportă mult mai bine variaţiile mediului decît reptilele uriaşe, pe care le-au înlocuit.

Aceste dispariţii nu au lăsat un gol în economia naturii, căci locul pe care îl ocupau ele l-au luat alte specii mai bine adaptate.

Cu totul alta este situaţia acelor specii care ar fi fost normal să supravieţuiască, să evolueze mai departe, să se scindeze în specii fiice, dacă nu intervenea o cauză brutală, vînarea excesivă sau o modificare drastică a condiţiilor de mediu prin intervenţia omului. Dispariţia acestor specii a lăsat un gol nu numai în clasificaţia zoologică dar şi în echilibrul natural, căci rolul lor ecologic nu a fost luat de nici o altă specie; în lanţul trofic s-a rupt o verigă.

În perioada istorică apropiată, de 4—5 secole au dispărut de pe glob mai multe zeci de specii de mamifere şi păsări mari care erau bine cunoscute omului, multe din ele reprezentînd un obiect de vînătoare apreciat de strămoşii noştri. Şi cîte altele, poate sute de specii de păsări, reptile mai mici, şi îndeosebi de insecte şi alte nevertebrate nu vor fi dispărut, fără să se fi ştiut vreodată că au existat, dacă nu rămîneau resturi fosile.

Rezumîndu-ne la ţara noastră, se ştie că au dispărut, începînd din sec. XVI, un număr de opt sau nouă specii de mamifere de talie mare. Primul pe listă este bourul, strămoş direct al boilor domestici, de vînătoarea căruia este legată legenda întemeierii Moldovei. La mijlocul secolului XIV el mai trăia numai în Moldova; aşa se explică puternica impresie pe care a făcut-o el asupra maramureşenilor lui Dragoş, care în patria lor cunoşteau numai zimbrul, ce figura chiar în stema voevodatului, apoi a comitatului Maramureş. Prima stemă a Moldovei a fost tot capul de zimbru, ca în patria de origine a întemeietorilor ţării; sub Petru Muşat capul de bour îi ia locul în stema şi pe monezile Moldovei, situaţie care se menţine pînă după Ştefan cel Mare, după care se revine treptat la cel de zimbru; este o indicaţie că pe la anul 1500 bourul se rărirse mult, pentru ca apoi să dispară definitiv din fauna ţării pentru puţine decenii. În Polonia specia a mai supravieţuit într-un parc de vînătoare aproape un secol.

Cît despre zimbru, el a continuat să vieţuiască în pădurile de munte din Maramureş, estul Tran-

silvaniei şi Moldova pînă pe la mijlocul secolului trecut; se pare că ultimul exemplar ar fi fost vînat în 1852, în Maramureş. Ştim că această specie a fost salvată în Polonia, de unde a fost apoi repopulată şi la noi, dar în aşa-zise „ţarcuri de aclimatizare", în realitate un fel de grajduri în care animalele nu pot redeveni sălbatice. Alte mamifere mari care populau cîndva pădurile noastre sînt elanul sau plotunul, un cerb de dimensiuni impresionante (dispărut pe la 1800), castorul sau brebul (mai exista în 1824 în zona bănăţeană a Dunării) şi calul sălbatic de pădure. În stepele din sudul Moldovei şi în Berăgău au trăit: antilopa-saiga, calul de stepă european sau tarpanul (strămoşul calului moldovenesc) şi măgarul sălbatic sau colunul. Este discutabilă prezenţa marmotei în zona înaltă a Carpaţilor, spre mijlocul secolului XIX, afirmată de unii autori, negată de alţii.

Într-o perioadă de 3,5 secole, începînd din jurul anului 1500 cînd pare să fi dispărut bourul în Moldova şi pînă spre mijlocul secolului trecut, cînd au dispărut brebul şi zimbrul, fauna ţării noastre a fost sărăcită cu opt specii de mamifere mari, valoroase sub aspect economic şi ştiinţific, care ar fi făcut azi fala codrilor şi bărăganurilor noastre. Dintre acestea, bourul, tarpanul şi calul de pădure nu mai există nicăieri în lume în stare sălbatică (continuînd să existe urmaşii lor domesticiţi), pe cînd zimbrul, brebul şi elanul (plotunul) supravieţuiesc în zone izolate ale Europei, iar antilopa-saiga şi măgarul sălbatic, în stepele din centrul Asiei.

Dispariţia celor opt specii se datoreşte exclusiv lăcomiei nechibzuite a omului, vînătorii excesive şi neraţionale din trecut. Mediul natural era încă prea puţin alterat pînă la mijlocul secolului XIX ca să nu fi permis supravieţuirea acestor animale. Erau încă mii de km^2 de codrii seculari la munte şi la şes, erau întinse zone mlăştinoase şi stepe nedesţelenite care ofereau suficiente resurse alimentare, locuri de trai şi refugiu acestor animale permiţînd totodată practicarea unei vînători raţionale. Nu s-au luat măsuri, s-a practicat o vînătoare neraţională, pierderile au avut loc.

Este în schimb plin de învăţăminte faptul că în ultimul secol nu a mai dispărut nici un mamifer din fauna ţării, deşi în această perioadă s-au defrişat milioane de hectare de pădure, s-a desţelenit Bărăganul, s-a intensificat agricultura şi s-a extins păşunatul. A fost suficient să se ia măsuri de protecţie, să se reglementeze vînătoarea. Specii care la sfîrşitul celui de al doilea război mondial erau periclitate: capra neagră, rîsul, ursul, azi şi-au refăcut bine efectivul, ajungînd pe alocuri şi chiar tinzînd să depăşească densitatea optimă, ceea ce a făcut posibil să se reia vînătoarea, cu restricţii, a unor specii care o perioadă de timp au fost excluse de la vînat, cum e capra-neagră. În momentul de faţă, singur lupul mai este periclitat, avînd ca efectiv sub limita normală, aceasta datorită persistării părerii total eronate după care această specie ar fi dăunătoare. Orice specie autohtonă îşi are locul ei într-o natură bine echilibrată putînd deveni dăunătoare numai dacă depăşeşte o anumită limită.

Sînt lăudabile îndeosebi măsurile de protecţie luate în ultimii ani, care au permis refacerea efectivelor unor specii cum este capra neagră, rîsul şi cerbul. S-a extins foarte mult şi căpriorul. Capra neagră a fost populată cu succes şi în Munţii Rodnei, unde dispăruse. O acţiune meritorie este şi introducerea sau reintroducerea marmotei în Retezat, Făgăraş, Pietrosul, Rodna, acţiune pe deplin reuşită. Se discută dacă într-adevăr această rozătoare a populat Carpaţii pînă în secolul trecut (şi deci popularea ei este o reintroducere justificată) sau era demult dispărută. Oricum ea a trăit cîndva în munţii noştri, îşi are locul în biotopul păşunilor de înaltă altitudine, introducerea sa fiind pe deplin justificată. Se discută în prezent reintroducerea, în pădurile umede, a brebului.

Cele arătate dovedesc pe deplin că vieţuirea în bune condiţii a mamiferelor mari este compatibilă cu exploatarea forestieră raţională, amenajarea rîurilor, păşunatul şi agricultura intensivă.

În ceea ce priveşte lumea păsărilor, avem motive şi de întristare sau îngrijorare, dar şi de satisfacţie. Situaţia marilor răpitoare de zi este tragică. Zăganul sau vulturul bărbos, Gypaetus barbatus a încetat să mai cuibărească în Retezat încă din 1932—1934. Explicaţia rezidă în regimul alimentar cu totul aparte al acestei specii, care se hrăneşte cu oasele rămase din cadavrele consumate de lupi şi de alţi vulturi. Evident că în zilele noastre nu pot rămîne în munţi atîtea cadavre cît să asigure hrana unei păsări mari. Dar au dispărut şi cele două specii de vulturi pleşuvi, cel negru şi cel sur, care cu cîteva decenii în urmă erau încă fala Carpaţilor. Cauza: măsura stupidă practicată în trecut de a se „combate" lupul cu carne otrăvită. S-au rărit lupii, şi au dispărut total vulturii. Extrem de rare, în pragul dispariţiei sînt şi speciile noastre de acvile, şase la număr, precum şi buha. Mai bine o duc răpitoarele mai mici, şoimii, ulii şoricari, iar dintre cele de noapte diferitele specii de cucuvele, strige, huhurezi etc. Tragică este şi situaţia dropiilor, care pînă nu demult erau numeroase în Bărăgan, cîmpia Romanaţilor, şesul Banatului, în Arad, lîngă Carei etc. Astăzi: un mic nucleu în judeţul Olt, unul şi mai mic în extremitatea nord-vestică a Banatului iar spre Arad exemplare izolate venite din Ungaria. Din neamul găinilor, cocoşul de mesteacăn supravieţuieşte încă în Munţii Rodnei şi Maramureşului într-un efectiv critic. Semnalăm extrema raritate şi a altor păsări, cum este spurcaciul (dropia mică) şi pasărea ogorului, fără a mai vorbi de acele specii care pătrund numai ocazional din ţări vecine, cum sînt: potîrnichia de stîncă în zona Cazanelor şi potîrnichia de stepă.

În schimb, şi-au refăcut bine efectivele păsările de apă. Cele două specii de pelicani, atît de urgisite în trecut, supravieţuiesc în efective suficiente, dacă nu optime, foarte bine; şi-a revenit egreta mică, una dintre cele mai frumoase păsări de baltă de la noi, vînată în trecut pentru penele ei. Unele specii de baltă — lebedele, lopătarul, călifarii ş.a. — au un efectiv redus şi sînt ocrotite, fără a fi însă direct ameninţate; important este

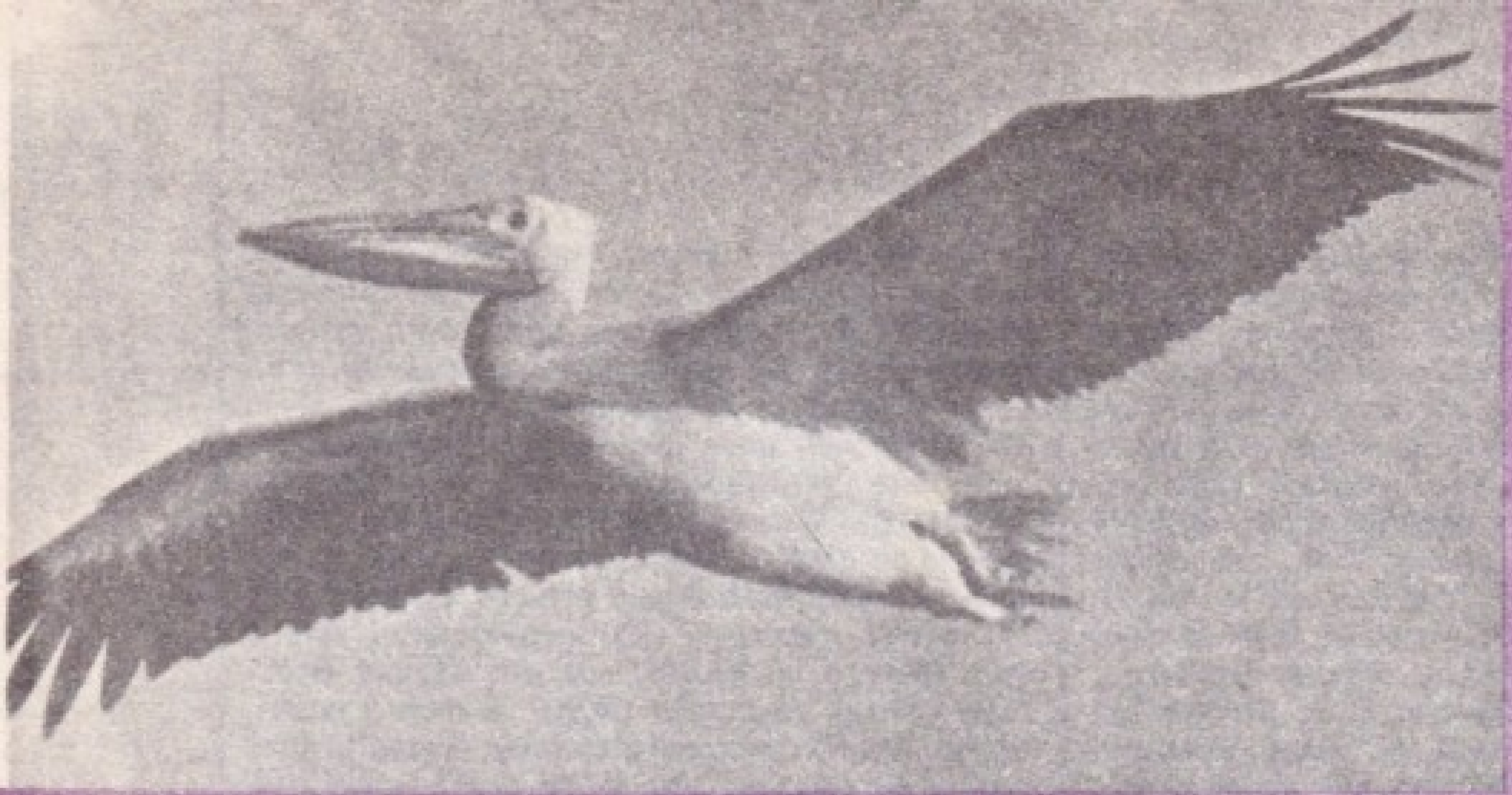

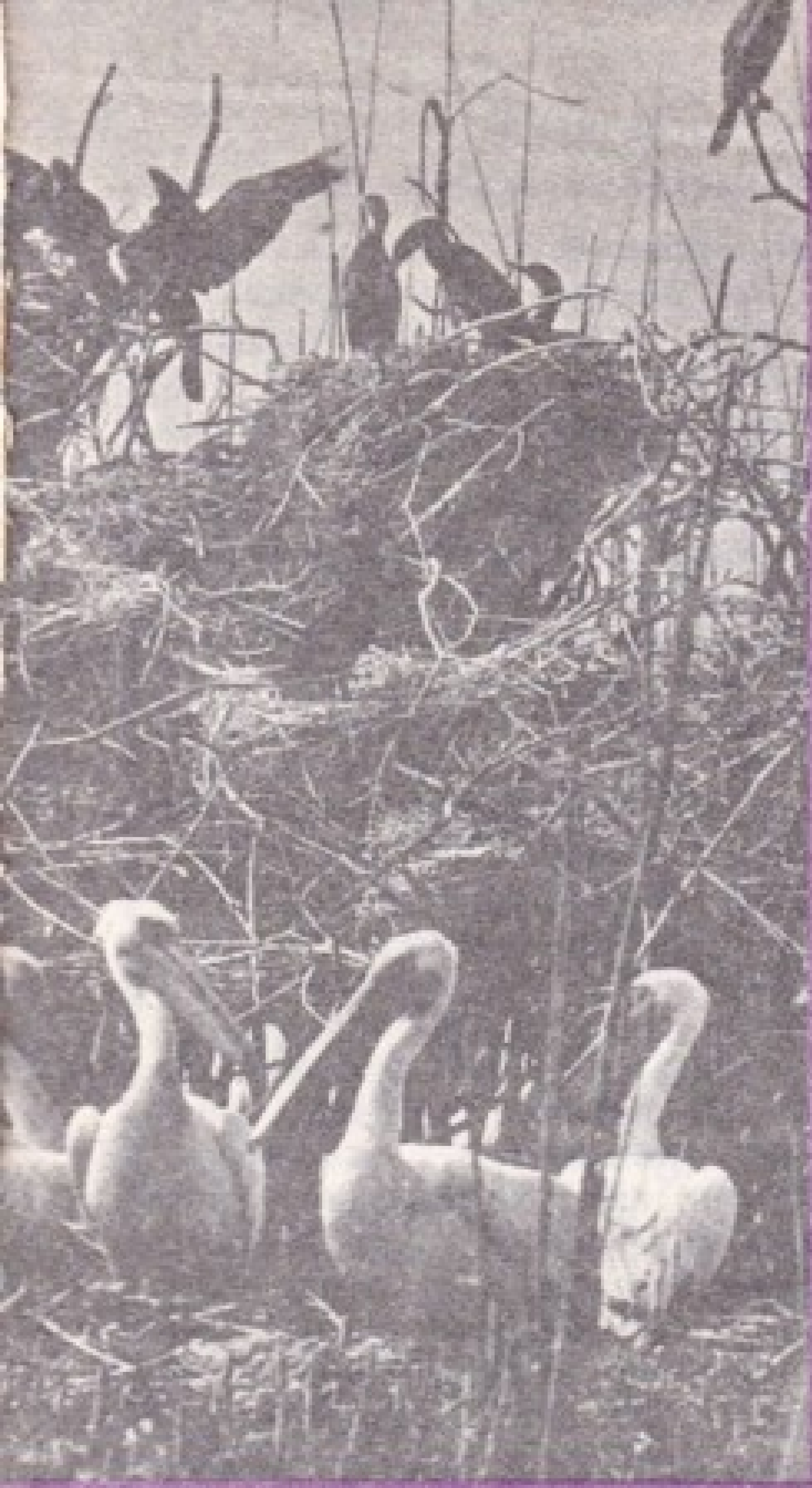

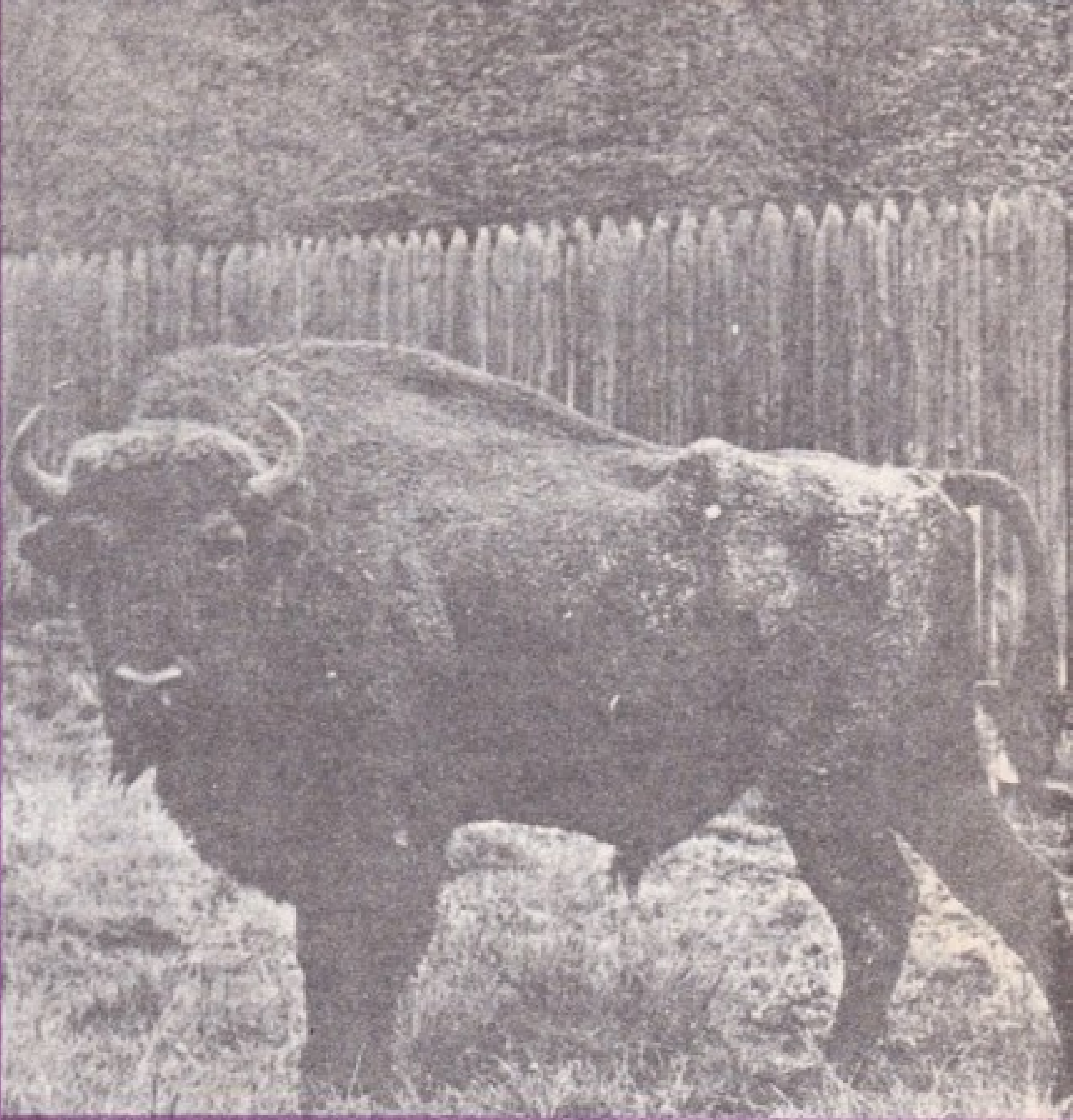

faptul că măsurile de protecţie sînt eficace. Lumea păsărilor de apă a pierdut fosta luncă inundabilă; în schimb, pe noile lacuri de baraj s-a instalat o bogată faună de păsări. S-a ajuns chiar să se vorbească de o nouă deltă în partea de amonte a lacului Porţile de Fier (zona Baziaş-Moldova Nouă); bogată este şi ornitofauna lacurilor de pe Olt, Argeş etc. O serie de păsări cîntătoare s-au acomodat bine cu prezenţa omului iar în ultimele decenii şi-au extins habitatul, populînd şi parcurile din oraşe. Semnalăm cu bucurie şi faptul că una dintre cele mai frumoase păsărele, fluturaşul de stîncă, locuitor al stîncăriilor abrupte din zona alpină pînă în cea montană, şi-a găsit un nou loc de trai şi cuibărit; barajele de pe rîurile de munte; efectivul său este în creştere. Multe dintre păsările mici, îndeosebi speciile de piţigoi sînt consumatoare de insecte dăunătoare, putînd fi folosite cu succes în lupta de combatere biologică. Efectivul lor poate fi sporit prin construirea de cuiburi artificiale şi amplasarea lor pe copaci; este o metodă foarte simplă şi eficace, pe care însă nimeni nu se gîndeşte să o aplice la noi.

Reptilele şi amfibienii (batracienele) ţării noastre includ o serie de specii cu areal limitat, îndeosebi în sud, şi efectiv redus: broaştele ţestoase de uscat (cea banato-olteană şi cea dobrogeană), care sînt cu totul dezarmate faţă de om, cîteva şopîrle şi şerpi, unii dintre aceştia ucişi de om în mod cu totul stupid, din cauza unor vechi superstiţii lipsite de orice temei. Persistă ideile greşite că toţi şerpii sînt veninoşi (în realitate numai viperele, care nici ele nu atacă omul neprovocate), că ar „împunge" cu limba (!). Este necesară o acţiune de educaţie serioasă spre a convinge, în special pe tineri, să lase în pace aceste animale inofensive. Dar unele dintre reptile sînt legate de anumite condiţii de umbră sau insolaţie, de anumite formaţiuni vegetale. Supravieţuirea lor este posibilă numai păstrînd mediul neschimbat.

Miile de specii de nevertebrate — insecte, păienjeni, moluşte etc. sînt reprezentate în fauna ţării, unele din ele avînd o răspîndire limitată la cîte un lanţ muntos, o vale de rîu etc., altele sînt legate de cîte o formaţiune vegetală sau o plantă gazdă. Nici una din aceste specii nu este utilizată direct de om, ca hrană sau în alte scopuri practice; anumiţi fluturi sau alte insecte sînt încă căutate de colecţionari amatori pentru frumuseţea lor. Însă pericolul care planează asupra speciilor cu areal limitat, sau ce trăiesc în condiţii de viaţă aparte, este modificarea habitatului, ca şi în cazul unor şopîrle. Trebuie ţinut seama de faptul că fiecare specie din flora şi fauna autohtonă îşi are locul său bine precizat în menţinerea echilibrului ecologic, fiecare poate odată să fie sursă de materie vie, şi fiecare este rezultatul unui proces de evoluţie unic în felul său şi plin de învăţăminte. S-a spus, pe bună dreptate, că dispariţia unei specii este echivalentă cu dispariţia unui document cultural!

Măsurile necesare în vederea salvării diverselor specii periclitate sau rare implică scoaterea din circuitul agricol al unor suprafeţe. Dar ele sînt extrem de mici, adesea neproductive (stîncării, sărături, rîpe) încît pierderea pentru agricultură este absolut neînsemnată. Adesea menţinerea ca atare (necultivarea) unor asemenea suprafeţe mici are chiar un efect economic pozitiv, pentru protecţia ogoarelor. Un pîlc de copaci într-un teren agricol permite cuibăritul unor păsări consumatoare de insecte, aşa cum bălţi mici păstrate între arături servesc drept loc de reproducere broaştelor consumatoare şi ele de insecte.

*Să trecem la lumea apelor dulci. Pînă în prezent nu a dispărut total nici o specie de peşte şi, pe cîte ştim, nici un nevertebrat. S-au rărit însă foarte mult, atît datorită pescuitului intens cît şi modificării habitatului, o specie de peşti valoroşi: la munte, lostriţa care supravieţuieşte între trei din cele 18 rîuri în care trăia cu opt decenii în urmă, iar la Dunăre sturionii (între care cega trăia şi în alte rîuri mari) şi scrumbia de Dunăre. Dintre peştii mici, cel mai periclitat este tocmai cel mai important sub aspect ştiinţific — aspretele (*Romanichthys valsanicola*), gen endemic în ţara noastră, descoperit abia în 1957 cînd trăia în Argeş, Vîlsan şi Rîul Doamnei; azi mai supravieţuieşte numai în Vîlsan, pe o lungime scurtă şi într-un efectiv redus. Mai există cîteva specii sau subspecii care trăiesc în cîte un singur rîu din ţară (fîsa-mare, numai în Nera) sau în cîte două-trei. Zeci de nevertebrate din apele ţării au şi ele o răspîndire limitată la unul sau cîteva rîuri sau bălţi. Este necesar să se asigure supravieţuirea fiecăreia dintre acestea.*

Faţă de mediul terestru, cel acvatic este mult mai expus deteriorării antropice a condiţiilor de viaţă. Nu ne referim numai la poluarea chimică a apelor, asupra căreia se atrage mereu atenţia. Bararea rîurilor, fără a degrada calitatea apelor, modifică şi mai profund condiţiile de viaţă. Evident, crearea de baraje este o necesitate economică indiscutabilă. În plus, lacurile de baraj înfrumuseţează regiunea, fiind totodată un mediu de viaţă, favorabil atîtor specii şi un adevărat laborator viu al modificării şi evoluţiei asociaţiilor animale. Dar speciile de peşti şi nevertebrate legate de curent dispar în lacurile de baraj.

Soluţia optimă este ca în elaborarea planurilor de amenajări hidrotehnice să se ţină seama şi de necesitatea menţinerii vieţii animale autohtone, să se lase între baraje anumite porţiuni în care rîul să rămînă natural, cu debitul şi viteza originală; să se lase anumite porţiuni neamenajate, ca documente vii ale condiţiilor de viaţă originale. Unele dintre rîurile care adăpostesc cele mai mari rarităţi ale faunei noastre — Vîlsanul, amonte de comuna Brădet; Nera pe toată lungimea sa, Săpînţa în Maramureş, Timişul aval de barajul Coştei — sînt rîuri mici. Menţinerea lor şi a altor porţiuni de rîuri în condiţiile naturale, alături de parcurile naţionale şi o serie de rezervaţii pentru lumea vie terestră a ţării este o obligaţie a generaţiei prezente faţă de cele viitoare organic legată de preocuparea pentru dezvoltarea economică a ţării şi creşterea nivelului de trai.

PETRU BĂNĂRESCU ■
cercetător, Institutul central de biologie

rac-ul

RUDI SCHMÜCKLE

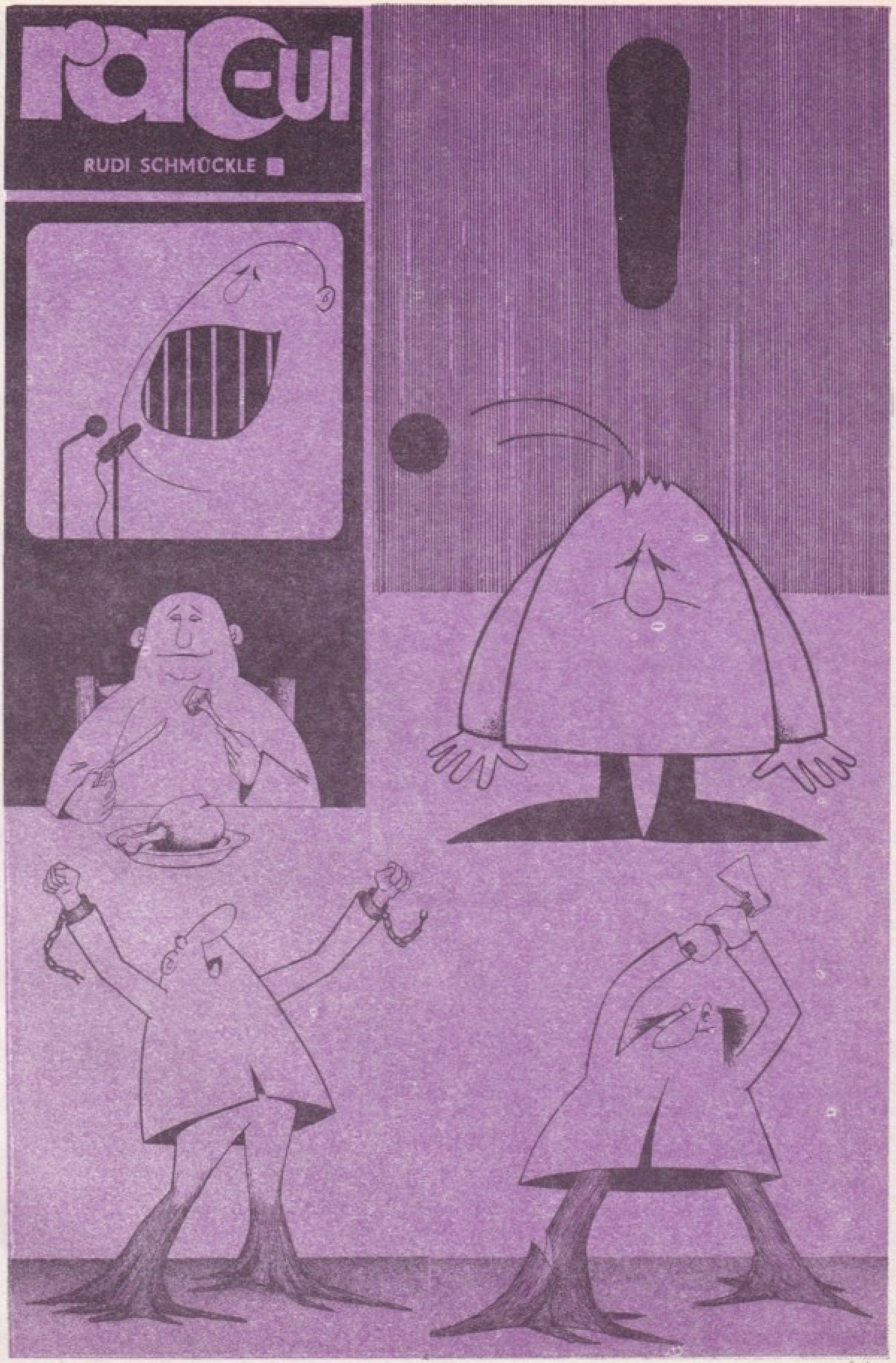

rac-ul

M. PINZARU–PIM

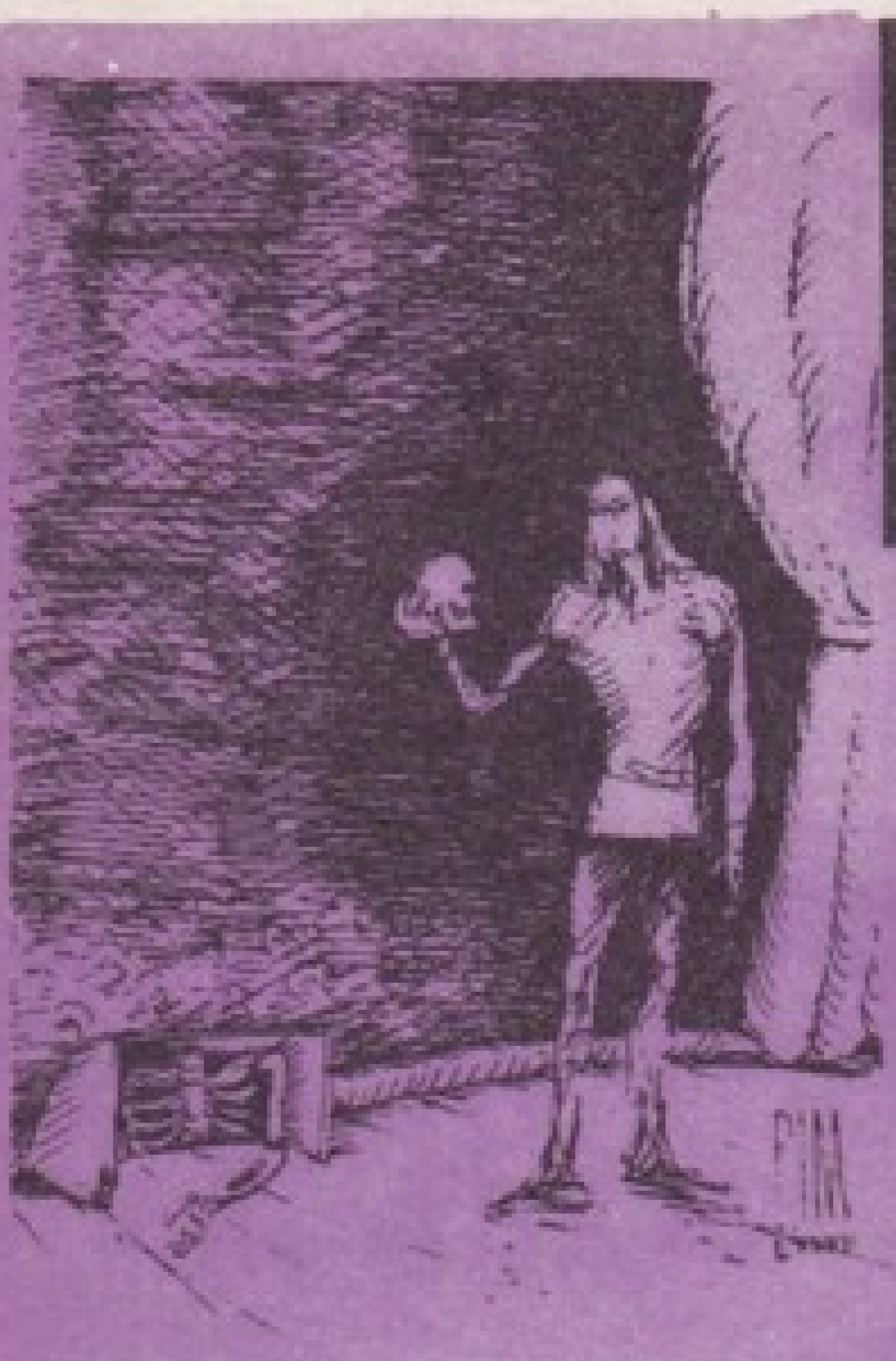

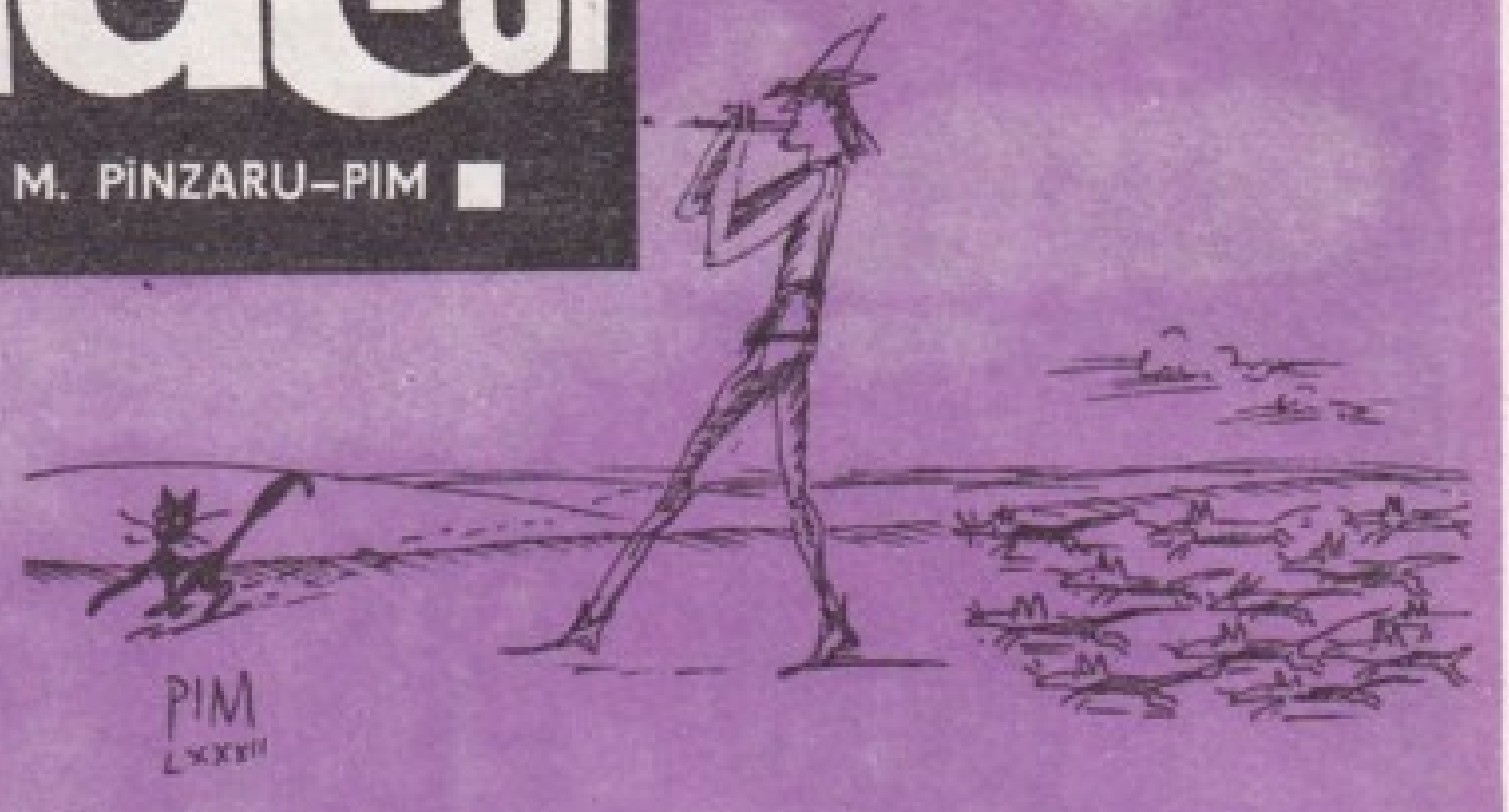

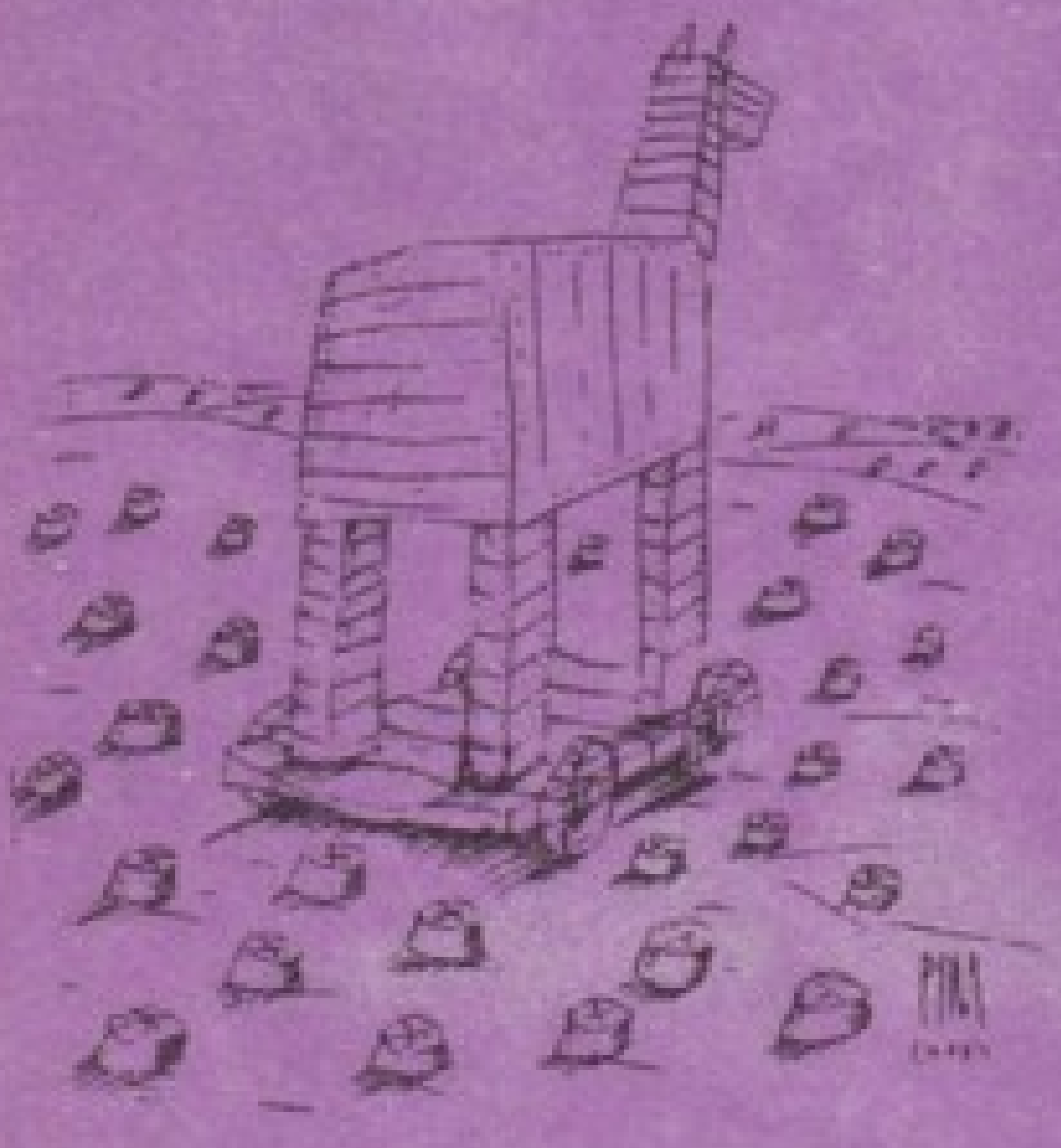

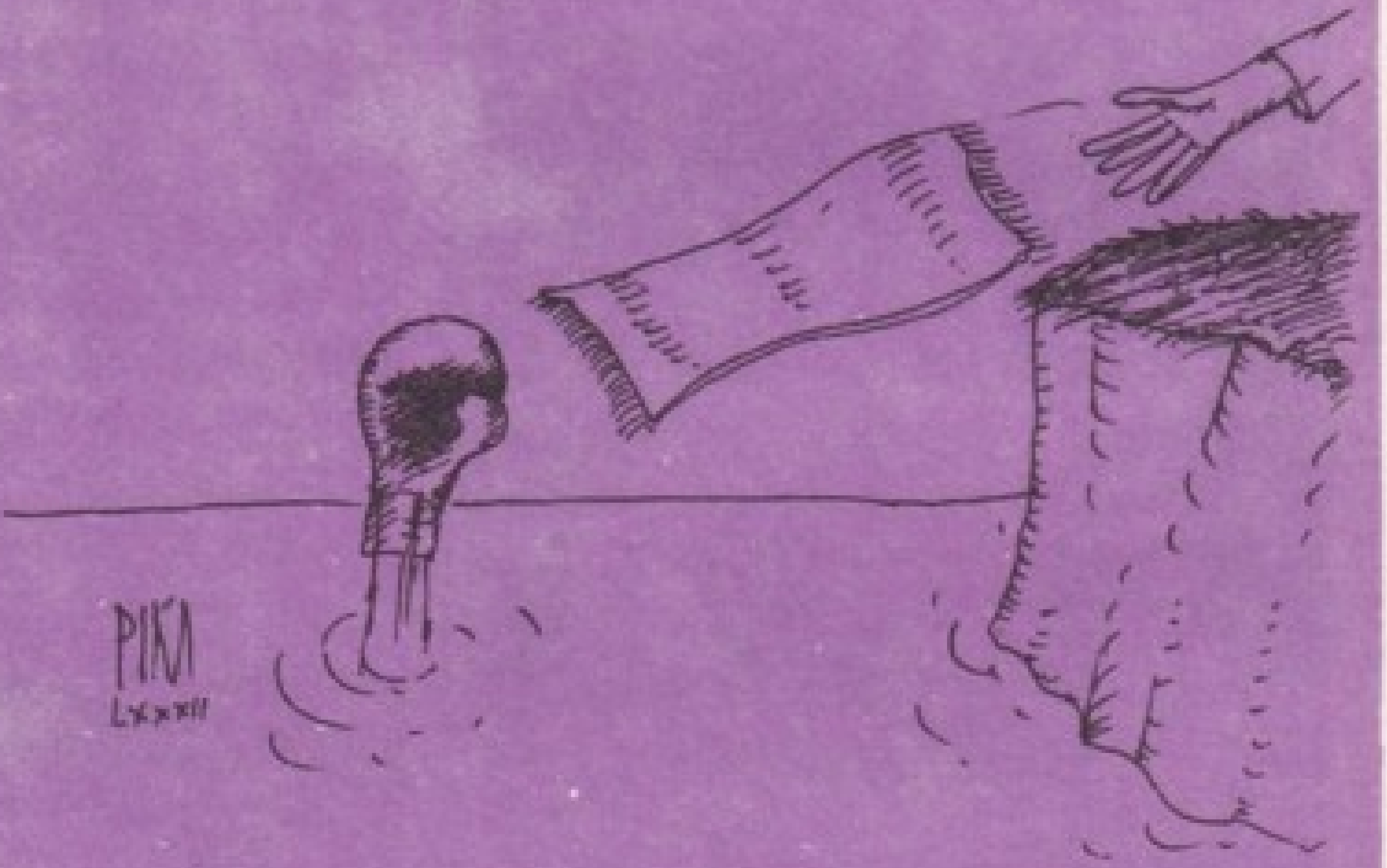

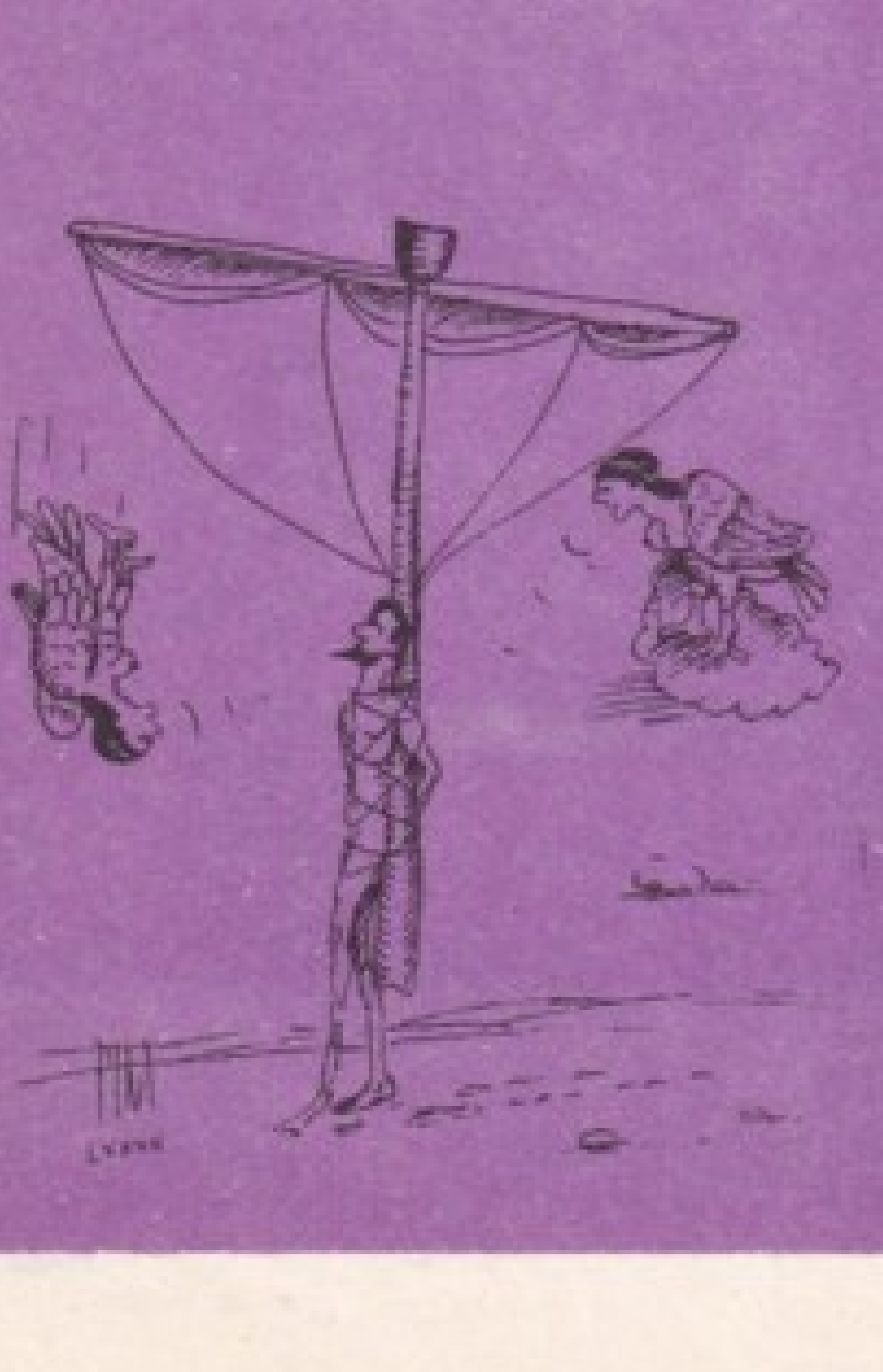

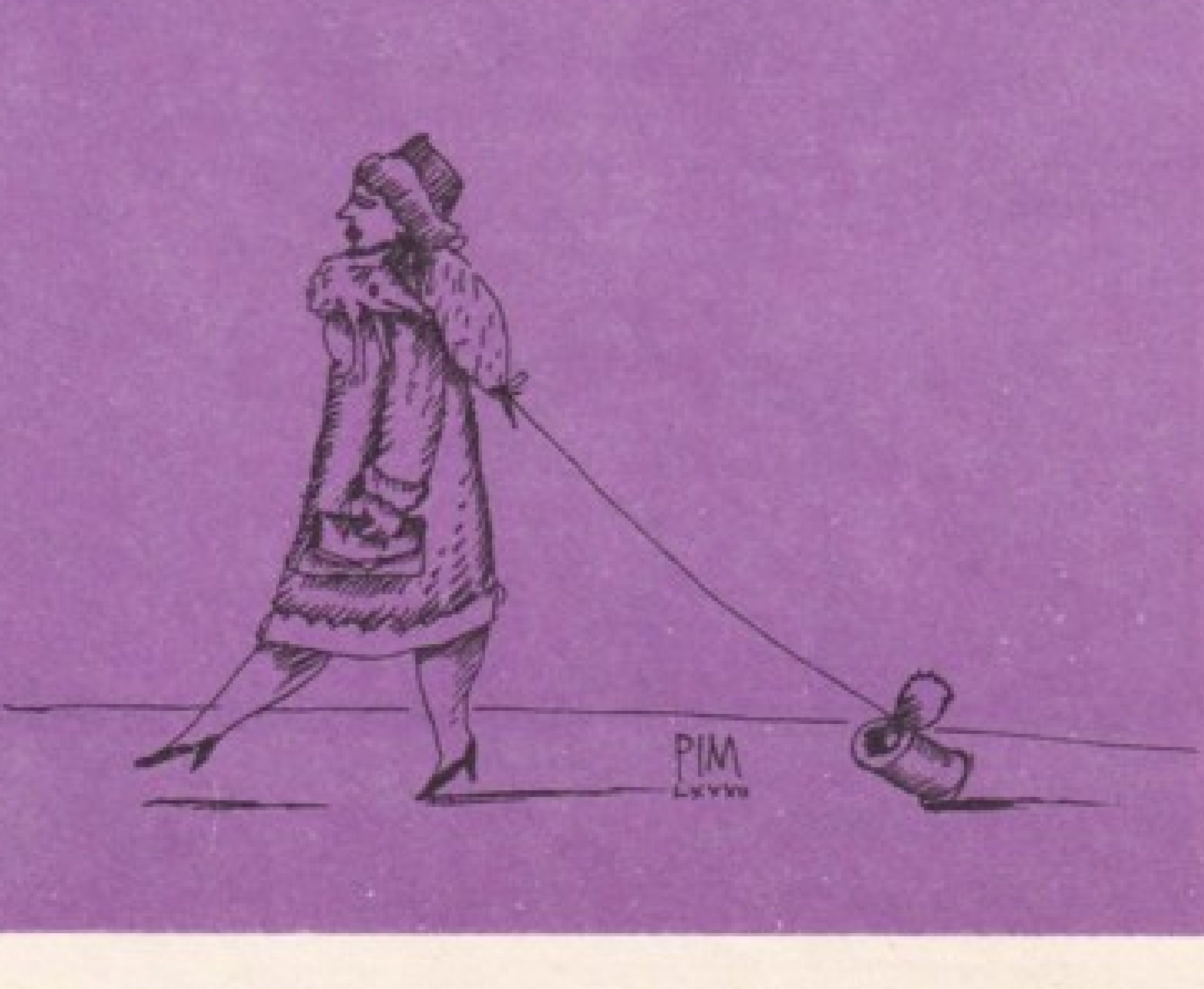

CU „UNDIŢA" LA MAREA NEAGRĂ

Putem spune fără teama de a greşi că dacă astăzi pescuim din nou în Marea Neagră, un pescuit ştiinţific, industrial şi nu doar lîngă mal, cu talienele sau paragatele, faptul se datorează în bună măsură şi biologului dr. Ioan Porumb, cercetător principal la Institutul român de cercetări marine din Constanţa, şeful laboratorului Resurse piscicole din Marea Neagră.

Născut şi educat la Iaşi, păstrînd şi azi în suflet nostalgia acelui greu de explicat parfum al vechiului tîrg, un amestec de cultură şi dragoste faţă de locurile natale, de respect şi mîndrie vizavi de minunaţii cărturari pe care i-a dat Iaşul, de istorie în plină lumină şi o dulce boemie, dr. Ioan Porumb vorbeşte cu aceeaşi bucurie de casa Pogor, de Copou, de Tataraşi, de Mihail Codreanu ca şi de profesorul Ioan Borcea, cel care în 1926 a înfiinţat Staţiunea de cercetări marine de la Borcea. Aşadar, o discuţie cu domnia sa despre pescuitul românesc în Marea Neagră este mai mult decît afirmarea unor considerente economice sau ştiinţifice, ea vizînd deopotrivă şi istoria acestui domeniu, o istorie mai veche, dar, mai ales, mai nouă, care oglindeşte eforturile întreprinse pentru ca România să se bucure într-o cît mai mare măsură de faptul că are deschidere la mare.

— Cum vă simţiţi pe mare, stimate dr. Ioan Porumb?

— După 33 de ani de umblat pe apă, mă simt pe mare ca în cartierul natal Tataraşi. Bănuiesc că sînteţi victima unor prejudecăţi. Credeţi că de apă sau pescuit sînt atraşi doar dobrogenii sau cei ce au acces la Dunăre. Vă pot spune că profesorul Ioan Borcea, cel care a întemeiat staţiunea de la Agigea în urmă cu peste jumătate de veac, savantul Grigore Antipa, care, printre altele, a pus bazele cercetării ichtiologice a Deltei Dunării şi a tuturor pescăriilor din ţara noastră, sau Emil Racoviţă, primul român care a ajuns în Antarctica, sînt ieşeni. Orice elev ştie că pe Marea Neagră au navigat şi corăbiile lui Ştefan cel Mare. De asemenea, profesorul Băcescu, un mare oceanolog, într-o mai veche carte a sa, „Peştii văzuţi de ţăranul pescar român" afirmă că ţăranul nostru a fost şi pescar. Dacă n-a avut apă, şi-a căutat-o. Profesorul Băcescu este şi el moldovean, din zona Siretului. În Moldova erau renumite iazurile. Fiecare sat avea un iaz. Balta îi folosea şi la pescuit, şi la moară, şi la adăpatul vitelor, şi la udatul pămîntului. Deschiderea la mare te obligă să-ţi dezvolţi şi pescuitul. Nu trebuie argumentat. Nu degeaba se spune că Copenhaga a crescut pe capete de heringi.

— Aţi depăşit cadrul întrebării, pledînd, într-un fel, pentru un statut al moldoveanului pescar al mării, dar şi pentru pescuitul nostru la Marea Neagră. S-o luăm organizat: cum stau lucrurile cu pescuitul românesc în Marea Neagră?

— Între războaie, pescuitul nostru era bine organizat, pentru mijloacele de care dispunea pe atunci, și se baza pe două unelte: capcane fixe — taliene — și niște instalații cu cîrlige — paragate. Era un pescuit pasiv, așteptîndu-se peștii în migrația lor. Ele sînt întrebuințate și astăzi. Dar, din nefericire, neîntreprinzînd mai mult, s-a născut ideea că Marea Neagră este săracă în pește. Cînd vecinii noștri de la nord și de la sud și-au dezvoltat pescuitul în această mare, nouă ne-a dat prin cap să spunem că doar zona românească e săracă în pește. Prin anii '50 a fost organizată o flotă de către niște inimoși pentru pescuitul pălămidei și a scrumbiilor albastre. Flota de pescadoare s-a axat numai pe aceste două specii care, din nefericire, după o perioadă de înflorire, au dispărut întărindu-se astfel părerea că zona noastră este săracă în pește. Am muncit mult să combat această idee. Nu eram singur. N-am reușit. Flota aceea s-a dispersat. În vremea aceasta, vecinii noștri, sovieticii și bulgarii, și-au transformat flotele, le-au dezvoltat, orientîndu-le spre hamsii și șproturi. Între timp, am început să pescuim în Oceanul Atlantic, uitînd cu totul de bogăția de lîngă casă.

— Ce argumente aveți cînd spuneți bogăția de lîngă casă?

— Pescarii sovietici scot din Marea Neagră pînă la 200 000 tone de pește anual, dintre care 70 000—80 000 de tone sînt șproturi. Cei bulgari scot cam 20 000 de tone, dintre care 18 000 tone șproturi. În dreptul gurilor Dunării și în dreptul Tuzlei, la 40 de mile de coastă, se poate pescui foarte mult. În jurul platformei Gloria, la fel. Aici sînt mari aglomerații de pește și pescuitul este liber pentru toată lumea. Cercetările noastre au arătat că în dreptul litoralului românesc, între Mangalia și Sulina, există o rezervă de 80 000—100 000 tone de șprot.

— Vorbiți mereu de șprot.

— Da, fiindcă șprotul este specia cea mai prolifică, poate fi capturată rapid și fără probleme deosebite. Această specie se reproduce aici, se hrănește aici și iernează aici. Șprotul poate fi pescuit tot anul. Hamsia se hrănește și se reproduce în această zonă, dar nu iernează. Noi calculăm în fiecare an cît este posibil să se extragă din rezervele amintite, printr-un pescuit rațional, care să nu ducă la distrugerea fondului de bază. Ei bine, anual, putem scoate 25 000 tone de șprot fără ca rezervele să aibă de suferit. Ținînd seama de aceste rezerve, de necesitatea ca ele să nu scadă rapid printr-o exploatare nerațională a mării, într-o întîlnire cu specialiștii din Uniunea Sovietică și Bulgaria, noi am propus o zonare echitabilă a Mării Negre, care să conducă la o exploatare echitabilă a bogățiilor mării. Pescuind științific, în urma unor

cercetări adecvate, şi cu mijloace moderne, ne impunem ca o prezenţă activă în exploatarea mării.

— Cînd au reînceput cercetările noastre pentru a dovedi că zona românească nu este deloc săracă în peşte?

— În urmă cu 4—5 ani. Cercetări costisitoare, deoarece trebuia studiat tot: condiţiile de viaţă, hrană şi reproducere ale peştilor, chimismul mării modificat de apele Dunării şi multe, multe alte lucruri, Apoi, nu ajunge să spui exploatez marea de aici şi pînă aici.

CU „UNDIŢA" LA MAREA NEAGRĂ

Trebuie creată o flotă. Trebuie precizat exact care este potenţialul de peşte, evoluţia lui, ca să-ţi dai seama dacă merită investiţia azi, dar şi peste 15 ani. Noi am ajuns cu prognozele pînă în anul 1990. În 1978 am început cercetarea cu un pescador vechi reamenajat pentru traulări. În 1979–80 am întreprins o expediţie cu un trauler oceanic, acoperindu-se toată platforma continentală din dreptul coastei noastre. Primele rezultate au fost promiţătoare. Astă-vară, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, aflîndu-se printre noi într-o vizită de lucru, ne-a trasat sarcina să continuăm cercetările şi să punem o bază serioasă acestor exploatări.

— Scriam acum un an în revistă că a reînceput pescuitul în Marea Neagră. Ideea acestui interviu a fost un an de pescuit în Marea Neagră. Care este situaţia azi?

— A fost nevoie de multă muncă să-i conving pe unii sau pe alţii că trebuie să ne îndepărtăm de mal pentru a pescui cantităţi importante de peşte. Ei nu, se spunea să pescuim şi în aceeaşi zi să aducem capturile la mal. Asta nu era pescuit industrial. Prindeam cinci tone şi veneam repede cu el acasă, magaziile navelor cuprinzînd de cîteva zeci de ori mai mult. Încercam să conving că cercetarea spune, uite aici şi aici se află peşte, dar trebuie mers acolo, că nu sînt vrăjitor să aduc peştele la mal. Într-o zi, am ţinut un ministru adjunct de dimineaţă pînă seara pe navă şi l-am convins. Vasele au început să se îndepărteze de mal. Experienţa contează foarte mult. Am căutat scule speciale de pescuit, am învăţat oamenii să pescuiască. Cu *Steaua de mare 1* am făcut şi cercetare şi producţie. Cu acest vas am mers pînă la distanţa unde adîncimea este de 60–70 de metri. Anul trecut, Întreprinderea de pescuit din Constanţa dispunea de 2 nave. Astăzi are 4. Pe una facem şi cercetare. Anul trecut, în perioada iulie, august, septembrie au fost pescuite 62 de tone. Anul acesta, în aceleaşi luni, s-au pescuit 618 tone. Pînă în 1985 trebuie să ajungem la 20 000 tone anual cu o flotă de 20 de nave, 14 nave urmînd să fie construite în România. Într-un viitor nu prea îndepărtat se va pune şi problema unui vas colector cu congelator.

— Sperăm să ajungem cît mai repede acolo. Pînă atunci, care mai sînt problemele nerezolvate?

— Nu putem convinge încă sectorul de producţie ca un trauler oceanic să facă, sezonier, cercetare şi pescuit în larg. Sîntem lipsiţi de date importante aici, unde iernează peştii. Alţii ştiu. Noi nu. Bani de cercetare avem. Toţi ne dau dreptate, dar nu ne dau nava. Ne lipsim de o bogăţie, de o sursă de proteine extraordinară.

— Cum vor fi scoase acele 20 000 tone şprot în 1985?

— Cu taliene, cam 2000–3000 tone, cu vasele mici, care vor depăşi distanţa de 40 de mile, unde adîncimea ajunge la 70 de metri, şi cu vase atlantice pentru distanţele cu adîncimi mari, vase cu care vom fi în stare să pescuim tot anul, deoarece iarna, acest lucru este imposibil cu vase mici. Dealtfel, vasele mari, am mai spus-o, se pot da uşor pentru pescuit. De exemplu, după reparaţii, cînd trebuie să se constate fiabilitatea lor, în loc să se meargă pînă la Las Palmas, se poate pescui în Marea Neagră. Repet, e vorba de perioada de garanţie a reparaţiilor.

— După cîte ştiam o problemă o constituie şi pescarii.

— Se consideră că pescuit poate face oricine. Stai cu un băţ deasupra apei şi gata. Vasele de care vorbeam sînt moderne, cu mecanisme sofisticate, cu sonde şi altele. Pescarul trebuie să ştie carte, nu glumă. Nu există o şcoală de pescari în toată ţara. Cei care sînt au ajuns întîmplător pescari. Din cauza slabei pregătiri a oamenilor şi a reparaţiilor de mîntuială, navele au puţine zile de mare. Pescuitul presupune o tehnică specială în Marea Neagră, nu e ca la talian. În condiţiile acestea, cercetătorul nu mai acordă asistenţă tehnică, ci ajunge un fel de vătaf. De altfel, navele pe care lucrează şi cercetători, dau cele mai bune rezultate. În fine, acestea sînt lucruri de durată, care se vor aranja în timp, dacă ne gîndim la acea şcoală de pecari. Important este că pescuim din nou în mare, că am început s-o cunoaştem, să participăm la exploatarea bogăţiilor ei piscicole.

RĂZVAN BĂRBULESCU ■

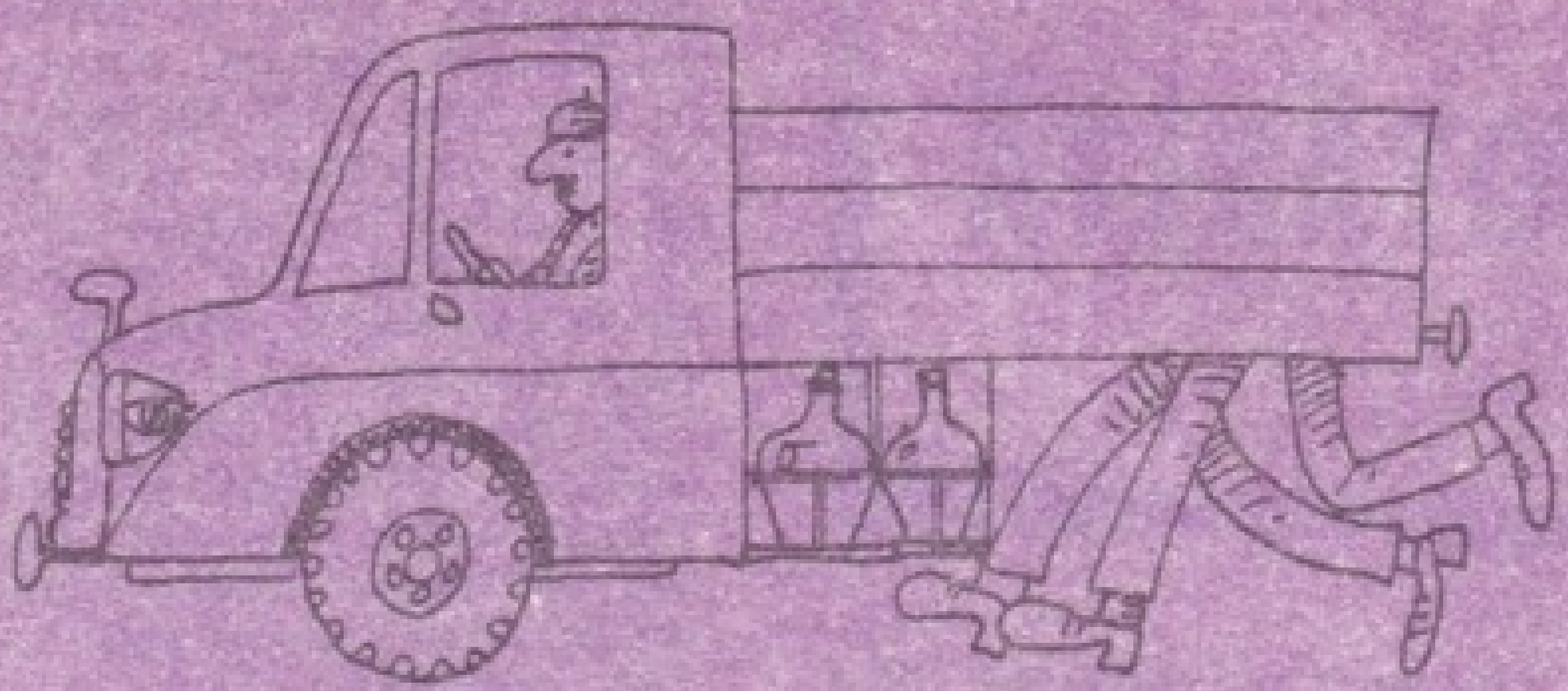

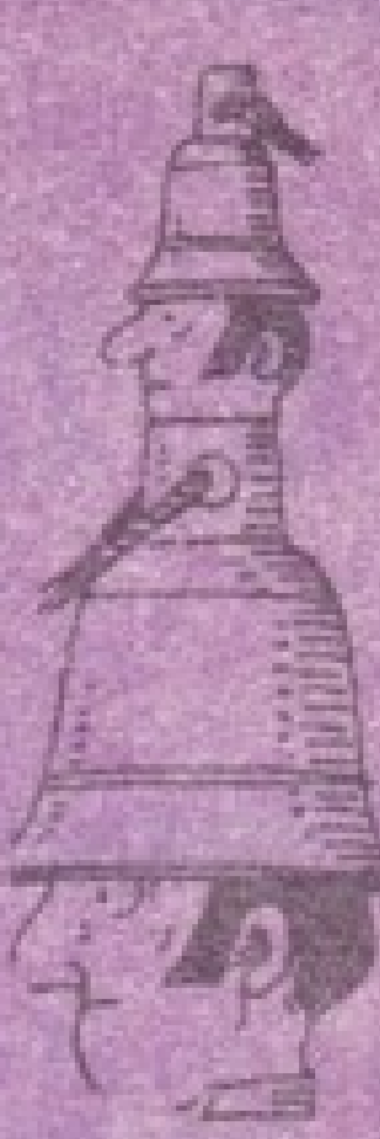

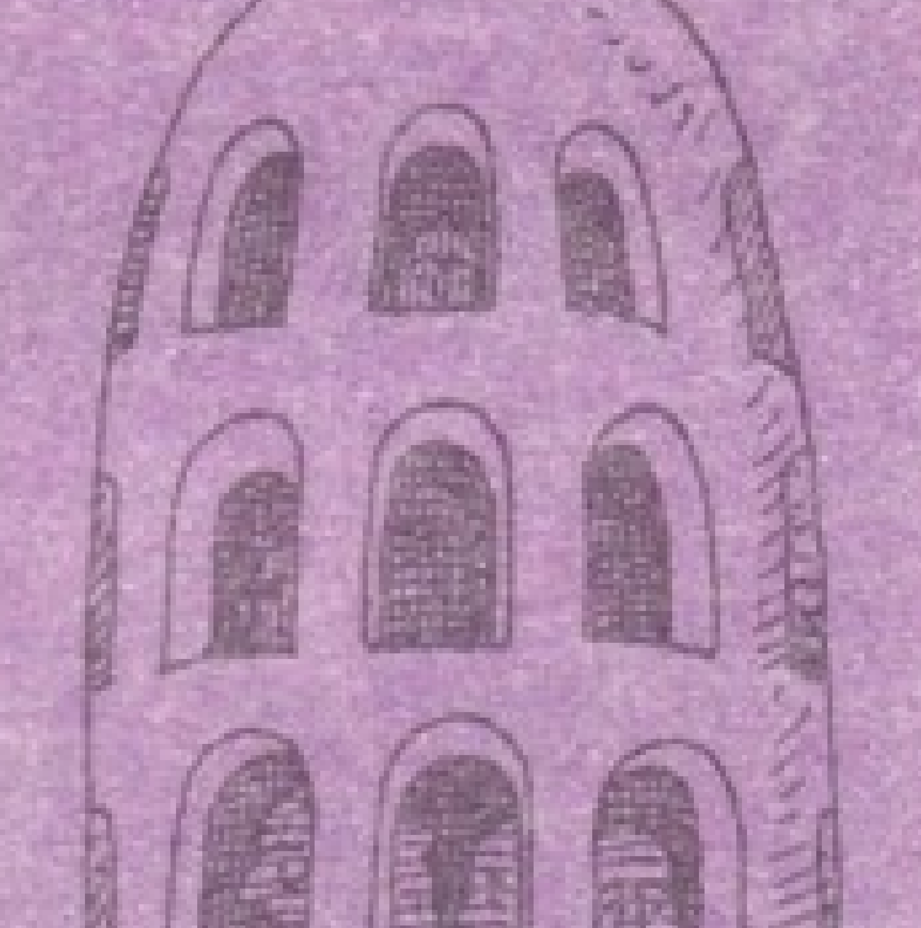

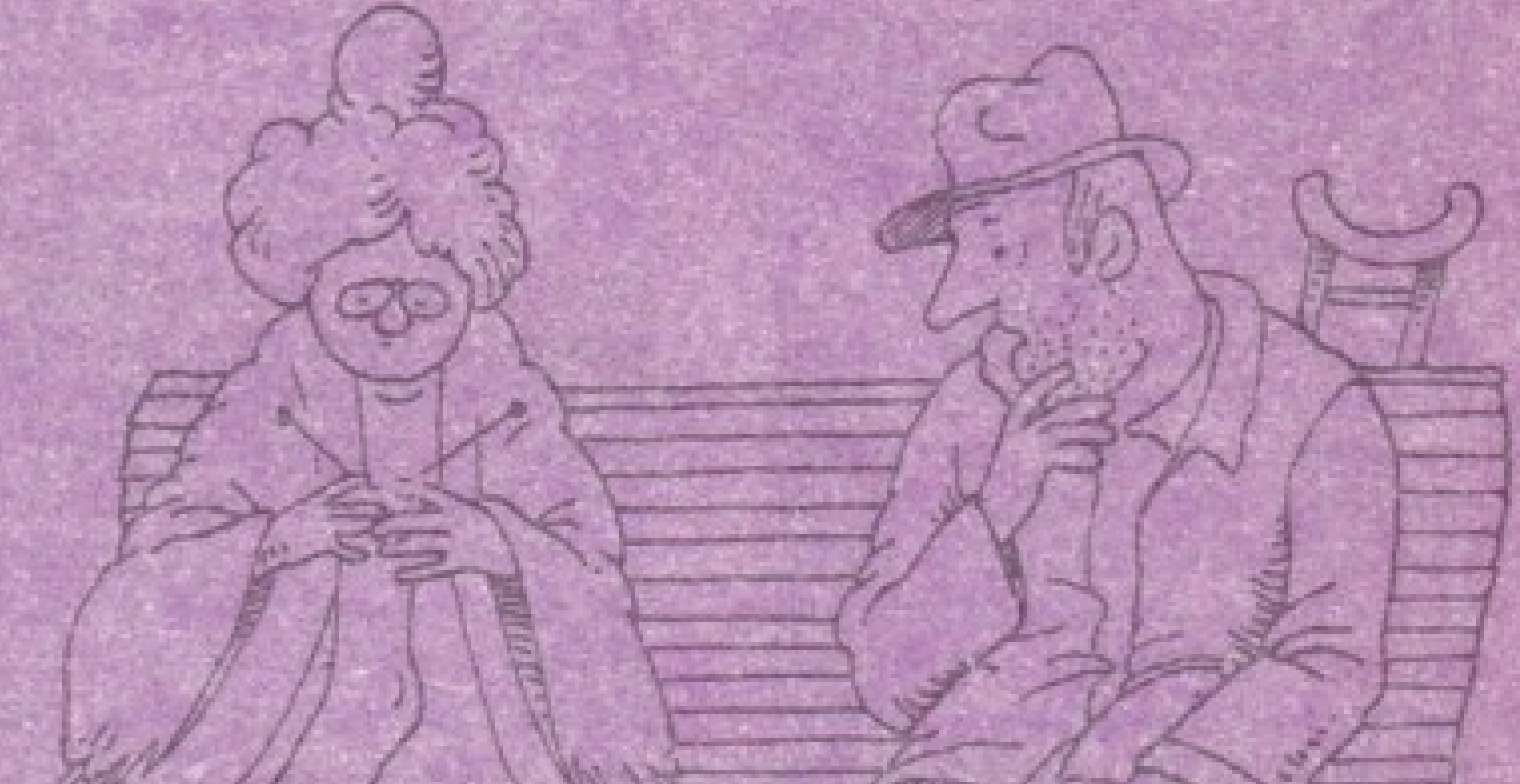

rac

V. OLAC

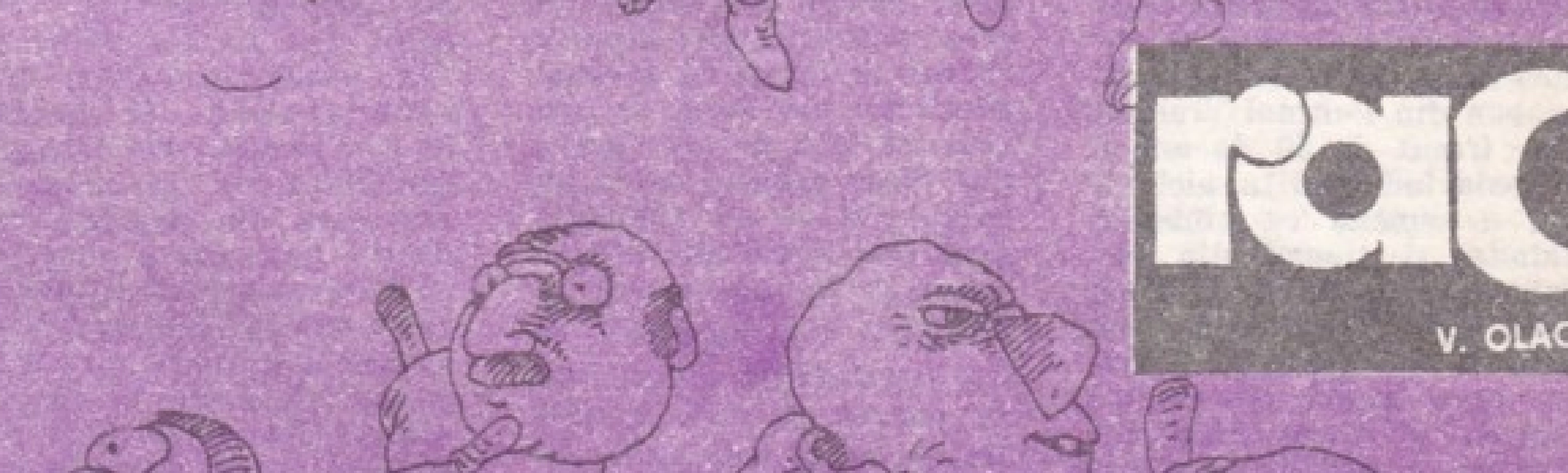

O ZI NEHOTĂRÎTĂ

Era o zi care de dimineaţa şi pînă seara cred că n-a reuşit să se aşeze în vreun fel şi să se limpezească. După torentele de lumină care înălbeau cerul cîtăva vreme se porneau să se rostogolească într-un vuiet înfundat, ca de vale închisă, bolovanii negri ai norilor ce apăreau ba de după culmea Tojanului, ba dinspre munţii Mişina şi Crimu. Nici curgerea vîntului nu părea hotărîtă. Se abătea ca un tăiş de coasă vălurind iarba şi lipind-o de pămîntul puţin al muntelui, apoi se oprea pe neaşteptate şi dispărea fără urmă, lăsînd în loc o linişte temătoare în care s-ar fi putut auzi cum firul de iarbă încearcă să se ridice înainte de a fi călcat iarăşi de roata năucă a vîntului ce se învîrtea de-a curmezişul pantei ca pe o osie, s-ar fi zis, făcută dintr-o frînghie adunată într-un sac. Într-o astfel de zi l-am cunoscut pe Stan St. Lăbunţ, cioban din Paltinul Vrancei, om trecut de 50 de ani şi nemaiavînd deci în nici un fel a semăna cu ciobanul mîndru şi tinerel din baladă, cu toate că tras ca prin inel se poate spune că este şi va rămîne. Altfel, de bună seamă, nu dintr-o baladă se trage Stan St. Lăbunţ, ci mai de pe-aproape, cu numele şi îndeletnicirea moştenită de la taică-său, care s-a numit tot Stan şi a fost tot cioban. Acesta fiind lucru sigur, preţul lui a părut că sporeşte cu atît mai mult cu cît, altfel, Stan St. Lăbunţ se arăta că seamănă în nehotărîre cu ziua în care l-am cunoscut aşa cum seamănă un frate cu sora lui geamănă. Căci, fără doar şi poate, întrebarea cu care umbla în inimă în ziua aceea, dacă pe lîngă cele 80 de oi s-ar cuveni să mai „avanseze" încă vreo douăzeci, spre a împlini suta, părea să stîrnească răspunsuri din direcţii diferite, ca un foc încrucişat în mijlocul căruia lipsa de hotărîre a omului n-avea cum să scadă ci mai curînd să crească. Nu şedea în cumpănă atît de mult faptul că fiul lui Stan St. Lăbunţ, care se numeşte tot Stan şi-i e tatălui lui de ajutor, mai are doar un an pînă să plece la armată. Însă, cum arătam, nu din această cauză nu reuşeşte să-şi răspundă el întrebării dacă se cade să-şi sporească ori nu turma, căci el e încă în putere, mîinile nu-i tremură iar picioarele îl ţin parc-ar fi de o vîrstă cu fiu-său. Barem dacă ar fi altă pricină, numai una, oricît de grea, ar lupta cu ea şi poate că tot ar izbuti să învingă greul, dar întrebarea lui primea tot felul de răspunsuri, din toate părţile, iar el nu avea cum să se hotărască dacă mai important este că „silvicul" a cam intrat pe păşuni şi le-a împădurit, că i se repartizează o suprafaţă de păşune pe care teoretic trebuie să se hrănească atîtea oi cînd de fapt se pot hrăni mai puţine decît se spune sau se scrie, că de pe cele cîteva hectare ale lui de fîneaţă el nu scoate niciodată fîn îndeajuns pentru iarnă ci trebuie să mai cumpere cu aproape mia de lei carul de fîn ori că, în sfîrşit, preţul porumbului este atît cît e preţul porumbului iar oilor, celor 80, abia le ajunge un sac de mălai pe săptămînă. Încît, se întreba Stan St. Lăbunţ, atunci, în ziua cînd l-am cunoscut, să mai „avanseze" încă 20 de oi ori să se mulţumească cu cele 80 pe care le are? Şi de întrebarea asta, către care se mai năpusteau şi alte răspunsuri decît cele amintite, se înţelege că nu-l puteau apăra nicidecum cîinii ciobăneşti despre care mi-am adus aminte să-l întreb mai întîi dacă-i are.

Iar dacă s-ar putea spune că Stan St. Lăbunţ tot mai mult înclina să aibă, totuşi, decît să nu aibă cele 20 de oi cu care să atingă suta, atunci hotărîrea, cît izbutise să se înfiripe în gîndul lui ca un fir de flacără din cenuşa acelei zile nehotărîte, se datora nu atît, cum s-ar crede, faptului încă incontestabil că o oaie, oricîte cheltuieli ar cere, tot aduce un venit bunişor pe deasupra acelor cheltuieli, ci mai degrabă unui motiv pe care Stan St. Lăbunţ părea să fie ultimul care să-l poată descifra. Şi dacă el ar fi fost ultimul, nu văd de ce s-ar fi grăbit alţii să fie primii. Motivul pentru care părea că a început a se hotărî să-şi mărească turma şi să-şi sporească truda nu mai putea fi înţeles pînă la capăt, într-adevăr, nici chiar de Stan St. Lăbunţ. Cel puţin aşa mi s-a părut în ziua aceea nehotărîtă cînd l-am cunoscut. Şi de-abia în felul acesta, sînt convins, întrebarea lui îşi mai tocise ceva din ascuţişul îndoielii pe care o exprima şi dădea semn că se pierde fără urmă în fiinţa unui timp străvechi, în fiinţa unui timp care-şi cunoaşte el singur atît de bine rosturile şi ştie ceea ce numai el poate şti, anume că el deţine toate răspunsurile şi toate adevărurile. Încît ar fi trebuit să ne învrednicim să credem că Stan St. Lăbunţ însuşi, cu întrebarea lui cu tot, nu era decît chiar unul din acele răspunsuri şi adevăruri.

D. CONSTANTINESCU ■

Academia „ŞTEFAN ODOBLEJA”

Înfiinţarea Academiei „Ştefan Odobleja”, reprezintă fără îndoială unul dintre cele mai remarcabile momente ale anului ştiinţific românesc 1982. Este vorba, aşa cum am mai arătat, nu de o simplă cinstire a memoriei savantului, de o sărbătoare postumă cu caracter onorific, ci de o instituţie cu program activ, consacrată cunoaşterii şi valorificării moştenirii Odobleja. „Psihologia consonantistă” şi scrierile rămase în manuscris constituie în ansamblul lor — declară exegeţii români şi străini — nu numai o etapă în crearea ciberneticii, ci în continuare, o operă proaspătă, capabilă de a deschide direcţii noi în dezvoltarea teoretică şi practică a acestei ştiinţe a ştiinţelor.

Solemnitatea înfiinţării Academiei „Ştefan Odobleja” a făcut obiectul unei relatări publicate în paginile „Flăcării” în cursul lunii octombrie. În rîndurile care urmează vă prezentăm cîteva opinii în legătură cu opera savantului severinean, puncte de vedere datorate inginerului Robert Mantz, reputat om de ştiinţă şi cibernetician olandez şi unul din marii admiratori şi cercetători ai „Psihologiei consonantiste”. Consideraţiile acestuia ne sînt astăzi cunoscute prin mijlocirea corespondenţei pe care cercetătorul olandez a purtat-o cu inginerul Stelian Bajureanu, colaborator şi prieten apropiat al savantului severinean. Stelian Bajureanu este — reamintim cititorilor noştri — şi omul căruia îi datorăm cele mai multe din puţinele mărturii despre ultimii ani de viaţă ai doctorului Odobleja.

Ultima lucrare a doctorului Ştefan Odobleja, o comunicare pentru cel de-al IV-lea Congres mondial de cibernetică de la Amsterdam, a fost prezentată de inginerul Bajureanu. Cu acest prilej s-a înfiripat şi prietenia acestuia cu ciberneticianul Mantz şi tot atunci cercetătorul olandez avea să declare că opera savantului român a constituit marea revelaţie a vieţii sale. El s-a adresat ulterior printr-o scrisoare entuziastă doctorului Odobleja, dar din păcate misiva nu l-a mai găsit în viaţă pe autorul „Psihologiei consonantiste”.

— Robert Mantz — ne declara inginerul Stelian Bajureanu — a fost primul cercetător străin care a anunţat importanţa şi valoarea actuală a operei lui Odobleja, arătînd că aceasta oferă direcţii cu totul noi în dezvoltarea ciberneticii, ştiinţă aflată la ora actuală într-un mare impas. Părerile şi propunerile învăţămîntului olandez mi se par cu atît mai preţioase cu cît ele anticipează încă din 1978 înfiinţarea Academiei Odobleja, idee şi iniţiativă datorate, după cum se ştie, Fundaţiei „Constantin Drăgan”. Pentru a înfăţişa cititorilor revistei Flacăra cîteva din aceste consideraţii, mă voi referi în exclusivitate la scrierile pe care le am de la domnul dr. Robert Mantz.

Voi aminti în primul rînd că domnul dr. Robert Mantz a intervenit pe lîngă Organizaţia mondială de sisteme generale şi cibernetice (O.M.S.G.C.) pentru ca în cadrul Congresului al V-lea al acestei organizaţii, ce a avut loc în august 1981 la Mexico City, să fie omagiat în mod special doctorul Odobleja. În legătură cu aceste strădanii, doctorul Mantz mi-a scris următoarele:

„Sesiunea propusă de prof. Blochin a fost dedicată istoriei ciberneticii cît şi operei profesorului Rosenblouth, unchiul său, care a realizat o parte considerabilă din formularea lucrării lui Wiener. Deoarece există însă unele piedici, nu pot garanta la ora actuală că sesiunea a rămas în program. Nu regret acest lucru foarte mult, deoarece o sesiune dedicată în exclusivitate descoperirilor lui Odobleja mi se pare mult mai importantă într-o etapă ulterioară. Noi, cei care îi cunoaştem opera va trebui să fim bine pregătiţi. Contribuţia lui Odobleja va trebuie să fie tratată nu ca „oricare altă teorie”, printre „altele oarecare”, ci ca **origine a tuturor teoriilor, ca ştiinţă a viitorului**”.

Iată ce-mi scrie în altă scrisoare, referindu-se la locul „Psihologiei consonantiste” în cadrul istoriei generale a ştiinţei:

„Dacă ne propunem să plasăm teoria lui Odobleja pe scara nivelelor evoluţiei a lui Boulding (K. R. Boulding, General Systems Theory, The Skeleton of Science, Management Science), atunci trebuie să-i acordăm gradul VII, iar „Ciberneticii” lui Wiener gradul III. Cu toate că personal folosesc alte metode de gradare, concluziile sînt aceleaşi. Legile lui Odobleja sînt comparabile cu legile generalizate ale lui Einstein, în timp ce legile lui Wiener pot fi comparate cu legile lui Newton. Toate deopotrivă sînt valabile şi adevărate, dar legile lui Einstein sînt mult mai complete şi acoperă un domeniu mult mai larg al legilor intrinseci ale fenomenelor naturale. Spre exemplu, toate legile corespunzătoare teoriei electricităţii, privind nivelul curentului continuu, sînt adevărate, dar nu pot fi aplicate curentului alternativ. Dar formulele pentru curentul alternativ sînt valabile pentru ambele domenii, numai că în cazul curentului continuu, frecvenţa devine zero. Ceva similar se întîmplă şi cu legile lui Maxwell”.

Referindu-se la o scrisoare în care îmi exprimam regretul că Ştefan Odobleja n-a fost numit **Director in memoriam** al Organizaţiei mondiale de sisteme generale şi cibernetice, aşa cum a procedat O.M.S.G.C. în legătură cu Norbert Wiener — inginerul Mantz a ţinut să precizeze că nu împărtăşeşte această opinie, deoarece savantul român este autorul unei opere de gradul VII, deci merită o onoare mult mai mare. Referindu-se de asemenea la polemica privind prioritatea asupra ciberneticii, cercetătorul olandez a fost de părere că acest lucru prezintă la ora actuală o importanţă minoră. Principal este ca suporterii lui Odobleja să adopte o judecată holistică, care să includă ştiinţa şi ştiinţa aplicată. Este ceea ce — a mai adăugat corespondentul meu — va reveni ca atribuţie principală viitoarei Academii „Ştefan Odobleja” a cărei înfiinţare va constitui un mare eveniment ştiinţific şi pe care îl aşteptăm cu nerăbdare.

LIVIU TIMBUS ■

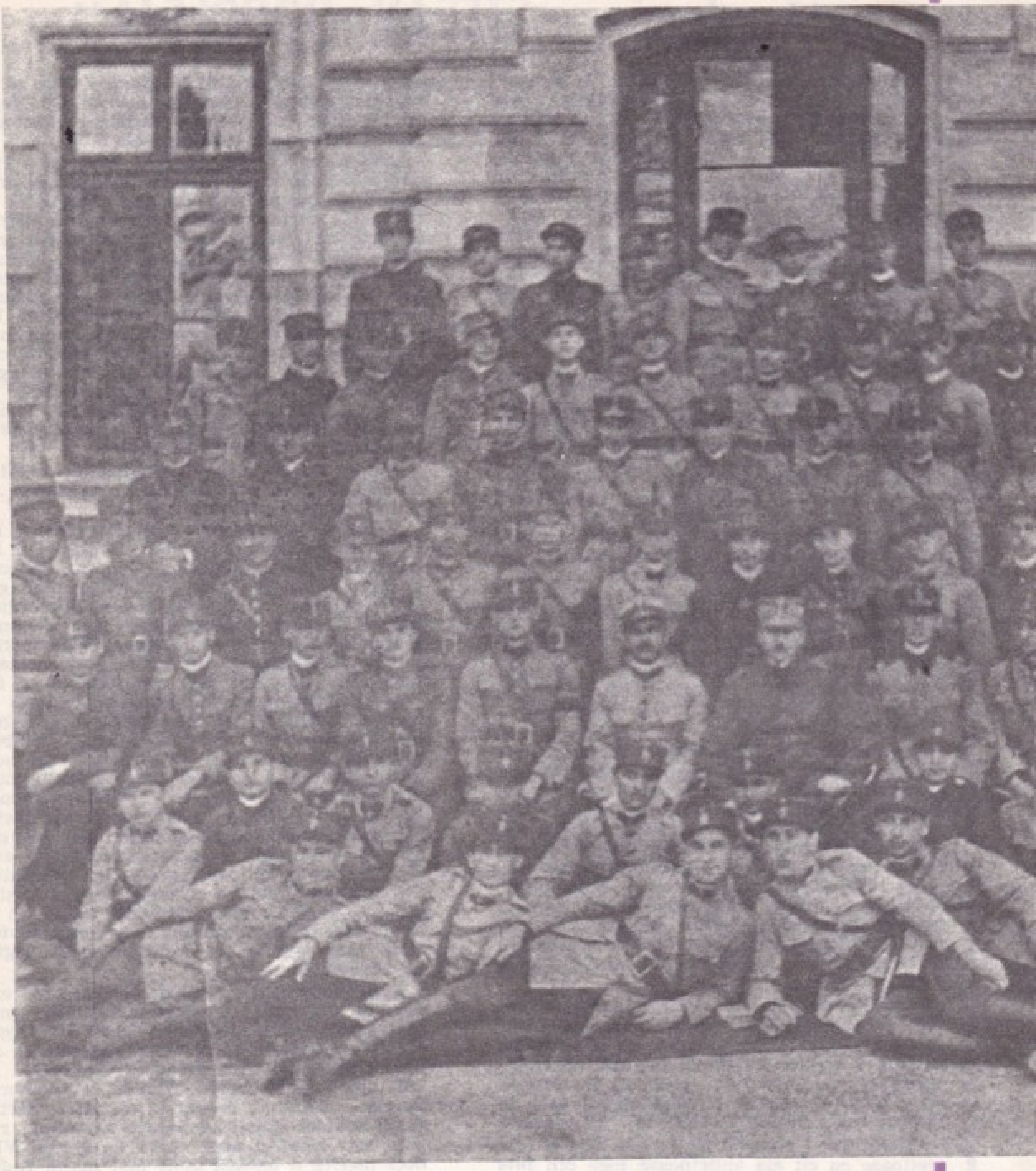

ODOBLEJA — 80 de ani de la naştere

Nicolae Pop, colonel medic, fost coleg de an cu Ştefan Odobleja la Facultatea de medicină şi la Institutul medico-militar din Bucureşti, ne-a pus la dispoziţie, cu generozitate, o fotografie — ce o publicăm alăturat — a promoţiei de studenţi în medicină — anul III, în 1922/23. Savantul Odobleja este în rîndul II, al 6-lea din dreapta, iar N. Pop, în rîndul III, al 8-lea din stinga (la mijlocul rîndului).

LIVIU PETRINA ■

Din părţile sale natale, severinene, sosesc alte amintiri, de la Iancu Giuhat. Întîlnirea cu I. Giuhat mi-a fost prilejuită de masa rotundă organizată în iunie 1982, la Lugoj, de Fundaţia Europeană Drăgan, în pregătirea unor acţiuni şi manifestări destinate marcării a 80 de ani de la naşterea lui Odobleja, valorificării pe plan internaţional a creaţiei sale. Însemnările ce le publicăm sînt pline de căldura unei prietenii începute în anii copilăriei şi care ne aduc lumini noi în universul Odoblejan.

LP. ■

Din viaţa unui geniu

„Din partea autorului: colegului Iancu Giuhat, cu scumpe amintiri, care au început pe Padina şi multe altele pe parcurs de 60 de ani.
21 iunie 1978

Dr. Odobleja“

E didicaţia de pe prima pagină a operei „*Psychologie consonantiste*“ pe care savantul mi-a dăruit-o în semn de prietenie în luna iunie 1978 cînd se găsea pe patul suferinţei, ultimele sale suferinţe.

Mă întorc cu gîndul în trecut, la anii copilăriei, într-o vară, cu o zi senină şi caldă, cînd păzeam oile „mele“ cari păşteau iarba grasă din jurul „Lacului Gruii“, din poiana cu acelaşi nume în mijlocul unei păduri seculare de stejar din hotarul comunei Bistriţa.

De sub poala codrului, la un moment dat, apare o mioară, apoi alta şi pe urmă celelalte, iar în urma lor o miniatură de om (ca şi mine) în cămaşă, desculţ şi pe cap cu un început de pălărie de paie (fără boruri) meşterită chiar de el. Oile lui s-au apropiat de ale mele, s-au amestecat, păscînd; noi, — ciobanii — ne-am pomenit unul în faţa celuilalt.

— De une eşti, mă?
— De la „Hoţu“, dar tu?
— Eu, din Bistriţa; şi al cui eşti tu?
— Al lui Odobleja, dar tu?
— Al lui Mihai Giuhat.

Cum oile păşteau liniştite şi zăduful era mare, la un moment dat Odobleja începe să se dezbrace şi mă îndeamnă şi pe mine să fac acelaşi lucru, dar eu refuzînd, el intră singur în lacul cu apă verzuie, cu stufăriş, lintiţă şi multe broaşte.

Din viaţa unui geniu

„Lacul" nu era altceva decît o baltă cu apă stagnată de ploaie. În timp de secetă mare seca.

M-a impresionat că Odobleja a făcut ceea ce nici eu şi nici altul în afară de el n-ar fi avut curajul să facă, mai ales că în apă îşi unduia cureaua corpului, ceva aparte, neobişnuit.

Ulterior ne-am mai întîlnit şi în alte locuri cu iarbă bună de păscut pentru oi, pe „Padina" de exemplu, aşa cum pomeneşte el în dedicaţie. El era mai mare ca mine cu 4 ani, de statură însă era mic ca şi mine.

După terminarea şcolii primare, eu am urmat cursurile liceului „Traian" „la zi", cum s-ar spune azi, iar el dădea examenele în „particular" la acelaşi liceu. În vacanţă ne întîlneam pe aceleaşi locuri, la păscut cu oile noastre, iar el avea la el cărţile de şcoală pe care le studia pregătindu-se pentru examene.

A făcut liceul umblînd după oi!

La terminarea liceului s-a înscris la facultatea de medicină din Bucureşti şi prin concurs a intrat la Institutul medico-militar. Cu 4 ani în urma lui, am urmat şi eu acelaşi drum. L-am întrebat cum de a ajuns la „Psychologie consonantiste", deoarece în facultatea de medicină — în afară de neurologie şi psihiatrie — nimeni nu ne-a vorbit de psihologie; el mi-a arătat că, de obicei, ca student, dimineaţa îşi lua halatul în geantă şi trecea prin diverse clinici din Bucureşti. De cum intra pe poarta spitalului îşi îmbrăca halatul şi în felul acesta intra în orice serviciu, în orice salon şi studia şi examina de unul singur bolnavii care îl interesau. După masă îşi petrecea timpul în sala bibliotecii facultăţii de medicină şi în alte biblioteci din Bucureşti unde citea tot ce credea că e interesant şi lua notiţe. Avea o neastîmpărată sete de cunoaştere, o memorie ieşită din comun (era în stare să memoreze un dicţionar întreg) şi o putere de muncă excepţională.

Odobleja e, neîndoielnic, un adevărat enciclopedist — aşa cum, dealtfel, se vede în opera lui „Psychologie consonantiste" Problemele de psihologie l-au preocupat cu deosebire şi acestor probleme şi-a dedicat întreaga viaţă. Cînd alţi tineri de seama lui se aruncau în iureşul vieţii uşoare de distracţii şi plăceri, Odobleja, total rupt şi străin de o astfel de trăire, se izola în sferele înalte ale gîndirii şi plămădea ceea ce avea să-l consacre ca un genial deschizător de noi orizonturi pentru oameni. Cred că a fost deplin conştient de valoarea operei sale căreia i-a consacrat tinereţea sa şi a făcut şi imense sacrificii materiale, neavînd alte venituri decît solda lui de locotenent. A întîmpinat destule greutăţi cu tipărirea lucrării şi chiar cu difuzarea ei prin librăria „Maloine" din Paris — pachetele cu cărţi trimise librăriei nefiind ridicate la timp, locaţia a trebuit s-o plătească el.

În ţară cartea a fost privită cu suspiciune şi autorul catalogat periculos (materialist-comunist) a fost aruncat într-o garnizoană din Basarabia, considerată atunci ca un loc de exil.

În 1937, la o şedinţă ştiinţifică a medicilor militari ce a avut loc la Spitalul militar central, locot. dr. Odobleja a expus noua lui metodă fonoscopică, „plescăitul", cu un succes desăvîrşit. Şeful Spitalului militar i-a promis că îl va aduce în Spitalul militar central, ceea ce nu s-a realizat niciodată. Ce-ar fi devenit Odobleja în Bucureşti, unde avea un larg cîmp de documentare, atîtea biblioteci!

Odobleja nu trăia decît cu ideile lui, în lumea lui, izolat ca „într-un turn de fildeş", neglijînd realitatea vieţii de toate zilele din jurul lui, privind mereu spre ceruri ca un adevărat Prometeu al pămîntului românesc.

Dar ca medic militar el avea şi sarcini mai prozaice, sarcini de serviciu. Mi-a povestit că fiind într-o garnizoană din Dobrogea şi că avînd un conflict cu comandantul unităţii sale, a ajuns în faţa unei comisii de medici militari, la Constanţa. Verdictul i l-a comunicat unul din membrii comisiei, care la ieşirea din şedinţă i-a spus: „S-a terminat cu dumneata ca medic", de unde reiese că l-au socotit iresponsabil sau, mai bine-zis, nebun. Dar pe rug n-a fost ars! Cel puţin unul din membrii acelei comisii — al cărui nume nu-l reţin — trăieşte în Bucureşti, după cum îmi spunea savantul.

Odobleja însă nu e singurul om de geniu care a fost considerat nebun de către contemporanii săi; sau poate că ... cei care l-au considerat aşa au făcut-o ca să-l scape de Consiliul de război unde l-ar fi judecat alţii decît medicii.

Din garnizoană în garnizoană, dr. Odobleja a purtat cu el, precum Paganini-fiul sicriul cu cadavrul tatălui său, Niccolo Paganini cel blestemat să nu aibă parte de îngropăciune, povara minţii sale.

Lăzile cu cărţile (Psychologie consonantiste) au peregrinat pe meleagurile ţării ca o comoară blestemată pe care nimeni n-o dorea!

Cînd a fost trecut în rezervă dr. Odobleja a revenit în satul natul „Valea Hoţului“, retrăind acolo ca un autentic ţăran. Îl vedeam venind cale de aproape 20 km cu bicicleta, la Turnu Severin, la Biblioteca Bibicescu de unde pleca cu traista plină de cărţi. S-a mutat apoi în oraşul Drobeta Turnu-Severin într-o grădină cu nuci şi cireşi, şi-a construit o căsuţă, în strada Decebal 72, lipsită de orice confort. Aci a trăit singur ca un sihastru, cu lăzile lui cu care cutreierase ţara.

Ţinuta vestimentară nu-l interesa deloc. A avea sau a nu avea cravată, pentru el era tot una. (Mi-a povestit că portarul de la „Spitalul Grecescu“ nu l-a lăsat să intre în incinta spitalului deşi îi spusese că e medic).

Pe patul lui — patru picioare de lemn şi nişte scînduri — ţinînd o scîndură pe genunchi — a scris el „Logica“ pe care ar fi dorit s-o tipărească. Mi-a propus să colaborez cu el la scrierea acestei opere — mai precis s-o scrie el, iar eu să-mi pun numele alături de-al său pe coperta cărţii. Am refuzat categoric şi m-am gîndit că a făcut acest lucru pentru că probabil socotea că singur numele de Odobleja ar fi garanţia insuccesului sau... mai ştiu eu ce gînduri şi-o fi făcut el!

Prin 1969, în librăria din centrul oraşului Drobeta Turnu Severin, o delegată a Centrului de librării din Craiova achiziţiona cărţi de anticariat. Întîmplător mă găseam în această librărie cînd Odobleja i-a oferit acestei delegate cărţile sale „Psychologie consonantiste“ spre vînzare, dar aceasta i-a spus scurt: „nu achiziţionăm asemenea cărţi“. Fiind bolnav, mă duceam des pe la el şi-l găseam scriind mereu, patul era plin de coli de hârtie scrise; a scris pînă în momentul morţii sale!

Îşi dăduse manuscrisul „Psihologia consonantistă şi Cibernetica“ la „Scrisul românesc“ de la Craiova şi întîmpina dificultăţi cu tipărirea pe care editura o amâna mereu. Mi-a arătat un referat în care referentul, deşi în final recomanda tipărirea lucrării, era de părere ca anumite capitole să fie scoase din lucrare pentru motivul că unele lucruri se repetau şi că e prea polemică.

Odobleja a fost coleg de Institut (Institutul medico-militar) şi de an cu academicianul Ştefan Milcu la care s-a prezentat în legătură cu opera lui „Psychologie consonantiste“. Cu această ocazie a fost şi la Parhon care, văzîndu-i opera, a exclamat: „dacă aş fi avut un cercetător ca d-ta!...“

Acum cîţiva ani, în holul Spitalului nr. 2 din Drobeta T. Severin, Odobleja a ţinut o conferinţă cu probleme de logică, ilustrată cu multe planşe cu tot felul de cercuri la care am asistat şi eu. Printre cei prezenţi, de altfel foarte puţini participanţi, se găsea şi un fost medic militar, coleg cu Odobleja. Acesta m-a întrebat la sfîrşitul conferinţei:

— Mă Iancule, tu ai înţeles ceva?

— N-am înţeles nimic!

— Nici eu, şi ... de ce?

— Fiindcă a expus-o la un nivel prea înalt, i-am răspuns eu, iar un tînăr medic dintre cadrele spitalului care se găsea alături de noi a intervenit sentenţios: „Nu vedeţi că nu e în toate minţile, e schizofrenic!“

Cu cîteva zile înainte de a muri, Odobleja mi-a spus: „Or să mă recunoască după moartea mea, ca de obicei“, ceea ce noi încercăm să facem acum!

IANCU GIUHAT ■

CONTRIBUŢIA ŞCOLII ROMÂNEŞTI DE ORIENTALISTICĂ LA ELUCIDAREA MANUSCRISELOR DE LA MAREA MOARTĂ

ENIGME DESCIFRATE

— Interviu cu
CONSTANTIN DANIEL,
preşedintele Asociaţiei
de studii orientale din România.

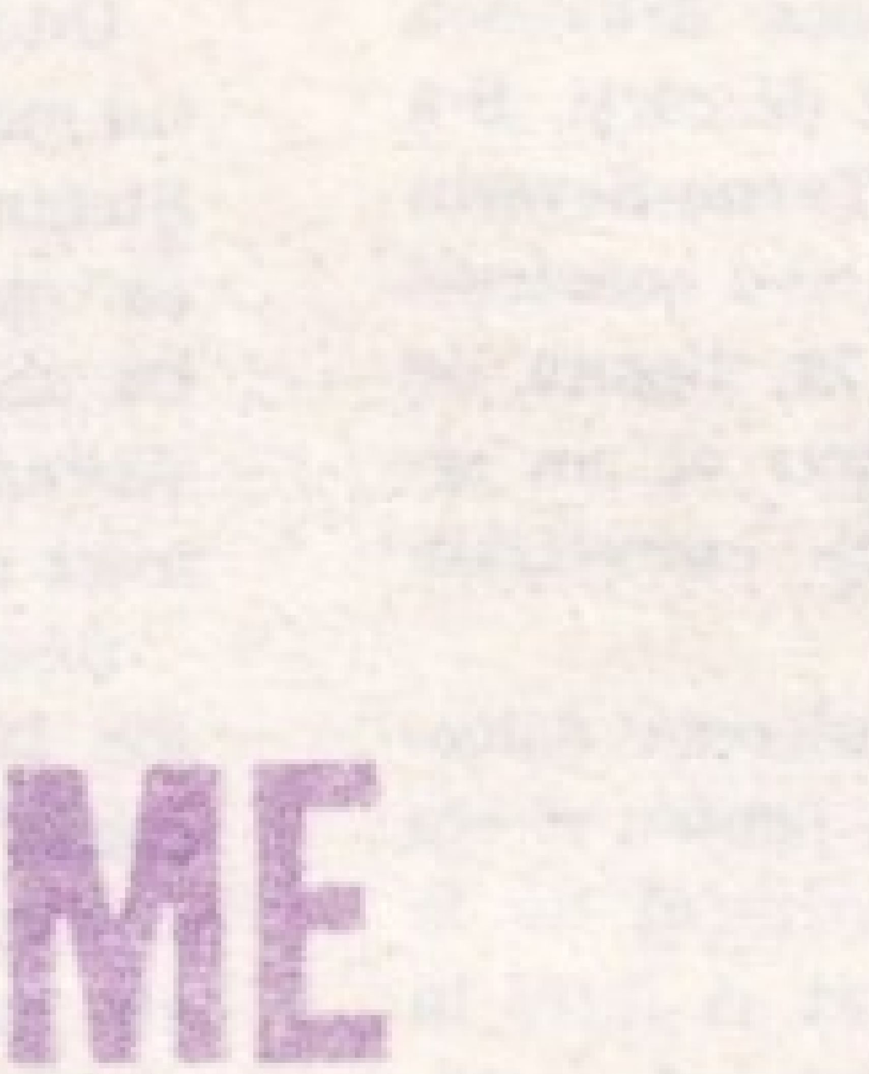

În 1947, un băieţaş arab care răspundea la numele de Mohamed Ed Dib, găseşte, în peregrinările lui prin pustiul Iuda, situat la apus de Marea Moartă, un număr de bucăţi de piele de animal, încrustate cu litere ciudate. Taina lor era cu atît mai mare cu cît aceste relicve erau bine închise în nişte vase de pămînt, iar vasele erau depozitate într-o peşteră. Au fost oferite unor anticari, în schimbul unor preţuri probabil derizorii, aceşti negustori de antichităţi nebănuindu-le importanţa. În cele din urmă, textele tipărite astfel au ajuns în mîinile dibace ale unor savanţi israelieni, care le-au putut descifra. Erau scrise în alfabetul ebraic şi datau cam din secolele II şi III î.e.n. Unele texte erau chiar mult mai vechi. Originea lor, după consensul unanim, este atribuită unei grupări politico-religioase a esenienilor, grupare care, spun specialiştii, practica comunismul de consum, era pacifistă, membrii ei nu fabricau şi nu purtau arme la ei, erau obligaţi cu toţii să muncească, se împotriveau vajnic sclaviei.

— Pe dumneavoastră, stimate Constantin Daniel, de cînd vă preocupă Manuscrisele de la Marea Moartă?

— De prin 1964: am fost trimis la Universitatea populară din Bucureşti să conferenţiez asupra Manuscriselor de la Marea Moartă, despre însemnătatea lor în istoria doctrinelor religioase. Atunci, sincer să fiu, nu ştiam mai nimic despre ele. Eram secretar ştiinţific al Asociaţiei de studii orientale, trebuia să duc la îndeplinire această sarcină primită, să conferenţiez deci în mai multe localităţi, şi aşa m-am apucat de studiu.

— Ce se ştia despre esenieni în momentul descoperirii textelor?

— Existau puţine texte istorice despre esenieni, omenirea avea puţine informaţii. Tot ce se ştia era concretizat în scrierile lui Iosif Flaviu şi ale lui Filon din Alexandria. Se mai găseau unele menţiuni sporadice despre esenieni şi la alţi scriitori: de pildă, la Pliniu cel Bătrîn.

— Ce au adus nou, despre esenieni, textele de pe bucăţile de piele?

— Ele cuprindeau, mai cu seamă, comentarii asupra cărţilor biblice, tratate apocrife şi reguli de constituire a grupării lor.

— Un fel de regulament?

— Exact; dar mai cuprindeau şi imnuri, un fel de psalmi ai esenienilor. Această literatură a lor era necunoscută sau aproape necunoscută, cu excepţia tratatelor apocrife, scrise după cum ştim acum de esenieni şi nu, după cum se credea şi se pretindea pînă atunci, că ar fi fost întocmite de autori mult mai vechi: Moise, Isaia, Enoh, Levi, Ruben şi alţii.

— Aţi spus: „această literatură". Pot constitui aceste scrieri chiar o literatură?

— Cu siguranţă! Esenienii au scris un mare număr de cărţi, tratate. Biblioteca lor, ale cărei urme au fost găsite în peşterile de la Marea Moartă, cuprindea circa 600 de titluri de cărţi! Aproape cîte titluri de cărţi ne-au lăsat romanii. Ei bine, cu toate că au scris atît, cu toate că după Iosif Flaviu şi după Filon din Alexandria esenienii erau a doua grupare politică-religioasă din Palestina în secolul I î.e.n., cu toate acestea deci, numele lor părea să nu fie menţionat nici în scrisorile Noului Testament, nici în literatura rabinică, care, se ştie, este foarte vastă. Drept urmare, s-a putut uşor contesta existenţa esenienilor, deşi li s-au găsit scrierile, precum şi ruinele unui aşezămînt cu caracter religios, la Qumran, acolo unde ei ţineau adunările şi îşi scriau multe din operele lor.

— Nici măcar aluziv nu se pomenea numele esenienilor?

— Aluziv, da: în cele două Talmuduri, cît şi în Noul Testament s-au găsit unele aluzii polemice, puţine ca număr, aluzii duşmănoase la adresa unor doctrine, şi astea puţine, ale esenienilor. Dar ei ca atare n-au putut fi regăsiţi în scrierile de mai sus.

— Ce semnificaţie ar fi avut termenul: esenian?

— Cît priveşte etimologia acestei denumiri, încă din secolele 16—17 părerile nu sînt concordante. S-a afirmat că termenul de esenian provine de la un cuvînt ebraic sau aramaic şi ar însemna: medic sau văzător (profet), sau slujitor. Trebuie reţinut însă un fapt: esenienii îşi dădeau multe denumiri şi în afară de aceasta creau şi foloseau numeroase jocuri de cuvinte privitoare la numele lor.

— Cu ce scop?

— Să probeze astfel, cu numele lor, cît de perfecţi, de excelenţi sînt. Jocurile de cuvinte constituiau un procedeu stilistic foarte îndrăgit şi de vechii egipteni, asirobabilonieni şi de iudei, în scrierile lor.

— Era un fel de strategie a scrierilor lor, constituiau aceste jocuri un fel de cheie a textului?

— Jocurile de cuvinte, numite în limbaj ştiinţific *paronomasii* sau *amfibologii internaţionale*, erau făcute şi folosite în scopul de a arăta că însăşi structura unui nume arată structura morală sau spirituală a persoanei care-l poartă. Arătau deci perfecţiunea sau imperfecţiunea cuiva. Erau *calofemii* — jocuri de cuvinte laudative — sau *cacofemii* — jocuri de cuvinte difamatorii. Exista, pentru esenieni, un fel de critică amfibologică a textului, foarte apropiată, azi, de textele, pardon, de tezele lingvistului Jacques Derrida, fondatorul şcolii poststructuraliste foarte apreciat astăzi în unele cercuri lingvistice din occident.

— Dar, observ, ne tot afundăm în mistere şi nu mai ajungem să spunem care este aportul Şcolii româneşti de orientalistică în elucidarea enigmelor legate de esenieni şi scrierile lor?

— Meritul mare al Şcolii româneşti de orientalistică a fost acela că a reuşit să regăsească pe esenieni în textele biblice, de pildă în textele Noului Testament scrise, cum se ştie, în secolul I î.e.n.

— Cine şi cum a descoperit pe esenieni în aceste texte.

ENIGME DESCIFRATE

ştiut fiind că savanţii occidentali n-au putut să-i regăsească?

— Descoperirea esenienilor, în scrierile amintite, am făcut-o eu şi am publicat-o în multe studii apărute în reviste ştiinţifice din SUA, Franţa, Belgia, Olanda şi, fireşte, în foarte multe studii apărute în reviste din ţară.

— Vă rog să completaţi răspunsul cu alte amănunte!

— Aflarea esenienilor în scrierile evanghelice ne-a fost nouă facilitată de cunoaşterea limbii aramaice (limba vorbită de iudei după exilul de la Babilon), de o cunoaştere bună a limbii greceşti şi a limbii ebraice.

— Care a fost momentul de revelaţie?

— Cred că prin 1960; atunci am început să compar textul neotestamentar aramaic cu cel grecesc. Aşa am constatat că, în mod indubitabil, esenienii sînt numiţi cu apelaţia de *văzători* (hozeh şi hozoia în aramaică), apelaţie care reprezenta o amfibologie intenţională, un joc de cuvinte cu apelaţia grecească a esenienilor: *essaios!* Am regăsit, apoi, aceeaşi denumire de *văzători* şi în alte variante (în aceleaşi texte).

— Ce a mai urmat?

— Referindu-mă la doctrinele esenienilor, am putut demonstra că aşa-zişii proroci mincinoşi — este o apelaţie neotestamentară a esenienilor. Pentru că termenul, pentru proroc, folosit de esenieni era acela de *văzător*. În fine, doctrinele esenienilor şi legăturile lor cu Irod cel Mare, care i-a protejat pe esenieni, m-au îndrituit să demonstrez încă un fapt: că esenienii sînt numiţi, în textele la care ne-am referit, şi *irodieni*. După cum atunci cînd se menţionează cuvîntul *famenii* = castraţii, tot în aceste texte se face aluzie la celibatul obligatoriu al esenienilor şi la gruparea lor politico-religioasă.

— Ce importanţă are descoperirea dumneavoastră?

— Importanţa pe care o are orice descoperire; lipsea pînă acum ceea ce am putea numi un *missing link*, „o legătură absentă" între iudaismul din secolul I e.n. şi creştinismul primitiv. În special nu se cunoştea nici o legătură între doctrinele profesate de farisei şi cele ale bisericii primitive.

— Aţi putea susţine afirmaţia cu un exemplu?

— Desigur: alegoriile şi simbolismul neotestamentar nu se află deloc în doctrinele fariseilor, se află, foarte puţine, în doctrinele saduceilor. S-au putut astfel regăsi conexiuni certe între creştinismul primitiv şi doctrinele unei grupări politico-religioase iudaice şi, tot astfel, s-a putut preciza una din originile creştinismului. Dacă, aşa cum spunea Clement din Alexandria, creştinismul a fost pregătit de filozofia greacă, de teologia egipteană şi de iudaism, esenienii au fost atunci aceia care au jucat rolul cel mai de seamă în pregătirea apariţiei creştinsmului.

— Cum a fost primită descoperirea dv. de către specialiştii din ţară şi din străinătate?

— Numai simpla publicare a acestor lucrări (zece pînă acum în străinătate şi vreo 15 în ţară) arată că tezele pe care le-am susţinut sînt reale, se sprijină pe o serie de date incontestabile şi au adus o contribuţie esenţială la precizarea originilor creştinismului. Au apărut numeroase recenzii ale lucrărilor noastre în reviste româneşti şi străine de orientalistică şi de istorie a religiilor.

— Într-adevăr revistele pe care le avem şi noi în faţă acum probează acest lucru: binecunoscuta revistă franceză „Planète", care apare în mai multe limbi la Paris, spune în numărul 34, din lunile mai-iunie, că: „un savant român, doctorul Constantin Daniel, dovedeşte într-un mod convingător, într-un articol care a apărut de curînd în nr. 21 al revistei Qumran, că într-adevăr esenienilor li se aplica termenul de irodieni, termen folosit de mai multe ori în scrierile evanghelice".

— Da, recenzia este semnnată de Jan Carmignac, directorul revistei *Revue de Qumran*, dar ele, celelalte recenzii, sînt semnate de multe alte persoane. Ceea ce mai trebuie însă menţionat este faptul că specialistul care a descoperit şi publicat primul manuscris al esenienilor (Documentul de la Damasc) a fost Solomon Schöchter, orientalist originar din România.

Dar toate aceste descoperiri vin să confirme erudiţia şi valoarea Şcolii româneşti de orientalistică, care în decursul vremurilor a dat învăţaţi de renume mondial, precum Nicolae Milescu-Spătaru, Dimitrie Cantemir, iar în zilele noastre, pe Mircea Eliade, Mihail Guboglu, Avram Frenkian, H. Dj. Siruni, C. Seineanu, Mozes Gaster, M.A. Halevi, Sergiu Al. George şi alţii.

N. GRIGORE MĂRĂŞANU ■

RAC-UL

AUREL ŞTEFAN ALEXANDRESCU

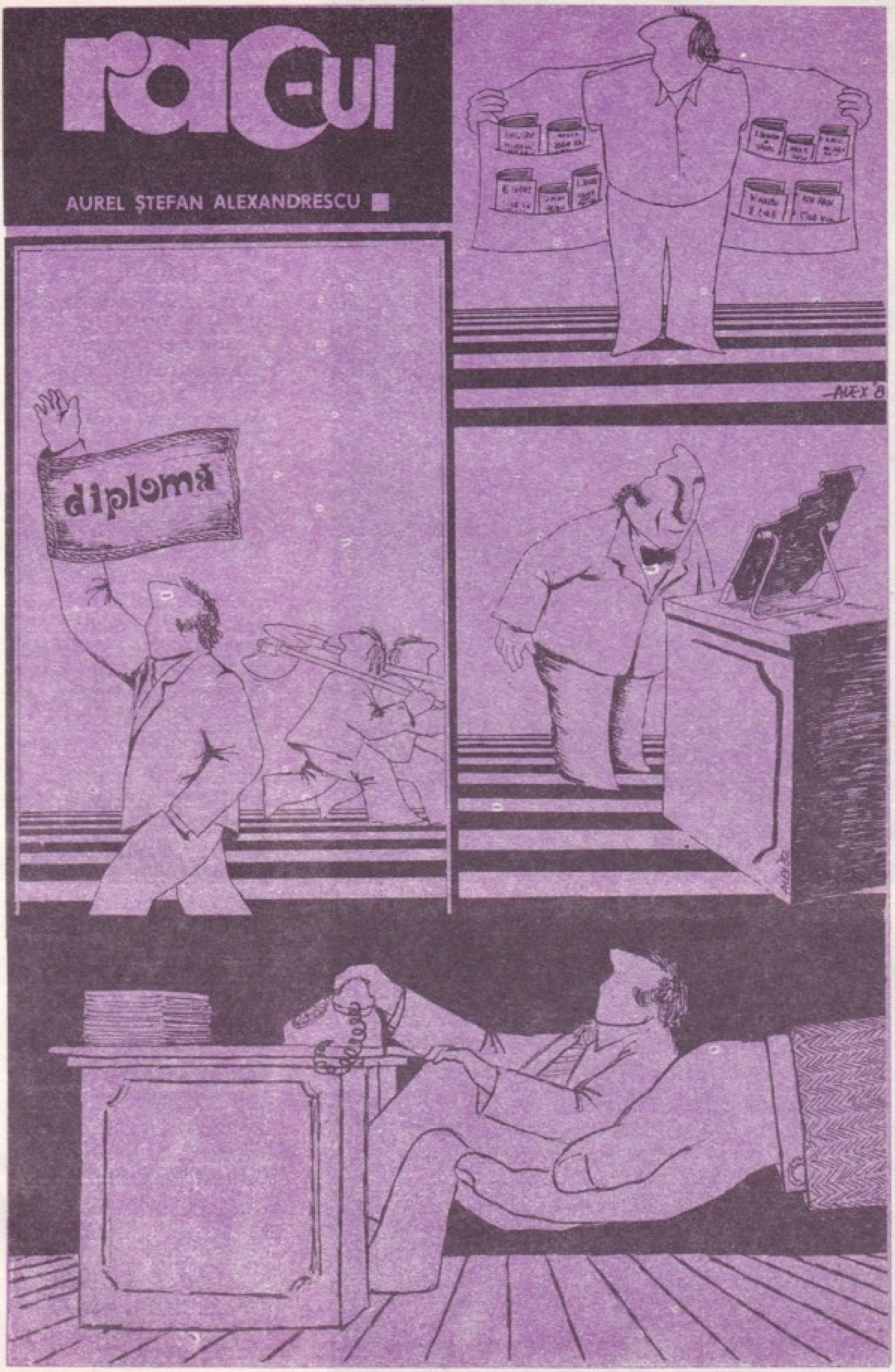

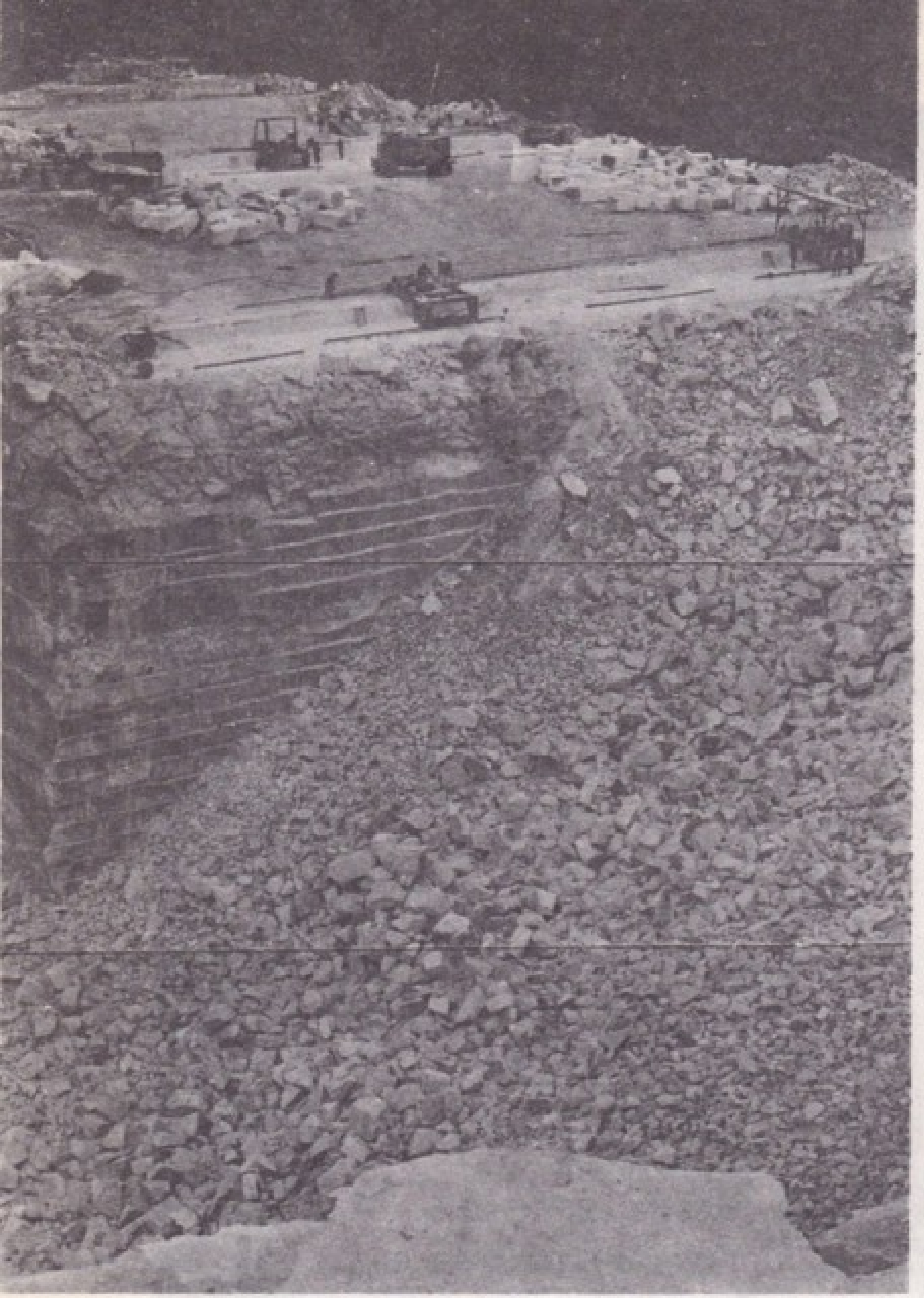

ISTORIEI NU I SE POT FACE PROCESE DE INTENȚIE. PENTRU CA ALȚII SĂ CONSTRUIASCĂ DIN MARMURĂ N-AU AVUT NEVOIE DECÎT SĂ SE HOTĂRASCĂ A CONSTRUI. NOI A TREBUIT SĂ CUCERIM DREPTUL DE A CONSTRUI ÎN MARMURĂ AȘA CUM NE-AM CUCERIT, DE-A LUNGUL ISTORIEI, TOATE DREPTURILE. CÎND ALȚII, ÎN PRIMA JUMĂTATE A ACESTUI MILENIU, LA CAPĂTUL CĂRUIA NE AFLĂM AVEAU NOROCUL SĂ POATĂ PORNI ZIDIRI A CĂROR ÎMPLINIRE DURA CÎTEVA SUTE DE ANI, ÎNTR-O MUNCĂ DE ECHIPĂ A UNOR SUCCESIVE GENERAȚII, S-A NIMERIT CA NOI SĂ NU AVEM NICI MĂCAR LINIȘTEA DE A VEDEA CĂ DUREAZĂ CĂTRE CAPĂTUL UNEI GENERAȚII ZIDIREA ÎNTEMEIATĂ LA ÎNCEPUTUL EI. AM CONSTRUIT DIN PIATRĂ DE MUNTE ȘI DIN PIATRĂ DE RÎU, NU PALATE ȘI CATEDRALE CI MAI CU SEAMĂ ZIDURI DE APĂRARE, CARE CĂDEAU SPRE A FI ÎNĂLȚATE LA LOC, REPEDE, CU O TENACITATE AL CĂREI ÎNȚELES A ÎNCEPUT A FI CU VREMEA CĂ ZIDIREA DE NECLINTIT ERA CHIAR ÎN NOI ÎNȘINE. A TREBUIT SĂ NE SUPUNEM DESTINULUI LOCULUI ÎN CARE NE AFLAM ASUPRA CĂRUIA SE RĂSFRÎNGE ÎNȚELESUL CUVINTELOR UNUI CĂRTURAR CONTEMPORAN CU NOI: NICĂIERI ÎN LUME NU S-A PLÎNS CA ÎN BALCANI!

IAR DREPTUL DE A CONSTRUI DIN MARMURĂ A ÎNCEPUT SĂ SE ÎNFIRIPE ABIA DE VREO SUTĂ DE ANI ÎNCOACE, ODATĂ CU ÎNCEPUTUL FĂURIRII ROMÂNIEI MODERNE.

DREPTUL LA MARMURĂ

Întreprinderea Marmura din Bucureşti îşi va sărbători centenarul în 1983. Cîţiva oameni inimoşi, Mircea Vasiliu, director comercial, Maria Croitoru, jurisconsult, şi Constantin Rotaru, secretarul comitetului de patid, s-au străduit să obţină de la Arhivele Statului copii ale unor documente ce probează o „istorie a marmurei“ pe cît de glorioasă pe atît de dramatică. Începuturile s-ar datora arhitectului Ioan Bibel, care în 1883 înfiinţează un atelier de prelucrare a marmurei la Ruşchiţa. Dintr-un memoriu din preajma celui de al doilea război mondial aparţinînd fiului lui Ioan Bibel ce s-a numit tot Ioan Bibel, aflăm că „încă în secolul trecut prima piaţă care a fost cucerită de marmura de Ruşchiţa a fost Bucureştii“, unde au fost lucrate în marmură scările hotelurilor Metropol şi Bulevard, ale Băncii Naţionale şi ale palatului Vernescu. Marmură din aceeaşi carieră a fost folosită şi la construcţia podului de la Cernavodă. „A fost — cităm din acelaşi memoriu — o luptă lungă şi grea şi abia după 40 de ani a putut să-şi găsească loc pe piaţă mondială marmura de Ruşchiţa, care a luat concurenţa cu marmura de Carrara. Orice om de specialitate îşi poate da seama ce înseamnă să lupţi contra unui articol mondial cum a fost aceasta. În toate romanele este vorba de marmura de Carrara, de marmura de Ruşchiţa nu am cetit şi nu am auzit să se vorbească în romane. Marmura de Ruşchiţa este superioară marmurei de Carrara, dar are şi scăderi. Marmura noastră este mai dură şi deci mai rezistentă intemperiilor, este o marmură de exterior. Marmura de Carrara este mai moale, deci nu rezistă intemperiilor, şi în afară de asta este mai albă, se lucrează mai uşor şi este statuară. Iar lumea s-a obişnuit să facă statui numai din marmură albă“. Lui Bibel senior i-a urmat Ioan Bibel junior, arhitect „care şi-a făcut practica 4 ani pe lîngă inginerul Eifel, la Paris, colaborînd la construirea turnului Eifel, şi apoi încă 2 ani într-o mare casă din Londra“. Credinţa acestuia din urmă era că „o marmură, ca să fie pusă în valoare, trebuie plasată pe cît mai multe pieţe străine“.

După expoziţia de la Paris, din 1937, întreprinderea condusă de el primise cereri din numeroase ţări şi nu apare lipsit de interes să arătăm că, după cum mărturiseşte, „toate aceste cereri cuprindeau şi întrebarea: în ce ţări mai exportaţi?“ Ioan Bibel putea răspunde, de exemplu, că „Elveţia este o piaţă pe care o avem de peste 30 de ani“. Cît priveşte vînzarea în ţară a marmurei, el mărturisea: „Am avut numai cinci ani buni, între 1933—1938, perioada marilor construcţii din Bucureşti, restul anilor au fost mediocri sau slabi“. Din acest motiv el, care stăpînea în baza unui contract limitat marmura Ruşchiţei, unde la un moment dat organizase „cea mai modernă instalaţie de carieră din Europa“, solicita în memoriul citat sprijin din partea statului pentru a evita falimentul întreprinderii sale, care nu se datora în niciun caz cheltuielilor exagerate din parte-i: „Eu încă nu am pus piciorul la Zisu, la Cina sau la alte restaurante de lux şi nici nu pot face deplasările în Bucureşti cu maşina. Le fac pe jos şi cu tramvaiul“.

DREPTUL LA MARMURĂ

Nu avea, cum s-ar zice, numerar, cu toate că administra „aşa o avere mare“.

După război a fost nevoie mai mult decît oricînd de marmură. Marile edificii ale anilor socialismului s-au împlinit odată cu deschiderea unor cariere de marmură noi şi cu modernizarea celor vechi, la Ruşchiţa, Moneasa, Alun, Căprioara, Gura Văii ori Sohodol. La Simeria, Tulcea şi Vaşcău au fost întemeiate fabrici de prelucrare a marmurei iar volumul de producţie al întreprinderii mai vechi din Bucureşti, ce aparţinuse lui Ioan Bibel, s-a mărit după naţionalizare de aproximativ 20 de ori. „Şi încă, ne spune directorul Mircea Vasiliu, abia reuşim să răspundem cererilor de export sau pentru piaţa internă. Numai întreprinderea noastră exportă marmură în peste 20 de ţări. În Elveţia, de pildă, unde marmura românească este cunoscută, după cum aţi văzut, încă de pe la începutul secolului. Sau în Libia, de exemplu, unde executăm placările cu marmură pentru 120 de şcoli. Cumpără marmură de la noi multe ţări europene, din Asia şi din Africa ori din cele două Americi. Cît priveşte piaţa internă, este un fapt cunoscut că lucrătorii noştri au contribuit la construirea Sălii Palatului, a Casei Scînteii, a Teatrului de operă şi balet din Bucureşti iar mai de curînd, de exemplu, la construirea Metroului. Ne pregătim să ne facem datoria pentru a executa, de asemenea, o lucrare de proporţii: Centrul politic-administrativ al Capitalei.“

„Trebuie să ne facem o ţară frumoasă, adaugă la rîndu-i maistrul Constatin Rotaru. Şi cînd spun aceasta mă gîndesc că trebuie dezvoltate încă şi mai mult fabricile de prelucrare a marmurei. Fiindcă marmura, acest lux, această necesitate, a început să pătrundă nu numai pe şantierele construcţiilor mari, ale edificiilor publice, ci şi în casele oamenilor. Magazinul de prezentare al întreprinderii noastre vinde marmură, în fiecare an, de aproape 10 milioane de lei, dar cererile individuale sînt mai mari şi am putea vinde mai mult. Ceea ce este, zic eu, un semn al temeiniciei civilizaţiei noastre noi“.

Şi, la sfîrşit, o tulburătoare întrebare aparţinînd unuia dintre muncitorii întreprinderii din Bucureşti, Dumitru Dae: puteţi vedea cu ochii minţii ce-ar însemna să ne hotărîm să trecem în marmură acea splendidă civilizaţie a lemnului făurită de ţăranul român?

D. CONSTANTINESCU

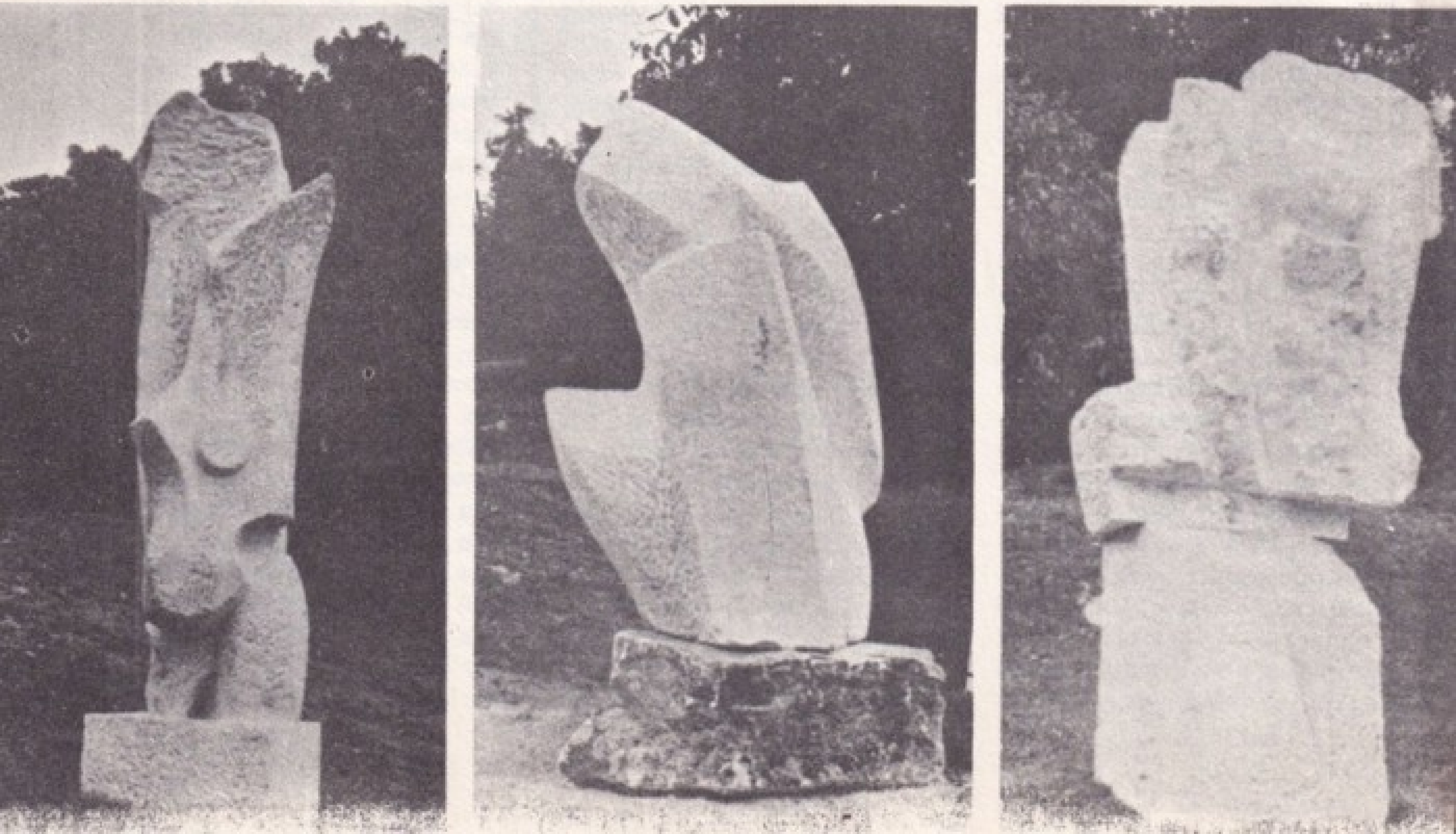

Sculpturi la Măgura Buzăului

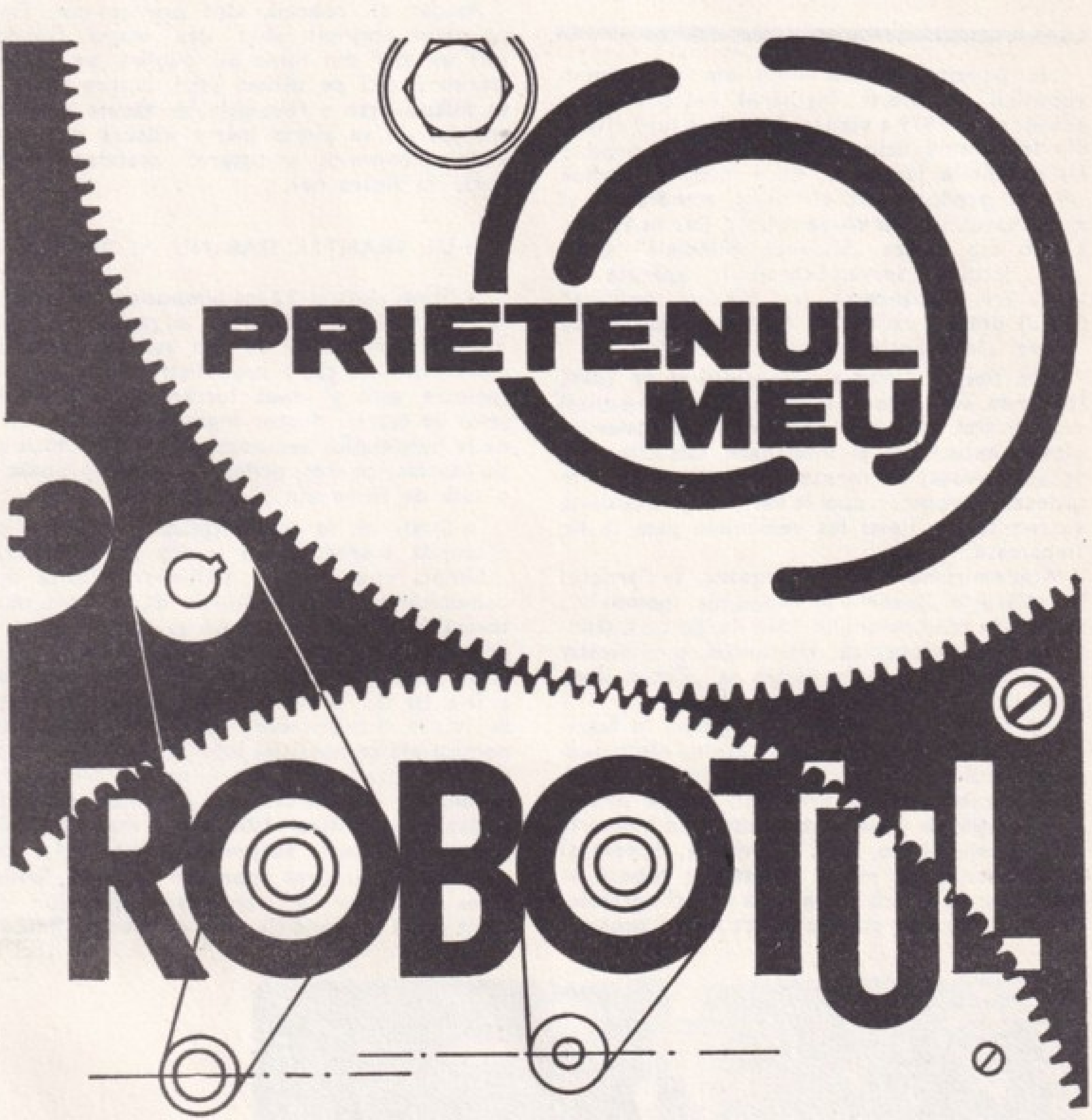

PRIETENUL MEU ROBOTUL

La frontiera noului univers, roboţii industriali vestesc o nouă eră de progres tehnic. De la eroii lui Karel Capek de acum 50 de ani la vopsitorii de la „Toyota", roboţii — printre care şi cei de construcţie românească — ne transportă din literatura ştiinţifico-fantastică în miezul realităţilor industriei contemporane.

Prietenul meu robotul

Ne povestea recent unul din promotorii roboticii românești, inginerul Petroniu Brezeanu, că în 1979 a vizitat timp de o lună cîteva din faimoasele uzine *Toyota*, unde se produc automobilele japoneze, care încep să dețină un rol predominant pe piața mondială, și nu a văzut nici urmă de roboți. Dar în 1981... Cităm din cartea „Sfidarea mondială" a lui Jean Jacques Servan-Schreiber, apărută în traducere românească la „Editura politică" (1982) despre uzina fără lucrători ridicată de *Toyota* „la frontiera noului Univers":

„De fiecare parte a hangarului și pe toată lungimea celor două linii paralele de montaj roboții sînt la lucru. Ei examinează șasiurile, piesele exterioare și interioare, una cîte una, le asamblează, le montează, le branșează, le sudează, le vopsesc, apoi le verifică, și la cealaltă extremitate a liniei ies vehiculele gata să fie îmbarcate."

Academicianul Costin Murgescu, în Carnetul de călătorie „Japonia în economia mondială", apărut în toamna anului 1982 la Editura științifică și enciclopedică, intitulează semnificativ un întreg capitol din cartea sa „Drum liber roboților industriali". El notează:

„În Japonia mii de roboți lucrează în fabricile de automobile și în siderurgie, efectuează munci grele, periculoase sau excesiv de obositoare pentru om. În principal, tot pe poarta construcției de mașini intră roboții în industria din Statele Unite, R.F. Germania, Suedia și alte state. De la munci industriale roboții se pregătesc să treacă acum și la munci agricole. În Franța au fost puse la punct cîteva prototipuri de roboți agricoli; la Bordeaux un asemenea prototip culege atent sparanghelul, iar altul trece prin podgorii pentru a tăia curpenii..."

Așadar, *ei*, roboții, sînt printre noi. Fără ca omul obișnuit să-și dea seama (fiindcă nici un ziar din lume nu publică pe prima pagină și nici pe ultima știri despre roboți), se înfăptuiește o revoluție pe tăcute care în anii ce vin va afecta într-o măsură crescîndă viața economică a tuturor statelor, viața fiecăruia dintre noi.

TURUL FRANȚEI, DAR NU PE BICICLETĂ

● Știați că la al 12-lea Simpozion internațional de robotică industrială organizat la Paris în vara anului 1982 au fost audiate peste 50 comunicări de către specialiști din 26 de țări (printre care și două lucrări prezentate de șeful de lucrări doctor inginer Mihai Stănescu de la politehnica bucureșteană) și că la expoziția deschisă cu acest prilej și-au oferit produsele o sută de firme din 12 țări?

● Știați că se preconizează ca roboții să pătrundă treptat și în micile întreprinderi?

Simpla enumerare a titlurilor cîtorva din comunicările la simpozionul de la Paris ilustrează incredibila varietate și complexitate a problemelor ridicate de apariția roboților. Iată cîteva din titluri: Roboții din generația a II-a își fac intrarea în industrie, Robotica în micile întreprinderi, Implicații social-economice ale competiției internaționale în robotica industrială, Robotica — noi cariere pentru tehnicieni, Roboți văzători, O linie robotizată australiană pentru fabricarea mașinilor de spălat, Decorarea automată a batoanelor de șocolată cu ajutorul roboților văzători, Utilizarea roboților la manipularea pieselor de sticlă calde în condiții grele de mediu, Metode

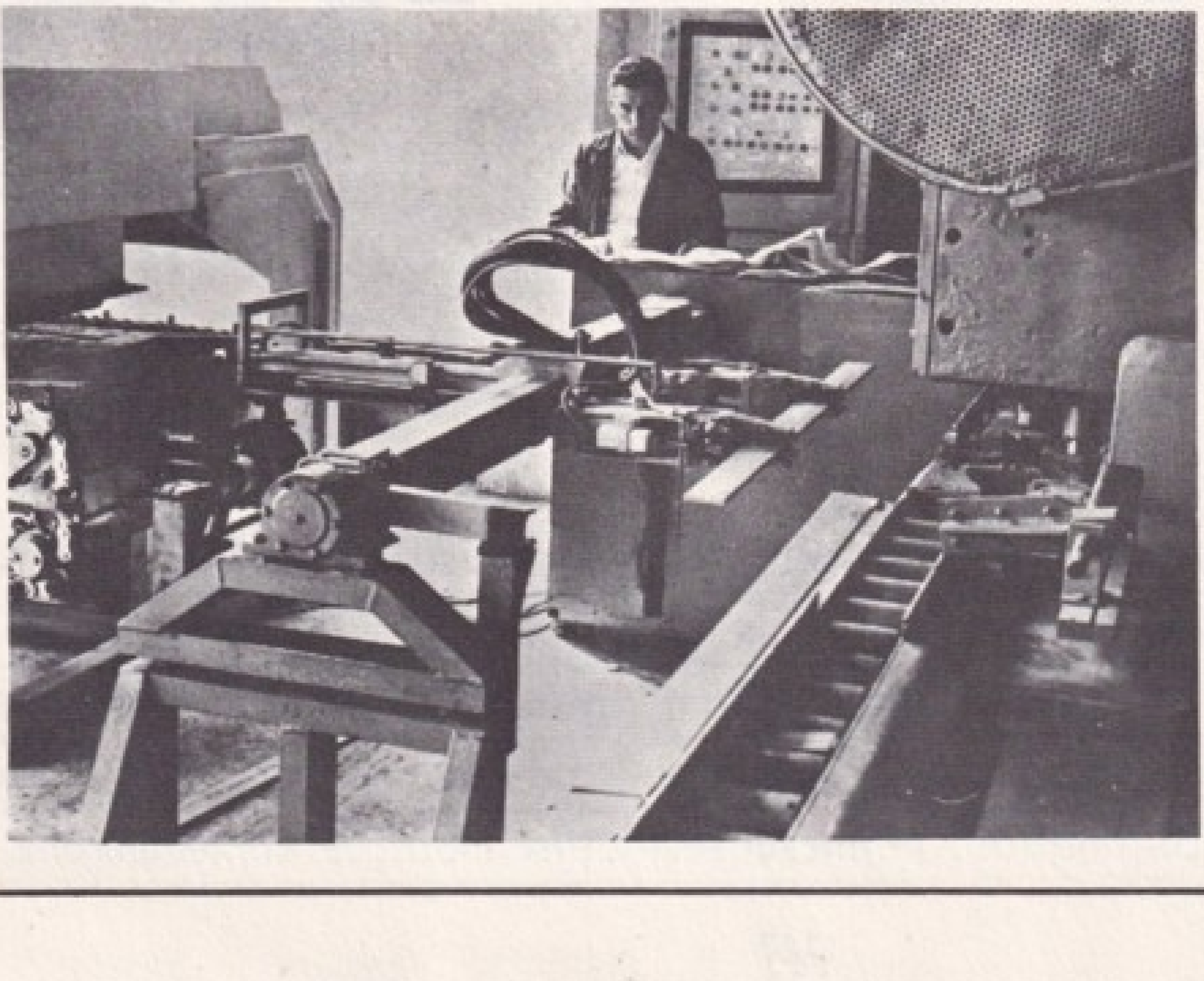

Un nou angajat la Întreprinderea de piese auto Sibiu: STA-1. Este al doilea robot industrial în funcțiune din România. Primul a fost timișoreanul REMT-1.

pentru împiedicarea ciocnirilor între roboţi controlaţi de calculatoare electronice etc.

După terminarea lucrărilor, participanţilor la simpozionul internaţional li s-au oferit, la alegere, patru tururi ale Franţei: Nord, Vest, Sud-Vest şi Est — cîte un tur al Franţei „paralele", deci nu al castelelor medievale şi al catedralelor, ci al roboţilor. Spre exemplu, turul de sud-vest prevedea să fie vizitate fabrica de manipulatori de la Blois, fabrica de roboţi de vopsire, asamblare şi turnătorie de la Angouleme, fabrica de componente de roboţi IBM de la Gradignan, liniile robotizate de asamblare pentru avioanele Airbus de la Toulouse etc.

Desigur, desele referinţe la Franţa în rîndurile de mai sus au fost pur întîmplătoare, întrucît s-a întîmplat ca tocmai această ţară să găzduiască în 1982 cea mai prestigioasă conferinţă internaţională de robotică, şi am citat acele exemple doar pentru a evidenţia faptul că roboţii *industriali* (singurii la care ne referim în acest articol, deci, pentru a evita repetările, vom omite, în cele ce urmează, precizarea că avem în vedere doar astfel de roboţi) tind să devină o realitate care azi, şi cu atît mai puţin mîine, nu va putea fi ignorată. Am căutat să descifrăm implicaţiile, în directă legătură cu problemele economice şi tehnice acute din ţara noastră, discutînd cu constructori de roboţi, pe fundalul sarcinilor trasate de Congresul al XII-lea al partidului, care a înscris robotizarea printre principalele căi de progres tehnic. În mod deliberat, am abordat trei colective foarte deosebite prin compoziţia şi realizările lor, în ideea nu de a prezenta o imagine sistematică, de ansamblu, a roboticii româneşti la ora actuală, ci pentru a evidenţia varietatea preocupărilor şi unele probleme deschise, nerezolvate.

O BOGĂŢIE FĂRĂ PREŢ PENTRU ŢĂRILE SĂRACE ÎN RESURSE: OMUL ŞI INTELIGENŢA LUI

Ne aflăm la Institutul de cercetări pentru maşini-unelte şi agregate „Titan" din Bucureşti, atelierul de cercetare-proiectare de sisteme flexibile de maşini, unde iau naştere două din cele trei tipuri de roboţi în cadrul programelor iniţiate de fostul Minister al Industriei Construcţiilor de Maşini şi continuate de Ministerul Industriei de Maşini-Unelte, Electrotehnică şi Electronică şi coordonate de Comitetul municipal de partid. Şeful colectivului, inginerul Petroniu Brezeanu, trasează un cadru general, cu evidentă aplicabilitate şi pentru România.

Contrar celor ce se crede de obicei — spune el — robotul nu aduce numai un spor de productivitate într-un loc sau altul, ci semnifică o *revoluţie în utilizarea forţei de muncă*, a spiritului creator al omului. S-ar putea spune că forţa umană „se mută" pe un nivel superior de folosire. Forţă umană nu în sensul muncii brute, al bicepşilor, ci în sensul profund al omului demiurg. Poate pentru prima oară în istoria civilizaţiei se deschide *posibilitatea utilizării în PROPORŢIE DE MASĂ a capacităţii de gîndire a omului*. S-ar putea recurge în acest sens la o comparaţie cu electronica. Japonia, după cum se ştie, este lipsită de resurse naturale, practic singura ei bogăţie — dar nici aceasta inepuizabilă — fiind Omul. Cum să-l folosească mai profitabil: la şaibă, la lopată? Nu. Cu siliciul scos din nisip, care este inepuizabil, să facă electronică! Acelaşi ins poate da randamente total diferite în funcţie de *natura muncii* pe care este chemat s-o presteze. Bineînţeles, acesta este un caz general, nu avem în vedere numai Japonia.

S-ar părea că ne cantonăm în truisme şi că nu are rost să repetăm asemenea banalităţi. Dar iată o statistică mai puţin cunoscută şi deloc banală: *chiar în statele cu o industrie dezvoltată şi foarte dezvoltată circa* **40%—50%** *din locurile de muncă au condiţii grele*. Nu ne referim numai la noxe, la temperaturi înalte, la necesitatea ridicării şi manipulării manuale de greutăţi mari, ci avem în vedere şi multitudinea operaţiilor repetitiv-monotone — preţul plătit de civilizaţia modernă pentru sporirea continuă a productivităţii industriale. Astfel se cheltuieşte însă cu relativ puţin folos pentru societate o uriaşă forţă de muncă vie, care va putea şi va trebui *să fie înlocuită treptat cu roboţi — nu ca un lux, ci ca o necesitate, mai ales în ţările sărace în resurse naturale*.

Desigur, robotizarea nu se poate realiza de la o zi la alta, nici de la un an la altul — nu-şi propun aceasta nici superputerile, darmite ţările mici şi mijlocii — însă nu încape îndoială că bate ceasul roboţilor, în contextul mai larg al revoluţiei produse de calculatoarele electronice, de care cei dintîi sînt strîns legaţi (robotul fiind un mecanism programabil).

Un punct de vedere similar, de asemenea perfect aplicabil realităţilor din ţara noastră, ni-l prezintă alţi creatori de roboţi româneşti, din Laboratorul de cercetare şi inginerie tehnologică mecanica solidelor, ICEFIZ, condus de inginerul Gerhard Winter. Şeful colectivului de mecanisme şi roboţi industriali, doctorul inginer Sergiu Cononovici, a realizat împreună cu inginerul Ion Niţu, Wladimir Racoviţă, Vasile Ghiu, Annemarie Racoviţă şi alţii, primul robot industrial de vopsire românesc, adică RIV—1, solicitat de Intreprinderea de autoturisme Piteşti.

Activităţile simple de manipulare — arată şi aceşti specialişti — ocupă un volum considerabil, aproape incredibil, în ansamblul sistemului de fabricaţie modern. Mai exact, în totalul manoperei direct productive în industrie, doar *activităţile de manipulare, mutarea unei piese de aici acolo, de la o presă la alta, de la o maşină la alta, deţin o pondere de* **25%—50%** *CHIAR ÎN STATELE CELE MAI INDUSTRIALIZATE DIN LUME*. Altfel spus, doar mecanizarea şi automatizarea activităţilor de manipulare ar

Prietenul meu robotul

conduce la o sporire a productivităţii muncii similară cu aceea obţinută prin perfecţionarea activităţii de prelucrare propriu-zisă. În acest context apare limpede de ce robotizarea, cum spuneam, va deveni în curînd o necesitate şi nu un lux pentru orice stat modern, mic sau mare, în competiţie pentru supravieţuire economică şi progres tehnic.

Cele de mai sus îşi capătă deplinul relief pe fundalul schimbării structurii populaţiei în ţările dezvoltate industrial sau cu dezvoltare medie: creşte populaţia *preactivă*, ca urmare a extinderii perioadei de învăţămînt, a sporirii complexităţii procesului de instruire şi formare a cadrelor tehnice; creşte populaţia *postactivă*, prin prelungirea duratei de viaţă, dar poate mai ales prin ieşirea la pensie timpurie datorită solicitărilor, fizice şi mai ales nervoase la care este supus organismul uman azi; se reduce, procentual dacă nu absolut, populaţia *activă*.

„NU-I SCADE RANDAMENTUL DACĂ S-A CERTAT CU NEVASTA SAU DACĂ ÎL DOARE MĂSEAUA, FIINDCĂ NU ARE NICI NEVASTĂ, NICI MĂSEA"

Se naşte însă o întrebare: oare nu este mai ieftină şi relativ mai simplă automatizarea fără roboţi? Şi care este diferenţa dintre robot şi o maşină automată?

Evident, automatizarea fără roboţi rămîne şi va rămîne o necesitate absolută. Roboţii îşi fac însă intrarea azi datorită particularităţilor producţiei moderne în anumite sectoare-cheie.

Robotul poate fi caracterizat drept un automat avînd ca executor un mecanism destinat unor activităţi umanoide şi caracterizat în principal prin *versatilitate*, *adaptabilitate*. (Atenţie: operaţiile executate sînt umanoide, nu aspectul exterior al robotului. Roboţii cu chip uman din faimoasa piesă de anticipaţie ştiinţifică a lui Karel Capek de acum 50 de ani, care a şi introdus în terminologia universală cuvîntul „robot", au rămas o ficţiune; ei însă, după cum le indică şi numele, *muncesc* ca oamenii.)

— Nu este deloc întîmplător faptul — ne spune doctorul inginer Sergiu Cononovici — că robotul nostru, cel cu numărul 1, este de vopsire şi că l-am realizat la cererea Întreprinderii de autoturisme Piteşti. O maşină automată, oricît de fină şi de perfecţionată ar fi, execută o gamă restrînsă de operaţii, în timp ce robotul, printr-o reprogramare adecvată, poate trece relativ uşor de la o maşină de prelucrare la alta. Or, producţia industrială modernă se caracterizează prin flexibilitate şi, pentru a lua exemple doar din industria de automobile, tocmai acest caracter al ei explică de ce roboţii se înmulţesc azi la *Toyota*, *FIAT*, *Volkswagen* şi mîine, sperăm, la *Piteşti*.

În adevăr, modelele de automobil, pentru a fi realmente competitive, se schimbă repede, chiar de la un an la altul. S-ar putea construi, de pildă, o maşină automată care să sudeze „Dacia"—1300, dar nu ar mai putea fi trecută la o caroserie de alt tip fără cheltuieli suplimentare prohibitive. Or, robotul este prin definiţie un mecanism programabil, deci adaptabil cerinţelor schimbătoare ale producţiei.

Colectivul sus-menţionat şi-a îndreptat eforturile spre operaţia de vopsire şi pentru motivul că este dificilă, monotonă, în mediu nociv. Or, robotul păstrează un ritm absolut constant de lucru 24 de ore din 24, nu-i scade randamentul dacă s-a certat cu nevasta sau dacă îl doare măseaua, pentru simplul motiv că nu are nici nevastă, nici măsea. El nu cunoaşte perioada de vîrf, apoi de blazare şi de ... plecare, care determină, uneori din motive obiective, fluctuaţia mîinii de lucru în anumite sectoare industriale; în fine, nu tuşeşte cînd inhalează acizi şi nici nu-i intră vopsea în ochi, cum se întîmplă cu muncitorii vopsitori care lucrează *sub* caroseria automobilului, pe bandă.

Astfel s-a născut, cum spuneam, RIV—1. Este de concepţie pur românească, iar 90% din piese sînt fabricate în ţară, dar se preconizează ca la ceilalţi doi din serie, care îi vor urma, procentajul să se apropie de 100%.

Iată-l pe RIV în laborator faţă în faţă cu reprezentantul beneficiarului, un inginer de la Întreprinderea de autoturisme Piteşti. În faţa lor se află macheta unei caroserii de „Dacia". Inginerul ia mîna mecanică a robotului şi o plimbă pe caroserie învăţînd-o să reproducă mişcările cele mai complexe. De reţinut că un vopsitor adevărat, adică un muncitor, trebuie să se bage sub caroserie, să aplice pensula dedesubt, apoi succesiv pe feţele laterale, deci operaţii nu tocmai simple.

După această instruire de cîteva minute la locul de muncă, răstimp în care mîna lui RIV a fost plimbată *o singură dată* în poziţiile dorite, se apasă pe un buton şi robotul reproduce întocmai, pînă în ultimele amănunte, mişcările ce s-au imprimat în memoria sa electronică. Dacă ar avea o pensulă prinsă de mîna sa, ar vopsi cu adevărat.

Peste un sfert de oră, să spunem, sau două săptămîni sau două luni, în funcţie de condiţiile schimbătoare ale producţiei, poate fi învăţat, la fel de simplu, să execute alte operaţii. Altfel spus, este instruibil, un mecanic conştiincios. Fireşte, la vopsire nu se cere o precizie milimetrică, de aceea adaptabilitatea robotului se realizează practic instantaneu (dar cu ajutorul unui calculator electronic!). În alte situaţii, procesul de învăţare, deci de programare, este ceva mai laborios, menţinîndu-se însă pe deplin enormele avantaje ale robotizării: flexibilitate, adaptabilitate.

De mai mare anvergură şi complexitate tehnică sînt cei doi roboţi în curs de experimentare concepuţi şi realizaţi la „Titan": RIC—25, cu şase grade de mobilitate, şi RIS—63, cu cinci grade de mobilitate, care au ca „părinţi" pe inginerul Lucian Perianu şi pe subinginerul Marian Barbeli, partea de automatizare fiind realizată la Institutul de proiectări automatizări (inginerul Ştefan Frustock). Cele două prototipuri sînt similare ca performanţe şi parametri de lucru — declară inginerul Petroniu Brezeanu — cu roboţii japonezi şi americani de tip Fanuc şi Unimate, dar construcţia este originală. La ora cînd scriem aceste rînduri, ei se află în faza de testare a elementelor componente, în special a echipamentelor de comandă. În ce priveşte partea mecanică, s-au utilizat exclusiv produse româneşti.

Un al treilea robot, RIP—6,3, cu cinci grade de mobilitate, a fost creat şi realizat la „Automatica", în colaborare cu Institutul de proiectări automatizări. Toate cele trei prototipuri existente vor fi urmate de o serie Zero (trei bucăţi de fiecare tip), beneficiari fiind „Semănătoarea", „23 August", „Aversa", „Autobuzul", IMUAB, „Automatica" (ea apare deci şi ca producător şi ca utilizator de roboţi), în secţiile de sudură, forjare şi la servirea maşinilor-unelte. La acest efort tehnic concentrat şi cu mare grad de inedit au participat, realizînd componente pentru cei trei roboţi, Institutul de cercetări şi proiectări electrotehnice din Bucureşti şi filiala Iaşi, Institutul „Titan", Întreprinderea de aparatură şi utilaje de cercetare de pe lîngă Politehnica bucureşteană şi alţii.

Prin programe proprii se cercetează, s-au realizat sau sînt în curs de construcţie roboţi la Institutul politehnic Timişoara (REMT—1!), politehnicile din Cluj-Napoca şi Iaşi, Institutul de proiectări pentru industria uşoară, Institutul de învăţămînt superior din Sibiu etc., cu soluţii constructive diferite, deci permiţînd dezvoltarea în viitor a unui evantai de roboţi, fără suprapuneri în gîndire şi în construcţie.

EXPERIMENTUL DE LA SIBIU

Colectivul interdisciplinar de automatizare a proceselor tehnologice condus de conferenţiarul doctor inginer Liviu Măsălar, de la Facultatea de mecanică a Institutului de învăţămînt superior din Sibiu, şi format din inginerii Moise Ţuţurea, Ioan Bîrsan, Dorin Telea, Vasile Fetke, Voica Iancu etc., ajutat de specialişti de la Întreprinderea de piese auto din Sibiu (inginer Ion Fleacă şi alţii) au început prin a inventaria locurile de muncă din uzină cu condiţiile cele mai grele, oprindu-se în final asupra secţiei 400, unde se prelucrează lamelele, foile de arc pentru camioanele româneşti de toate tonajele, precum şi pentru „Aro". Sînt piese grele, pînă la 35 kg, astfel încît fiecare muncitor pe schimb *ridică în braţe greutatea a vreo* **20** *„Dacii"—1.300* Şi nu este vorba numai de efortul fizic: intervin monotonia, temperatura înaltă (lamelele sînt fierbinţi, din cuptor), noxele de la băile de tratament termic. Cu alte cuvinte, la secţia 400 se concentrează mai toate condiţiile de muncă şi de mediu ce pledează pentru introducerea roboţilor.

Astfel a văzut „lumina zilei" la Sibiu un robot „prost" (glumesc creatorii săi) în sensul că este din generaţia I sau poate la graniţa dintre manipulator şi robot. Dar tocmai relativa sa simplitate, implicînd cost redus şi fiabilitate sporită, măreşte interesul economic al experimentului.

STA—1, adică sistem de transfer automat, este de fapt un manipulator automat cu acţionare pneumatică; el preia lamelele încălzite într-un cuptor şi le transportă într-o presă mecanică. Are un ciclu fix de funcţionare (deci manipulator!), dar e gîndit programabil din punctul de vedere al curselor şi al unghiurilor, satisfăcînd deci şi definiţia robotului.

Cu atît mai mult cu cît flexibilitatea se manifestă nu numai prin aceea că este programabil, dar şi prin existenţa unui număr suficient de grade de mobilitate pentru a se adapta unor operaţii diferite în locuri de muncă diferite. În adevăr, aceeaşi construcţie va fi utilizată, în aceeaşi uzină, pentru un robot destinat alimentării cuptorului şi reclamînd un ciclu de funcţionare mult mai complex: robotul trebuie să preia, una cîte una, lamelele de grosime variabilă şi aşezate ordonat într-un container şi să le aşeze apoi pe cuptor. Or, manipularea unor obiecte de grosime variabilă complică şi scumpeşte construcţia unui robot, dar în cazul de faţă o soluţie extrem de ingenioasă ce se preconizează va simplifica programarea (în paran-

În premieră mondială — robotul văzător dezvoltat de firma japoneză DAC Engineering din Kyoto. Graţie unei camere TV, el recunoaşte formele pe banda de montaj. Va fi folosit la montarea circuitelor integrate microminiaturizate („ultra large scale integrated circuits"), domeniu de bază al electronicii industriale de azi şi de mîine.

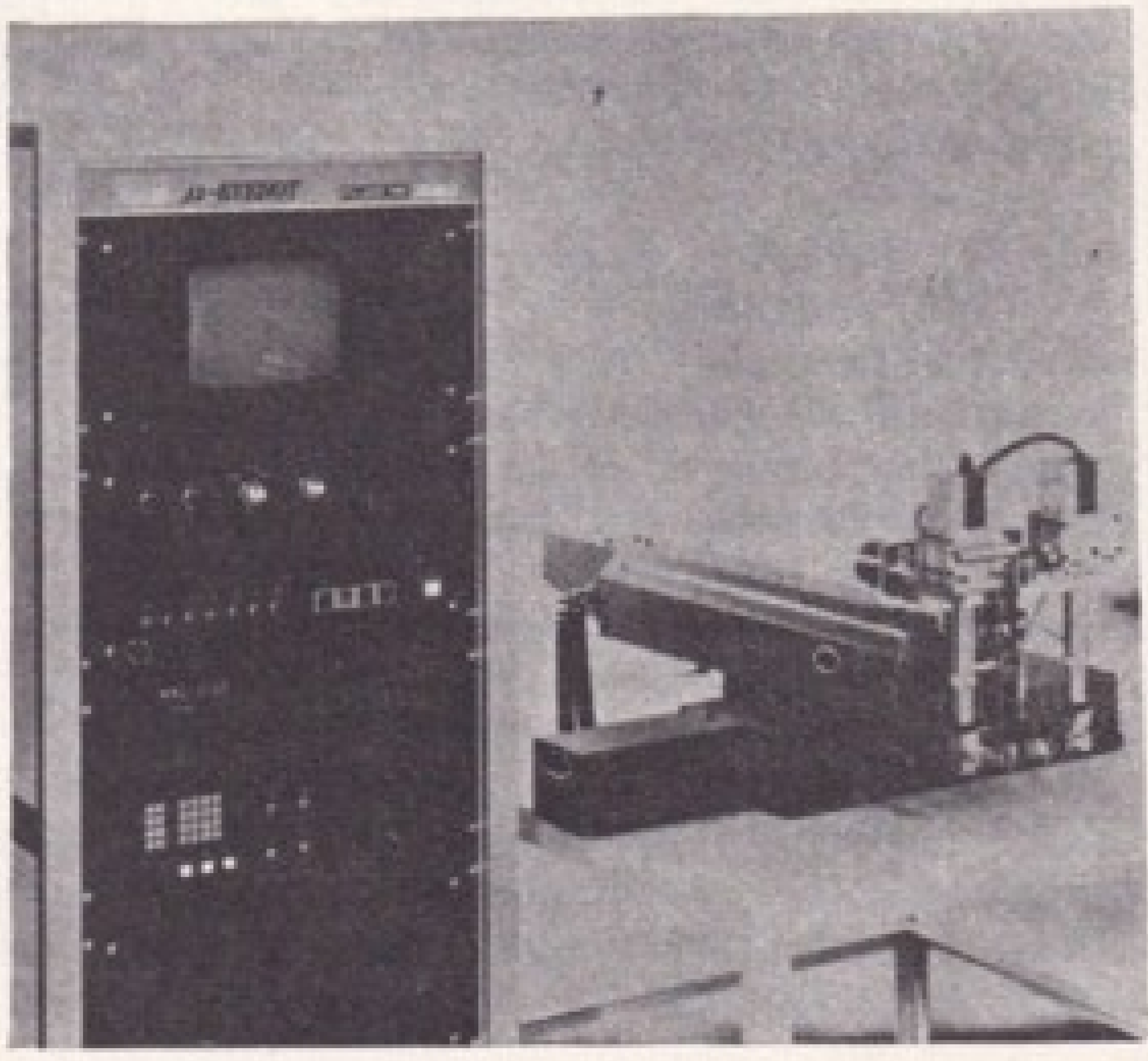

Prietenul meu robotul

teză fie zis, ea nu se efectuează pe calculator, ci pe un sistem de comandă secvenţială), astfel încît în viitorul apropiat, după toate probabilităţile, numărul roboţilor de la uzina sibiană va creşte. Dealtfel, trebuie subliniat, ca o trăsătură generală, că robotizarea poate da din plin roade doar în condiţiile introducerii simultane a unui număr mai mare de roboţi, căci unul singur sau cîţiva izolaţi s-ar simţi „stingheriţi", iar performanţele lor ieşite din comun nu s-ar armoniza, nu ar ţine pasul cu acelea ale muncitorilor însufleţiţi.

Elementele de acţionare şi comandă ale robotului STA—1 au fost realizate cu precădere din elemente tipizate (deci din nou cost scăzut, fiabilitate!) din fabricaţia *curentă* sibiană: „Independenţa" (cilindri şi aparatura pneumatică), „Balanţa" (aparatura de comandă hidraulică şi pneumatică) etc., iar pentru silenţiozitate şi frînarea la cap de cursă s-au folosit, pur şi simplu, amortizoare „Dacia"—1300, din producţia Întreprinderii de piese auto.

Să adăugăm că, după părerea doctorului inginer Măsălar, apare posibilă şi de dorit, într-un viitor nu foarte îndepărtat, robotizarea a circa 30 locuri de muncă la IPAS, într-o variantă modulară reproiectată.

DOUĂ PUNCTE PE ORDINEA DE ZI: TRANSPIRARE ŞI ORGANIZARE

Nu ne-am propus să analizăm aci robotica românească — atît cît este — în ansamblul ei şi să emitem judecăţi de valoare, cu atît mai mult cu cît ea se află încă la început de drum şi soluţiile tehnice şi organizatorice sînt departe de a se fi conturat. Totuşi, trebuie să menţionăm că din discuţii cu diverşi specialişti se naşte impresia că intrarea României în „cursa roboţilor" (termenul nu conţine nici o exagerare) se face cu timiditate, iar numărul extrem de redus de roboţi la noi este un fapt incontestabil şi regretabil. Totuşi, deşi poate pe undeva există riscul de a „pierde trenul", el nu a trecut încă. Dar... Iată o părere a inginerului Petroniu Brezeanu:

— Azi, se creează şi la noi cîţiva roboţi în institute de cercetări, în politehnici etc.; mîine vor fi operaţionali, dar nu există colective specializate în implementarea lor. Adevărat, microcolective formate ad hoc la „Titan", la Institutul de cercetări tehnologice în construcţiile de maşini şi la Institutul pentru sectoare calde au preluat implementarea celor nouă roboţi din programul coordonat de Ministerul Industriei de Maşini-Unelte, Electrotehnică şi Electronică, dar lipseşte cu desăvîrşire o structură organizatorică stabilă. Aceeaşi problemă se ridică în cercetarea *în continuare* şi realizarea componentelor pentru roboţi, care actualmente apar ca programe speciale peste plan ale unor institute şi întreprinderi ce au realizat roboţi neajunşi însă la parametrii maximi. Se impune deci să se continue cu multă transpirare şi mai ales organizare.

Fireşte, ţara noastră are alte priorităţi şi posibilităţi decît giganţii industriali ai lumii, şi datele cu care am început şi încheiem articolul de faţă nu-şi propun să sugereze comparaţii sterile, doar să ilustreze începutul noii ere de progres industrial propulsată prin robotizare. În ce priveşte ţara noastră, oricare ar fi realizările şi obstacolele încă existente, elementul fundamental — desprins şi din cele cîteva informaţii disparate conţinute în acest articol — îl constituie prezenţa unui important potenţial ştiinţific şi tehnic capabil să se angajeze în „cursa roboţilor". Fiindcă timpul nu aşteaptă.

ULTIMA ORĂ

O prognoză pentru producţia *anuală* de roboţi în anul 2000: Japonia 60.000, SUA 45.000, Piaţa Comună 25.000, URSS 10.000.

Poate mai semnificative decît statisticile sînt mişcările subterane recente pe piaţa roboţilor.

„Volvo" cumpără o sută de roboţi de la o firmă din Cincinati. „General Motors" anunţă că dublează parcul de roboţi pînă în 1983. În acest an va produce roboţi de vopsit autovehicule, înzestraţi cu sisteme vizuale de recunoaştere; îi aşteaptă 30 de tipuri de caroserii şi ei îşi vor ajusta, în funcţie de modelul respectiv, „tirul" operaţiilor de vopsire.

Robert Fowler, vicepreşedintele lui "General Electric", se nelinişteşte de concurenţa japoneză: „Chiar dacă nu se iau în calcul decît roboţii propriu-zişi, în sensul strict al cuvîntului, japonezii construiesc în fiecare an mai mulţi roboţi decît am instalat noi în total pînă acum."

„Westinghouse" a creat o diviziune pentru roboţi şi studiază fezabilitatea unei linii de asamblare robotizate capabile să producă 850 variante de motoare, un milion de unităţi anual, reducînd cu o treime numărul muncitorilor.

Nu insistăm aci asupra implicaţiilor robotizării asupra şomajului, pe care Jean Jacques Servan-Schreiber le contestă vehement, referindu-se tot la exemplul japonez şi susţinînd că robotizarea implică folosirea unui număr la fel de mare ca înainte sau chiar crescut de muncitori ale căror capacităţi vor fi însă folosite la un grad infinit superior construind, programînd şi întreţinînd roboţi. Această teorie este acceptată de unii, negată de alţii, „o discuţie care abia începe — scrie Costin Murgescu în cartea sa „Japonia în economia mondială", 1982 — şi care este evident influenţată de experienţa Japoniei, unde, pînă acum, introducerea roboţilor nu numai că nu a întîmpinat opoziţia muncitorilor, ci a fost primită favorabil de aceştia".

LIONEL NIŢESCU ■

PAŞII POETULUI

Eminescu în 1883

Anul 1883 a fost cel din urmă al creaţiei lucide a lui Eminescu. *Luceafărul* era gata, fusese citit în repetate rînduri, şi în traducerea germană făcută de Mite Kremnitz. Poemul reprezentativ în cultura noastră avusese numeroase variante, cu rădăcini adînci în mit, în folclor, în căutarea „cuvîntului ce exprimă adevărul". Nuanţele cele mai subtile ale cugetării şi simţirii apar în infinite prelungiri şi asocieri neaşteptate ale fanteziei creatoare.

Cînd *Luceafărul* era trimis la tipar, Eminescu avea pregătite alte şapte poeme, pe care le predă în martie lui Iosif Vulcan, venit la sesiunea Academiei; gest singular şi oarecum surprinzător pentru membrii Junimii, pentru Maiorescu. Eminescu voia să păstreze poate o distanţă anumită faţă de Junimea, faţă de cunoscuţii lui de la *Convorbiri literare*, tocmai cînd faima şi preţuirea lui erau poate mai mari decît oricînd. Poetul mai avea gata, un ultim mesaj, un testament literar adevărat: „*Doina*", o glorificare a lui Ştefan cel Mare pregătită pentru festivităţile dezvelirii statuii lui Ştefan cel Mare la Iaşi, în 5 iunie 1883. Lectura Doinei, scrisă anume pentru acel prilej, avu loc însă în casa lui I. Negruzzi: junimiştii, impresionaţi de patosul versurilor, s-au ridicat şi l-au îmbrăţişat pe poet, gest cu totul rar, unic poate, în Junimea ieşeană.

Luceafărul este preţuit, ca o chintesenţă a gîndirii şi sensibilităţii artistice a lui Eminescu.

Fazele elaborării poemului sînt cunoscute, mai întîi din ediţia Perpessicius, cu toate variantele rînduite cronologic, într-un imens registru de laborator (cf. vol. II, p. 370—455); pe baza acestui material a fost redactat capitolul respectiv despre *Luceafărul* din cartea prof. A. Guillermou *(La genèse intérieure des poésies d'Eminescu)* şi studiul nostru despre evoluţia limbajului poetic în variantele acestui poem (în volumul colectiv, *Studii eminesciene*, 1965).

Încă în prima variantă a marelui poem citim strofe aforistice memorabile, potrivite într-o antologie a variantelor la care ne gîndim; viziunea cosmică şi cadrul filozofic sînt prefigurate într-o amplă succesiune de imagini:

Tu îţi atîrni de micul eu
  Speranţă şi durere,
Te legi cu mii păreri de rău
  De omul care piere.
Tot ce a fost, tot ce va fi
  De-apururi este,
Şi basmul trist al stingerii
  Părere-i şi poveste.

O. II. p. 386

Tema e axată pe o antiteză ireductibilă: geniu — lumea din idee notată pe o pagină de manuscris: *Antitesele sunt viaţa* (ms. 2258, f. 222) idee bogat ilustrată într-un cadru feeric de mit, în foarte multe strofe, multe părăsite definitiv, multe şlefuite îndelung, multe înnobilate treptat prin cuvîntul „căutat şi lucrat", cum spunea Arghezi; iată strofe părăsite de poet din seria variantelor:

Tu din eternul meu întreg
Te-ai smuls o stea senină,
Cum vrei puterea mea s-o neg,
Lumină din lumină.
Tu nu poţi fi închipuit
Din lacrimi şi din tină,
Făr' de-asfinţire răsărit —
Lumină din lumină.

O. II, p. 438, 450.

„Aproape toate motivele, toate ideile fundamentale, toate categoriile lirice, toate mijloacele lui Eminescu se regăsesc în *Luceafărul*, creaţiunea lui cea mai înaltă", spunea acum trei decenii Tudor Vianu („Limbă şi literatură", I, 1955, p. 315), şi această scurtă caracterizare, cu accent hiperbolic, dar veridic, completează alte aserţiuni ca cea exprimată mai înainte de Perpessicius, benedictinul editor al variantelor eminesciene în ediţia lui academică: „Rîvna de desăvîrşire şi demonul neastîmpărat al tuturor modurilor de expresie îl îndeamnă să are în toate direcţiile, să răstoarne brazdele, să inverseze ordinea, să frămînte într-un cuvînt, pînă la desfigurare aluatul unora din strofe" (O. II, p. 444).

Alain Guillermou a analizat pe un spaţiu întins *Luceafărul*, de la primele schiţe pînă la forma tipărită de poet, considerînd că *Lucea-*

PAŞII POETULUI

fărul „reprezintă o reuşită perfectă: Eminescu realizează acest tur de forţă traducînd o temă lirică generală, „europeană", putem spune, într-o limbă, într-un vers care sînt româneşti. *Luceafărul* este *Moise* al lui Vigny, tratat în stilul *Mioriţei*. Şi în vreme ce poetul francez trebuie să caute în *Biblie* ceea ce s-ar putea numi suportul mitic al operei sale, poetul român găseşte în folclorul propriei sale ţări un mit iniţial, încărcat de tot, cu rezonanţă lirică" (Op. cit. p. 274–275).

Odată cu elaborarea *Luceafărului*, ciclul de şapte poeme predate, cum am spus, lui I. Vulcan în martie 1883 pentru revista *Familia*, capătă formă definitivă, cu o tot atît de sinuoasă istorie a variantelor, pe care le-am analizat în *Caietele M. Eminescu* vol. III (1975), încît aici nu voi sublinia decît două idei dominante în procesul elaborării ultimelor poeme eminesciene: înnobilarea expresiei, în sensul *clasicizării stilului poetic*, pentru a exprima un fond mai generos de idei, cu resemnările supreme ale poetului; apoi tendinţa către detaşarea unor *simboluri filozofice*, a căror corespondent stilistic este forma *aforistică* a versurilor, strofe întregi căpătînd rotunjimea perfectă a unei idei perene. Iată cîte un exemplu despre aceste sensuri ultime ale creaţiei eminesciene:

De vom muri şi tu şi eu
  Pămîntului asemeni,
Trădarea ta, *blestemul meu*
  Rămîn de-a purur gemeni.
Cînd tu şi eu vom fi pămînt,
  Căci el pe toţi ne-adună,
Trădarea ta *ş-amorul sfînt*
  S-or stinge împreună.

O. II. p. 57.

Tot aşa în alte variante, poetul schimbă, îndulcind contextul: *monstru* devine *infamă*, apoi *sperjură*, vorbind, se-nţelege, despre Veronica, în materialul pregătitor al poemei *Cînd amintirile*...: „Ci-n cîntul meu ce va trăi/ Un *monstru* apăre-vei/ Cum nici un altul n-o mai fi/ În neamu-ntreg al Evei (O. III. p. 58).

Trecerea de la amănuntul biografic, subiectiv, la ideea filozofică, la simbol şi la metafora ideii perene, e specifică creaţiei de maturitate, mai ales în ultimele poeme: sublimarea sentimentului, a reacţiilor afective, capătă forma generalizării celei mai înalte a aforismului.

Dar tu ai vrut să trec aşa,
  Străini ca să ne fim,
Găseai pe-atunci în mintea ta
  Că nu ne potrivim...
De aripi trebuia să prinzi
  Momentul cel mai sfînt
Şi noaptea candelă s-aprinzi
  Iubirii pe pămînt.

(Ib. p. 78).

*

Eminescu primeşte din partea lui I. Vulcan un onorar care-l mişcă pe poet; scrisoare lui de mulţumire a apărut, la 10 ani de la dispariţia poetului, în „Familia" din 27 iunie 1899. Sînt unele rînduri memorabile în ea, grăitoare pentru starea sufletească a poetului din ajunul prăbuşirii lui dramatice:

„Mulţumesc pentru onorarul trimes — cel întîi pentru lucrări literare, pe care l-am primit vreodată-n viaţă. În România domneşte demagogia, şi-n politică, şi-n literatură; precum omul onest rămîne aci necunoscut în viaţa publică, astfel talentul adevărat e înecat de buruiana rea a mediocrităţilor, a acelei şcoale care crede a putea înlocui talentul prin impertinenţă şi prin admiraţie reciprocă. Iartă-mi, stimate amice, acest ton polemic, dar te asigur că a fost pentru mine o rară mîngăiere de a mă vedea remunerat dintr-un colţ atît de depărtat al românimei, din Oradea-Mare, cînd în ţara mea proprie nu voi ajunge nicicînd să însemnez ceva, esceptie făcînd de cercul restrîns al cîtorva amici. S-apoi să nu fiu pesimist..."

Poetul avea şi multe alte motive personale, afective, să fie pesimist: oboseala fizică era însoţită de singurătate, de despărţirea definitivă de Veronica; geniul său plutea tot mai sus în sferele izolării, indiferenţei, meditaţiilor metafizice. Se cunoaşte scrisoarea prin care poetul se plîngea de extrema epuizare morală şi fizică, presimţind sfîrşitul tragic al lucidităţii sale, ca în finalul *Scrisorii IV („Ah, organele-s sfărmate şi maestrul e nebun")*.

*

Finalul a fost marcat printr-un episod prealabil, memorabil: participarea lui Eminescu la festivităţile de la Iaşi, organizate în cinstea marelui voevod Ştefan cel Mare, a cărui statuie urma să fie dezvelită în faţa Universităţii. Spectacolul politic regizat de liberali l-a indispus de la început pe poet; el a refuzat să participe la festivitate, dar simpatizanţii Junimii s-au întîlnit seara la I. Negruzzi; aici Eminescu citi — cum însuşi amfitrionul povesteşte în ale sale *Amintiri din Junimea* — frumoasa lui *Doină populară*. „Efectul versurilor" fu adînc, indescriptibil. În contra obiceiului Junimii, căreia nu-i plăcea să-şi manifeste entuziasmul, pentru întîia dată de 20 de ani, de cînd exista Societatea, un tunet de aplausuri izbucni la sfîrşitul cetirii şi mai mulţi dintre numeroşii membri prezenţi îmbrăţişară pe poet.". Această poezie a fost *testamentul patriotic* al lui Eminescu, o reluare sublimată a revoltei din articolele sale tipărite în coloanele *Timpului*, *Doina*, a apărut în *Convorbiri literare* din 1 iulie 1883. Iată vestita invocare — omagiu:

„Ştefane, Măria Ta,
Tu la Putna nu mai sta,
Las-arhimandritului
Toată grija schitului,
Lasă grija sfinţilor
În seama părinţilor,

Clopotele să le tragă
Ziua-ntreagă, noaptea-ntreagă,
Doar s-andura Dumnezeu
Ca să-ţi mîntui neamul tău!
Tu te-nalţă din mormînt
Să te-aud din corn sunînd
Şi Moldova adunînd.
De-i suna din corn o dată,
Ai s-aduni Moldova toată,
De-i suna de două ori,
Îţi vin codrii-n ajutor;
De-i suna a treia oară,
Toţi duşmanii or să piară
Din hotară în hotară...

Fusese ultima manifestare publică a poetului, căci, întors la Bucureşti, la puţine zile a înnebunit.

Dar să nu uităm că în tot cursul primei jumătăţi a anului 1883, Eminescu a continuat să publice articole de mare semnificaţie, în *Timpul*. Ultimul, închinat lui Ştefan cel Mare, este din 18 iunie, după întoarcerea de la Iaşi.

Iată cîteva fragmente din publicistica aceasta dominată de aceleaşi tendinţe, ca şi poezia acestui timp: expresia densă, concepte elevate, filozofice, diversitatea stilistică a frazei, fixarea aforistică a ideilor în aria generalizărilor etern valabile.

„Buni-bucuroşi am trebui să fim dacă românii n-ar fi împiedecaţi în mod nedemn de către adversarii lor politici prin persecutarea instituţiilor de cultură pe cari le posedă, prin persecutarea limbii, bisericii, naţionalităţii lor. Emanciparea aceasta, libertatea de a se întrece muncind, în condiţii echitabile cu adversarii lor (...), iată tot la ce pot aspira românii cu drept cuvînt, sub orice guvern al ţării, iată care ar trebui să fie misiunea generaţiunii viitoare. Însă tinerii domnişori înstrăinaţi sunt departe de a-şi cunoaşte poporul lor propriu, comoara de energie şi de îndărătnicie naţională, grămădită în el prin munca seculară, sănătatea judecăţii lui cînd vorbeşti cu el de asemenea lucruri" (Timpul, 17 febr. 1883).

„... ţăranul nostru e tot cel de acum treizeci de ani, dar sarcinele lui au devenit de douăzeci de ori mai mari, numai pentru a ţinea cu îmbelşugare toată demagogia lacomă, necinstită şi leneşă care-l înconjură... Toată sarcina socială a parveniţilor, a miilor lor de cumularzi improductivi, e purtată de cineva şi această sarcină enormă nu poate rămînea fără influenţă asupra traiului zilnic al omului din popor, ci se traduce între cei patru pereţi ai lui sub formă de lipsă şi de datorii (ib. 7 apr. 183).

„O muncă crescîndă în progresiune mică, dar continuă va spori puterile copilului la maximul posibil; o muncă intelectuală, crescînd asemenea în progresiune, va spori cultura unui popor la maximul ei şi prin aceasta capacitatea lui de a înţelege interesele publice. Dar pentru aceasta trebuie timp, — una la mînă; economie de forţe — două la mînă. Cine cheltuieşte însă forţele naţionale pentru a întreţine cu ele clase întregi... de oameni improductivi, incapabili de muncă şi avizaţi la budget şi la favori guvernamentale, acela nu poate pretinde să aibă ce cheltui pentru cultura poporului său. Blocul de marmură din care-ai tăiat un satir nu mai e bun să tai din el pe Minerva" (*Timpul*, 17 apr. 1883) — Finalul reia o ideea, o metaforă folosită odată de Maiorescu în polemicile lui critice.

În fine, din ultimele articole eminesciene din *Timpul* primăverii lui 1883 mai citām două pasaje ilustrative pentru virulenţa pamfletului politic antidemagogic, şi pentru cultul marilor bărbaţi din trecut, care au pus temeliile libertăţii şi demnităţii poporului: „Nu poate ţara aceasta, pururea liberă şi pururea vîrtoasă prin caracterul poporului ei, să îngăduie a fi cretinizată cu de-a sila prin legi inspirate bilateral de demagogia cosmopolită şi de tendinţele absolutismului personal" (21 mai).

„Tu (Ştefan cel Mare — evocat la Iaşi), care de patruzeci de ori, în patruzeci de bătălii, te-ai aruncat în rîndul întîi al oştirii, căutînd martiriul pentru ţară, asculţi oameni pentru care patria şi naţionalitatea sunt o marfă pe care o precupeţesc?" (ib. 18 iun.).

Astfel se încheia, la 28 iunie 1883, scurta şi dramatica istorie a unui geniu cutezător şi reformator, fatalitatea oprindu-i ascensiunea.

GH. BULGĂR ■

Acasă la Nicolae Labiş

NICOLAE LABIŞ
1935–1956

Dacă nu mă înşel, şi nădăjduiesc să nu mă înşel, poetul Alexandru Andriţoiu scria, undeva, că e bine să ne aducem aminte de Nicolae Labiş nu numai în luna decembrie — luna naşterii şi, din păcate, şi luna meteoricei sale treceri în nefiinţă — ci, să ni-l facem aproape sufletului şi simţirii noastre şi-n alte împrejurări. Iar Labiş merită cu prisosinţă această pioasă recunoştinţă.

Văzusem în cîteva rînduri Moldova, iar în primăvara acestui an mi-a fost dat s-o revăd din nou. La drept vorbind, în multe privinţe primăvara aceasta a fost deosebit de aspră cu mine şi crezusem că starea aceasta o să-mi marcheze, să zic aşa, starea de spirit! Abia acum îmi dau seama că din astfel de împrejurări omul iese revigorat. În urma unui eveniment consumat te simţi, nu ştiu cum, mai înţelept.

Trebuie însă să recunosc cinstit şi dezinteresat că omul de bine are de fiecare dată ce vedea în Moldova noastră aspră şi frumoasă şi istorică. Realmente, găseşti suficiente resurse să te emoţionezi, în faţa atîtor dovezi de nepieritoare istorie. Dîrze şi drepte fapte de arme şi nu numai ale înaintaşilor, încrustate în lemn ori văcsuite cu cernelurile ierburilor pe pereţii mănăstirilor.

La Suceava statuia lui Ştefan Voievodul străbate ca un ecou peste vreme. Clopotul de la Putna din ceas în ceas vestind vremuri de aur din filele de istorie ale românilor. Dar însemnele şi dovezile de istorie, cultură şi de continuitate le găseşti aici la fiecare pas. Dar ţinuturile acelea de foc şi renăscută legendă ale Botoşenilor şi Ipoteştilor?! Te încîntă şi copleşesc. La casa memorială a oamenilor de seamă din Fălticeni ne-a fost dat să revedem şi să ne reîntîlnim cu biografii — în scripte, ca şi în imagini, copii şi-n fotocopii, ca şi în xerocopii —, ale unora din cei mai iluştri oameni de cultură ai neamului. Din constelaţia Bucovinei, din aceste locuri de nepieritoare istorie şi popas s-au ridicat, aşadar, în neam şi-n istorie şi-n universalitate cărturari prin a căror literă şi spirit s-a revigorat cartea de limbă românească, dar au sporit în aur şi simţămintele şi spiritualitatea acestui popor aflat de mii de ani mai sus de gurile Dunării şi de-o parte şi de cealaltă parte a Munţilor Carpaţi. Şi ne gîndim, în acest moment cînd scriem rîndurile de faţă, la mereu tînărul şi inegalabilul Eminescu, la Creangă, la Sadoveanu, la Enescu şi-ncă la foarte mulţi alţii.

Uiţi, pur şi simplu, să-ţi iei cîteva note, fie şi fugare. Asta la prima, ca şi la a treia sosire aici. Eşti fascinat, — se înţelege asta. În urmă cu cîţiva ani fusesem găzduit de forurile culturale judeţene — deosebit de atente cu fenomenul de cultură! — ca posesor fericit al marelui premiu de poezie „Nicolae Labiş“. În urmă cu alţi ani, fusesem invitat la cea de-a X-a ediţie jubiliară a manifestărilor Labiş. Iată-mă în această primăvară tîrzie şi început de vară, din nou, acasă la Nicolae Labiş!

În una din aceste descinderi în ţinuturile moldave, îmi aduc perfect de bine aminte de o discuţie purtată în faţa statuii poetului din Mălini, de către distinşii poeţi Ion Horea şi Ion Gheorghe. Amintiri evocate din şcoala de literatură de către Ion Gheorghe. Incursiuni în lumea operei labişiene, de către Ion Horea. În orice caz, acolo, în faţa statuii poetului, cu hlamida lui de înţelept picată pe umerii firavi, s-a încins o discuţie aprinsă şi-n jurul operei distinsului nostru cărturar, Constantin Noica. Dialog pe care nu se poate să-l uit vreodată. La casa memorială Nicolae Labiş, sub semnul căruia se desfăşoară, anual, manifestaţiunile pentru şi întru poezia adevărată, autentică, am poposit din nou. De peste tot te ţintuieşte, parcă, poetul „cu ochii de lup“. Prea e „matur“ poetul nostru cărturar, redat de statuie! Poate că hlamida de pe umeri mi-o fi creat această impresiune. De dincolo de vreme, de dincolo de curente şi mode poetice, ochii lui Labiş sfredelesc nespus.

Fără echivoc, nu poate nimenea tăgădui că fără Nicolae Labiş, generaţia poetică de la '60, cum i se spune în critica de specialitate, s-ar fi impus ceva mai anevoie şi poate că nici rezonanţa aceea n-ar fi avut-o în conştiinţa marelui public, pe care o are astăzi. Sigur că, Labiş nu s-a exprimat pe de-a-ntregul. Depinde însă la ce fel de întreg facem referinţă. Minunată inscripţia înscrisă şi aparţinîndu-i Zoei Dumitrescu-Buşulenga:...“ „poetul de făgăduinţe geniale“... Foarte frumos spus, deşi, la drept socotind, Labiş nu este numai poetul de „făgăduinţe geniale“ şi n-o spunem asta, în nici un chip din vreo intenţie polemică, doamne fereşte.

Am văzut, în casa memorială, poze ale lui Labiş împreună cu Arghezi şi Sadoveanu. Am stat de vorbă şi cu cîţiva colegi de-ai săi de şcoală generală, acum bărbaţi şi femei în toată puterea, la 50 de ani. Toţi vorbeau despre Labiş ca despre o nouă şi tînără minune. E şi firesc să fie aşa. De la prieteni şi rude ne-am interesat despre părinţii şi surorile lui Nicolae Labiş. La întrebări de o curiozitate crescîndă, ni se răspundea cu respect şi detaşare respectuoasă, deopotrivă. La un moment dat, un pui de moldovean, de zicea că-i Apetrei, timpuriu aplecat spre întrebare şi povestind frumos, nevoie mare, mi-a creat impresia lui Labiş-copil, bătînd în sus şi-n jos aceste plaiuri mirifice, literalmente.

Pe o potecă singuratică de munte, care ducea undeva la o stînă depărtată, pe o astfel de potecă de rememorare — mi s-a părut că l-am întrezărit pe Labiş, cu uitătura sa sfredelitoare şi haina de tîrgoveţ aruncată pe umeri şi puţin întunecat şi întors în sine, cu un zîmbet abia schiţat în colţurile gurii. Pe dată mi-am adus aminte că plimbîndu-mă pe străzile Capitalei, pe care Labiş a cîntat-o atît de frumos în poema închinată lui Arthur Rimbaud, de pildă“: *„Scuture-şi pe bulevarde capitala românească/Galbeni tei şi suie-şi slăvii inegal, semeţ conturi,/Din vuirea de tramvaie şi din ud pavaj să-ţi crească/Evocarea mea frăţească, încîlcit ştrengar, Arthur!“* — m-am gîndit, aşadar, că-n Capitală nu există, după ştiinţa şi cunoştinţele noastre, nici o statuie care să-i imortalizeze chipul. Şi e păcat.

Şi, mi-am spus, tot cu acest prilej recent, că e timpul, totuşi, să ne despărţim de biografismul mărunt şi de lacrimă şi să-l judecăm pe Labiş la adevărata sa valoare, nu neapărat prin prizma păgubitoare, că, oare, ce-ar fi dat el în scrisul românesc, dacă ar fi trăit?!. ci, prin ceea ce a dat el, în fapt, la cei „douăzeci de ani şi încă unul“ ai săi! Labiş nu este ceea ce ar fi putut să fie! Labiş este ceea ce ştim bine că este! Asemeni lui Rimbaud, Labiş este pentru poezia tînără a Europei şi a lumii o stea de primă mărime. Depinde numai cum îi cultivăm strălucirea şi mărimea.

Să-i sporim, aşadar, taina şi înfiorarea.

DORIN SĂLĂJAN ■

AMINTIRI DINTR-O VREME CEŢOASĂ

Acest articol cuprinde o succesiune continuă de fapte şi documente, care permite o reconstituire parţială şi apropiată de realitate. Vaste acţiuni de fărădelegi ale legionarilor şi ale szalasiştilor au găsit un reazim unul în altul, în acţiunile lor antidemocratice, înfiorătoare realitate cu cele mai degradante sălbăticii hitleriste din istoria civilizaţiei, pe care unele, noi am reuşit să le împiedicăm, iar altele să nu ia amploarea pe care omenirea a trăit-o între anii 1939—1944.

În clipa instalării legionarilor la 14 septembrie 1940, statul maghiar a început să-şi întocmească un plan în vederea cuceririi întregului Ardeal, începînd cu Braşovul.

Horia Sima, prin vanitatea lui ambiţioasă, a întreprins o acţiune sinistră — în scopul de a ajunge cu orice preţ la putere — a invitat la Braşov pe conducătorii organizaţiei fasciste „Crucile cu săgeţi“ în frunte cu maiorul Ferenc Szálasi, Béla Imrédy, László Endre şi László Bárdossy, mai tîrziu preşedintele Consiliului de Miniştri şi ministru de externe, în vederea stabilirii sediului Central-Comun, care avea să fie Hotelul Aro-Palace din Braşov.

Aceste lucruri s-au putut întîmpla numai prin abilitatea maiorului Szálasi, care s-a întîlnit în prealabil cu führerul Adolf Hitler la Berchtesgaden în secret, iar ulterior, tot în secret, s-au întîlnit caporalul Adolf Hitler cu caporalul t.r. Horia Sima, care a consimţit să facă jocul duşmanilor — ca să mai pierdem şi Braşovul, o parte din Ardeal, leagănul milenar al românismului. Cedările teritoriale nu însemnau nimic faţă de marea biruinţă legionară. Horia Sima se visa atotputernic, adevărat conducător al statului.

Reaua-credinţă a legionarilor era vădită atît pe plan extern, cît şi pe plan intern. În această acţiune nefastă, Horia Sima era însoţit de Viorel Trifa, preşedintele Uniunii naţionale a studenţilor creştini români şi de camarazii Cutzamina şi Găină.

Pentru preîntîmpinarea acestor acţiuni demente ale legionarilor, care au reprezentat întotdeauna răsturnarea valorilor şi o totală contrazicere a poporului român, în existenţa lui milenară, am reuşit să anunţ pe colonelul Radu Ştefan Gallin, care atunci avea funcţii importante, membru în Cabinetul militar al mareşalului Antonescu, care a dat imediat ordin la Inspectoratul general al jandarmeriei.

În vederea opririi acestor nemernicii, concomitent am telefonat Lt.-colonelului Mircea Elefterescu, fost pe atunci şef de cabinet al mareşalului Ion Antonescu şi telefonînd mereu, de la diferite cabine telefonice, arătînd ce au de gînd legionarii.

La 1 ianuarie 1941, revista maghiară de la Aiud „Magyar Gazda“ îndemna şi dădea instrucţiuni, ca serviciul de autoapărare maghiară, prin organizaţiile sale din România, să fie gata şi să adune armele, în vederea evenimentelor care nu vor întîrzia.

În acest sens, banda maiorului Szálasi, a început să organizeze în toate localităţile neocupate de maghiari, detaşamente secrete. Din aceste grupuri făceau parte preoţi, învăţători, lucrători de la CFR, care se ocupau de procurarea armelor.

Aceste organizaţii secrete aşteptau momentul potrivit evenimentelor, care ar putea surveni.

Din cauza terorii legionare, ţara a ajuns la prăpastie, ţara noastră niciodată nu a cunoscut acte de răzvrătire, ca rebeliunea din 21—23 ianuarie 1941 — cu totul străină de sufletul naţiunii româneşti.

Organizaţia fascistă „Crucile cu săgeţi“ sub conducerea maiorului Szálasi, dorea să profite de haosul care domnea la noi, legionarii din România pregăteau pur şi simplu terenul, în manifestarea lor de dragoste faţă de szalaşişti, care aşteptau un moment prielnic pentru a cuceri întreg Ardealul prin manevre tactice şi politice.

Totodată, guvernul maghiar a scos un manifest în care cerea ca maghiarii din Ardealul românesc să nu se repatrieze, deoarece în curînd vor fi uniţi cu Budapesta. Dar ştiut este că noi sîntem primii în lume care nu vrem să luăm ce nu este al nostru.

La un moment dat, legionarii, în frunte cu Horia Sima, comandantul „mişcării legionare“, au făcut o demonstraţie de simpatie pentru „Axă“, în ziua de 20 ianuarie 1941, în scopul de a avea de partea lor armata germană. Legionarii s-au dedat la jafuri şi omoruri, la ilegalităţi din ce în ce mai grave. Au demonstrat că ei sînt singurul partid necompromis „ca soarele sfînt de pe cer“, culminînd cu rebeliunea din 21—23 ianuarie 1941 în toată ţara fără precedent în istorie.

Rebeliunea nereuşind, „mişcarea legionară“ în frunte cu Horia Sima „era silită“ să ceară Legaţiei germane ajutor. Li s-a dat imediat asigurarea de liberă-trecere în Germania, chiar furnizîndu-le haine militare germane, pentru a putea pleca nestingheriţi şi a reveni la timpul potrivit cu ajutorul Reich-ului german.

Pentru a nu da de bănuit şi a acoperi fuga din ţară, Horia Sima a dat un comunicat în ziarul „Cuvîntul“ (ediţie specială), Ordin către toţi legionarii:

„Pentru împiedicarea vărsării de sînge, pe care noi n-am vrut-o şi care n-a servit decât duşmanilor comuni ai României şi ai Axei, cunoscînd că politica Germaniei şi

Italiei cere condițiuni speciale, pe care Mișcarea legionară le recunoaște și avînd în vedere că între conducerea Statului și Mișcarea legionară au început tratative pentru limpezirea situației ca să ușurăm mersul acestor tratative,

Ordon:
ca să înceteze imediat orice luptă.

Legionarii vor părăsi deîndată instituțiile publice ocupate și vor intra în viața normală.

Cer ca acest ordin să se execute fără șovăire cu cea mai mare strictețe.

Vreau ca în cel mai scurt timp, Țara mea să-și reia aspectul normal".

București, la 23 ianuarie 1941, ora 5 dimineața, Horia Sima

Legionarii s-au făcut odioși imediat după instalarea lor la putere, au pregătit și organizat rebeliunea din 21—23 ianuarie 1941, călcînd în picioare principiile umane.

Pentru a pune capăt definitiv actelor criminale ale legionarilor, s-a comunicat mareșalului Ion Antonescu, prin colonelul Radu Ștefan Gallin, ca să convoace o Conferință la Ministerul Economiei Naționale cu toți prefecții legionari.

După ședință, toți prefecții legionari au fost arestați. În felul acesta s-a reușit să-i dezorienteze și să-i împiedice ca să-și exercite funcțiile și influența în vederea întinderii rebeliunii.

Armata noastră de nădejde a pus ordine și jertfa ei a salvat țara.

A înăbușit rebeliunea legionară, a pus capăt tragediei care a zguduit adînc întreaga țară.

Poporul român, mărinimos — cu inima lui caldă — nu este vinovat de ceea ce au comis legionarii în numele lui.

România, țară a omeniei — care este legendară — se știe că poporul român cu însușirile sale sufletești, nu s-a dezis nici în timpurile grele ale hitlerismului, ci a căutat să contribuie la alinarea durerilor, cînd acești fii ai țării, apărători ai gliei strămoșești, au întîmpinat rezistența, s-au opus și expus cu sacrificiile vieții, așteptînd pe străzi cînd treceau convoaiele, pentru a salva pe copiii evrei — ca să-i înfieze — să le dea un adăpost și să-i ferească de urgia horthy-hitleristă.

În Ardealul de Nord, szalașiștii exercitau o autortate barbară, omorau jefuind, lacomi de bunuri cumpărau blănuri scumpe și bijuterii pentru o biată pîine.

Au deportat în lagărele de exterminare din Germania oameni nevinovați ale căror strigăte de durere precum și ale celor care sufereau îngrozitor provocau spaimă de moarte. În numeroase locuri ale lagărelor zăceau mormane de cadavre, peste tot erau împrăștiate corpuri omenești. Gropile săpate erau umplute cu morți și muribunzi. Nenumărați morți zăceau la un loc cu supraviețuitorii într-un singur pat: pe lîngă acestea mai existau epidemii, lupta pentru respirație în camerele de gazare, copilași sfîrtecați, rîuri de sînge și înspăimîntătoarele coloane de fum din cuptoarele de exterminare.

Aceasta era realitatea că oameni nevinovați erau transformați în săpun de către călăii S.S.

Aceste orori de neînchipuit ale secolului XX au lăsat urme pe care nici un tragedian nu le va putea descrie vreodată, oricîtă putere de imaginație ar avea.

Numai în Ardealul de Nord horthyștii și szálașiștii au ucis peste 121.270 evrei, iar foarte mulți au fost victime ale experiențelor umane pseudomedicale.

Dealtfel, nici românii nu au fost scutiți de deportări în Germania; trăiau într-o continuă asuprire și o permanentă amenințare din partea szálașiștilor, care exercitau o voită și continuă dezlănțuire de ură.

Evenimentele de la sfîrșitul celui de al doilea război mondial, în octombrie 1944, pentru Ungaria sfîrșitul războiului părea a fi foarte aproape. Regentul N. Horthy a încheiat în secret un acord de încetare a luptelor cu Uniunea Sovietică. Hitler însă, căruia îi era frică de un astfel de deznodămînt fatal, a luat contramăsuri. Așa îi reușește serviciului secret și Sturmbannführer-ului special însărcinat cu răpirea fiului lui Horthy, SS-ul lucrează foarte rapid. Hitleriștii cuceresc în mare grabă cetatea Budapestei, Horthy, care vrea să-și salveze fiul, este obligat să cedeze puterea. Iar dominația în Ungaria este preluată de „Crucile cu săgeți" sub conducerea maiorului Ferenc Szálași, care pînă la sfîrșitul războiului a exercitat o cumplită teroare.

În toamna anului 1943, mareșalul Ion Antonescu, după vizita sa la Vatican, care i-a lămurit perspectivele de viitor, a căutat să-și ușureze conștiința și răspunderea și după un scurt timp — 5 februarie 1944 — Suveranul Pontif trimite, prin Ministerul Afacerilor Străine, suma de lei 1.353 000 Centralei evreilor din România, pentru opera de ajutorare a evreilor din Transnistria.

Acest gest de bunăvoință a Suveranului Pontif a dat de gîndit lui Ion Antonescu: a început să oprească unele măsuri de prigoană contra evreilor, salvînd chiar pe cei care erau în cea mai mare primejdie, și anume pe evreii fugiți din Ungaria.

În cea mai mare parte a vieții sale, Ion Antonescu se lăsa influențat, trecînd cu o deosebită ușurință de la o hotărîre la alta.

Anul 1943, 1 iunie („Universul") în cuvîntarea ținută cu prilejul primirii elevilor români de la Liceul militar din Odesa, mareșalul I. Antonescu a recomandat să se sădească în sufletele fragede ale copiilor: „Iubirea de aproapele și de frate pentru a-i pregăti să înțeleagă mai tîrziu că omul trebuie să fie privit, tratat și condus ca om, *oricare ar fi limba și credința lui, meritele sau păcatele lui.*

Dar abia ziua de 23 August 1944, această zi luminoasă a inaugurat un capitol nou, plin de speranțe, ca să trăim iarăși ca oamenii între oameni.

EMANUEL KINSBRUNER ■

● După cum se ştie, în anul 1911 renumitul tablou „Gioconda" al lui Leonardo da Vinci a fost furat de la Luvru, fiind regăsit abia după trei ani. Se ştie însă mai puţin că în anii cît celebra pictură a lipsit de pe perete, sala din Muzeu care o adăpostise, şi în care locul rămăsese neocupat de vreun alt tablou, a fost frecventată de mai mulţi vizitatori decît în precedenţii 12 ani! Vizitatorii veneau să vadă „cu proprii lor ochi" locul rămas gol pe peretele muzeului şi să se convingă astfel de realitatea furtului. De unde se poate trage concluzia că amatorii de senzaţional sînt de cîteva ori mai numeroşi decît amatorii de artă.

● La suprafaţa de 48 de milioane kilometri pătraţi, cît reprezintă deşerturile naturale ale globului, se adaugă alte 9 116 000 kilometri pătraţi deşerturi create de om. După cum relevă specialiştii, acestea sînt terenuri altădată productive, devenite acum pămînt sterp. Luate împreună, cele două feluri de deşerturi reprezintă cam 43 la sută din suprafaţa Terrei.

● Cităm dintr-o ştire, difuzată de agenţiile de presă, cu privire la o nouă metodă de păstrare a florilor: „Mai întîi, florile sînt supuse, timp de cîteva zeci de secunde, unui tratament termic într-un cuptor cu microunde. Are loc astfel o uscare ultrarapidă, care nu alterează cu nimic aspectul de prospeţime al florilor sau al frunzelor, însă le deshidratează în asemenea măsură, încît face necesară introducerea lor în diferite soluţii, printre care şi o răşină sintetică, metacrilatul de metil. După un asemenea tratament, florile sînt puse într-un mediu protector, cel mai bun fiind chihlimbarul artificial. Această substanţă este solidă, anticorozivă, rezistentă la umiditate şi microorganisme şi — fapt deosebit de important — transparent. Aceste calităţi ale chihlimbarului artificial, precum şi tratamentul la care au fost supuse florile, creează posibilitatea păstrării permanente a acestora, oferind, totodată, efecte optice ideale pentru meşterii artizanali, care realizează obiecte de artă de o rară frumuseţe". Nu ştim cît ar putea să fie de „frumoase" aceste obiecte, dar ele sînt cu siguranţă sinistre. Căci întregul farmec al florilor constă în faptul că ele sînt vii: îşi desfac petalele, trăiesc cîtva timp şi apoi mor. Nu se pot face din florile vii obiecte de artă. Căci menirea artei, singura ei raţiune de a exista este să recreeze lumea, adică s-o facă din nou, altfel, nu s-o îmbălsămeze. O Veneră se face din marmură, şi nu dintr-o femeie adevărată conservată bine. De aceea, în cazul „obiectelor de artă" executate din flori adevărate este vorba de o stranie confuzie şi de o imposibilă aglutinare între frumosul natural şi frumosul artistic. Rezultatul: o floare-mumie. Brrr!

● După ce a fost vreme îndelungată numărul unu al fotbalului mondial, „regele" Pele pare a îndrăgi tot mai tare platourile de filmare. Recent el a anunţat că va juca într-un nou film, la Los Angeles, de astă dată în compania actorului Anthony Quinn. Însă şi acolo, în film adică, tot fotbal va face. Căci el va interpreta rolul antrenorului echipei de fotbal a unui orfelinat care se zbate (asta pare să fie soarta tuturor orfelinatelor) în mari dificultăţi financiare. Numai ieşind învingătoare într-un meci cu miză deosebită, echipa condusă de Pele va putea, în cele din urmă, să salveze orfelinatul de la o inevitabilă ruină. Aţi ghicit desigur, că cealaltă celebritate înscrisă pe generic, „monstrul sacru" al cinematografului, Anthony Quinn, va juca rolul directorului de orfelinat.

● Foarte puţini ştiu că renumitul tenor italian Enrico Carusso era un pasionat colecţionar de monede vechi şi de medalii. După moartea lui, 1 700 dintre piesele colecţiei, monede şi medalii de aur, au fost vîndute la licitaţie, la Philadelphia şi la Neapole. Printre exponatele vîndute sa aflau rarităţi din Grecia şi Roma antice, dintr-o serie de state medievale, precum şi vechi monede europene şi americane.

● Lucrările de restaurare a templului Borubudur, de pe insula indoneziană Iava, cel mai mare templu budist din lume, se apropie de sfîrşit. Pentru descrierea, clasificarea, evidenţa şi reconstituirea aspectului iniţial al celor peste 300 000 de sculpturi şi al altor obiecte de valoare aflate în templu, printre care şi preţioase statui ale lui Buda, a fost necesară folosirea unui computer. Începute în 1973, lucrările au costat pînă în prezent peste 10 milioane de dolari.

● Ikebana, arta aranjării florilor, are în Japonia o tradiţie de mai multe secole. Primele documente referitoare la această plăcută ocupaţie datează din secolul al XII-lea. Cei care au creat şi apoi au învăţat şi pe alţii ikebana se pare că au fost preoţii budişti, după care îndeletnicirea aceasta a fost adoptată şi de samurai. În vremurile acelea şcoala predominantă se numea „rikka" şi consta în aranjarea florilor în aşa fel, încît să închipuie munţi, păduri, cursuri de apă. Arta aranjării florilor s-a transmis apoi din generaţie în generaţie, pînă în zilele noastre. În prezent, pentru învăţarea ikebanei în Japonia există peste 3 000 de şcoli, unde elevii, mai ales fetele, învaţă timp de 3-4 ani să aleagă vasul potrivit, florile şi amplasarea lor expresivă.

● Carierele de marmură de la Carrara, active încă din vremea romanilor, sînt productive şi astăzi. Apreciată şi ca material de construcţie, frumoasa marmură de Carrara — albă cu dungi vinelii — şi-a dobîndit celebritatea mai ales datorită sculpturilor realizate din acest material de artiştii Renaşterii, la loc de frunte situîndu-se Michelangelo. În zilele noastre, faimoasa marmură este utilizată mai ales pentru finisarea faţadelor elegantelor construcţii moderne, fiind solicitată în lumea întreagă. Numai pentru export se extrag anual din carierele de la Carrara circa 760 000 tone de marmură. Doar o mică parte din marmura de calitate ajunge pe mîna vreunui artist care duce mai departe tradiţia marilor înaintaşi.

● Scurt timp după ce oamenii de ştiinţă din Boston au anunţat punerea la punct a unei metode de a crea piele artificială, medicii de la Universitatea din Harvard, din acelaşi oraş american, au făcut cunoscut că efectuează experienţe pentru producerea de oase noi în organismul uman. Timp de peste doi ani, la această universitate au fost trataţi 44 de pacienţi în vîrstă de la 1 la 60 de ani. Cîţiva dintre ei se născuseră fără anumite oase, alţii au avut oase fracturate, care din diverse motive nu se refăcuseră şi a fost necesară înlocuirea lor. „New-York Times" dă unele amănunte cu privire la tehnica producerii oaselor noi. O porţiune de os luată de la un pacient, fie de la cel căruia urmează să i se facă un os nou, fie de la altul, se transformă în pudră şi apoi se tratează cu un acid pentru eliminarea tuturor mineralelor de magneziu, calciu şi fosfor, lucru absolut necesar, deoarece acestea pot constrînge organismul să distrugă osul implantat. Pudra de os demineralizată şi sterilizată este transformată în pastă, prin adăugarea de apă, după care este lăsată să se solidifece, astfel încît chirurgul să o poată modela în forma necesară. Această formă este introdusă în corp, unde transmite un semnal celulelor vii, pe care organismul le utilizează în mod normal la restabilirea unor oase distruse. Aceste celule pot duce, cu timpul, la formarea unui nou cartilaj, care se transformă ulterior în os. Odată pusă la punct, metoda oaselor noi va da posibilitatea de a efectua operaţii dintre cele mai complexe, de la restaurarea unui os al maxilarului pentru a susţine dinţii, pînă la înlocuirea oaselor fragile ai persoanelor vîrstnice.

PIRAMIDELE ZILELOR NOASTRE

ITAIPU — pe continentul sud-american se conturează cel mai mare complex hidroenergetic

Pe sălbaticul şi grandiosul fluviu Parana, la granița dintre colosul brazilian şi Paraguai, la numai cîţiva kilometri de faimoasa cascadă Iguacu, aflată pe un afluent al său, de mai mulţi ani un teritoriu imens s-a transformat în şantier. Tratatul de cooperare dintre cele două ţări s-a semnat în 1973 iar societatea constructoare, Itaipu Binacional, a luat fiinţă în 1974. Itaipu, în limba băştinaşilor guarani însemnînd „piatra care cîntă", este un proiect ambiţios şi copleşitor, concentrînd eforturi uriaşe din partea celor două ţări şi captivînd atenţia întregului continent. Pentru comparaţie arăt că puterea instalată la Itaipu (12.600 MW) va fi de două ori mai mare decît a celei mai puternice hidrocentrale sovietice, aflată în construcţie la Saiano-Suşenskoe, la sud de Krasnoiarsk sau de şase ori mai mare ca hidrocentrala de la Porţile de Fier I. Proiectul a creat controverse şi mari dificultăţi de ordin economico-financiar şi a făcut ca de multe ori să fie tratat cu scepticism. Şi totuşi complexul Itaipu se conturează de la an la an iar în 1983 prima turbină de 700000 kwh (turbinele de la Porţile de Fier au, fiecare, 170000 kwh) va produce curent electric. În final 18 turbine de aceeaşi capacitate, instalate la intervale de patru luni, începînd cu toamna anului 1983, vor produce în 1988.

Lacul de acumulare ce se va forma (s-a estimat că imensul „rezervor" începe să fie umplut în toamna lui 1982) va fi lung de 200 km şi va acoperi o suprafaţă de 1400 km^2—800 în Brazilia şi 600 în Paraguai. Nivelul apei va trebui să atingă înălţimea de 220 m, fiind zăgăzuită de un dig înalt de 224 m şi lung de 1406m. Într-un peisaj de o sălbăticie în care omul apare foarte rar (sînt cîteva mici aşezări şi oraşele Hernandarias şi Puerto Prezidente Stroessener ca şi vizitatorii frumoasei Iguacu), s-au construit şosele şi adevărate oraşele adăpostind deja mii de constructori. Datorită transformărilor de proporţii ale naturii cele două ţări au acordat cea mai mare atenţie proiectelor ecologice, pentru ca peisajul industrial-urban să se integreze armonios în cel natural, ceea ce va permite şi dezvoltarea puternică a zonei din punct de vedere turistic. Proiectul Itaipu constituie un exemplu de cooperare între două ţări cu potenţialuri foarte diferite dar cu probleme asemănătoare în ce priveşte dezvoltarea social-economică.

Paradoxal dar adevărat; două ţări în curs de dezvoltare construiesc un gigant hidroenergetic unic în lume; şi nu numai prin dimensiuni...

„TURNUL PĂCII“ — competiția turnurilor

Bătrînul Tour Eiffel se pregătește să-și sărbătorească centenarul la 30 martie 1989, în care scop este supus unei cure de... geriatrie. Faima și utilitatea „monstrului de fier“ atît de controversat dar și de introdus în literatură, i-au crescut odată cu trecerea timpului, deși în ultimele decenii înălțimea i-a rămas modestă față de alte construcții pe verticală. Nu cred că va exista vreodată un turn care să-l egaleze pe cel de pe malul Senei în ceea ce privește pionieratul în atîtea domenii ale științei și tehnicii (meteorologie, aerodinamică, televiziune etc.) Dealtfel, în condițiile tehnice de astăzi nu mai surprinde pe nimeni construirea unor turnuri care se apropie de 600 metri; dar acum un secol...

Cine n-a văzut imaginea celei mai impunătoare siluete din metropola canadină Toronto? El are 565 m și probabil că accesul omului este permis pînă la 400 m. La Moscova a fost construit turnul TV de la Ostankino, înalt de 540 m; de pe platforma lui, aflată la 331 m, mi-am rotit și eu privirile asupra luminilor Moscovei într-o seară de august. Deși mă aflam cu 31 metri desupra turnului Eiffel, totuși nu l-am zărit... La aproape un secol de la construirea lui Tour Eiffel, tot un francez, J-C Destiévan, a conceput și proiectat cel mai înalt turn din lume. „Turnul păcii“, cum a fost denumit încă din faza de proiect, va fi înalt de 609,5 m, și va fi inaugurat cu prilejul Jocurilor Olimpice de vară din anul 1984 ce se vor ține la Los Angeles, fiind amplasat în centrul acestuia. El va avea suprafața inoxidabilă iar la bază va avea formă de trepied în timp ce în partea superioară va fi instalată cea mai puternică stație de telecomunicații, permițînd transmiterea în condiții optime a imaginilor de la jocurile olimpice. Autorul îndrăznețului și costisitorului proiect (vor fi necesari 2,5 miliarde franci) estimează numărul vizitatorilor la peste 12 milioane anual. Instalațiile gigantului complex „comercial și turistic“ vor utiliza energia solară.

Atît de controversatul și aproape centenarul Tour Eiffel rămîne și astăzi cea mai răsfățată siluetă pe verticală, fiind asaltat anual de 3,5 milioane vizitatori.

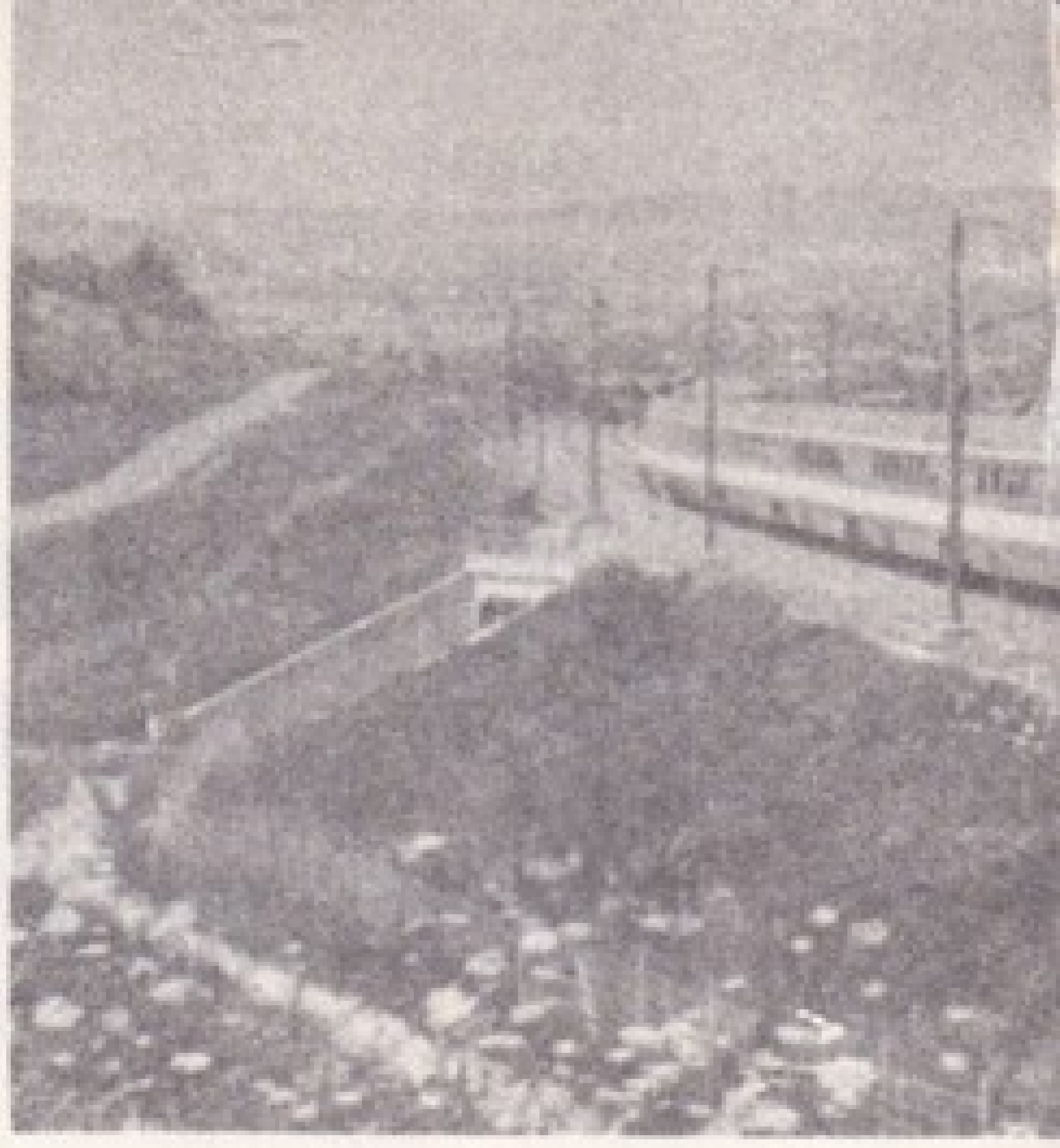

„TGV“ — recordul de viteză pe calea ferată readus în Europa

Paris, Gare de Lyon, 27 septembrie 1981. Mă aflam acolo, în gară, pentru a vedea *in vivo* noul campion al vitezei pe calea ferată în una din primele lui curse. N-am putut călători cu acest „TGV“ (train à grande vitesse) dar i-am admirat silueta suplă și confortul superior celui din avion. „TGV“ s-a născut după 12 ani de cercetări și eforturi aducînd recordul de viteză deținut din 1964 (!) de către Shinkansen, trenul japonez cu viteza de 210 km/h. Ceilalți doi mari „învinși“ ai lui sînt „Flying Scotsman“ (Londra-Edinburg) și „Gambrinus“ (München-Hamburg) ambele cu 200 km/h. În februarie 1981 „TGV“ atingea în regim de experiment 380 km/h, iar acum, în regim de exploatare comercială, 260 km/h. El acoperă cu această viteză deocamdată distanța

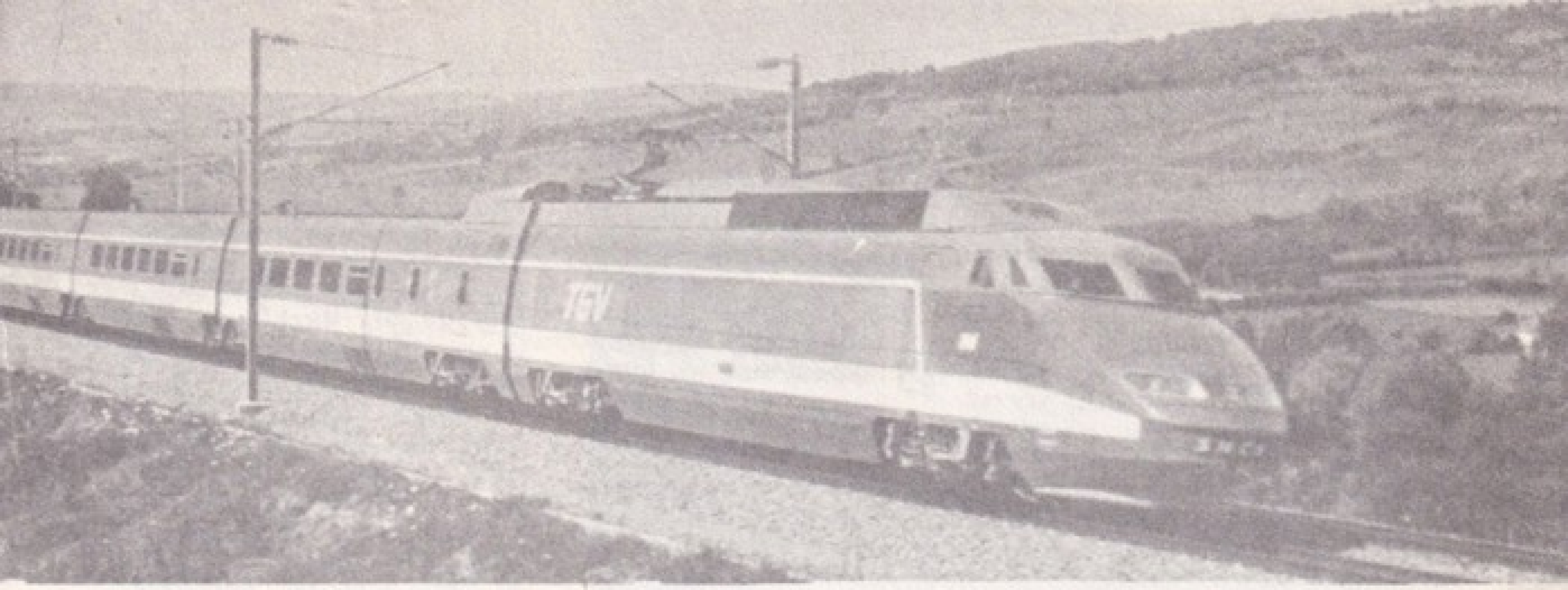

„TGV" a stat „în umbra" Shinkansenului japonez timp de două decenii, pentru a-l depăşi cu... 50 km/h.

Paris-Lyon însă alte linii speciale vor fi construite în etape, pînă la St. Etienne, Marsilia, Montpellier şi alte zone la sud de marele oraş de pe malurile Rhonului. În final, 1983, el va face legătura între două mari regiuni ale Franţei (cam jumătate din teritoriu) situate, una la nord de Paris (Rouen, Lille, Reims) şi cealaltă, în sud-est; Italia şi Elveţia vor beneficia şi ele de noul tren. Cei care pînă recent preferau automobilul sau avionul devin tot mai puţini fiindcă viteza, confortul, frecvenţa şi preţul (care nu este mai mare decît la un tren expres) sînt argumente puternice în favoarea utilizării acestui tren ce anunţă marile viteze pe calea ferată. „TGV" este în realitate un complex tehnico-economic format din patru elemente esenţiale: vagoanele, locomotiva, şinele şi infrastructura necesitată de o asemenea viteză.

Spaţiul străbătut de „TGV" a fost şi el supus unor transformări care însă nu au impietat asupra armoniei peisajului şi nici asupra echilibrului ecologic; mai curînd, lucrările executate au contribuit la punerea în valoare a unor obiective arhitectonice şi istorice, restaurate cu acest prilej. Pădurile din vecinătatea lui au rămas intacte (ba chiar sînt mai bine ocrotite), apele, de asemenea, iar localităţile (sute la număr) traversate de vechea linie au fost ocolite de noile şine. „TGV" are o „ascendenţă" incontestabilă asupra celorlalte mijloace de transport şi în ceea ce priveşte energia, curentul electric fiind nepoluant iar consumul (socotit în valori convenţionale) este mult mai redus. Lucrările tehnice impuse de construirea noii linii: poduri, viaducte, pasaje, terasamante etc. sînt adevărate opere de artă şi ele au o densitate ieşită din comun: una pentru fiecare 390 metri de cale ferată, pe o distanţă de 500 km. Între acestea, viaductele La Roche şi Saône sînt cele mai frumoase.

Citisem eu cîndva despre calitatea căilor ferate franceze... „TGV" nu face decît să confirme.

...SEIKAN

va avea în schimb supremaţia în lumea tunelurilor

Faimosul Simplon, deasupra căruia trece şoseaua şerpuindă cu acelaşi nume, ambele făcînd o splendidă legătură între Italia şi Elveţia, în inima Europei, va dispărea în anul 1983 din toate atlasurile şi manualele de geografie ca cel mai lung tunel din lume (19,823 km). Îi va lua locul Seikan, tunelul japonez unind, peste strîmtoarea Tsugaru, insula Hokkaido de mainland-ul nipon, Honshu. Lung de 53,850 km dintre care 23,300 km pe sub apă, Seikan îşi are începuturile încă acum... 36 de ani dar lucrările propriu-zise au demarat în anul 1964, prin excavaţiile la tunelul pilot. În afara tunelului principal se mai construieşte, în paralel, un tunel de serviciu care, alături de cel pilot, se află numai sub strîmtoare.

Lucrările la tunelul principal au început în anul 1974 iar darea în exploatare era planificată iniţial pentru anul 1979, apoi pentru 1982, ultimele estimări dînd ca sigur anul 1983. Sisteme speciale de ventilaţie au fost prevăzute pentru a reduce temperatura (de la 30°C la 25°C) şi umiditatea. La intervale de 1000 m sînt construite galerii de acces de la tunelul de serviciu către cel principal.

De ce a fost necesar tunelul Seikan? Mai întîi, el va închide „centura" care leagă direct toate cele patru mari insule ale arhipelagului nipon, ideal la care au visat dintotdeauna japonezii. În plus, traficul pe mare era redus ca volum (în 1978 aproape 3 milioane de călători şi 5,2 milioane tone mărfuri) şi

Cu acest incredibil tunel japonezii şi-au realizat visul secular de a-şi vedea toate cele patru mari insule ale arhipelagului unite prin căi de comunicaţii directe şi permanente.

necesita un timp îndelungat (4 ore şi 20 minute). Pentru anul 1985 se estimează că prin Seikan vor trece 15 milioane de călători şi 21 milioane tone mărfuri. Trenul „ghiulea", cum a fost supranumit Shinkansenul, va parcurge distanţa Tokyo-Sapporo (1100) km în numai 6 ore. Pe un plan mai complex, Seikan va însemna racordarea mai rapidă la pulsul ţării a celei mai vitregite (şi mai puţin dezvoltate!?) insule, Hokkaido, cu 6 milioane locuitori. Seikan nu reprezintă, aşadar, o chestiune de orgoliu (recunoscut dealtfel) al japonezilor, ci răspunde unor necesităţi ale stadiului actual de dezvoltare a ţării.

„BAM" — după un secol, al doilea Transsiberian

„Bătrînul " Transsiberian a fost construit între anii 1891—1905 şi de la Celeabinsc la Vladivostok măsoară 7416 km iar de la Moscova întreaga magistrală se întinde pe 9280 km, dintre care 6300 (pînă la Cita) sînt electrificaţi. Şi astăzi ea este cea mai lungă cale ferată din lume.

În toamna anului 1974, într-o zonă unde „n-a călcat picior de om", au început lucrările la „construcţia secolului", magistrala feroviară Baical-Amur (BAM), al doilea „Transsib".

Cine este acest „personaj" îndrăzneţ al Siberiei care în anii din urmă nu este singular?. Am apucat să-i văd numai „poarta" de apus, adică acolo unde îşi are începutul; de la Ust-Kut, un frumos (cel mai vechi al Siberiei) orăşel aşezat ca o staţiune pe malul Lenei, magistrala se îndreaptă spre extremitatea nordică a Baicalului. Nu departe de aici se „ascunde" în tunelul de cca 10 km numit chiar Baical, pentru ca după alţi 400 km să intre din nou în tunel, de data aceasta unul de dimensiuni... simplonice, lung de 15 km. După cca 1500 km ajunge la Tînda, locul unde se desface în trei segmente: unul continuă spre Komsomolsk-pe Amur, încheindu-şi cei 3145 km ai săi, altul se îndreaptă spre nord pînă la Berkakit iar altul spre sud pînă la staţia numită chiar „BAM". Cele 7 masive muntoase şi 200 cursuri de apă pe care le întîlneşte în cale au determinat construirea a 35 km tuneluri şi 142 poduri, dintre care unele au peste un kilometru lungime. „BAM"-ul presupune construirea a 3200 lucrări inginereşti, multe în premieră absolută, între care 200 staţii de cale ferată.

Cea mai mare însemnătate a BAM-ului (va fi dat în exploatare în anul 1985) constă în valorificarea imenselor bogăţii, ale unui teritoriu în plină dezvoltare.

Cele două „Transsiberiene" îmbrăţişează Baicalul pe la sud şi respectiv la nord, pentru a-şi da întîlnire tocmai pe... muzicalul Amur.

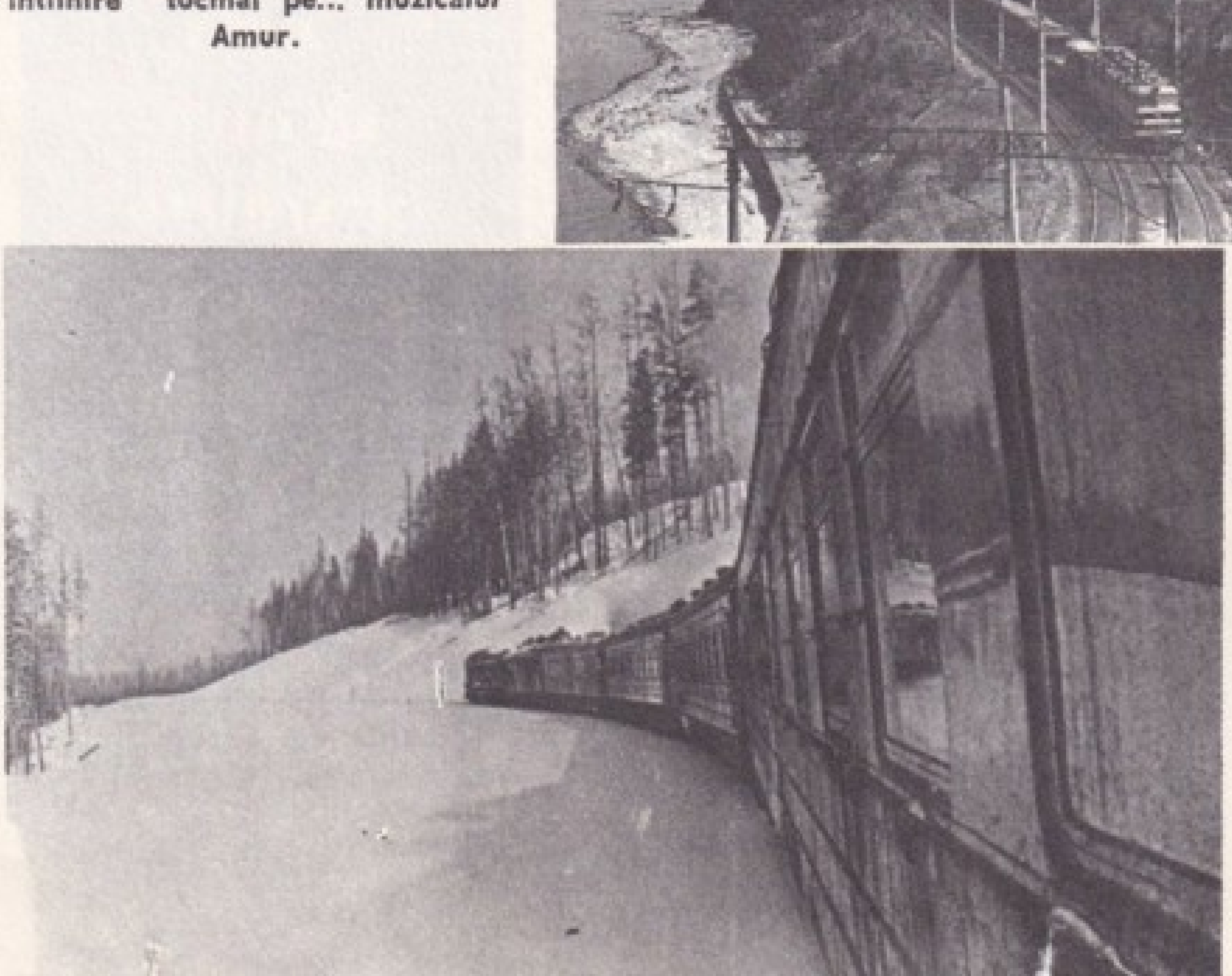

TRANSAMAZONIA — doar unul din coloşii „rutieri" ai Braziliei

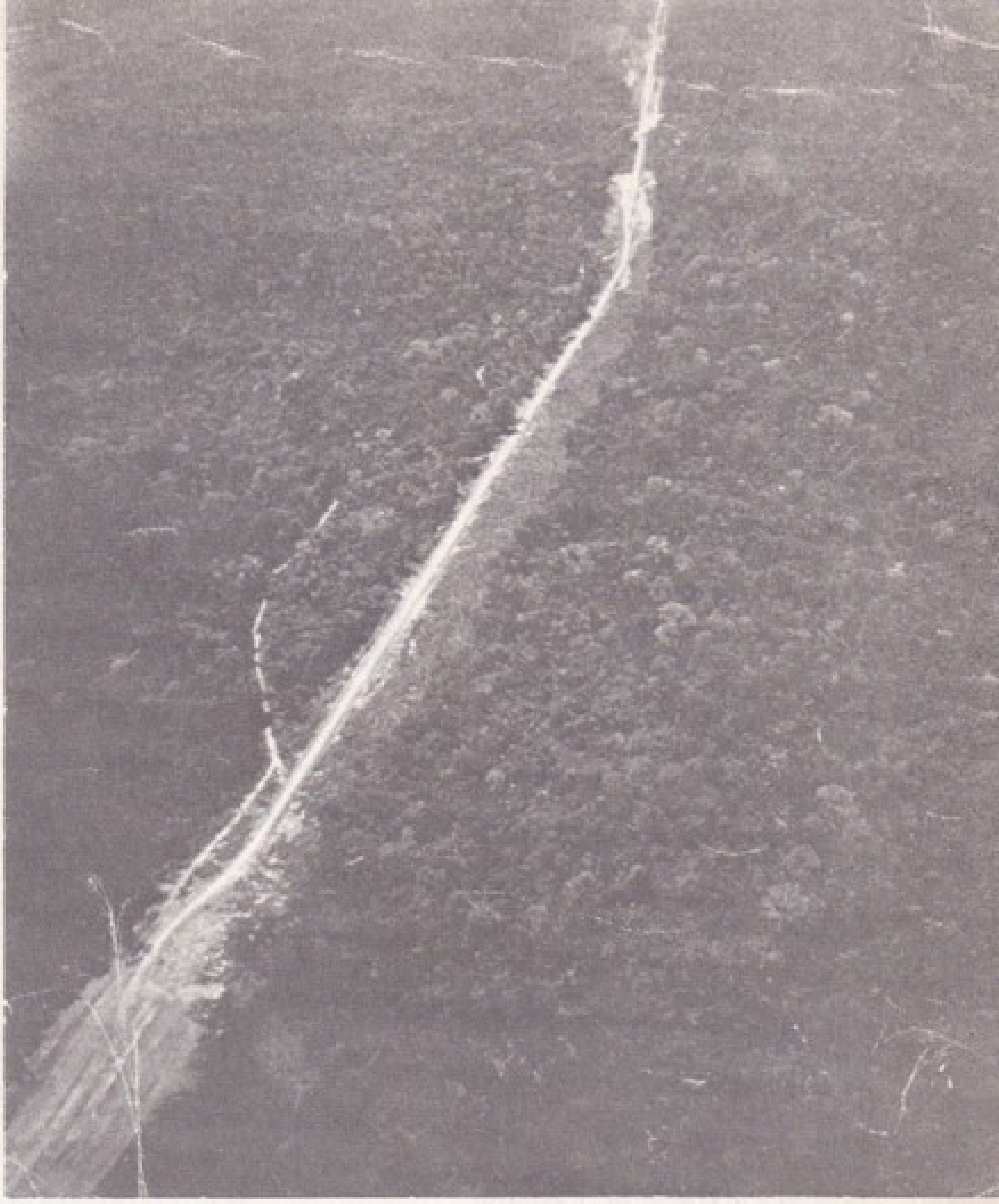

Amazonia nu poate fi cuprinsă în cîmpul vizual decît din satelit; cu Transamazonia se petrece acelaşi lucru.

In presa noastră s-a scris sistematic (deşi uneori cu unele erori) despre această epopee impresionantă a poporului brazilian; nu atît prin dimensiuni (5400 km) — deşi în sine reprezintă un record absolut, fiind cea mai lungă şosea naţională—cît prin dificultatea impusă de „infernul verde" pe care l-au străbătut pas cu pas oamenii curajoşi ai „continentului brazilian". Aici vreau numai să amintesc că şoseaua a fost construită în 4 etape, corespunzînd celor patru segmente distincte. Tronsonul nord-est, lung de 1576 km porneşte de la portul (la Atlantic) Joao Pessoa ajungînd pînă la oraşul Estreito. situat la „confluenţa" Transamazoniei cu şoseaua Belem-Brasilia. Acest tronson permite integrarea regiunii de nord-est, dens populată (30 milioane locuitori) dar cu un teren arid, cu Amazonia, practic vidă geografic, dar cu imense resurse minerale şi cu terenuri foarte fertile. Tronsonul a fost terminat încă acum un deceniu.

Al doilea tronson, lung de 1252 km, porneşte de la Estreito şi merge pînă la rîul Tapajos, un mare afluent al Amazonului. O caracteristică a lui constă în faptul că face legătura cu afluenţii Amazonului exact acolo de unde ei sînt navigabili; în plus, în regiune se găsesc imense rezerve de minereu de fier (Serra dos Carajas) şi importante aşezări umane ca Maraba, Jatobal, Tucurui, Altamira şi Itaituba. Tronsonul a fost construit între 1970—1972.

Următorul tronson, lung de 1070 km este cuprins între rîurile Tapajos şi Madeira (legînd oraşele Itaituba şi Humaita). Aici el întîlneşte şoseaua perpendiculară Porto Velho-Manaos.. Terminat în 1973, tronsonul acesta traversează una dintre cele mai sălbatice zone ale Amazoniei, avînd o mare importanţă economică, contribuind la exploatarea unor mari zăcăminte de cositorită, calcar, mangan şi aurifere.

În sfîrşit, al patrulea tronson, lung de 1521 km, terminat în 1974, porneşte din Humaita şi se opreşte la graniţa cu Peru, la punctul numit frumos şi sugestiv „Cheile Speranţei"; de aici şoseaua continuă pînă la Pacific pe teritoriul peruan.

Rostul principal al acestui proiect gigantesc, ca dealtfel al întregului sistem de şosele construit în Brazilia, este de a racorda Amazonia bogată şi nelocuită la Programul de Integrare Naţională, elaborat încă din anul 1970. Acest program a avut drept obiectiv tocmai crearea unei infrastructuri rutiere în partea de nord a Braziliei iar Transamazonia nu este decît unul din „segmentele" acestuia. Alte cîteva şosele, „giganţi" mai mici, au fost construite în Amazonia şi în alte zone ale ţării.

Dintre ele o importanţă aparte o are şoseaua oarecum paralelă cu Transamazonia, amplasată în partea septentrională, deci la nord de Amazon, avînd aproximativ rolul „perechii“ sale din sud pe care o şi întretaie în porţiunea vestică, la Cruzeiro do Sul. Pornită tot de la Atlantic, portul Macapa, „Perimetrul Nord“, cum a fost denumită, se întinde pe 3900 km după ce întîlneşte în cale, traversîndu-i, toţi afluenţii de pe stînga ai marelui Rio del Mar-Amazonul. Împreună cu Transamazonia „Perimetrul Nord“ va forma un inel rutier care va încercui marea cîmpie amazoniană.

Dintre şoselele perpendiculare pe Transamazonia trei reţin atenţia prin lungimea lor ca şi prin importanţa pentru realizarea complexului program de valorificare a Amazoniei. Din această cauză ele se numesc şosele de penetraţie şi sînt amplasate oarecum paralel şi la distanţe aproximativ egale una de alta.

Şoseaua Belem — Brasilia, supranumită „coloana vertebrală“ a ţării sau Transbraziliana, uneşte marele port de la gurile Amazonului de noua capitală a ţării, continuînd pînă la Acegua, la graniţa cu Uruguai, avînd în total lungimea de 3750 km

Şoseaua Cuiaba-Santarem situată la vest, în plină Amazonie, pleacă din capitala legendarului Mato Grosso şi ajunge la Santarem, portul de la confluenţa rîului Tapajos cu Amazonul. Ea traversează pe distanţa de 1500 km văile fertile ale rîurilor Xingu şi Tapajos, permiţînd astfel valorificarea agricolă a terenurilor.

A treia mare şosea de penetraţie, care traversează Amazonul prin cel mai mare oraş al Amazoniei-Manaos, (cca 500 000 locuitori) făcînd legătura cu „Perimetrul Nord“, este amplasată între Porto Velho, capitala statului Rondonia, în sud şi Boa Vista, capitala statului Roraima, în nord.

Vastul program rutier brazilian, încheiat încă la jumătatea deceniului trecut, a permis legătura terestră între toate capitalele şi regiunile ţării.

PONTCHARTRAIN — un pod egal cu distanţa Bucureşti - Snagov

În sudul S.U.A., în statul Louisiana (nume derivat de la „Regele Soare“ al Franţei, Louis al XIV-lea) lîngă marele oraş Nev Orleans-atît de francez prin istorie şi tradiţii şi atît de american prin specificul vieţii sale contemporane) se află lacul Pontchartrain (un alt nume francez, venind de la contele omonim, ministru de finanţe al Franţei secolului al XVIII-lea) lat de aproape 40 km. În imediata apropiere trece şi marele Mississippi atît de cîntat nu numai de americani, dar podul despre care vreau să scriu aici nu este construit peste fluviu, ci peste lacul însuşi.

De jur împrejurul lacului sînt înşiruite orăşele pitoreşti, situate într-un peisaj natural fascinant, înnobilat de numeroase vestigii istorice sau de monumente arhitecturale şi artistice, mărturii ale unui mare număr de civilizaţii perindate pe aceste meleaguri. Probabil că în afara interesului comercial-economic, aceste coordonate au contribuit determinant la construirea unui pod „fără de sfîrşit“ pe care mergi o jumătate de oră ca pe o veritabilă autostradă, înconjurat doar de albastrul cristalin al apei. Numit Lake Pontchartrain Causeway, podul a fost construit în două etape; în realitate fiecare etapă a însemnat construirea unui pod, căci sînt de fapt două paralele şi aproape egale. Primul, numit „Old Bridge“, lung 38,176 km, a fost dat în exploatare în anul 1956; al doilea, „New Bridge“, cu 12 metri mai lung, a început să primească limuzinele în anul 1969. Pe fiecare se circulă într-un singur sens, ambele avînd cîte două benzi de circulaţie. Primul este susţinut de 2243 piloni, al doilea de numai 1500. Fiecare pod are lăţimea de 11 metri iar viteza maximă de rulare este de 112 km/h.

Închipuiţi-vă deci că sînteţi pe podul Pontchartrain, la volanul unei maşini şi călătoriţi pînă la Snagov, unde vă veţi trezi într-adevăr pe un lac splendid, la 40 km de Bucureşti...

CONSTANTIN CHIFANE-DRĂGUŞANI ■

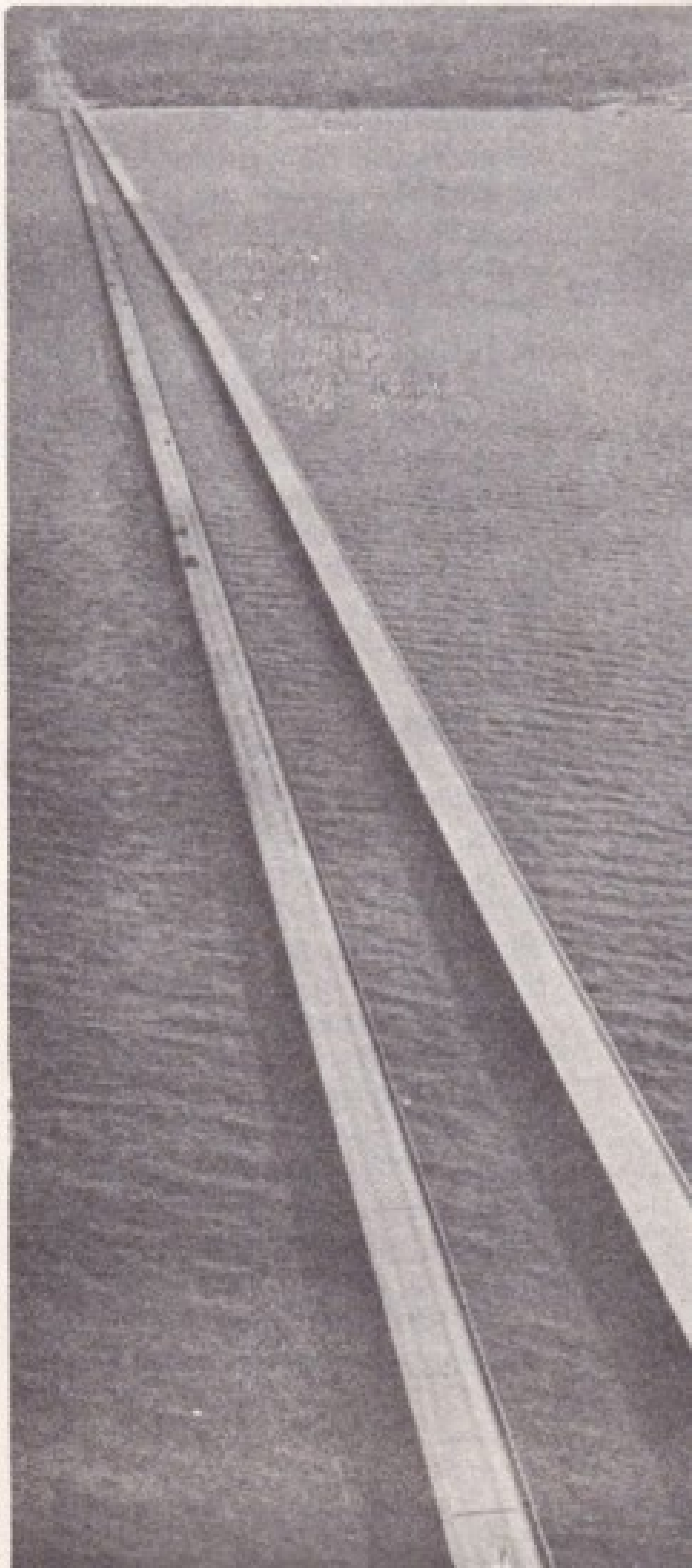

Orgoliu, ambiţie, senzaţional? Toate la un loc, dar mai presus de toate Pontchartrain reprezintă o operă de artă de o simplitate dezarmantă şi o utilitate complexă.

SĂ MÎNCĂM RAȚIONAL

Deși mereu în criză de timp și supus la tot felul de stressuri, omul zilelor noastre începe tot mai mult să înțeleagă că sănătatea lui nu poate fi concepută în afara unei alimentații raționale, științifice. A unui regim de hrană echilibrat, adecvat nevoilor vitale ale organismului și tocmai de aceea capabil să mențină vigoarea și forța de muncă a poporului. Altfel zis, vremea exceselor a trecut. Nu trebuie să trăim pentru a mînca, ci să mîncăm pentru a trăi, alimentația jucînd un rol de frunte în desfășurarea normală a vieții noastre de fiecare zi, ca și în formarea unor generații de copii și tineri armonios dezvoltați din punct de vedere fizic și psihic.

În această idee, a fost nu demult adoptat Programul de alimentație științifică a populației, încă o expresie a politicii de ridicare continuă a bunăstării oamenilor muncii din România socialistă. Între altele, el stabilește, orientativ, normele unui consum alimentar normal, deopotrivă cantitativ și calitativ, urmărind atît familiarizarea cu un mod cumpătat și firesc de hrană, cît și prevenirea bolilor cauzate (sau favorizate) de un consum alimentar necorespunzător.

E ceea ce încearcă, desigur la altă scară, inginerul Valeriu Popa în cele ce urmează, ajutîndu-vă, stimați cititori, prin indicarea puterii calorice și a conținutului de elemente active în alegerea unor consumuri calorice raționale, îndemnîndu-vă să vă asigurați un autocontrol alimentar cît mai judicios. În întocmirea meniurilor zilnice cercetați tabelele de la paginile 241—244

FLORI

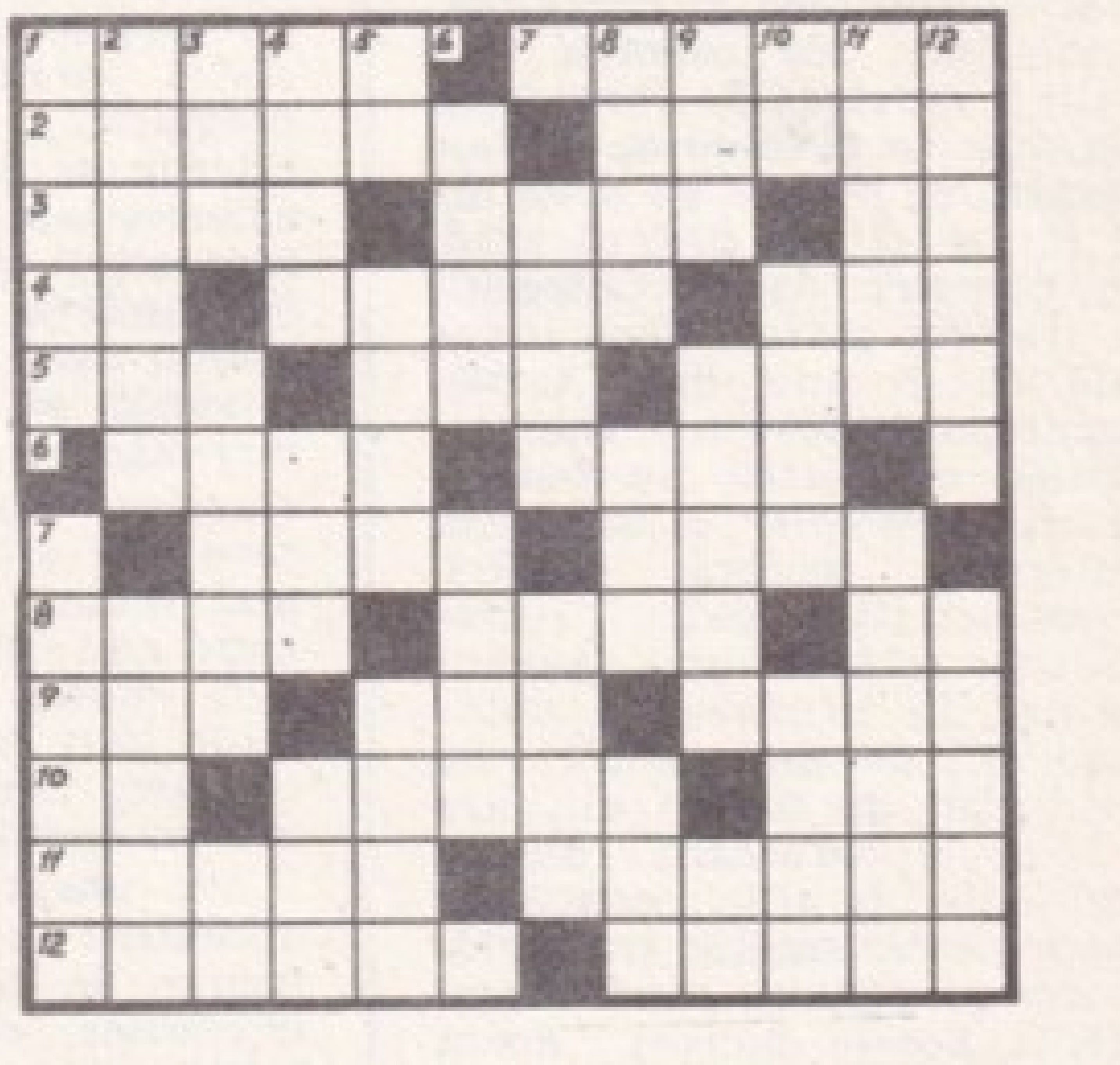

ORIZONTAL : *1)* Cultivă floarea rară a recunoștinței (pl.) — Poet român, autorul volumului de versuri „Florile inimii" (1887—1946). *2)* Pictor român, căruia îi aparține tabloul „Floarea soarelui" (1868—1946) — Poet român, autorul poeziei „Trandafirii albi" (1891—1968). *3)* Vistierie (reg.) — Scămoșat — Petale de nufăr ! *4)* Lujer în formare ! — Ghiocel — Masiv muntos în Libia. *5)* Prenume feminin — Vehicul selenar — Scriitor francez, autorul comediei „Trandafirii galbeni" (1808—1890). *6)* „Floare...", se intitulează una din poeziile lui Tiberiu Utan — Înflorește în inimi. *7)* „Flori de...", este titlul unei plachete de poezii inspirate din viața marinarilor, al cărui autor este George Dan — Vechea miliție otomană. *8)* Prin viu grai — Peliculă — Dînsul. *9)* Culoarea macului înflorit — de ici, de colo... în florar ! — Măiestrie. *10)* Ființă superioară — Parte a unei flori alcătuită din corolă și caliciu — Încheie un trial ! *11)* Poet român, autorul ciclului de poezii „Liliacul timpuriu" (1935—1956) — Fiecare dintre frunzele ce alcătuiesc caliciul unei flori (pl.). *12)* Liliac de munte — Scriitor român autorul volumului „În război, un pogon de flori" (Nicolae).

VERTICAL : *1)* Compozitor român, autorul compoziției pentru pian „Ghiocei și viorele" (1878—1927) — Totalitatea petalelor unei flori. *2)* Scriitor ceh, autorul volumului de versuri „Flori de cimitir" (1834—1891) — Semnează melodia de muzică ușoară „Se fugăreau în vînt petale" (Elly). *3)* Curelușă de meșină — Scriitor român, căruia îi aparține romanul „Trandafirul roșu" (Dumitru) — Prefix pentru doi. *4)* Semnează poemul dramatic „Flori și lacrimi" (Mihail) — Petrecere cu flori și confeti — Conifer. *5)* Firicel de floare albastră — Hazliu — Numele științific al trandafirului. *6)* Prenume feminin turcesc — Provincie în Etiopia. *7)* Poet român care a scris poezia pentru copii intitulată „Sună ghiocel, sună clopoțel" (1875—1954) — Floarea... ochiului. *8)* Haz — La margine de ape — Revistă (presc.) *9)* Brînză dulce — Compozitor romîn de expresie maghiară, autor al piesei corale „Se veștejește floarea" (Matei) — Peste. *10)* Înainte de doi — Stat-Monedă în Iran. *11)* În floarea vîrstei — Foile care alcătuiesc corola unei flori. *12)* Varietate de garoafă cu flori roz spre cărămiziu — Floarea Olandei.

Dicționar : ERAR, TAO, LEM, AZAP, IRĂ, AIȘE, EFAT, RIAL.

PETRE PARDĂU ■
Hunedoara

Ciornă pentru o viitoare cronică a şoselei

CE OAMENI MINUNAŢI ŞOFERII!

Circulaţia rutieră din România are o istorie relativ scurtă, dar cu numeroase file de inedit, de palpitant. Scrierea ei ar constitui un subiect interesant, captivant pentru mulţi dintre cei documentaţi în acest domeniu. O asemenea „lucrare“ ar fi în acelaşi timp şi extrem de necesară, de utilă, pentru numeroşii specialişti, dar şi pentru marele public, din ce în ce mai interesat, mai ahtiat de problematica traficului rutier. Sînt convins că se vor găsi oameni care să se apuce cu îndrăzneală de o asemenea importantă treabă, în ciuda dificultăţilor inerente în elaborarea lucrărilor de acest gen. Fără îndoială că cel mai „fierbinte“ capitol al acestei istorii este acela al ultimilor 15 ani, cînd în traficul nostru rutier s-au făcut progrese enorme. Nu e vorba numai de calitatea şi cantitatea maşinilor, de reţeaua de unităţi service, de realizările obţinute în extinderea şi modernizarea reţelei de drumuri şi străzi ci, în primul rînd, de oameni, de participanţii la traficul rutier. Fără îndoială că în anii din urmă, creşterea motorizării, intensificarea circulaţiei nu puteau să nu exercite o influenţă puternică asupra gîndirii „beneficiarilor“ căilor rutiere. Este incontestabil că omul de azi, în ipostaza de automobilist, de motociclist, de tractorist, de pieton etc. are o altă reprezentare despre circulaţie, o altă concepţie asupra problemelor traficului în comparaţie cu modul cum privea aceste lucruri acum 10—15 ani în urmă.

A învăţat, desigur, participantul la trafic modern enorm de multe lucruri din vasta activitate politică, culturală, ştiinţifică, de perfecţionare tehnică care are loc în ţara noastră, dar, de ce să nu recunoaştem, în multe cazuri a ajuns la concluzia că trebuie să înveţe şi din necazurile altora, ba cîteodată, chiar din ale lui, necazuri care în domeniul ce-l abordăm se numesc accidente. A învăţat deci de voie, dar şi de nevoie.

Omul contemporan e implicat mai mult ca în trecut în circulaţia rutieră, însă el participă la ea avînd un plus de cultură, de cunoştinţe tehnice, de civilizaţie. El este mai circumspect faţă de pericolele circulaţiei în comparaţie cu participantul la trafic din anii '60—65.

Mai avem, totuşi, un drum destul de lung de parcurs pentru a fi la înălţimea exigenţelor circulaţiei moderne. Sînt cîteva aspecte negative, aş spune mai curînd cîteva rele, care se cer a fi mai puternic combătute în primul rînd de către opinia publică.

Agresivitatea în circulaţie. Lipsa de cultură, de civilizaţie, de neînţelegere a problemelor traficului modern pe care le dovedesc unii indivizi devine extrem de pregnantă, transformîndu-se într-un serios pericol pentru colectivitate atunnci cînd respectivii se urcă la volan. Se înţelege uneori greşit că numai oamenii cu o pregătire modestă au, de regulă, porniri agresive. Nu e vorba neapărat de diplomă, deoarece sînt şi agresivi chiar cu mai multe diplome, după cum sînt şi oameni simpli, fără multă carte, însă cu mult bun simţ şi acesta se vădeşte, bineînţeles, nu numai în circulaţie.

Am văzut în Oaş ţărani îmbrăcaţi în straiele lor frumoase de ţară, la volanul maşinilor, conducînd impecabil pe drumuri pitoreşti, dar dificile, azi asfaltate în cea mai mare parte.

Nu-mi iese din minte o ţărancă de o rară frumuseţe, cu obrajii rumeni de sănătate, aflată la volanul unei Dacii 1300. Avea semn de începător, dar conducea nu timorat, cu viteza melcului, ci dezinvolt şi sigur asemenea unui şofer cu îndelungi state la volan.

Mergea pe dreapta, corect, cînd din sens opus se apropie un bolid în mare viteză. Angajat într-o depăşire periculoasă, tînărul de la volan e pe cale să intre în plin în autoturismul condus de femeie. Aceasta nu se pierde, virează la dreapta, uşor, ieşind cu totul pe acostament. Este evitat un grav accident. Pe drum nu erau decît trei maşini: cea care depăşea, cea dublată şi cea pilotată de femeie. Ar fi fost firesc, civilizat, ca tînărul să oprească şi să-i mulţumească şoferiţei că i-a salvat viaţa, că a făcut faţă cu brio unei situaţii extrem de dificile care se putea solda cu un grav accident rutier. Nu, tînărul a plecat mai departe, apăsînd şi mai tare pe acceleraţie. Am întrebat şoferiţa cum de i-a venit ideea să întreprindă o asemenea manevră ? „Mi s-a părut normal să-i fac loc să treacă, mai ales că aveam şi posibilitatea. Dacă mi-aş pune mintea cu toţi nebunii, unde aş ajunge ?“

Bineînţeles că agresivitatea la volan, care se manifestă într-o gamă extrem de diversă de forme, e o problemă deloc simplă, la rezolvarea ei trebuind să contribuie mulţi factori. În mod cert, filtrul mai des care îl vor reprezenta prevederile recentelor modificări ale legii circulaţiei, va împiedica intrarea în rîndul şoferilor a multor elemente cu predispoziţie pentru agresivitate.

Fără îndoială, însă, că tot opinia publică are menirea să dea o ripostă hotărîtă agresivităţii.

Iresponsabilitatea la volan care, de regulă, porneşte de la concepţia că pilotarea maşinii e o joacă, un fleac, este şi ea frecvent întîlnită încă, sub cele mai diverse forme, pe arterele rutiere. Agresivitatea la volan are, de fapt, la bază, iresponsabilitatea în conducerea maşinii. Nu întotdeauna, însă, iresponsabilul e şi un agresiv. Mai bine zis, el devine agresiv în mod inconştient. De la volanul maşinii care a circulat cu 140 km/h, semănînd panică pe şosea, coboară cîteodată un om blajin, paşnic, cu surîsul pe buze. „Nu-i nici o problemă, drumul era drept, maşina în perfectă stare, eu am carnet de 10 ani".

Îmi puneam întrebarea : „Ce se va întîmpla cînd la volanul Oltcit-ului de 1100 cm^3, care prinde uşor de tot 150 km pe oră, va ajunge un iresponsabil care nu realizează nici pe departe urmările unui accident la o asemenea viteză ?"

Un eveniment rutier grav pe o şosea importantă. Din mai multe autoturisme au coborît curioşii. Doresc să vadă epava unei Skode rupte în patru, care, la viteza de 120 km/h, a intrat în plin într-un pom.

„Mie nu mi se poate întîmpla aşa ceva. Eu ştiu să conduc".

„Merg şi eu cu 120 pe oră, dar sînt convins că nu o să nimeresc niciodată în pom".

Încă odată, deci, expresii concrete ale concepţiei : „Ce e rău se întîmplă altora, în nici un caz mie, care am toate calităţile unui şofer de clasă".

Numai un singur şofer a privit îndelung şi a reflectat: „Nu credeam că o maşină poate ajunge în halul ăsta. Încă odată m-am convins ce înseamnă viteză." Specialiştii spun şi au dreptate : nu viteza în sine trebuie combătută, căci în secolul nostru aceasta ar fi un non sens. Folosirea ei iresponsabilă e cel mai mare duşman al siguranţei circulaţiei".

Un mare serviciu va fi făcut circulaţiei, publicului, nouă tuturor automobiliştilor, cînd vom reuşi ca, paralel cu o instruire modernă a şoferilor, să-i facem pe toţi să simtă înalta responsabilitate ce o au faţă de societate atunci cînd se află la volanul autovehiculelor. Bineînţeles că acesta e un lucru care nu se obţine peste noapte, cu o prelegere două, pe această temă; dar nici nu trebuie lăsat să se realizeze de la sine, în nu ştiu cîţi ani. Toţi automobiliştii sau cvasimajoritatea lor sînt în acelaşi timp de părere că într-un domeniu în care actele de iresponsabilitate au ca urmare pierderi de vieţi omeneşti, transformarea oamenilor valizi în nişte infirmi, mari pagube materiale, nu este permis să umblăm cu mănuşi. Cei care atentează grosolan la siguranţa traficului, la viaţa oamenilor, trebuie scoşi fără nici o ezitare din circulaţie. Aceasta o cer interesele noastre majore.

LIPSA DE POLITEŢE LA VOLAN

Mulţi apreciază comportamentul grosolan în circulaţie ca o problemă de suprafaţă a traficului, nu ca una de fond, cum este în realitate. Asigurarea „liniştii" în circulaţia rutieră se poate realiza numai cu oameni calmi, politicoşi, buni şoferi şi corecţi faţă de normele rutiere. Da, pentru că de „liniştea" în circulaţie depinde siguranţa ei. Într-o mare capitală europeană m-au frapat două lucruri întîmplate pe drum în decurs de cîteva ore. Închipuiţi-vă o arteră în sens unic, cu patru benzi. Flux neîntrerupt de circulaţie la o oră de vîrf. Undeva, de pe o stradă laterală, apare un Fiat 600 care opreşte în dreptul unui semn „Oprire la intersecţie". Mă gîndesc : ca să intre în artera prioritară, gîndăcelului îi va trebui cel puţin o săptămînă. Dar nu, primul autoturism de pe culoarul unu, care îl observă, opreşte. Ca la un semn făcut de o baghetă magică, opresc şi cei de pe benzile 2, 3 şi 4.

Şoferul micuţului Fiat face la rîndul său un gest prietenesc cu mîna confraţilor în ale volanului.

Mă gîndesc în dreptul unui semafor pentru pietoni, care arată verde trecătorilor. Cîteva sute de maşini aşteaptă răbdătoare schimbarea culorii semaforului. Trec cîteva secunde şi motoarele autoturismelor, unite într-un puternic cor, încep să accelereze. Deodată, un tînăr grăbit se avîntă pe roşu, spre partea opusă a trotuarului. Maşinile, care abia porniseră, frînează, piloţii lor crezînd condiţii indisciplinatului să-şi continue cursa. Nici un strigăt, nici un claxon, nici o sudalmă nu se aude.

O circulaţie fără insulte între participanţii la trafic, fără invective, fără reproşuri, bazată pe principiul într-ajutorării şi înţelegerii reciproce între automobilişti şi între aceştia şi ceilalţi beneficiari ai drumurilor, înseamnă un trafic lipsit de tensiune, echilibrat, în ultimă instanţă civilizat şi sigur.

VICTOR BEDA ■

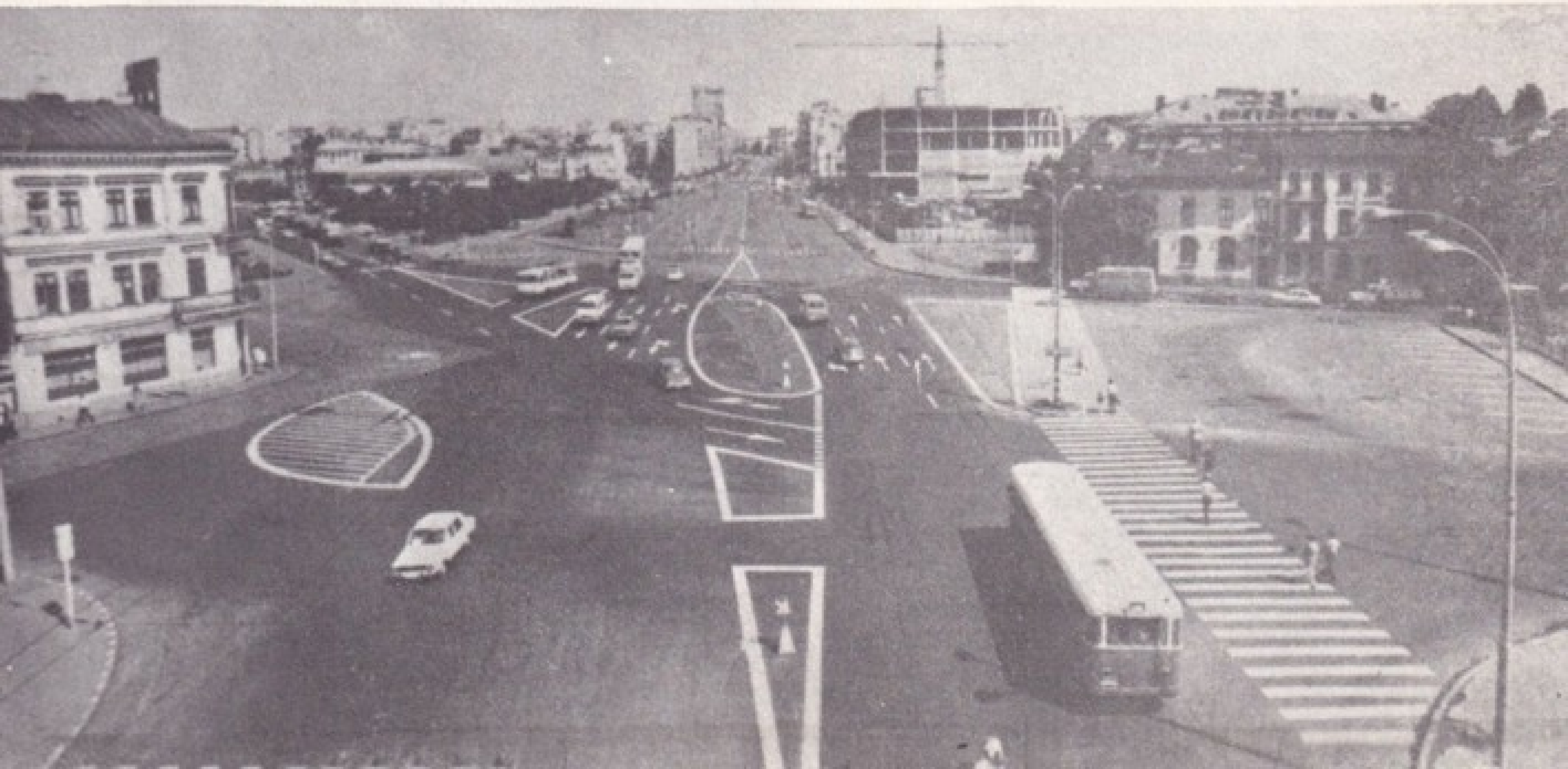

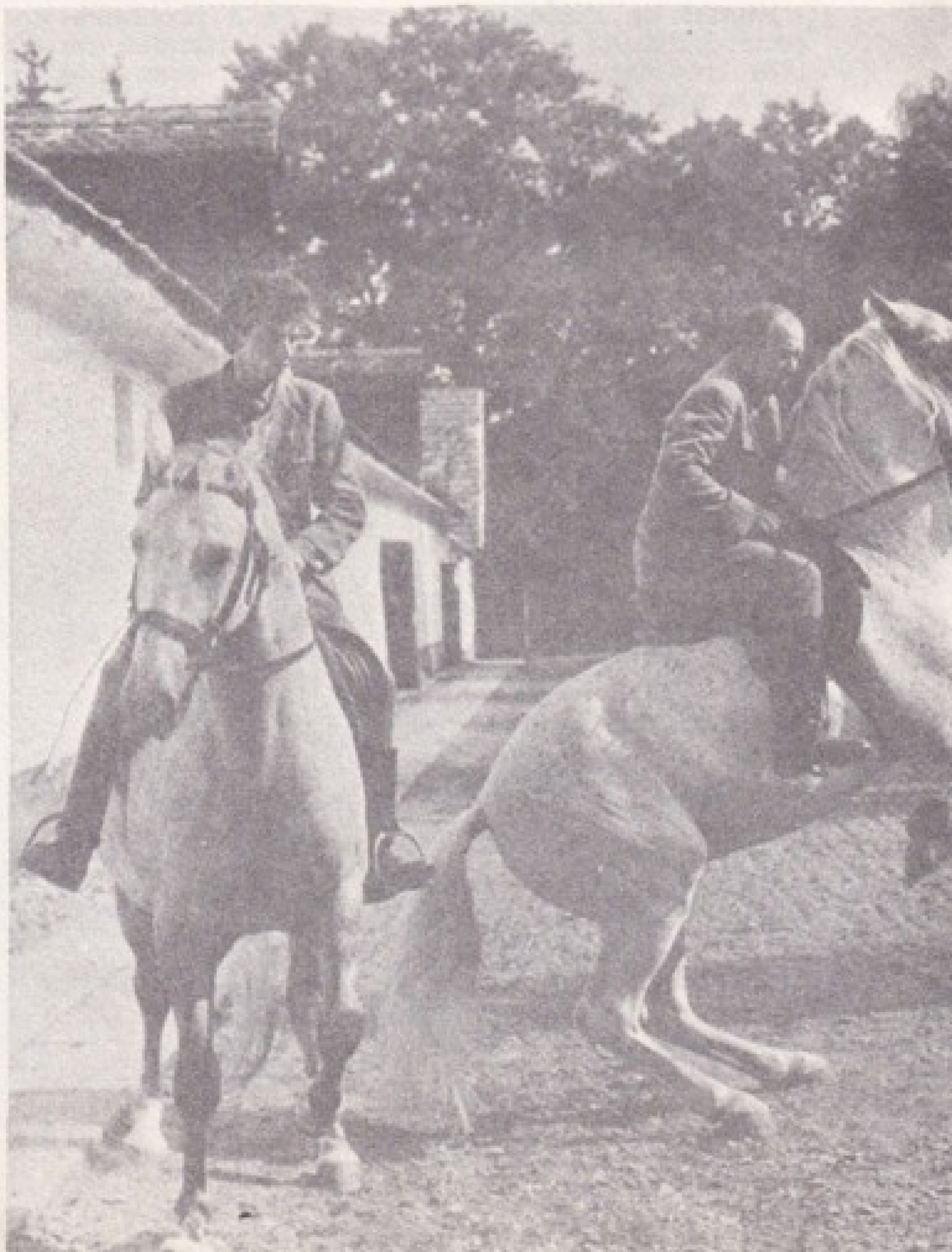

Caii noștri, frumoșii noștri cai

În peregrinările noastre prin țară, cu scop de documentare sau fie și numai așa, de-a vedea un sat sau un cătun indepărtat de lume ori un loc anume pe harta țării, un aspect ne-a luminat privirea și ne-a incintat spiritul. Pe șosea, pe drumurile pietruite ori pe drumurile de țară, lungi și grele ca lumea, văzusem, așadar, la drum intins și la drum impovărat aceste ființe dragi mie ca luminile din globurile ochilor. Trăgeau din greu, trăgeau fără opintire la carele pline de roadele toamnei abia incheiate. Cai minunați. Cai superbi. Cai frumoși și, se vedea treaba, bine intreținuți. În bătaia unui soare de toamnă cu dinți, sclipătul sănătoșeniei lor se putea „citi" pe crupele fredoninde ; acest aspect contrastind plăcut cu natura care, iată, pe nesimțite, se pregătește pentru somnul autumnal iar, mai apoi, pentru cel hibernal.

Ne pregătim și noi, incet-incet, de cele zgribulite ale iernii, nu inainte insă de-a scrie aceste rinduri de inimă albastră despre caii noștri, frumoșii noștri cai. Un coleg de redacție spunea că nu există un ziarist adevărat care să-și fi inceput lucrarea intru ale condeiului, care să nu fi scris măcar o dată despre cai, despre soarta omului și-a calului, deopotrivă. Căci, vedeți dumneavoastră, nu se știe exact de unde și de cind, dar cert lucru este că omul, alături de cal a dus greul, cind a fost greu, iar binelui i-a găsit un loc de bine, să parafrazăm pe cineva. Se știe asta, anume că, animalele care se imprietenesc cel mai repede cu omul sint : calul, ciinele, delfinul și elefantul. (Pentru istețimea sa, l-am trecut și pe delfin in rindul patrupedelor). Să-mi reiau ideea : omul iubește frumos și respectă frumos calul din timpuri imemoriale. Poate de-atunci de cind stăteau impreună sub același cer in devălmășie, bulversat de fulgerele unei miini care-i biciuia nesfirșit de blind, cum ar fi spus Rikle.. O astfel de „camaraderie" s-a legat intre om și cal, incit, calul il ințelege pe om din priviri și-i răspunde, ca la un semn, la comenzile sale. Este calul un animal credincios și docil, pe cit este de ințelept și bun.

Priviți aceste imagini superbe cu cai. Ele aparțin lui Corneliu Mocanu de la Agerpres. Cită grație și cită suplețe la ei. Ce promptitudine și ce răspuns la comenzile abia bănuibile. Îi văzusem pe drumurile de țară, cai din rase locale, dar ii văzusem și la stațiunile de la Simbăta, Izvin, Mangalia, Bonțida, cai de rasă superioară. Am văzut și destule mirțoage. În memoria mea afectivă stăruie multe „epizoduri" cu caii care mi-au umplut tovărășește copilăria. Îmi amintesc și, nu se poate să nu-mi amintesc, despre perioada de tristă amintire din istoria cailor. Cite minciuni trebuie să li se fi spus țăranilor, astfel ca ei să fi fost tocmiți cu ziua și să căsăpească, in moalele capului, cu pari și securi, cu bite foarte durabile și cu toporiști și resteie, aceste ființe dragi lor ca ochii din cap. Să ștergem repede cu buretele această perioadă de dureroasă faimă și să lăsăm doar locul acestor cuvinte de singurătate despre exodul cailor. Acum herghelille s-au redresat in bună parte. Prețul unei perechi de cai buni depășește prețul unei mașini de lux. Trag nădejdea că prețul autoturismelor va scădea, iar al cailor de rasă va crește. Așa vrea natura și așa vrea istoria și natura, să vină, să facă dreptate, după vreme. Natura este un fantastic judecător. Vine ea cu echilibrul ei imemorial și zice, oameni buni, ați greșit, acesta este prețul drumului ciș, prețul drumului se plătește, o, cum se plătește, bătu-l-ar vina ! ?

Merituoasă soartă in rapidă redresare a cailor. Cai vineți rotași, cai șargi, murgi, alb pătați, cai ușori, semi-grei și grei, cai trăpași și cai de curse, Nonius, Lipițan, Ghidran, Nor-Star-Furiosso, Pur Singe etc., etc. Dar și umilele mirțoage. Îmi vin acum in minte mai mult din auzite, decit dintr-o carte despre cabaline. Mulți dintre acești cai, care vă zăbovesc acum sub irisul ochilor, sint cai de rasă, cu calități genetico-productive deosebite, excepționale. Au recorduri de un fel sau altul. Au nume simple de oameni și au și nume de impărați vestiți (pentru care au și fost pedepsiți cindva). Gindul imi zboară, nevămuit, și mai departe. La exemplul regretatului președinte Gheorghe Bogza, de la unitatea sătmăreană Someșul, botezată probabil astfel după numele riului care taie orașul in două. Caii președintelui Gheorghe Bogza au avut (și mai au) o soartă privilegiată. Ei mureau (și mor) de moarte bună, de-a-n picioarelea. Ei au avut (și au) un statut de „cai pensionari". Au fost (și sint) tratați ca atare, cu nimic mai prejos ca și caii de muncă. O mindrețe de cai. Îi vedeam toamna, trăgind carele de porumb frumos ornate, de-a lungul și de-a latul orașului. Bunii gospodari le arătau orășenilor roada pămintului lor și-i făceau și astfel să-și aducă aminte de ei, nu numai cu ocazia sărbătorilor de iarnă. Rețin că un numit in ale agriculturii județului sătmărean, de profesie lăcătuș, s-a dus la președintele Bogza și i-a cerut citeva perechi de cai pentru nu-ș ce demonstrațiune de nu mai știu acum ce fel. Președintele i-a pus in brațe un snop de crizanteme dar caii, neam, nu i-a dat. Caii președintelui Bogza nu puteau fi plătiți nici cu valută forte.

Aș incheia rindurile de față cu un alt „episod" din copilăria mea petrecută in tovărășia cailor și-a altor animale domestice și nu numai. (N-au lipsit nici găgăuțele de giște). De la bodega din satul meu de născare, Sărvăzel, rețin un aspect deosebit. Atunci cind țăranii discutau despre pămint și politică și despre femeile lor, discuțiile erau calme, molcome, la locul lor. Cind venea insă vorba despre cai, un anumit sclipăt, o anumită licărire și o sticlire nelămurită le aprindea privirile, care „trădau", fără doar și poate, dragostea lor totală, sinceră și mărturisită față de cai, față de pașnicele și trudnicile animale. Caii lor și-ai noștri. Caii noștri cei de toate zilele.

DORIN SĂLĂJAN ■

Fotografii de CORNEL MOCANU ■

Monumente cunoscute și

— o plimbare imaginară și la fața locului, însoțiți de arhitecții

Tezaur de informații și amintiri, cunoscutul arhitect Paul Emil Miclescu, fiu al unui arhitect și tatăl unui arhitect, la 80 de ani este un spirit la fel de lucid și sensibil, cum a fost întreaga viață, față de valorile Bucureștiului, orașul în care s-a născut și trăit. Lucrînd aproape două decenii la Direcția monumentelor din cadrul Consiliului Culturii și Educației Socialiste, răspunzînd chiar de cele ale Capitalei, în cultul cărora a crescut — le știe viața, istoria, legendele, destinul — și-a afirmat cu consecvență opiniile de-a lungul anilor, și-a ridicat mereu glasul în apărarea lor, pentru păstrarea, conservarea și punerea în valoare a acestora, drept inestimabile mărturii ale trecutului, ale culturii și spiritualității românești, ale unui spațiu unde, în fiecare epocă, s-a făurit istorie cu nimic mai prejos decît în oricare altă țară europeană.

Cum i-am trecut pragul unui apartament de pe strada Fundației, din biroul burdușit cu superbe mobile stil, obiecte-artă, și cărți prețioase, începe — tema vizitei noastre îi era cunoscută din convorbirea telefonică — un lung și palpitant monolog, rostit cu fermitate, deși vocea i-a rămas pe tot parcursul domoală și caldă.

— Am avut prilejul de foarte multe ori — fiindcă am avut sub responsabilitate relațiile externe cît am stat la Direcția monumentelor — să mă întîlnesc cu străini care ne vizitau țara ori să-i conduc prin București. Nu e unul care să nu-mi fi pus o întrebare: „Cum se face că acest oraș care a depășit jumătate de mileniu, după documente, să nu păstreze case și monumente vechi, elemente de arhitectură civilă ale secolelor trecute?" Cam evitam răspunsul și le arătam și eu ce mai puteam pe ici, pe colo. Sînt călători care au trecut prin secolul al XVI-lea pe aici — Bongard, Les Caleopier, amîndoi francezi — care au lăsat unele note binecunoscute în literatura călătoriilor, și care vorbesc de case cu olane, de grădini și conace boierești, dar o imagine propriu zisă despre cum arăta capitala Țării Românești la acea epocă, pe care s-o avem și s-o păstrăm măcar în biblioteci nu există. S-ar părea că a mai existat un călător polonez care era foarte bun desenator și ar fi lăsat foarte multe schițe, ce s-au păstrat pe undeva printr-o mare bibliotecă din Polonia, dar în timpul ultimului război care a pustiit atîtea, au dispărut și astea.

CĂLĂTORIE ÎNTR-UN BUCUREȘTI DISPĂRUT

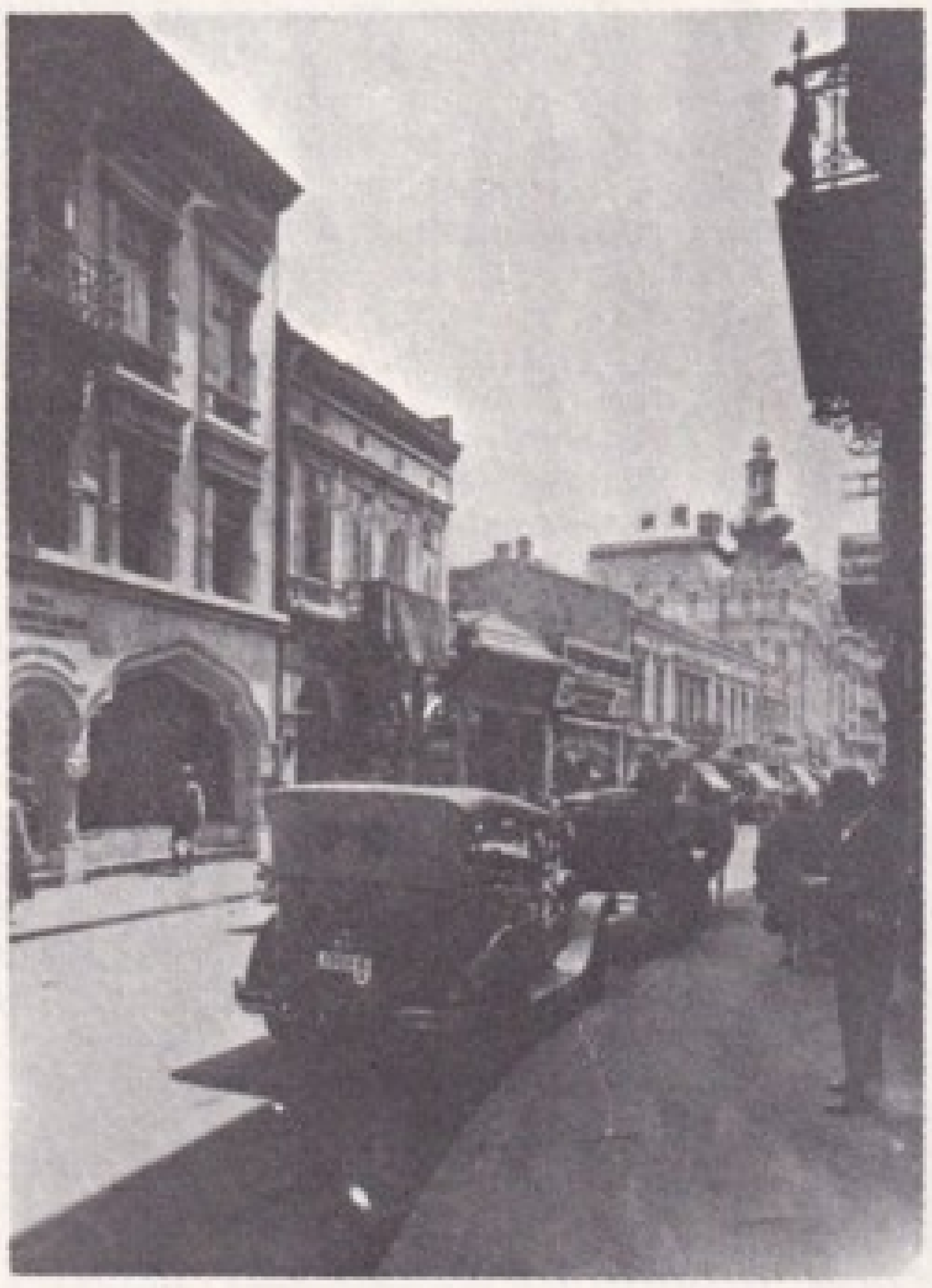

Calea Victoriei privită din dreptul Magazinului „Muzica" spre hotelul Continental. Cu excepția hotelului amintit, toate celelalte construcții au făcut loc unor edificii moderne.

necunoscute ale Bucureştiului

Paul Emil Miclescu şi Eugenia Greceanu, pe străzile oraşului —

Un aspect al Bucureştiului dinainte de secolul XIX nu mai avem. Spuneţi-mi mie cum vi-l imaginaţi?, dacă vă pun o asemenea întrebare, ce-mi răspundeţi?

— *Arhitecta Eugenia Greceanu de la Muzeul de Istorie Naţională ne-a purtat prin cîteva locuri din Bucureşti, pe cîteva străzi: Bibescu Vodă, Justiţiei, Enăchiţă Văcărescu, Sfînta Ecaterina... şi ne-a arătat cîteva case şi monumente vechi foarte interesante, dar cam tot de secol XVIII şi început de secol XIX.*

— Aspecte mai concrete nu sînt. Ion Ghica în scrisorile lui, atît de frumoase, către Vasile Alecsandri arată că oraşul acesta a fost distrus de mai multe ori pe un secol — secete, incendii, inundaţii, cotropiri, urgii... La acestea se adaugă şi mîna omului care a distrus mai mult decît toate cataclismele la un loc, vrînd să-i dea o faţă nouă. Începutul secolului XIX a fost marcat de o îndreptare spre cultura Europei occidentale şi o teribilă ahtială de a ieşi şi de sub influenţa Orientului, în general. Asta a adus şi bine, dar şi mult rău Bucureştiului, a dus la excese regretabile. Oraşul era mobilat cu case ce aveau ţinuta palatului de la Mogoşoaia, de pildă. Citez Mogoşoaia deoarece e singurul edificiu care a mai rămas prin jur din epoca anterioară furiei de a construi după moda occidentală. Oraşele noastre — vorbesc mai ales de cele din Ţara Românească şi Moldova — în vremea asupririi otomane nu-şi mai aveau incinte de apărare ca în epoca medievală, cum s-au păstrat în Transilvania. Lucrările militare pe care le-ar fi avut toate au fost îndreptate spre sud, spre Imperiul turcesc. Atît la Tîrgovişte cît şi în alte oraşe valul de apărare a fost stricat; Bucureştiul n-a avut o asemenea incintă pentru a se dezvolta în mod închegat. Atunci, a devenit o aglomerare de asemenea incinte, de „insule" cu ziduri proprii de apărare, conace, hanuri, schituri şi între care mai erau unele case de tîrgoveţi, toate ascunse într-o foarte umbroasă livadă. (Tot Ion Ghica ne spune că erau şi foarte multe vii). Dar, foarte deosebite de ceea ce reprezintă pentru noi noţiunea de oraş occidental. Au fost călători străini care au observat şi au mărturisit că acest mod de alcătuire îi dădea o personalitate foarte distinctă şi că era un mare oraş-grădină. Bucureştiul se poate lăuda că a fost un precursor al oraşului modern, aşa

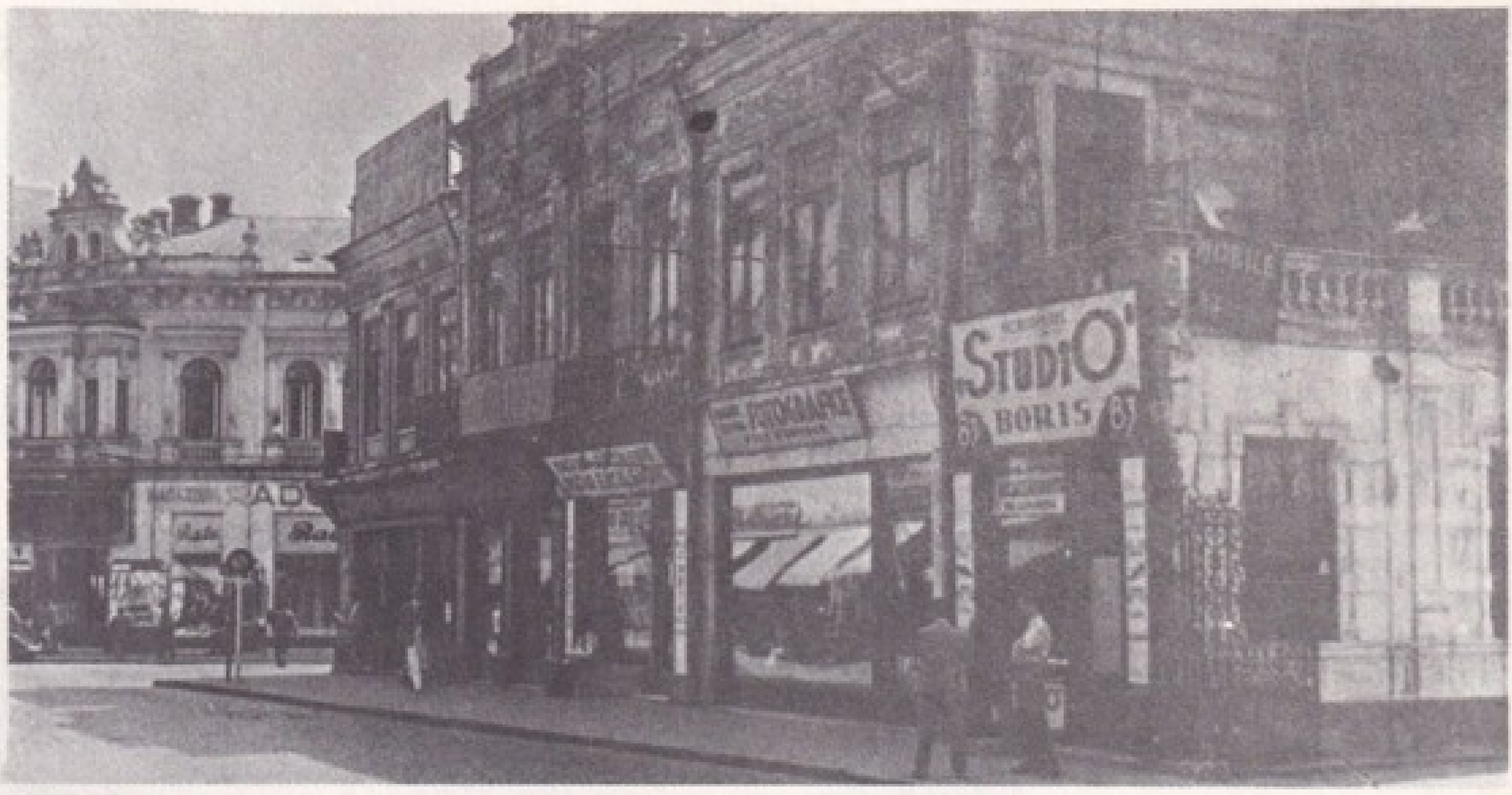

O imagine sugestivă este şi cea a Căii Victoriei în dreptul străzii Nuferilor. În ultimii ani — şi ca urmare a cutremurului din 1977 — acest tronson al marii artere a primit o nouă înfăţişare. În locul unor clădiri joase, unele ieşite din aliniere, s-au construit blocuri moderne, cu rezolvări arhitecturale care au redat acestei artere aspectul pe care îl merită.

Monumente cunoscute şi necunoscute ale Bucureştiului

cum se gîndeşte el astăzi — cu zone rezidenţiale plasate într-un ocean de verdeaţă. Da, cum erau aceste conace, nu ştim! Ca să ni le închipuim, e cazul să vedem ce urme au mai putut rămîne din ele. Arhitectul Grigore Cerchez, care mi-a fost şi profesor, mi-a povestit că în 1875, cînd era angajatul primăriei, a avut de făcut proiectul canalizării Dîmboviţei. Pentru efectuarea lucrărilor a avut de dărîmat o mulţime de maghernite ale tîrgoveţilor înşiruite de-a lungul rîului şi a avut surpriza ca în zidurile lor să găsească o adevărată mină de pietre sculptate de epocă brîncovenească, provenite de la vechile conace. Aceste pietre puteau să redea ţinuta extraordinară a acelor case. Toate — coloane, capiteluri, sculpturi — le-a păstrat cu multă grijă, le etichetase, le inventariase dar, din păcate, prin tot felul de mutări şi prin desfiinţarea Comisiei monumentelor (înfiinţată în România încă de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi desfiinţată în 1948) s-au pierdut, ne-a rămas doar mărturia lui. Detaliile aparţineau acelui stil de arhitectură, căruia i s-a spus brîncovenesc deoarece a culminat în vremea domniei lui Constantin Brâncoveanu, dar este anterior şi posterior domniei lui. Deci, ca să revin la ceea ce spuneam iniţial, mie însumi îmi trebuie un efort de imaginaţie pentru a-mi da seama cum arăta acest oraş înainte de secolul XIX. Or, dacă priviţi tot ce a mai rămas — de pildă conacele Cantacuzinilor de la Măgineni, Măgureni, Filipeştii de Tîrg, cele brîncoveneşti de la Mogoşoaia şi Potlogi, ale Drugăneştilor de la Stoeneşti — Drugăneşti (pe şoseaua spre Alexandria) unde este acum un mic muzeu etnografic, clădiri caracteristice acestui stil foarte reprezentativ care a înflorit la noi — vă puteţi da seama cu ce clădiri splendide a fost mobilată Capitala înainte de începutul secolului XIX, din care — din nenorocire — nu ne-a mai rămas nimic. Decît foarte puţinul ce s-a mai putut dezgropa cu prilejul unor lucrări edilitare. Ultimile capiteluri ce au dispărut în mod nenorocit au fost acelea culese cu greu şi păstrate multă vreme la Colentina, în conacul lui Grigore Ghica, acela de la Tei şi care, restaurat, a căpătat o destinaţie atît de nefericită; Palatul, construit în acea ahtială de a şterge faţa orientală a oraşului, e în arhitectura stilului neoclasic, de tip Empire, foarte valoros dealtfel, a fost reclădit la începutul sec. XIX de arhitectul Villacros care a înlocuit însă altul nu mai puţin valoros. S-au mai păstrat doar cîteva coloane şi capiteluri care au fost ocrotite un timp dar, acum cîţiva ani, cînd s-a restaurat palatul s-au distrus. M-am dus acolo, ca să nu se batjocorească prea mult, dar am ajuns prea tîrziu. Şeful de şantier, om gospodar, a trimis toate pietrele la concasor şi le-a folosit în beton la fundaţii. De curînd, s-au găsit multe asemenea „pietre" cu prilejul restaurării Bisericii Sfîntul Gheorghe Nou şi care provin, cele mai multe, de la hanul

CĂLĂTORIE ÎNTR-UN BUCUREŞTI DISPĂRUT

Un cartier de tristă faimă în trecut, care a fost trezit la viaţă civilizată şi care a adăugat un spor de frumuseţe şi pitoresc la zestrea oraşului, este Floreasca şi în special fosta groapă unde azi se află patinoarul şi celelalte dotări din jur. Imaginea de odinioară ne dezvăluie case mici, unele din paiantă, pe străzi fără canalizare, cu cişmele în stradă. Aici îşi duceau traiul plin de suferinţe şi greutăţi oamenii ai muncii care nu puteau aspira la o locuinţă adecvată din cauza chiriilor ridicate.

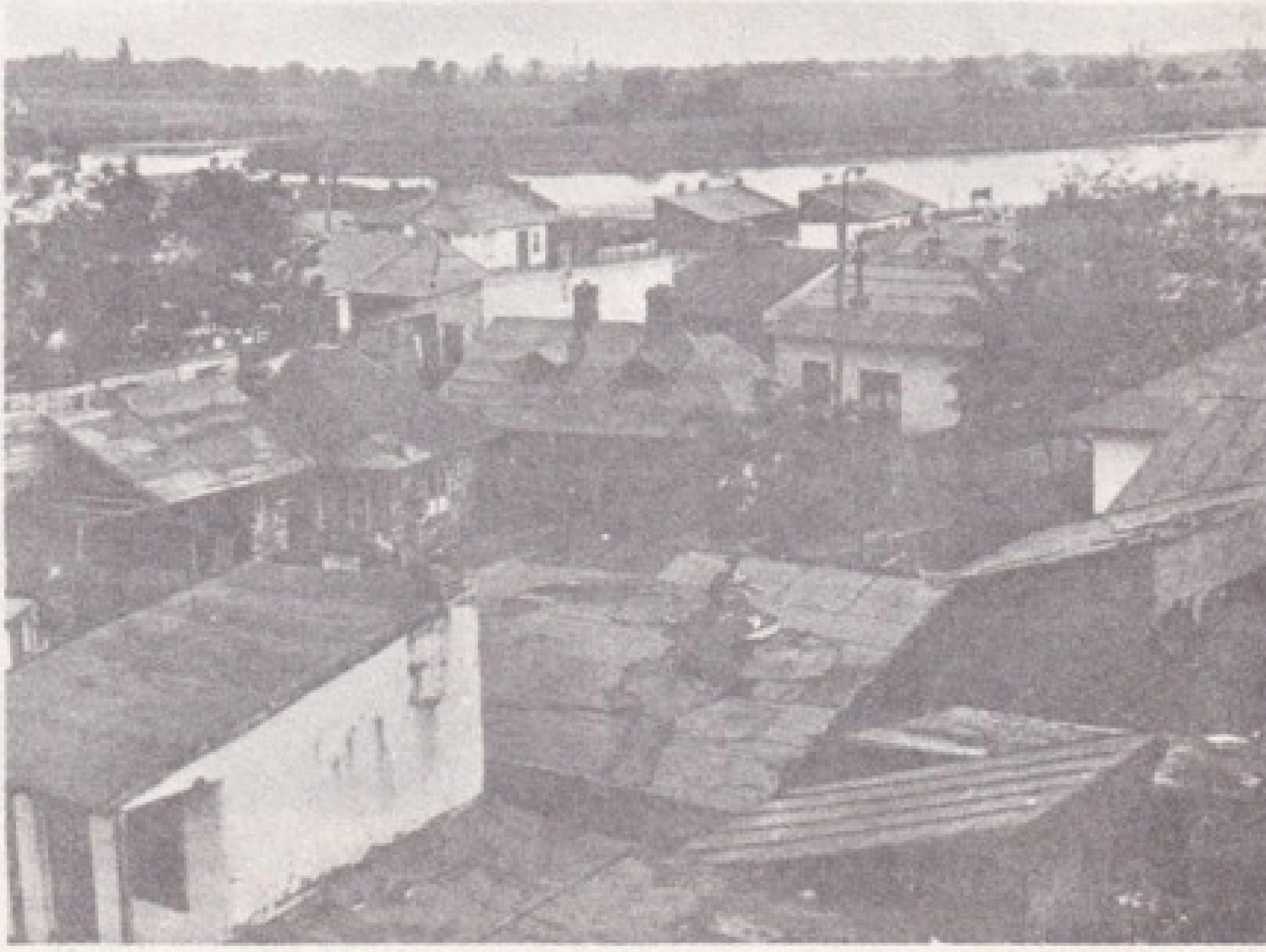

care s-a aflat în jurul bisericii și care au fost de valoarea Mînăstirii Horezu. Eu am propus să se creeze cu ele, în grădina din preajma monumentului un cadru care să amintească ceva despre hanul Sfîntu Gheorghe care a fost ctitoria lui Constantin Brâncoveanu. La Mogoșoaia, Martha Bibescu a făcut *ceva*, ceva foarte criticat de mulți — a creat acel lapidarium, iar cu alte pietre, coloane brîncovenești provenite de la palat, le-a încadrat ca elemente decorative în ambianța grădinii. Eu zic că a făcut bine, a creat o atmosferă, dă o idee despre cum au fost la vremea lor asemenea palate. *Ceva* în acest spirit aș fi vrut să văd și aici, în jurul bisericii Sfîntu Gheorghe. După incendiul din 1847, biserica a suferit grozav — s-a prăbușit una din turle, s-au surpat bolțile pronaosului și a rămas în ruină o vreme. Tot arhitectul Villacros — era arhitectul orașului atunci (era în vremea lui Vodă Bibescu) — a restaurat-o și tot în gustul vremii, cu tendință de occidentalizare, într-o arhitectură romano-gotică (cum au fost și mînăstirea Radu Vodă, Mihai Vodă, Biserica Crețulescu și altele). Toate au fost fățuite în stilul acesta care în epoca romantismului era la moda zilei: arhitectura gotică și chiar romanică. Atunci, din tencuială i s-a făcut o mască în acel gen. Villacros care era totuși un om de cultură și care a știut să prețuiască arta sculptorilor noștri în piatră din epoca brîncovenească, a încărcat într-o căruță coloanele și capitelurile ce rămăseseră neatinse și le-a dus în curtea casei lui, aflată undeva pe str. Luigi Cazzavillan, după cîte știu. Iar moștenitorii lui — Ștefan Belu — le-a luat cînd și-a făcut casa și Muzeul de la Urlați; încercase o pastișă de casă veche boierească românească și care din cauza cutremurului și a războiului s-a distrus; muzeul s-a păstrat. Așa se întîmplă că pietrele de la Sfîntu Gheorghe trebuie să le căutăm pe la Urlați.

V-aș mai da un exemplu — și să vă întreb dacă ați fost vreodată în livada din spate a Mănăstirii Antim?

— Da, zilele acestea cînd m-a condus arhitecta Greceanu. Habar n-am avut, vă mărturisesc cu jenă, că există așa ceva acolo.

— Am luptat mult să nu se acopere. Chiar mulți colegi au insistat să se degajeze zidul mănăstirii pentru a se vedea dinspre bulevardul Coșbuc. Am insistat să nu se facă asta, tocmai pentru că livada a fost așa și în vremea ctitorului ei, Antim Ivireanul. Pe locul calcanelor de azi au fost niște ziduri de curți și case și atunci. Livada e foarte edificatoare pentru imaginea Bucureștiului de altă dată. Ziduri compacte, oarbe, uneori cu metereze pentru apărare și între ele — această vegetație magnifică. Și Ion Ghica în amintitele scrisori spune că Bucureștiul văzut de sus arăta ca o pădure din care răsar acoperișuri de conace și olanele roșii ale tot felul de construcții.

— Imagine pe care o reține, care frapează, cu mult mai tîrziu, și ochiul lui Tudor Vianu, notînd-o cu mîndrie în Scrierile sale de călătorie. Livada de la Antim m-a și dus cu gîndul la splendida sa notație, cum că „o curte interioară este în adevăr un loc al naturii și al artei, cu înțelesuri și înrîuriri împerecheate și contrarii. Pătratul de verdeață îndoit cu acel al cerului întregesc o icoană tăiată în nesfîrșitul naturii, capabilă în același timp să dilate și să mărginească".

— Cînd au fost serbările jubiliare ale semimileniului Bucureștiului a fost aici primarul

Cursul meandric al Colentinei cu bălțile, așa cum arăta el la începutul veacului. Nu ne vine să credem că pe aceste locuri astăzi se află parcul și lacul Herăstrău. Cu toate că hotărîrea înființării Parcului Național (azi Herăstrău) s-a luat în 1910, lucrările au început abia în 1934—1935.

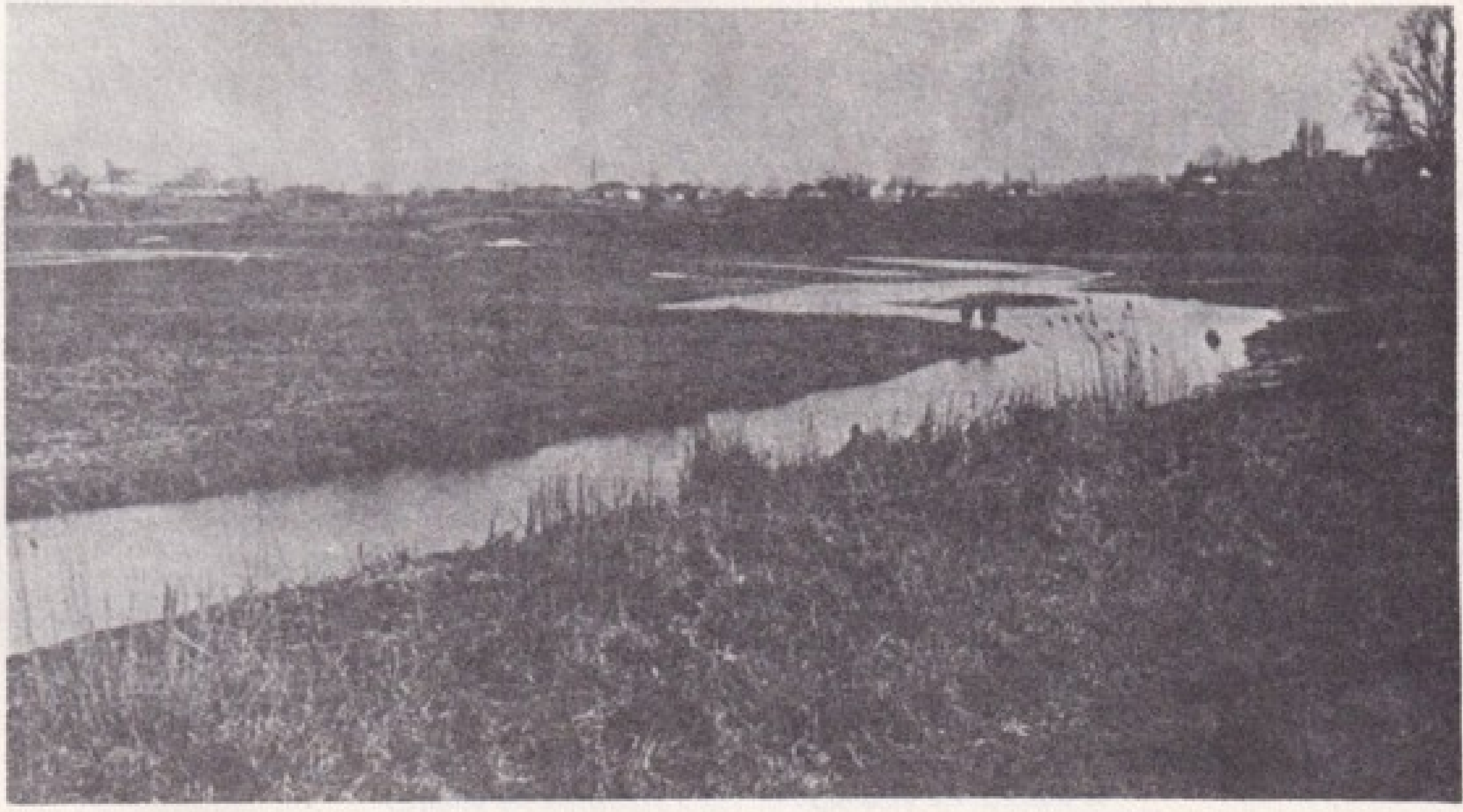

Monumente cunoscute şi necunoscute ale Bucureştiului

Stockholmului care aprecia că „nu vă daţi seama ce comoară aveţi cu acestă vegetaţie de prin curţile caselor". La ei s-a stîrpit — spunea — foarte mult şi nu ştiu cum să o reînfiinţeze. Daci, ce ziceam eu — nu ştiu dacă sînteţi de acord cu mine — că este nevoie de o preocupare mai intensă de reînviere a unor aspecte total sau în mare parte dispărute ale oraşelor noastre şi care fac pe oameni să creadă că oraşul Bucureşti, de exemplu, a apărut spre sfîrşitul secolului al XIX-lea, şi că efortul ar merita făcut. Unora ar putea să le pară nişte simple speculaţii istorice, stiinţifice, dar adevărul este că personalitatea şi caracterul unui oraş — dacă ştii să-i păstrezi elementele vechi — îi pot reda un interes şi o valoare deosebită. Dacă nu ai această grijă, riscă să le piardă şi să rămînă cu o faţă foarte impersonală şi lipsită de viaţă, chiar de sînt locuite de oameni. În primul rînd, realizările noi sînt cu atît mai pregnante, cu cît poţi să le pui în contrast cu trecutul. Uite, v-aş conduce (faceţi un efort de memorie) pe Magistrala Nord-Sud, sau bulevardul Dimitrie Cantemir, la colţ cu bd. Mărăşeşti. E acolo o biserică micuţă — Leon Vodă. Aceea, în prima variantă, era sacrificată de proiectul de sistematizare. Ca reprezentant al Direcţiei monumentelor am pledat cît am putut pentru apărarea ei şi a elementelor ce au rămas acolo şi aminteau de lupta pe care au dus-o boierii maziliţi împotriva înscăunării lui Leon Vodă. (Boierii Ţării Româneşti erau atunci în jurul lui Aga Matei, domnitorul Matei Basarab de mai tîrziu; sfatul boierilor pe el îl alesese domn). Turcii hotărîseră să dea scaunul lui Leon Vodă, iar boierii români au considerat că era un prim caz de amestec în treburile interne ale ţării pe care nu-l tolerau şi au hotărît să se împotrivească oştilor turceşti ce îl însoţeau pe Leon. Toţi au fost măcelăriţi, Leon devenit domn a ridicat însă o cruce cu o pisanie pe locul acela, în care se spune toată această poveste şi se notează numele tuturor boierilor. S-a ridicat o movilă pe gropniţa unde au fost ei înmormîntaţi şi în vîrful acestei movile era înfiptă crucea de piatră cu inscripţia. Socoteam că pentru generaţiile viitoare e mult mai grăitor să păstrezi pe locul istoric respectiv monumentul decît să te duci într-un muzeu şi să-ţi amintească acolo, cîteva relicve. Partea cu haz e că fiul meu, care e şi el arhitect, şi proiectase o bună parte din clădirile acestei artere noi, primise sarcina să proiecteze pe locul bisericuţei lui Leon Vodă un cinematograf. Din fericire a convins pe edilii Bucureştiului din vremea aceea Direcţia monumentelor. Clădirile, foarte expresive, dealtfel, sînt şi mai bine puse în evidenţă prin acea pauză, care rupe monotonia înălţimilor egale, cu acea oază de verdeaţă, cu lapidariul de-acolo. Nu găsiţi că chiar însuşi acest şir de construcţii destul de seci ca arhitectură, dar care au un ritm al lor, sînt accentuate de acel contrast

Terenuri virane, gropi, maidane, păşune. Pe aceste terenuri, pe care le străbate azi modernul bulevard al Muncii, s-a amenajat în 1953 Stadionul 23 August.

al unui monument vechi înconjurat de zona lui verde?

— *Personal da, şi acesta este chiar scopul vizitei noastre la dumneavoastră, să mai descoperim locurile cu trecut şi farmec din Bucureşti, să militām pentru o gîndire mai elastică şi mai unanimă privind conservarea valorilor de arhitectură ale oraşului, indiferent din ce epocă provin, a arhitecţilor care sistematizează şi remodelează azi Capitala. Neavîd un punct de vedere comun despre acestea, optează cu prea multă uşurinţă — unii dintre ei şi, ciudat, tocmai dintre cei care au funcţii de decizie — pentru demolări fără discernămînt. Ca în vremea „ahtierii" după moda occidentală şi a ştergerii urmelor orientale, cînd, ca în proverbul românesc — odată cu apa din albie a fost aruncat şi copilul — şi am rămas fără urmă de palate şi conace de stil propriu acestor locuri şi care s-a numit brîncovenesc şi care nu era nici în totalitate oriental, nici roman, nici grec, ci cu totul personal şi admirabil. Excesele, desigur, ne costă. Şi cel mai mult suferă istoria.*

— În legătură cu aceste conace cu ziduri închise, austere şi rebarbative într-un fel, Ion Ghica aminteşte că ar fi mai existat unul pe locul unde se află astăzi Şcoala superioară de arhitectură, căruia i-au luat, probabil, locul, într-un caz fericit, frumoasa clădire a lui Mincu. Unul — adică urmele lui — am avut surpriza să-l descopăr pe strada Mircea Vodă, nr. 5, în fosta Casă Eliad şi care e acum o casă de cultură de sector. Casa asta are nişte acareturi în jurul ei pe care directorul voia să le dărîme. E adevărat, sînt cam ciudate, întorc spatele către stradă şi sînt cam jerpelite, cam neîngrijite, au fost cîndva tencuite dar s-au jupuit. Cărămida dădea semne să ateste că sînt cu mult anterioare casei actuale (şi ea destul de veche, din prima jumătate a secolului XIX). În ele se vedeau nişte fante, nişte linii verticale cam de 1,5 metri înălţime în care cărămizile erau aşezate altfel , păreau să fie nişte creneluri ce fuseseră înzidite interior. Trecînd în podul acareturilor am putut constata că există nişte ambrazuri, deschideri mai înguste în exterior care se lărgesc în interior deci: zid de apărare. Coborînd şi în pivniţele casei găsim iarăşi ziduri de secol XVIII. Se pare că înainte de a se fi construit Casa Eliad acolo a fost un conac boieresc mai mare, cu arhitectură căreia îi zicem noi brîncovenească. Deci, ca să rezumăm, Bucureştiul a avut o ţinută arhitectonică valoroasă şi nu e vorba de a stabili din punct de vedere ştiinţific trecutul Bucureştiului, ci de a-l păstra, acolo unde mai avem mărturii şi a ne inspira pentru creaţiile noastre viitoare. Şeful statului asta îi şi îndeamnă pe arhitecţi, de a crea o arhitectură tradiţională, în spirit specific românesc; elemente sînt destule. Am aflat de strămutarea bisericii Schitu Maici, ştiu dar că s-a mai făcut aşa ceva în România. Inginerul Prager a salvat astfel biserica veche de pe malul lacului Buftea pe care a supraînălţat-o cu cîţiva metri deasupra apei şi a strămutat-o cîţiva metri mai încolo. Acelaşi lucru s-a petrecut şi cu Biserica Olari, pe noua Cale a Moşilor. E bine să ne păstrăm monumentele istorice şi, cînd nu se pot salva altfel, cînd nu mai e nici o soluţie, poate că aşa trebuie făcut, strămutîndu-le. Dar, eu cred că am scuti statul de atîta cheltuială dacă problema sistematizării ar fi pusă şi rezolvată altfel, dacă s-ar pleca din capul locului de la premiza că monumentul trebuie să rămînă la locul lui. Desigur, efortul de gîndire ar fi mai mare dar,

CĂLĂTORIE ÎNTR-UN BUCUREŞTI DISPĂRUT

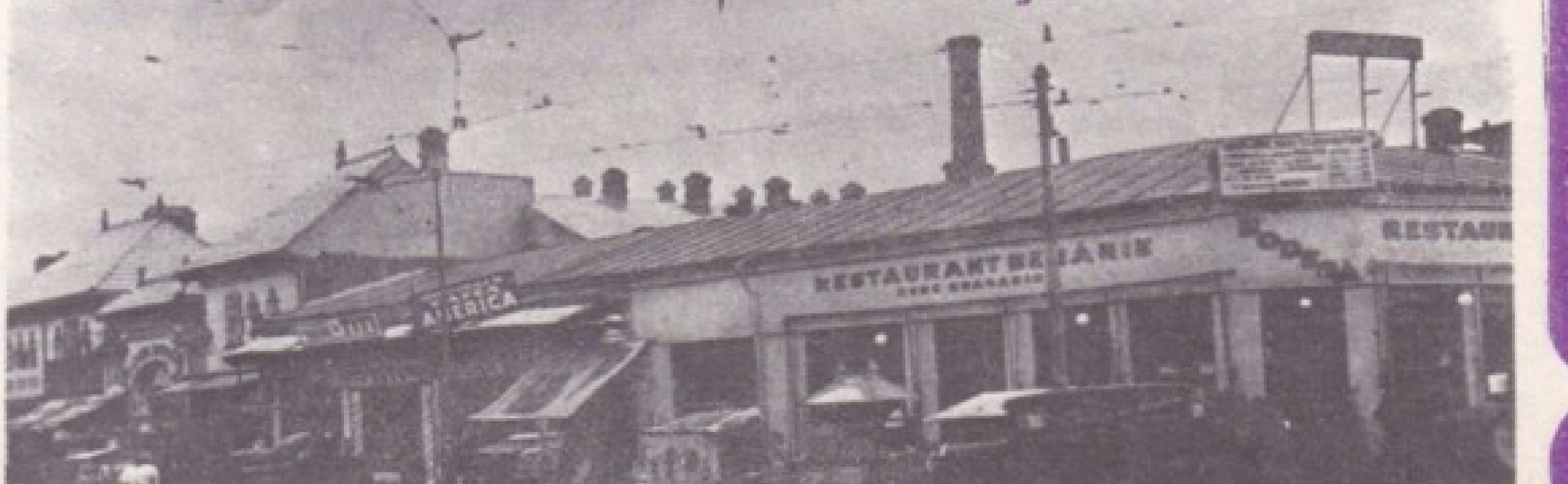

În această intersecţie din cartierul Colentina au fost realizate pasajul Obor şi construcţiile învecinate, între care şi cel mai mare magazin din ţară, Bucur-Obor.

Monumente cunoscute și necunoscute ale Bucureștiului

cu siguranță, ar apărea soluții mai fericite și neapărat mai ieftine. Uite, Turnul Colței ar fi fost poate salvat, dacă în programul de atunci al primăriei, cînd s-a croit bulevardul, cînd s-a pus problema unei artere largi, la cerințele moderne, s-ar fi pus condiția ca Turnul Colței să rămînă neatins! Gîndiți-vă la orașele medievale din toată Europa, cu străzi înguste, nu sînt demolate numai pentru că acestea nu mai corespund circulației de autobuze și autoturisme din zilele noastre. Se găsesc alte soluții. Cîte din orașele acestea, care au și un vad turistic extraordinar, aducînd serioase avantaje economiilor țărilor respective, nu trăiesc foarte bine?! S-au găsit alte soluții pentru amplasarea zonelor noi, ori pentru modernizarea în interior a caselor prea vechi devenite insalubre, dar rămînînd cu caracterul intact!

În orașele noastre, din nefericire, valorile nu se adaugă, ci se înlocuiesc. Acolo unde se adaugă capătă un prestigiu deosebit, unde se înlocuiesc creează senzația rămînerii pe loc. V-am vorbit de „fleacul" acela din Mircea Vodă, un „mărunțiș" care nu beneficiază de destul interes pentru a fi pus în valoare și ce mult pierde în farmec Bucureștiul! Mi-am propus de la început să nu vă vorbesc despre acele monumente consacrate, pe care aș dori să le văd mereu îngrijite, restaurate, dar, datorită valorii lor unanim recunoscute sînt păstrate și se bucură de un regim bun, ci despre acelea mai anonime, vestigii răzlețe ori case ce nu sînt catalogate ca monumente istorice — deși sînt — care ar trebui de urgență inventariate și conservate pentru caracterul de ansamblu al orașului. În sensul acesta v-aș semnala, poate puteți să faceți ceva prin intermediul revistei dumneavoastră, o serie de alte clădiri valoroase ce sînt pe cale de a fi demolate ori condamnate la pieire prin neîngrijire. Pe Calea Moșilor, la numărul 31, mi se pare, era un han din piatră masivă; dacă sistematizarea nu-l poate tolera, ar putea fi strămutat în alt loc, cu mai multă ușurință, fiind din blocuri masive din piatră, se demontează una cîte una. Să fie adus în rezervația Curții Vechi, unde ar trebui să se ducă mai departe intenția de a se face un muzeu urban. A existat un proiect frumos de restaurare a Hanului Roșu din apropiere, de pe strada Șelari, dar e abandonat. Mai există, într-o stare gravă de degradare, așa-zisul Palat al Doamnei — unde sînt acum atelierele Stirex — deosebit de valoros. Și pentru el există un proiect de restaurare, al arhitectului Pruncu de la „Proiect" București, însă neterminat, părăsit. O clădire care aș dori s-o văd restaurată în bune condiții este și Hanul Gabroveni, cel mai vechi dintre hanurile rămase din epoca secolului al XVIII-lea al Țării Românești, cu elemente de arhitectură foarte frumoase. Se află chiar între străzile Lipscani și Gabroveni. Pe strada cu același nume are o poartă splendid decorată care se

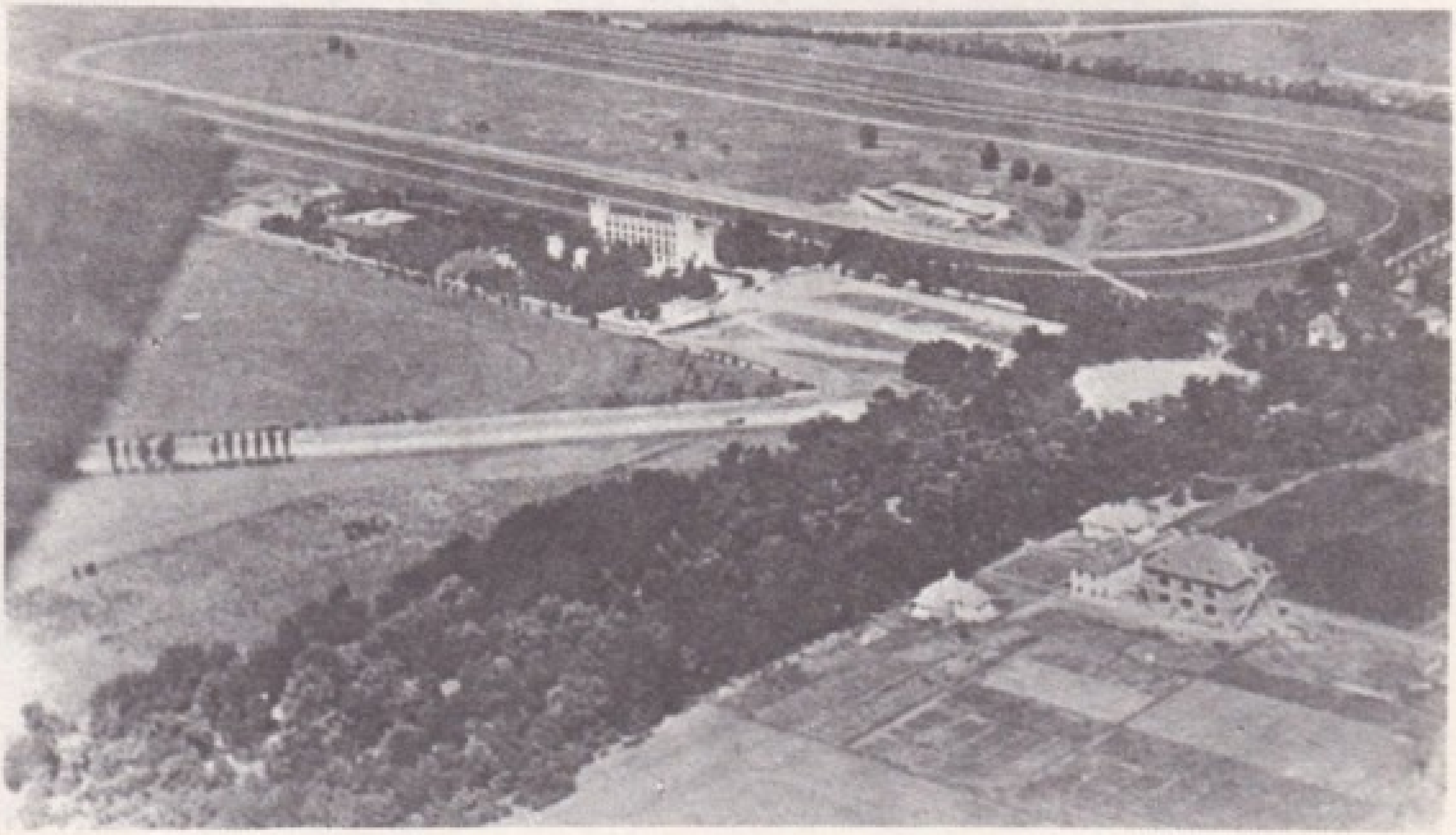

Pe locul hipodromului de altădată se înalță azi Complexul expozițional și Palatul Casa Scînteii, zonă de referință pentru dinamismul și valoarea edilitar-urbanistică a Capitalei în anii socialismului.

dărîmă, putrezeşte pe locul ei. Este foarte reprezentativă pentru Bucureştiul acelui timp: este o ctitorie de-a lui Nicolae Mavrocordat. Uite, Hanul lui Manuc s-a restaurat şi ce bine s-a făcut! E o clădire foarte interesantă ca arhitectură şi, gîndiţi-vă — nu ştiu dacă ştiţi — unii arhitecţi ai noştri ziceau la un moment dat că e imposibil de păstrat, că altfel nu se poate sistematiza Piaţa Unirii. Iacătă, s-a putut! Arhitectul de atunci al Capitalei propusese să fie reconstruit lîngă Casa Scînteii. Era ca nuca în perete! Casa Şuţu — Muzeul de Istorie a Municipiului Bucureşti — a fost, de asemenea, propusă pentru demolare. Am fost chiar anchetat pentru asta, pentru nu ştiu ce acţiuni subversive. Un arhitect cu funcţie de răspundere avizase un proiect care propunea dărîmarea Palatului Şuţu. În domeniul acesta părerile subiective, „îmi place sau nu-mi place", sînt extrem de periculoase. Arhitectului Maicu, dealtfel om cultivat şi arhitect bun, nu-i plăcea, de pildă, Casa Romanittos, unde e Muzeul colecţiilor particulare acum. „O clădire eclectică, zicea, fără valoare, domnule. Mie nu-mi place!" Tot aşa mi-a spus el şi cînd s-au stricat interioarele acestei foste Case a finanţelor. Şi ce splendori! În partea cea mai veche a palatului se păstraseră pereţi cu frescă şi stucaturi şi tavane interesant pictate. Casa aceasta care a fost a unui financiar bogat, cînd a ars Palatul Ghica de la Tei, i-a fost propusă domnitorului să se mute în ea. Şi atunci a făcut cheltuieli mari pentru decoraţia ei, să fie la înălţimea unui lăcaş domnesc. Plafoanele au fost lucrate de meşteri de-ai noştri în stilul tîmplelor bisericeşti, dar ce frumoase! Lemnăria s-a păstrat, pentru a fi dusă în altă parte, dar picturile s-au distrus, s-au pierdut cu totul chiar pe vremea cînd se afla în ea institutul de proiectare al Capitalei. Au tras un planşeu de ciment peste ele pentru că erau tavanele prea înalte, auziţi!

Mi s-a răspuns „nu sînt frumoase, mie nu-mi plac, nişte picturi naive" şi tot soiul de lucruri de genul acesta, foarte subiective. Şi erau extraordinare, puţin în stilul miniaturilor persane. Ca să-l flateze pe Ghica, erau şi unele vederi cu palatele şi conacele Ghiculeştilor; cred că una reprezenta chiar palatul de la Colentina deci, iată, şi din punct de vedere documentar ar fi avut interes. De ce am citat acest lucru, tocmai pentru a nu hotărî cu uşurinţă, din motive subiective, distrugerea unor valori, distrugere absolut ireversibilă. De multe ori, unele asemenea comori au înfăţişări dărăpănate, deoarece nimeni nu le-a îngrijit şi întreţinut un număr prea mare de ani, dar a le considera, înainte de a le studia bine, nişte lucruri de lepădat este o greşală ce costă cultura şi istoria noastră. În acest sens, mă reîntorc pe Calea Moşilor. A mai fost acolo o casă — probabil s-a şi demolat, era Casa memorială a lui Caraveloff, un revoluţionar bulgar, dar care este la origine fosta Casă a lui Manuc. Tot acolo există Biserica cu sfinţi şi cu sibile. O chestie foarte curioasă, deşi e pictată în epoca fanarioţilor are în exterior zugrăviţi filozofii antichităţii, cărora poporul le-a spus în mod ciudat „sfinţi".

În programul lor de sistematizare, arhitecţii au însemnate toate asemenea monumente mai mult sau mai puţin cunoscute şi care ar trebui neapărat păstrate. Nu se poate să nu se afle soluţii, dacă se pleacă de la această premiză.

CICI IORDACHE ■

CĂLĂTORIE ÎNTR-UN BUCUREŞTI DISPĂRUT

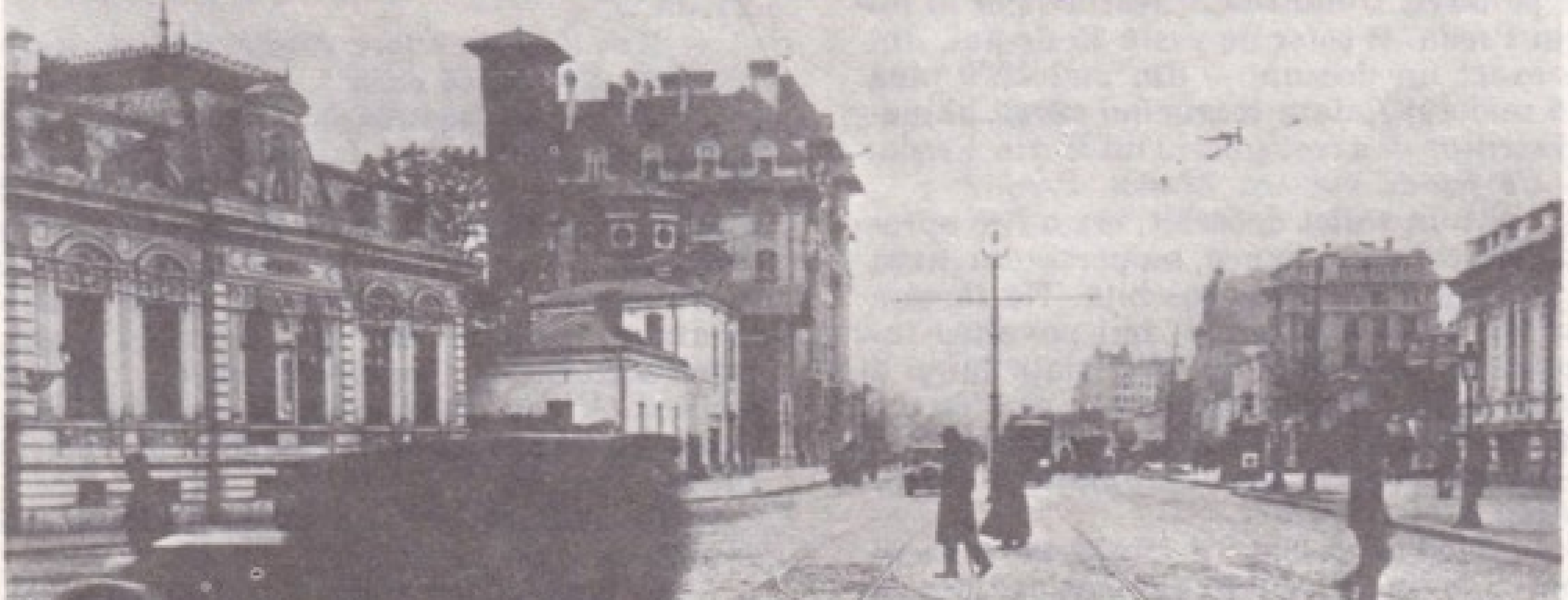

Iată şi Bulevardul Magheru fotografiat prin 1928. Cititorii vor distinge, desigur, Biserica Italiană, edificiu pierdut astăzi între două clădiri înalte.

Cu nea Tecu, şoferul lui MARIN PREDA

Nu demult l-am întîlnit la Băile Herculane pe Savu Dumitrescu, fostul şofer al lui Marin Preda. E şofer de peste 35 de ani, din care exact un deceniu — din mai 1970 pînă în 16 mai 1980, data tragicului sfîrşit al marelui scriitor — a fost şoferul lui Marin Preda.

— Ce fel de om era Marin Preda?

— Avea un suflet deosebit, era o fire apropiată, era calm, nu jignea, nu persecuta, avea faţă de mine o grijă deosebită. Ne făceam chiar şi unele confesiuni, îmi povestea întîmplări din copilărie sau din viaţa lui şi a altora. Copiii lui mă porecliseră „nea Tecu", de la Dumitrescu, aşa puteau ei să-mi zică...

— Care oameni îi erau apropiaţi în ultima perioadă a vieţii sale?

— În mod deosebit, îl căuta pe criticul Eugen Simion. Discutau în maşină lucruri legate de viaţă, de activitatea editurii, unele probleme ale literaturii. Dealtfel, Eugen Simion vorbeşte în „Timpul n-a mai avut răbdare" cu atîta căldură despre acest titan al scrisului românesc, care a fost Marin Preda, încît se vede că preţuirea ce i-o arăta era cu totul deosebită. Este un răspuns la prietenia pe care Marin Preda i-a arătat-o, considerîndu-l colaboratorul său nr. 1.

— Dar dintre prietenii mai vechi ai prozatorului?

— Discuta foarte apropiat şi cu Crohmălniceanu. Era, de asemenea, apropiat de Eugen Jebeleanu, cu care era în relaţii de familie. Cu Jebeleanu a discutat foarte amănunţit şi aprins cînd a apărut romanul „Delirul"; a fost unul dintre primii scriitori cu care a comentat pe larg şi intim această carte.

— Ce ne puteţi evoca în legătură cu ultima carte a lui Marin Preda, „Cel mai iubit dintre pămînteni"?

— Scria la Mogoşoaia. Mă chema să-l iau, dar uneori întîrzia 30 sau 40 de minute. Mă anunţa apoi că vine imediat, dar aşteptarea dura încă două-trei ore. Apucam să plecăm pe aleile palatului şi mă oprea: „Hai înapoi, că am uitat ceva". Acest „uitat" trebuie să fi fost un amănunt din carte, căci mă mai lăsa să-l aştept nişte ore. Cînd revenea îmi spunea că a scris... „Nu ştiu cum o să iasă pînă la urmă, dar am scris." Îmi explica ce şi cît a prins din viaţa Matildei, a lui Petrini şi alte elemente din acest roman pe care, drept să zic, nu le puteam înţelege prea bine...

— Ştiţi multe lucruri despre Marin Preda. Vi le-aţi notat sau le-aţi păstrat doar în memorie?

— Întîmplător, am citit într-o revistă despre doi alpinişti care au făcut o călătorie pe munte; unul din ei a decedat, iar celălalt a fost găsit în stare de comă. Avea însă asupra lui un jurnal de călătorie. Mie mi-a rămas în minte acest lucru şi, fiind şoferul celui mai mare prozator al nostru, mi-am făcut şi eu un carnet, cu gîndul de a-mi nota momentele cele mai importante din viaţa lui şi, evident, din relaţiile noastre. Gîndeam că poate însuşi maestrul va aprecia ceea ce am însemnat eu. Păstrez aceste notiţe ca pe o icoană a zilelor mele. Am 85 de capitole şi vreau să le grupez într-o carte, al cărei titlu ar putea fi „Zece ani alături de Marin Preda..."

— Mai daţi-ne cîteva detalii despre viitoarea dumneavoastră carte.

— Cartea nu păstrează o ordine cronologică a evenimentelor. La recomandarea redactorului şef al editurii la care lucrez, Cornel Popescu, voi prezenta evenimentele în funcţie de ordinea în care mi le aduc aminte. Fac acest lucru tocmai pentru ca aceste evenimente să reflecte cît mai sugestiv viaţa, manifestările şi comportamentul marelui scriitor. Vreau să folosesc în această carte exact cuvintele care îi aparţin lui Marin Preda.

— În legătură cu ziua dispariţiei marelui scriitor, ce vă amintiţi?

— Trebuia să mergem în rodaj cu „Fiatul" lui Marin Preda dar m-a anunţat că nu putem pleca pentru că era invitat la Focşani, unde urma să se întîlnească cu cititorii. Pe la ora 11, redactorul şef, Cornel Popescu, şi doctorul, scriitorul Dan Claudiu Tănăsescu, cu maşina căruia urma să se meargă la Focşani, m-au întrebat dacă nu ştiu ceva despre „şefu". La răspunsul meu negativ, s-au deplasat la Mogoşoaia, unde stătea Marin Preda.

— Moartea lui Marin Preda a produs un șoc asupra tuturor celor care l-au cunoscut...

— Într-adevăr, pe lîngă faptul că a fost fulgerătoare, a fost distrugătoare pentru cei care l-au iubit. A fost incredibil ca acest om, încă tînăr la 58 de ani — și care avea o frică de moarte fantastică, deși spera să trăiască — să dispară! Pentru mine a fost o pierdere care nu se mai poate repara.

— O pildă a acestei iubiri pentru marele prozator a fost tipărirea cărții „Timpul n-a mai avut răbdare: Marin Preda“ editată de „Cartea Românească“. Ați fost de față la lansarea cărții?

— Desigur. În acea zi a fost un adevărat pelerinaj la noi, la editură. A trebuit să intervină și miliția pentru a menține ordinea. Au vorbit mai mulți și, la un moment dat, și-a făcut apariția poetul Adrian Păunescu. Era, dealtfel, solicitat de public. Adrian Păunescu a spus atît: „Oameni buni, dragi prieteni, să păstrăm un minut de reculegere în memoria și în onoarea celui mai mare scriitor, Marin Preda“. Aceste cuvinte au însă valoarea a milioane de cuvinte. Eu am respect pentru acest mare poet, care întotdeauna a avut curajul să vorbească sincer, curat și liber despre ceilalți scriitori, precum despre marele scriitor care a fost și rămîne Marin Preda. Mai tîrziu, am citit cu mare plăcere în „România liberă“ poezia lui Adrian Păunescu. „Mi-e dor de tine, Monșer“. Trebuie să ne fie mereu dor de marii noștri scritori...

— Acest cuvînt, „monșer“, Marin Preda îl folosea foarte des...

— Îl folosea, da. Nu-l folosea preferențial, ci cu oricine se întîlnea; chiar și cu paznicul de noapte de la Mogoșoaia. Chiar îmi amintesc că într-o noapte acel paznic de la Mogoșoaia l-a întrebat; „Cine sînteți?“, la care i s-a răspuns: „Cum, nu mă cunoști, monșer, cine sînt?“ „A...Să trăiți, don' Preda“. Și șeful i-a spus: „Ia o sută de grame de votcă pentru mine și spune că o plătesc eu, Monșer Preda.“

— Mai povestiți-ne, vă rugăm, o întîmplare, petrecută alături de Marin Preda.

— Era în perioada inundațiilor, cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a invitat pe Marin Preda să-l însoțească în zona calamitată din Ardeal. Urma ca Marin Preda să scrie despre aceasta. La Sighișoara, care suferise mult în urma inundațiilor, după ce am făcut un tur de orizont pentru orientare, ne-am apropiat de cetățenii care locuiau în zona unde se produseseră cele mai mari pagube. Oamenii, recunoscîndu-l probabil pe maestru, au năvălit asupra noastră, unii plîngînd, alții strigînd că sînt nenorociți. Atunci Marin Preda a înțeles că e bine să le vorbească oamenilor. I-a chemat aproape și, pe tonul calm pe care i-l știm, că așa era firea lui, le-a spus: „Noi nu putem face dreptăți aicea și nu vă putem ajuta. Singurul lucru care-l putem face e să vedem ce s-a întîmplat, să scriem pe hîrtie și să le dăm celor care se ocupă de acest lucru pentru ca în curînd să primiți ajutoarele necesare“. După aceste cuvinte, spuse pe un ton calm, oamenii, cu tot necazul lor, s-au mai liniștit...

Interviu realizat de TITUS CRIȘCIU ■

Menționez că parțial materialul a fost publicat în gazeta locală „Flamura“ nr. 3381/31 VIII 1982, cu titlul „Zece ani alături de Marin Preda„“ T.C.

FEȚE ȘI FEȚE

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2				■					
3			■		■				
4							■		
5 ■								■	
6				■		■			
7		■			■				
8	■								■
9			■						
10						■			

ORIZONTAL: 1) Poate fi pus față în față pentru stabilirea asemănărilor și diferențelor 2) În momentul de față — Puși față în față. 3) În înalt — Localitate în S.U.A. 4) Unul lîngă altul — Nichel. 5) Binevoitoare față de cineva. 6) Lac asiatic care în ierarhia suprafețelor este al patrulea din lume — Fără... față. 7) Fățuiri finale! — Ene Popescu — Cîndva față simandicoasă la Veneția. 8) Maeștrii machiajului. 9) Cum sînt perii plantei numită fața-mîței — Față-n față într-o dispută. 10) Autorul din umbră al unei scrisori — Rînd.

VERTICAL: 1) Are și ea o fațadă — Într-o expresie, se dă pe față. 2) Martori la fața locului — În zonă! 3) Pînză lăcuită pe una din fețe — Trib din Liberia. 4) Postmeridian (abr) — Vorba poporului: e cu două fețe. 5) Corp geometric cu șase fețe — A da pe față în mod răutăcios. 6) Cap de roman! — Încrețitură a feței — Actor de pantomimă care exprimă o scenă prin mișcări ale feței și corpului. 7) Prefațează luna mai — Fața unui deversor! 8) A da năvală (reg.) — Reprezentarea plastică a zeului dragostei: un copilaș gol, dar cu aripioare. 9) Hang — Fac față la orice situație. 10) Precum caietele de matematică — Sulimanul bunicelor.

Dicționar: RION, GIO, BUI.

NICOLAE ARAGON — BUCUREȘTI ■

Din problemele lui Lewis Carroll

Lewis Carroll — autorul delicioaselor aventuri ale *Alicei în ţara minunilor şi în ţara de dincolo de oglinda fermecată* — este, de fapt, pseudonimul literar al matematicianului Charles L. Dodgson (1832—1898), autor al unor cărţi de matematică dacă nu complet uitate astăzi, în orice caz umbrite de celebritatea operelor literare. Totuşi, îmbinare a fanteziei scriitoriceşti cu rigoarea matematică, de la Carroll Dodgson au rămas o serie de extraordinare probleme de logică, „încurcături de minte" absurde şi extravagante la prima vedere, dar ingenios şi precis articulate silogistic, inimitabile ca stil, dar (tocmai de aceea) mult imitate de atunci ca gen.

În cele ce urmează, vom relua cîteva asemenea probleme (modificate pe alocuri) din volumul *Mathematical recreations of Lewis Carroll. Symbolic logic and the game of logic* (Dover Publ. Inc., New York, 1958). Fiecare problemă constă dintr-un set de premise, pe baza cărora trebuie dedusă o concluzie. Rezolvarea presupune deci *identificarea* concluziei şi *demonstrarea* ei. Cititorii mai puţin răbdători pot citi încă de la început şi concluziile (sînt date toate odată, după prezentarea problemelor), rămînîndu-le numai a le justifica.

O cale elegantă şi sigură de formulare şi demonstrare a concluziilor este identificarea mulţimilor de *obiecte* (animale, poeme, idei etc.) care apar în premise şi codificarea adecvată (în termeni de teoria mulţimilor, de exemplu) a relaţiilor dintre ele. „Compunînd" aceste relaţii, se pot obţine uşor soluţiile dorite. Bineînţeles (mai ales după cunoaşterea concluziilor), pot fi folosite şi raţionamente verbale, iar rezolvările pe care le vom indica mai jos vor fi de această natură.

Problema 1:

1. Orice budincă este delicioasă.
2. În această farfurie se găseşte o budincă.
3. Nici un aliment delicios nu este dăunător.

Problema 2:

1. Este foarte interesant să-l asculţi pe vecinul meu vorbind despre istoria Franţei.
2. Nici un om nu poate da detalii despre bătălia de la Waterloo dacă n-a citit memoriile lui Napoleon.
3. Nici un om nu este interesant atunci cînd vorbeşte despre istoria Franţei dacă nu poate da detalii despre bătălia de la Waterloo.

Problema 3:

1. Obiectele cumpărate de la vînzătorii ambulanţi nu sînt niciodată de mare valoare.
2. Nimic altceva nu poate fi obţinut pe degeaba decît vechiturile.
3. Ouăle de struţ cenuşiu sînt foarte valoroase.
4. Vînzătorii ambulanţi nu vînd decît lucruri care sînt într-adevăr *vechituri*.

Problema 4:

1. Nici un poem interesant nu rămîne neanalizat de criticii literari serioşi.
2. Toate textele poetice moderne sînt puţin afectate.
3. Toate poemele scrise de x au ca subiect baloanele de săpun.
4. Nici un text poetic afectat nu este analizat de criticii literari serioşi.
5. Nici un poem demodat (ne-modern) nu are ca subiect baloanele de săpun.

Problema 5:

1. Animalele care nu lovesc cu piciorul sînt totdeauna greu de înfuriat.
2. Animalele din curtea mea nu au coarne.
3. Un taur poate oricînd să arunce pe cineva peste gard.
4. Nici un animal care loveşte cu piciorul nu poate fi tras de coadă.
5. Nici un animal fără coarne nu poate să arunce pe cineva peste gard.
6. Toate animalele sînt uşor de înfuriat, cu excepţia taurilor.

Problema 6:

1. Toate ideile mele care nu pot fi exprimate sub forma unor silogisme sînt complet ridicole.
2. Nici una dintre ideile mele privind creşterea viermilor de mătase nu merită să fie consemnată pe hîrtie.
3. Nici o idee de-a mea care nu este realizabilă nu poate fi exprimată sub forma unui silogism.
4. Eu nu am nici o idee ridicolă pe care să n-o pun în seama profesorului meu de logică.
5. Toate planurile mele de viitor se referă la creşterea viermilor de mătase.
6. Eu nu pun în seama profesorului meu de logică nici o idee care nu merită să fie consemnată pe hîrtie.

Concluzii:

1. În această farfurie se găseşte un aliment care nu este dăunător.
2. Vecinul meu a citit memoriile lui Napoleon.
3. Ouăle de struţ cenuşiu nu pot fi obţinute pe degeaba.
4. Toate poemele scrise de X sînt neinteresante.
5. Animalele din curtea mea nu pot fi trase de coadă.

6. Toate planurile mele de viitor sînt realizabile.

Rezolvări:

1. În această farfurie se găseşte o budincă (premisa 2), deci un aliment delicios (premisa 1), prin urmare (premisa 3), ceea ce se găseşte în această farfurie nu este dăunător.

2. Vecinul meu vorbeşte interesant despre istoria Franţei (premisa 1), deci el poate da detalii despre bătălia de la Waterloo (premisa 3), deci el a citit memoriile lui Napoleon (premisa 2)

3. Ouăle de struţ sînt valoroase (premisa 3), deci nu pot fi cumpărate de la vînzătorii ambulanţi (premisa 1), prin urmare, ele nu sînt vechituri (premisa 4), deci nu pot fi obţinute pe degeaba (premisa 2).

4. Poemele lui X au ca subiect baloanele de săpun (premisa 3), deci sînt moderne (premisa 5), ceea ce atrage după sine faptul că sînt puţin afectate (premisa 2). Atunci, poemele lui X nu sînt analizate de criticii literari serioşi (premisa 4), în concluzie, nu sînt interesante (premisa 1).

5. Animalele din curtea mea nu au coarne (premisa 2), deci nu pot arunca pe cineva peste gard (premisa 5), prin urmare, animalele din curtea mea nu sînt tauri (premisa 3). În aceste condiţii, aceste animale sînt uşor de înfuriat (premisa 6), deci ele lovesc cu piciorul (premisa 1) şi, în consecinţă, ele nu pot fi trase de coadă (premisa 4).

6. Toate planurile mele se referă la creşterea viermilor de mătase (premisa 5), deci nu merită a fi consemnate pe hîrtie (premisa 2), prin urmare, eu nu pun aceste planuri în seama profesorului meu de logică (premisa 6). Rezultă atunci că planurile mele nu sînt ridicole (premisa 4), deci pot fi exprimate sub forma unor silogisme (premisa 1) şi, în concluzie, sînt realizabile (premisa 3).

GHEORGHE PĂUN ■

PRETEXT MARIN

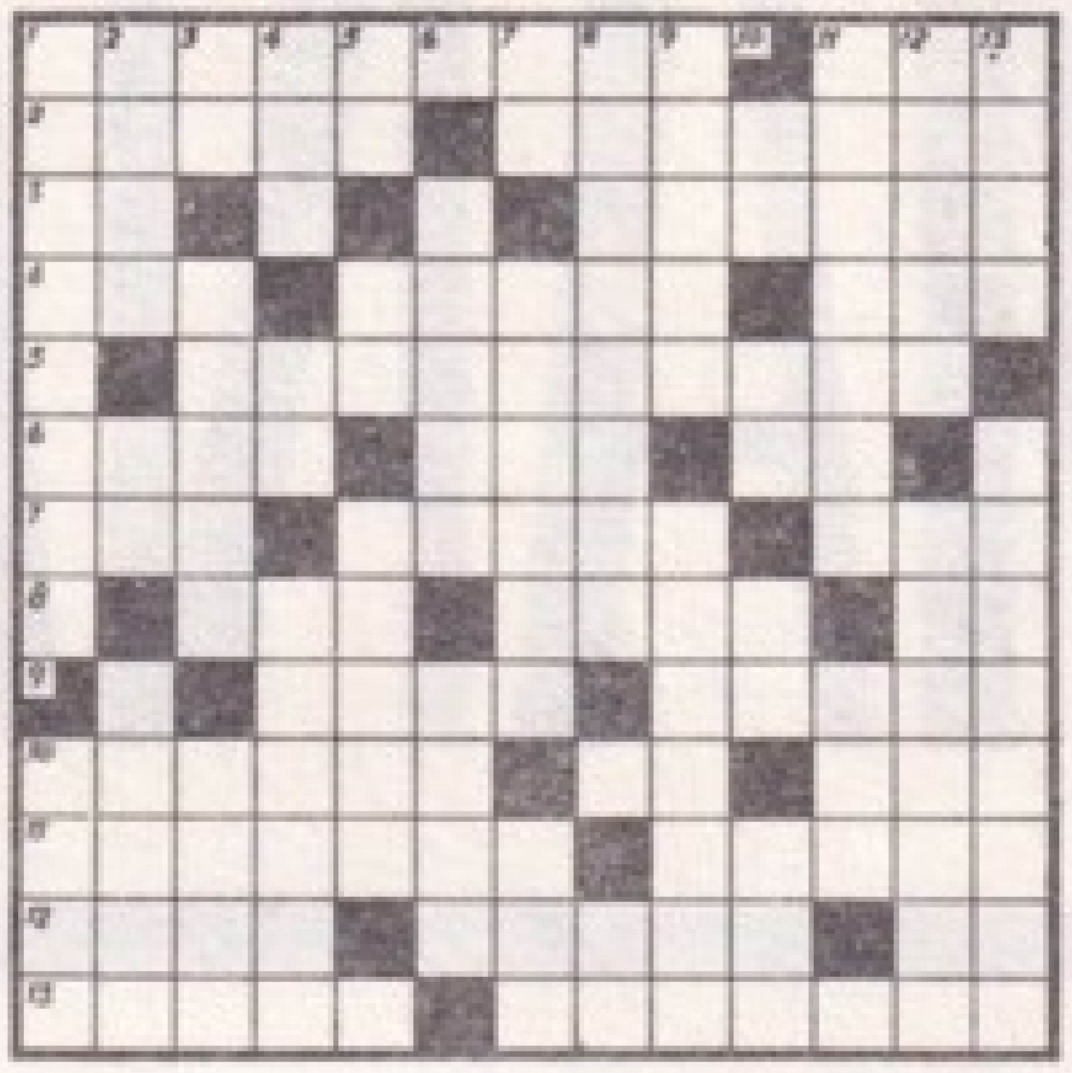

ORIZONTAL: 1) Compozitor român, autorul melodiei „Noapte bună, mare" — O apă ca-n poveşti. 2) Nisipul de la marginea apei — Autoarea poeziei „Marea" (Nina). 3) Începe iradiaţia! — Afluent al fluviului Loire (Franţa). 4) E dat pentru garanţie — Cutat la faţă — Fata din Bicaz! 5) Compozitor român, autorul melodiei „Adie briza". 6) Loc de staţionare la navelor în port — Rîu în Anglia — La plecarea din Eforie! 7) A se ivi — Compozitor român, autorul melodiei „Valsul litoralului" — Ramură poetică. 8) Cînd e caldă e bună de scaldă (pl.) — Iubita lui Hercule — Sînt primele a Nisa! 9) Producător de in — Compozitor român, autorul melodiei „Bună seara, litoral". 10) Afluent al rîului Ialomiţa — Vas (reg.) — Localitate în Franţa. 11) Ţărmul mării — Scriitor francez, autorul romanului „Contele de Monte Cristo". 12) Întrebuinţat la maximum — Ţărm — Tudor Ciortea. 13) Timp pentru plajă — Scriitor român, autorul poeziei „Marea" (Victor).

VERTICAL: 1) Compozitor român căruia îi aparţine melodia „Chemarea mării" (George) — Coapsă (reg.). 2) O zi trecută — Cal de la mare — Adieri marine. 3) Carene! — A împrăştia raze de căldură şi lumină — Locuitor de la munte. 4) Dialect francez — O jumătate de lună! — A trage la somn. 5) Intrare la Venus! — Curge! — Cîntăreţ cu voce caldă. 6) Mare, mare... — Mai aproape de vărsarea unei ape curgătoare. 7)... de mare, peştişor marin în formă de andrea — Compozitor român, autorul melodiei „Marea" (Florentin) — Ciocîrlie alintată. 8) Ca valul mării agitate — Marin Florea. 9) Uşi mici — Loc pentru făcut baie într-o apă curgătoare. 10) Numai jumătate din şase! — Notă muzicală — Albie în formare! — A împreuna. 11) Numele popular al lunii septembrie — Localitate în Camerun. 12) Compozitor român, autorul melodiei „Un singur val" — Plini de viaţă şi de voie bună. 13) Troian călător pe mare — Marele nostru poet, autorul poeziei „Adînca mare".

Dicţionar: VIENNE, ALN, ACCA, AME, CLUŞ, IŢAN, BAM.

BICĂ PISOSCHI ■
Craiova

Copiii – minune copii

Ne place să-i numim copii-minune. Ei nu sînt însă decît copii care fac minuni cu talentul lor, cu sensibilitatea şi inteligenţa lor, cu munca lor, cu viaţa lor numărînd abia cîţiva ani peste zece — sau nici atît! — cu dubla lor existenţă de slujitori ai Măriei-sale Jocul şi de Artişti. Minune este sentimentul pe care-l ai ascultîndu-i, văzînd cum muzica îi ia în stăpînire şi îi re-plămădeşte, minune e, în ultimă instanţă, ceea ce creşte în ei necontenit: ARTA.

Sînt elevi ai Liceului de artă „G. Enescu" din Bucureşti şi ai Liceului de artă din Cluj-Napoca şi sînt numai cîţiva dintre cei mai buni.

MARIA LUIZA BOTEZ. Apariţie de „Hänsel şi Grettel". Are 8 ani, două codiţe pline de importanţă, multă, multă graţie şi seriozitate în proporţii egale. Marilu Botez cîntă la pian de la 6 ani. Acum este elevă în clasa a III-a a Liceului de muzică „G. Enescu", clasa prof. Zoe Popescu. Iată pe scurt mica ei biografie artistică: la 7 ani susţine mici recitaluri la ARLUS, la Magazinul „Muzica", la Ateneul Tineretului, la Conservatorul „Ciprian Porumbescu". **„Ceea ce impresionează la Marilu Botez este rapiditatea cu care îşi însuşeşte tehnica instrumentului. Acest copil parcurge într-un an două şi chiar trei programe obligatorii".** (prof. Zoe Popescu). După numai doi ani de şcoală, Maria Luiza Botez este laureată a Festivalului Naţional „Cîntarea României" şi a Concursului „Ciprian Porumbescu" de la Suceava.

„Maria Luiza Botez (...) m-a impresionat prin gîndirea ei clară, prin capacitatea de a vedea şi de a imagina întregul, capacitate de sinteză care rareori se manifestă atît de devreme". (critic muzical **Elena Zottoviceanu**)

Maria Luiza Botez — **„un nume de care veţi mai auzi în arta interpretativă românească" (Alexandru Stark)**

* * *

— De ce cînţi tu la pian, Marilu?

— Mie-mi place pentru că atunci cînd m-apuc, aşa, de pian, mă simt ca o zînă care face vrăji.

— Ce fel de vrăji?

— Cea mai mare vrajă a mea este s-aduc bucurie oamenilor.

— De unde ştii că le-aduci bucurie?

— Păi văd lumea că aplaudă şi se bucură!

— Dar tu te bucuri? Cînd te bucuri mai mult, cînd eşti singură cu pianul sau cînd eşti pe scenă?

— Eu şi pe scenă pot să fiu singură...

— La ce te gîndeşti cînd cînţi, Marilu?

COPILOR

— Cînd cînt ceva care-mi place, mai întîi încerc să scot sunetele așa, frumoase, sînt atentă la frazări, la gîndirea muzicală...

— Ce-i aceea „gîndire muzicală"?

— Gîndire muzicală? Capul meu să fie la ce cînt!

— La început de tot, cînd abia învățai notele, îți plăcea la fel de mult să cînți?

— Da, dar înainte nu știam ce-nseamnă o piesă, nu știam eu așa bine ce înseamnă muzica.

— Spune-mi și mie, ce înseamnă muzica?

— Muzica înseamnă așa cineva care stă și-ți spune o poveste care nu se mai termină, ori tristă, ori veselă.

— De ce cînți tu la pian și nu la alt instrument?

— Pentru că pianul e ca o orchestă întreagă. Vioara e cam singură... Și la pian poți să cînți pînă mori. Poți să vii și în baston pe scenă.

— Ai văzut tu așa ceva?

— Da, pe Arthur Rubinstein, la televizor.

— Ce vrei tu să-mi mai spui, Marilu?

— Că-mi plac foarte mult pisicile. Și cîinii, dar mai mult pisicile. Și încă ceva...

— Ce?

— (în șoaptă) Porcii.

— ...

DOINA FODOR — 13 ani, elevă în clasa a VII-a la Liceul de muzică „G. Enescu", clasa de vioară a prof. Mihaela Tomescu. Copilăria face deja loc unui aer de adolescență indecisă, dar reperabilă într-o anume seriozitate intransigentă, într-o inocentă superbie, încă inconștientă. Rafturile pline cu jucării din camera ei reprezintă însă o mică trădare a vîrstei biologice față de vîrsta cealaltă — artistică — infinit mai încăpătoare, mai plină. În 1980, 1981 și 1982 — premii și mențiuni la cele trei ediții ale Concursului muzical de interpretare instrumentală „Ciprian Porumbescu" de la Suceava. Mențiune la cea de a 24-a ediție a Concursului internațional de vioară „Jaroslav Kocian" de la Usti nad Orlici, Cehoslovacia (1982). La 11 ani, debutează ca solistă în compania orchestrei simfonice din Saalfeld, R.D.G., cu care susține apoi cîteva concerte pentru elevi la Pössneck, pe care ziarul german **Volkswacht** le comentează astfel: **„Tînăra violonistă din România este sigură pe tehnică și pe sine. Deși numai de 11 ani, ea a înțeles foarte bine conținutul concertului pe care l-a interpretat (Concertul nr. 2 pentru vioară și orchestră de J.S. Bach — n.n.) și l-a redat adecvat"**. A mai cîntat cu Orchestra simfonică a Liceului „G. Enescu", sub bagheta prof. Aurelian Boniș.

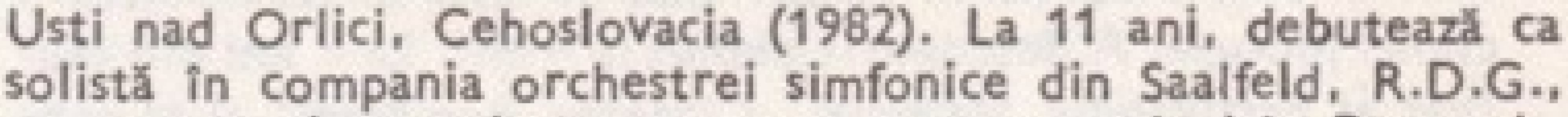

* * *

— Ce a însemnat pentru tine micul turneu în R.D.G.?

— Am căpătat multă experiență în acomodarea cu scena, cu publicul. Și orchestra și cei care m-au ascultat m-au înconjurat cu foarte multă prietenie și am avut mult de învățat de la ei.

— Ai cîntat în cadrul unor concerte educative pentru copii. Cum te-au primit?

— Tare frumos. Am primit o mulţime de jucării şi multe, foarte multe flori. M-am simţit foarte bine.

— Ce crezi că este important pentru cariera unui violonist?

— Talentul şi mai ales munca. Îţi trebuie multă putere de muncă. Pentru ca să ajungi un mare violonist, trebuie să te întreci mereu cu tine însuţi.

— Nu şi cu ceilalţi?

— Ba da, asta la concursuri. Dar cel mai mult contează să te cunoşti pe tine însuţi şi să te perfecţionezi.

— Eşti un copil foarte „ocupat": faci zilnic un drum destul de lung de acasă la şcoală, studiezi mult, te pregăteşti pentru concursuri. Nu ţi-e greu?

— Nu, de ce să-mi fie greu? Dar să ştiţi că nu fac numai asta. Îmi place filatelia, am o mulţime de timbre, îmi plac cărţile de aventuri, romanele cu muşchetari.

— A început şcoala. Ce-ţi propui pentru anul acesta?

— Deocamdată, voi merge în octombrie la concursul „Wieniawski" din Polonia — Lublin.

— Cu ce gînduri porneşti la drum?

— Să cînt cît mai bine.

DAN VLADESCU are 12 ani şi este elev în clasa a VII-a la Liceul de muzică „G. Enescu" din Bucureşti, la clasa de pian a prof. Zoe Popescu. Un băieţel scund, cu faţa rotundă, aurită de cîţiva pistrui năstruşnici, cu o expresie de seriozitate bine strunită, alunecînd totuşi cînd şi cînd în fermecătoare clipiri jucăuşe. A descoperit pianul la 4 ani. La 8 ani era laureat al Festivalului Naţional „Cîntarea României" şi al concursului „Ciprian Porumbescu" de la Suceava, al cărui trofeu — Lyra de aur — îl primeşte şi în anul următor. Deţinător al unui premiu la Concursul internaţional de interpretare din oraşul italian Senigalli a (1980) şi al Medaliei de aur, al Cupei şi al premiului I absolut (premiul „Yamaha") cu media 10, la Concursul internaţional „Città di Stresa" — Italia.

„Un tînăr de o remarcabilă precocitate. Profesionalismul cu care se prezintă în faţa publicului, stăpînirea extraordinară a tehnicii instrumentului şi strălucirea pe care o imprimă discursului, ca şi forţa de transmitere a fluxului emoţional, fac din el un talent cu totul deosebit" (critic muzical Luminiţa Vartolomei).

„Dan Vlădescu este un copil foarte dotat, înzestrat cu e inteligenţă muzicală deosebită" (prof. Ana Pitiş) **„El are acea calitate, indispensabilă unui artist, de a comunica cu publicul. Este un copil cu perspective foarte frumoase".** (prof. Ioana Minei)

* * *

— Ce este pentru tine muzica, Dănuţ?

— Muzică înseamnă pentru mine foarte mult. Înseamnă frumuseţe. Tin foarte mult să urmez această cale pentru că numai aşa voi putea să-mi arăt pasiunea faţă de muzică. Eu cred că muzica poate să rămînă mereu ceva frumos şi că prin ea oamenii pot să se simtă buni şi să fie fericiţi.

— Spune-mi, pianul mai lasă loc în viaţa ta şi altor preferinţe?

— Sigur. Eu studiez numai trei ore (!) pe zi!

— Şi în rest?

— Sînt la vîrsta la care îmi plac cărţile de aventuri şi cele poliţiste. Apoi citesc cu plăcere Pif. Îmi place mult să mă joc, pe strada noastră avem multe ascunzători, ne facem cazemate...

— Cum ţi se părea pianul la 4 ani?

— Mă atrăgea încă de mic. Cel mai greu mi-a fost cu cheia sol pe care nu reuşeam deloc s-o desenez. Mereu îmi ieşea iepure.

— Cum adică?

— Adică îi făceam mereu două urechi în loc de una!...

„Cînd îmi place mie să cînt, îmi zboară degetele"

Numele şi prenumele: Dan Claudiu Vornicelu

Locul şi data naşterii: Bacău, 11 octombrie 1972

Familia: primul copil al unor medici. S-au transferat (cu greu) la Bucureşti pentru destinul micului artist.

Instrumentul: vioara

Primul profesor: Alexandru Rugină de la Filarmonica din oraşul natal.

Următorii profesori: maestrul Mihai Constantinescu şi Alexandru Ionescu de la Liceul de artă „George Enescu" din Bucureşti (unde îşi începe studiile în clasa întîi)

Debut: la 5 ani, la o serbare a Grădiniţei 28 din Bacău

Palmares: la 6 ani, în 1979, cîntă ca solist cu orchestara Filarmonicii băcăoane, partea întîia din Concertul nr. 2 de Seitz. Turnee cu aceeaşi filarmonică la Piatra Neamţ, Buhuşi, Moineşti şi alte oraşe moldovene ● la 7 ani, în clasa întîi, participă la al IX-lea Festival al muzicii de cameră, Braşov 1980. Cîntă ca solo-vioară, împreună cu corul de copii „Camerata Infantis", **Balada** de Ciprian Porumbescu. Participă prima oară — e cel mai mic concurent — la Concursul şi festivalul naţional „Ciprian Porumbescu" de la Suceava, Premiul special al juriului. ● La 8 ani, în clasa a II-a, alte recitaluri, concerte, emisiuni TV. Vedetă de cinema. Interpretează pe „micul Enescu" în filmul de televiziune „Săteasca". Iarăşi la tradiţionalul Festival de la Suceava. Premiul I. ● La 8 ani şi jumătate urcă pe podiumul Ateneului Român, alături de violonistul Mihai Constantinescu, interpretînd **Dublul concert de Bach** (iunie 1982). E prezent din nou la Suceava şi cucereşte marele trofeu „Lyra de aur". ● La 9 ani: îşi sărbătoreşte ziua de naştere în Polonia, prezent la reputatul Concurs internaţional muzical „Wieniawski". Limita maximă de vîrstă — 19 ani, minima — nu există. A fost cel mai mic participant.

Despre el:

Prof. Alexandru Ionescu — „Are o capacitate de muncă deosebită faţă de a altor copii. Şi, ceea ce este fundamental pentru un artist — bogăţie afectivă. Participă şi trăieşte foarte intens ceea ce cîntă şi are o intuiţie artistică aparte. Cînd interpretează se află într-o stare de creaţie. Are disponibilităţi cu totul excepţionale. Este cine este: unic în ţara noastră"

Prof. Nicolae Bica, dirijorul formaţiei **Camerata Infantis** — „Nu exagerez deloc cînd afirm că Dănuţ e un copil minune. Prin mîna mea au trecut mii şi mii de copii, dar la nici unul pînă la el n-am întîlnit o memorie atît de prodigioasă, o tehnică perfectă şi o sensibilitate de excepţie. Cultivat cu grijă, el poate face mîine gloria şcolii interpretative româneşti"

Ilarion Ionescu-Galaţi, dirijorul şi directorul Filarmonicii „Gh. Dima" din Braşov: — „Dănuţ e un talent care se naşte odată la 50 de ani în lume"

Ştefan Ruha, profesor şi violonist de renume mondial —: „Copilul acesta e un fenomen de necrezut, un geniu indiscutabil. El reuşeşte să interpreteze, într-un mod unic şi incomparabil, piese muzicale pe care alţii, foarte talentaţi, izbutesc să le tălmăcească după ani şi ani de studiu şi de exerciţiu şi în disciplina unei vieţi cu totul speciale".

L-am întîlnit pe Dan Claudiu Vornicelu la o oră de prînz, la el acasă, într-un apartament al unui bloc abia dat în folosinţă, pe Calea Rahovei din Bucureşti. Este obişnuit cu interviurile, nu-l surprinde nici o întrebare. Stă pe scaun, aşteaptă, jucîndu-se din cînd în cînd cu picioarele pe sub masă cu un căţel pechinez. Şi rîde mult, copilăreşte. La cele mai grave întrebări răspunde rîzînd, dar foarte serios şi cu precizie.

— Cînd ai început să cînţi la vioară Dan Claudiu?

— La patru ani şi jumătate. De ziua mea, cînd am avut patru ani, am fost cu mămica la un magazin să-mi cumpere ceva. Eu am ales o vioară mică pe care o avem şi acum, cu care cîntă Cristi, fratele meu. A încuiat-o într-un dulap. O tot ceream să mă uit la ea şi s-o mîngîi. Cînd am împlinit patru ani şi jumătate şi au văzut că nu mai pot să aştept au dat un telefon la domnul profesor Rugină Alexandru.

— De ce te-a atras pe tine tocmai vioara? De unde cunoşteai cum arată şi cum sună?

— De la televizor; cînd auzeam muzică cu vioară mă uitam, cum să vă pun, fără să mă mişc. Profesorul a venit într-o seară la noi şi au aranjat cînd să ne întîlnim să facem prima oră. După o lună, a întrebat-o pe mama, cum vreau să fac vioară, aşa... din pasiune sau ca profesie? După o săptămînă-două a spus că pot să fac de-adevărat. Am început s-o iau mai serios. Cu metode, să studiez notele. Am învăţat o melodie, „Dansul ţigăncuşelor" din Metoda Geantă-Manoliu, cu care am debutat la o serbare, la grădiniţă.

— La ce te gîndeşti tu, cînd cînţi?

— După cum sună piesa; depinde cum sună. E ca o poveste. Dacă este una mai mişcată — la o horă, la veselie..., la mai multe, nu pot să le spun acum pe toate.

— Dan Claudiu ai emoţii cînd ieşi pe scenă? Ce simţi atunci? Cînd ai fost la concursuri, la festivaluri, cînd ai cîntat cu orchestre mari...?

— Nu, eu nici n-am emoţii. Nu-mi e teamă, nu simt nimica. Simt că sînt bucuros. Unii vin speriaţi, habar n-am, mă mir de ce vin aşa!

—Noaptea dormi?

— Ahă, încă cum! Fără nici un medicament; m-am urcat în pat şi adorm. Dimineaţa mă scol, repet şi merg la concurs. cînt, şi asta-i tot!

— Cum înveţi acum, la şcoală, vioara?

— Cu profesorul Alexandru Ionescu studiez şi cu maestrul Mihai Constantinescu mai mult interpretez.

— Ce înseamnă a studia şi ce a interpreta?

— A studia — a învăţa piesa mai întîi şi a perfecţiona-o, a putea s-o ţii în degete. Cînd îmi place mie ce cînt, îmi zboară degetele. A interpreta — a simţi-o cum o cînţi, nu aşa... ,mecanic, ci să înţelegi ce vrea autorul prin ea. La Dublu concert de Bach prima parte sună ca un marş, a doua — e lentă, ca o supărare, a treia e iarăşi veselă.

— Cum adică e „ca o supărare". Ce este supărarea?

— Cînd un om e trist, cînd e supărat de ceva.

— Tu eşti uneori trist?

— Da, sînt. Cînd nu-mi iese un pasaj, cînd mă supăr de ceva la şcoală..., de treburi de-astea de care se supără toată lumea.

— Cîte ceasuri studiezi pe zi?

— Pentru concurs, trei-patru ore. Altfel vreo două. Odată am studiat şase — patru la şcoală şi două acasă. Eu nu obosesc la vioară.

— Altfel, te joci? De-a ce te joci?

— Mă joc. De-a lupta! Cu Cristi şi cu prietenii.

— Cristi cîţi ani are?

— E în clasa a II-a.

— Şi ai prieteni?

— Da..., aşa cîţiva.

— Ce e „de-a lupta"?

— Pentru că îmi plac filmele istorice. Cu Ştefan cel Mare, cu Mihai Viteazul... Îmi place istoria, n-o fac la şcoală, dar am s-o fac într-a patra.

— În afară de vioară, ce-ţi mai place să faci?

— Să călăresc.

— ?!

— Da, am călărit! Păi am făcut un film despre George Enescu, anul trecut, în perioada verii. Care a luat şi Marele premiu „Praga de Aur", la un Festival internaţional de filme muzicale. L-am văzut şi la televizor că l-au dat şi l-am văzut şi în culori, aşa cum a fost filmat, Ne-a invitat la televiziune, cu mămica şi cu tăticu şi l-am văzut acolo.

A venit la noi la şcoală o echipă şi a luat mai mulţi copii şi a filmat mai multe idei: cum fugi, cum miroşi o floare... Ei au derulat aceste imagini acolo, la televiziune şi aşa m-au ales pe mine. Ne-au dat telefon regizorii şi am plecat să facem filmul. Cu mama.

— Văd că e foarte greu să fii mama unui copil talentat. Cum o răsplăteşti?

— Toate spectacolele pe care le cînt şi le fac, le fac foarte frumos şi asta e răsplata. Şi cînd iau note bune la şcoală. Iau numai 9 şi 10. Mediile sînt numai de 10, vreţi să vi le arăt?

— Dan Claudiu, auzi mereu în jurul tău că eşti talentat, ştii ce este acela talent?

— A fi talentat înseamnă a face nişte lucruri pe care alţi copii nu le fac aşa de devreme. De exemplu, am învăţat cele şapte poziţii ale viorii într-un an în timp ce alţi copii le învaţă în 2-3-4 ani.

— Cu ce gînd pleci în Polonia, la Concursul „Wieniawski„?

— Să cînt frumos.

— Ne dai şi nouă un telefon cînd te întorci, să ne povesteşti cum a fost?

— Mama, notează tu numărul de telefon. Acum, pot să mă duc să mă culc?

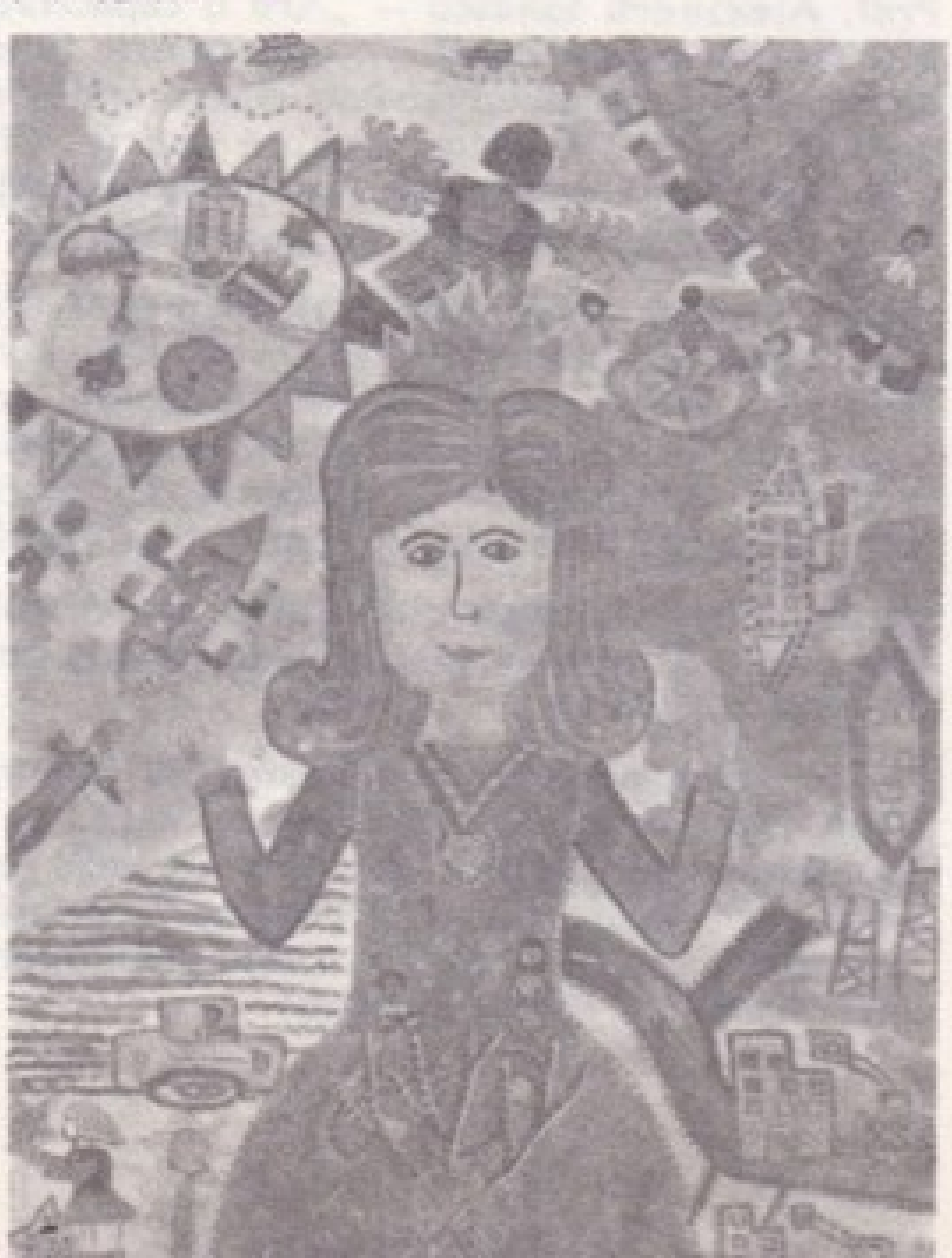

CHIPUL MAMEI
Hurloi Cristina
Lilieşti — Băicoi,
Prahova

CERCURI

Cercuri de lună,
Cercuri de soare
Cercuri de vis
Şi de-ntrebare

Sînt capetele copiilor
Cercuri de bucurie
Cercuri de răbdare
Pămîntul e plin de copii,
Cercuri de lumină
şi de mirare.

Ben Corina
Cl. a V-a Şc. gen. 87

ŢARA MEA

Seamănă cu mine ţara mea,
Seamănă cu fratele meu şi cu tine.
Seamănă cu jocul dintr-o stea
Ţara mea cu oameni şi albine!

Visez un pod de flori pînă la cuvinte
Pe care să alerg toată dimineaţa
Să te pot cînta, pămîntule părinte,
Să-ţi limpezesc cu cîntecul meu faţa!

De muguri s-a umplut toată grădina
Şi din pămînt ies pui de iarbă, temători
Veniţi! le strig, e Pace şi lumina
Ne învaţă zborul liber de cocori.

Elena-Maria Calisov
Cl. a III-a Şc. gen. 87

PĂMÎNTUL COPIILOR

Ce fel de oameni sînt aceia
care visează numai moarte?
acei ce fabrică războiul în eprubete,
pui de război, furnici atomice
cu etichete colorate?

Ce fel de oameni sînt aceia?
Au fost copii odată-n vreme
şi s-au jucat de-a porumbeii,
într-un oraş ori într-un sat?
Au fost vreodată tineri,
au fost vreodată vii,
sau poate au uitat?

Lăsaţi pămîntul liber de război
Lăsaţi pămîntul liber
Să înflorească-n noi!
Să zboare printre stele,
Ca stelele de viu.
Lăsaţi pămîntul liber pentru ciocîrlii!
O să-l păzim şi o să-l vindecăm
Cu inimile noastre, de copii.

Ben Corina
Cl. a V-a Şc. gen. 87

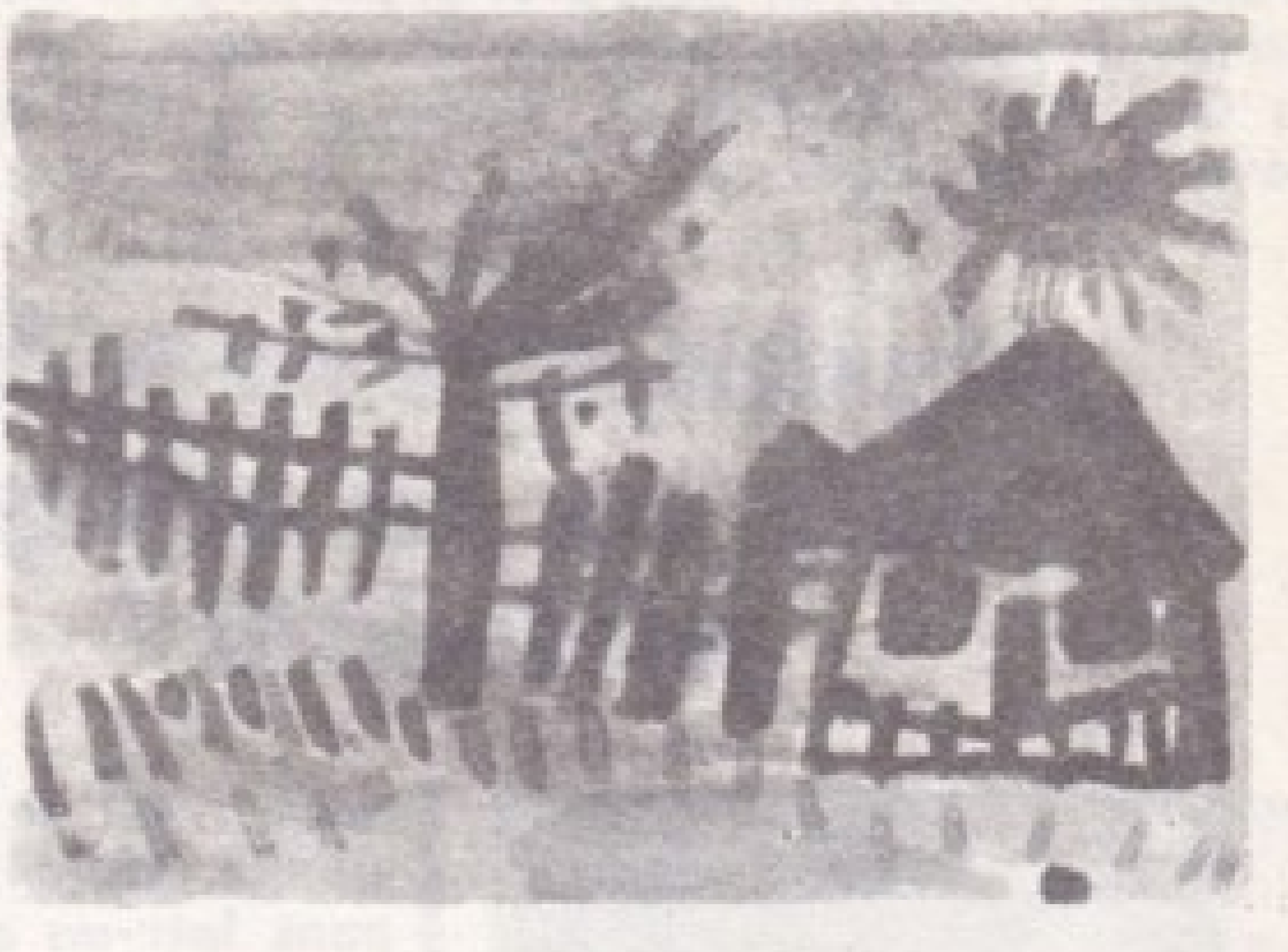

CASA MEA — Alecu Daniela — Dobrogostea, Argeş

BUNICA

Bunica seamănă cu roua,
Zboară prin cuvintele mele
Şi se întoarce mereu
În cuvintele sale, caravane
De fluturi. Bunica e oriunde,
În munţi şi în văi, în
Sămînţa ierbii şi în cîntecul apei.
E mare cît pămîntul şi cerul
La un loc, dar mai presus de toate
Bunica este cît cuprinde inima mea.

Daniela Cristea
Cl. a V-a Şc. gen. 87

AMINTIRE

Pe cînd eram un ţînc
Cu faţa de lapte
Îmi plăcea să mănînc
Mai ales mere coapte

Mă urcam şi-n pom
Şi mă făceam urs.
Din vecini, un om
Mormăia a rîs.

Şi aşa... cu urşii
Între zburătoare
Am crescut... vioaie
Şi destul de mare.

Elena-Maria Calisov
Cl. a III-a Şc. gen. 87

ALMANAHUL COPIILOR

Numele și prenumele: Moscaliuc Victor

Locul și data nașterii: București, 7 mai 1970

Familia: Cel mai mare dintre cei trei copii ai unui medic și o asistentă medicală din Piatra Neamț

Instrumentul: vioara, pe care a început s-o învețe la 5 ani, în orașul Cîmpeni, jud. Alba, unde lucrau atunci părinții.

Primul profesor: Gheorghe Bursz, de la Liceul de muzică din Cîmpeni.

Al doilea profesor: Titus Fluieraș de la Liceul de artă din Cluj-Napoca, unde Victor este elev în cls. a VII-a și unde, venind din Cîmpeni, a dat un examen special și a intrat direct în clasa a II-a.

Palmares: A cîntat la toate concursurile din liceu și la toate spectacolele elevilor din oraș, situîndu-se întotdeauna pe locuri fruntașe. În 1981, în clasa a VI-a, participă la un concurs pentru un loc de solist cu orchestră și îl cucerește. Participă la Suceava, la Concursul „Ciprian Porumbescu: în 1980 și 1981, după o severă preselecție.

„Muzica este ca o floare care nu se ofilește niciodată"

Pe Victor Moscaliuc l-am cunoscut în vacanța de vară. E un băiat cu ochii mari și adînci, interiorizați și aproape triști. Este foarte tăcut. Se exprimă cel mai bine în scris și, firește, cîntînd. La întrebările: **Ce înseamnă muzica pentru el?** și **De ce vrea să ajungă violonist?**, ne-a răspuns într-un extemporal-fulger de 5 minute. Îl reproducem:

„Pentru mine, muzica este o floare care nu se ofilește niciodată, un munte de sunete melodioase care stă cu vîrful neclintit spre nori. Ce frumos este să asculți niște sunete care se întrec unele pe altele! Muzica e o suliță care pătrunde în adîncul sufletului și astfel, capul, trupul, sufletul se simt apropiate de Univers, de oameni, lăsînd la o parte răul.

Eu aș vrea să devin violonist pentru că, pentru mine, e instrumentul cel mai plăcut și, cîntînd, mă simt într-o lume unde, toate gîndurile rele, supărările mor și astfel se deșteaptă toate bucuriile. Muzica nu moare niciodată. Spre muzică eu vreau să urc, tot mai sus, căci muzica este un Himalaya care nu se sfîrșește niciodată și este cu vîrful încununat de glorie".

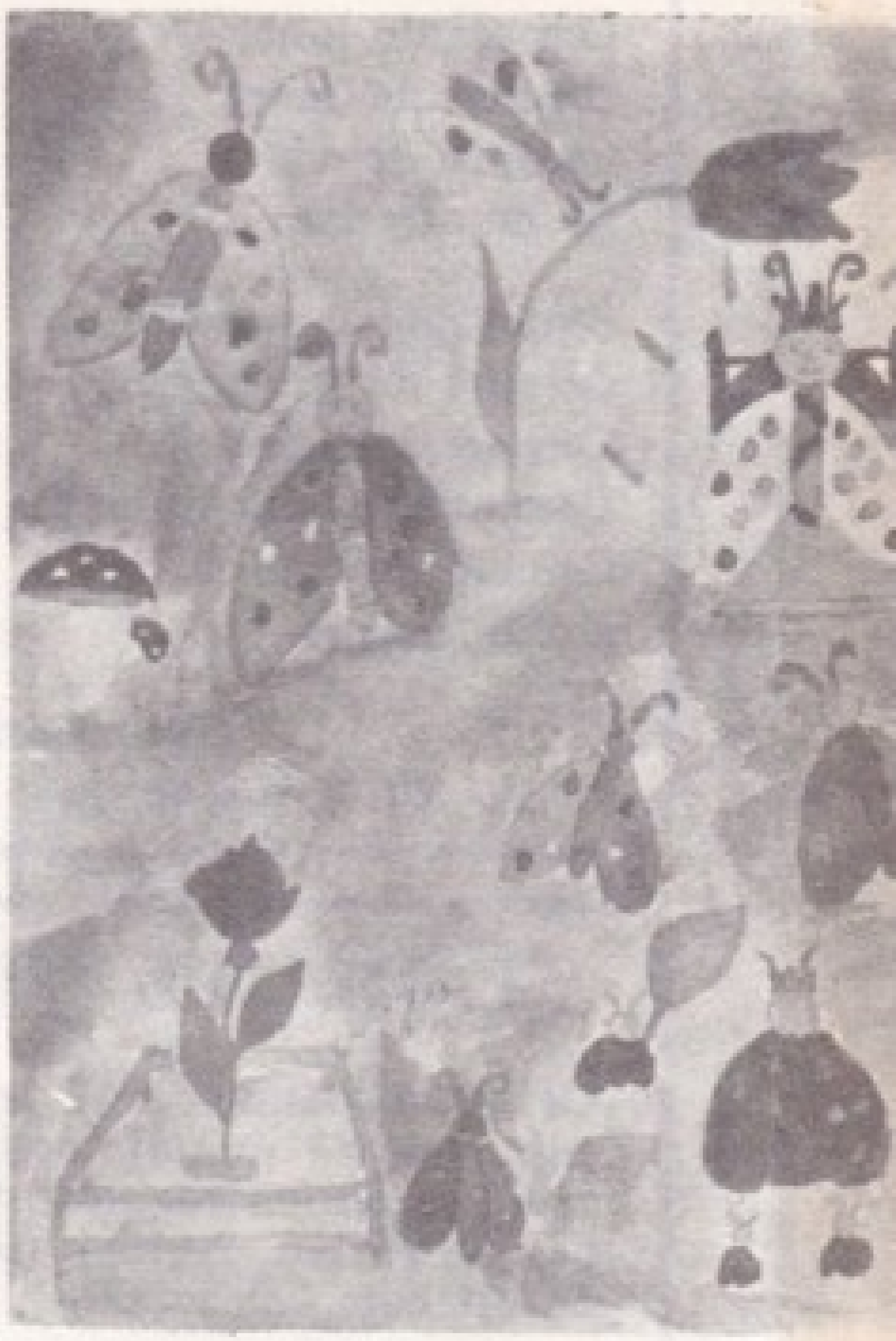

ÎMPĂRATUL FLORILOR

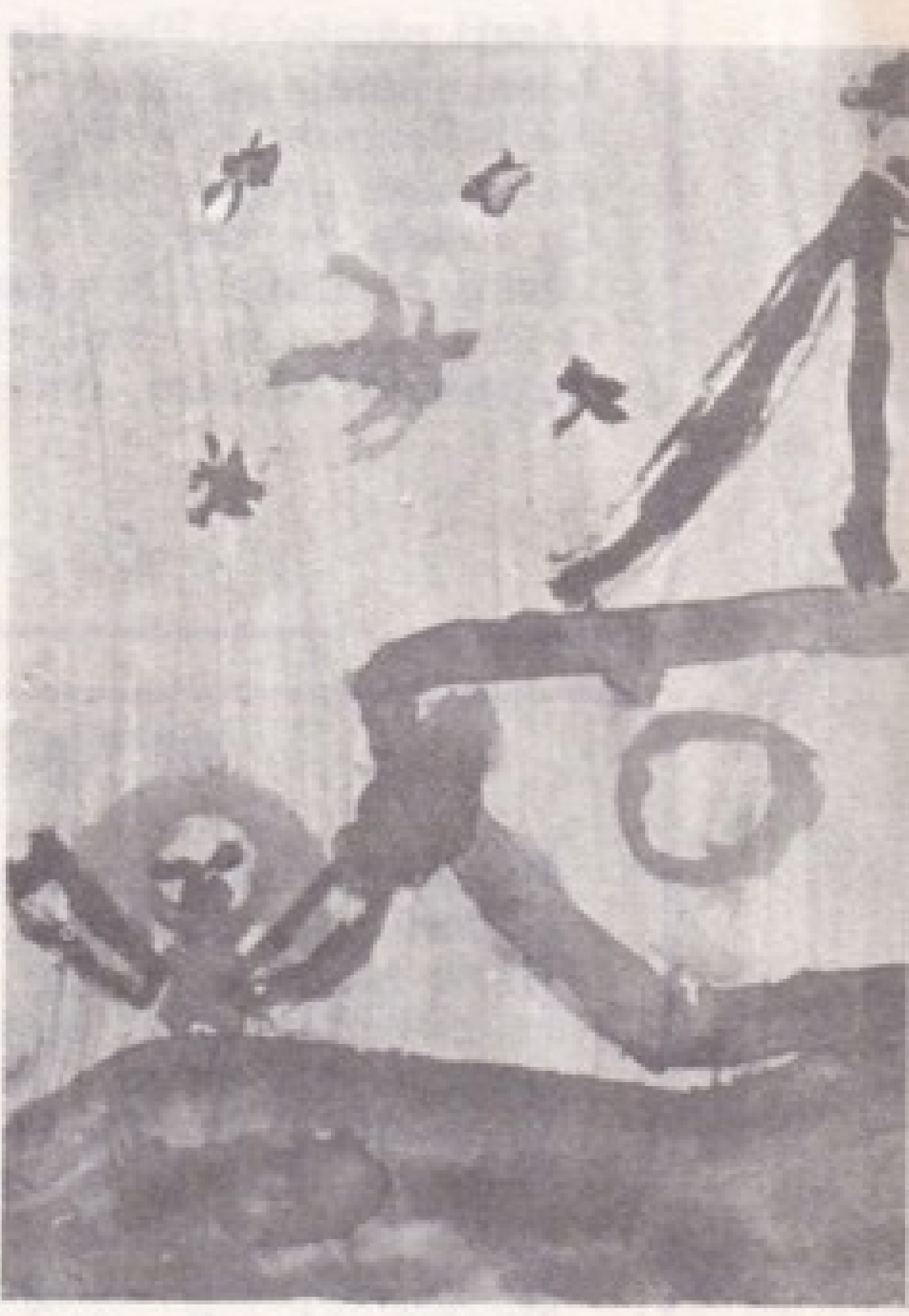

LA MARE — Întorsureanu Daniela

Păştină Ancuţa, Ocna Mureş

„Dacă aţi pleca să locuiţi pe Lună, ce-aţi lua cu voi de pe Pămînt? Şi pe cine? Ce-aţi construi acolo?

Un extemporal cu acest subiect, am propus, dragi copii, unor colegi de-ai voştri de generaţie — mai mici şi mai mărişori, din clasa a IV A şi a VIII E — de la Şcoala generală nr. 194 din Capitală, în ajunul sărbătorii de 1 Iunie 1982. O parte au fost publicate în suplimentul numărului 21 al revistei noastre (din 28 mai 1982), o parte la fel de interesante, n-au avut loc. Vă prezentăm doar cîteva dintre ele acum, la ceasul de lectură al vacanţei de iarnă 1983. Pentru că sînt pline de imaginaţie, de luciditate, de umor, de fantezie.

„Într-o zi de august am fost anunţaţi că vom merge pe Lună împreună cu clasa noastră. Mulţi dintre noi doream foarte mult să ajungem pe Luna strălucitoare pe care o vedem în fiecare seară de vară, stînd acolo sus de tot pe bolta cerească. Credeam că este doar o amăgire, dar cînd am văzut că oameni mari şi copii se pregătesc de plecare, mai m-am înviorat. În acele clipe îmi venea să iau cu mine toate rudele, deoarece toate îmi sînt dragi, dar nu se putea. Cînd am ajuns acolo, am fost îmbrăcat într-un costum greu care îmi apăsa pe umeri mai greu decît ghiozdanul de şcoală. După aceea mi-au pus pe cap o cască mare prin care venea oxigen. Toate mi s-au părut ciudate şi într-un fel foarte drăguţe. Făceam salturi uriaşe şi începusem să mă obişnuiesc cu peisajul. Dar, tocmai cînd să iau cu mine mai multe, multe roci ciudate pentru a le aduce pe Pămînt să le cercetăm, am fost rechemaţi la rachetă. Cînd am ajuns înapoi pe Pămînt, totul s-a risipit pentru că nu fusese decît un vis."

Tudor Mihail
cl. a IV-a

„Dacă aş putea să locuiesc pe Lună, mi-aş lua în primul rînd părinţii, pentru că singur nu cred că m-aş descurca. Şi pentru că, atunci cînd aş vedea peisajul acela fără pic de verdeaţă, mi-ar îngheţa sîngele de frică. Dar cînd ştiu că am pe cineva alături de mine, cu ajutorul uneltelor aduse de pe Pămînt, mi-aş construi în primul rînd o locuinţă cu tot felul de aparate, căci nu cred că este prea plăcut să stau în rachetă tot timpul. Pe urmă, mi-aş construi un „modul lunar" cu care să mă plimb pe Lună. Mi-aş construi şi un robot care să-mi ţină de urît şi să mă joc cu el. Aş mai încerca să fac o seră, cu plante vii şi verzi, căci doar cu pastile, hrană sintetică şi altele, cred că o să-mi vină rău. Şi dacă aş putea, aş face şi viaţa posibilă."

Diţescu Costin
cl. a IV-a.

ALMANAHUL COPIILOR

„Aş lua cu mine Copiii Lumii şi Lumina Soarelui. Aş mai lua cu mine ceva care ne-ar bucura pe noi, copiii: PACEA, simbolizată prin mulţi porumbei albi. Aş mai lua viaţa, zîmbetul, fericirea. Aş numi-o Planeta copiilor şi aş construi pe ea multe castele în care să locuiască ei."

Morariu Sebastian-Laurenţiu
cl a IV-a

„Cînd cresc mare, dacă o să mă duc pe Lună, voi lua de pe Pămînt tuburi de oxigen şi apă. Aer voi lua, pentru că pe Lună nu este, iar apă voi lua ca să ud solul lunar pentru ca toţi pămîntenii care se vor mai duce acolo să fie întîmpinaţi cu flori.

Iar ca fiinţe, voi lua pe Victor şi un cîine. Pe Victor îl iau pentru că sîntem fraţi şi ne vom aventura pe Lună ca să cunoaştem, iar cîinele va fi prietenul nostru". (Această compunere ne-a fost trimisă, după apariţia revistei, de micuţul **Cezar Moscaliuc**, cl-a II-a Şcoala generală nr. 2, Piatra Neamţ)

„Dacă ar fi să trăiesc pe Lună aş lua, cred, tot ceea ce are mai bun, mai frumos şi mai pur Lumea. Aş duce acolo frumosul peisaj pămîntean prin aclimatizarea plantelor. Dacă ar fi să plec singur, n-aş pleca, deoarece m-am obişnuit să trăiesc în mijlocul multor copii şi oameni mari. Aş construi acolo aerodroame pentru vehicule spaţiale, aş construi locuinţe cît mai confortabile, spaţioase, însoţite de multă vegetaţie controlată de computere. Iar individul care ar încerca să rupă o floare va fi aspru pedepsit. Munţilor le voi schimba numele, după faimoşii savanţi ai omenirii, iar pe cel mai înalt munte voi ancora steagul păcii alături de însemnul vieţii: Soarele. Voi construi generatoare de aer care să facă în aşa fel încît să se poată respira în voie, fără tuburi de oxigen. Aş transforma deşerturile Lunii în adevărate mări cu apă, deoarece apa este vie (ca'n poveşti).

Acesta este visul unui copil din România, care se bucură de o copilărie frumoasă".

Dinu Gioni Marian, cl a VIII-a

„În primul rînd eu nu aş vrea să plec pe Lună şi asta nu pentru că aş fi un reacţionar, un răuvoitor al progresului. Nu, categoric nu. Însă nu înţeleg de ce să părăsesc un univers abia început, un univers neterminat, ca să mă apuc de ceva nou. E drept, visul de a cuceri spaţiul, de a stăpîni imensa mare galactică e înălţător şi frumos, ba imprimă chiar cele mai nobile şi mai curate aspiraţii ale omului. Însă mai sînt destule de terminat pe bătrîna Terra.

Eu iubesc soarele, iarba, cerul, albastrul mării şi galbenul toamnei, mă simt prea legat de oameni, de viaţa cotidiană, de nimicurile astea mărunte ale vieţii. Nu cred că sînt un om modern, ci din contră, un visător, un îndrăgostit de trecut, de istorie. Iubesc castelele Spaniei, viaţa medievală engleză, îl iubesc pe „le petit tandu" al Franţei, într-un cuvînt simt că toată Istoria lumii face parte din mine. Vedeţi, eu cred că nimic nu este mai frumos decît un petic de cer albastru, un colţ de natură înverzită şi un „strop" de cîntec care să-ţi mîngîie auzul. Lumea de aici, de pe pămînt, e prea frumoasă şi prea bună pentru ca eu, un simplu om, s-o părăsesc, să mă despart de ea. Şi mă rog, pentru ce să părăsesc această lume a mea, a vieţii şi a fericirii mele? Pentru o lume efemeră, pentru un vis care poate că nu va prinde viaţă? O, nu, mulţumesc, prefer să rămîn pe această planetă bătrînă şi demodată, dar a noastră, a oamenilor. Îmi rotesc ochii prin lume şi văd nefericire, bombe şi foame! Dacă le-aş părăsi, m-aş mai numi eu om? Nu, cu siguranţă aş fi un laş, un „savant" care şi-a uitat menirea şi datoria faţă de oameni.

La naiba cu stelele şi cu Luna! Ce pot găsi pe solul nisipos de pe Lună? Tăcere, plictiseală, întuneric. Cum pot fi atît de naivi oamenii ca să se lase înşelaţi de aceste lucruri uscate, lipsite de orice semnificaţii?

Frumuseţea trebuie căutată pe pămînt, aici, printre noi. Dragostea, viaţa, arta, munca, natura, iată credinţa mea. Visurile despre cucerirea spaţiului sînt frumoase şi bune, dar trebuie păstrate pentru viitor. Deocamdată, lumea de pe Terra se confruntă cu probleme grave. Inflaţia, criza economică, înarmarea, violenţa sînt numai cîteva din racilele Pămîntului. Locul oamenilor este pe Terra. Numai aici viaţa lor este cu adevărat viaţă. Luna poate aştepta, popoarele Africii, nu. Eu mă mir cum oamenii pot să se gîndească la stele atunci cînd pe pămînt domneşte foamea?!

Aşadar, eu rămîn pe pămînt. Prefer să mă plimb cu prietena mea Paula, să-mi fac antrenamentul la atletism, să mă uit la televizor, să miros florile, să mă înfurii că a pierdut Steaua şi să mă entuziasmez cînd o ascult pe Nicole cu frumosul ei cîntec-argument pentru pace".

Protopopescu Valentin
Evald cl a VIII-a

„Aş construi instituţii în care oamenii să ajungă a învinge boli de orice natură, să învingă timpul, să aducă nemurirea. Şi alături de aceste instituţii aş construi nesfîrşite grădini care să o întreacă pe cea de la Versailles. Şi poate că aşa aş face pe orice planetă din univers, pînă cînd voi întîlni pe alţi oameni care, poate, vor face ca mine, voi construi, voi zidi, voi ridica, voi aduce viaţa în univers."

Moşoia Monica, cl. a VIII-a

„M-aş îmbrăca într-o rochie albă, pe umeri mi-aş pune porumbei albi sau albatroşi, în păr mi-aş prinde un buchet de toporaşi, în mînă aş ţine un buchet mare de maci, albăstrele şi spice de grîu. Nu vreau să călătoresc cu o rachetă, ci cu o barcă în care să aud fremătînd marea. Aş încerca să-i învăţ pe oameni să urască minciuna, să iubească munca, viaţa. Cu mine aş duce toate anotimpurile, aerul care „nicăieri nu este mai dulce" ca aici. Nu mă duc să distrug, ci să uit acea atmosferă a marilor oraşe, unde zgomotul şi poluarea domnesc."

Neaga Dana, cl. a VIII-a

„Eu voi construi în primul rînd o cupolă gigantică sub care să fie adăpostite toate vietăţile şi plantele aduse de pe Pămînt, dacă pînă atunci ştiinţa nu va găsi o modalitate de a transforma satelitul pustiu într-un satelit verde, satelit care să vibreze de pulsul vieţii, de bucuria naşterii sale. Apoi, voi construi clădiri nu prea înalte, camuflate de relieful lunar pentru a nu distruge, totuşi, „farmecul" ce este dat chiar de acele pietre puse la voia întîmplării prin nisipul fin, prin praful lunar. Sau poate că aş construi clădiri înalte, semeţe, menite să înfrunte toate vitregiile şi vechile legi ale fizicii şi chimiei".

Satmari Florin, cl. a VIII-a

„Dacă vreodată mi-aş îndrepta paşii spre alt pămînt, în primul rînd mi-aş lua cu mine familia, colegii, profesorii şi aş lua încă anumiţi oameni din această lume. De ce? Este o întrebare la care se pot da multe răspunsuri, dar adevăratul răspuns este în inima şi sufletul meu. Aş lua cu mine pe Lună şi „Cenaclul Flacăra", împreună cu Adrian Păunescu. Iubesc „Cenaclul Flacăra", iubesc cîntecele lor, îi iubesc pe aceşti oameni care spun în cîntecele lor tot ceea ce simt. „Viaţa noastră unde e, viaţa noastră, ce-aţi făcut cu ea?!".

Zamfir Amelia cl. a VIII-a

„Totuşi, cred că dacă în caz de forţă majoră ar trebui să plec pe Lună, mi-aş lua cu mine pe fiinţa cea mai dragă, cu sfaturile ei bune şi înţelepte, cu inima caldă şi bună, mereu alături de noi toţi, care indiferent de vîrstă, că sîntem de-o şchioapă ori sîntem maturi, o considerăm tot mamă".

Bălăceanu Bogdan, cl. a VIII-a

„Aş dori să nu fie aşa înghesuială de blocuri, uzine şi fabrici ca pe Pămînt, ci din contră, să fie foarte mult spaţiu verde. Şi aş mai construi metrou aerian şi subteran care să meargă cu viteza vîntului".

Ştefan Diana, cl. a VIII-a

Pagini realizate de
TANIA RADU ■
CICI IORDACHE ■

GÎND LA GÎND

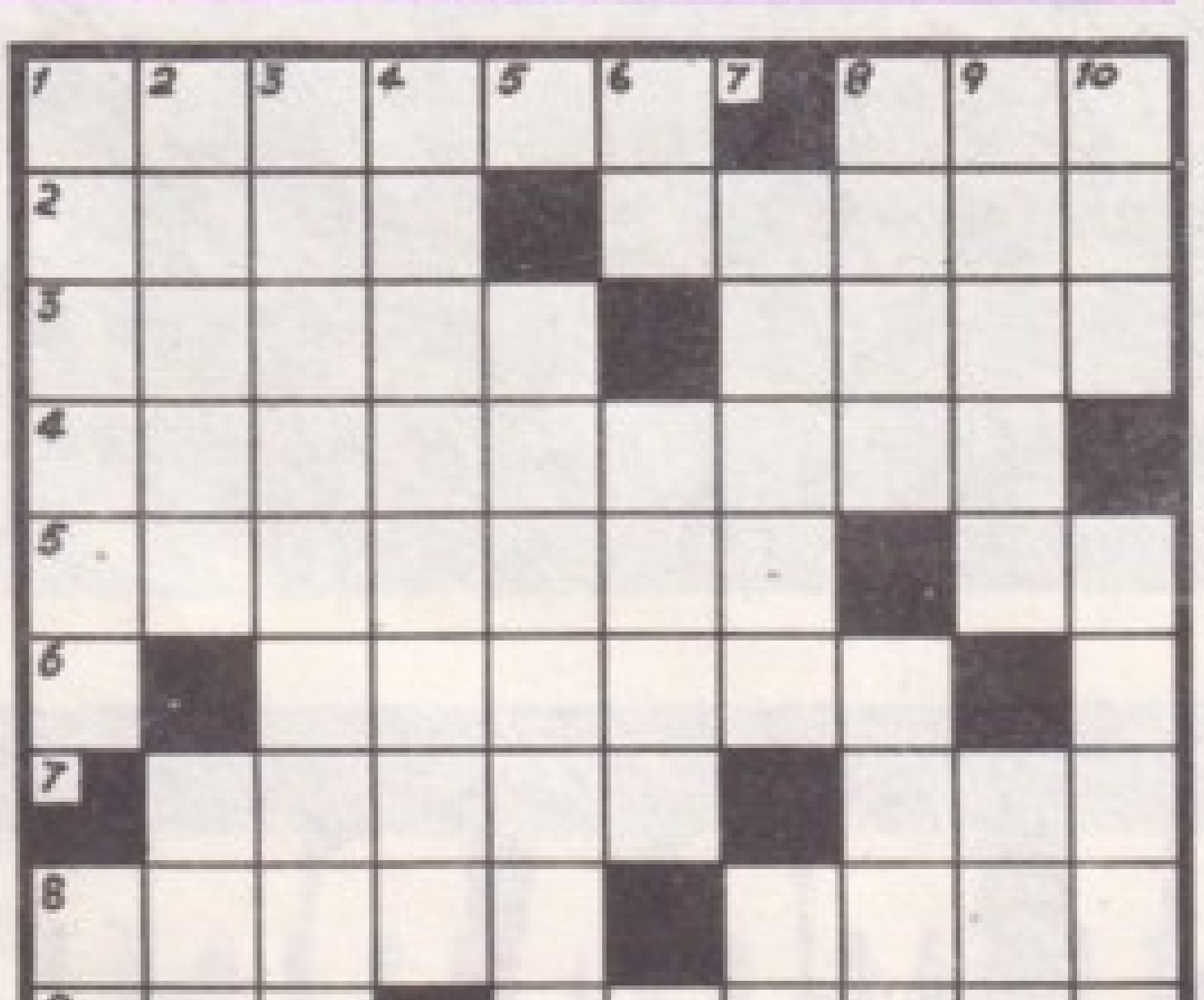

ORIZONTAL: 1) Oameni duri — Una cu pămîntul. 2) Varietate de tobă — Susţine moralul. 3) Trecuţi cu buretele — A la grec. 4) Boala somnului. 5) Pîinea tocilarilor (pl.) — Nap... gol ! 6) Fluviu în ceaţă. 7) La o gură spartă — E cu ochi şi cu sprîncene. 8) Îmbracă haina pe dos — Un pahar în sănătatea cuiva (pl.). 9) Spală în albie — Nevoi de consum (sing.). 10) Cu rol de îndrumător — Colectivă harnică.

VERTICAL: 1) Îmbrăcată sumar — Val de căldură. 2) Praf şi pulbere — Din fire... aventuroasă. 3) Totală lipsă de cultură. 4) O ţin într-o bătaie. 5) Publicul de la oraş. 6) În piept şi peste piept ! — Poartă canadiene la canotaj — Debut în public ! 7) Îşi deapănă... ghemul — Dop de saca. 8) Locul unei aşezări domneşti — Dau naştere la o penetraţie. 9) Mai marele marinarilor — Varietat de anin. 10) Luat de picior — Dă şi ea din ce-i pică.

Dicţionar : ERIE.

LIVIU POPESCU – CRAIOVA ■

După cum se vede, munca pe lac nu e chiar ușoară...

FANNY ȘI TOADERE

BĂLOSU

Mărturisesc cinstit că pe eroina acestui interviu am cunoscut-o intimplător in urmă cu cîțiva ani. Fiind la Buziaș, un amic, știindu-mi gustul pentru bucatele pescărești, m-a invitat la o crescătorie aflată nici la 10 km.

Întii am cunoscut-o pe eroină. Ba mint. Mai intii pe soțul ei. Dar asta n-are nici o importanță. În seara aceea, deci intr-o superbă seară de toamnă, totul m-a fascinat : bucatele, amfitrionii, atmosfera și, mai presus de toate, faptul că s-a vorbit numai de pește. Am aflat lucruri interesante despre pești, minunindu-mă mai ales minunata viață a țiparului. Dar, sincer să fiu, ea, gazda, m-a surprins mai intii prin ținuta vestimentară, apoi cu știința de-a prepara bucatele, pe urmă cu graiul ei deosebit (e la origine nemțoaică), pentru ca să mă uluiască cu dragostea pentru meseria pe care o face. Iubește aceste viețuitoare ale apelor mai presus de orice, fiind capabilă de sacrificii, pe care chiar le-a și făcut. Am intilnit in viața mea mulți oameni pasionați, dar mărturisesc că îndrăgostiți de pește nu prea am văzut. Pescarii din deltă fac meseria, aș zice, ereditar, cei amatori stau pe lac din pasiune și mai puțin din dragoste pentru pește, in timp ce Fany Bălosu este fascinată și subjugată de ei. Îi îngrijește și-i alintă cu o tandrețe ieșită din comun.

Atunci n-am luat nici o insemnare, așteptind alt moment, care avea să vină in această toamnă.

— Deci, stimată tovarășă Bălosu, vorba proverbului, munte cu munte se intilnește, dar... Iată-mă gata să ascult povestea vieții și muncii dumneavoastră. Dacă bine-mi amintesc, ați avut o viață plină de meandre, pe care ați reușit să o străbateți, datorită unei structuri deosebite care vă definește personalitatea.

— După cum se poate remarca, nu vorbesc prea bine românește, cu toate că sint născută pe aceste meleaguri bănățene. Fiind de origine germană, de mic copil am vorbit nemțește, cu toate că și româna am vorbit-o deopotrivă. Dar știți cum e cu limba maternă, lasă o puternică amprentă dacă nu a existat o preocupare serioasă pentru anihilarea influențelor. Și după cum se vede, la mine nu a existat. Tatăl meu era agronom și a avut o gospodărie frumoasă dar și o viață zbuciumată. Eu, cum este lesne de ințeles, am avut o copilărie fericită, fiind trimisă chiar și la Notre Dame pentru a căpăta o educație mai aleasă, tatăl meu iubindu-mă ca pe ochii săi. Totul decurgea normal și aparent mulțumitor pentru viitorul meu, cind am primit vestea aceea ingrozitoare. Tata a fost omorit și aruncat in fintină. Spre regretul meu nici pină astăzi criminalul nu a fost găsit, dar parafrazindu-l pe Mihai Pelin, ii doresc criminalului să nu aibă liniște cel puțin, pină cind eu, fiica lui, a defunctului, n-am să-i iert crima. Cum era și firesc, am întrerupt studiile și alături de mama am avut grijă de gospodărie. Cind totul părea din nou normal,

Anul acesta recolta de peşte a fost bună...

FANNY ŞI TOADERE BĂLOSU

a căzut pe capul nostru al doilea trăsnet. Am fost obligaţi să părăsim locurile natale. Totul trebuia să se desfăşoare rapid. Acest al doilea eveniment tragic din viaţă nu doresc să-l mai comentez, nu din alt motiv, dar nu am putere.

Şi brusc, Fany Bălosu începe să plîngă în hohote profunde şi reţinute. Mărturisesc cinstit că numai într-o asemenea postură nu o vedeam. Îmi dau seama că nu am de făcut altceva decît să tac, deoarece amintirile triste şi amare i-au învins dîrzenia. Poţi oare comanda sufletului să stea smirnă ? Motiv pentru care aştept ca femeia din faţa mea să-şi recapete aura bărbătească, care-i şade de minune, pentru a continua interviul.

— ...Şi aţi ajuns la Feteşti unde, expresia vă aparţine, cerul şi pămîntul erau ale dumneavoastră. După cîte ştiu, nici în Timiş, nici în Bărăgan, ca să zic aşa, peştele nu e la el acasă. De unde pasiunea pentru el ?

— Dar grăbit mai sînteţi. Înainte de peşte să vorbim de Toadere.

Şi din nou sînt obligat să mă opresc pentru a vă spune că Toadere este soţul ei, că de fapt îl cheamă Toader. Dumneaei nu-i spune decît Toadere. Cum nu este frază în care să nu fie pomenit, m-am gîndit ca din toate cuvintele pe care le pronunţă greşit, numai acest substantiv propriu să-l transcriu aşa cum îl exprimă Fany Bălosu.

După patru ani de muncă grea, presărată cu multe neajunsuri şi decepţii, mi-a apărut în cale Toadere. De cum l-am văzut, mi-am pierdut capul. Dar nu i-am spus. Am vorbit, l-am cercetat, l-am iscodit. Mi-era teamă să nu fiu prada încă a unei decepţii. Doamne, cît de frumos era şi ce suflet minunat are. Ne-am luat. Nu am greşit, căci fără el cine ştie care ar fi fost viaţa mea. Şi atunci cînd ne-am mai aşezat, mi-am adus aminte de dragostea mea pentru peşti. Mai bine spus, de fascinaţia care m-a cuprins cînd eram mică şi i-am văzut în apă. Nu realizam ce se întîmplă cu ei, şi eram tentată să-i scot pentru a nu se îneca. La Giurgeni am cunoscut pe Moş Patap, un lipovean care vindea peşte şi de care mă apropiasem tot din dorinţa de a afla lucruri cît mai multe. Concomitent am început să citesc, dar slova tipărită nu mă fascina ca poveştile bătrînului meu prieten.

DIN VIAŢA PEŞTILOR

CALCANII ŞI CAMBULELE au înfăţişarea de peşti plaţi, binecunoscută, abia la maturitate ! În tinereţe au aspectul peştilor obişnuiţi, cu corpul fusiform. Am crede că spatele lor este partea cu cei doi ochi, de deasupra, şi partea ventrală cea pe care se sprijină — în realitate acestea corespund flancului stîng, respectiv flancului drept, şi aşa numai putem preciza înotătoarele, dorsală şi ventrală !

CALCANII provoacă un nor de nisip în apă cînd se aşază într-un loc de odihnă. La depunerea nisipului, peştele rămîne acoperit, practic aproape imposibil de observat.

ÎN ORDINUL INIOMES sînt grupaţi peştii-lanternă ; sînt peşti oceanici, cu reflexe argintii, prevăzuţi cu ochi mari şi organe luminiscente situate în diverse zone ale corpului. Îi uneşte în special caracteristica de mare lăcomie, rapacitatea.

ŢIGANUŞUL are o particularitate cvasiunică printre peştii de apă dulce: înotătoarele ventrale se mişcă ca picioarele unui căţeluş, cu mişcări asimetrice, opuse, în aşa fel încît dă impresia de mers terestru ; trăieşte în România, Austria şi Ungaria.

PEŞTII LYOMERI sînt unii din cei mai extrordinari şi mai ciudaţi peşti cunoscuţi, peşti adaptaţi zonei abisale dincolo de posibilităţile de pătrundere a luminii. Sînt (fie) anghiliformi, cu vestigii (urme) de ochi şi şi-au dezvoltat o gură monstruoasă, enormă şi un stomac atît de elastic încît pot înghiţi peşti mai lungi decît ei, victima ajungînd îndoită în corpul călăului ei ! Totuşi, lăcomia aceasta este accidentală : să nu uităm că prada e prinsă pe întuneric absolut !

CEL MAI MARE PEŞTE DE APĂ DULCE cunoscut este peştele Arapaima — uriaş, sau „piracucu“ din Brazilia şi Guyana, care măsoară pînă la 5 metri.

De la Moş Patap am aflat că ei, peştii, sint muzicali. Crapii, îmi spunea moşul, aparent dorm pe fundul lacului, cind aud însă o melodie sint capabili de salturi şi piruete care nu înseamnă altceva decit bucuria ascultării unei partituri muzicale. Sigur că într-o crescătorie este mai greu de arătat, dar există peşti care deosebesc prietenul de duşman, fiind capabili să mănînce din mina celui pe care-l recunosc drept prieten. Nu mai vorbesc cit de răbdători sint. Lipsa de mincare o primesc cu resemnare. Mai arătaţi-mi o vietate care atunci cind nu are mincare stă liniştită. Şi atunci m-am hotărît : crescătoare de peşti mă fac. Şi m-am făcut. Am venit înapoi, cu Toadere, pe dragile mele plaiuri bănăţene. Nu am găsit post. Atunci am intrat la o crescătorie ca portăreasă, iar Toadere contabil. Eram o portăreasă de toată frumuseţea. Cînd mă căutau, numai la poartă nu eram. Locul meu era pe eleştee, la prietenii mei. Nici astăzi nu ştiu cum de nu m-au dat afară. Şi încet-încet am ajuns împreună cu Toadere să conducem o crescătorie de peşti aflată la 15 km de Timişoara, crescătorie care se întinde pe o suprafaţă de 100 hectare.

— Ştiu că faceţi totul din pasiune, şi acolo unde este pasiune, nimic nu este greu. Dar tot nu pot să nu vă întreb cit de grea vă este viaţa ?

— Crescătorul de peşte duce o viaţă dură. În primul rînd apa cere sacrificii şi o rezistenţă fizică deosebită. Reumatismul se instalează de urgenţă. Munca începe odată cu lumina şi se termină mult după lăsarea întunericului. Zilnic trebuie să-ţi arunci un ochi pe fiecare eleşteu. Ştiţi ce înseamnă asta ? Recoltatul se face numai citeva luni pe an, dar grijile şi nevoile peştelui sint tot anul. Acum terminăm recoltatul şi începem munca la puiet. Tot timpul stai cu miinile în apă. Fără dragoste pentru peşti nu merge.

— Mi se pare un paradox în viaţa şi activitatea dumneavoastră. Iubiţi peştele, apoi îl sacrificaţi. Nu vă este milă ?

— Într-o crescătorie sint şi lacrimi, nu numai flori. Eu nu sint absurdă. Iubesc peştele, dar îmi dau seama că este vorba de o crescătorie şi bucurie mai mare pentru mine nu este decit atunci cind aud că la Timişoara este peşte şi lumea îi apreciază gustul. Nu uitaţi că pentru a fi gustos, peştele de crescătorie cere o anumită ştiinţă a furajării.

— Vizitindu-vă pentru a treia oară, îmi dau seama că într-un fel viaţa dumneavoastră seamănă cu viaţa din piesa „Jocul de-a vacanţa". Nu aveţi telefon, radio şi televizorul nu vă folosesc, fiind mai tot timpul pe lac, poştaşul nu prea vă aduce ziare şi aşa cum aveam să constat, cu toate că atit cei din Buziaş, cit şi cei din Timişoara, trec prin faţa crescătoriei, nu prea opresc aici. Aveţi o casă la Timişoara unde nu călcaţi cu lunile, zilele singurătăţii nu vă înspăimîntă ?

— În piesa de care vorbiţi, lucrurile erau puţin altfel. Eu citesc literatură, iar Toadere, reprezentantul meu, este mereu plecat şi deci mai aflu cite ceva. Peştii însă nu-i părăsesc, deoarece nici tata nu părăsea ogorul. Munca noastră cere sacrificii. Nu uitaţi că peştii se pot şi îmbolnăvi, mai ales acum, cu apele poluate. Vă daţi seama ce înseamnă peşte bolnav într-un eleşteu ? Muncă de Sisif. Bucată cu bucată trebuie transbordată în lacul cu apă sănătoasă. Am trăit o asemenea nenorocire în urmă cu ani, şi nu mai vreau să se repete.

— Ce s-a întîmplat ?

— Aşa cum v-am mai spus, nu-mi iau concedii, nu prea părăsesc acest birlog. Acum citiva ani am fost plecată peste hotare. Pe Toadere l-am lăsat în grija peştilor, iar pe peşti în grija lui Toadere. Ţineam legătura telefonică. Eram mulţumită. Dar cum se pare că eu am un anumit destin, primesc un telefon cu care prilej aflu că Toadere nu prea se simte bine, iar peştii sint bolnavi. Nu mi-a mai trebuit nimic. Am venit val-vîrtej acasă. Pînă la urmă lucrurile s-au aranjat.

— Viaţa dumneavoastră se desfăşoară pe lac sau pe malul lacului. Lucraţi cot la cot cu ceilalţi încadraţi, nu vă prevalaţi de faptul că sinteţi femeie sau şefă. Dacă într-o zi, haideţi să visăm puţin la peştele de aur

ANUMIŢI MORMYRIZI, cum ar fi peştele suyo posedă un organ electric pereche de o parte şi de alta a cozii, capabil să provoace o uşoară comoţie celui care-l atacă. Specie, ce trăieşte în Nil, era adorată de vechii egipteni fiind chiar reprezentată pe monumentele lor.

O RUDĂ A ŞTIUCII, „The Blackish" din Siberia şi Alaska, de o remarcabilă vitalitate. e capabil să supravieţuiască unei congelări de mai multe săptamini.

PRINTRE VICTIMELE ŞTIUCII se numără broaşte, şerpi, propriile rubedenii şi chiar păsări acvatice. În „Instantanee din viaţa animalelor" Ionel Pop citează chiar o rîndunică. Atacă uneori chiar omul : Poate atinge 1,20 m şi cintări 40 kg ! Există în marile lacuri americane şi o ştiucă numită muskellunge care la 40 kg poate măsura 1,80 m. !

UN MIJLOC de apărare original : peştele mbu, din familia tetraodontidae, din apele dulci africane, are particularitatea că se poate umfla cu aer, căpătind o înfăţişare specifică foarte amuzantă ! Astfel poate pluti la suprafaţă şi devine greu de atacat !

PEŞTII-GLOB sau peştii-minge sint peşti marini, în general cu ţepi pe corp fără solzi ; ca mijloc de apărare ei se pot umfla înghiţind aer şi astfel plutesc la suprafaţă, cu burta în sus. Japonezii îi usucă şi fabrică din ei lampioane !

PEŞTELE-LUNĂ propriu-zis are corpul circular (semilunar) el poate atinge 2 metri diametru şi o tonă greutate. Foarte prolific, depune uneori peste 300 milioane de icre, care sint, din păcate, hrana altor peşti în proporţie de peste 93% !

PEŞTELE-LUNĂ-TRUNCHIAT cu corpul relativ alungit are extremitatea posterioară terminată brusc, fără înotătoare propriu-zis, de parcă ar fi retezată ! Şi-a căpătat în decursul unei lungi evoluţii această conformaţie, specifică mediului ambiant.

PEŞTII-ARBALETIERI sau peşti cu detentă îşi datorează numele celor trei ţepi dorsali. Un mecanism osteo-articular, comandat nervos, permite la doi dintre ei să-l menţină întins şi să-l împingă, ofensiv, înainte

→

FANNY ŞI TOADERE BĂLOSU

Acesta-i Toadere

din superba poveşte a lui Andersen, v-ar apărea şi v-ar spune : Fany Bălosu, pentru sufletul tău bun, pentru dragostea care ne-o porţi, pentru tot ce faci pentru noi, spune trei dorinţe, care ar fi acestea ?

— Toadere să fie sănătos ; să mai muncim împreună foarte mulţi ani ; să nu plecăm niciodată de aici.

Şi a început să plîngă, puternic şi în rafale. Din nou mă simt obligat să deschid o paranteză pentru a arăta că Toadere, omul care pentru Fany Bălosu a însemnat totul, care cu tact şi dragoste s-a dat un pas înapoi pentru a o lăsa pe ea, pe soţia lui, să conducă şi să îngrijească peştele, este acum bolnav. Anul trecut a fost operat, dar binefacerile intervenţiei chirurgicale nu au început să se arate, în ciuda faptului că a curs amar de vreme. Ţinuta i-a rămas aceeaşi, pasul însă şi-a redus ritmul. Îngrijorarea i se citeşte pe faţă. În discuţia pe care am purtat-o cu soţia lui, aceasta se întreba cu reproş dacă o vină nu poartă şi ea, obligîndu-l pe Toadere să stea luni în şir la crescătorie, cînd la Timişoara îi aşteaptă o casă sănătoasă, prieteni şi viaţă culturală. Şi din nou plînsul îi cuprinde firea.

— După cum mi-aţi mărturisit, multe nopţi le petreceţi singură în acest loc pustiu, care într-un fel se află la răscruce de vînturi. Nu vă cuprinde frica în nopţile lungi de iarnă ?

— Atîta vreme cît sînt lîngă peşti, nu-mi este frică de nimeni. Să nu rîdeţi, dar trăiesc cu certitudinea că atunci cînd aş fi în pericol, peştii vor fi marii mei apărători. Lăsaţi-mă să visez...

— Mi-aţi mărturisit că pe Toadere l-aţi luat pentru frumuseţea sa interioară, dar şi pentru cea exterioară. Soţul s-a plimbat mai mult şi, cum singură aţi mărturisit, succesele nu prea l-au ocolit. Toată ziua purtaţi o vestimentaţie adecvată muncii pe lac şi, dacă-mi daţi voie, o voi descrie : pantaloni albaştri, cizme roşii de cauciuc pînă dincolo de genunchi, bluză de bumbac mai puţin definită cromatic. Iar pe cap un fel de pălărioară cu

pe cel de-al treilea, întocmai ca la o arbaletă ! Mecanismul descris este un procedeu de apărare care rareori serveşte la procurarea hranei.

PEŞTELE-PESCAR are o adevărată undiţă pe capul plat, enorm, prevăzut cu o gură monstruoasă ! Este o ţepuşă mobilă, avînd la capăt un petic de piele servind ca momeală ; alte bucăţi de piele camuflează „monstrul", ascuns la pîndă în cîte o crevasă, printre stînci. Atingerea „fanioanelor" de piele declanşează deschiderea gurii enorme care apucă prada împreună cu o apreciabilă cantitate de apă !

HYPOTREMELE sînt, în apele Mării Negre, prezente prin vulpile şi pisicile de mare ; au corpul turtit dorso-ventral, pectorale enorme, formînd două mari plăci triunghiulare, fantele branhiale şi gura se găsesc pe suprafaţa inferioară. Înapoia ochilor au 2 pori care asigură circulaţia apei cînd, peştele fiind pe nisip, calea bucală este închisă. Ar fi mai periculoase decît rechinii dacă ar vina la suprafaţă !

PEŞTELE-FIERĂSTRĂU şi chitara-de-mare avînd corpul turtit incomplet şi pectoralele încă precis delimitate, de dimensiuni relativ obişnuite, ilustrează foarte bine, ca şi o verigă intermediară, modul în care treptat, s-a ajuns la actuala formă a pisicii-de-mare plecînd de la morfologia rechinului clasic.

PRINTRE RECHINI, speciile genului Squales posedă cîte o ţepuşă înaintea primei şi respectiv celei de-a doua înotătoare dorsale ; acestea prezintă cîte o glandă ce secretă o otravă puternică, întregul „armament" provocînd răni foarte dureroase !

PELOR-UL FILAMENTOS este un peşte pe care atîrnă fîşii din propria piele, ajutîndu-l să semene cu un pachet de alge şi reuşind astfel un camuflaj perfect.

PRINTRE SCLEROPARIDE (ordin ce cuprinde rascasele sau porcii-de-mare, prezente şi în Marea Neagră) se află peştii Pierois din Pacificul tropical. Aceştia au ţepi foarte lungi, pectorale enorme, o curioasă coloraţie dungată — au aspectul unei corăbii cu toate pînzele sus, sau al unui arici — toate acestea ajutîndu-l să se camufleze printre pietre şi corali. Sînt veninoşi, producînd

borurile lăsate peste ochi, probabil pentru a vă apăra de soare. Munca grea şi-a spus cuvîntul şi asupra ţinutei şi a mersului : paşii sînt cam depărtaţi, parcă căutînd contrabalansarea unei greutăţi imaginare, iar miinile le purtaţi puţin depărtate de corp, ţinută caracteristică celor care fac mult sport. Asta nu înseamnă că în clipa cînd intraţi în casă, feminitatea să nu vă definească. Deci, asta-i realitatea. Gelozia nu v-a cuprins niciodată fiinţa ?

— Nu v-am spus că înainte de a-l lua, l-am studiat ? Şi nu am greşit. În rest, nimic nu mă mai interesa. Cînd am fost la Notre Dame, am văzut cum se ocupau maicile de noi. Acel exemplu nu l-am uitat nici azi. Deci chiar femeie, ştiu să fiu şi mînă forte. Nu degeaba colegii îmi zic Colombo !

— Puteţi să-mi daţi o definiţie a meseriei dumneavoastră ?

— Viaţa de pescar înseamnă haine rele şi viaţă scurtă.

— Viaţa aici, după mine, este grea, dar pare liniştită. Aşa cum spuneaţi, peştele rabdă cu stoicism. Mi se pare că senzaţionalul lipseşte cu desăvîrşire. Totuşi, vă întreb, aţi trăit şi momente senzaţionale ?

— Peştele nu rabdă un singur lucru : lipsa de oxigen. Atunci e o nenorocire, să-i vezi cum cu sutele, cu miile sar din apă, cerşind aer. Este un spectacol înspăimîntător.

— Aţi trăit un asemenea moment ?

— Acum cîţiva ani, paznicii au dat alarma : apa nu are oxigen suficient. Mor peştii. Am sărit efectiv pe geam, în cămaşă de noapte. Nu ştiu cum am ajuns, mai bine-zis, cînd am ajuns acolo. Spectacolul era înspăimîntător : salturile disperate ale peştilor semănau cu un dans al morţii „totentantz", cum spunem în nemţeşte, zgomotul produs de aceste zvîrcoliri, aduceau cu o simfonie a disperării, era parcă Noaptea sfîntului Bartolomeu. Mi-am revenit repede, am dirijat apa, apoi cu barca cu motor am creat valuri mari, deci am adus oxigenul necesar, am salvat peştii. A doua zi, la prînz, lucrurile erau rezolvate. Atunci mi-am dat seama că sînt în cămaşă de noapte, numai cu o jachetă pe mine, care udă fiind, mai mult ţinea rece. Dar cine şi-a dat seama...

În puţinele clipe de răgaz...

—Ne apropiem de finalul discuţiei şi, pentru că am vorbit de peşti fermecaţi, daţi-mi voie, în spiritul acelei minunate poveşti, să vă întreb eu acum ce dorinţă aveţi ?

— Am o singură dorinţă : să mor cu o zi înaintea lui Toadere, iar inima să mi-o îngroape aici, pe dig, ca să rămîn aproape de peşti...

DAN BÎRLĂDEANU ■
Foto : ELENA GHERA ■

răni periculoase. Pescarii îi evită cu sfinţenie !

GEOTRIA CHILIANĂ poate înghiţi în 7 ore de 18 ori cît propria greutate corporală ! (obişnuit acesta fiind de 300—400 grame).

FAMILIA GOBIIDAE cuprinde şi unele specii de peşti care prin unirea pelvienelor şi-au format un fel de ventuză, cu ajutorul căreia se pot fixa de roci. Printre reprezentanţi, cel mai mic vertebrat terestru : Pandaka pygmaea, din Malabon, Filipine, are mai puţin de un centimetru lungime !

PEŞTELE cel mai extraordinar din lume este, poate cel numit de englezi the Great Swallower (marele mîncău sau gâman). Acest mic peşte, negru-tăciune, are dinţi lungi, încovoiaţi şi un stomac în formă de sac extraordinar de extensibil, care îi permite înghiţirea unor peşti de cîteva ori mai mari ca el.

LA CAII-DE-MARE, masculul prezintă după reproducere un marsupium — pungă incubatoare aşezată spre baza cozii — în care embrionii sînt hrăniţi cu substanţe provenind de la tată. Coada calului-de-mare este prehensilă — ea îl ajută la apucarea plantelor din apă pentru a se menţine pe loc.

ACELE-DE-Mare au corpul foarte lung, cilindric şi se propulsează prin vibraţii foarte rapide ale înotătoarei dorsale ţinîndu-şi corpul oblic. Mai lungi chiar şi mai subţiri decît acele vor fi, bineînţeles, acele-de-mare ! din acelaşi ordin.

AMFISILII au o constituţie tubulară, cu înotătoarele dispuse cu totul deosebit, prezentînd un remarcabil mod de deplasare : corpul se află pe verticală, capul sus. Ei mai înoată şi invers, cu capul în jos, şi cu totul excepţional, orizontal, ca imensa majoritate a peştilor !

REGALECUL este un peşte-panglică ce depăşeşte 6 metri lungime. Datorită filamentelor ce-i acoperă ca o coamă prima parte a înotătoarei dorsale a fost descris ca animal marin cu cap de cal ; unii autori (insuficient informaţi) l-au propus ca origine al legendelor privind „şarpele-de-mare" — ipoteză falsă, acesta din urmă reprezentînd după toate probabilităţile un enorm braţ al caracatiţei uriaşe — KRAKEN.

ZOO, SAU ÎMPOTRIVA

Puiul de tigru Greta s-a născut în condiţii ingrate, acum cîteva luni: fiind debil şi inactiv, maică-sa a refuzat să-l „recunoască", să-l crească altfel spus, punîndu-i astfel viaţa, şi aşa plăpîndă, în mare primejdie. S-au încercat nenumărate soluţii pentru a-l salva, în cele din urmă recurgîndu-se la ajutorul unei... căţele de pază, domestice, care tocmai fătase; puiul de tigru a fost frecat de blana căţelandrilor, pentru a le prelua mirosul, iar căţeaua l-a adoptat. În condiţii excelente! Crescînd însă incomparabil mai repede decît... fraţiorii săi vitregi, aceeaşi căţea a intrat la idei... înlăturîndu-l în cele din urmă. S-a găsit şi de astă dată soluţia: zi şi noapte micul tigru a fost alăptat, de către îngrijitori şi personalul medical, cu... biberonul. Astăzi Greta este bine mersi, mănîncă zdravăn carne, se joacă cu mingea şi cu o... păpuşă, şi poate fi admirat zilnic de către copii (cei mai fideli şi serioşi vizitatori).

...Acesta este un episod doar, caracteristic unor activităţi ale celor de la Grădina zoologică din Bucureşti mai puţin cunoscute. Şi demonstrează din plin dragostea şi grija acestora pentru fiecare vieţuitoare. În general — zice cu oarecare tristeţe biologul *Mihai Cociu*, directorul grădinii — ni se spune: „păi, voi domniţi acolo!", sau „Uite, vine iarna, intraţi şi voi în hibernare!". Dincolo de faptul că astfel de afirmaţii jignesc un colectiv de 112 oameni (îngrijitori, floricultori, casieri, controlori, mecanici de întreţinere, veterinari etc), ele sînt complet lipsite de temei, nesocotind munca anonimă şi nu arareori dramatică a unui personal care îşi desfăşoară activitatea în program de „foc continuu", adică 24 de ore din 24, pentru a asigura existenţa şi sănătatea celor 1300 de exemplare — aparţinînd unor 142 specii — dintre care piese de mare valoare, unele extrem de rare şi mai ales extrem de dificil de crescut în captivitate (de exemplu: cimpanzei, gheparzi, ursul polar, pantera neagră, jaguarul, crocodilul de Nil, pitonul african etc.).

„Grădina zoologică are rolul, în primul rînd, *de a instrui* — reţin din cele spuse de Mihai Cociu — ea, este un „muzeu viu", spre deosebire de muzeele de ştiinţe naturale propriu-zise, care sînt destinate mai ales specialiştilor; una e să vezi animalul împăiat, alta în mişcare. Pe lîngă instruire, este important aspectul educaţional: în probleme de biologie, ecologie, comportament, adaptare la mediu etc. De asemenea, în grădina zoologică, adevărul ştiinţific despre animale destramă unele prejudecăţi, unele „mituri" produse de cultură sau tradiţie (dumneavoastră ştiţi că mai există unii vizitatori care scuipă sau aruncă cu pietre în bufniţe?!). Un ZOO ne mai învaţă atitudinea civilizată faţă de animale, acestea trebuiesc înţelese, protejate! Învăţînd asta, copiii vor învăţa şi mai uşor să preţuiască viaţa şi, în ultimă instanţă, să-şi preţuiască semenii. În plus, există şi o funcţie artistică a grădinii zoologice (*Ion Miclea*, cunoscutul artist fotograf este unul dintre prietenii noştri cei mai statornici). *animalul reprezintă o parte din frumosul din natură!* — frumos de care, în ultimul timp, dacă nu ne batem joc de-a dreptul, cel puţin nu îi mai acordăm atenţia ce i se cuvine; şi asta numai în detrimentul nostru, al oamenilor!"

Este necăjit directorul Grădinii zoologice din Bucureşti? S-ar părea că da şi, am constatat, are şi motive destul de întemeiate. Ele neţinînd doar de nişte greutăţi inerente — procurarea hranei pentru animale, problema transporturilor, numărul redus al personalului etc. — ci şi de nişte factori exteriori, faţă de care directorul Mihai Cociu se simte neputincios, ba care îl aduc chiar — în special duminica — în pragul unor veritabile crize de nervi. Iar acest aspect merită a fi analizat mai pe larg:

Există o maladie a animalelor, aşa-numita *„maladie de luni"* (asemănătoare celei ce apare în spitalele umane în ziua următoare celei destinate vizitelor externe!). Lunea

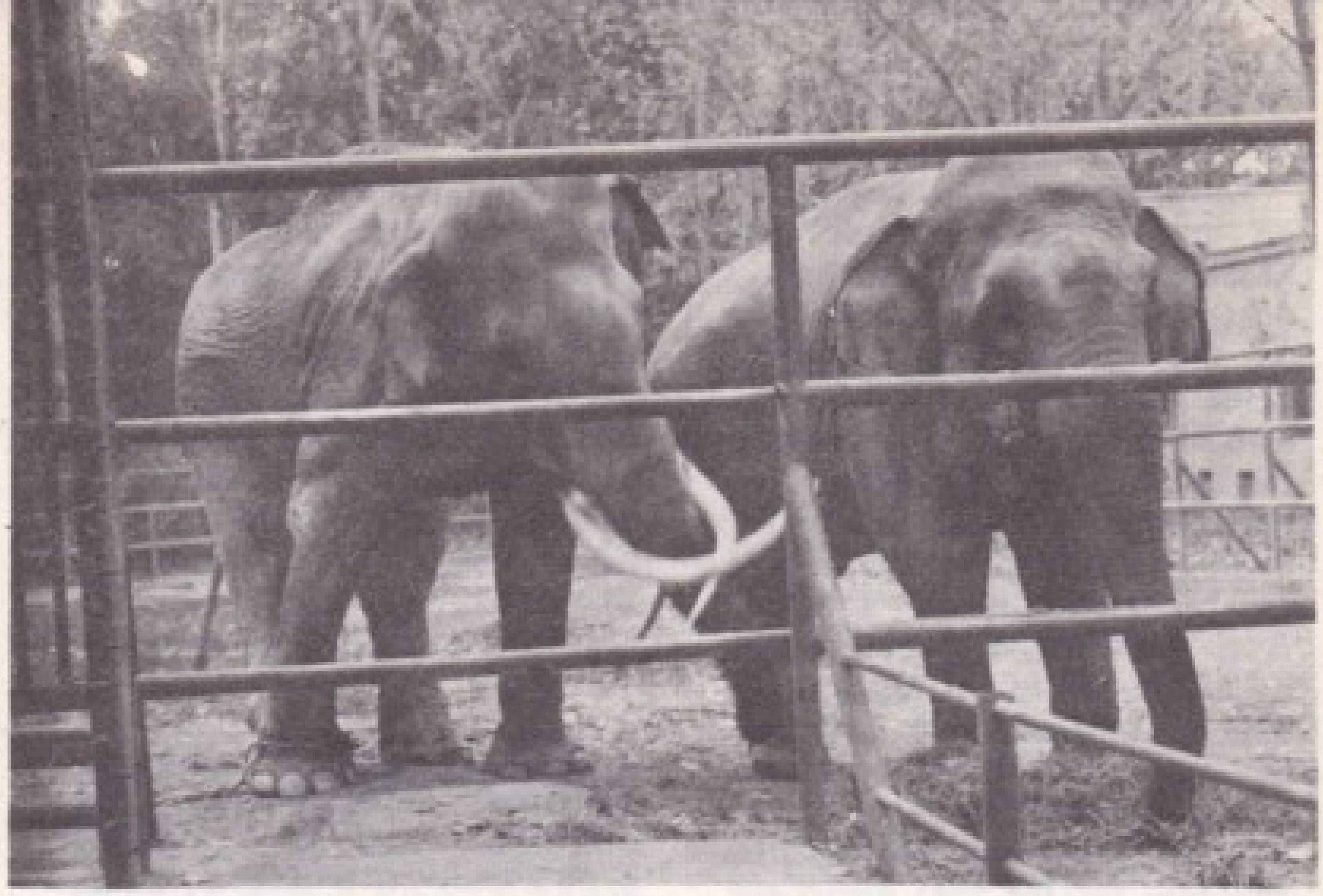

MALADIEI DE LUNI

se descoperă, aici, la ZOO, cele mai multe îmbolnăviri ale pensionarilor, animalele sînt epuizate, refuză mîncarea etc. Dacă, în linii mari, publicul nostru este un public civilizat, mai există o parte din acesta, certat cu cele mai elementare reguli ale bunului simț: și culmea, acesta e reprezentat din tineret și oameni maturi — *nu din copii!* Ce se întîmplă?

Animalul, la apropierea omului, vine la gratii sau la plasă, dînd senzația că „cerșeșite“ (de aici, prejudecata că el ar fi flămînd). În realitate, programat de natură în a-și obține singur hrana — asta de acum mii și mii de ani — iar aici, la ZOO, primind-o regulat, la gură, el este tentat să și-o mai obțină și singur, de unde această „cerșire“ aparentă. Ei bine, mulți îi oferă hrană — una dintre cele mai grave erori, care poate aduce prejudicii incalculabile (la grădina zoologică din Londra, o maimuță a murit ingurgitînd o cantitate enormă de dulciuri oferite de public, i-a pleznit stomacul pur și simplu). Acesta ar fi un prim aspect, hai să-i zicem datorat ignoranței. Dar iată alt caz: exact vizavi de intrarea în ZOO București funcționează un bufet la care se vînd mici și cantități imense de sticle cu bere (bufetul ține de IAPL „Ambasador“, din cîte am fost informați; are mai multe anexe, de-a lungul aleii paralele cu grădina, și e deschis în tot cursul săptămînii; s-au primit nenumărate reclamații împotriva lui — nici o măsură).

Dacă zilnic găsești aici tineri în salopete (unde or lucra oamenii ăștia?!), autobuze oprite, purtînd placa „RODAJ“, cu oameni consumînd în neștire bere — în zilele de duminică totul devine un infern, spectacolul oferit de zeci și zeci de bețivi — mai ales femeilor și copiilor! — fiind degradant! Mulți dintre acești indivizi pătrund în grădina zoologică și iată cîteva dintre „rezultatele“ acestor incursiuni:

— cineva sparge o sticlă de bere și o aruncă în țarcul elefanților; masculul, Raj, apucă ciobul masiv și îl strecoară în gură.

— un inconștient (nu-i putem spune altfel) aruncă mucul țigării aprinse în coama unui leu; acesta ia foc, este necesară intervenția urgentă a formației de pompieri;

— în nenumărate cazuri, maimuțelor — cele mai solicitate dintre animalele de aici — li s-au aruncat de asemenea țigări aprinse sau, mai grav, cioburi de oglinzi.

— în încăperea crocodililor există o sobă de teracotă care funcționează cu gaze; cineva *a smuls (?!)* ușa din fontă a sobei, din balamale, aruncînd-o apoi peste crocodilul de Nil care își făcea siesta: „De ce nu mișca, dom'ne?! Am crezut că e mort!“.

În fiecare muzeu sau expoziție de anvergură, există cîțiva așa-ziși „observatori“, care nu fac altceva decît supraveghează buna desfășurare a vizitelor. Grădina zoologică bucureșteană nu are astfel de posturi în schemă, s-a încercat o improvizație, s-au trimis în acest sens femei din personalul contabil: au venit la director plîngînd, fiind insultate în mod grosolan de public; nimeni nu a luat vreo măsură)

De regulă, grădinile zoologice din alte țări sînt subordonate ministerelor culturii respective; ale noastre țin de administrația domeniului public. Mai există și o Uniune internațională a directorilor de grădini zoologice; noi nu facem încă parte din ea. Cu toate acestea, socotim, trebuiesc luate măsuri cît mai drastice pentru a preîntîmpina pe viitor degradarea prezentării animalelor la ZOO București și credem că, în primul rînd, desființîndu-se (sau mutîndu-se în altă zonă) „salba“ de bufete, de berării ambulante din imediata apropiere a parcului, înlăturînd alcoolul și înlocuindu-l exclusiv cu răcoritoare. Pentru că dacă huliganismul și inconștiența agresivă vor cîștiga vad în continuare, ne vom trezi curînd în situația de a ne întreba — și pe bună dreptate — de care parte a gratiilor se află, în fond, necuvîntătoarele?!

HORIA PĂTRAȘCU ■
Foto : VASILE MĂNECAN ■

CUBOMANIA
eseu despre o jucărie de milioane

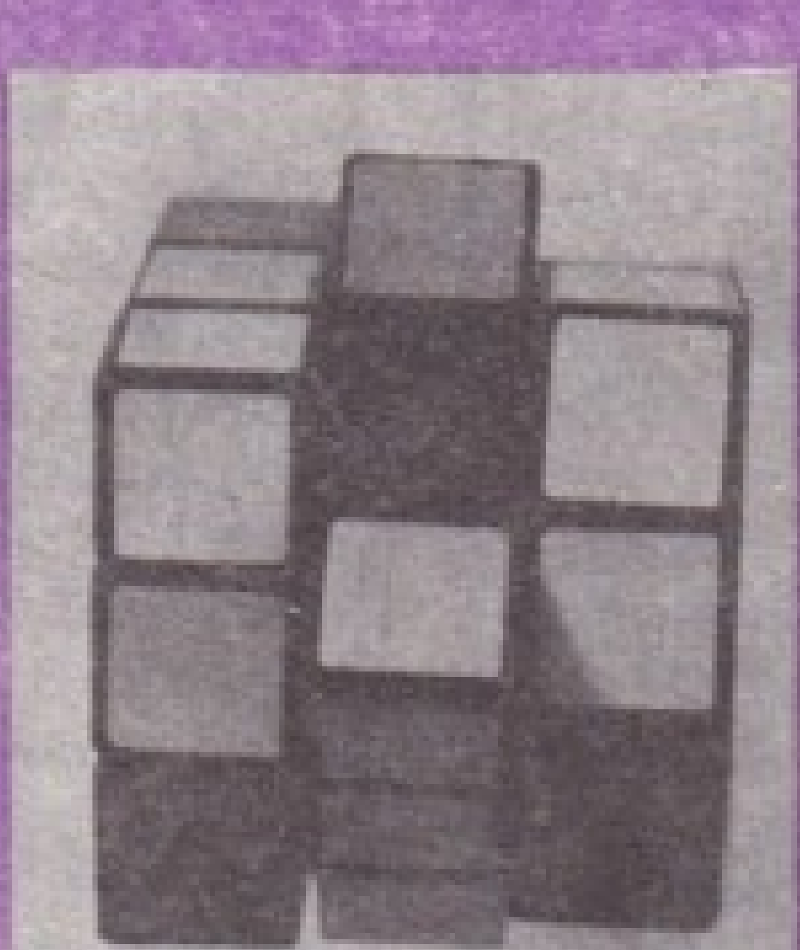

La prima vedere, inofensiv ca orice virus: un cub de plastic, de cîțiva centimetri, secționat pe fiecare direcție în cîte trei „felii“, astfel încît să se obțină 27 de cubulețe mai mici, dintre care numai 26 sînt vizibile. Fiecare față este colorată altfel decît celelalte și se poate roti în jurul axului ei central. Aici e tot chichirezul: rotind de cîteva ori la întîmplare feliile cubului, culorile „difuzează“ rapid, pierzîndu-se într-un mozaic aparent incontrolabil în care numai cubulețele din centrele fețelor mai amintesc de culoarea inițială. Cu orice mișcare în plus, mozaicul se uniformizează (în dezordine) și mai tare, pînă la un moment în care orice nouă rotire nu mai face nici rău, nici bine. Revenirea la ordinea inițială pare a fi o speranță irealizabilă și așa și este dacă ne bizuim numai pe hazard: există peste 43 de miliarde de miliarde de configurații posibile ale celor 26 de cubulețele (minus, de fapt, cele 6 centre ale fețelor) și exact una este cea inițială, cu fețele uniform colorate. Din fericire, există (numeroase) rețete sistematice pentru rezolvarea problemei (un asemenea algoritm poate fi găsit în Almanahul Știință și Tehnică, 1983, pag. 122).

Pînă aici, nimic foarte deosebit; jocuri logice am mai văzut, numerele mari nu mai sperie pe nimeni (vorba egiptenilor: tot ce trece de zece mii este infinit, așa că niște zerouri suplimentare nu ne impresionează în nici un fel ...). Și totuși... Obiectul descris mai înainte s-a dovedit un agent patogen irezistibil.

Epidemia a fost pregătită (involuntar, declară acum inițiatorul ei) în 1975, cînd un tînăr arhitect maghiar, Ernő Rubik, profesor la școala de arte decorative din Budapesta, mare amator de șah, dar nu prea interesat în ale matematicii (spun unii jurnaliști, pentru savoarea contrastului), a brevetat o jucărioară multicoloră, menită să-i folosească drept material didactic pentru întărirea intuiției spațiale a studenților săi. În 1978, un amic al lui Rubik ia cubul cu el la Congresul internațional de matematică de la Helsinki și astfel „explozivul“ ajunge pe mîna matematicienilor, acele personaje care, după cum afirmă Fontenelle, „sînt ca niște îndrăgostiți; ajunge să le cedezi o premisă că ei derivează imediat o consecință, care și ea trebuie cedată, apoi încă una“ și așa mai departe. Cubul a trecut din mînă în mînă, s-a făcut imediat legătura cu teoria grupurilor și cu alte sobre teorii matematice care nu se puteau deloc lăuda pînă atunci cu exemplificări multicolore ale noțiunilor cu care operau. Virusul s-a răspîndit cu repeziciune în Franța și Anglia, a trecut apoi oceanul spre America și Japonia (unde în 1976 fusese brevetat un joc similar), a intrat, bineînțeles, în atenția unor coloși ai industriei și comerțului cu jucării, astfel încît, în 1980, grupul Ideal-Toy comanda Ungariei 6 milioane de cuburi, dedicate desfacerii în țările occidentale (Science et Vie, 753 (1980), pag. 135). Un număr comparabil de cuburi-pirat sînt probabil simultan în circulație. În 1981 puteau fi înregistrate peste 50 de articole dedicate fenomenului și obiectului împricinat și de atunci vor mai fi apărut desigur și altele, iar broșurile cu soluții ale jocului s-au dovedit a fi o afacere extrem de rentabilă (Notele asupra cubului magic al lui Rubik, de **David Singmaster**, unul dintre meșterii cubologiei, a fost reeditată deja de opt ori în Anglia și o dată în S.U.A.).

Apropo de „cubologie“: mai în glumă, mai în serios, se vorbește adesea și despre inovațiile lingvistice antrenate de invenția lui Rubik. Cubmaestru, cubist, cuboman, cubiclu, cubuleț sînt numai cîteva dintre cuvintele noi, frecvent utilizate de „specialiștii“ de profil.

Un psiho-sociolog ar putea face studii serioase asupra fenomenului. Pe ce se bazează puterea de extindere a „efectului Rubik“, care sînt componentele atractivității acestui joc, realmente mare eveniment în istoria totuși milenară a domeniului (lista jocurilor moștenite de la grecii sau chinezii antici cuprinde titluri răsunătoare, precum șah, go, tangram)? Fără intenția sau pretenția de a epuiza subiectul, vom contura cîteva elemente ale răspunsului la această întrebare.

1. Cubul lui Rubik are o valoare decorativă apreciabilă, el poate fi purtat ca breloc (există, desigur, asemenea variante), poate fi agățat la oglinda automobilului, poate fi instalat pe un raft al bibliotecii, ca bibelou, poate fi desenat pe un tricou etc., etc. Trebuie să fiți de acord că este greu să numim un alt joc care poate îndeplini la fel de multe funcții.

2. Este compact, nu este format din piese detașabile, scăpat din mînă sau atins din greșeală nu se „strică“, precum un joc de șah în mijlocul unei partide. Asta îl face ușor manevrabil și nu există practic restricții privind locul unde poate fi practicat.

în fotoliu, pe plajă, la munte, în tramvai, sub apă sau în timpul unei plimbări, cubul lui Rubik poate fi învîrtit cu aceeași ușurință. Și nu numai că poate, dar chiar este realmente învîrtit în aproape toate împrejurările amintite.

3. Are dimensiuni portabile, încape în buzunar, în servietă, în poșetă.

4. Este un joc tipic de o persoană, pentru a-l practica nu trebuie căutat un partener, care chiar dacă este uneori ușor de găsit, are o personalitate distinctă de a noastră, vrea aproape totdeauna să cîștige, adesea comentează, ironic, mutările pe care le facem, sau, și mai rău, are amici printre chibiți...

5. Pentru că veni vorba: cubul lui Rubik nici nu-i avantajează pe chibiți. Dacă aceștia nu știu să-l rezolve, atunci n-au altceva de făcut decît să privească uimiți cum, după un șir de rotiri febrile (însoțite de inevitabilul „pac-pac, pac-pac-pac", sonor sau numai schițat din buze), culorile se ordonează misterios tinzînd spre configurația urmărită. Chiar dacă chibiții sînt deja „cubiști", ei tot nu pot urmări mișcările jucătorului, deci nu-i pot da nici sfaturi și nici nu-i pot face reproșuri (ca la șah: „Ai văzut dacă nu m-ai ascultat și..."). Singura ipostază activă a spectatorului este cronometrarea și omologarea eventualelor performanțe; în acest fel, chibiții devin oarecum persoane oficiale, deci sobre și tăcute, deci suportabile.

6. Deși joc de o persoană, cubul lui Rubik rămîne profund competitiv prin dificultatea rezolvării lui. La început, înainte de a cunoaște acele formule magice care asigură restaurarea, pare că înverșunării cubului de a nu se lăsa ordonat nu i se poate opune nimic, nici răbdarea, nici tenacitatea, nici logica. După ce formulele sînt cunoscute (eventual reinventate), concentrarea pe care folosirea lor o implică este apreciabilă. Ele nu pot fi tratate în glumă. O mișcare greșită și totul trebuie luat de la început. Și atunci, adio, record personal, secundele trec fără milă.

7. Poate că explicația cea mai subtilă a succesului cubului se referă la esența sa intelectuală. Omul deceniilor noastre este o ființă din ce în ce mai școlită, mai antrenată să raționeze, mai obișnuită să lucreze cu cortexul. De multe ori, terminarea școlii propriu-zisă marchează însă o scădere a intensității activității intelectuale organizate. Și atunci intră în scenă jocurile logice de tot felul, cuvintele încrucișate, enigmele, în general, „generatoarele de probleme intelectuale". Se poate estima că fenomenul se va accentua, potențat de impactul generalizat al calculatoarelor. Într-adevăr, așa cum sportul are menirea de a păstra vigoarea fizică amenințată de automobil, de lift, de scările rulante și de toate celelalte tentații sedentare ale civilizației, la fel jocurile logice vor deveni probabil din ce în ce mai importante pentru păstrarea vigorii mentale a oamenilor, serios amenințată de „mașina care gîndește"-calculatorul, precum și de rutina activității industriale intensive.

8. Argumentul anterior are și o altă nuanță: cubul lui Rubik este el joc intelectual, dar are și o componentă „manuală" apreciabilă. La șah, transportul unei piese de pe un cîmp pe altul nu are nici o semnificație, mutarea poate fi efectuată la fel de bine cu creionul pe hîrtie sau chiar în gînd. Cubul trebuie însă manevrat cu amîndouă mîinile, uneori chiar cu oarecare efort. Amănuntul nu este deloc neglijabil. Se vorbește chiar despre bătăturile pe care „cubomanii" le capătă la degete, din cauza prea îndelungatului contact cu irezistibila jucărioară. (Printre primele victime, s-a numărat Dane Hethleen Ollerenshaw, lord primar în Manchester, ne informează Douglas R. Hofstadter în Scientific American, 244, Martie 1981.)

9. Cubul, în general, multe alte invenții ale lui Rubik și ale epigonilor lui, sînt spațiale, contrastînd cu lungul șir de jocuri logice planare (începînd cu celebrul „14 — 15" al lui Samuel Loyd, probabil singurul joc de permutare a cărui popularitate poate fi comparată cu cea a cubului lui Rubik). Schimbarea nu putea fi primită decît cu mare interes de către amatori. (Ce păcat că este relativ dificil să manevrăm cu mîna un cub de o dimensiune superioară...)

10. Cubul are și șansa de a fi o reușită ilustrare a unor elemente de matematică — vezi interesul pe care l-a stîrnit printre matematicieni.

11. Bineînțeles, se poate constata și un oarecare efect de „autorezonanță", ca să spunem așa. Fiind o jucărie extrem de reușită, cubul a justificat și o reclamă bine organizată, devenind astfel o jucărie „extraordinară", „magică", „diabolică", popularizată în excelente intervenții jurnalistice (în Science et Vie, Scientific American și în alte reviste de mare tiraj), în emisiuni-concurs la TV (cu recorduri „mondiale" în jur de 30 de secunde, ca timp, și în jur de 50 de mutări, ca eficiență a algoritmului), în reviste pentru copii, a ajuns pe firme, pe tricouri etc., etc.

Mai departe... Nici o grijă, succesiunea este asigurată. Frenezia permutării, extinsă iremediabil pe toate meridianele, a căpătat noi pretexte. Variante ale cubului, unele concepute tot de Rubik (cu patru cubulețe pe o față, cu 16 cubulețe, cu colțurile tăiate, cu fețele colorate cu numai două sau trei culori, sau chiar cu mai mult de șase, cu diverse figuri în locul culorilor și multe altele), jocuri planare, unele izomorfe, matematic vorbind, cu cubul, jocuri similare pe cilindru (turnul Babilon, o altă invenție a lui Rubik, a fost lansat cu o publicitate zgomotoasă de către același ramificat Ideal-Toy) etc, etc.

Parafrazîndu-l pe Beaumarchais, Michel de Pracontal își încheie un articol din Science et Vie, 767, 1981 (pag. 123) cu: „Permutați, permutați, ceva tot va rămîne." Așa cum tot timpul va mai rămîne ceva de permutat...

GHEORGHE PĂUN ■

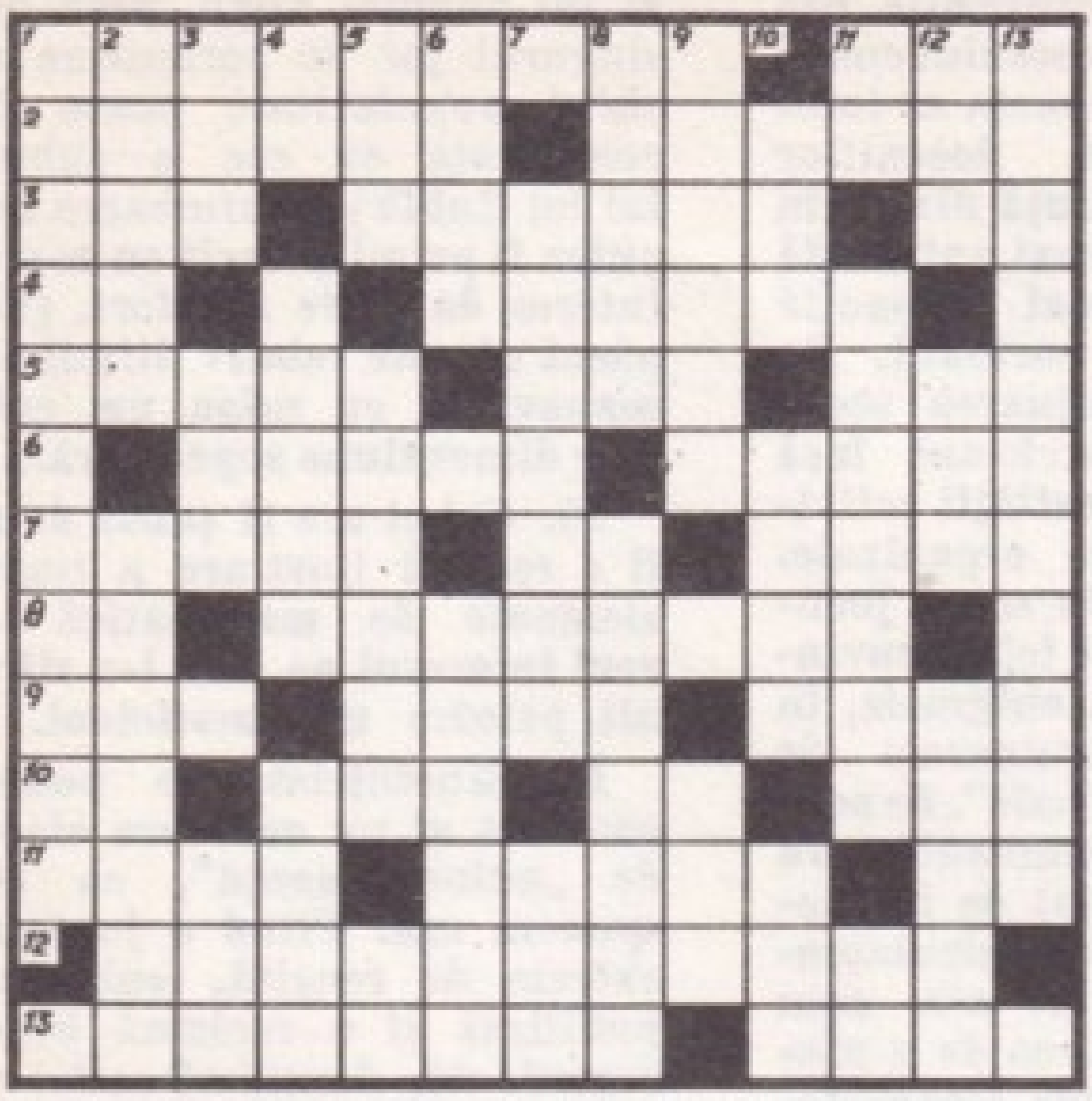

ILUZII

ORIZONTAL: 1) „... unei iluzii", poezie din sumarul volumului „Istoria unei secunde" de Adrian Păunescu (sing. neart.) — Sau. 2) Regizor francez (1894—1979), realizatorul celebrei pelicule antirăzboinice „Iluzia cea mare" (1937), apreciată la Expoziţia mondială de la Bruxelles (1958) drept unul din „cele mai bune şase filme ale tuturor timpurilor" (Jean) — Ziarist din romanul „Iluzii pierdute" de Honore de Balzac... 3)... şi sora lui Lucien Chardon din acelaşi roman — Autorul romanului „Iluzia cea mare", povestea „vîrstelor activistului Titus Oniga, angajat încă de la început în marile bătălii purtate în anii de după Eliberare (Ovidiu) — Marius! 4) La început, lento! — Caracteristici. 5) Una din eroinele comediei „Iluzia optică" de Dumitru Solomon — Localitate în Norvegia — Fular. 6) Locaşuri pentru albine — Urzeală învîrtită pe sul. 7) Cunoscut cineast francez, care cu prilejul primirii sale la Academia Franceză a spus, printre altele: „Sînt doar un prezentator de umbre, care nu aduc decît iluzii..." (René) — Paul Florea — „Cei doi...", prima parte a romanului „Iluzii pierdute" de Balzac, care a apărut la început la volumul al IV-lea din „Scene ale vieţii de provincie" (sing.). 8) Emil Ene - Scriitor sovietic, autorul povestirii „Doar o iluzie", apărută în traducere românească în volumul „O întîmplare în nord" (Aleksandr). 9) Oază în Sahara — „... iluziei", una din poeziile lui Mircea Dinescu (vol. „Proprietarul de poduri"; neart.) — Serveşte la cernut. 10) Bine! — Vine de la Samuel — Telur — Raită. 11) Localitate în U.R.S.S. — Ziaristul de la „Journal des Débats", personaj din romanul „Iluzii pierdute" de Balzac (Blondet) — Germaniu. 12) Poet timişorean din a cărui creaţie amintim poezia „Unde Tadorna Casarca spune iluzii" (vol. „Singurătatea amiezii"; Anghel). 13) Zeul iubirii în mitologia indiană, fiul Cerului (tată) şi al Iluziei (mamă), astfel evocat de Mihai Eminescu în poezia cu acelaşi titlu: „Cu săgeata-i otrăvită" / A sosit ca să mă certe / Fiul cerului albastru / Şi-al iluziei deşerte" — „... de inventator", partea a III-a şi ultima din romanul „Iluzii pierdute" de Balzac (sing.).

VERTICAL: 1) Poet care şi-a intitulat unul din volumele sale de versuri „131 iluzii" (Nicolae). 2) Autorul romanului „Cercul", a cărui primă parte e „Fără iluzii" (Alexandru) — Profesorul de desen din nuvela „Iluzia" de Ion Istrati (vol. „Cu dragă inimă"). 3) Magicianul nopţilor — Rîu în Brazilia — Adverb interogativ. 4) Udrea Oprescu — Tînărul erou al nuvelei „Iluzii deşarte" de Şerban Nedelcu — Pictor care a transpus pe pînză „Chipul iluziei" (Paul).. 5) Stavilă în calea apelor — Tipograful din romanul „Galeria cu viţă sălbatică" de Constantin Ţoiu, care „nu şi-a făcut niciodată iluzii că lumea se poate schimba de la sine" — Barbu Deleanu. 6) Localitate în Belgia — Iluzii. 7) Cel care scoate nisipul din carieră — Căile ferate maghiare (abr. în orig.). 8) Nepotrivit pentru o anumită sarcină - Iluzorie. 9) Fata voinică de la ţară, angajată la tipografia „Séchard şi fiul", din romanul „Iluzii pierdute" de Balzac — Dînsele. 10) Sărutare (reg.) — Bogat în apă — Fiu al lui Zeus. 11) Olga Hilmu — „... iluzii", titlu din volumul de versuri „În faţa timpului" de Demostene Botez (sing. neart.) — Nicolae Hinoveanu. 12) Poet clujean, cel care a închinat o poezie „Iluziei de-o clipă" (vol. „Unde apele vorbesc cu pămîntul"; Aurel) — Posedă — Autorul poeziei „Iluziile mele" (vol. „Contrapunct în toamnă"; Haralambie). 13) Iluzorii (fem.).

Dicţionar: EVE, STO, AOB, UICI ISA, ORET, MAV, ŢUC, EAC.

ADAM STOICA ■
Bucureşti

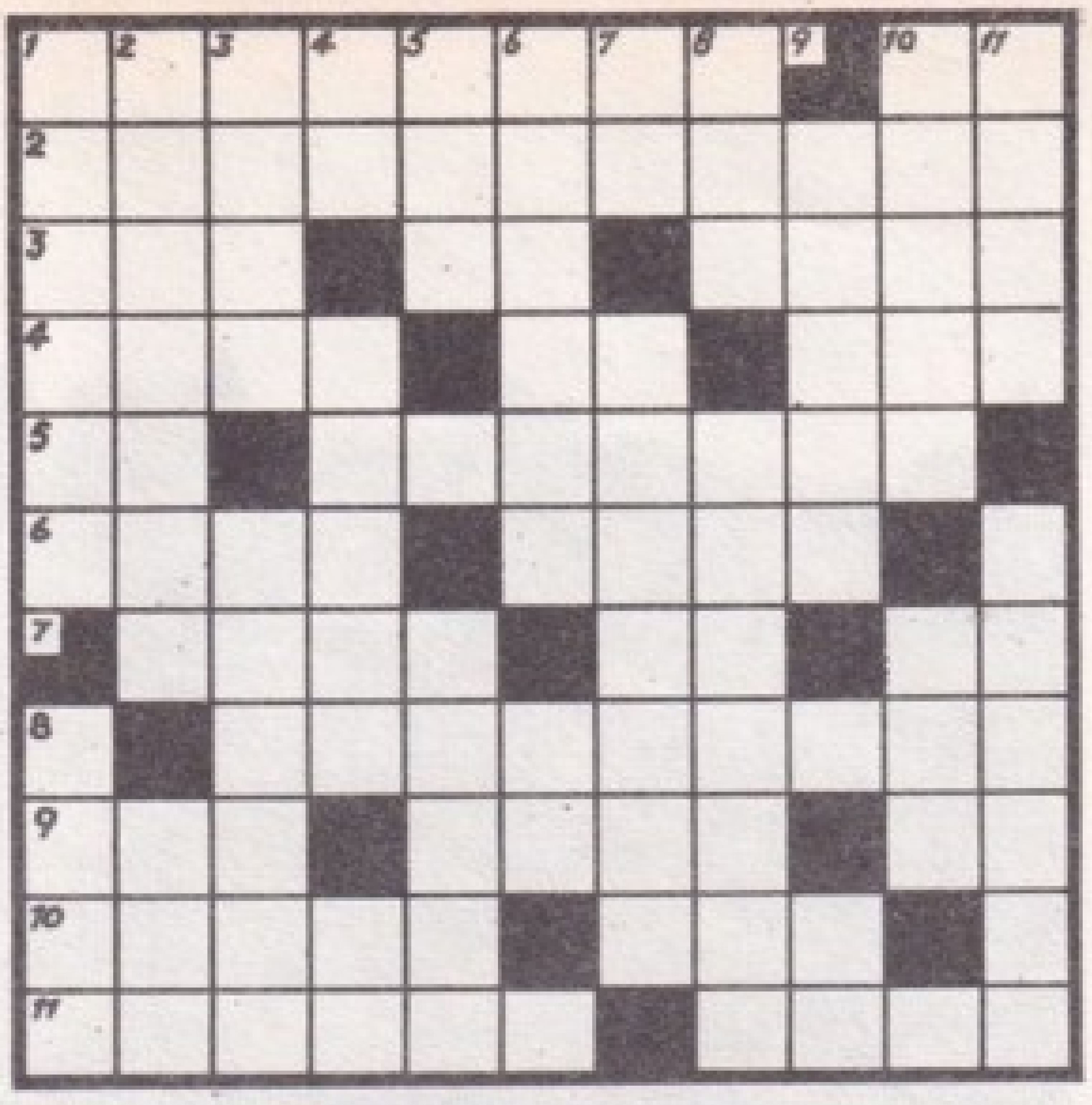

LEMNE

ORIZONTAL: 1) Celebru arhitect din Damasc, constructorul nu mai puțin vestitului pod de lemn de la Drobeta, așezat pe 20 picioare de piatră, construit între anii 103 și 105. — În timp! 2) Locuitori ai vechiului imperiu chaldeean, țară a cărei pecete oficială era sculptată în lemn, putînd fi aplicată pe plăcuțe de argilă moale, pe care erau înregistrate actele oficiale. 3) Denumirea romană a rîului Caraș din Banat — Tudor Gheorghe — Unitate de măsură egală cu un metru cub, întrebuințată la măsurarea lemnelor așezate în stive. 4) Rîu în India — Frunză de brad — Le găsiți în talaș! 5) Coadă de topor! — Mîncate de carii. 6) Oraș în Persia antică, în ruinele căruia au fost păstrate jucării din lemn cu o vechime de peste 4 000 de ani — Rapid. 7) Așezări rurale — Tăiate la coadă! — Udrea Anton. 8) Oraș în Țara de Sus, unde se află cel mai bogat și interesant muzeu al lemnului, cuprinzînd și vestita colecție de linguri din lemn a profesorului Țugui, care numără peste 6 000 de bucăți, adunate din toată lumea. 9) Localitate în R.F. Germania — Ziua ce-a trecut — Telur. 10) Așchii de lemn — Văzduh. 11) Totalitatea vehiculelor cu tracțiune animală — Invenție genială în materie de transport, construită din lemn și folosită pentru prima oară în Mesopotamia (pl.).

VERTICAL: 1) Arbore exotic cu lemnul negru, greu și foarte durabil, mult folosit în industria obiectelor de artă, a instrumentelor muzicale etc. — Bucată de lemn devenită la multe popoare din vechime prilej de încercare a forțelor. 2) Material sub formă de foiță prelucrat din tulpina fibroasă a unor plante oarecum lemnoase, pe care vechii egipteni îl foloseau la scris — Bucată de lemn lungă și subțire. 3) Împrejmuire din material lemnos pentru vînzarea viteleor sau a lemnelor — Vechi butoaie de lemn pentru transportul apei potabile. 4) Luca Ionescu — Arbori meliferi cu lemnul tare (reg.) — Alexandrescu (presc.) 5) Afluent al Dunării — Pusă în circulație. 6) Transformă lemnul în butoaie (pl.) — Scoase din pepeni! 7) Onofrei Nicolae Găleată sau vas făcut din doage de lemn sau dintr-un trunchi de copac, servind la scoaterea apei din fîntînă. 8) Pisică sălbatică — Școala tîmplarilor, de exemplu. 9) Vîrstă — Vîrf de rododendron! 10) Cantitatea de lemn creată și acumulată de un copac în decursul unei perioade vegetativ-active (pl.) — Produs industrial alimentar sau farmaceutic extras din sămînța arborelui de cacao. 11) Rășină cu virtuți vindecătoare și odorante folosită în farmacie și medicină, produs al unor arbori exotici — Armele de lemn ale omului primitiv.

Dicționar: APO, NIRA, SUSA, IBA, MIRĂ.

DORU BĂNCULESCU ■
Balotești

EPIGRAME

MENAJ MODEST

El este barman, ea-i bufetieră —
Și ajustînd gramajul și paharul,
Își duc un trai comun pe biosferă,
Mîncîndu-și, foarte mulțumiți, amarul...

UNUI INDOLENT

Sperînd de lene c-o să-l scap
Și că-l voi pune pe picioare,
Am început să-l bat la cap,
Dar știți ce rezonanță are!?

UNUI COMEDIAN

Deși pe foarte mulți îi arse
Cu verbu-i moralizator,
Stimatul autor de farse
În viață nu-i decît farsor.

IUBITEI

Iubita-mi are-o fire — un tezaur,
Modestă-i, rîvnitoare nu-i defel...
Eu îi ofer o inimă de aur,
Dar ea s-ar mulțumi cu un inel.

MÎNDRIE JUSTIFICATĂ

În fața nimănui nu stă-n genunchi,
Nu-l vezi bătînd la nici o ușă —
Deși — se știe — n-are nici un unchi...
(E drept că are o mătușă!)

UNUI POET

Ieri mi-a șoptit un indiscret:
— „Știi, Cutărică e poet..."
De nu-mi spunea acest infam,
Muream bătrîn și tot n-aflam!

PE TEME DE GEOMETRIE

Nu-mi transpuneți în cuvinte
Căi de mijloc — le refuz:
Ori ești ascuțit *la minte,*
Ori, din contra, ești obtuz.

DUPĂ O SEARĂ „PETRECUTĂ" LA RESTAURANTUL PERLA

Sînt nevoit să mă refer la
Serviciul lor „prompt și ales":
Decît în viață și la „Perla",
Mai bine mort la „Pere Lachaise".

GIUSEPPE NAVARRA ■

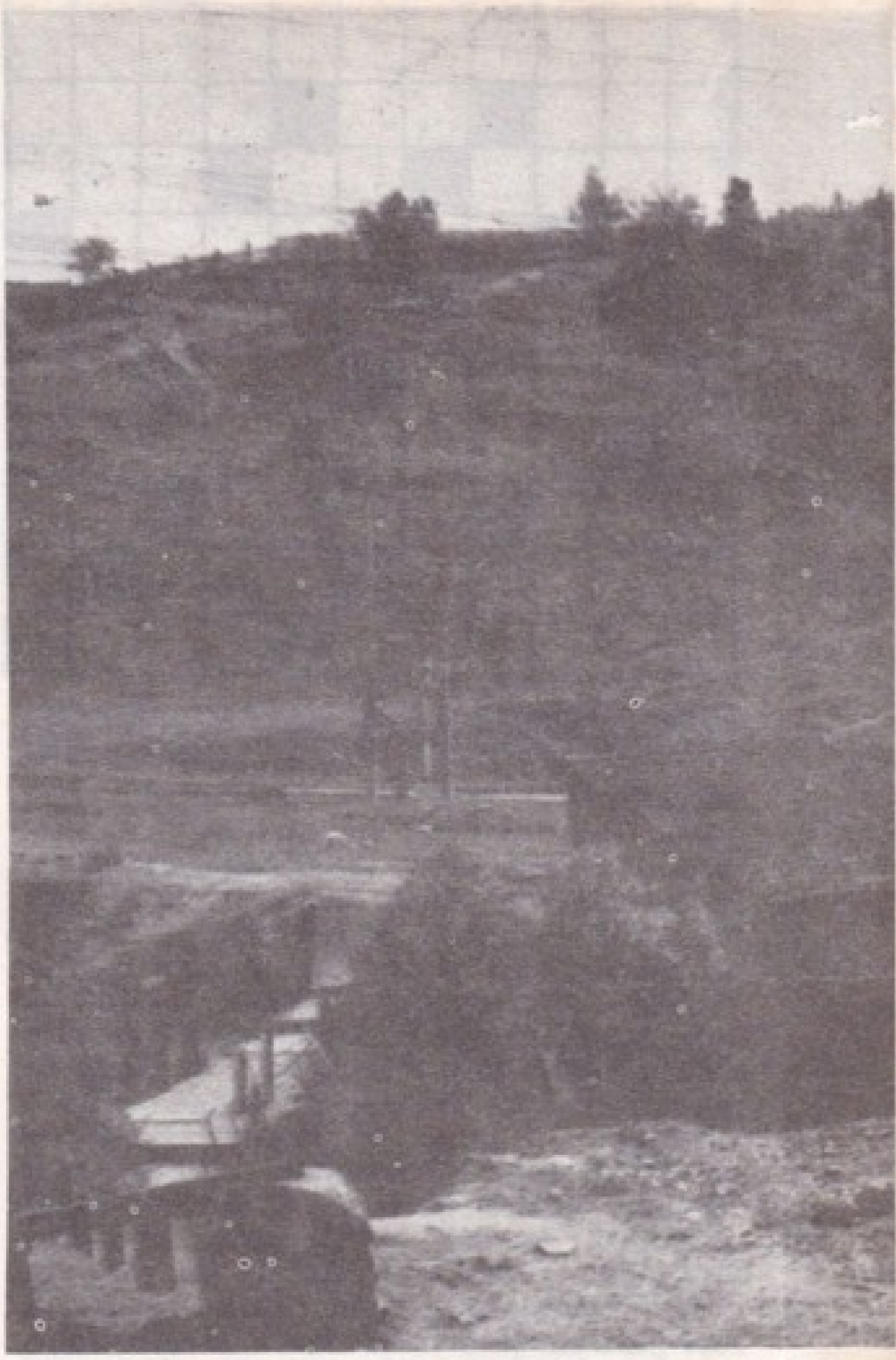

Ciocanele de pe Homorod

Pîrîul cu nume de legendă își are obîrșia în Munții Harghitei. I se spune Homorodu Mic și, mai ales cînd plouă, de pe culmile de stei se prăvălește, vuind în depresiunea Vlăhiței, acolo unde, din timpuri străvechi, oamenii locului au tot căutat să-l domolească și să-l înhame la treabă.

Și treptat, pe cursul lui superior, într-un peisaj de-a dreptul fascinant, i-au înjghebat cîteva instalații gospodărești mînate exclusiv de forța apei repezi de munte. Dar cele mai interesante dintre toate cîte și-au găsit sălaș aici, pe frumoasa vale, mi se par a fi ciocanele. Trei la număr. Mari, înnegrite de fum și butucănoase, ele par niște enigme ale istoriei.

Propriu-zis este vorba de o forjă. Forja veche a Întreprinderii de fier Vlăhița, un fel de fierărie a lui Hefaistos, construită prin 1825, cînd Transilvania gemea sub jugul austro-ungar, iar focul revoluției lui Tudor din Vladimiri încă nu se stinsese bine în Țara Românească. Atunci, mari meșteri populari au durat din lemn, fier și piatră o adevărată minune tehnică ce dăinuie și azi în plină funcțiune.

Construcția întreagă ca și principiul tehnic pe baza căruia a fost concepută sînt pe cît de simple pe atît de ingenioase. Apa, strînsă în căușul din dosul unui mic baraj de beton, este dirijată pe un jgheab și, în dreptul clădirii ce-o adăpostește, cam de la nivelul acoperișului, e lăsată să cadă liber, cu toată forța, prin niște guri, exact deasupra roții motoare. Iar roata asta, semănînd bine cu cea a unei mori de apă, învîrtește un butuc de stejar ferecat la mijloc de o brățară cu dinți mari de fier. Ei bine, tocmai acești dinți izbesc intermitent coada ciocanului și-i imprimă o mișcare verticală. Cu o prăjină subțire, acționînd ca o pîrghie asupra închiderii și deschiderii scocului, este dirijată frecvența loviturilor: treizeci pînă la șaizeci pe minut, slobozite cu o forță de 180 kg asupra fierului înroșit de pe nicovală.

Astfel și-au făcut fierarii Vlăhiței, încă din trecut, munca mai spornică și mai ușoară. Din fier forjat de Vlăhița, ei au dat acestui popor multe seceri și coase, lopeți, tîrnăcoape și sape trebuitoare muncii pașnice.

Astăzi, forja cea nouă a marii și modernei întreprinderi de fier din Vlăhița este dotată cu cele mai perfecționate utilaje din cîte există la ora actuală, cu puternice ciocane pneumatice și hidraulice. Totuși, oamenii locului n-au uitat, și nici nu trebuie să uite vreodată, de forja cea veche, de ciocanele-butuci de pe Homorodu Mic.

Prin gabaritul lor deosebit, dar mai ales prin vechimea și ingeniozitatea cu care au fost făurite, ciocanele de pe Homorodu Mic reprezintă adevărate piese muzeistice, de incontestabilă valoare națională, unice în toată Europa.

A sosit demult vremea ca această comoară să fie pusă la adăpost, ferită de orice fel de intemperii. Pentru ca tentative nefaste, petrecute cu ani în urmă cînd, din prostie și nesăbuință condamnabilă, s-a încercat distrugerea ei, să nu se mai repete.

Este timpul ca forja de pe Homorod să-și ocupe locul ce i se cuvine în rîndul marilor noastre valori de creație tehnică populară, fie constituindu-se ca un muzeu de sine stătător, fie ca secție a Muzeului județean din Miercurea Ciuc.

Și, dacă îmi e îngăduit, drept custode l-aș propune cu dragă inimă chiar pe fierarul-forjor Imecs Dénes, care de peste 34 de ani lucrează în această forjă și care foarte curînd urmează a ieși la pensie, dacă nu cumva chiar a și ieșit.

Ar fi aceasta nu doar o simplă răsplată a omului care a trudit aici o viață ci și o garanție că această inestimabilă comoară nu se va pierde. Cred sincer să acest autentic reprezentant al clasei noastre muncitoare va ști s-o apere și s-o păstreze ca pe lumina ochilor.

MIHAI STĂNESCU ■

DIN VIATA PEŞTILOR

ARGENTINUL este un peşte-panglică abisual, lung, de 1—1,20 m. Aproape la fel de subţire ca lama unui brici, este remarcabil pentru înotătoarea lui caudală, care este aşezată perpendicular pe axa corpului, fiind unica de acest fel în lumea peştilor.

În căutarea bancurilor de moruă, pescarii francezi au descoperit Canada !

MORUA SAU GADUL este cel mai important peşte comestibil după hering ; se pescuiesc anual 300—400 milioane de bucăţi, în special cu momeli cîrlige înşirate pe fire foarte lungi. Importanţa economică constă în carnea şi uleiul de ficat, bogat în vitamina D antirahitică. Are o mare prolificitate, femela depune circa 9 milioane de icre. Mortalitatea infantilă este foarte mare : ouăle sialevinii plutesc la suprafaţă, unde sînt decimaţi uşor. Din cele 9 milioane depuse mai puţin de 4—5 milioane ajung la maturitate. Morua atinge 1,20 m,. şi 50 kg.

VEZICA ÎNOTĂTOARE A PEŞTILOR SERVEA (după toate probabilităţile) la origine în respiraţie ; actual, este organ hidrostatic, hotărînd poziţia pe verticală a peştelui ! Conţine un amestec de gaze care contrabalansează (potenţează) şi schimbările de presiune din mediu, al cărui volum şi densitate, sub controlul sistemului nervos şi în funcţie de necesităţile de deplasare ale peştelui pot fi schimbate rapid la parametrii necesari !

UNA DIN SPECIILE FAMILIEI URANOSCOPIDAE lasă să-i spînzure pe nisip un filament roşu ca momeală pentru mici peşti pe care astfel îi prinde !

FAMILIA OCICHLIDAE numără peste 600 de specii. Cuprinde cei mai inteligenţi peşti de apă dulce, foarte atenţi la progenitură — „Tilapia" (Africa) femela îşi poartă ouăle, şi mai tîrziu chiar şi puii, în... gură, pentru a-i feri de duşmani.

PEŞTII-PAPAGAL, din familia Scarid, înrudiţi cu labridele, au gura în formă de cioc de papagal — (de unde şi numele lor) ; ei manifestă schimbări foarte rapide de colorit, cu rol mimetic, de camuflaj. „Ciocul" prezintă dinţi-cîrlige pentru apucarea algelor ; aceştea sînt apoi mojarate cu dinţii situaţi pe pereţii gîtului.

PEŞTELE-BOXEUR sau Jack Demey (cichlasoma biocellatum) poreclit astfel pentru că aplică lovituri cu capul altor peşti, este originar din America de Sud, atingînd 15—17 cm. În timpul împerecherii, partenerii schimbă un număr de săruturi, adevărate testări ale soliditătii ţesuturilor bucale. Într-adevăr, acestea folosesc curent la transport de pietricele şi nisip în amenajarea cuibului de reproducere, iar gura deseori protejează ouăle, puii, de duşmani. Prin urmare, alegerea unui partener bine înzestrat este vitală pentru specie ; de aceea cel care abandonează jocul nupţial este aspru pedepsit (bătut cu lovituri ale capului) de peşti ai aceleiaşi specii. Este una din speciile cele mai inteligente, atentă la propria progenitură, pe care o apără de agresori.

PEŞTII NUMIŢI MACROURI ALBASTRE — sau macrouri bastarde (horse mackerels) formează bancuri enorme. Dincolo de marea lor importanţă economică, e bine de ştiut că numai pe lungimea coastelor Noii Anglii, aceşti peşti lacomi vînează zilnic peste 10 miliarde de peşti !

PRINTRE PEŞTII-ÎNGER, peşti coraligeni din familia Pomacantidae se află Amphiprionul, colorat într-un violet exploziv, zebrat cu albastru. Trăieşte în apele Marii Bariere de corali, Australia în simbioză cu o enormă anemonă ; atrăgînd peşti agresori către anemonă, aceasta îi urzică omorîndu-i.

CEL MAI STRANIU PEŞTE este anomalps-ul, din Arhipelagul Malaez. El are sub ochi un mare organ luminiscent, aşezat pe o prelungire musculară mobilă ; el se poate retrage spre interiorul unei cavităţi sub-oculare speciale, adaptîndu-i-se perfect. Acest organ serveşte peştelui în atragerea hranei — mici peştişori — cît şi ca sursă de lumină proprie : deseori, peştele depăşeşte limitele zonei abisale.

PEŞTII POLIPTERI sînt (ca-şi sturionii : morun, nisetru, cegă, păstrugă) supravieţuitorii unor tipuri străvechi, stinse cu milioane de ani în urmă. Polipterul din Nil şi peştele-bambus din Vechiul Calabar. (Nigeria) au amîndoi corpul acoperit de o grea armură de plăci mari romboidale, emailate — solzii ganoizi — şi mult mai puţini solzi cornoşi, îmbricaţi decît majoritatea peştilor osoşi Ei sînt o pildă vie a modului de constituire a solzilor peştilor din perioadele geologice vechi (fosili).

SE PESCUIESC anual peste 10 milioane de peşti din familia Clupeide : heringi, şprot, sardele (alose) — Familia cuprinde peste 200 de specii, toate cu importanţă economică. Ceea ce se pescuieşte reprezintă doar 1% din efectivele estimate !

FIECARE HERING înghite la o masă peste 50.000 de organisme (plante şi animale) microscopice (plancton), şi are peste 10 mese zilnic !

SOMONUL COMUN trăieşte pe lîngă coastele Atlanticului ; el pătrunde pentru a-şi depune icrele (ouăle) în rîurile şi fluviile Americii de Nord cît şi ale Europei. Înoată împotriva curentului şi sare, atunci cînd e necesar, chiar cascadele şi digurile, înspre amonte ! Migrarea are loc primăvara şi vara. Tinerii (puii) rămîn în circuitul apelor dulci un an-doi înainte de a cobori spre mare.

PANTODON-ul sau PEŞTELE-FLUTURE provine din Africa de Vest, atingînd 12 cm. Reuşeşte zboruri planate de circa 30 m. Se hrăneşte cu insecte la suprafaţa apei ; e un adevărat peşte-zburător de apă dulce, unul din cei doi existenţi !

SOMONUL ROŞU se distinge de toţi ceilalţi somoni prin faptul că mor după reproducere, după mii de kilometri parcurşi (cum ar fi pe fluviul Columbia din S.U.A., de exemplu). Din migraţia lor, ei niciodată nu se mai întorc.

Culese de
BOGDAN CÂNDEA ■

SUB SEMNUL VIOLENȚEI

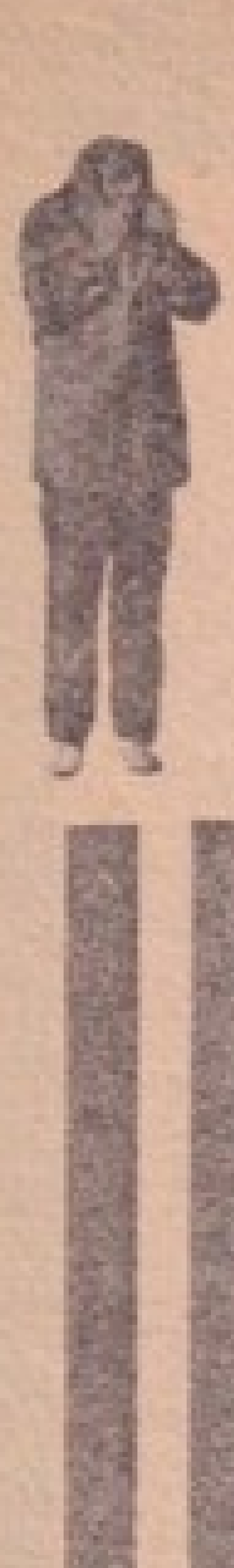

MAFIA LA STRÎMTOARE

Autorii a mai multor crime rămăseseră nedescoperiţi, fiindcă de cazurile respective se ocupaseră anchetatori nu prea pricepuţi. Dosarele fuseseră trimise la arhivă. Dar iată că apare un procuror deosebit de perspicace, care e pe punctul de a face lumină în legătură cu asasinatele comise. El cere, spre a le examina, dosarele cu pricina. În seara aceleeaşi zile este asasinat: Cei în cauză nu voiau să se lase depistaţi.

Faptele relatate sînt scoase dintr-un roman poliţist. După cum este bine cunoscut, aceste romane, chiar dacă sînt în proporţie de sută la sută rodul fanteziei, pornesc de la fapte şi situaţii concrete, de la realitate. Uneori însă ordinea se inversează, realitatea se produce, voit sau întîmplător, după un scenariu tras dintr-un roman poliţist. Aşa s-au petrecut lucrurile şi cu asasinarea, la începutul lui septembrie 1982, a generalului Carlo Alberto dalla Chiesa, prefectul poliţiei oraşului Palermo şi şef al serviciilor de luptă împotriva terorismului din Italia. Venit la Palermo cu cîteva luni mai înainte, avînd ca principală misiune lupta contra „cancerului Siciliei", cum a fost supranumită Mafia, dalla Chiesa a început-o metodic, concentrîndu-şi activitatea asupra unicului fenomen care putea constitui o probă împotriva mafioţilor: averile dobîndite ilegal. (În legătură cu lipsa de probe pentru luarea de măsuri anti-Mafia şi punerea mafioţilor sub acuzare, precizăm că această organizaţie nu utilizează nici un document scris. Comunicările şi ordinele se transmit exclusiv prin viu grai, de la persoană la persoană. Mafiotul nu scrie nimic, el călătoreşte. Dacă dă telefon, utilizează un limbaj criptic, un fel de argou sicilian, pe care-l înţeleg numai iniţiaţii). În acest scop, prefectul de Palermo a solicitat Ministerului de Finanţe întocmirea unei liste cu cei îmbogăţiţi în chip dubios. Au fost găsite, în această situaţie, peste 3 200 de persoane. Pe data de 2 septembrie anul trecut dosarele unora dintre cei de pe listă au poposit pe biroul lui Chiesa. A doua zi generalul era asasinat.

Cunoscătorii situaţiei din lumea interlopă a Siciliei n-au legat însă moartea demnitarului italian exclusiv de existenţa acestei liste şi a dosarelor corespunzătoare. Au contribuit şi acestea, fireşte, dar în esenţă asasinarea lui dalla Chiesa este considerată mai degrabă un act de terorism cu bătaie lungă. Faima generalului crescuse enorm, în Italia şi în lume, datorită succesului său în combaterea Brigăzilor roşii. Pentru mas-media el era unicul om capabil să vină în cele din urmă de hac şi Mafiei. Prefectul era deci în Sicilia reprezentarea fizică a statului, în stare acum să-i anihileze pe mafioţi. Suprimarea lui avea rolul de avertisment: nu s-a născut încă omul şi n-au apărut încă instituţiile capabile de a ţine piept Mafiei; cine va îndrăzni să ridice mîna în contra „Onorabilei societăţi" (cum îşi numesc mafioţii propria confrerie) va avea aceeaşi soartă ca şi Chiesa.

Dealtfel, asasinarea de către mafioţi a unor reprezentanţi ai ordinii publice şi puterii politice nu-i o noutate. De cîţiva ani Mafia a încetat să se limiteze la „lichidarea conturilor" doar în mediile interlope, ci a trecut la eliminarea oamenilor simbol, adică a acelor persoane care prin autoritatea lor ar putea crea un climat anti-Mafia şi determina acţiuni desfăşurate în contra acestei organizaţii. Şirul acestor asasinate a început în 1979 cu vicechestorul Boris Guiliano, şeful Scuadrei mobile. Au urmat, în acelaşi an, Piersanti Mattarella, preşedintele Regiunii siciliene, şi magistratul Cesare Terranova. În 1980 a fost rîndul lui Emanuele Basile, căpitan de carabineri, apoi al lui Gaetano Costa, procuror al republicii. Tot în 1980 a fost ucis Pio La Torre, secretar al P.C.I. Avînd acestea în vedere, susţin cei ce urmăresc fenomenul mafiot, asasinarea lui dalla Chiesa a fost continuarea logică a seriei de crime amintite, rămase pînă în prezent nepedepsite. Dar niciodată totuşi mafioţii n-au lovit atît de sus; de aceea actul criminal de la 3 septembrie a fost considerat ca o sfidare la adresa puterii politice înseşi.

Cu toate că, odată luat de Mafia în colimator, Chiesa n-ar fi scăpat, probabil, cu viaţă, orice ar fi făcut, i se atribuie şi lui o anumită contribuţie la propria sa moarte, concretizată în ceea ce s-ar putea numi rămînerea în urmă, necunoaşterea exactă a actualei configuraţii a Mafiei. Iată ce spune, referitor la acest aspect al cazului, scriitorul Leonardo Sciascia, deputat din partea partidului radical, care locuieşte în Sicilia şi este considerat ca unul din cei mai buni cunoscători (şi totodată şi un redutabil adversar) ai „Onorabilei societăţi": „Dalla Chiesa era un om foarte inteligent, extrem de competent, dar s-a lăsat înşelat de vechea imagine romantică cu privire la Mafia. El credea că mafioţii se bat împotriva instituţiilor, dar respectă omul, curajul sau forţa lui. El s-a lăsat aşa de uşor asasinat deoarece credea că Mafia nu va îndrăzni s-o facă. Toate precauţiile extraordinare pe care le instituise în nord în timpul luptelor contra Brigăzilor roşii le-a lăsat complet pe dinafară în Sicilia. El nu este singurul care se înşeală: mulţi oameni continuă să creadă că Mafia de astăzi este aceeaşi cu Mafia tradiţională. Dar lucrurile stau cu totul altfel. Cînd l-am auzit pe preşedintele republicii spunînd cu prilejul funeraliilor lui Chiesa: «Ei au îndrăznit chiar să-ucidă o femeie!», mi-am dat seama că în cercurile politice conducătoare nu s-a înţeles deloc ce-i cu noua Mafie. Pentru a-şi apăra interesele, ea nu se mai împiedică deloc de prevederile codului onoarei, fiind gata să asasineze femei şi chiar copii".

Într-adevăr, de cînd venise la Palermo, generalul îşi schimbase obiceiurile de mister şi de clandestinitate. El care, în focul luptelor împotriva Brigăzilor roşii, nu dormea decît o singură noapte în acelaşi loc, se arăta acum deseori în public, neînsoţit. Prefectul voia să fie în contact cu populaţia, pentru a-i insufla, prin exemplul său personal, curaj. Nu-şi mai modifica programul, venea şi pleca de la slujbă la ore fixe. Iar mafioţii ştiau acest lucru. Aşa s-a întîmplat şi în ziua asasinatului. La ora 21, soţia sa Emanuela a venit ca deobicei să-l ia acasă cu maşina. Pe drumul dintre prefectură şi reşedinţa lor de la Villa Paino, a fost ucis cu focuri încrucişate trase dintr-un automobil şi o motocicletă care-i urmăreau. La primele împuşcături, dalla Chiesa a căutat s-o protejeze pe Emanuela cu propriul său corp. Zădarnic. Soţia lui a murit, la puţine secunde după el, în drum spre spital. La locul atentatului au fost găsite 40 de cartuşe de armă automată.

Totuşi, se pare că de astă dată Mafia şi-a greşit socotelile. Guvernul a interpretat acest act al „Onorabilei societăţi" ca o sfidare la adresa autorităţilor, a puterii politice. Şi de aceea prin moartea lui dalla Chiesa acţiunile anti-Mafia nu numai că nu s-au oprit, nu numai că nu s-au redus ci au crescut mult în intensitate, făcînd ca organizaţia să se afle de atunci încoace la strîmtoare. În locul prefectului asasinat, guvernul a numit un înalt comisar pentru lupta contra Mafiei, dispunînd de ample împuterniciri în

Automobilul în care dalla Chiesa a fost ucis, împreună cu soţia sa, la 3 septembrie 1982

ce privește coordonarea dintre organismele administrației și poliției. Sarcina a fost încredințată lui Emanuele de Francesco, șeful serviciilor secrete civile, care va deține concomitent și funcția de prefect al orașului Palermo. De aici el urmează să coordoneze lupta împotriva bandelor de mafioți de pe întreg teritoriul italian. Această luptă are în momentul de față șanse în plus, întrucît, spre deosebire de epoca Mafiei tradiționale, cînd mafioții jucau rolul de „lobby" electorali ai politicienilor, adică de factori ce le asigurau acestora din urmă succesul în alegeri, astăzi, față cu noua Mafie lipsită de scrupule, clasa politică are tendința de a se distanța de „organizație", căreia îi este din ce în ce mai greu să-și impună voința în mediile politice. Și aceasta este — potrivit lui Leonardo Sciascia, citat anterior — una din condițiile obligatorii pentru desființarea Mafiei: oamenii politici să nu mai aibă nevoie, pentru a fi aleși, de sprijinul „Onorabilei societăți". O altă condiție ar fi ca biserica să condamne oficial organizația. În sfîrșit, evaluările financiare, controlul fiscal (adică exact ce începuse să facă dalla Chiesa) constituie un element de cea mai mare importanță în lupta anti-Mafia. Căci,după cum am mai menționat, singurul punct slab al Mafiei, singurul flanc din care ar putea fi atacată cu toate forțele îl reprezintă banii ei, a căror proveniență n-are cum s-o justifice.

NOUA CAPITALĂ AMERICANĂ A CRIMEI

Neașteptata evoluție a unei localități pașnice

De cîtva timp, în fața morgii din Miami (Florida, Stelele Unite), staționează în permanență un camion frigorific, care, la origine, era folosit la transportul produselor de măcelărie. Acum camionul funcționează ca o anexă a morgii (capacitate: 36 de cadavre), întrucît morga propriu-zisă a devenit neîncăpătoare. Și aceasta deoarece nicicînd criminalitatea n-a avut în Florida amploarea de acum.

Potrivit relatărilor radio-ului, televiziunii, presei — un amplu reportaj a publicat, pe această temă, revista franceză „Paris Match" — potrivit datelor furnizate de înseși autoritățile din această parte a Statelor Unite, în ultimii ani geografia crimei s-a schimbat. De-a lungul anilor vedetele au fost Chicago și Al Capone, New York-ul și Mafia, California și sectele asasine, Los Angeles și tulburările rasiale. În prezent însă, dacă e să vorbim de o capitală americană a crimei, aceasta este indiscutabil Miami. Cauza principală care a determinat o asemenea mutație o constituie faptul că Florida a devenit centrul celui mai mare trafic de droguri din Statele Unite: 80 la sută din cocaina care intră în țară pătrunde prin acest stat.

Nimic însă nu lăsa să se întrevadă pentru Miami un astfel de „viitor". Cu numai 15 ani în urmă, Miami era un colț de lume liniștit și plăcut, unde veneau să-și petreacă ultima parte a vieții mii de americani cu dare de mînă. Palmieri pretutindeni, un strat gros de nisip fin, soare în permanență și, pentru variație, cîte un mic ciclon pe an; în totul, un fel de Rivera a Lumii Noi, un paradis al pensionarilor.

Era prea frumos ca să fie adevărat. În prezent, Miami a trecut în capul listei în ceea ce privește numărul de asasinate: 515 în 1981, cam cît într-o țară în curs de dezvoltare sau cît într-o mare metropolă sud-americană. Ca urmare, în rîndurile populației s-a instaurat teama. De luni de zile, principalul subiect de conversație, la masă ori cu alte prilejuri, al locuitorilor fostei oaze a liniștii îl constituie atacul, jefuirea sau uciderea unui prieten ori cunoscut în cursul ultimei săptămîni.

Și, potrivit obiceiului pămîntului de a nu lăsa nimic netransformat în dolari, frica cetățenilor a fost rapid valorificată. A apărut astfel o industrie a securităţii care este în plină expansiune: societăţi specializate în protecţia cetăţenilor, întreprinderi profilate pe instalarea de bare la ferestre etc. O femeie care locuia în Miami de peste 30 de ani a declarat (sinistru calambur): „Am spus mereu că n-o să trăiesc niciodată în spatele gratiilor, însă acum patru ani a trebuit să-mi schimb părerea". Şi a avut totuşi noroc, fiindcă a plătit atunci, pentru instalarea barelor la ferestre, „doar" 3 000 de dolari; în prezent, operaţiunea costă cel puţin de trei ori pe atît. Dar cel mai mult profită de pe urma situaţiei create vînzătorii de arme. În ultimii cinci ani, în Miami au fost vîndute 220 000 de pistoale; între 1980 şi 1981, cumpărările de arme au crescut aici cu 46 la sută. Fenomen care nu este deloc surprinzător, fiindcă şi în Florida, ca şi în cea mai mare parte a teritoriului Statelor Unite, cumpărarea unei arme de foc este la fel de simplă ca şi achiziţionarea unei cămăşi sau a unei truse de bărbierit; în cel mai bun caz, ţi se cere permisul de conducere auto.

Scenă obişnuită în Floride : arestarea unor „cow-boys ai cocainei"

Magazin de arme la Miami. O armă se poate procura la fel de uşor ca şi o cămaşă

Sursa criminalităţii: drogul

După cum arătam la început, cauza creşterii criminalităţii în Florida o constituie faptul că această regiune a devenit poarta de intrare a drogului, şi în primul rînd a cocainei, în S.U.A.: 80 la sută din banii lichizi ai oraşului Miami provin din traficul de droguri. Este deci limpede de ce tocmai acest trafic se află la originea a jumătate din crimele comise în Florida. Beneficiul net care se realizează în acest stat de pe urma “pudrei“ se cifrează la 17 miliarde de dolari, adică la tot atît cît se obţine din activitatea imobiliară şi la mai mult decît produce turismul (9 miliarde). Nu e vorba de activităţi ilegale izolate, de simple încălcări individuale ale legii, ci de un adevărat trust multinaţional al „morţii blînde“, a cărui cifră de afaceri depăşeşte 30 de miliarde de dolari, egalînd-o aproape pe aceea a lui Ford Motor Corporation. Dealtfel, există şanse să o depăşească, fiindcă automobilele se vînd din ce în ce mai greu, în timp ce stupefiantele ating nebănuite procente de creştere a vînzărilor datorită numărului tot mai mare de consumatori.

Cîştigurile fabuloase de pe urma traficului de cocaină rezultă din diferenţa imensă de preţ a drogului la locul de origine (unele ţări sud-americane, şi în primul rînd Columbia), şi la locul de „desfacere la consumator“. Astfel, un kilogram de cocaină pură, care costă la Bogota 4 000 de dolari, valorează la Miami 60 000 de dolari. Dar „pudra“ nu se vinde, bineînţeles, în stare pură, ci amestecată cu lactoză, procaină, borax, amfetamină, astfel că în ingredientul final cocaina nu depăşeşte 12 la sută. În aceste condiţii, un kilogram de cocaină pură bine „administrat“, adică bine amestecat, se revinde cu 500 000 de dolari. Sursa primară o formează platourile andine din Bolivia şi Peru, de unde cocaina este expediată în Columbia pentru a fi rafinată şi apoi introdusă pe piaţa americană. Pe acest traseu, Miami este o etapă obligatorie, de unde se efectuează apoi redistribuirea pe întreg teritoriul S.U.A. Trebuie spus că Florida, cu cei 15 000 kilometri de coastă, se pretează de minune la debarcările clandestine, care se fac de cele mai multe ori pe calea aerului, cu aparate din ce în ce mai perfecţionate.

„Cow-boy-ii cocainei“

Enorma distanţă de la 4 000 de dolari la 500 000 explică de ce gangsterii implicaţi în traficul „pudrei“, denumiţi şi „cow-boy-ii cocainei“, se disting printr-o totală lipsă de scrupule, printr-o cruzime care frizează demenţa. Pentru a pune mîna pe „cocodolari“, aceşti „cow-boy“ nu se dau în lături de la nimic. Traseul drogului este marcat de cortegii de schelete. Spre deosebire de gangsterii din generaţiile precedente, care îşi reglau conturile în chip discret, noii traficanţi sînt celebri prin manifestările lor de violenţă sălbatică. Este vorba de rezidenţi, în general columbieni, care se răfuiesc cu adversarii lor ziua-n amiaza mare, în orice loc, făcînd ravagii în magazine sau localuri, numai pentru că înăuntru se află şi persoana pe care o vizează ei. Una din persoanele cele mai informate şi mai competente în materie, Don Meyer, directorul regional al administraţiei federale anti-drog, spunea: „În aceste omucideri pentru drog, cei ce se omoară între ei sînt, de regulă, „cei răi“. Dar situaţia devine oribilă cînd răfuiala se petrece în locuri publice. Într-o zi, ei au ucis un băiat într-o patiserie plină de lume. Gangsterii vin în aceste locuri cu intenţia precisă de a asasina, şi nu le pasă pe cine omoară în plus pe lîngă cel pe care-l vizează. Ei nu mai respectă regulile vechilor gangsteri. Singurul lucru pe care ştiu să-l facă este să ucidă!“. Şi încă o părere, a unui inspector de la Narcotic Bureau: „Cow-boy-ii cocainei sînt adevăraţi posedaţi ai glonţului, avizi de dolari. Ei cîştigă enorm de mulţi bani, dar nu sînt niciodată mulţumiţi. De aceea, se sapă şi se ucid între ei. Unul este omorît, alţii îl răzbună, şirul nu se încheie niciodată“.

Pentru a-şi asigura supremaţia, noii „cowboys“ operează ca nişte brigăzi militare. Ei au la dispoziţia lor servicii de spionaj şi de contraspionaj foarte eficace. Ei dispun de asemenea de mijloace de transport ultramoderne: avioane, vapoare ş.a. Cuvîntul de ordine este simplu: orice greşeală se pedepseşte cu moartea. Cruzimea „cow-boy-lor cocainei“ este aşa de mare, încît, se afirmă, ea a reuşit să intimideze Mafia italo-americană. Aceasta din urmă se ocupă mai ales de contrabanda de heroină, rămînînd aproape totdeauna în afara traficului de cocaină, care, după părerea cunoscătorilor, ar fi şi mai profitabil decît cel de heroină. Gangsterii cocainei n-au încredere decît în ei şi în familiile lor. Femei, copii şi bunici dau o mînă de ajutor „afacerilor“. În schimb, clanurile se masacrează între ele. Pentru membrii acestor clanuri, moartea nu înseamnă mare lucru, atîta vreme cît un om este considerat ca valorînd mai puţin decît un kilogram de cocaină. De multe ori, traficanţii nu ezită să-şi exercite represaliile asupra femeilor şi copiilor.

Afacerile sînt afaceri

Dar numai „cow-boy-ii“, ei singuri, n-ar putea izbuti. Îi favorizează însă conjunctura. Căci un element de cea mai mare importanţă în proliferarea traficului de cocaină îl constituie interesul a o mulţime de factori care cîştigă foarte bine de pe urma drogului: oameni de afaceri, bănci, societăţi ş.a. Legea de bază este „business is business“ În consecinţă, numeroşi businessmeni din Miami şi din împrejurimi, din moment ce dolarii apar la orizont, nu-şi fac probleme cu privire la provenienţa lor. Astfel, în timp ce afacerile imobiliare cunosc o depresiune în întreaga Americă, situaţia din Florida este cu totul alta. Aici în ultimii doi ani preţurile n-au încetat să urce, graţie imensei cantităţi de bani injectaţi în economia locală de către traficul de droguri. Potrivit unuia din cei mai de vază agenţi imobiliari din regiune, peste 80 la sută din totalul caselor vîndute în cantonul Dade au fost plătite cu bani proveniţi din vînzarea drogului. Vînzătorii de automobile de lux semnalează că, foarte des, clienţii lor sînt tineri care plătesc pe loc între 20 000 şi 40 000 de dolari şi pleacă imediat la volan.

Însă puţine întreprinderi au beneficiat atît de mult de pe urma traficului de droguri ca băncile din sudul Floridei. Un raport secret al Trezoreriei americane semnalează că numai într-un singur an băncile din Florida au „albit“, adică au introdus în circuitul normal, „cinstit“, miliarde de dolari proveniţi din traficul de droguri. Anul trecut, sucursala din Miami a lui Federal Reserve Bank a înregistrat un aflux de monedă în valoare de cinci miliarde de dolari — o sumă depăşind pe aceea a 12 alte bănci federale de rezerve din ţară, împreună cu cele 25 de sucursale ale lor. Potrivit unei mărturii făcute comisiei bancare a Senatului în 1980, peste o treime din băncile din regiunea Miami colaborează cu contrabandiştii drogului şi convertesc banii acestora în cecuri certificate, pe baza cărora se pot efectua telefonic viramente în afara graniţelor ţării. Una din situaţiile cele mai tipice o constituie cazul lui Continental National Bank din Miami, care în 1978 a anunţat un depozit de 37 de milioane de dolari, iar în prima jumătate a lui 1979 a manipulat 300 de milioane de dolari în monedă. Pentru a-şi mări beneficiile, banca accepta orice bani, de oriunde ar fi venit. Contrabandiştii interesaţi în depuneri sigure utilizează, pe lîngă bănci, şi alte posibilităţi la fel de simple. De mare succes se bucură investiţiile clandestine în afaceri imobiliare, prin intermediul unor nume de împrumut. Pe această cale, au fost „albiţi“, în ultima vreme, mai bine de două miliarde şi jumătate de dolari.

În sfîrşit, din panoplia atotputernicei lozinci „business is business“ nu trebuie neglijată nici acea categorie de oameni de afaceri „onorabili“, aparţinînd clasei mijlocii. Ei sînt infinit mai diversificaţi decît cei ce revînd marihuana sau decît traficanţii de heroină. Printre ei se află comandanţi de bord, directori de companii maritime, industriaşi. Banii sînt canalizaţi, prin intermediul economiei, mult mai repede decît înainte, fiindcă oamenii care asigură distribuirea stupefiantelor sînt stabili. Este binecunoscut cazul unui fabricant de schiuri nautice, care ascundea drogul chiar în corpul schiurilor pe care le livra. A fost depistat întîmplător, fiindcă-l luase pe un agent federal de la brigada de stupefiante drept revînzător.

Şi tu, paznice al meu?

Nu se poate spune că autorităţile federale nu s-au străduit să facă ordine în Florida. Au fost create grupuri speciale, administraţia Regan a trimis recent în regiune două avioane cu radar şi 250 de agenţi suplimentari. Însă în ciuda acestor măsuri, Miami continuă să rămînă capitala americană a crimei. Pentru că lupta este inegală. Traficanţii dispun, după cum am văzut, de vapoare, avioane şi arme perfecţionate. Aceste mijloace sînt mai numeroase, mai rapide şi mai moderne decît cele de care dispun grănicerii şi poliţia. „Cow-boy-ii“ au, de asemenea, aparate de radio emisie-recepţie care le indică orice mişcare a poliţiei. Fiecare detectiv de la Narcotic Bureau are de rezolvat, simultan, cam 19 cazuri. Traficanţii sînt aşa de numeroşi, că pentru a-i urmări cît de cît ar fi nevoie în Florida de 600—700 de agenţi în plus. Şi aceasta în condiţiile în care agenţii ar fi sută-n sută „cuşer“. Dar nu sînt. De aceea, la dificultăţile legate de inegalitatea luptei, se adaugă şi vulnerabilitatea unora din oamenii legii. Poliţia, în acest caz, este de două ori depăşită: pe de o parte, prin amploarea fenomenului, pe de alta prin cazurile de corupţie din chiar sînul ei. Nu o dată s-a întîmplat ca agenţi ai poliţiei de coastă, după ce au primit drept „mici atenţii“ sume fabuloase, să închidă ochii asupra transporturilor. Rezultatul este că în felul acesta pentru agenţii care combat drogul cu adevărat, războiul este dinainte pierdut.

Pînă una-alta, Miami rămîne „Wall Street-ul stupefiantelor“, o „gaură neagră“ a societăţii americane, în care desperarea şi oportunitatea se înfruntă pentru a-şi adjudeca viitorul.

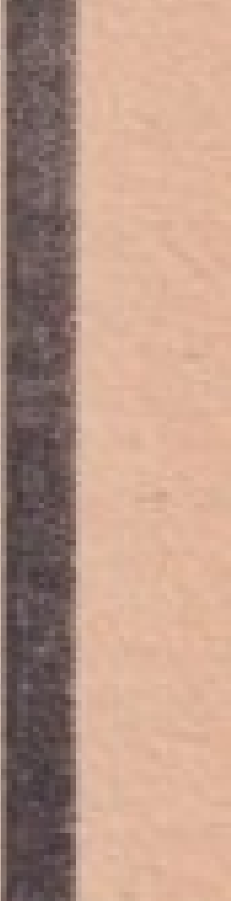

VEDI NAPOLI, POI MORI!

Într-o dimineaţă răcoroasă a lui aprilie 1982, în satul italian Ottaviano, situat la 40 de kilometri de Napoli, în portbagajul unui Fiat roşu a fost descoperit corpul decapitat al unui bărbat. Identificarea lui s-a făcut destul de repede, întrucît în aceeaşi maşină, pe unul din locurile din faţă, i s-a găsit şi capul însîngerat. Era vorba de Aldo Semerari, un cunoscut criminolog. Autopsia avea să demonstreze că victima fusese mai întîi strangulată cu un juvăţ, iar apoi asasinii îi tăiaseră capul cu ferăstrăul. Un ţăran din Ottaviano, aşezat pe podişca din faţa casei sale, fără să se mire deloc a rostit în chip de oraţie funebră un fel de proverb adaptat situaţiei: „Un cap tăiat nu mai gîndeşte“. Aforism înrudit cu două din dictoanele preferate ale organizaţiei napolitane Camorra, de tip mafiot: „Muţii şi morţii nu vorbesc. Dar e de preferat un mut mort“ şi „Cine se eschivează piere“. Căci toată lumea a fost de acord că această organizaţie nu era deloc străină de afacerea decapitatului din maşină.

Între confreriile din lumea interlopă, cel mai mult sînt cunoscute Mafiile, cea siciliană şi cea americană („Cosa Nostra“). Dar ele nu sînt nicidecum singurele. Numeroase alte organizaţii asemănătoare acţionează în diferite părţi ale lumii. La Napoli, trustul crimei are în frunte tocmai Camorra, considerată ca mult mai lipsită de scrupule, mai brutală şi mai feroce decît Mafia.

Camorra a luat fiinţă în secolul al XVI-lea, dar cea care acţionează acum este o variantă modernă a vechii confrerii, de unde şi numele: „Nuova Camorra Organizzata“, al cărei boss este în momentul de faţă Raffaele Cutolo. Ocupaţiile Camorrei: jaful, frauda, răpirea de persoane, prostituţia, traficul de droguri, de arme, de ţigări etc., adică activităţi de subsol, de cele mai multe ori în contradicţie cu legea, dar deosebit de profitabile, a căror cifră de afaceri ajunge la exorbitanta cifră de 800 de milioane de dolari anual. Fiind în joc asemenea cîştiguri, nu e de mirare că la Napoli au proliferat şi alte organizaţii, rivale ale Camorrei. Între acestea se numără banda „Malommo“ şi clanul fraţilor Bardellino, care constituie, în special pentru drog, capete de pod în Italia ale Mafiei americane. Urmează „Nuova Famiglia“, care grupează pe boşii tradiţionali ai lumii interlope şi al cărei personaj central este Pupetta, fostă cu ani în urmă regină a frumuseţii la Napoli.

Ca şi în cazul Mafiei siciliene, bossul Camorrei se află, de multă vreme, în puşcărie. Cei care cunosc situaţia susţin că ar fi putut de mult evada, însă n-a vrut, fiindcă din închisoare poate să-şi conducă organizaţia mult mai bine, aici concentrîndu-se „crema“ celor peste 2 500 de ucigaşi, membri ai Camorrei, care i-au prestat, pe ascuţişul pumnalului, jurămînt de credinţă şi de păstrare a legii tăcerii. Ba, mai mult, de curînd a izbutit să fie recunoscut drept „debil mintal“, încă o plapumă menită să-l acopere în zile grele (raportul de expertiză medicală era semnat de... Aldo Semerari).

Între grupările existente, şi în primul rînd între Nuova Camorra Organizzata şi Nuova Famiglia, se dă o luptă necruţătoare pentru supremaţie în Napoli. Adversarii Camorrei sînt încurajaţi de Mafia siciliană, care ar dori să-şi extindă puterea şi aici. Avînd acest sprijin, „familiile“ napolitane nu mai vor să plătească impozitul de 10 la sută pe care li-l pretinde Camorra. De unde un război atroce, pe viaţă şi pe moarte, între gangsteri. Omorurile se ţin lanţ: un asasinat la fiecare 18 ore, ceea ce înseamnă aproape 500 de morţi anual.

Dar nu numai membrii grupărilor adverse sînt lichidaţi. Aceeaşi soartă o are oricine stă în calea banditilor, dintr-o confrerie sau alta, oricine le pune într-un fel sau altul în pericol afacerile. Aşa s-a întîmplat şi cu Semerari. Medic legist, expert criminolog pe lîngă tribunalele din Roma, el a avut posibilitatea să pătrundă în toate închisorile ţării, să frecventeze atît pe deţinuţii de drept comun, cît şi pe cei politici. Relaţiile pe care şi le-a făcut în acest mediu eteroclit sînt, fără îndoială, la originea sfîrşitului său tragic. Acest sfîrşit a fost pus în legătură mai ales cu afacerea Cirillo, care a debutat în ianuarie 1981. Ciro Cirillo, proeminentă figură politică, a fost răpit de Brigăzile roşii. Cei din partidul său au refuzat orice legături cu teroriştii. Toată lumea socotea că se va reedita cazul Aldo Moro. Dar iată că, după două luni de captivitate, Cirillo este pus în libertate. El jură că n-a plătit nici un fel de despăgubire. Ulterior însă au început să circule zvonuri potrivit cărora eliberarea celui sechestrat s-a făcut în schimbul a 500 de milioane de lire italiene, afacerea fiind perfectată de un grup de apropiaţi politici ai lui Cirillo, care s-au deplasat în închisoare şi au negociat cu Raffaele Cutolo. Intermediarul şi cel ce cunoştea toate firele cazului părea să fie Aldo Semerari. Prin urmare, el ar fi fost omorît pentru a nu mai putea face destăinuiri. În acest caz, autorii oribilului asasinat ar fi oamenii Camorrei. După alte opinii însă, uciderea criminologului, considerat bun amic cu șeful Camorrei, ar fi opera adversarilor acesteia, care ar fi urmărit un dublu scop: să-l lipsească pe boss de un aliat prețios și să bage frica-n oasele camorriștilor, un fel de a le spune: „Iată ce-i așteaptă pe cei care sînt în tabăra lui Don Raffaele".

Firește, poliția se străduiește să stăvilească activitățile criminale din Napoli, dar rezultatele de pînă acum nu prea sînt concludente. Războiul pentru cucerirea Napolelui dă un sens tragic cunoscutului dicton „Vedi Napoli, poi mori!". Căci dacă la origine sensul era „să nu mori pînă nu vezi Napoli" (atît e de frumos acest oraș), astăzi traducerea pare a fi: „Dacă vezi Napoli, mori".

ION D. GOIA ■

„Boss-ul", Raffaele Cutolo, după întemnițare

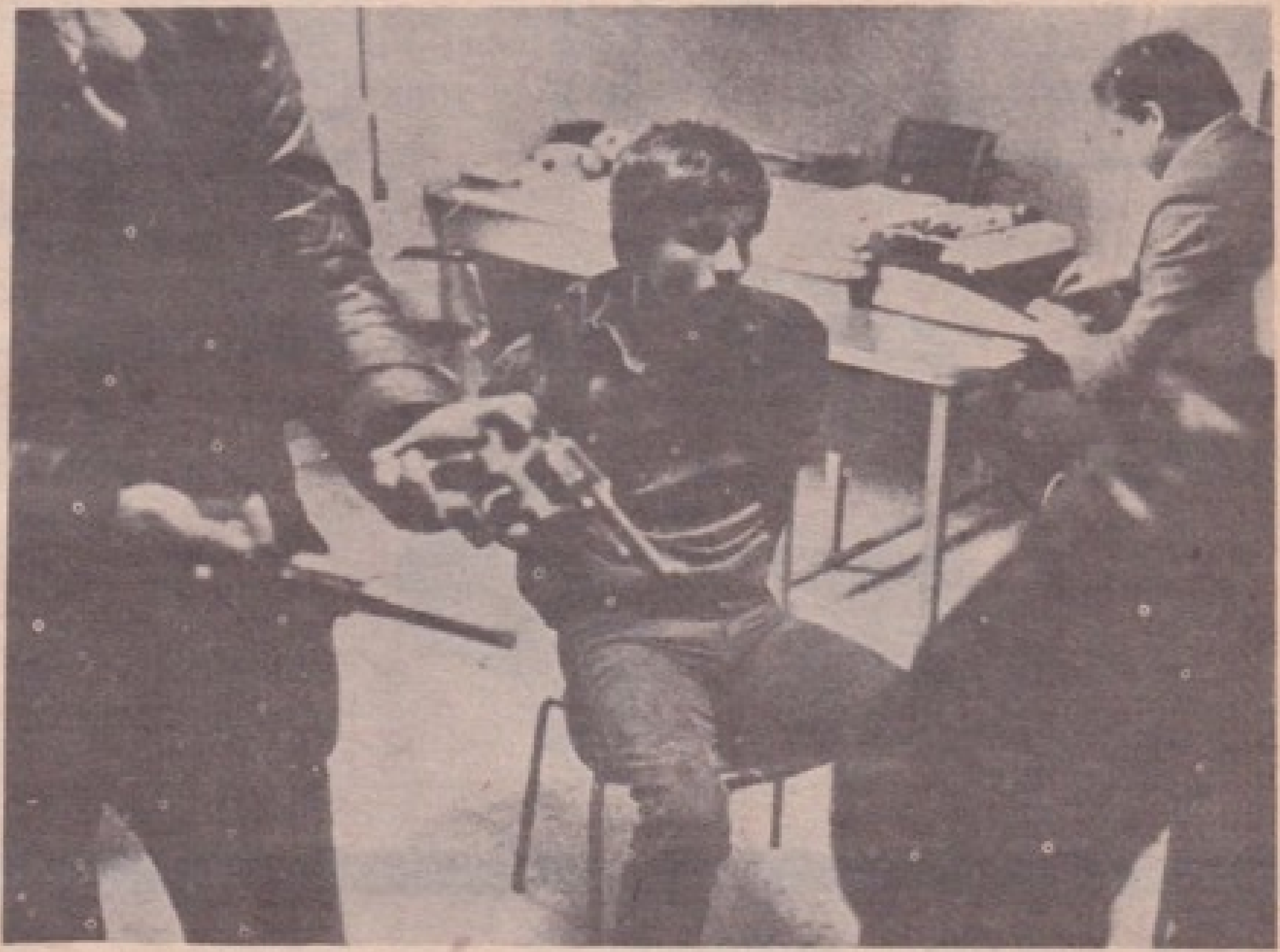

A fost arestat unul din camorriștii de vază. În ciuda probelor, el și-a impus să nu declare nimic. „Omerta" oblige...

Morbul camorrist atinge pe napolitani încă „din fragedă pruncie". Fotografia înfățișează un gang de copii între 8 și 13 ani, interogați în una din secțiile de poliție

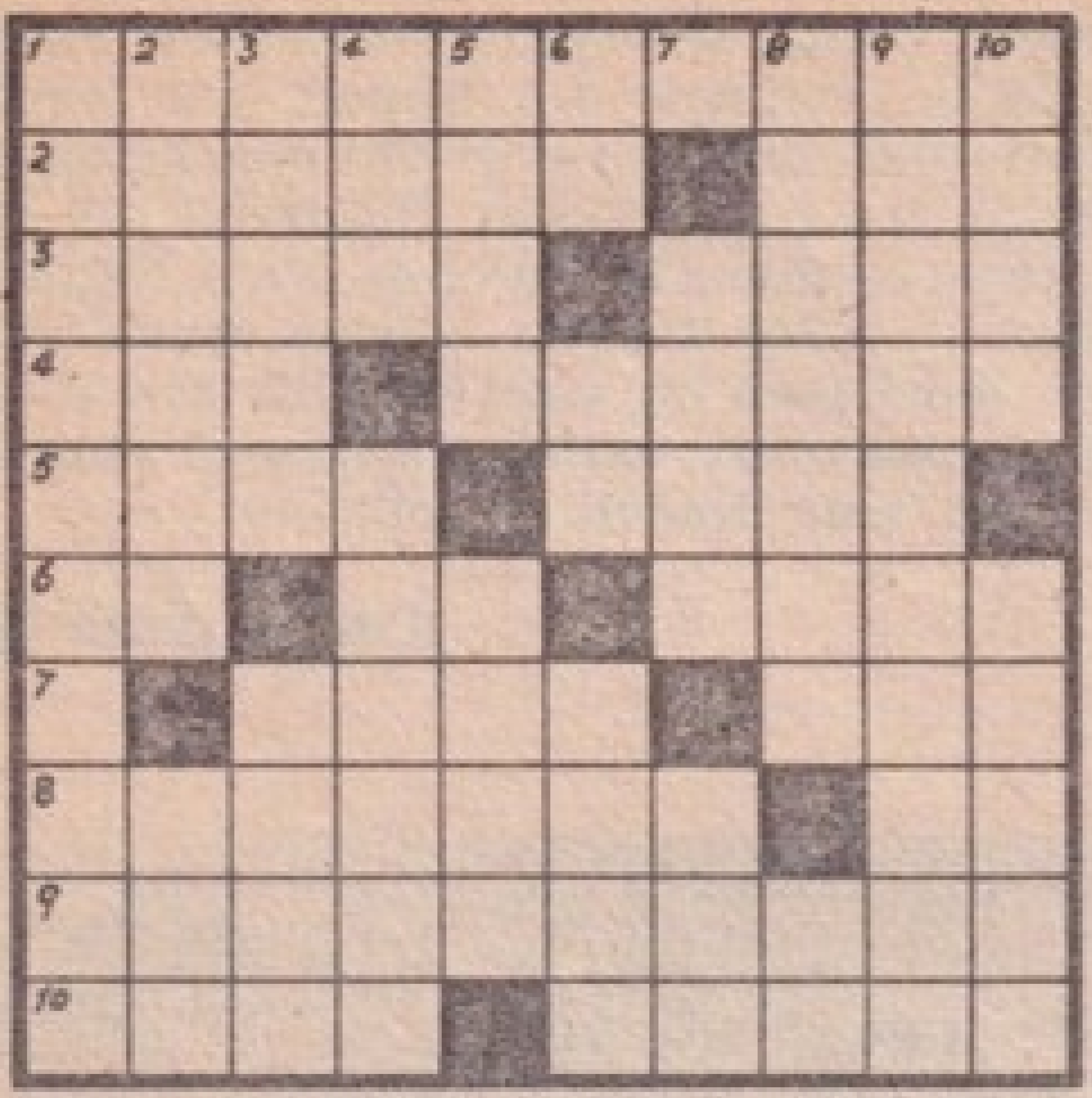

ORIZONTAL: 1) Difuzare pe teren. **2)** Distincţie cavalerească — Se bate cu un... scop precis. **3)** Astea ştiu de toate — Face faţă la o pînză. **4)** Monolog la leagănul copilăriei — Ce-i al lui, e-al lui. **5)** Probă de film — Bun de o zeamă lungă. **6)** Le întoarce ca la Ploieşti! — Chip de fier! — Respectă regula. **7)** Frumoasa lumii — Rămas în centru! **8)** Execută lucrări în lemn (pl.) — Fac parte din UNESCO! **9)** Pune totul la punct. **10)** Diferenţă specifică — Pe asta o sorbi din priviri.

VERTICAL: 1) Prezentare autentică în cifre şi fapte. **2)** Nu-şi justifică existenţa — Preparate á la minut. **3)** Arhicunoscutul nostru sistem — Se bagă sub apă! **4)** Mijloc de relaxare — Contră neplăcută. **5)** Gogoaşă populară — Plan superior de casă. **6)** Redate corect! Tuns scurt! — Se înalţă prin cultură. **7)** Înscrise la ordinea de zi — Emană! **8)** Căzută de curînd la pat — Erodată! **9)** Impuls în activitate. **10)** Element de autodepăşire — Inocenţa personificată (pl.).

DOAR O VORBĂ...

V. POTOLINCĂ — Fălticeni
Cercul rebusist „Dumbrava minunată" ■

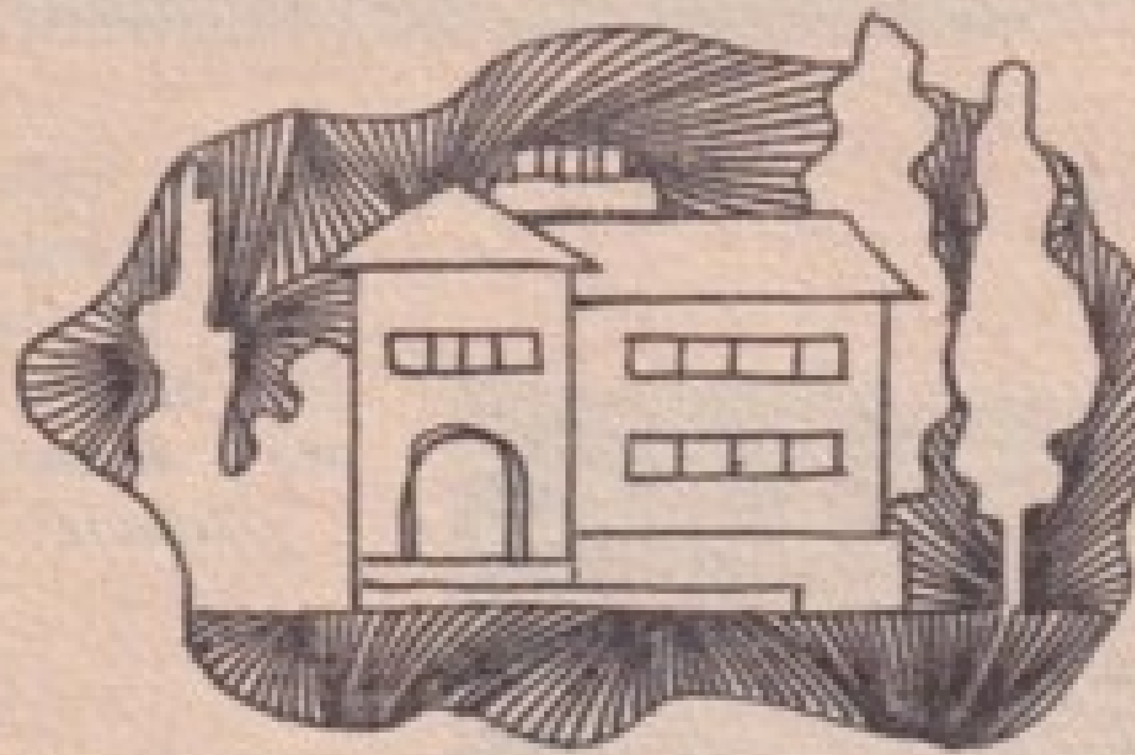

A.B.C.

ORIZONTAL: 1) Clase — Învăţător. **2)** Clasa întîi. **3)** Mai mare ca şoimii — Preparat din alb şi negru. **4)** Şcoala de meserii. **5)** Foarte bune. **6)** Care mişcă (sing.) — Supraapreciat în familie. **7)** A.B.C.... ştiinţific! — Rămăşiţe nepămînteşti. **8)** Carte cu valoare convenţională — Date la deranjamente. **9)** Joc... care nu poate fi dezlegat — Neo! **10)** Notată la şcoală cu o cifră romană — Funcţionează cu două clase... simultan.

VERTICAL: 1) Artist al poporului — Micul meu abecedar. **2)** Bogat încoronat în timpul vegetaţiei — Factor cu destinaţie precisă. **3)** Şcoala generală. **4)** Învăţaţi cu cartea — Primul din clasă! **5)** Două probe la logică — Concluzie (cam dură) a războaielor ţărăneşti. **6)** Ţin mîna întinsă — Localitate în Finlanda. **7)** Şcolile nr. 1 şi 3! — Vechi izvoare de lumină (sing.). **8)** Cartea timpului. **9)** Din an în an — O... I... OI! **10)** Număraţi în bănci — Scriitor ascuţit la cap.

Dicţionar: EVO.

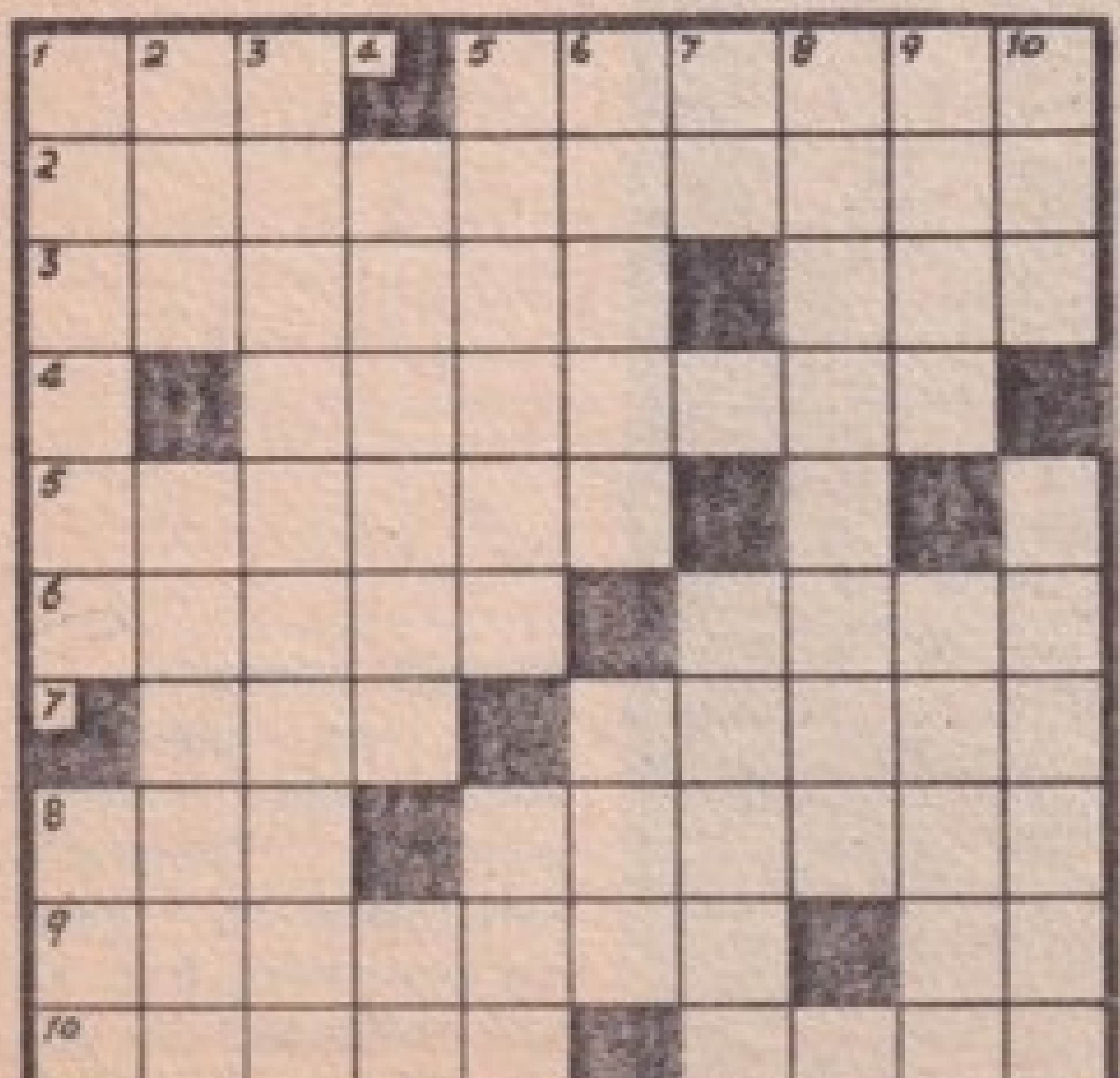

C. TUCULEASA — Bucureşti ■

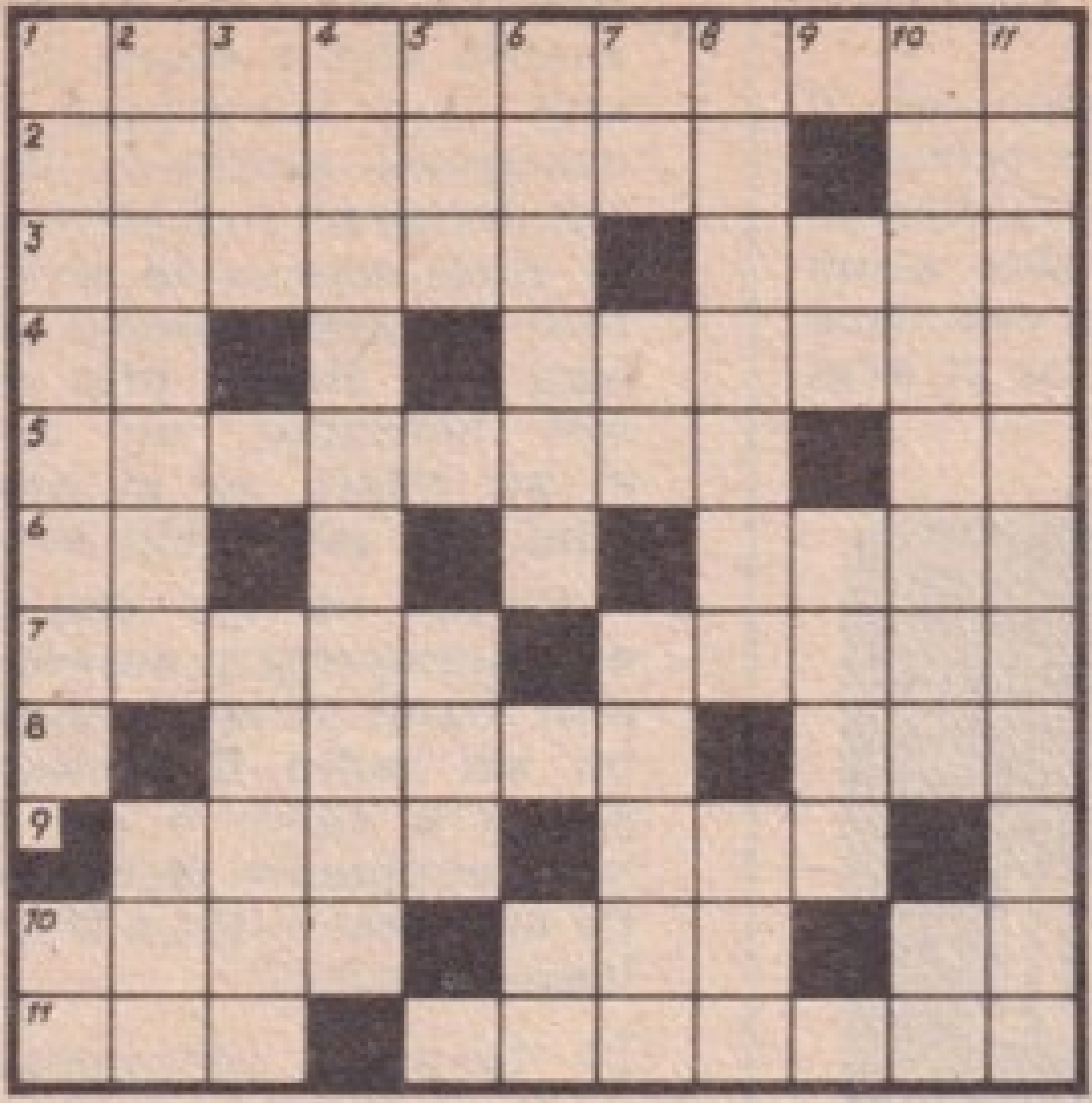

NIMICURI

ORIZONTAL: 1) Nimicuri. 2) Vorbe de nimic — Într-un anume... sens! 3) Are în el de toate și mai nimic (pop.) — Nu spune nimic, dar îl înțelegi. 4) Te vezi! — Nimic mai concret. 5) Neam de viță, dar ajunsă de nimic — Însemnat! 6) Adnotați! — Limba clopotului. 7) Semn al trecerii noastre în neființă — Marcaje sonore punctînd trecerea ireversibilă a timpului. 8) Dat peste cap și-i de nimic — Bate străzile Bucureștilor (abr.). 9) Spune vrute și nevrute — Direcție în orientare! 10) Vorbă de nimic — Nu spune nimic — Urmează rotirii pămîntului. 11) Le impresionează te miri ce și mai nimic — Nimicuri care ascund ceva.

VERTICAL: 1) Nimic concret — Brăzdată în rîuri. 2) N-are nimic comun cu adevăratul eroism — Nimic, nimic. 3) Mai rar să nu te ciupească cu nimic — De bună voie (pl.). 4) Nimicuri pentru adormit copii (sing.). 5) Nu-i chiar boacă! — Toți o bat și nimeni nu reclamă. 6) Din nou... la „nimicuri" — Camere mici! 7) Vezi după el! — Cu ce te alegi din nimic! — Om de nimic. 8) Pentru nimic — Încărcătură la un vas liberian. 9) Vezi de la capăt! — Nimic mai mult. 10) Nimic nu-l mai pune pe roate — Ultimile pe răboj! 11) Nimic nu se prinde de ele.

GH. VICTOR DUNCA — Sighetu Marmației ■

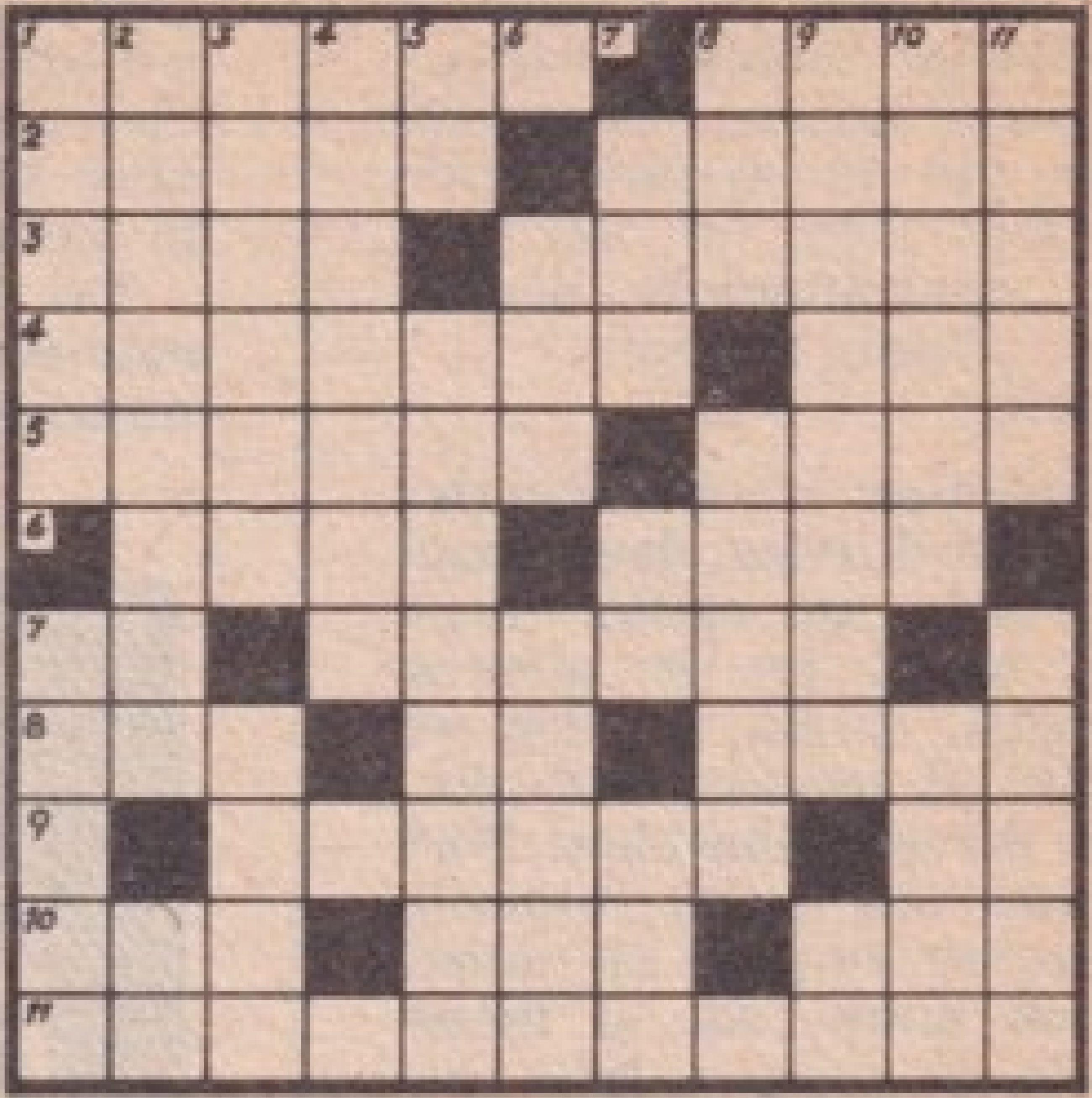

ALTE MĂȘTI, ACEEAȘI PIESĂ!

ORIZONTAL: 1) Dă semne de plecare — Face autostopul. 2) Căzuți la examenul de estetică — Dă omului bătăi de cap. 3) Trasă la față — Bună de pus în ramă. 4) Mediu de creație — Serviabil de felul său. 5) Deschideri personale — Schimb... în sens invers! 6) La mica... mititica—Merg mai ușor la deal. 7) Sodă! — Priviți cu îngăduință. 8) Una pe ceas — Zece... la istorie! — Un fel de morgă (pl.). 9) Autorul unui nou serial după „Epoca de piatră" — Tare de cap. 10) Ce întrebare! — Un fel de ochi — Cu trecere la public. 11) Arta manuală.

VERTICAL: 1) Luat de gît — Tip de rezistență. 2) Doi la mînă — Cedat! 3) După ultimul plecat — Una la... fix! 4) Un model de cizmă. 5) Numai doi bade! — Expunere pe motive de sănătate. 6) Luați la bani mărunți — Își scoate pîinea din piatră seacă. 7) Încrustat în piele — Pistă! — Da... de unde. 8) Își susține neclintit sarcinile — Lucrează la cel mai înalt nivel. 9) Studiu... de formă — Unu cu una! 10) Trecute la carnețel — E de înțeles. 11) Intrare pe „Calea Victoriei" — Luată ca bază.

IOAN FILIP — Galați ■
I. PĂTRAȘCU — București ■

CEHUL LUI ALBERT CAMUS

Răsfoiam la Biblioteca Academiei colecția ziarului *„Viitorul“*. Ajuns la numărul 8098, din 13 ianuarie 1935, am fost izbit de un titlu din „contrafondul“ paginii întîi: *„Femei ucigașe“*. Citesc:

> „Întru-un sat din Iugoslavia, la Oravica, două femei au ucis un călător sosit la hanul lor în puterea nopții. Mama și fiica au știut să lovească din plin, ca cei mai dibaci hoți. Cînd omul era mort, voinicele maștere au găsit nu numai bani mulți, dar și multe acte și scrisori între lucrurile lui. Și au citit că omul purta același nume de familie, că muncise din greu timp de 20 de ani cu gîndul și dorul de a-și revedea țara și mama lui rămasă în neagră sărăcie.
>
> Or, acea mamă obidită era chiar ea, asasina. Acel om însîngerat, desfigurat, mort era chiar fiul ei venit cu banii acasă, dornic să-i facă o surpriză, să fie mai întîi recunoscut. Faimosul glas al sîngelui n-a vorbit, căci dragostea și dorul de fiul răzuit (sic!) în lume dispăruseră de mult.
>
> Dar în fața cumplitului adevăr, s-au trezit și dragostea și groaza gestului comis: atît mama, cît și sora ucigașă s-au judecat și s-au pedepsit în aceeași noapte singure, prin sinucidere.
>
> O dramă înfiorătoare, fără îndoială, mai ales că făptașele sînt femei.
>
> Cît va fi colindat nefericitul acela, a știut să se păzească de oameni răi.
>
> Dar ajunsese acasă, sub acoperișul mamei! Nici un bărbat nu i-a ieșit în întîmpinare. N-a încuiat ușa deși avea la el o avere greu adunată. Or banii, chimirul sau portofelul acela greu și arătos a luat mințile ambelor gazde.
>
> Pe vremurile acestea de sărăcie, un străin, un călător neînarmat bate la ușa hanului și se culcă fără grijă, în paza a două femei care nu-l recunosc. Ciocanul sau toporul a căzut greu, o dată, omul a gemut și fapta ireparabilă s-a comis.
>
> Cu cîtă spaimă vor fi aflat sătenii cele petrecute în hanul celor două femei!
>
> Vor cerceta abia acum autoritățile dacă cele două sinucigașe nu vor fi avut și alte asemenea fapte pe conștiință.
>
> Și totul s-a făcut din dorința de a dobîndi bani, avere, cît mai multă avere pentru a putea fi fericite și chiar onorate.
>
> Ce cumplit învățămînt în săptămîna sfîntă a sărbătorilor! Vor vorbi mult timp bătrînii satului de pedeapsa dată de D-zeu acelor femei nelegiuite.
>
> Din vremuri depărtate se povesteau încă asemenea cazuri: hoți care în lăcomia lor își ucid propriul copil. Și iată că povestea se repetă: de data aceasta sînt o mamă și o soră care își primesc o exemplară pedeapsă. Dar cîte drame nu s-au petrecut în zilele acestea de sărbători! Ucigașii însetați de bani s-au furișat prin casele bătrînilor, au ucis și au jefuit, ca să aibă bani, cîți mai mulți bani.
>
> Credeți că vor rămîne ei nedescoperiți și nepedepsiți? Banii pătați de sînge nu vor putea fi cheltuiți pentru a aduce o cît de mică mulțumire făptașilor. Cu acei bani ei și-au făurit lanțurile ocnei“.

În timp ce parcurgeam textul, mi-am dat seama că tragica întîmplare a omului ucis de mama și sora lui îmi erau cunoscute. Da, ceva foarte asemănător întîlnisem în Camus!

Acasă aveam să iau din bibliotecă *„Străinul“* și volumul de *„Teatru“*, în care se află și *„Neînțelegerea“*, piesă care încearcă — așa cum însuși autorul spune — „să reia într-o transpunere contemporană vechea temă a fatalității“.

Iată pasajul din *„Străinul“*:

> „Între mindirul meu și scîndura patului găsisem, într-adevăr, o bucată veche de ziar aproape lipită de pînză, îngălbenită și subțiată. Povestea unui fapt-divers al cărui început lipsea, dar care trebuie să se fi petrecut în Cehoslovacia. Un om plecase dintr-un sat ceh ca să facă avere. După douăzeci și cinci de ani, bogat, se întoarse cu nevasta și copilul. Maică-sa ținea un han cu sora lui în satul natal. Ca să le facă o surpriză, el lăsase nevasta și copilul la un alt han și se dusese la maică-sa, care nu-l recunoscuse cînd intrase. În glumă a avut ideea să ia o cameră. Le arătase că are bani. Noaptea, mama și sora îl asasinaseră cu lovituri de ciocan ca să-l jefuiască și îi aruncaseră trupul în rîu. Dimineața, nevasta venise, dăduse în vileag identitatea călătorului. Mama se spînzurase. Sora se aruncase în

fîntînă. Cred că am citit această poveste de mii de ori. Pe de o parte era neverosimilă. Pe de alta, era firească. În orice caz, eram de părere că drumeţul o cam meritase şi că nu trebuie niciodată să te prefaci.“

În ciuda unor neconcordanţe, datorate fie sursei diferite de documentare, fie alterării voite (în cazul lui Camus, poate) sau involuntare (din neglijenţă, în cazul ziaristului român), este limpede că cele două texte se referă la unul şi acelaşi fapt, petrecut undeva într-un sat din Europa, la cumpăna anilor 1934—1935.

Frizînd — vorba „străinului“ Meursault — neverosimilul, întîmplarea a făcut obiectul unei senzaţionale telegrame de presă, pe care Camus va fi citit-o, la vremea ei, în coloanele unui ziar francez. Obsedat de singularitatea cazului şi convins că aceasta emană o „morală a sincerităţii“,el l-a integrat în trama „Străinului“ (1942) şi l-a transpus în dialog în „Neînţelegerea“ (1943).

Este clar, de asemenea, că autorul articolului din ziarul românesc „prelucrează“ telegrama de presă. El nu scapă prilejul de a-şi moraliza — simplist şi agasant — cititorii.

Citite unul după altul, cele două texte se completează reciproc. Astfel, articolul din „Viitorul“ precizează datele geografice ale tragediei: Oravica, sat din Iugoslavia. Eroul lui Camus bănuieşte că abominabila crimă „trebuie să se fi petrecut în Cehoslovacia“, dar nu este sigur, pentru că faptul divers tipărit pe fragmentul de ziar găsit în închisoare era fără început. În schimb, din relatarea lui Meursault aflăm că „cehul“ avea nevastă şi copil. Textul din „Viitorul“ nu dă nici o relaţie în legătură cu starea civilă a „iugoslavului“. În versiunea românească, victima celor două ucigaşe lipsise 20 de ani din satul natal; în versiunea lui Meursault — 25 de ani. Agresiunea s-a produs — spune textul camusian — cu ajutorul unui ciocan. „Viitorul“ ezită: ciocan sau topor. Datorită mai mult ca perfectului din „rewriting“-ul lui Meursault, cititorul ar putea înţelege că cele două femei s-au sinucis după ce soţia călătorului i-a dezvăluit identitatea. Aici însă articolul din „Viitorul“ precizează că mama şi sora victimei, luîndu-i banii şi actele, au constatat că purtau acelaşi nume de familie. Deci autopedepsirea a avut loc „în aceeaşi noapte“ înainte ca soţia celui ucis să fi intrat în scenă.

În sfîrşit, dacă autorul textului din ziarul românesc nu arată cum s-au descotorosit cele două criminale de trupul victimei şi cum şi-au sancţionat fapta, el face supoziţia că acestea, săvîrşind omorul, recidivau.

În *„Străinul“* pe Camus nu-l interesează biografia celor două ucigaşe. El include acest fapt divers în corpul romanului pentru că — prin învăţătura lui îi fortifica o teză: *„nu trebuie niciodată să te prefaci“*.

Într-adevăr, Meursault se caracterizează printr-o cinste dezarmantă. El nu minte pentru că a minţi înseamnă *„a spune mai mult decît simţi !“*. Avem cuvinte, deci, nu pentru a ne ascunde gîndurile, ci pentru a le rosti, chiar dacă riscăm să înfruntăm prejudecăţile,convenienţele, cutumele. „El spune ce este el“, afirmă Camus despre personajul său. De aceea lui Meursault i se pare că drumeţul care nu-şi declinase identitatea şi-a meritat soarta.

În *„Neînţelegerea“*, cu asasinarea lui Ian, cele două ucigaşe încheiau un şir întreg de crime. Deci supoziţia ziaristului român a fost făcută, ulterior, şi de Albert Camus. Îndelung exersate în materie, Martha şi mama ei nu luau viaţa paşnicilor călători folosind ciocanul sau toporul, ci oferindu-le un ceai somnifer, după care îi jefuiau şi îi aruncau în apa unui rîu, unde — fireşte — se înecau.

Osmoza dintre real şi ficţiune este mai mult decît evidentă în această piesă. Făcînd cu „Neînţelegerea“ o tentativă de a scrie „o tragedie modernă“, Camus ne îndeamnă să observăm că viziunea care se degajă din textul dramatic, oricît de pesimistă ar fi, *„nu este incompatibilă cu un relativ optimism în ceea ce priveşte omul. Căci, în ultimă instanţă, totul s-ar fi petrecut altfel dacă fiul ar fi spus: „Eu sînt, acesta este numele meu“. De unde s-ar deduce că într-o lume nedreaptă sau nepăsătoare, omul se poate salva pe sine şi-i poate salva şi pe ceilalţi cu ajutorul celei mai elementare sincerităţi şi al celui mai potrivit cuvînt.“*

* * *

Fireşte, numeroase pagini de proză, teatru sau poezie din literatura universală şi cea românească îşi au punctul de plecare ori au topit în substanţa lor fapte consemnate mai întîi de presa cotidiană.

Articolul din „Viitorul“ mi-a confirmat că nici marele scriitor francez n-a pregetat, pentru demonstraţia ideilor sale şi pentru veridicitatea scrisului său, să valorifice opera unui „istoric al clipei“ — ştirea unui anonim gazetar de agenţie. Dar dacă în acest colţ de pagină mi-am permis să compar texte semnate de Camus cu un articol (o non-ficţiune) dintr-o gazetă uitată, am făcut-o deoarece sînt convins că materia primă oferită de presă poate deveni literatură numai dacă scriitorul ştie să renunţe la semnificaţia aparentă şi imediată a unui fapt (nu neapărat tragic), reţinînd-o pe cea reală, profundă, filozofică.

MIRCEA ICHIM

Cu Sadoveanu, la

Pe la sfîrşitul lui 1940, ajunsesem şi eu un cineva, he, he, în lumea literară „tînără" a Capitalei.

Adică, după ce-mi plasam, pe unde puteam, versurile şi notiţele „eseistice", dar şi gătam corectura la revista pe care o fericeam cu aportul meu mă şi înfiinţam, de la primele ore ale după-amiezii, la „Café de la paix", cel mai autentic centru de recrutare a noilor talente, în realitate o braserie-cafenea de categoria mai mult decît modestă.

Însă ce oameni întîlneam acolo!

Crema şi caimacul liricii şi prozei ultracontemporane: Geo Dumitrescu, Tiberiu Tretinescu, Anişoara Odeanu, Virgil Gheorghiu, Ovidiu Rîureanu, Coca Farago, Ion Vlad (sculptor şi grafician), Mişu Apostolescu, Ion Frunzetti, Bucuria Mînătoru, Ion Larian Postolache, Mircea Streinu, Aurel Tita, Ion Velicu, Const. Tonegaru, Traian Lalescu şi mai ales, Mitea Stelaru, zis şi Dimitrie Orfanu, cea mai ciudată şi pitorească apariţie a „generaţiei".

Mă opresc aici, ca să nu mai pomenesc despre mulţi alţii, care au scris şi publicat în anii aceia de pomină, şi de care nu-mi amintesc decît cu greu, ca prin ceaţă, desluşindu-le anevoie chipurile din pîcla timpului, însă dîndu-mi totodată seama, cu disperare, că le-am uitat numele topit lent, şi pentru totdeauna, în văgăunile memoriei. Ce, patruzeci şi ceva de ani, puţini îs de-atunci?

Drept e, nici n-au mai tipărit ceva, afundîndu-se în anonimat şi abandonîndu-se altor preocupări, mai realist existenţiale. Însă nici eu nu i-am mai căutat, prins de iureşul multiplelor şi prea diverselor meserii practicate (multe din ele paraliterare): magazioner la Editura „Gorjan", traducător clandestin şi la „negru" de romane poliţiste în versiuni extraprescurtate (la sentiment), băiat de prăvălie la o librărie, deci oarecum în cultură, anticar de stradă, peste drum de spitalul Colţea, unde-l ajutam pe celebrul „bouquinist" Barbu Eftimiu, zis şi „pépère", recent înapoiat de pe malurile Senei, să-şi vîndă uriaşa bibliotecă adusă de-acolo.

De la vremea prînzişorului şi pînă-n seară, iar alteori peste frontiera miezului-nopţii, sorbeam şvarţuri după şvarţuri, scriam furibund pe colţul mesei poeme, balade şi... idile (încropite cu nenumăratele amazoane-poetese ce-şi călăreau cu brio Pegasul, mai dihai decît centaurii de noi), rădeam cîteva platouri cu cîrnaţi pe fasole, sau alteori numai fasole-iahnie, în funcţie de situaţia financiară a zilei, în orice caz, cele mai accesibile preparate de pe lista de bucate a locantei literare.

Asta, bineînţeles, cînd mi se întîmpla să fiu mai înlesnit. Ceea ce, din păcate, se petrecea destul de rar. Ori, după apariţia numărului curent al gazetei pe care o corectam, şi care se plătea săptămînal, odată cu ieşirea de sub tipar a numărului, şi numai dacă nu-mi scăpau mai mult de cinci greşeli boacăne de corectură, ori cînd îmi apărea vreo poezie. Şi, e de la sine înţeles, cu condiţia ca „opera" să-mi fi fost întrucîtva onorată cu nişte leuşteni.

Pentru că, pe vremea aceea, mai existau şi publicaţii meteorice, care mai repede dispăreau decît apăreau, şi nu-şi puteau îngădui plătirea debutanţilor de-alde noi. În asemenea situaţii, mă mulţumeam cu cele cîteva exemplare pe care le căpătam drept compensaţie. Bune şi alea!

Le valorificam şi eu, după cum mă ajuta capul. Sau, mai exact, după cum mă consiliau colegii de breaslă, conform unor obiceiuri ale timpului. Pe-atunci nu funcţiona nici un fel de Fond literar, şi nici Societatea scriitorilor români nu se prea înghesuia să ne-ajute cu „documentări" plătite sau deplasări pe teren, prevăzute cu diurne şi foi de drum. Alte vremuri, alte năravuri literare!

Aşa că-mi luam teancul de reviste sub braţ şi porneam cu colindatul pe la uşile amatorilor de mecenat. Fie la directorul general de la salubritate (apă şi canale) care-şi căsătorise fata c-un actor-poet, din corpul de figuraţie de la „Tănase", fie la Patriarhie, unde se mai organizau pomeni pentru intelectualii de subsol, fie la administratorul sectorului de parcuri şi lacuri, mare iubitor de scriitori, de cînd îşi plantase Cişmigiul cu busturile cîtorva maeştri în viaţă sau viitori clasici (după deces).

Pesemne aveau ei niscaiva fonduri speciale, fiindcă, la văzduhul elucubraţiilor mele, sub formă de dedicaţii, pe care le scriam cu cerneală, de corectură, deasupra poemelor din gazeta în care apăruseră, năduşeau de încîntare şi mă expediau direct la casieria respectivă, de unde ridicam diverse sume, între 25 lei şi 200 (tot lei). Numai Patriarhia era mai generoasă, întrucît oferea şi cîte-o pungă de băcănie plină cu colivă uscată şi

„Café de la paix"

lejer înăcrită, colaci şi-un pumn de mărunţiş, colectat probabil de la cutia milelor.

Însă marele meu noroc, chiar chior i-aş putea zice, a fost c-am intrat în graţiile maestrului Sadoveanu. Domnia sa mi-a întreţinut condiţia fizică şi spirituală, părînd a-mi preţui talentul, contribuind din punga proprie la mesele mele de prînz şi de seară.

Binele mi-l făcuse Tiberiu Tretinescu, prozator dăruit, autor al unui excelent volum de schiţe („Vergu Ocu") şi care devenise celebru (volumul) printr-o catastrofică şi monstruoasă eroare de tipar.

Într-o bună zi, cînd simţeam că plutesc în spaţiu, datorită unicului şvarţ servit pînă atunci, şi din care „supsesem" cinci ceasuri de-a rîndul, ba mai şi împărţindu-l cu Tibi, frăţeşte, acesta m-a îndemnat, dîndu-şi seama de şocul hipoglicemic ce mă păştea:

— Ascultă, Marincule (pesudonimul meu, sub care făceam furori la data aceea), de ce nu-i oferi maestrului Sadoveanu poemul pe care ţi l-a tipărit „Tribuna tineretului"?... Trage-i o dedicaţie corespunzător de măreaţă, şi-om mai mînca şi noi ceva!...

— Ce, eşti nebun, să mă duc aşa, pe nepusă masă, în casa titanului?

— Nu în casă, ci la masă, tontule! — m-a alintat bunul Tretinescu. Nu-l vezi ce se mai ospătează, la zece metri de noi?...

Mi-am aruncat imediat ochii în direcţia indicată de talentatul deget al prozatorului Tibi.

De unul singur, în faţa mai multor platouri cu bucate greu de identificat, un bărbat masiv şi reprezentativ, bine îndesat, cu păr bogat şi cîrlionţat, retras la o masă din fundul restaurantului, mînca agale, gospodăreşte, cufundat (probabil) în gîndurile generate de dificultăţile scrierii vreunei noi capodopere.

Nu-l văzusem niciodată pe Sadoveanu. Decît în pozele din ziare şi reviste. De aceea m-a mirat faţa oacheşă, părul negru, niţel încărunţit pe la tîmple, întrucît totdeauna îmi imaginasem că maestrul aparţine speciei bălaie, cu ochi albaştri şi piele de piersică.

— Cum, măi Tibi, ăla-i Sadoveanu?...

— Dar bineînţeles... Însă vine-aici mascat şi incognito, să nu-l recunoască lumea!

— De ce?

— Ei, asta-i bună! Ar începe să circule bîrfele. Sadoveanu la „Café de la paix", cu banii lui?... Pricepi?...

Am priceput urgent. Lui Sadoveanu îi plăceau localurile populare, unde-avea posibilitatea să-ntîlnească oameni de rînd şi să simtă pulsul real al vieţii.

N-am mai zăbovit o clipă măcar.

Mi-am luat exemplarul din „Tribuna tineretului" şi-am zbughit-o drept spre maestrul literaturii noastre. Pe drum, am frînat brusc. Îmi amintisem că nu-i scrisesem dedicaţia. Imediat am cîrmit-o către toaleta bărbaţilor, unde, pe scaunul binecunoscut, la loc de taină, i-am ticluit cîteva rînduri din inimă.

Cînd m-am proţăpit lîngă uriaşul scriitor, acesta tocmai se scobea în dinţi. Şi-a ridicat privirea spre mine şi m-a-ntrebat c-un glas caraghios de piţigăiat:

— Ma che vrei, mo boeţelu'?...

— V-am dedicat un poem, maestre!

— Ma che maistor, boeţelu', io director estem!

Păream, sînt sigur de asta, ca lovit cu leuca în cap. Maestrul Sadoveanu vorbea ca-n volumul întîi din „Fraţii Jderi", care tocmai apăruse în librării şi pe care-l citisem dintr-o singură suflare. Grăia ciudat, amestecînd intonaţii şi deformări specifice turco-grecilor din romanul suscitat.

De fapt, după cum am aflat numaidecît, cu uluire, pe Sadoveanul meu îl chema Anagstopulos, sau ceva în genul acesta, că nu mai ţin minte, şi era patronul localului.

Însă era om. De treabă. Din ziua aceea am avut totdeauna un cont deschis la „Café de la paix". Plafonat însă. La limită de şvarţuri, iahnii de cartofi şi fasole bătută.

Pe Tibi nu l-am uitat. La prima schiţă apărută în „Curentul literar-magazin", corectat de mînuţa mea, i-am scăpat o greşeală de tipar şi mai acătării. De l-am făcut om. În loc de „lupte şi beznă", a ieşit „lapte şi brînză". Şi iarăşi a devenit celebru. Dar şi eu.

Că o săptămînă întreagă m-a căutat pretutindeni. Să mă felicite. Avînd în servietă gazeta cu pricina. În care învelise o cărămidă de 14/28 cm. (patru kile).

Nici pe Anagstopulos nu l-am urgisit, eliminîndu-l din memoria afectivă. Prin 1949 a fost invitatul meu. La „Capşa". Slăbise grecul, de-atîrnau pieile pe el. Eram în pîine, tehnoredactor la „Editura de stat", şi i-am putut oferi tot ce i-a poftit inima. Spre stupefacţia generală, n-a rîmnit decît la două porţii de tocăniţă. La sfîrşitul festinului, sătul şi încîntat, fostul Sadoveanu mi-a mulţumit recunoscător:

— Sa traieşt' şi sa creştem mare, mo boeţelu'!...

Şi-am crescut. Chiar în exces... Dar nu ca scriitor.

VLAD MUŞATESCU

(din volumul „Memorii aproximative)

ENERG

UN GRUP DE CERCETĂTORI ROMÂNI ELABOREAZĂ O NOUĂ TEORIE GENERALĂ A ENERGIEI CU TULBURĂTOARE IMPLICAŢII ASUPRA FIINŢEI UMANE, ÎN TEHNICĂ ŞI, DE CE NU?, ÎN VIAŢA DE FIECARE ZI.

La 5 decembrie 1955, în cadrul unei şedinţe a catedrei de mecanică şi rezistenţă a materialelor de la Universitatea din Braşov, proaspătul inginer Alexandru Forje pezenta ipoteza unei teorii devenite ulterior o încercare de teorie generală a energiei. Cu acel prilej, datorită insolitului discuţiei, şeful catedrei, profesorul Ion Coşereanu, i-a invitat pe profesorul universitar Radu Mărdărescu, specialist în termodinamică, şi pe conferenţiarul Mircea Cristea, şeful catedrei de electrotehnică, să asiste la dezbateri şi să-şi spună părerea. Radu Mărdărescu i s-a adresat în aceşti termeni lui Alexandru Forje, la sfîrşit:

— Tinere, îndrăzneala ta este atît de mare încît nu ştiu dacă te vor ţine „balamalele"... Cu o teorie atît de temerară ca aceea pe care o propui, trebuie să fi pregătit să trăieşti o viaţă întreagă la lumina fulgerelor. Pentru o clipă, le poţi privi în faţă, dar apoi prea marea lor strălucire te orbeşte.

În ciuda elanului de început de drum şi a chemării pentru împletirea tot mai strînsă a tehnicii cu matematica, tînărul cercetător nu şi-ar fi putut închipui atunci că îi vor trebui aproape trei decenii nu ca să-şi definitiveze teoria (care, datorită ariei vaste de probleme vizate şi îndrăznelii conceptelor, nici pînă azi nu şi-a conturat complet sfera de aplicabilitate), ci doar să o pună corect sub raportul noţiunilor şi postulatelor şi să obţină primele rezultate practice. De-a lungul anilor, mai mulţi specialişti „s-au alăturat" noii teorii, dezvoltînd-o fiecare în domeniul său şi, fapt mai important, vădindu-i valabilitatea, inclusiv în direcţii neaşteptate. Azi, cînd într-un anume sens se poate spune că *energia este treaba tuturor*, merită cunoscută această contribuţie ştiinţifică majoră românească, materializată în sînul unui larg grup interdisciplinar format din Alexandru Forje, doctorii ingineri M.G. Pop şi Florin Predan, inginerii Iulia Forje, Florin Andreescu, Vasile Luca, Radu Iovănaş, Cornel Şerban, Ioan Eneşca, Manuela Chindea, fizicienii profesor universitar doctor Giuseppe Munteanu, Vasile Stratulat şi Silvia Dateş, profesor universitar doctor în chimie Horst Bednar, conferenţiar doctor în matematică Claudia Simionescu, filozof Elena Teacă şi alţii. Faptul că ei provin de la Universitatea Braşov, Institutul Politehnic Bucureşti, ICEMENERG etc., precum şi însăşi diversitatea specialităţilor implicate (nu putea lipsi nici filozofia!) evidenţiază *bătaia lungă* a noii teorii, mai exact a noii încercări de teorie generală a energiei. Este suficient să spunem că pînă în prezent:

- pe această bază s-au obţinut peste *100 brevete;*
- au fost făcute comunicări, bine primite, cum ar fi la Simpozionul internaţional de aplicaţii ale matematicii în teoria sistemelor şi la Conferinţa internaţională de energetică industrială — aşadar, prime *ecouri internaţionale favorabile;*
- *personalităţi ştiinţifice româneşti* şi-au manifestat acceptul (academician Nicolae Teodorescu, profesorii universitari doctori docenţi Ion Dumitru Mangeron şi Vasile Nitu, profesor universitar doctor inginer Petre Sonea);
- studiul privind conceptele teoretice a fost condus, sub egida *Consiliului Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie*, de către profesorul Giuseppe Munteanu de la Universitatea din Braşov, iar prestigioase institute de cercetări ştiinţifice, precum ICSIT Prelucrări Sectoare Calde, Bucureşti, Institutul de sudură şi încercări de metale, Timişoara, Institutul de cercetări pentru tehnica de calcul etc. au avizat favorabil propunerile de invenţii rezultate direct sau indirect din această teorie.

În ce constă noutatea adusă de cercetătorii români pe plan teoretic?

Civilizaţia actuală se sprijină, în mare măsură, pe electricitate, deci pe utilizarea fenomenelor electromagnetismului, pe care marele Maxwell, în secolul trecut, le-a descris ca fiind „liniare". Ce înseamnă aceasta? Modelul liniar presupune, simplu, că dacă există mai multe cauze care acţionează în acelaşi timp efectele se sumează, iar dacă o cauză se amplifică, să spunem de două ori,

ESTE TREABA A TUTUROR

efectul acesteia se amplifică exact în aceeaşi proporţie, adică tot de două ori. (Este doar un exemplu.) Dar iată ce se poate întîmpla în realitate: pe o linie tehnologică, bunăoară, cade într-un loc pe flux o cheie franceză, care sparge un pinion — defecţiune minoră în sine, dar care... opreşte un întreg proces tehnologic. Altfel spus, efectul nu a fost liniar, *amplificarea nu a fost direct proporţională cu pricina*. Or, modelul matematic cu care lucrează tehnicianul trebuie să prevadă şi asemenea situaţii „neliniare" şi să ofere soluţii de evitare.

Aceasta se aplică, *mutatis mutandis*, şi la faimoasele ecuaţii ale lui Maxwell; fiind liniare, ele tind să simplifice realitatea, dar ceea ce era perfect acceptabil în electrotehnica secolului trecut nu mai corespunde azi, cînd se lucrează cu tensiuni de 400—1 500 kV şi se transportă energie electrică la mii de kilometri. Cu alte cuvinte, modelul liniar vechi de un secol nu mai corespunde azi cu practica, în anumite situaţii, şi devine necesară o nouă teorie generală a energiei. Este ceea ce îşi propun cercetătorii români sus-menţionaţi. Noua teorie postulează şi schimbarea dimensiunilor fundamentale de reprezentare a fenomenelor fizice: în loc de timp şi lungime se propun ca *mărimi fundamentale masa şi energia legate între ele de o relaţie mai generală decît cea a lui Einstein*, care este liniară: energia = masa înmulţită cu viteza luminii la pătrat. Bineînţeles, această celebră relaţie, strălucit verificată în practică, rămîne valabilă, însă într-un domeniu mai limitat.

„UN SURPLUS DE CĂLDURĂ ŞI LUMINĂ PENTRU OMUL DE PE STRADĂ"

Nu dorim să descriem amănunţit, în aceste pagini, esenţa fizică a noii teorii, deoarece pe omul de pe stradă nu datele tehnice şi matematice îl interesează, ci siguranţa zilei de azi şi de mîine, posibilitatea ca pe baza unor noţiuni şi postulate necesarmente abstracte să decurgă pentru noi toţi *un surplus de căldură şi lumină*. Or, experimentele întreprinse şi rezultatele practice obţinute în temeiul ipotezei la care ne referim răspund întru totul acestui deziderat fundamental. Pe ce fundal? Iată argumentarea lui Alexandru Forje:

La ultimele congrese mondiale ale energiei în mod eronat *tinde să se acrediteze ideea că „scenariul tehnologic al energiei" pînă la sfîrşitul secolului a şi fost scris* şi că nu se aşteaptă tehnologii de producere şi transport ale energiei care să schimbe din temelii situaţia actuală. De asemenea, se afirmă că nu este de aşteptat nici introducerea în proporţie de masă a unor resurse noi care să modifice structura şi participarea purtătorilor de energie utilizaţi azi în tehnică.

Nu ne putem resemna la ideea „scenariului jucat", predicţie defetistă atît pentru omenire în întregul ei cît şi pentru ţara noastră în special. *„Această situaţie nesatisfăcătoare* — opinează interlocutorul nostru — *provine din lipsa de adaptare la resursele naturale existente şi mai ales dintr-o insuficientă examinare a ansamblului resurselor energetice şi de materii prime de care dispune ţara."* Fireşte, documentele de partid, programele de cercetare ştiinţifică trasează însufleţitoare obiective şi jaloanele dezvoltării energetice a României, dar în acest cadru larg şi generos specialiştilor le revine datoria să depisteze rezerve neştiute încă, să indice soluţii concrete şi căi de utilizare a energiei ferecate undeva, dar nefolosită în prezent. Noua teorie oferă perspectiva unei *eficienţe sporite* în folosirea acestor resurse.

Iată contextul:

În România — a calculat grupul din care face parte inginerul Forje — fiecare cetăţean consumă, fără recuperare, cam 20 kg hîrtie anual. Înmulţind această cifră cu populaţia ţării se ajunge la peste 460.000.000 kg hîrtie aruncată la gunoi. Ea reprezintă nu numai materie primă şi muncă, dar şi energie irosită.

Apoi, fiecare cetăţean al ţării risipeşte în medie anual, în gospodărie:

- 500 kg deşeuri organice — coji de legume şi fructe etc.;
- material semincer (sîmburi de cireşe, prune, caise, piersici...) cu care doar în capitală s-ar putea planta 30.000.000 pomi fructiferi;
- cam 0,7 kg materiale plastice;
- 0,75 kg deşeuri de lemn, ambalaje. etc. şi 1,75 kg deşeuri textile ş.a.m.d.

Evident, şi aceste cifre trebuie înmulţite cu populaţia ţării, luîndu-se în considerare

ENERGIA ESTE TREABA TUTUROR

că avem de-a face nu numai cu resurse primare, ci şi energetice. Considerînd pentru fiecare kilogram din materialele sus-menţionate că se pot obţine 200 kilocalorii pe kilogram, se ajunge la cifre a căror semnificaţie — am spune chiar gravitate — apare limpede oricui.

— Există un anumit confort în gîndirea energetică — afirmă inginerul Forje — şi în schimbarea tehnologiilor pe această bază. Doar cîteva exemple: „automobilele „Dacia" datează din anii '60 pe planul concepţiei, şi îndrăznesc să afirm că nu s-a făcut mare lucru pentru a le îmbunătăţi eficienţa *energetică*. La nivelul mondial 1982 ar fi suficient, pentru capacitatea lor cilindrică, un consum de circa 6 litri la suta de kilometri, şi nu de 10, ca acum. Apoi, cazanele şi turbinele marilor noastre termocentrale funcţionează cu tehnologii din import, poate justificate la ora procurării lor, dar care azi nu mai sînt „ultimul strigăt". Trebuie gîndit, gîndit şi iar gîndit cu capetele noastre (nu ale altora!) cum să le îmbunătăţim. Alt aspect major: s-a considerat în mod greşit că fiabilitatea, trăinicia unei instalaţii, a unei construcţii, a unui motor etc. ar rezulta, în mare măsură, din supradimensionarea elementelor componente, deşi în realitate ele depind în mod covîrşitor de calitatea execuţiei şi controlul riguros al tehnologiei. Astfel, pe undeva s-a creat *mitul tonelor/kilometri, deci al gigantismului, care a dus nu arareori la exagerări şi risipă*.

Iată, aşadar, contextul larg în care noua teorie generală a energiei îşi poate dovedi rodnicia, cu atît mai mult cu cît explicaţiile pe care le dă interesează nu numai fizica şi ingineria. Să dăm cîteva ilustrări.

DE LA TRATAMENTE MEDICALE LA FLUXURILE DE ENERGIE ÎN UNIVERS

● Domenii de cercetare care păreau pînă în prezent închise matematizării sau investigării sub raportul pur fizic pot fi abordate şi prin noua teorie-ipoteză. Amintim, în acest sens, experimentul Bednar-Radu privind ADN, comunicat şi la congresul internaţional de neuropatologie de la Montreal 1978. Cei doi cercetători braşoveni au demonstrat, utilizînd stimuli energetici, că acidul dezoxiribonucleic, al cărui rol esenţial în *mecanismele ereditare* este bine cunoscut, are, în afara masei obişnuite (gravifice), şi o masă de interacţiune variabilă cu cîmpul electromagnetic, în funcţie de subiectul de la care a fost extras: muşchi de embrion, de om tînăr, de adult sănătos sau de adult bolnav de neuropatie. Or, pînă azi se considera că ADN are o formulă chimică, deci o masă stabilă, nu şi una electromagnetică variabilă. Aşadar, prioritate românească absolută, care deschide căi noi de studiu în fascinantul domeniu al geneticii, dar şi o posibilă aplicare în diagnosticul precoce şi tratamentul neuropatiilor şi al altor boli.

● Un alt exemplu, tot din medicină şi biologie. Se cunoaşte de mai mulţi ani şi se practică tratamentul chirurgical al ulcerului constînd în rezectarea traiectului nervos ce inervează zona lezată, fără îndepărtarea concomitentă a unei porţiuni din zona de stomac sau duoden afectată. În extrem de numeroase cazuri metoda s-a dovedit eficace, iar în locul mutilării produse de îndepărtarea pînă la 3/4 din stomac, tăietura nu depăşeşte ca dimensiune pe cea reclamată de o banală operaţie de apendicită. Explicaţia efectului curativ (foarte schematizată) dată în contextul noii teorii a energiei este simplă: comanda nervoasă, deci energetică, a zonei ulcerate fiind alterată de boală, aceasta conduce la un plus de secreţie de acid clorhidric — cauză a ulcerării. Prin vagotomie, deci prin rezectarea traiectului nervos alterat, ulceraţia se vindecă. Doctorul Nicolae Saghin de la Spitalul „Tractorul", Braşov, a prezentat o comunicare în acest sens la Congresul internaţional de istoria ştiinţei de la Bucureşti.

● Şi acum din nou la tehnică. Noua teorie explică mult mai precis *transferul de energie* prin conductori de înaltă şi foarte înaltă tensiune, conducînd la o precizie de calcul sporită şi la substanţiale economii de energie (experimentul Florin Predan). Totodată se elucidează mecanismele profunde ale transferului de metal în descărcări electrice, cu multiple aplicaţii în prevenirea scurtcircuitului la înaltă şi foarte înaltă tensiune (experimentul Marius Dăncilă); la fel s-a investigat transferul de metal la sudură şi topirea metalelor (experimentul Forje-Andreescu).

● Procesele curente de producţie depăşesc, uneori, prin implicaţii, cadrul lor diurn, prozaic. S-a spus astfel despre profesorul doctor inginer Constantin Iliescu, de la Universitatea din Braşov, că *şi-a ridicat privirea spre univers*. De ce ? Experimentele şi realizările sale de tăiere a metalelor la rece au demonstrat că energia consumată pentru încălzirea barelor destinate secţionării lor se iroseşte fără nici un folos. În adevăr, aducerea în stare plastică, azi realizată printr-o energofagă încălzire, se poate înfăptui, printr-o anumită tehnică, la temperatura ambiantă — a arătat Constantin Iliescu — cheltuindu-se de ***30 de ori mai puţină energie***. Or, asemenea tăieri se practică anual în industria noastră în număr de ordinul sutelor de milioane. Dar de ce s-a afirmat că profesorul braşovean şi-a ridicat privirile spre univers? Se ştie de la începutul acestui secol că fluxurile luminoase trecînd pe lîngă corpurile cereşti se curbează, deoarece îşi aleg o direcţie preferenţială de minim de energie. În fond, un lucru similar l-a făcut cercetătorul braşovean, realizînd o direcţie preferenţială de transfer de energie în tăiere.

Astfel, *oferind o bază de calcul mult mai exactă şi o înţelegere mai profundă a energiei şi utilizării ei, noua teorie poate conduce la economii echivalente, în final, poate cu sute de milione de dolari anual* — afirmă inginerul Forje. Mai cu seamă fiindcă ea îndreaptă atenţia şi asupra unor materiale şi resurse neluate în seamă sau insuficient folosite, bunăoară reziduurile de la spălarea huilei: circa 700.000-800.000 t anual, care în prezent se aruncă. Or, la Universitatea din Braşov (unde cum am văzut, s-au şi făcut primii paşi în direcţia aplicării noii teorii) s-a demonstrat experimental că aceste reziduuri pot fi gazeificate. Se deschide astfel perspectiva obţinerii echivalentului a 1.000.000 t petrol pe cincinal, într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat, prin tehnici posibile de realizat în ţară (experimentul doctor inginer Vasile Vulcu, profesor doctor inginer Victor Hoffman, profesor doctor în chimie Horst Bednar, şef de lucrări doctor inginer Cornel Samoilă şi alţii).

Reiese clar din cele de mai sus că teoria care face obiectul articolului de faţă nu şi-a propus să consume inutil cerneală şi hîrtie doar de dragul ipotezelor elevate, „pentru a crea noi probleme şi dileme" — cum se exprima unul din creatorii ei — ci se îndreaptă hotărît spre experiment, tehnologii şi aplicaţii practice, fără a aştepta închegarea pînă în ultimele amănunte a „fineţurilor" teoretice. Poate în cele din urmă şi această nouă teorie, ca atîtea ilustre precedesoare (din care nu fac excepţie nici teoriile newtoniană şi einsteiniană privind gravitaţia), se va dovedi a fi drept o aproximaţie, care duce însă la o înţelegere mai adîncă a realităţii şi, în particular, a energiei. Iată de ce merită cunoscută de cercuri mai largi ca un îndrăzneţ efort ştiinţific şi tehnic românesc, azi mai mult ca oricînd, cînd energia este treaba tuturor, dar mai ales — nu este aşa? — a specialiştilor. Iar dincolo de aplicaţiile practice pe care ea le promite, nu mai puţin îmbietoare apare fereastra deschisă spre necunoscut. Scria Alexandru Forje într-un poem închinat profesorului Nicolae Teodorescu: *„Propun un drum mai scurt spre înţelesu-lumii,/ Trecînd de atîtea pete albe cîte sînt/ Pe harta fără ţărm a înţelepciunii./ Eu sînt poetul/ Ce-am îndrăznit să fiu şi inginer,/ Şi pentru partea mea de iad/ În schimb am dat/ Întreagă partea mea de cer./ Nu demonii mă-mping tot înainte,/ Cînd prea mulţi fruntea mi-o ţintesc,/ Ci gîndu-adînc şi-atîta de fierbinte/ C-am slujit şi voi sluji tot neamul românesc."*

LIONEL NIŢESCU ■

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2			■						■
3					■				
4								■	
5			■				■		
6	■			■					
7		■				■			
8			■				■		
9					■				
10									

ADEVĂRUL GOL-GOLUŢ!

ORIZONTAL: 1) Le tot ninge şi plouă. **2)** Un gînd întunecat pe-un vis albastru — Formă de stat. **3)** Intră în urechi cu ascuţişul — Trecut cu vederea. **4)** Treaba papagalului. **5)** Bucuria gazdei primitoare — Un dulce mărunţel de tot — Geme cu gura închisă! **6)** Capul Midia! — Fără forme în regulă. **7)** Dublură la Titircă! — Dă naştere la lei, prin înmulţire — Începutul a tot ce se leagă de viaţă. **8)** Aţa plutelor — Unguent de casă — Meşine! **9)** Cale în susul apei — Petrecere cu lume multă. **10)** Au mers pînă-n pînzele albe.

VERTICAL: 1) Atmosferă plăcută la respirat. **2)** Sens unic — Dispariţie în mediul acvatic. **3)** Adevărul adevărat — Propus la decoraţie. **4)** Trecute prin sită! — Cap iberic! — O surlă pentru Capitoliu. **5)** Deştept cu pene — Scoate apă din piatră seacă. **6)** Peşte şi iar peşte! — Capriciu cu variaţiuni pe o temă dată. **7)** Răsplătit cu lauri — Sfarmă-piatră. **8)** Atracţii în apă — Sunete din tobă! — Nota direcţiei. **9)** Pitic la trup! — Dat pe faţă în public. **10)** O splendidă revărsare de sunete, cîteodată... neterminată.

Dicţionar: TEUGE, AVEN, RAZ.

ANDREI CIURUNGA — Bucureşti ■

UMOR

— Noroc, Vasile! Pari foarte mulţumit, ce-i cu tine?

— Păi, ieri am împlinit şaptezeci de ani, ceea ce nu-i deloc rău pentru vîrsta mea!...

*

— Spune-mi, dragul meu, întreabă soţia, tu ai o bună memorie a figurilor?

— Cred că da. De ce întrebi?

— Pentru că tocmai ţi-am spart oglinda de bărbierit.

*

— Gigele, cum mănînci? N-ai observat pe care faţă am uns felia de pîine cu dulceaţă?

— N-are importanţă, oricum mănînc ambele feţe!

*

— În definitiv, pentru a scăpa de problema menajului am putea locui la părinţii tăi, spune soţul.

— Imposibil, răspunde soţia, ei stau la părinţii mamei!

*

— Ascultă Costele, unde-i umbrela pe care ţi-am împrumutat-o alaltăieri?

— I-am împrumutat-o unui vecin. O vroiai?

— Nu pentru mine, dar băiatul de la care am împrumutat-o mi-a spus că proprietarul ei o cere.

*

Avionul executa un viraj periculos la 10.000 m. altitudine, cînd, deodată pilotul începe să rîdă cu lacrimi. Un pasager mai curios întreabă:

— Spuneţi-mi, aţi observat ceva caraghios?

— Nu, dar mă gîndeam ce figuri au să facă cei de la ospiciu cînd au să observe că am evadat!...

*

— Aici aveţi portretul stră-stră-străbunicului meu...

— Extraordinar, nu pare cu mult mai în vîrstă ca tine!...

*

— Alo, miliţia? Veniţi repede în parcul de lîngă gară, un om căţărat într-un copac îmi insultă cîinele!

*

— La noi, spune chelnerul, s-au montat plite electrice, totul e gătit cu electricitate.

— Aţi putea atunci supune această friptură la încă vreo două electroşocuri?

*

Directorului unui hotel i se reproşează:

— Cum aş putea fi mulţumit? Priviţi, acest perete e atît de subţire încît se poate vedea prin el!...

— Dar nu e perete, e o fereastră...

*

Pe o stradă întunecoasă din Chicago un individ puţin speriat îl întreabă pe altul:

— Sînteţi amabil, aţi văzut cumva vreun poliţist prin apropiere?

— Nu, îmi pare rău...

— Atunci, mîinile sus, daţi-mi repede banii şi bijuteriile

*

— Cum, Joe, tu joci pocher acasă, cu soţia?

— Da, am avut o idee grozavă. Luna trecută mi-am recăpătat astfel aproape un sfert din salariu!

*

Într-o cameră de spital pacientul declară unei asistente nostime:

— Te iubesc atît de mult încît n-aş vrea să mă mai însănătoşesc niciodată!...

— Nici n-o să te însănătoşeşti, adineauri ne-a văzut împreună medicul salonului care e logodnicul meu!

*

Într-un magazin de încălţăminte un scoţian întreabă:

— Sînteţi amabilă, pentru liniştea mea sufletească, aveţi cumva doi pantofi care să se rupă amîndoi în aceeaşi zi?...

*

Savantul distrat povesteşte asistentului:

— Închipuieşte-ţi că acum două zile soţia mea a născut doi gemeni, unul din ei este fată iar celălalt este băiat, deşi... murmură el în continuare, deşi... nu sînt sigur dacă nu cumva e invers!

*

— Este nemaipomenit, urlă din baie soţul furios, lamă nou-nouţă şi nu reuşesc să mă rad cu ea, nu taie deloc!...

— Nu fi caraghios, spune soţia, doar nu ai o barbă mai tare decît marginile de la sandalele mele de plajă!...

*

— Ştiu că soţia ta provine dintr-o familie de gemeni. Spune-mi, nu ţi s-a întîmplat vreodată să faci vreo confuzie?

— Niciodată, fratele ei poartă barbă!

*

— Nu-mi dau seama ce face Bill cu banii, n-avea nici acum, nu a avut nici ieri, alaltăieri...

— De unde ştii? Ţi-a cerut un împrumut?

— Nu, eu i-am cerut lui.

— AFORISME —

— Nu crede nici în propria-ți inimă, iți inghite singele.
— Cind unora le scapă cîrma din mină, ar putea să se izbească cu ea in frunte.
— Lumea întotdeauna revine la anumite norme. Important, la care.
— Toți vă vor binele. Nu vi-l lăsați luat.
— Cei care au ars degeaba își bagă capu-n cenușă.
— Omul are deja aripi și nu-i înger.
— Cite din cuvintele din urmă n-ar dori să fie primele !
— Ce greu e să-ți ascunzi inexistența !
— Lumea este in capul — poeților !
— Cine are limbă ascultătoare, deseori tace.
— Ca să împerecheze citeva cuvinte îi trebuie omului o viață.
— Cel mai greu de făcut sint operațiunile al căror rezultat nu ne convine.
— Se înșală cei care cred că analfabeții nu pot face toate neghiobiile de la a la zet.
— Cel mai greu de clintit este punctul pus deasupra lui „i".
— De obicei, ceea ce a ars în noi ne mai și afumă.
— Omului tras pe roată n-ai să-i alini suferința dacă o să tragi roata înapoi.
— L-am văzut din cap pină în picioare, știu pe cine are în spate.
— „Nu vă împotriviți răului" care își dorește pieirea.
— Ți-ar trebui o mie de ochi să faci cu ochiul la toate.
— Spiritul vremurilor îi sperie chiar și pe ateiști.
— Fiecare vîrf se află pe marginea prăpastiei.
— Măsoară-ți vorbele ! Fiecare poate fi ultima.
— Te poți scuipa și fără să deschizi gura.

STANISLAW JERZY LEC

În românește de **NICOLAE MAREȘ** ■

TABLOU CLĂTINAT

(Ligament 7,6,5,5,5)

O lună adincită în extaze
pe umeri ți-a luminizat topase —

desene calde, aurii ca mierea,
pe care nu le-ascunde mingîierea.

Iar peste chip lăute selenare
tăcute cîntă zîmbetu-ți de floare

curat ca cerul verii de safire
și parcă tulburat de împlinire.

Sau lustru-i tot, amăgitoare undă
în care sufletul mi se scufundă?...

G. NAVARRA ■

N.A. *Se vor afla cinci scriitori latini.*

Soluția: Marțial Seneca, Plaut, Catul, Aulus.

MINI-ENIGME

Mama noastră

(6 litere)

Ne-nțeapă ace mii din soare
Fugim la ea-n dulcea răcoare.
Ne leagănă-n brațele lenii
Ea, mama noastră de milenii !

Odihnă ?

(7 litere)

Lucru-i foarte căutat
Căci el servește la... stat.
Însă, vedeți cum e treaba,
Nu-i pentru statul degeaba !

Atenție !

(6 litere)

Munca poate fi gătată
C-o sapă și c-o lopată.
Și-ajunge, știți pe de rost,
Cursă pentru omul prost !

Montană

(11 litere)

Șarpe lung străbate văi
Pe mult cunoscute căi
Ca un prieten ne-nsoțește
Pină dincolo de creste !

Voinicul

(6 litere)

Nimeni nu-i voinic ca el,
Parcă-i fier, parcă-i oțel.
Cu dinții, cu ghearele,
Se luptă cu... fiarele !

MIRCEA IORDACHE ■

SOLUȚIILE MINI-ENIGMELOR:

Marea, Scaunul, Groapa, Trecătoarea, Rugina.

INIMA

Bolile cardiovasculare, pe scară mondială pot fi considerate, ca una dintre principalele cauze de deces. Acest „flagel dezastruos“ , „marele ucigaş al secolului nostru“, reprezintă o problemă majoră a societăţii contemporane.

Dacă pînă nu de mult moartea era produsă, în primul rînd, de tuberculoză, cancer, accidentele rutiere şi bolile infecţioase, azi cel mai mare ucigător îl constituie bolile cardiovasculare.

Fără discuţie, există o legătură strînsă între bolile cardiovasculare şi gradul de dezvoltare, economico-socială a naţiunilor în etapa actuală. De aceea se poate afirma că în ţările cu nivel de trai foarte ridicat mortalitatea este mult crescută faţă de ţările în curs de dezvoltare, fenomen confirmat de numeroasele statistici ale OMS.

Aşa că, în condiţiile unei modernizări rapide, ale creşterii continue a nivelului de trai şi implicit ale creşterii duratei medii de viaţă, trebuie oare să întrevedem o eventuală tendinţă de creştere, pe viitor, a mortalităţii prin boli cardiovasculare?

ŞI MISTERELE EI

Este posibil ca explozia demografică şi progresele economice neîncetate să ducă la un cerc vicios dacă în următorul deceniu nu se va declanşa o luptă aprigă pentru prevenirea şi combaterea eficientă a acestui flagel.

INAMICUL Nr. 1 AL OMENIRII?

Aşadar, mortalitatea prin boli cardiovasculare ocupă actualmente locul întîi pe lista cauzelor de deces în toate ţările dezvoltate, îndeosebi în ultimul deceniu. Mortalitatea cea mai mare o întîlnim în statele cu standard de viaţă ridicat, dar variază de la o regiune la alta în funcţie de condiţiile de mediu exterior şi diferenţele geografice, precum şi în funcţie de elemente sociologice specifice. Aşa cum dealtfel ne confirmă şi datele prezentate în tabelul de mai jos:

Mortalitatea prin boli cardiovasculare în 1973

ŢARA	DECESE LA 100.000 locuitori
SCOŢIA	678
UNGARIA	629
ANGLIA ŞI ŢARA GALILOR	615
SUEDIA	562
R.F.G.	541
NORVEGIA	515
ROMÂNIA	501
FINLANDA	497
ITALIA	467
FRANŢA	396
POLONIA	394
IUGOSLAVIA	314
GRECIA	300

(Anuarul statistic OMS, Geneva 1976. Datele privind România provin de la Centrul de calcul şi statistică sanitară 1977).

Bolile cardiovasculare afectează profund colectivitatea şi individul, datorită vîrstei active la care se manifestă, implicaţiilor medicale, cheltuielilor legate de profilaxie şi tratament.

Numai cheltuielile pentru profilaxie şi tratament sînt apreciate de OMS la 1/3 din totalul „consumului" de servicii medicale. În România, anual, aproximativ 10% din totalul zilelor de concediu medical sînt retribuite pentru afecţiunile cardiovasculare.

Mai edificator, în Suedia, după comunicările OMS, costul total necesitat de tratamentul cardiovascular s-ar ridica la 4–5% din venitul naţional.

În România, ca dealtfel în majoritatea ţărilor europene, bolile cardiovasculare constituie principala cauză a morţii şi în special a morţii subite. Numai în 1975, din 197.538 de decese, 101.594 s-au datorat afecţiunilor cardiovasculare (Anuarul Statistic 1976). În Finlanda, numărul infarctelor a fost de cinci ori mai ridicat decît în Bulgaria (OMS, 1974).

RETROSPECTIVĂ

Printre cauzele mortalităţii crescute prin afecţiuni cardiovasculare, se înscrie şi faptul că durata medie de viaţă, în majoritatea ţărilor cu standard de viaţă ridicat, în a doua jumătate a secolului nostru, a crescut de la 40 ani la 70 ani, cu influenţe profunde asupra structurii pe grupe de vîrstă.

Dar, concomitent cu prelungirea vieţii se accentuează şi procesele de uzură a organismului în general, dar cu prioritate a aparatului cardiovascular.

Evident, durata medie de viaţă a crescut continuu în ultimii 15.000 de ani:

— în epoca de piatră — 19 ani (Nougier, 1954);

— în antichitatea europeană 20—30 ani (Dublin, 1949);

— în secolul al XVI-lea 26,5 ani (Necrasov, 1957);

— în secolul al XVIII-lea 28,5 ani;

— în secolul al XIX-lea 40 de ani.

Inima şi misterele ei

Iar secolul al XX-lea marchează o creştere fantastică: de la 40 de ani la 70 de ani.

În România durata medie de viaţă a evoluat, din 1932 pînă în prezent, de la 42,01 ani la 69,58 de ani, iar mortalitatea prin afecţiuni cardiovasculare (decese la 100.000) în 1938 era de numai 144,6 pentru ca în 1975 să se ridice la 501.

INAMICII INIMII

Deplasarea ponderii vîrstelor spre gradele superioare este un fenomen ce caracterizează secolul XX, cu implicaţii profunde de ordin social-economic, sanitar şi cultural-educativ.

Societatea modernă, pe lîngă avantajele şi comodităţile evidente pe care le oferă, ne expune, cum am arătat, la un risc crescut şi de decese prin boli cardiovasculare. Dezvoltarea impetuoasă a industriei, mecanizarea, automatizarea, urbanizarea în general, au modificat regimul de viaţă şi de muncă, odată cu stimularea sedentarismului, suprasolicitarea psiho-emoţională (stressul), o alimentaţie mult modificată (bogată în dulciuri şi grăsimi), apariţia unor deprinderi dăunătoare, atît la bărbaţi cît şi la femei (alcool, cafea, tutun,). Mai grav, toate aceste elemente la un loc cunosc un ritm progresiv.

Prin urmare, cunoaştem cauzele bolilor cardiovasculare, ne rămîne să acţionăm cu toată perseverenţa pentru prevenirea lor prin măsuri luate la timp, încă din fragedă tinereţe, prin autoeducare cu impunerea unor deprinderi ce încoronează viaţa echilibrată: *Încă din tinereţe*, pentru că o serie de boli congenitale la vîrsta cuprinsă între 0-4 ani, iar de la 5 la 30 de ani reumatismul afectează frecvent cordul pentru ca după 30 de ani inima să sufere consecinţele aterosclerozei şi ale hipertensiunii arteriale. Aceasta nu înseamnă că ateroscleroza începe după 30 de ani, ea începe, de fapt, de la naştere. În acest sens Apfelbaum îi avertiza pe pediatri spunînd: „Unul din doi copii de sex masculin pe care îi aveţi în supraveghere va muri de una din complicaţiile aterosclerozei.

Se cunoaşte suficient de bine momentul cînd apare, în organism, boala vasculară care peste 2—3 decenii declanşează hipertensiunea arterială permanentă, infarctul de miocard sau accidentul vascular cerebral. Boală-flagel afectează aproape un sfert din populaţia adultă a ţării noastre.

UCIGAŞUL MUT

Picăturile de grăsime care se depun încet, de-a lungul a zeci de ani, formează pe peretele intern al arterelor plăci mici şi dure, în cadrul bolii numite ateroscleroză, care se insinuează fără „zgomot clinic", pe tăcute, ani de-a rîndul şi numai după o perioadă îşi anunţă brusc prezenţa prin infarct de miocard, accidente vasculare grave, accidente tromboembolice sau infarctul cerebral.

Ateroscleroza, care apare odată cu viaţa şi nu este o boală a bătrîneţii, constituie (ca şi cancerul) o mare problemă nerezolvată încă. Ei i se asociază o serie de factori traumatizanţi pentru artere, care duc în final la accidente grave. Care sînt factorii care produc adevărate traume asupra pereţilor vasculari?

ABUZUL DE ALIMENTE bogate în grăsimi, dulciuri şi făinoase contribuie la creşterea concentraţiei grăsimilor din sînge şi la depozitarea lor pe pereţii diferitelor vase. Totdeauna trebuie să avem în minte necesitatea unei alimentaţii echilibrate şi în limite fiziologice, pentru că altfel „cu cît este cureaua mai lungă, cu atît e viaţa mai scurtă".

De pildă, numai o singură chiflă sau corn cu unt şi mezeluri, dacă se consumă zilnic în plus faţă de strictul necesar organismului, poate anual să îngraşe omul cu 3—4 kg.

ALCOOLUL produce mai multe boli în lume decît orice agent patogen. El afectează toate organele şi funcţiile organismului, contribuie la instalarea bolilor pulmonare, digestive şi în special ale inimii şi sîngelui, cu tot sistemul circulator.

TUTUNUL, factor de risc în bolile cardiovasculare, este şi el implicat în formarea aterosclerozei. Consumul de tutun determină îngustarea diametrului arterial cu favorizarea formării chiagurilor şi apariţia accidentelor tromboembolice, efectul asupra aparatului cardiovascular fiind proporţional cu numărul de ţigări fumate pe zi şi cu procentul de gudron şi nicotină pe care îl conţin. Tot el împiedică transportul de oxigen necesar consumului biologic al ţesuturilor şi organelor. Astfel, o ţigară poate degrada o cantitate de vitamină C egală cu cea conţinută într-o portocală. Ca să nu mai vorbim de arteriopatia cauzată de tutun şi care duce la amputarea membrului afectat, indiferent de cantitatea de medicamente consumată.

DIABETUL stimulează formarea aterosclerozei prin hipertensiune, prin creşterea colesterolului şi zahărului în sînge, cu implicaţii grave asupra sistemului cardiovascular, prin apariţia infarctului de miocard sau a arteriopatiilor diabetice.

HIPERTENSIUNEA ARTERIALĂ

O hipertensiune arterială cunoscută la timp este pe jumătate vindecată. Totuşi, ea constituie o problemă majoră, pentru că afectează oameni la o vîrstă din ce în ce mai tînără, în plină viaţă şi activitate productivă. Cît priveşte hipertensiunea nestăpînită, ea poate produce infarctul de miocard şi accidente vasculare cerebrale.

INFECŢII, VIROZE ŞI MICOZE

În ultima perioadă acestea au provocat tot mai multe leziuni vasculare şi cardiace cu favorizarea aterosclerozei.

STĂRILE ALERGICE

Produc o serie de modificări în intimitatea sistemelor biologice ale organismului favorizînd ateroscleroza. Întîlnim în ultimul deceniu tot mai multe accidente vasculare date de stările alergice.

ÎMBĂTRÎNIREA ARTERELOR

Un fenomen inevitabil, deşi poate fi întîrziat. El favorizează ateroscleroza cu accidente subite cardiace.

Aceştia ar fi cîţiva din factorii care favorizează şi precipită dezvoltarea aterosclerozei şi explică foarte adesea morţile subite.

ŞTIAŢI CĂ?

1. Inima noastră cîntăreşte aproximativ 300 g, este de dimensiunea pumnului de la mîna stîngă.

2. Este o pompă cu patru cămăruţe, care funcţionează zi şi noapte fără întrerupere, pompînd 5 litri de sînge într-un minut, 7.200 litri într-o zi şi peste 500 mii de tone sînge într-o viaţă de 70 de ani.

3. Inima se contractă într-un minut de 70 de ori, într-o zi de 100.000 de ori şi în 70 de ani de trei miliarde de ori.

4. Sîngele pompat din inimă parcurge un sistem de vase pe un traseu de 100.000 km.

5. O inimă „munceşte" de cîteva ori mai mult decît muşchii campionului mondial de box la categoria grea sau ai marilor alergători de cursă lungă.

6. O inimă, în decurs de 75 de ani, cheltuieşte o cantitate de energie echivalentă cu cea pe care o consumă o macara atunci cînd ridică un bloc cu 75 de apartamente la 1 m de pămînt.

7. În 75 de ani, inima pompează un volum de sînge de 25 de ori mai mare decît al lacului Cişmigiu.

8. Această pompă minunată, pe parcursul a 75 ani, trimite în organism o cantitate de sînge ce echivalează cu întreaga cantitate de apă consumată de populaţia Bucureştiului pe caniculă în timp de 24 de ore.

9. Mulţi copii se nasc cu malformaţii congenitale ale inimii ce pot fi rezolvate încă din primele săptămîni de viaţă şi inima lor poate astfel să bată peste 75 de ani.

10. Viaţa unei inimi poate fi prelungită cu ajutorul chirurgiei cardiace şi peste 75 de ani.

Aşa precum vedeţi, inima dispune de rezerve energetice uimitoare, dar să nu ne încumetăm a o încorda la maximum, căci niciodată nu ne va anunţa că sîntem la limita consumului energetic şi că poate „claca" din moment în moment. De aceea, este bine să ne străduim pentru o viaţă cît mai lină, cu un echilibru controlat în toate atitudinile noastre şi în conduita de zi cu zi, în orice împrejurare. Orice suprasolicitare face ca inima noastră să cheltuiască prea mult din rezervele energetice, ceea ce produce leziuni la început mai mici şi neobservabile, iar cu timpul apar fenomene clinice sau ... inima încetează de a bate *înainte* de a ne avertiza clinic.

Pentru a vă da noi speranţe de viaţă lungă, pe planul cordului, să amintim preocuparea chirurgilor de a pune la punct o tehnică a transplantului cardiac cu *eficienţă în timp*.

Dr. TUDOR ŞTEFAN ■
asistent universitar — Clinica de chirurgie cardiovasculară Fundeni

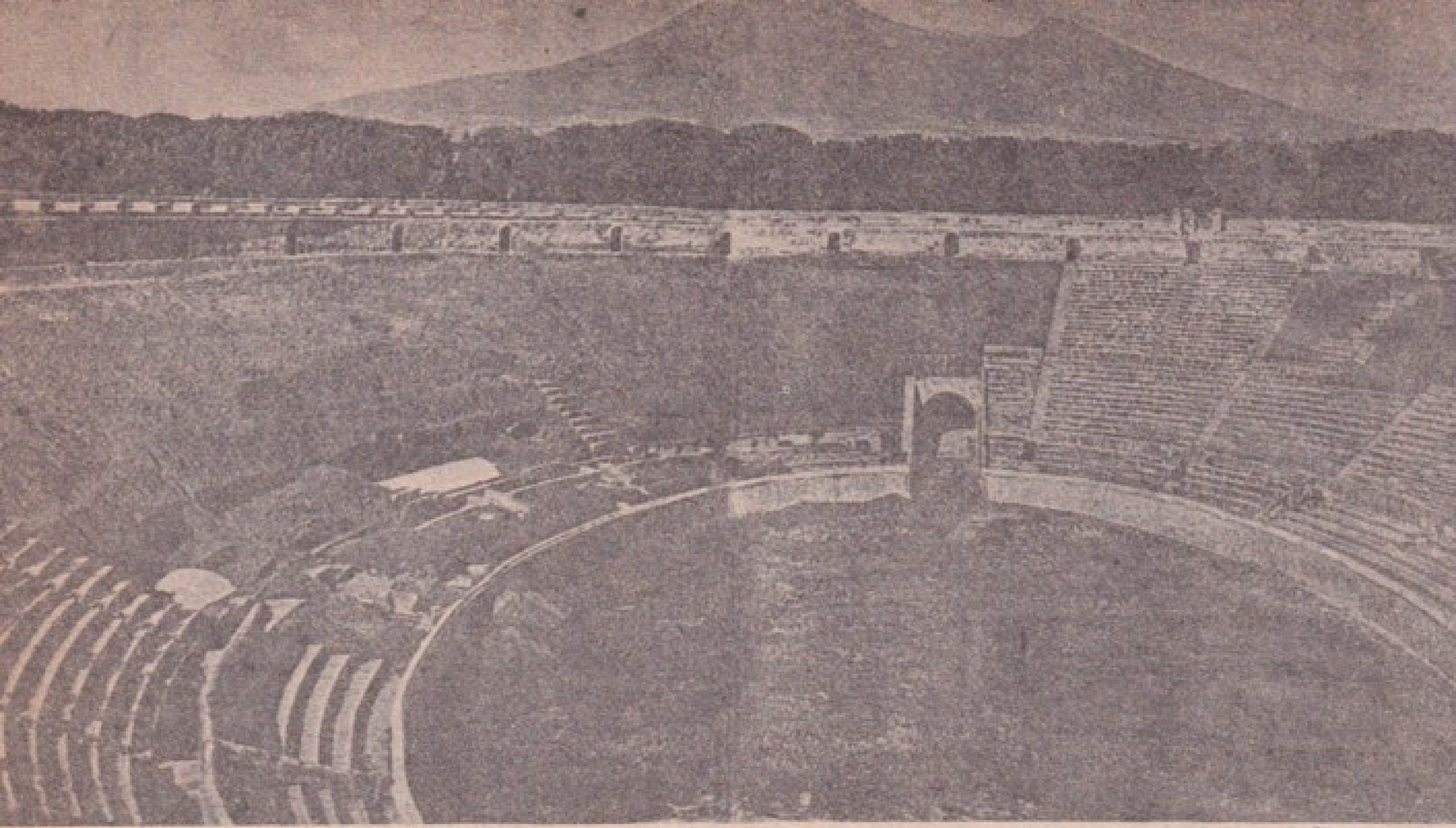

Amfiteatrul nedegajat în întregime de lavă

Noua viață a Pompeiului

Se spune despre Vezuviu că este în același timp tragic și binefăcător; tragic, pentru ce dezastru a putut provoca prin erupția de la 24 august 79 e.n. (erupție „anunțată“ de o alta din anul 62 e.n.), cînd, în afara Pompeiului, lava a acoperit parțial orașele Herculane și Stabia. Binefăcător, fiindcă el a conservat aproape intacte victimele sale, devenite astfel mărturii tăcute și elocvente ale unui trecut glorios, cu o viață laborioasă și cu o civilizație care se prezintă astăzi în cea mai intimă esența a sa.

Savanții Siculus, Strabon și Vitruvius au fost primii care au avertizat asupra naturii vulcanice a muntelui, dar cei care ne-ar fi putut vorbi într-un mod științific despre Vezuviu ar fi fost Seneca și Pliniu cel Bătrîn; Seneca a murit însă în anul 65 e.n. iar Pliniu cel Bătrîn și-a găsit moartea chiar în vîltoarea sinistrului; el pornise cu o flotă dintr-un port apropiat pentru a veni în sprijinul orașului sinistrat. Pliniu cel Tînăr, nepotul, a fost singurul care a putut lăsa — și a lăsat — posterității informații prețioase și exacte asupra erupției, prin cele două scrisori către Tacitus.

Începutul lucrărilor de înlăturare a lavei și de scoatere la lumină a mărturiilor materiale ale tragicului fenomen, au fost făcute în anul 1748, eveniment marcat printr-o plăcuță comemorativă ce se poate citi în Antiquarium, așezată acolo la împlinirea a două secole de la deschiderea lucrărilor. Dificultatea unei asemenea întreprinderi este demonstrată de faptul că încă astăzi un spațiu reprezentînd cam o pătrime din întregul perimetru al fos-

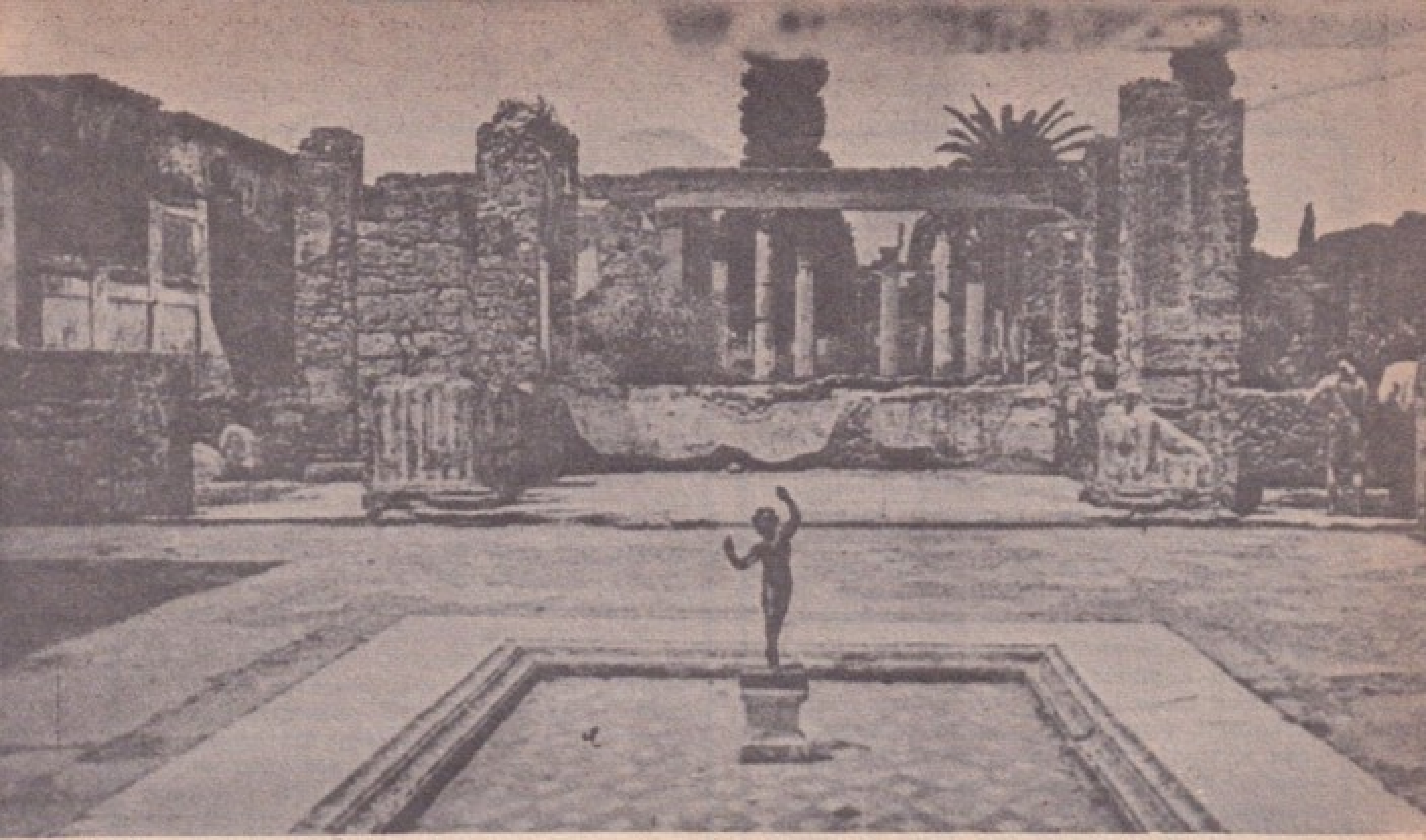

„Casa Faunului" — numită astfel după statuia din prim-plan, reprezentînd un faun dansînd

tului oraş, se află în stare de şantier arheologic. Merită reţinut numele celui care timp de peste cinci decenii, începînd din anul 1924, a condus lucrările arheologice de o manieră strict ştiinţifică, aducînd ruinele Pompeiului în starea în care se află astăzi: arheologul italian Amedeo Mairui.

Cele mai importante valori artistice şi arheologice au fost duse şi adăpostite la Muzeul Naţional din Napoli, locul multora dintre ele fiind luat de còpii, dealtfel bine executate.

În ceea ce mă priveşte, am vrut să văd mai întîi cauza dezastrului, aşa încît în prima zi mi-am lăsat cortul în grija proprietarilor campingului şi am pornit-o spre Vezuviu. De acolo, de sus, observi bine culoarea cenuşiu-închis a muntelui şi lava întinsă arătînd ca un cîmp arat proaspăt peste care nu a trecut grapa. Am fost avertizat că este interzisă pătrunderea în interiorul craterului fără asistenţa unui ghid, bun cunoscător al capriciilor vulcanului. Ne-am strîns vreo 20 de curioşi de mai multe naţii şi ne-am lăsat pe mîna unui ghid de engleză cu care am coborît vreo 20—30 de metri în groapa imensă (aproximativ 3—400 metri adîncime şi cam 5—600 metri diametrul la gură). Ne apropiem de o trîmbă de fum şi abur dezvoltînd o temperatură de 40°C (în pîntecul muntelui temperatura atinge 140° C). Era semn că Vezuviul nu „s-a culcat" pentru totdeauna. Este răscolitor să vezi locul de unde a pornit lava aducătoare de moarte pentru cei 20 000 locuitori ai Pompeiului, cu tot ce aveau ei în viaţa de toate zilele; dar este cutremurător să vezi apoi, in vivo, mărturiile tăcute ale unei civilizaţii ajunsă la un înalt grad de rafinament...

A doua zi m-am îndreptat cu emoţie spre ruinele aflate doar la cîteva sute de metri de camping. Mi-am început, plin de curiozitate, dar stăpînit de un sentiment straniu, incomod şi greu de explicat, plimbarea pe străzile destul de largi pentru vremea aceea ale Pompeiului.

Ne aflăm în Antiquarium, unde sînt reunite, pe etape, mărturii materiale şi artistice începînd cu epoca primitivă pînă la epoca romană. Astfel, pot fi văzute unelte de muncă din diferite perioade, dovezi ale înfloririi comerţului şi meşteşugurilor, ale bogatei vieţi artistice ce se dezvolta (între acestea din urmă, portrete de împăraţi şi de mari patricieni, picturi cu subiecte religioase şi mitologice, un Sfinx executat de un sculptor local). În Antiquarium cel mai mult te cutremură însă relicvele unor victime — un cadavru calcinat de femeie, surprinsă întinsă cu faţa în jos şi cu mîinile la ochi, un alt cadavru calcinat de cîine şi un altul aparţinînd unui muletier încercînd zadarnic să se salveze.

Ieşiţi din Antiquarium (de fapt, un adevărat muzeu), ne îndreptăm spre locurile unde pulsa viaţa cea de toate zilele a oraşului. Ajungem în Forum, inima vieţii politice, religioase şi sociale a Pompeiului. Imensa piaţă rectangulară (142/38 metri) este încadrată de coloane alb-roşii, de porticuri şi arcade, de pereţii marilor edificii ce se înălţau cîndva aici. În partea vestică a Forumului se află Templul lui Apollon (cît de mult

Noua viaţă a Pompeiului

seamănă şi cît de intens mi-a amintit de Delfi!) Aici se poate admira coloana ionică (avînd în vîrf un cadran solar) şi o colonadă compusă din şase coloane corintiene pe lîngă care se intră în partea inferioară a templului unde este amplasată imaginea divinităţii. Într-o parte, un portic cu statuia în bronz a lui Apollon şi alta a Dianei. Puţin mai departe este proslăvit şi Jupiter printr-un templu pe măsură din care s-au păstrat doar scările, cîteva coloane în ruine şi cîteva porticuri. Din Templul lui Jupiter dăm în strada Termelor unde, la nr. 12, găsim Termele Forumului, vestitele băi romane, compuse din două secţiuni, una pentru femei, alta pentru bărbaţi. Se pot distinge vestiarele, banca de aşteptare pentru cei ce urmau la rînd, frigidarium (băi reci) tepidarium (sală de tranziţie între băile reci şi cele calde), calidarium (băi calde sau de aburi). Se păstrează pînă astăzi decoraţia în stuc a majorităţii pereţilor diferitelor încăperi ale Termelor. În Pompei mai erau două terme: una centrală aflată pe Via Stabiana care, fără să fi fost terminată, constituie cel mai modern complex de terme romane; pe Via dell'Abbondanza se află Termele Stabiene construite în perioada colonizării romane şi reconstruite după cutremurul din anul 62 e.n.

Pe Via del Foro, Via degli Augustali, Via del Mercurio, Via Consolare şi multe alte străzi se află case impunătoare ale unor personalităţi politice, sociale, comerciale sau militare. Fiecare sintetizează în chipuri diferite, dar cu acelaşi rafinament estetic şi... financiar, fie puterea economică a oraşului, fie pretenţiile şi ierarhiile diferitelor clase şi pături sociale, fie ambiţiile şi luxul patricienilor. Grădini spaţioase, vestibuluri imense, încăperi şi saloane sprijinite pe coloane splendide, pereţi pictaţi cu un gust estetic sigur, sculpturi reprezentînd personaje istorice sau mitologice (impresionează, de pildă, un minuscul Faun dansînd, amplasat în curtea casei cu acelaşi nume), mozaicuri înfăţişînd scene religioase sau laice, unele dintre ele conservate aproape integral, toate dau măsura unei vieţi materiale şi spirituale ajunsă la apogeu.

Dintre casele bine conservate, ajunsă pînă la noi în stare să dea o imagine a frumosului şi abundenţei materiale a vremii, să ne oprim doar la una singură, cu adevărat reprezentativă, cea a fraţilor Vettii, de pe Via del Mercurio, încadrată de alte două străzi, Labirinto şi Vettii. Casa Vettii dă cel mai bine măsura atît a bogăţiei, a puterii economice a oraşului, cît şi a gustului şi simţului artistic ale locuitorilor Pompeiului în ceea ce priveşte decorarea cît mai fastuoasă şi mai atrăgătoare a interioarelor, organizarea spaţiului casei, a grădinilor şi a altor spaţii adiacente gospodăriilor.

Casa este structurată în peste 15 încăperi şi spaţii adiacente, dispuse într-un mod foarte inteligent şi funcţional. Restaurarea acoperişului a permis conservarea în stare aproape integrală a picturilor murale, creînd o atmosferă intimă vizitatorului. Chiar din vestibul ne întîmpină o reprezentare obscenă (la romani asemenea scene intrau în viaţa lor ca ceva obişnuit) a lui Priap, zeul fecundităţii, pus acolo de superstiţioşii Vettii pentru a-i proteja de cei invidioşi pe prosperitatea lor. Apoi intrăm în atrium, un spaţiu avînd în mijloc un impluvium pentru a colecta apa de ploaie de pe acoperiş. Picturi murale viu colorate, dominînd roşu, negru şi alb în celelalte încăperi între care, cele care impresionează prin fineţea execuţiei şi acurateţea imaginii sînt micii amoraşi exercitînd diferite meserii sau ocupaţii (vînzători şi cumpărători de flori, producători şi vînzători de uleiuri parfumate, fierari şi metalurgişti, cei care celebrează Vestalele, cultivatorii de viţă de vie, vînzători de vinuri alese); emoţionează, de asemenea plăcut, multe tablouri dintre care te obligă să zăboveşti mai mult în faţa lor „Sacrificiul Ifigeniei", „Heros şi Leandru", „Ariana abandonată", precum şi alte fresce şi tablouri de mici dimensiuni imaginînd scene din viaţa de toate zilele sau inspirate din mitologie. Mai departe dăm peste picturi de mari dimensiuni cu denumiri cunoscute sau mai puţin răspîndite cum ar fi „Suferinţele lui Ciparisso", „Pan luptînd cu dragostea", „Jupiter pe tronul său", „Lupta de cocoşi" şi multe altele, toate dovedind o mînă (sau mai multe!) de mare maestru. Ieşim apoi în marele peristil care conţine o frumoasă grădină (un adevărat parc de familie), „populată" cu statui în bronz şi marmură, cu un bazin avînd în mijloc o splendidă fîntînă arteziană.

Ieşim din casa Vettii cu un sentiment amestecat, cuprins undeva între tragismul erupţiei vulcanice şi admiraţia pentru ce au putut face romanii încă acum două milenii, sentiment care te urmăreşte ca un laitmotiv pe tot parcursul vizitei, la fiecare pas făcut printre indicatoarele de străzi şi denumirile de case, printre pereţii rămaşi în picioare, ascunzînd între ei o viaţă cotidiană ale cărei relicve se păstrează intacte, aşa cum au fost ele surprinse de sinistru.

Să ieşim din perimetrul vieţii de toate zilele a locuitorilor, să părăsim deci străzile şi casele lor pentru a ne opri puţin la viaţa cultural-artistică şi sportivă a oraşului. Via del Mercurio ne scoate în Via Stabia, una dintre cele trei magistrale ale oraşului şi ne oprim la complexul teatrelor, acolo unde se găsesc trei mărturii destul de bine conservate *ale vieții teatrale. Din Forp Triangulare se intră direct în Teatro Grande, construit cu două secole înaintea erei noastre, cu tehnica arhitecturii grecești, mai avansată la vremea aceea. Observăm cîteva rînduri de trepte pentru spectatori (cca 5000), precum și spațiul pentru orchestră și scena pe care azi se montează spectacole clasice în aer liber. Puțin mai la stînga se află Teatro Piccolo, mult mai bine conservat, conținînd cam o mie de locuri și destinat spectacolelor dramatice și concertelor. Înainte de a ajunge la Porta di Stabia, una din cele mai vechi ale orașului, observăm Caserma dei Gladiatori, arena lui Spartacus și alor săi.*

Din zona teatrelor ajungem pe o străduță (pe care este interzisă circulația și vizitarea din cauza pericolelor de cădere a pereților încă neconsolidați) la o parte din „Scavi Nuovi", adică șantierul arheologic de care aminteam. Neavînd ce vedea acum aici (dar ce surprize ne pot aștepta peste cîțiva ani!) trecem mai departe pentru a încheia periplul nostru deosebit de interesant, dar totodată răscolitor, cu Marele Palestre, scoase la lumină abia între anii 1936—1951. Este un imens spațiu, aproape pătrat (140 × 130 metri) înconjurat odinioară de arbori umbroși și de mici coloane ce se mai pot vedea și astăzi; în mijloc, era amenajată o piscină. Era locul destinat fortificării fizice a tinerilor locuitori ai orașului. După Palestre dăm în marele Amfiteatru, de fapt un uriaș stadion, construit în anul 80 î.e.n., fiind cel mai vechi din cîte ne-au parvenit nouă, celor de azi. De formă eliptică, el putea primi 12000 persoane în tribunele sale întinse pe dimensiuni de 135 × 104 metri.

Vizitarea Pompeiului înseamnă cunoașterea vieții de demult a unui oraș care, datorită Vezuviului, trăiește acum în mintea tuturor celor care i-au călcat caldarîmul străzilor și pragurile caselor readuse la lumina zilei.

C. CHIFANE — DRĂGUȘANI ■

Tiparul în ghips al corpului unui cetățean, ghemuit în efortul inutil de a se salva

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2										
3					■					
4		■						■		
5				■						
6	■					■				
7		■					■			
8						■				■
9 ■								■		
10					■					
11			■							

PISTE FALSE

ORIZONTAL: 1) Probă de maturitate dată de unii minori. **2)** Tip de întreprindere mecanică modernă. **3)** Leagănul maimuțelor — Motor cu ardere internă. **4)** Standard de viață — Formă de existență. **5)** Cadre de rezervă în artă — Intrînd sau ieșind din casă. **6)** Sieste!! — Răstoarnă tuciul! **7)** Emis! — Vi se pare latinește! — Vorba ceea. **8)** Creangă la teiul lui Eminescu — Parte a leului (înv.). **9)** Termen de execuție ferm — Poză fără ramă! **10)** Cu un nod în gît — Intră în compunerea unei garnituri. **11)** Supuși muierii — La Mamaia, în port.

VERTICAL: 1) I se evaluează munca pe cap de locuitor — În vîrful buzelor! **2)** Restul la casă — Direcțional pentru C.F.R. **3)** E... din Creta: — Mură-n gură! — Nu-i poți ține de vorbă. **4)** Sînt de acord. **5)** Neavenită la revelion! — Are multe lipsuri (fem.). **6)** America de Sud! — Expoziție deschisă. **7)** Apariții mai rare — Cel ce va urma...!! **8)** Mîine-și serbează majoratul — Pătrunsă-n cerc. **9)** Mîine, poimîine... — Mort de căldură — Gura deschisă! **10)** Dau în boală. **11)** Expusă de dragul lumii — Prezență de spirit.

NICOLAE ROTARU — București ■

„Fa-me cu noroc, şi m-arunca-n foc“

În urmă cu cîtva timp, am primit două file, xeroxate după paginile unei cărţi tipărite în Statele Unite acum un secol. Prima filă reproduce coperta volumului „The Fith American Chess Congress.“ — este vorba de al cincilea campionat de şah al S.U.A., disputat la New York în 1880. În a doua filă sînt copiate patru probleme trimise la concursul de compoziţie şahistă organizat cu prilejul campionatului newyorkez. Deasupra fiecărei probleme se găseşte un moto şi numele autorului. Şi acum — surpriza: alături de moto-uri: scrise în engleză se găseşte unul tipărit în... româneşte! Iată-l:

Moto:

„Fa-me cu noroc.
şi m-arunca-n foc“

Sub aceste rînduri este indicat numele celui ce a compus problema: „Constantin Scheletti, Toulcea, Roumania“.

...Să ne întoarcem cu două decenii în urmă. Într-o carte sosită de la Moscova — „Problema de şah în secolul al XIX-lea“ de maestrul Umnov — am găsit o informaţie interesantă: la un concurs din Statele Unite din anul 1880, unul din primele turnee internaţionale problemistice din lume, participase şi un şahist din România, alături de problemişti din America, Anglia, Germania, Austro-Ungaria, Olanda, Italia, Grecia şi Canada. În literatura consacrată istoriei şahului românesc pe care am consultat-o nu era menţionată o astfel de participare. Cine să fi fost oare problemistul care-şi trimisese lucrarea peste ocean? Nereuşind să obţin lămuriri suplimentare, am publicat în „Revista de şah“ o scurtă notă în care am pomenit de informaţia găsită în cartea lui Umnov. Acele rînduri au avut un ecou tîrziu, neaşteptat. Printre cei ce le-au citit s-a numărat şi Milu Milescu, un pasionat al şahului, originar din România, şi stabilit de mult în Israel. După mai mulţi ani, într-o discuţie cu dr. M. Niemeijer, un cunoscut problemist şi bibliofil olandez, posesor al uneia din cele mai mari biblioteci şahiste din lume, el a adus vorba despre concursul de probleme newyorkez. Spre surprinderea sa, dr. Niemeijer i-a povestit că are o carte rară, consacrată turneului din 1881, în care s-au publicat şi probleme trimise la concurs. S-a oferit să răsfoiască volumul şi, găsind problema lui Scheletti, a copiat-o la xerox, în cîteva exemplare, pe care le-a dăruit lui Milescu. Acesta, la rîndul său, a expediat cîteva copii unor problemişti din România, între alţii lui A.F. Ianovcic, maestrul al sportului care şi azi, la venerabila vîrstă de 85 de ani, continuă să publice „Buletinul problemistic“ editat sub auspiciile Federaţiei române de şah. (Milu Milescu a încetat din viaţă în oc-

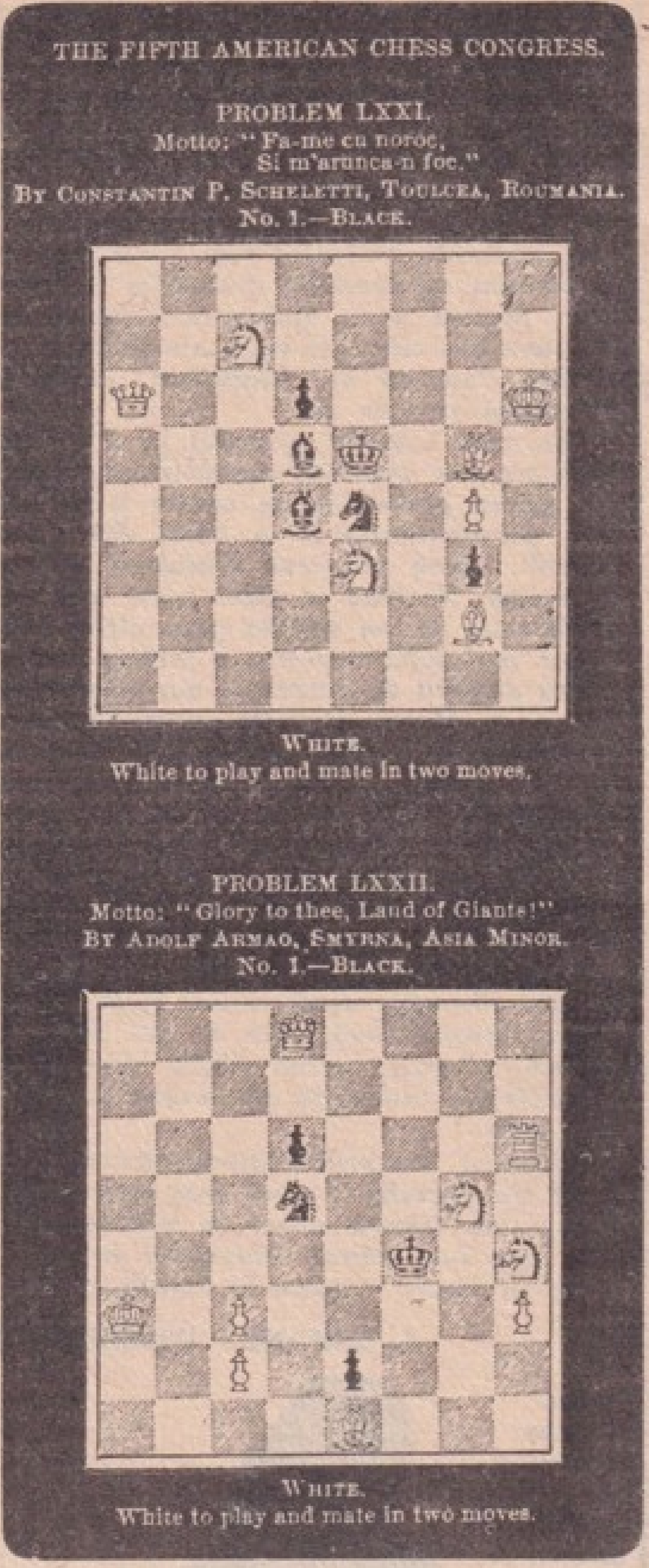

THE FIFTH AMERICAN CHESS CONGRESS.

PROBLEM LXXI.
Motto: "Fa-me cu noroc,
Si m'arunca-n foc."
BY CONSTANTIN P. SCHELETTI, TOULCEA, ROUMANIA.
No. 1.—BLACK.

WHITE.
White to play and mate in two moves.

PROBLEM LXXII.
Motto: "Glory to thee, Land of Giants!"
BY ADOLF ARMAO, SMYRNA, ASIA MINOR.
No. 1.—BLACK.

WHITE.
White to play and mate in two moves.

tombrie 1981, puţin timp după ce a împlinit 70 de ani. În ceea ce-l priveşte pe dr. Niemeijer, imediat după cel de-al doilea război mondial el a scris o carte dedicată problemistului român de origine austriacă Wolfgang Pauly (1876—1934), considerat în primele decenii ale secolului unul din cei mai mari compozitori din lume. În iulie 1982, la cererea sa, Rob Verhoeven, custode la „Koninglijke Bibliotheek" din Gravenhage — căreia i-a fost dăruită biblioteca Niemeijer — mi-a trimis o copie a paginilor conţinînd problema lui Scheletti.

Cine a fost Constantin Scheletti? Cartea „Amiculu Joculu de Schach, Teoreticu şi Practicu" (Bucureşti, 1872), scrisă de maestrul Albin, îl citează pe „Major Scheletti" printre cei mai tari şahişti ai timpului, alături de Epureanu (prim ministru în 1870 şi 1876) Theodorescu („Doctoru în medicină"), Steinfeld („Profesore") şi alţii. El făcea parte dintr-o familie cunoscută în ultimele decenii ale secolului trecut. Fratele Scarlat luptase în războiul pentru independenţă, despre care a scris cartea „Adevărul asupra Plevnei". Printre rudele sale existau un muzician şi un poet care publica în „Convorbiri literare". El însuşi agrea activitatea publicistică şi a scris cîteva articole în care a discutat problemele agriculturii din vremea sa. Scheletti s-a numărat printre fondatorii cercului de şah din Galaţi, unul din primele înfiinţate în ţară. În pagina din cartea americană în care i-a fost publicată problema mai sînt reproduse trei lucrări semnate de „Adolf Armao, Smyrna, Asia Minor"; acesta şi-a ales un singur moto, în engleză, un moto în care ghiceşti parcă dorinţa de a-i măguli pe organizatori: „Glory to thee, land of Giants!" (Glorie ţie, ţară a giganţilor!)

Problema şahistului din Tulcea este probabil prima compoziţie de şah românească trimisă la un concurs internaţional. Ea ar putea fi considerată ca una din primele contribuţii — foarte modestă, fireşte, dar reală — la relaţiile cultural-sportive dintre România care abia îşi cîştigase independenţa — şi Statele Unite.

... Mi-l închipui pe Constantin Scheletti într-un ceas de seară, aşezat la masa de lucru şi gîndindu-se la moto-ul pe care să-l aleagă pentru diagrama ce urma să plece într-o lungă călătorie peste mări şi ţări.

Mi-l închipui alegînd zicala „Fa-me cu noroc..." şi zîmbind ca de o glumă bună. Nu se poate să nu-l fi amuzat gîndul că organizatorii turneului se vor întreba curioşi ce puteau să însemne rîndurile pe care şahistul de peste ocean preferase să le scrie nu în engleză, ci în limba sa maternă...

U. VĂLUREANU

1	2	3	4	5	6	7 ■	8	9	10	11
2				■						
3			■			■		■		
4							■			
5	■								■	
6					■					
7		■				■				■
8					■					
9 ■				■						
10							■			
11				■						

CAI

ORIZONTAL: 1) Cal pînă la trei ani — Fuga calului între pas şi galop. 2) Celebru fabulist grec care ne-a lăsat fabula „Măgarul şi calul" — A pune şaua pe cal. 3) Categoric — Sorin Niculescu — În mijlocul Etnei! 4) Cai învăţaţi să meargă cu viteză potrivită — Partea ieşită în afară a articulaţiei de la mijlocul picioarelor de dinapoi ale calului. 5) Iapă greu de stăpînit. 6) Cuceritorul Troiei cu ajutorul calului de lemn — Confecţionează şei şi alte piese de harnaşament. 7) În sfîrşit, călări! — Fir de urzeală — Ghebos (reg.). 8) Patria lui Ulise, cel cu calul troian — Din aceeaşi familie cu calul. 9) Un fel de struţ din Australia — A duce vitele la păscut. 10) Frate mai mic — Localitate în Suedia. 11) Parte a căpăstrului cu care se priponeşte calul — Lichid siropos folosit şi ca hrană pentru animale.

VERTICAL: 1) Fiinţă mitică, jumătate cal şi jumătate om (pl.) — Filip Popa. 2) Pictor şi grafician român, autorul tabloului „Toreador călare" — Parte de cuvînt. 3) Caii de lîngă roate şi oişte — Alt pictor român, creatorul pînzei „Soldat călare". 4) Lucian Preda — Numele iepşoarei lui Calistrat Hogaş, tovarăş nedespărţit al scriitorului pe cărări de munte. 5) Trăsură cu un singur cal. 6) Albite de vreme — Arbore fructifer. 7) Întreprindere agricolă de stat (abr.) — Cal de..., sau hipocamp. 8) Sacrificiu la vechii chinezi — Cal năzdrăvan, cu aripi, simbol al inspiraţiei poetice. 9) Notă muzicală — Împărat roman care şi-a făcut calul consul. 10) Merge cu mulţi cai-putere — Arbore exotic cu lemnul negru. 11) Mercenar dintr-un corp de oaste călare (od.) — Soi.

Dicţionar: GÎB, EMU, LOS, TSI.

MIRCEA IORDACHE

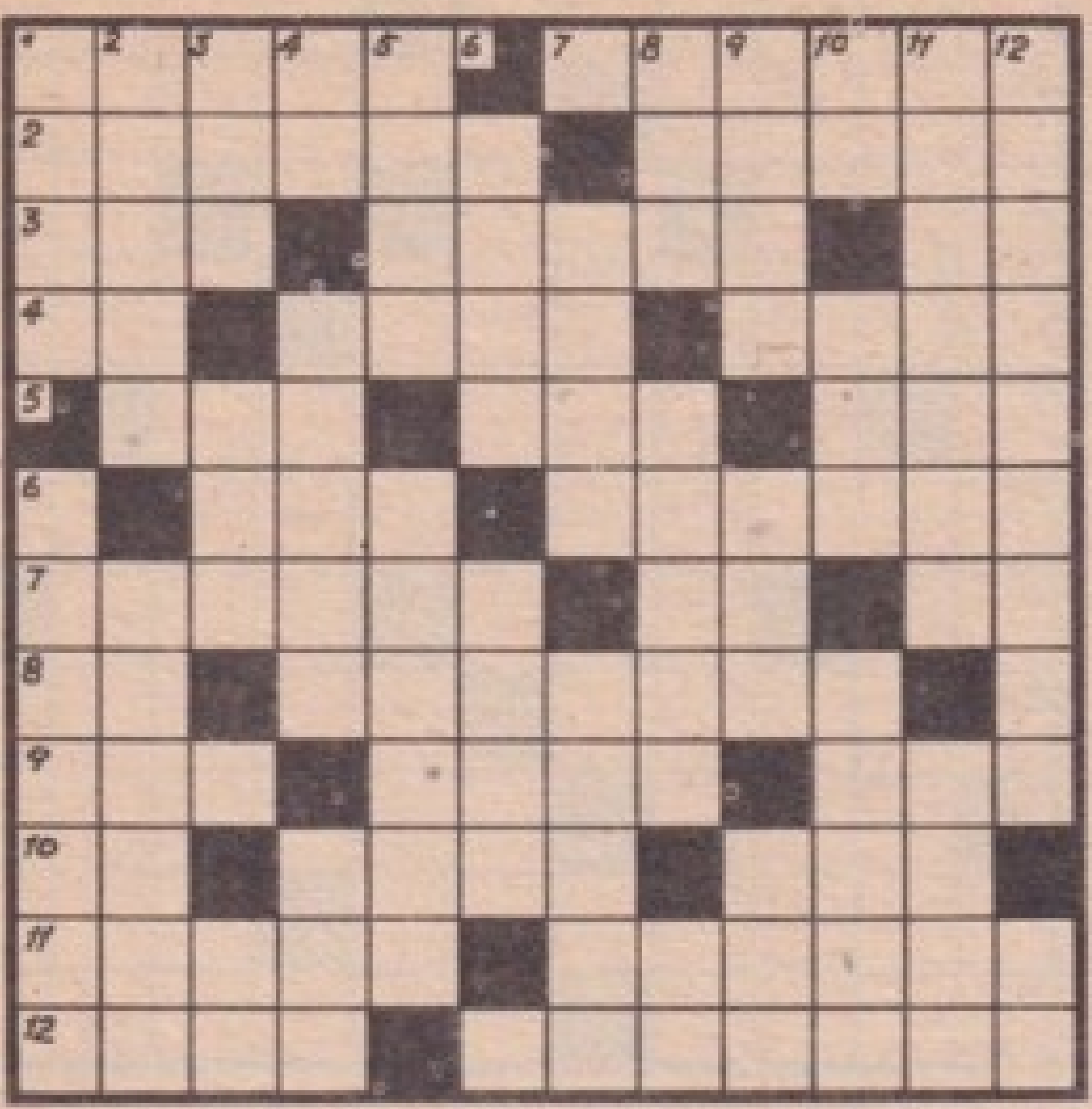

ANOTIMPURILE

ORIZONTAL: 1) Scriitor sud-african contemporan, distins cu prestigiosul premiu literar francez „Medicis" pe anul 1980 pentru literatură străină, pentru cartea sa „Un anotimp alb şi secetos" (André) — Prozatoare sovietică, semnatara romanului „Anotimpuri" (Vera). 2) Din creaţia acestui îndrăgit prozator francez contemporan, amintim romanul de dragoste „Anotimp zbuciumat" (Emmanuel) — Cunoscut publicist român contemporan, semnatarul volumului „Cocorii de iarnă" (Vasile). 3) În cămin! — Regretat liric român contemporan căruia îi aparţine volumul de versuri intitulat „Anotimpurile", apărut în anul 1964 (Nicolae) — Stan Dima. 4) Afirmaţie — Compozitor român (1880—1962), autorul poemului „Furtună pe mare" (Augustin) — Din neamul asirilor. 5) Precipitaţie atmosferică specifică anotimpului rece — Oto-rino-laringologie (abr.-med.) — Prenume masculin turcesc. 6) Curent (abr.) — Atributul unui aluat bine crescut. 7) Lirică de prestigiu din ţara noastră (1916—1944), căreia îi aparţine poezia intitulată „Anotimpuri" — Dan Aldea — Udrea Olteanu. 8) Vasile Ene — A ispiti. 9) Verb... conjugat pe ogoare toamna şi primăvara — Alt poet român contemporan din a cărui operă spicuim: „Noapte de iarnă" şi „Motiv de primăvară" (Tiberiu) — Numele cocotierului în unele insule din Polinezia. 10) Lucian Blaga — Văzduh, atmosferă — Administraţie (abr.uz.). 11) Prolific compozitor român (1905—1959) căruia îi aparţine compoziţia „Noapte de vară" — Apreciat poet român contemporan, semnatarul poeziilor „Anotimp", „Amurgul primăverii" şi „Linişte de toamnă" (Mihai). 12) Sloi de gheaţă — Perioadă de timp corespunzătoare unui anotimp (pl.).

VERTICAL: 1) Din creaţia acestui cunoscut poet şi prozator român amintim volumele „Cele patru anotimpuri" şi „Anotimp nesigur" (Ion) — Compozitor italian (cca 1675—1741), autorul suitei de concerte intitulată „Cele 4 anotimpuri". 2) Îndrăgitul nostru compozitor de muzică uşoară, semnatarul muzicii operetei „Povestea anotimpurilor" (Elly) — Autorul melodiei devenită şlagăr „Cîntecul anotimpurilor" (Radu). 3) Rîu în Camerun — Romancier portughez. 4) Nina Luchian — Poet contemporan, din poeziile căruia amintim „Anotimp" (Vlaicu) — Regina amazoanelor, eponima Mării Egee. 5) Rîu în U.R.S.S. — Alt compozitor român contemporan, căruia îi aparţin compoziţiile „Poemul secerişului" şi „Primăvara" (Sigismund). 6) Tîrg în Italia — Sine-qua-non pentru zilele toride de vară. 7) Atribut pentru poeţi — Din frumoasele creaţii muzicale ale acestei compozitoare contemporane din ţara noastră amintim piesele „Glas de toamnă" şi „Anotimp" (Myriam). 8) Abia (reg.) — Îmbrăcăminte de primăvară şi toamnă — Emil Zane. 9) Orăşel în Japonia — Picior de lemn — La începutul anotimpului! 10) Oana Rădan — Localitate în Franţa — Mare stat asiatic, care împreună cu Indonezia, constituie cea mai tipică zonă bîntuită de musoni, vînturi periodice stabile a căror direcţie dominantă se inversează de la un sezon la altul; originea cuvîntului muson se trage de la cuvîntul arab „mousim" care în traducere înseamnă „anotimp". 11) „Cupola anotimpurilor" este titlul volumului de versuri ce aparţine acestui poet român contemporan (Zamfir) — Rezistent la boli. 12) Alt poet contemporan din ţara noastră căruia îi aparţine poezia „Cele 4 anotimpuri" (Alexandru) — Întrebare.

Dicţionar: NIU, INIE, IBI, ECA, EGE, ELKE, SANO, ABI, NASA, SAP.

MARIAN FIRIMIŢĂ
Bucureşti

	Calorii	Proteine	Calciu	Fier	A	B.1	B.2	Amida acidului nicotinic	C
ZARZAVAT ȘI LEGUME									
Conopidă, 1 ceașcă	30	3,6	2,3	8,6	1,1	2,5	4,0	4,0	34
Conopidă crudă (buchețele), 1 ceașcă	25	3,0	1,9	7,3	0,9	5,5	4,0	4,0	69
Fasole Lima-verzi, 1/2 ceașcă	76	5,0	2,3	9,0	2,3	5,5	2,8	6,0	12
Fasole verde, 1 ceașcă	27	2,25	4,5	6,0	8,3	4,5	4,8	4,0	18
Lobodă, 1/2 ceașcă	5	—	5,0	50,0	50,0	1,0	2,5	0,9	2
Ciuperci de cîmp, 10 mici	16	1,7	0,7	5,0	—	—	—	13,0	—
Chicoree, 1 buc.	12	1,0	3,7	4,0	15	2,4	4,6	0,13	6
Mazăre verde, 1 ceașcă	111	9,7	3,5	20,0	11,5	20,0	8,8	24,6	24
Cartofi copți în coajă, 1 buc. mijlocie	97	3,0	1,3	5,3	0,2	5,5	2,0	9,3	17
Cartofi fierți în coajă, 1 buc. mijlocie	113	3,5	1,6	6,6	0,30	7,0	2,4	10,6	22
Varză albă sau roșie, 1 ceașcă	40	3,0	7.8	5,3	1,5	2,5	2,0	2,0	32
Varză albă sau roșie tocată, crudă, 1 ceașcă	24	1,75	4,6	3,3	0,8	3,0	2,0	2,0	50
Varză verde, 1 ceașcă	78	7,2	49,6	32,0	184,0	8,0	20,0	25,0	112
Varză creață, 1 ceașcă	60	7,1	4,2	11,3	5,2	2,5	6,4	18,6	10,1
Gulii, 1 ceașcă	47	4,1	7,1	6,0	—	3,0	2,4	2,0	57
Dovlecei gătiți, 1 ceașcă	38	1,44	2,3	5,3	39,0	1,0	2,8	4,0	—
Frunze de păpădie, 1 ceașcă	79	6,1	33,7	37,3	273,0	11,5	8,8	1,3	29
Porumb fiert, 1 știulete mic	81	2,7	0,5	4,0	3,9	5,5	4,0	9,3	8
Morcovi, proaspeți, fierți, tăiați cuburi, 1 ceașcă	44	1,1	3,0	6,0	181,0	3,5	2,8	4,6	6
Morcovi, conserve, 1 ceașcă	44	1,1	3,0	6,0	254,9	1,5	1,3	2,6	4
Morcov crud, 1 buc. mijlocie	21	0,75	1,7	2,6	60,0	1,5	1,3	2,0	3
Ardei gras, 1 buc. mijlocie	16	1,0	0,7	2,0	4,0	1,0	1,6	1,3	77
Pătrunjel tocat, 1 lingură	1	0,12	0,7	1,3	2,9	—	0,4	0,6	7
Orez necojit, 1/2 ceașcă	102	2,6	0,7	1,6	—	2,5	0,4	6,3	—
	68	2,0	1,2	8,0	0,3	1,5	2,8	3,3	11
Salată verde, 2 frunze mari sau 4 mai mici	7	0,75	1,1	1,3	2,7	1,0	1,6	0,6	4

	Calorii	Proteine	Calciu	Fier	A.1	B.1	B.2	Amida acidului nicotinic	C
Salată verde, 1/2 căpățină	16	1,6	2,4	3,6	6,0	2,5	3,6	1,3	8
Varză murată, 1 ceașcă	32	2,6	5,4	5,3	0,6	2,5	4,0	1,3	24
Legume de muștar, 1 ceașcă	31	4,0	31,0	27,3	100,0	4,0	10,0	6,6	63
Fasole soia, verde, 1/2 ceașcă (considerat înainte de a fi preparată)	100	14,4	6,9	13,0	3,0	15,5	3,6	4,5	—
Sparanghel proaspăt, tăiat bucăți, 1 ceașcă	36	5,25	2,6	12,0	18,2	11,5	12,0	14,0	40
Spanac, 1 ceașcă	46	7,0	*)	24,0	212,0	7,0	14,4	7,3	54
Spanac, conserve, 1 ceașcă	46	7,0	*)	24,0	137,0	2,0	8,2	4,6	26
Roșie crudă, 1 buc. mijlocie	30	1,9	1,6	6,0	16,4	4,0	2,4	3,3	35
Suc de roșii conservat, 1 ceașcă	50	3,0	1,7	6,6	25,4	6,0	2,8	12,0	37
Ceapă, 1 ceașcă	79	2,6	6,7	6,6	1,1	2,0	2,4	2,6	13
Ceapă, 1 buc. mare	49	1,8	3,5	4,0	0,6	2,0	1,6	1,4	10
Ceapă verde, 26 buc. potrivite	23	0,6	6,8	2,7	0,3	1,0	0,8	0,6	12
Carne									
Pulpă de berbec, 2 felii*)	306	33,0	1,2	23,0	—	8,0	10,6	30,0	—
Cotlet de berbec, 1 buc. mijlocie*)	231	28,0	0,9	17,3	—	6,0	8,8	32,0	—
Creier, de toate felurile, 100 gr.	114	12,5	1,6	23,6	—	11,3	9,4	8,8	15
Ficat de vițel, 3 felii mijlocii	217	37,0	0,9	110,0	330,0	16,0	190,0	164,0	54
Friptură de vacă, 1 felie*)	166	29,0	1,0	20,4	—	3,0	0,7	28,0	—
Mușchi de vacă, 1 buc. mijlocie*)	245	37,0	1,3	25,0	—	4,5	8,4	40,0	—
Rasol de vacă, de mărime normală	316	24,0	0,8	16,0	—	3,5	6,4	27,3	—
Inimă de vacă, 100 gr.	105	20,5	0,9	29,5	0,3	28,0	34,0	50,0	5
Ficat de vacă, 3 felii mici	236	33,0	1,0	58,5	600,0	15,0	180,0	110,0	36
Șuncă proaspătă, 1 felie mijlocie*)	218	25,0	0,9	17,3	—	22,5	8,0	26,0	—
Cotlet de porc, 1 buc. mijlocie*)	200	20,0	0,9	16,0	—	28,4	6,4	22,2	—
Slănină afumată, 2 felii prăjite	97	5,0	0 4	3,3	—	4,0	2,0	5,3	—
Păsări									
Pui la frigare, 220 gr.	332	55,5	3,1	22,0	—	9,0	14,4	15,0	—

---

*) *Grăsimea vizibilă va fi îndepărtată*

Pui la cuptor, preparat cu grăsime, 1 pulpă	159	36,3	2,1	17,3	—	7,0	13,6	8,0	—
Pui la cuptor, preparat cu grăsime, 1 piept	210	58,0	2,8	14,6	—	6,5	7,2	21,0	—
Găină la cuptor, 100 gr.	190	37,0	1,5	17,0	—	5,6	6,0	15,0	—
Curcan, carne neagră, 1 felie, cca 40 gr.	100	25,0	1,2	20,0	—	5,2	7,0	20,0	—
Curcan, carne albă, 1 felie, cca 40 gr.	100	23,8	1,1	19,0	—	2,0	1,6	8,0	—
Peşte									
Flunder, 1 porţie	78	22,3	6,9	6,0	—	3,5	2,4	12,6	—
Reilbutt, 1 porţie	228	41,0	1,8	6,6	—	4,0	3,6	87,0	—
Kabeljau, 1 porţie	84	23,3	1,1	3,3	—	3,5	4,0	16,6	—
Souon, 1/2 ceaşcă	173	25,2	25,0	8,0	2,3	2,0	6,4	50,0	—
Scoici, 12 buc.	92	18,0	10,9	52,0	1,2	5,5	8,0	12,0	—
Lapte şi ouă									
Unt, o lingură	100	—	—	—	0,46	—	—	—	—
Unt, o porţie	50	—	—	—	0,23	—	—	—	—
Ou, 1 buc. mijlocie	77	7,6	2,6	9,0	5,5	2,5	5,6	1,3	—
Gălbenuş, separat	61	3,5	2,5	3,0	5,5	2,5	2,4	—	—
Albuş, separat	15	4,1	0,2	0,66	—	—	3,2	1,3	—
Iaurt, separat, 1 pahar*)	104	13,0	36,0	1,6	—	5,5	21,0	2,4	—
Iaurt din lapte integral, 1 pahar*)	160	12,8	33,6	1,6	—	5,4	20,1	2,4	—
Lapte integral, proaspăt, 1 pahar	166	10,6	28,8	1,3	3,9	4,5	17,6	2,0	3
Lapte degresat, proaspăt, 1 pahar	87	10,7	30,3	1,3	—	4,5	17,6	2,0	3
Zer, 1 pahar	86	10,6	28,8	1,3	—	4,5	17,2	2,0	3
Lapte degresat, ameliorat, 1 pahar	163	19,3	53,0	10,5	—	27,0	64,0	13,0	—
Cocteil de lapte degresat, 1 pahar	186	21,2	56,5	19,6	—	43,0	48,0	24,0	—
Brînză de vaci din lapte degresat, 1 ceaşcă	215	55,0	21,6	4,6	0,5	2,0	27,6	1,3	—
Piine şi produse din cereale									
Piine din făină de grîu integrală, 1 felie groasă	55	2,6	2,2	3,3	—	2,5	1,2	4,6	—
Piine de secară, mixtă, 1 felie	57	2,6	1,7	2,6	—	1,0	0,8	1,3	—
Piine, 1 felie mică	27	1,0	0,3	1,6	—	—	—	—	—

	Calorii	Proteine	Calciu	Fier	A	B.1	B.2	Amida acidului nicotinic	C
Fulgi de grîu, ameliorați, 1 ceașcă	125	4,75	1,6	10,0	—	10,0	2,4	15,0	—
Fulgi de porumb, ameliorați, 1 ceașcă	96	2,5	0,3	4,0	—	5,0	0,8	4,0	—
Făină de ovăz, 1 ceașcă, preparat	148	6,75	2,1	11,3	—	11,0	2,0	2,6	—
Fructe									
Ananas proaspăt, cuburi, 1 ceașcă	74	0,75	2,2	2,6	1,8	6,0	1,6	2,0	33
Suc de ananas, conserve, 1 cutie	121	0,9	3.7	8,0	2,0	6,5	1,6	2,6	22
Mere, 1 buc. mare	117	0,75	1,2	4,0	0,13	4,0	2,4	2,6	9
Caise proaspete, 3 buc.	54	1,37	1,7	3,3	30,0	1,5	2,0	6,0	7
Caise, conserve	38	0,75	1,2	2,3	16,5	1,0	1,0	2,6	5
Caise uscate, fierte, 1/2 ceașcă	121	3,0	4,0	15,3	34,5	2,5	2,8	9,3	5
Banane, una mare	88	1,5	0,8	4,0	4,3	2,0	2,0	2,6	10
Afine, 1 ceașcă	85	1,0	2,2	7,3	4,0	2,0	1,2	2,6	23
Mure 1/2 ceașcă	82	2,1	4,6	9,0	2,8	2,5	2,4	3,3	30
Fragi, 1 ceașcă	90	0,62	1,9	3,3	0,3	1,0	1,6	1,3	35
Grape fruit, 1 2 mare	104	1,6	5,7	3,3	0,2	5,0	2,0	3,3	105
Suc de grape fruit, 1 pahar	87	1,5	2,0	2,6	0,2	4,5	2,0	3,3	99
Suc de grape fruit și portocale, conserve, 1 pahar	99	1,9	2,2	4,6	1,1	5,5	1,6	3,3	·92
Johannisbesren roșii, 1 ceașcă	70	1,9	4,9	7,3	1,6	1,5	3,2	2,6	29
Johannisbesren, negre, 1 ceașcă	100	2,5	5,4	8,0	—	1,5	3,6	2,6	32
Vișine, 1 ceașcă	65	1,5	1,9	2,6	7,1	2,5	2,4	2,6	9
Portocale, 1 buc. mijlocie	106	2,6	7,7	6,0	4,4	9,0	2,4	4,0	116
Suc de portocale, conserve sau proaspăt, 1 pahar	108	2,5	4,7	3,3	4,6	9,5	2,4	4,0	122
Mandarine, 1 buc. mijlocie	35	0,75	2,7	2,0	3,4	3,0	0,8	1,3	25
Suc de mandarine, 1 pahar	95	2,7	4,7	3,3	10,4	8,5	2,4	4,0	75
Piersici, 1 buc. mijlocie	46	0,6	0,8	4,0	8,8	1,0	2,0	6,0	8
Prune proaspete, 1 buc. mijlocie	29	0,5	1,0	2,0	2,0	2,0	0,8	2,0	3
Prune uscate, nezaharate, 1 ceașcă de fructe și 1/3 zeamă (16—18 prune)	310	3,4	6,2	30,0	22,1	3,5	8,0	13,3	2
Agrișe, 1 ceașcă	59	1,5	3,3	5,3	4,4	—	—	—	49
Stafide, o lingură	26	0,25	0,8	2,0	—	1,0	0,4	—	—
Struguri, 1 ceașcă	102	1,5	2,6	6,0	12,0	4,5	2,4	2,4	6
Suc de lămîie, o lingură	4	0,01	0,2	—	—	—	—	—	7
Suc de lămîi, 1 pahar	59	1,25	3,4	1.8	—	5,5	0,4	0,2	12

ENDORFINELE, DUREREA ŞI ACUPUNCTURA

Cu mai bine de 10 ani în urmă cercetări efectuate simultan în mai multe centre medicale din lume au ajuns la o concluzie surprinzătoare: în diferite structuri cerebrale există receptori pentru morfină, substanţă prezentă în unele plante şi utilizată în scop analgezic. În acel moment s-a sugerat că asemenea substanţe ar putea fi prezente în mod normal în organismul uman. În adevăr, începînd cu anul 1975 s-au evidenţiat în creierul animalelor (ulterior şi la om) o serie de substanţe chimice de natură peptidică, care au căpătat numele de *endorfine* (adică morfine endogene). Deşi s-a dovedit că această grupă de substanţe joacă un rol definit în numeroase procese fiziologice (modularea comportamentului, reglarea unor glande endocrine, stabilitatea cardiovasculară, funcţia respiratorie etc.), atenţia cercetătorilor a fost îndreptată în special către rolul lor în modularea percepţiei dureroase. Intervenţia lor în acest mecanism ar putea explica unele din necunoscutele prezente în ecuaţia complexă pe care o presupune apariţia unei senzaţii dureroase.

Se ştie că *pragul* sensibilităţii dureroase este variabil de la individ la individ. Un acelaşi stimul, de exemplu, introducerea în piele a unui ac în cursul tratamentului prin acupunctură, naşte o senzaţie dureroasă caracterizată de subiect ca slabă, medie sau intensă, în raport cu o scală arbitrară a cărei apreciere rămîne la latitudinea fiecărui individ. Dacă se analizează aplicarea aceluiaşi stimul (să spunem o înţepătură cu un ac) în aceiaşi zonă cutanată şi la aceeaşi adîncime, aproximativ jumătate din indivizi vor caracteriza senzaţia ca „potrivită", aproximativ un sfert o vor caracteriza ca uşoară (mergînd pînă la totala insensibilitate 1—2% din cazuri) sau dimpotrivă, intensă (mergînd pînă la foarte intensă în alte 5—7% din cazuri). Mai mult, există o variabilitate de la zi la zi a senzaţiei dureroase resimţite chiar de acelaşi individ. Unii factori meteorologici sau psihici (stare de tensiune, stres) pot creşte în mod apreciabil pragul de sensibilitate dureroasă. S-a sugerat că în modularea fiziologică a senzaţiei dureroase intervenţia substanţelor de tip endorfinic ar putea juca un rol decisiv. În sistem endorfinic bine reprezentat, cu intervenţie promptă şi eficientă ar putea explica rezistenţa la durere, în timp ce un sistem endorfinic slab reprezentat, cu o mobilizare defectuoasă ar putea explica hipersensibilitatea dureroasă la un stimul periferic.

Cum intervin endorfinele în modularea senzaţiei dureroase? Se ştie în prezent că aceste substanţe sînt prezente în concentraţii mai mari la anumite nivele (staţii) ale releului realizat de căile nervoase ce transmit influxul nervos periferic, care va fi codificat în ultimă instanţă ca „senzaţie specifică" la nivelul centrilor superiori de prelucrare (talamus, cortex cerebral). Cînd un stimul dureros (termic-arsură, mecanic-înţepătură, strivire, chimic — o substanţă caustică, etc) este aplicat la nivelul pielii, senzaţia care ia naştere şi este resimţită în mod *conştient*, trebuie să fie proporţională cu intensitatea stimulului respectiv. Senzaţia dureroasă este în primul rînd un *semnal de alarmă* prin care trebuie să se evalueze în mod corect agresiunea externă, condiţionînd reacţia de apărare: retragerea membrului agresionat, înlăturarea factorului de agresiune etc. Cînd însă acest semnal de alarmă este dereglat (hiperreactiv sau dimpotrivă, hiporeactiv), pot să apară complicaţii severe. Astfel, o durere intensă şi persistentă, poate invada universul afectiv al individului, modificîndu-i reacţiile şi comportamentul. Mai mult, o durere acută, intensă poate declanşa reacţii cardiovasculare grave, ca de exemplu o hipotensiune, mergînd pînă la colaps vascular. Acesta este motivul pentru care unul din obiectivele tratamentului infarctului de miocard sau a unei colici renale, hepatice sau intestinale este combaterea durerii. Evident, intervenţia terapeutică trebuie precedată de un diagnostic precis.

Una din cele mai senzaţionale descoperiri ale deceniului trecut a fost aceea a *răspunsului endorfinic* la stimulii mecanici realizaţi de acele de acupunctură aplicate în punctele active, descoperite cu cîteva mii de ani în urmă de medicii din China antică. Se ştie că dintre indicaţiile majore ale acestui tratament afecţiunile *dureroase* (nevralgie de trigemen, nevralgie sciatică, dureri dentare, cefalee, migrenă etc) ocupă un loc important. Efectele obţinute sînt de multe ori superioare oricărei medicaţii analgetice clasice. Rezerva unor medici faţă de rezultatele clinice, uneori indubitabile, a fost justificată pînă în momentul în care efectul analgezic al acestui tratament a putut fi explicat în termenii fiziologiei moderne. Începuturile acestei explicaţii au fost marcate de constatările autorilor chinezi, care studiind la animal efectul analgezic al electroacupuncturii (stimularea electrică a acelor introduse în punctele chineze), au observat că analgezia putea fi „transferată" de la un animal la altul. Astfel, folosind circulaţia încrucişată, ei au demonstrat că pragul de sensibilitate dureroasă se obţine atît la animalul la care s-a efectuat stimularea acupunctică (donator), cît și la animalul primitor, nestimulat. Mai mult, recoltarea de lichid cefalorahidian de la un animal electrostimulat și introducerea lui intracerebrală, în ventricolul 4 la un animal nestimulat, crește pragul de sensibilitate la acesta din urmă cu 85%.

Pornind de la studiile menționate s-a putut ușor face legătura între substanța analgezică „umorală“, transferabilă de la un animal la altul și substanțele *endorfinice* recent descoperite care deja fuseseră implicate în medierea și modularea senzației dureroase.

În prezent se știe că prin aplicarea unui stimul mecanic (ințepătură) sau electric (introducerea unui curent alternativ) în punctele cutanate specifice, este posibilă eliberarea substanțelor endorfinice la nivelul uneia din stațiile de prelucrare a senzației dureroase: măduva spinării, trunchi cerebral, talamus. Cantitățile de substanțe endorfinice eliberate la nivelul acestor centri, sînt extrem de mici, explicînd de ce multă vreme ele nu au putut fi puse în evidență. Modul în care eliberarea acestor substanțe acționează poate fi exemplificat prin mecanismul de control al durerii cu sediul la nivelul măduvei spinării. Astfel se știe că endorfinele (dintre care unele se numesc enkefaline) sînt prezente în cornul dorsal al măduvei spinării, alături de alte două substanțe chimice numite „substanța P“ și colecistokinina. Trecerea impulsului nervos (generator al senzației dureroase) prin cornul dorsal al măduvei are ca etapă finală sinapsa la nivelul celulei T indicată în figura alăturată. La nivelul celulei T transmisia este mediată de substanța P. Eliberarea acesteia poate fi însă împiedicată (și în consecință blocînd transmisia influxului dureros), prin stimularea unor neuroni mici (numiți și interneuroni), a căror mediator chimic este enkefalina. După cum se observă în figură stimularea fibrelor nervoase cu diametrul mic, care inhibă în același timp interneuronul (și eliberarea enkefalinei), duce la eliberarea, la nivelul celulelor T, a substanței P, permițînd transmisia influxului dureros prin tractul spinotalamic, către centrii superiori. Dacă însă paralel se stimulează fibrele aferente cu diametrul mare, acestea printr-o colaterală trimisă interneuronului vor stimula eliberarea de enkefalină blocînd astfel transmisia influxului nociceptiv (dureros) prin celulele T. Este teoria „porții de control a durerii emisă de Melzak și Wall, care a fost preluată în explicarea mecanismului analgezic al acupuncturii, suficient de puternic pentru efectuarea unor intervenții chirurgicale majore. Se pare că stimulii acupunctici sînt transmiși preferențial pe calea fibrelor cu diametru mare, capabile să stimuleze interneuronul medilar, să elibereze enkefaline și să împiedice astfel transmisia senzației dureroase dintr-un anumit teritoriu periferic.

Eliberarea endorfinelor la nivelul centrilor nervoși supramedulari, realizînd multe alte „porți de control ale durerii“, ar putea explica efectul analgezic obținut prin acupunctură după stimularea unor puncte situate la distanță de zona pe care se exercită stimularea. Existența unor influențe definite asupra centrilor superiori a putut fi pusă în evidență în cursul unor experimente la animal, folosind microelectrozi implantați în diferite structuri cerebrale cu ajutorul cărora s-au putut înregistra efectele aplicării periferice a acelor în punctele chineze.

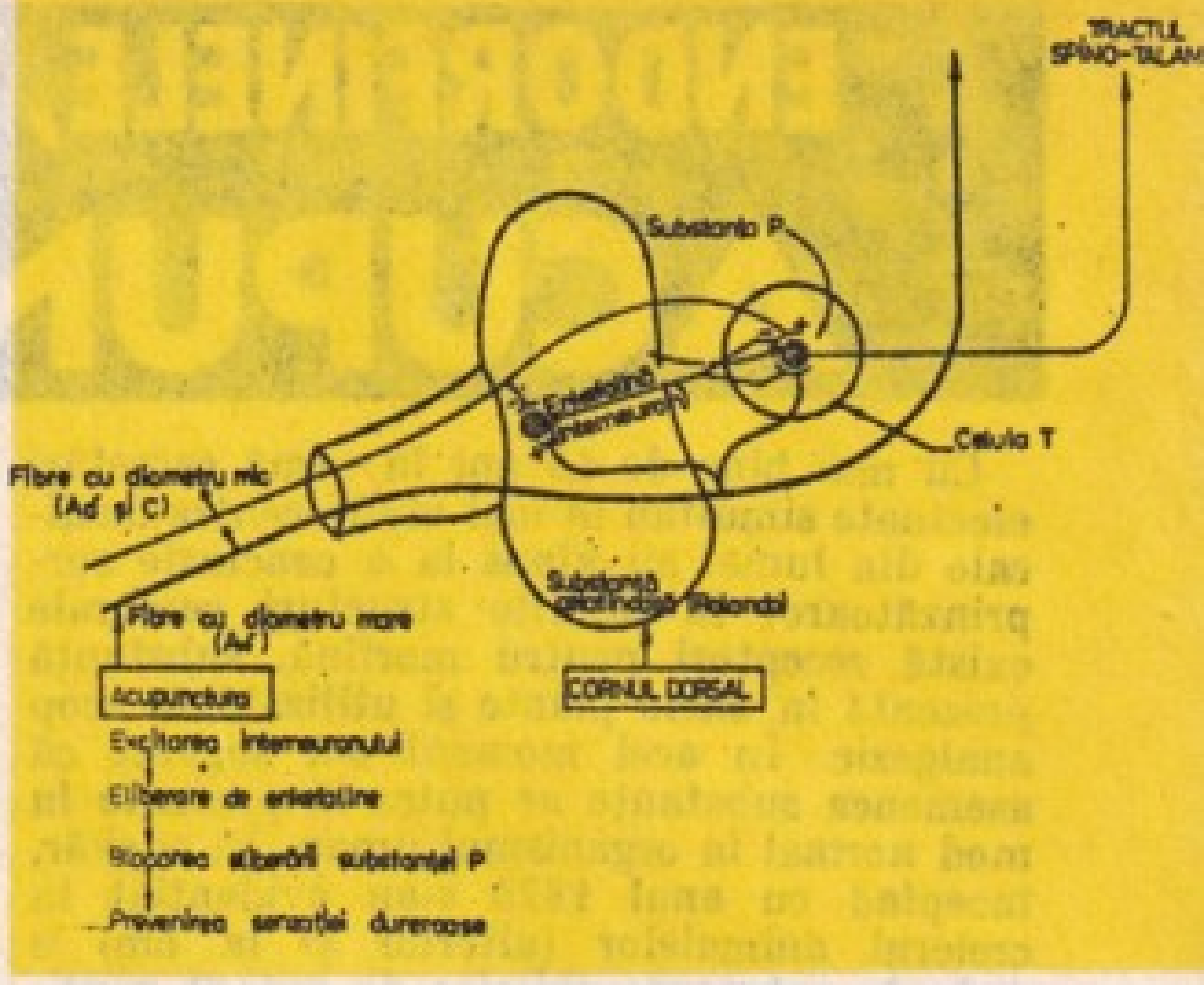
TRACTUL SPINO-TALAM
Substanța P
Enkefalină (interneuron)
Celula T
Fibre cu diametru mic (Aδ și C)
Substanța gelatinoasă Rolando
Fibre cu diametru mare (Aα)
Acupunctura
CORNUL DORSAL
Excitarea interneuronului
Eliberare de enkefaline
Blocarea eliberării substanței P
Prevenirea senzației dureroase

În fine, întrucît concentrații mari de endorfine au fost evidențiate în sistemul limbic și în hipotalamusul anterior, eliberarea lor ca urmare a unor stimuli specifici cutanați, ar putea influența aspectul emoțional al durerii. Deoarece în răspunsul la un stimul dureros, tonusul emoțional psihic are o importanță deosebită, intervenția acestui sistem (baza neurologică a emoției) în stabilirea pragului de percepție a durerii și a răspunsului emoțional ce însoțește orice stimul dureros, pare definitorie. Or, sistemul limbic prezintă cei mai numeroși receptori endorfinici și aici s-au înregistrat și cele mai mari creșteri ale endorfinelor după acupunctură.

Implicarea centrilor nervoși superiori în obținerea efectului analgezic prin acupunctură este sugerat și de constatarea că acest efect nu se mai înregistrează dacă aplicarea acelor este precedată de interceptarea percepției dureroase periferice prin anestezie locală.

Fără îndoială, teoria endorfinică a acupuncturii nu poate explica decît unul din mecanismele implicate în menținerea efectului cel mai pregnant al acestui mod de tratament și anume, acțiunea antialgică. Pe lîngă endorfine, alți neurotransmițători sau neuromodulatori ca serotonina, prostaglandinele, histamina, somatostatinul etc., ar putea completa în viitor lista mediatorilor chimici care pot interveni pe drumul complex parcurs de stimulul pornit de la punctele de acupunctură și ajuns în final să moduleze într-un sens voit activitatea dereglată a unui organ intern.

Dr. C. IONESCU-TÎRGOVIȘTE ■
Șef de lucrări,
Clinica de nutriție și boli metabolice – București

Din cutia cu scrisori a literelor românesti

Prezentăm cititorilor almanahului Flacăra scrisori inedite provenind de la mai mulți mari scriitori români: Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, Lucian Blaga, Mircea Eliade și Păstorel Teodoreanu. Fiecare dintre ele conține date și informații deosebite de factură diversă, dar mai cu seamă despre activitatea autorului, preocupările sau grijile sale cotidiene etc.

Unele dintre scrisori au fost adresate lui Jean Vasiliu care, după al doilea război mondial, întemeiase o nouă editură în București și contactase cîțiva scriitori în vederea editării lor. Răspunsurile unora dintr aceștia și schimbul de scrisori cu ei aduc precizări de mare utilitate atît pentru istoria literară cît și pentru categoriile largi de cititori.

Unele scrisori au fost achiziționate de la Anticariatul 9 — Curtea veche — de Biblioteca județeană Tîrgoviște (cele referitoare la editura lui Vasiliu), iar două se află într-o colecție particulară (Păstorel Teodoreanu și Lucian Blaga, 1933).

Alte scrisori au fost adresate lui Eugen Filotti (cunoscut gazetar apoi diplomat și chiar ministru), care, în perioada în care a lucrat în centrala Ministerului român de externe, a avut raporturi foarte strînse cu unii scriitori, muzicieni și intelectuali. Scrisorile păstrate de el cu o exemplară scrupulozitate fiind o dovadă a acestor relații.

Iași 7/VII 1921

Dragă Puiu,

Dacă-ți voiu spune că de două luni de cînd am sosit din capitală abea azi mi-am desfăcut bagajele vei înțelege de ce am întîrziat pînă acum să-ți răspund la amabila ta scrisoare. Cu toate că pentru a vedea odaia debarasată de lăzi și valize mama mi-a hărăzit un premiu de 1000 lei în ziua cînd le voi deșerta, n'am avut curajul să mă apuc de această operație decăt în ziua cănd datoram la cărciumă numita mie. Cu ocazia aceasta am colecționat un maldăr de scrisori care de luni de zile așteaptă răspunsuri urgente. Încep prin a răspunde scrisorii tale ca fiind cea mai recentă. Cum vreau însă ca în două zile să-mi aranjez întreaga corespondență, promit ca imediat ce voiu face-o să-ți scriu mai amplu și detaliat.

În privința alegerii bucăților le-am lăsat autorilor deplină libertate. Cred totuși că alegerea pe care și-a făcut-o Philippide nu e cea mai fericită. Dacă ești de aceiași părere comunică-mi și vom remedia. Cred că poezia „Clopotele" „Prohodul" și mai ales una din ciclul „bufonului verde" sunt și mai caracteristice și mai ușor de tradus decît „Lied"-ul de pildă (închipuie-ți „Chanson d'automne" a lui Verlaine, tradus în proză în limba japoneză).

Din poeziile lui Teodor Scorțescu poate să aleagă traducătorul ce-i convine. Dacă nu le-am trimis pe cele mai bune nu-i vina lui nici a mea. Nu am nici un caet de-al lui cu poezii și nici numerele revistelor în care le-a publicat. Am scris din memorie tot ce mi-am putut aduce aminte. Am din poeziile lui mai recente dar în franțuzește (publicate la Paris în la „Rose Rouge" a lui Maurice Magre). Dacă traducătorul ar consimți să traducă din franțuzește le pot trimite.

În ce mă privește ce-și fi preferat să trimit o fabulă, dar cum fabulele sunt cam lungi am ales și eu la întîmplare trei poezii cu caracter glumeț, socotind că sunt mai ușor de tradus ca celelalte. Dacă alegerea aceasta (vorbesc de toți) tardiv trimisă, dar adunată în pripă nu-ți pare bună, sau dacă crezi că numărul manuscriselor e prea mic pentru a permite traducătorului să aleagă, comunică-mi imediat. Dat fiind că am reluat firul vieții normale mă voiu executa și mai prompt și mai conștiincios ca de data aceasta.

Mulțumindu-ți că te-ai găndit la mine te îmbrățișez cu toată prietenia,

Păstorel

24 Kogălniceanu

[Iași].

Cu verva sa, cu umorul său, cu bonomia sa, Păstorel comunică o mulțime de lucruri dar mai ales își dovedește, din nou, marele său altruism. Pentru volumul preconizat să apară cu traduceri în limbi străine din scriitori români, el trimite și poeziile lui Scorțescu, un bun prieten de-al său.

Din cutia cu scrisori

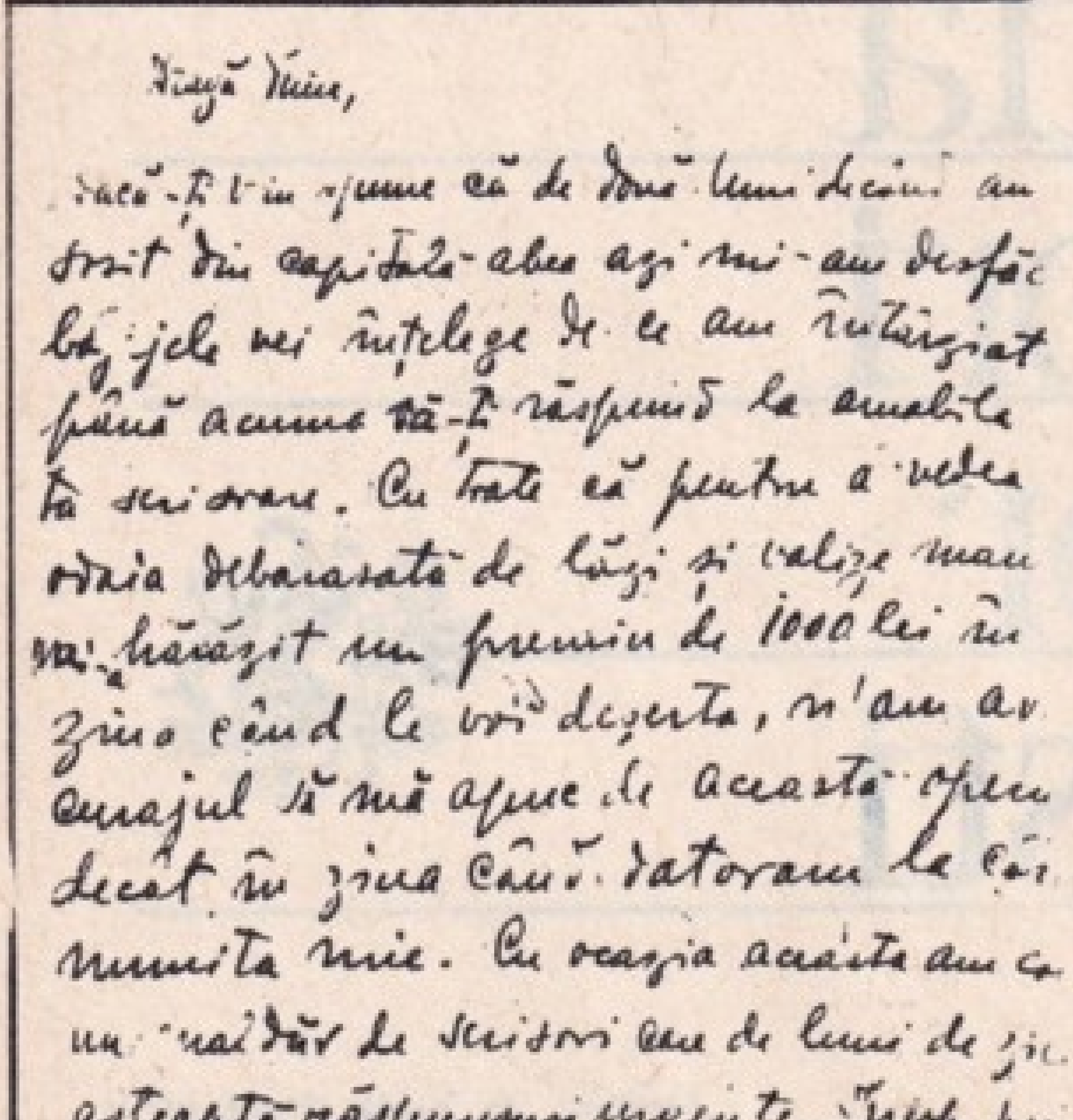

Dragă Vasile,

Dacă-ți voi spune că de două luni încoace am ieșit din capitală — abea azi mi-am desfăcut bagajele vei înțelege de ce am întârziat până acum să-ți răspund la amabila ta scrisoare. Cu toate că pentru a vedea odaia debarasată de lăzi și valize mai mi-a hărăzit un premiu de 1000 lei în ziua când le voi deserta, n'am avut curajul să mă apuc de această operă decât în ziua când datoram la [illegible] mie. Cu ocazia aceasta am găsit un maldăr de scrisori care de luni de zile așteaptă răspunsuri urgente. Încep prin a răspunde scrisorii tale ca fiind cea recentă. Cum vreau ca în două [illegible]

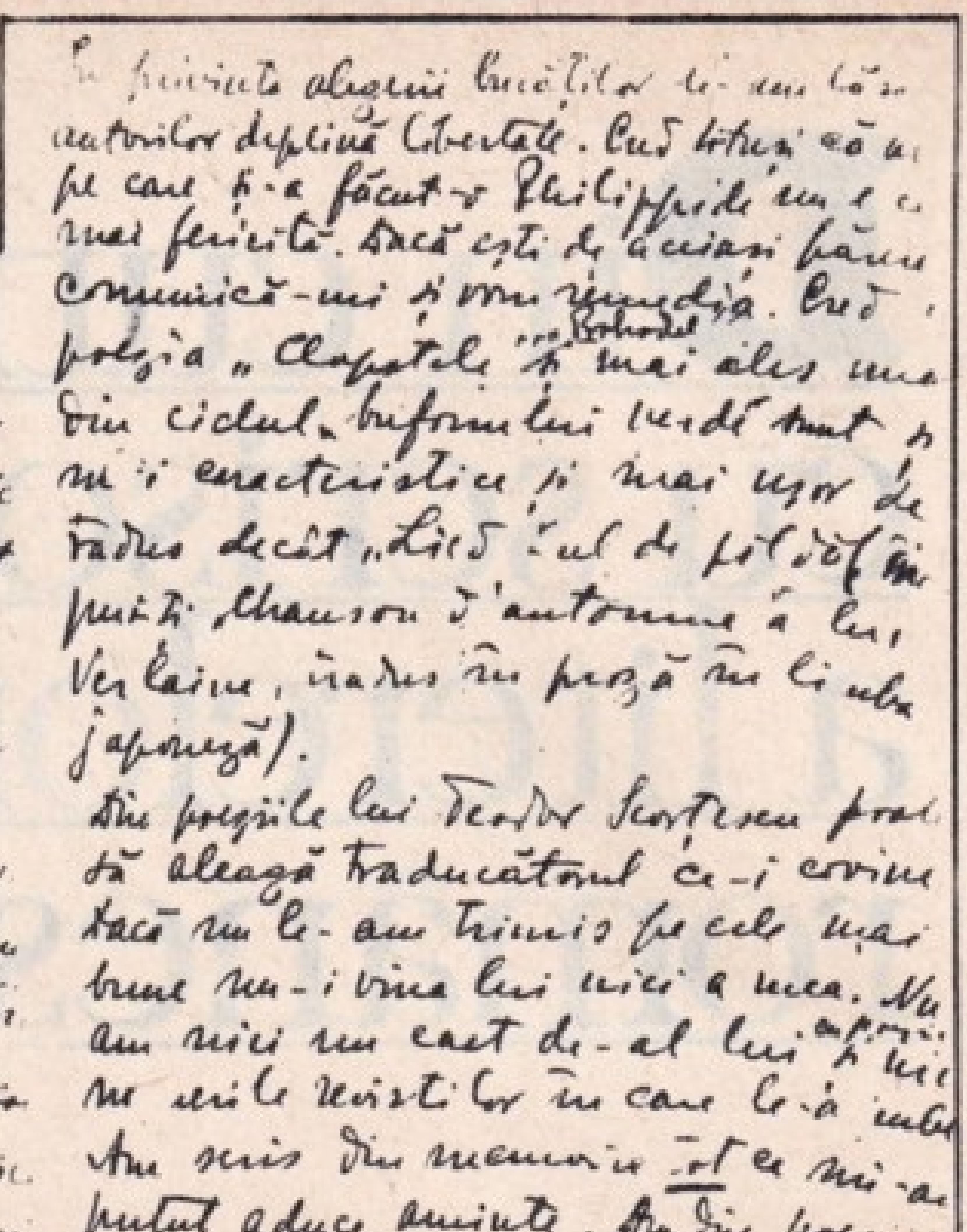

în fericita alegerii bucăților le-am lăsat autorilor deplină libertate. Cred totuși că cea pe care ți-a făcut-o Philippide nu e cea mai fericită. Dacă ești de aceiași părere comunică-mi și voi remedia. Cred poezia „Clopotele" și mai ales una din ciclul „Infernului verde" sunt mai caracteristice și mai ușor de tradus decât „Lied"-ul de [illegible] (în franțuzește „Chanson d'automne" a lui Verlaine, tradus în proză în limba japoneză).

Din poeziile lui Teodor Scorțescu poate să aleagă traducătorul ce-i convine. Dacă nu le-am trimis pe cele mai bune nu-i vina lui nici a mea. Nu am nici un caiet de-al lui [illegible] numerele revistelor în care le-a publicat. Am scris din memorie tot ce mi-am putut aduce aminte. Am din poeziile lui mai recente dar în franțuzește [illegible] la Paris în la „Rose Rouge" a lui [illegible]

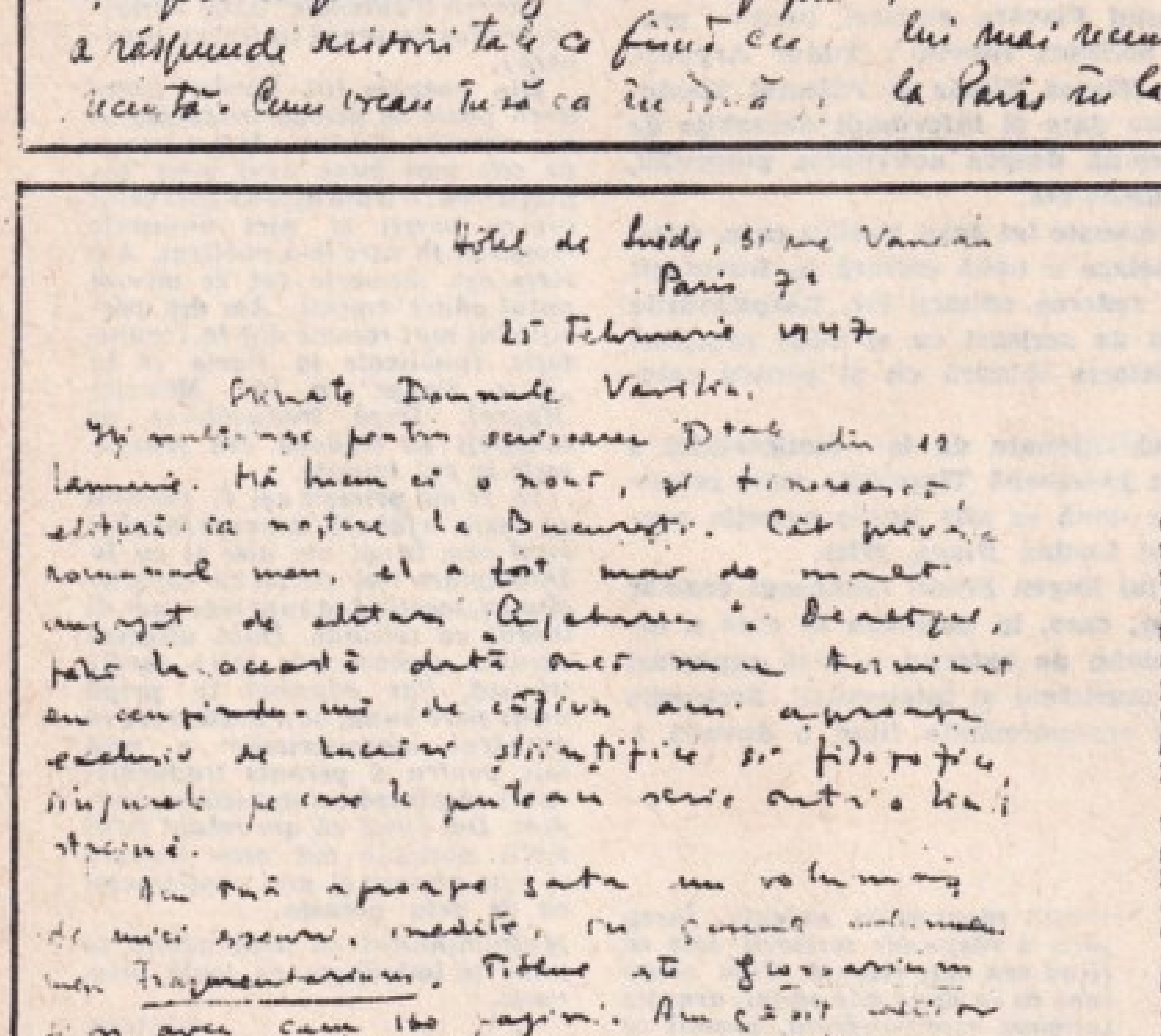

Hôtel de Suede, 31 rue Vaneau
Paris 7
25 Februarie 1947

Stimate *Domnule Vasiliu*,

Îți mulțumesc pentru scrisoarea **Dtale din 19 ianuarie. *Mă bucur* că o nouă, și tinerească, editură ia naștere la București. *Cît privește* romanul meu, el a *fost mai de mult angajat de editura „Cugetarea". Dealtfel, pînă la această* dată încă nu e *terminat eu ocupîndu-mă de cîțiva ani aproape exclusiv de lucrări științifice și filozofice, singurele pe care le puteam scrie într-o limbă streină.***

Am însă aproape gata un volumaș de mici eseuri inedite, în genul volumului meu* Fragmentarium. *Titlul este Glossarium și ar avea cam 160 pagini. Am găsit editor în țară pentru el, dar dacă vă interesează vi l-aș putea ceda bucuros, pentru că reprezentați o editură tînără, și eu am rămas cu slăbiciunea tinerilor.

Nu vă trimit fotografia, pentru că nu mai are, astăzi, nici o actualitate.

Al Dtale cu cele mai bune sentimente,

Mircea Eliade

În fine, precizări deosebite aduce și concentrata epistolă a lui Mircea Eliade privind atît relațiile sale cu tinerii cît și opera și preocupările lui la ora aceea.

În loc de Bilete de Papagal se va pune în numărul de Ziua Eroilor poezia alăturată, cu clişeul obişnuit şi cu litera obişnuită.

După ce se va culege toată poezia ca în textul alăturat, cu intervalele albe dintre strofe, se va lăsa aşa dacă nu iese prea lungă. Dacă iese prea lungă numai atunci se va ţine seamă de arcurile cu creion roşu, care strângînd laolaltă unele strofe suprimă intervalele albe.

Poezia trebuie să încapă până jos (fără să treacă pe altă pagină). Dacă totuşi va ieşi mai scurtă şi va mai rămânea un spaţiu gol, să nu se rărească strofele. Să se puie altă materie în el.

Rog să se vadă şi să se revadă corectura.

Întreaga poezie va fi înconjurată de chenarul obişnuit, cu clişeul Papagalului obişnuit.

T. Arghezi

Din păcate cel ce a primit această scrisoare — plină de indicaţii de amănunt — fenomen tipic lui T. Arghezi — nu a păstrat (sau nu a oferit) şi capul ei cu formula de adresare şi eventual data. Ca urmare, din cauza timpului scurt avut la dispoziţie între găsirea scrisorii şi predarea rîndurilor la tipar nu am putut afla despre ce poezie este vorba, în ce publicaţie şi la ce dată a apărut.

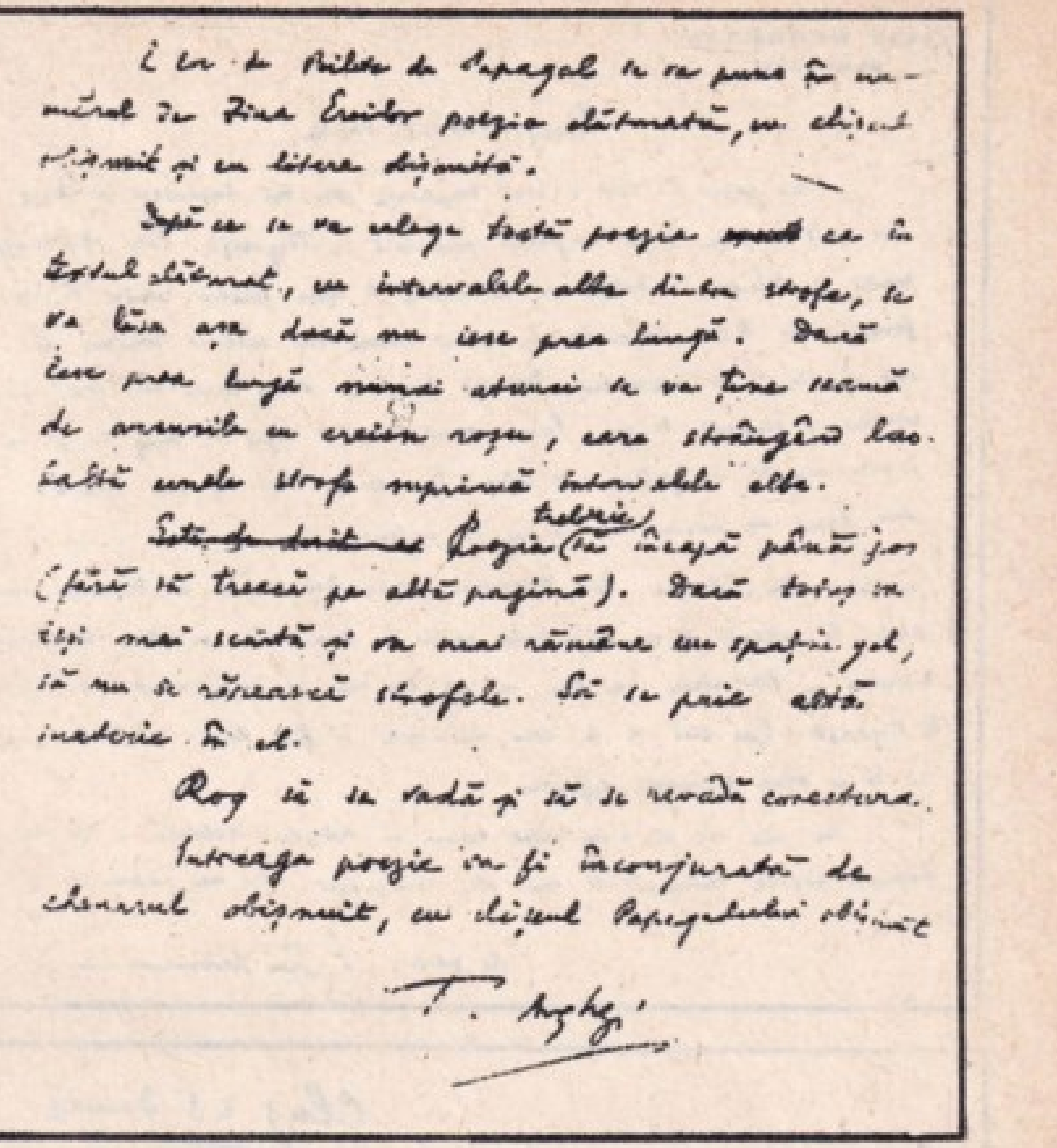

Legaţiunea regală a României
Serviciul de presă

Nr......

Anexe........

Wien, 3 mai 1933
IV, Prinz Eugenstrasse 60

Scumpe Filotti,

rândurile tale atît de simţite au fost pentru mine o mare mângâiere în starea sufletească în care mă găsesc. Pe mama n'am mai văzut-o decât moartă, şi aceasta numai ultimele cinci minute înainte de a fi coborît în pămînt. Am avut o primăvară grea — şi mă simt nespus de obosit.

Am primit nu de mult o scrisoare de la Penclubul românesc, prin care mi se aduce la cunoştinţă că am fost ales să plec la congresul din Iugoslavia. Nu ştiu adresa Penclubului românesc, de aceea Te rog pe Tine să anunţi că — oricât regret — nu voiu putea să mă duc la Raguza. Mulţumesc totuşi din inimă Penclubului românesc pentru onoarea ce mi-a făcut-o, delegându-mă.

Omagii Doamnei Filotti,

Ţie toată dragostea şi prietenia mea

Lucian

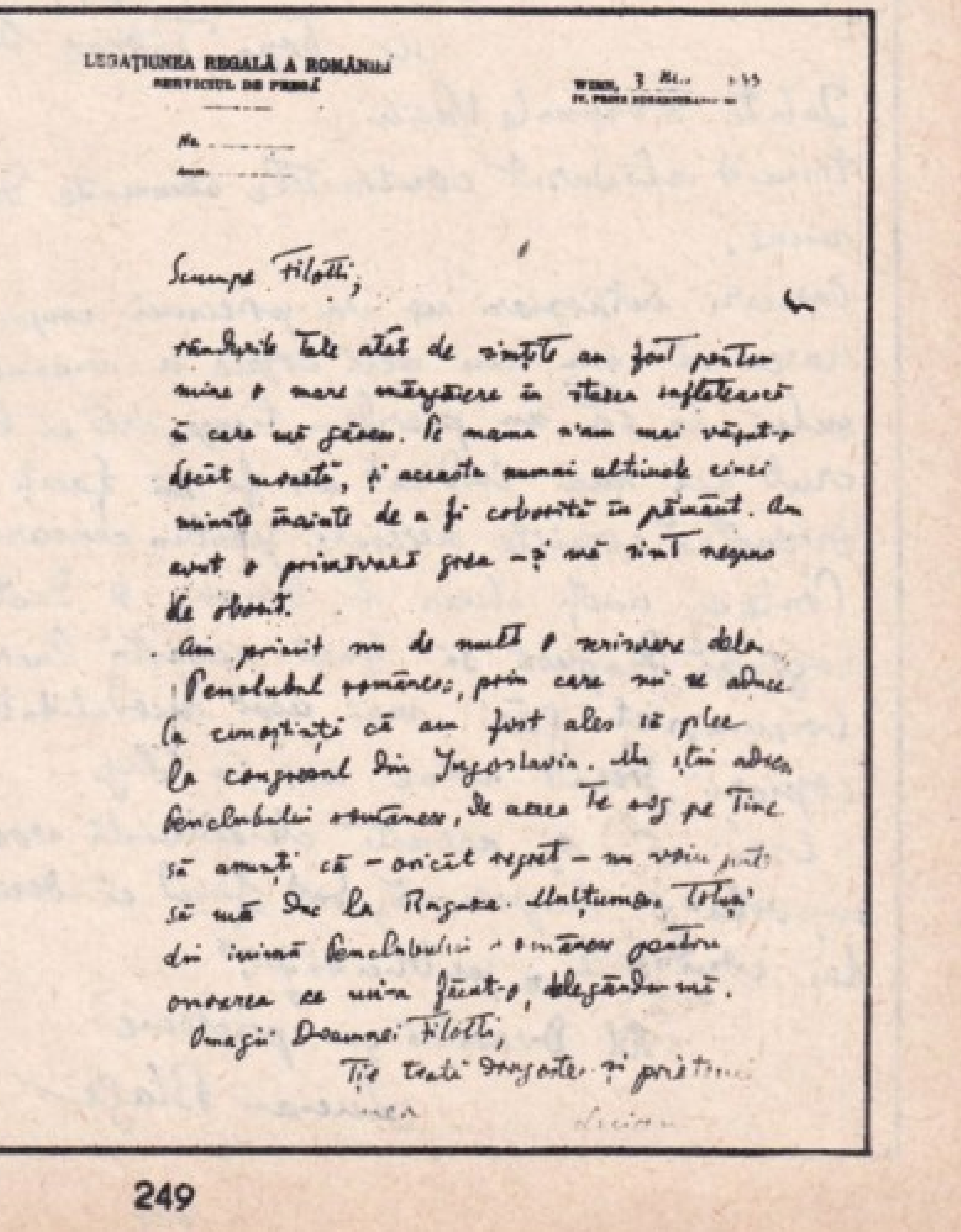

Din cutia cu scrisori

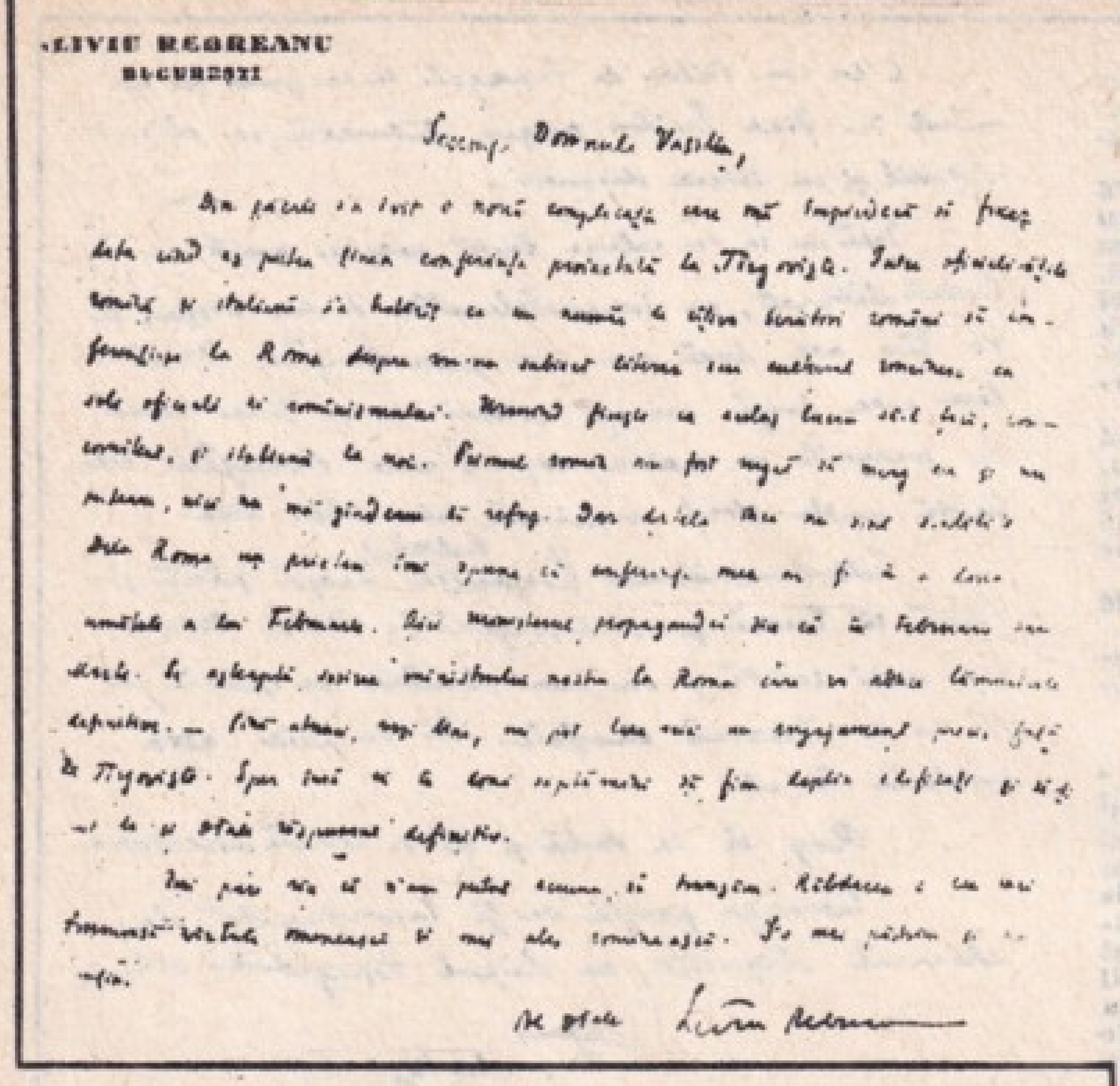

1. II 1940
Liviu REBREANU
Bucureşti

Scumpe Domnule Vasiliu,

Din păcate s-a ivit o nouă complicaţie care mă împiedică să fixez data cînd aş putea ţinea conferinţa proiectată la Tîrgovişte. Între oficialităţile română şi italiană s'a hotărît ca un număr de cîţiva scriitori români să conferenţieze la Roma despre vre-un subiect literar sau cultural românesc ca soli oficiali ai românismului. Urmînd fireşte ca acelaş lucru să-l facă, concomitent, şi italienii la noi. Primul român am fost rugat să merg eu şi nu puteam, nici nu mă gîndeam să refuz. Dar datele încă nu sînt stabilite. De la Roma un prieten îmi spune că conferinţa mea ar fi în a doua jumătate a lui Februarie. Aici ministerul propagandei zice că în Februarie sau Martie. Se aşteaptă sosirea ministrului nostru la Roma care va aduce lămuririle definitive. — Pînă atunci, vezi bine, nu pot lua nici un angajament precis faţă de Tîrgovişte. Sper însă că în două săptămîni să fim deplin edificaţi şi să-ţi pot da şi Dtale răspunsul definitiv.

Îmi pare rău că n'am putut acum să tranşăm. Răbdarea e cea mai frumoasă virtute omenească şi mai ales românească. S-o mai păstrăm şi noi puţin.

Al dtale
Liviu Rebreanu

Liviu Rebreanu face consideraţii interesante privind misiunea lui la Roma iar sintagma „soli oficiali ai românsmului" trebuie înţeleasă în context ca o pledoarie faţă de individualitatea literară sau artistică românească.

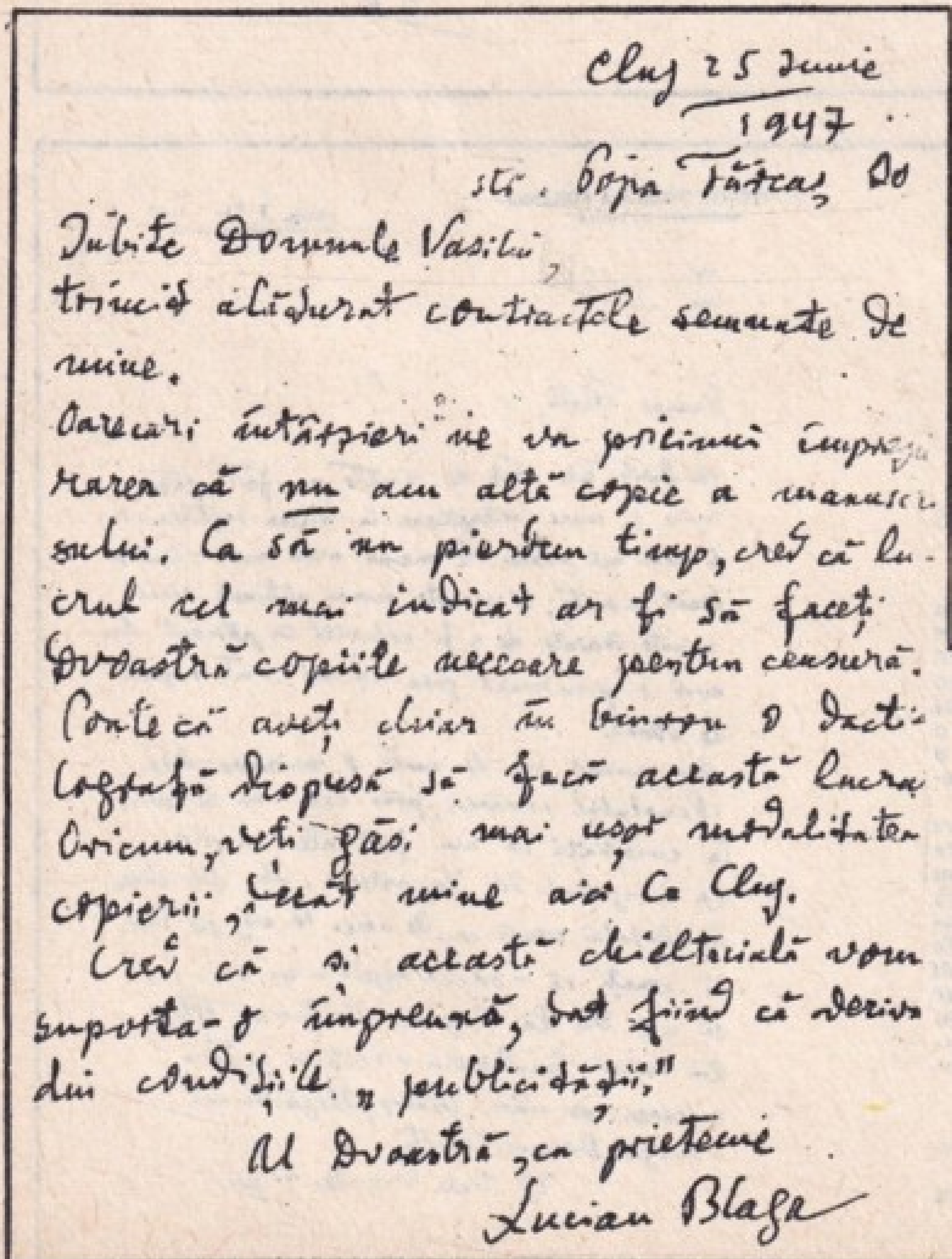

Cluj 25 Iunie 1947
Str. Popa Fărcaş 20

Iubite Domnule Vasiliu,

trimit alăturat contractele semnate de mine.
Oarecari întârzieri ne va pricinui împrejurarea că nu am altă copie a manuscrisului. Ca să nu pierdem timp, cred că lucrul cel mai indicat ar fi să faceţi Dvoastră copiile necesare pentru censură.

Poate că aveţi chiar în birou o dactilografă dispusă să facă această lucrare. Oricum, veţi găsi mai uşor modalitatea copierii, decât mine aici la Cluj.

Cred că şi această cheltuială vom suporta-o împreună, dat fiind că derivă din condiţiile „publicităţii".

Al Dvoastră, cu prietenie
Lucian Blaga

Din cutia cu scrisori

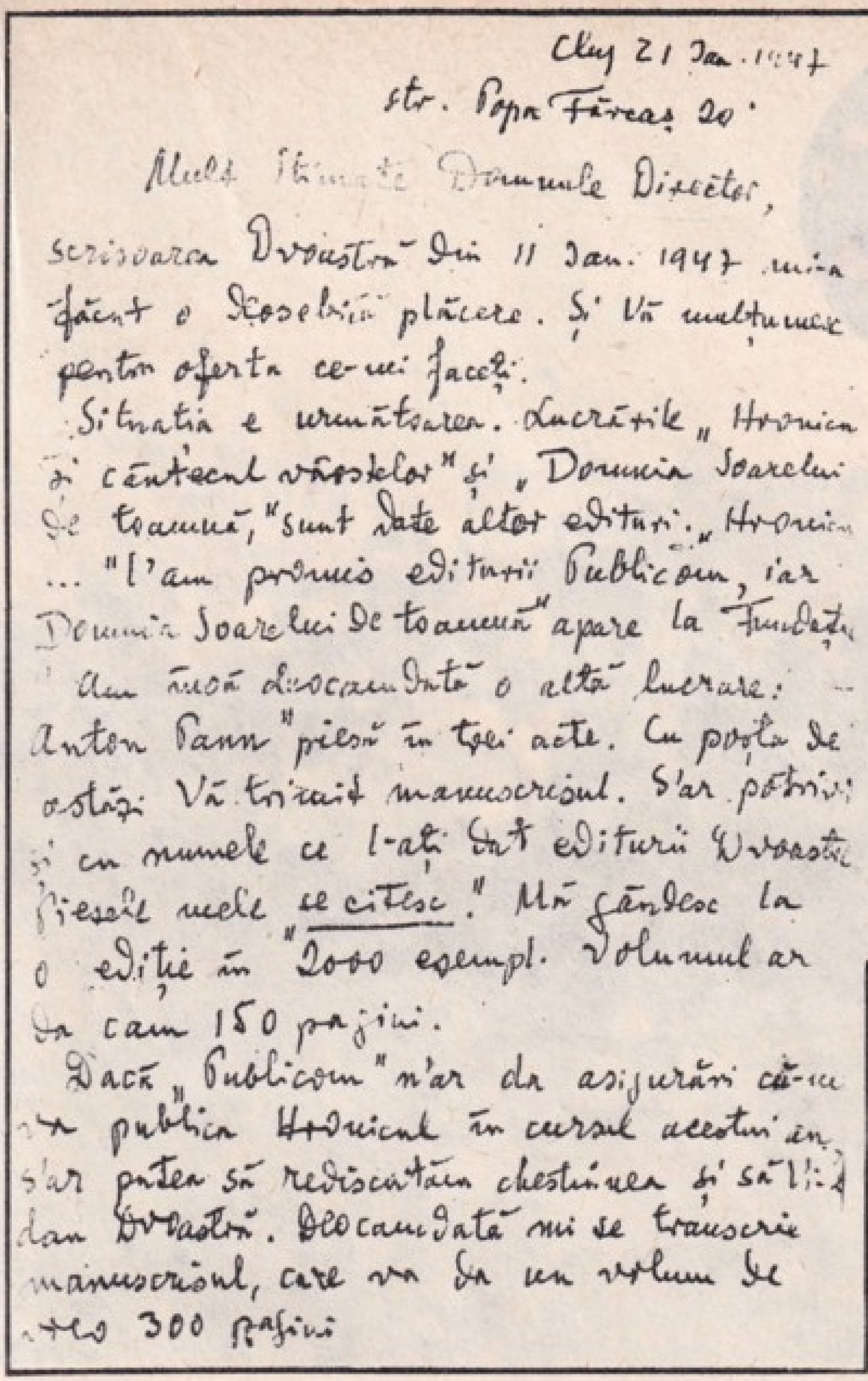

Cluj 21 Ian. 1947
str. Popa Fărcaș 20

Mult Stimate Domnule Director,

scrisoarea Dvoastră din 11 Ian. 1947 mi-a făcut o deosebită plăcere. Și Vă mulțumesc pentru oferta ce-mi faceți.

Situația e următoarea. Lucrările „Hronicul și cântecul vârstelor" și „Domnia Soarelui de toamnă," sunt date altor edituri. „Hronicul ..." l'am promis editurii Publicom, iar Domnia Soarelui de toamnă" apare la Fundație.

Am însă deocamdată o altă lucrare: „Anton Pann" piesă în trei acte. Cu poșta de astăzi Vă trimit manuscrisul. S'ar potrivi și cu numele ce l-ați dat editurii Dvoastră. Piesele mele se citesc! Mă gândesc la o ediție în 2000 exempl. Volumul ar da cam 150 pagini.

Dacă „Publicom" n'ar da asigurări că-mi va publica Hronicul în cursul acestui an, s'ar putea să rediscutăm chestiunea și să Vi-l dau Dvoastră. Deocamdată mi se transcrie manuscrisul, care va da un volum de vreo 300 pagini

Cluj 21 Ian. 1947
Str. Popa Fărcaș 20
Mult Stimate Domnule Director,

Scrisoarea Dvoastră din 11 Ian. 1947 mi-a făcut o deosebită plăcere. Și vă mulțumesc pentru oferta ce-mi faceți.

Situația e următoarea. Lucrările „Hronicul și cîntecul vârstelor" și „Domnia Soarelui de toamnă", sunt date altor edituri. „Hronicul..." l'am promis editurii Publicom, iar „Domnia Soarelui de toamnă" apare la Fundație. Am însă deocamdată o altă lucrare: „Anton Pann", piesă în trei acte. Cu poșta de astăzi Vă trimit manuscrisul. S'ar potrivi și cu numele ce l-ați dat editurii Dvoastre. Piesele mele „se citesc". Mă gîndesc la o ediție în 2000 exempl. Volumul ar da cam 150 pagini.

Dacă „Publicom" n'ar da asigurări că-mi va publica Hronicul în cursul acestui an, s'ar putea să rediscutăm chestiunea și să vi-l dau Dvoastră. Deocamdată mi se transcrie manuscrisul, care va da un volum de vreo 300 pagini.

Cât privește pe „Anton Pann" — aș ține foarte mult să apară. Dacă Vă hotărîți, îmi trimiteți contractul (în condițiile legii în vigoare), dacă nu aveți interes pentru o asemenea lucrare, îmi retrimiteți manuscrisul.

În orice caz doresc să păstrez cu Dvoastră legături pentru viitor. Al Dvoastră cu cele mai bune urări

Lucian Blaga

Un interes aparte stîrnesc scrisorile lui Lucian Blaga. În prima i se adresează lui Filotti într-un moment de grea cumpănă după decesul mamei sale, el asistînd la 19 aprilie, la Sibiu, la înmormîntarea Anei Blaga, încetată din viață la 74 de ani. Scrisoarea e pe hîrtie cu antetul legației din Viena unde Blaga fusese mutat la 4 noiembrie 1932. În următoarele trei scrisori — din care publicăm aici două — trimise din Cluj unde el revenise în 1946, august, este vorba de o eventuală colaborare cu editorul Vasiliu cît și de momentele redactării unor cărți sau piese (Hronicul, Anton Pann etc.) De semnalat că au adresa Popa Fărcaș nr. 20 ca și cele adresate lui Bazil Munteanu (vd. Mircea Vaida, pe urmele lui Lucian Blaga, Buc. 1982, pg. 295). Evident, sînt incluse opinii ale lui Blaga despre unele scrieri ale sale ca și despre condițiile publicării lor.

Grupaj realizat de
SIMION MIHUȚĂ

În
exclusivitate
pentru
Almanahul
Flacăra

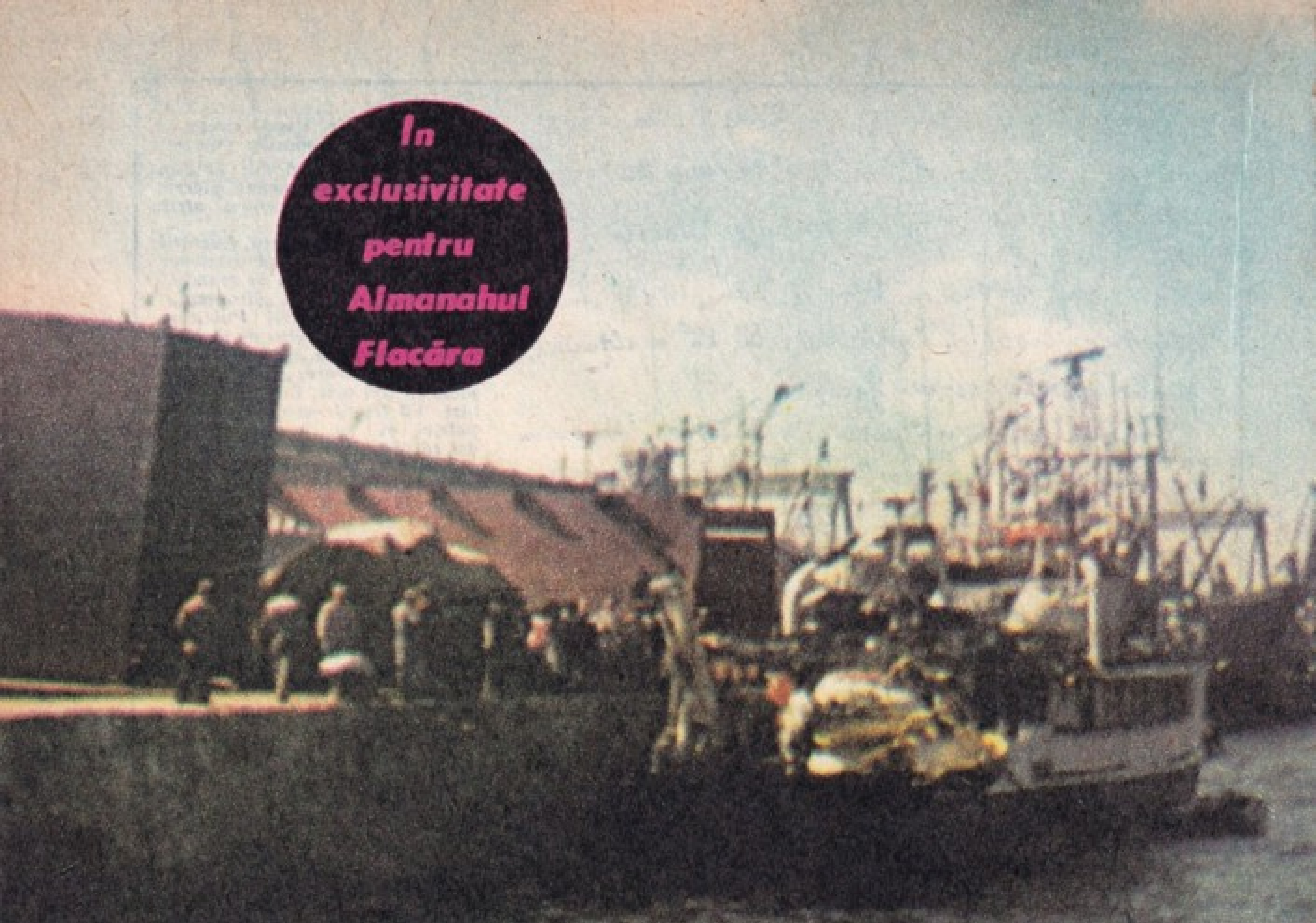

Nava „Calypso" în Portul Constanța

Comandantul Cousteau la bordul navei „Calypso"

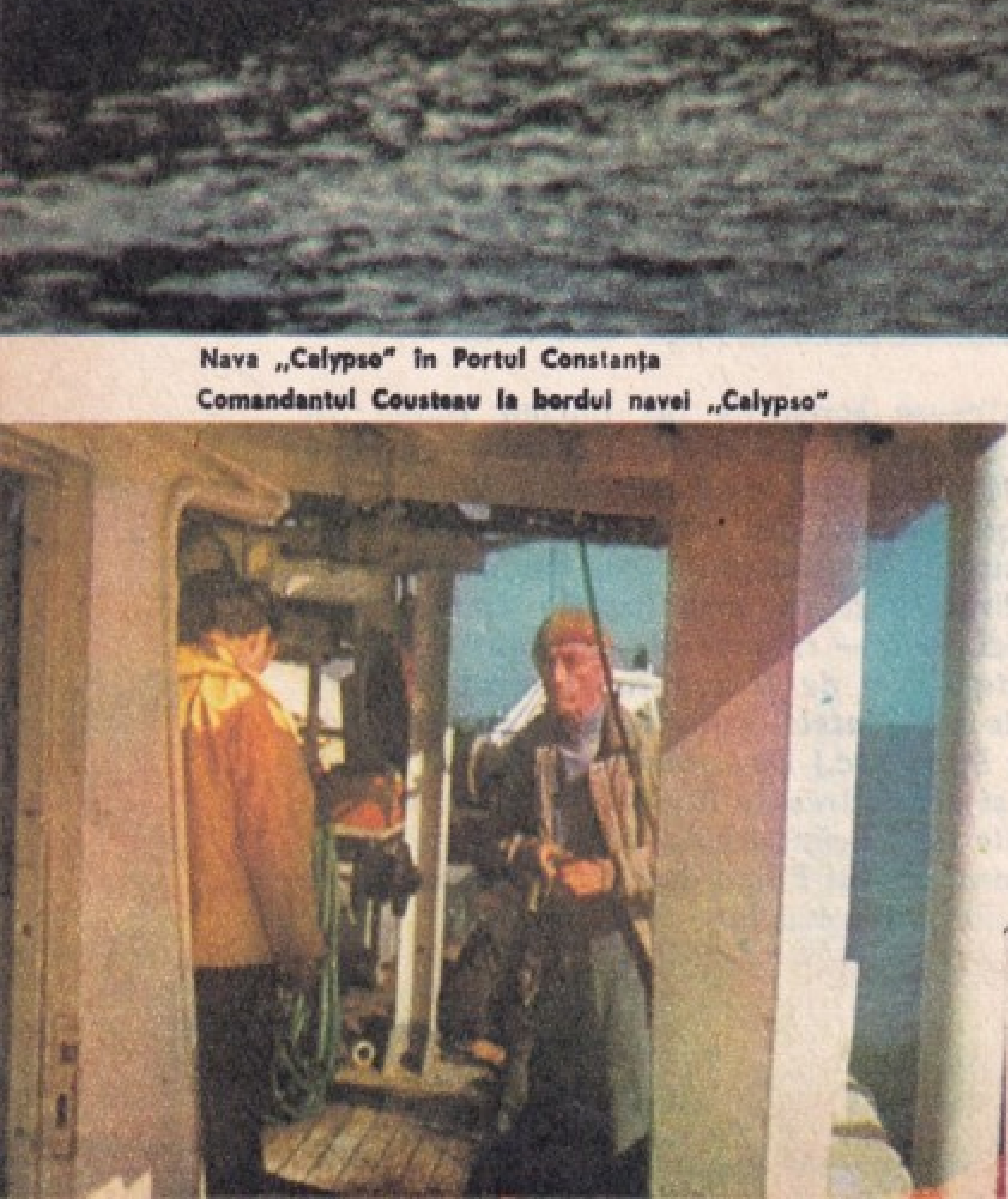

Insemnări de pe

(Însemnarile unui cercetător româ

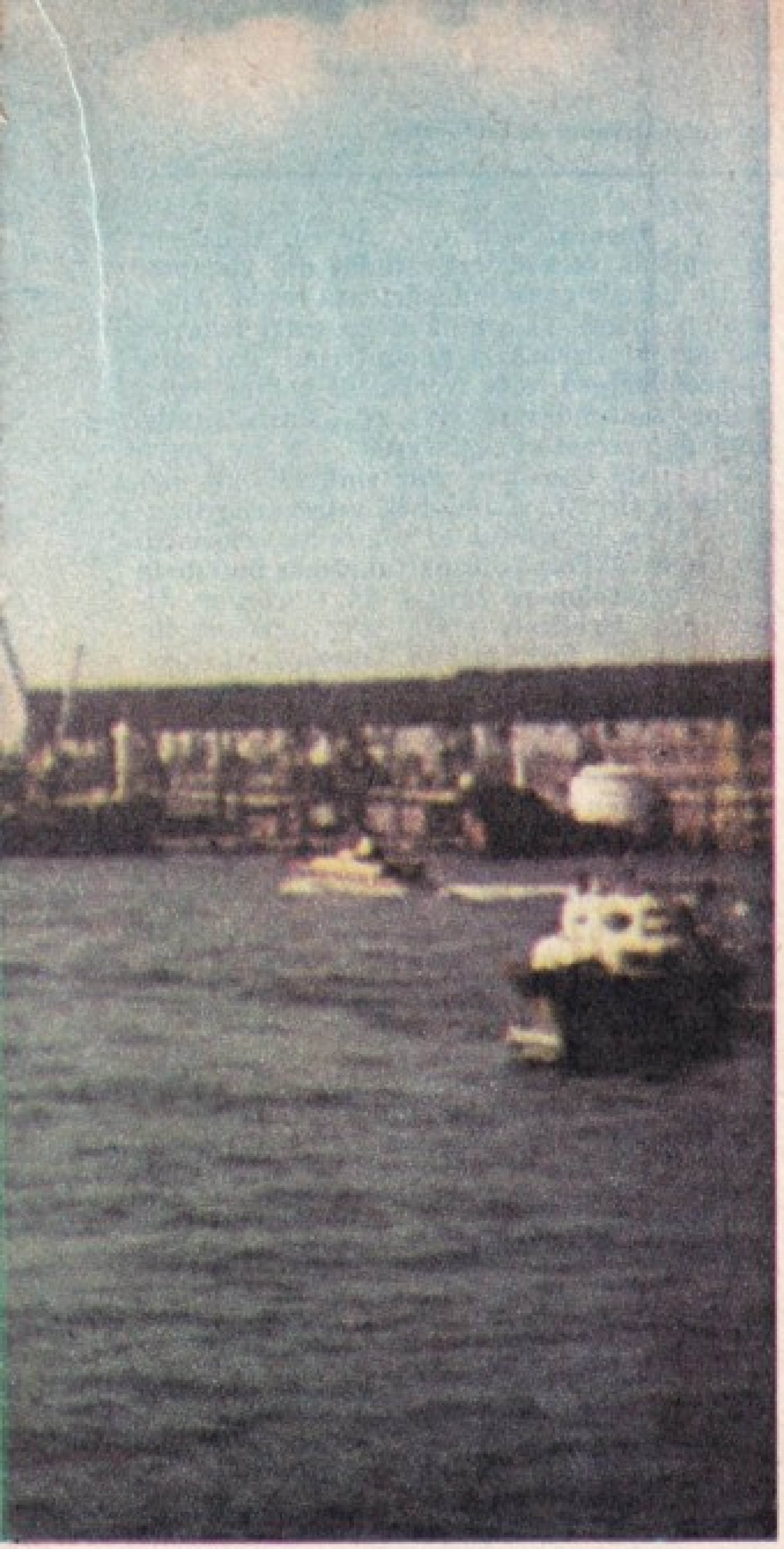

CALYPSO

care l-a însoţit pe celebrul oceanograf francez **JACQUES YVES COUSTEAU)**

Pentru cine nu ştie (dar cine nu ştie?!) **Calypso** este reputata navă de cercetări oceanografice cu care comandantul J.Y. Cousteau şi echipa sa de scafandri şi oameni de ştiinţă au intreprins importante expediţii în mările şi oceanele lumii. Pentru cine nu ştie (dar cine nu ştie?!) amintim că Jacques Yves Cousteau s-a născut în 1910 şi a fost mai întîi comandant în marina franceză. S-a preocupat de problemele scufundării autonome şi la mare adîncime, de studiul vieţii oceanelor, de aspecte privind echilibrul biologic, de poluare. El însuşi scafandru de mare performanţă, şi-a adus o contribuţie importantă la realizarea de aparatură necesară pătrunderii şi lucrului omului sub apă. A publicat un mare număr de cărţi şi a realizat numeroase filme, celebre şi unice în lume, despre universul subacvatic. În 1943 inventează împreună cu inginerul Gagnan, **detantorul**, aparat ce conferă autonomie deplină scafandrilor, iar în 1945, împreună cu F. Dumas şi P. Taillez, fondează Grupul de studii şi cercetări submarine — CERS. În 1953 îi apare inegalabila carte „Lumea tăcerii", urmată de filmul cu acelaşi nume şi care s-a bucurat de un succes tot atît de mare. În 1977 a fost pe litoralul românesc al Mării Negre şi în Delta Dunării.

...Calypso intră pentru prima dată în portul Constanţa. Dacă nu ar exista minisubmarinul şi elicopterul la pupa nu ar atrage prin nimic atenţia. Nici măcar numele nu este scris în prova ci undeva pe puntea superioară, cu lietre de alamă mascate de coş. Etrava metalică ce a brăzdat valurile mărilor şi oceanelor, de-a lungul a mii şi mii de mile, are un post de observaţie în partea de sus, cum au multe nave, dar şi unul la trei metri sub linia de plutire, cum nu are nici o altă navă. Pe puntea principală, lîngă submarin, motoare de barcă, butelii de scufundare cu carcase metalice, saci cu costume de neopren, scutere subacvatice...

Jovial, „Bebel", Falco — „chef de plongeur" (scafandrul şef), ne arată nava. Însoţitorul comandantului Cousteau de mai bine de 25 de ani, părtaş la experimente şi expediţii spectaculoase, ale cărui fapte par desprinse dintr-un roman de Jules Verne, este de o mare modestie, ca dealtfel întreg echipajul. Raymond Cole, care a stat o lună în casa submarină „Precontinent III", la 100 metri adîncime, nu spune că „a călări" o balenă „n'est pas un exploit" — nu e mare lucru —, mai dificil este să plonjezi printre rechini.

La ora prînzului soseşte de la Bucureşti, împreună cu prof. dr. Băcescu, directorul Muzeului „Antipa", şi cu reprezentanţi ai Institutului român de cercetări marine, comandantul Cousteau. Stau deoparte şi-l privesc pe acest om plin de vitalitate care, la 67 de ani şi-a făcut — după cum ne mărturiseşte — un plan de cercetare pe patru ani, pe care îl va realiza nu în laborator sau într-un

Parte din sistemul de scufundare

CALIPSO

birou al unui bloc de sticlă şi aluminiu, ci pe mare şi sub mare. Îl privesc şi mă gindesc că anul trecut a pătruns la 120 metri sub apă, la epava „Britanicus", lingă coastele Greciei, respirind amestec pe bază de heliu. Posibilitățile umane sint împinse departe de pasiune şi curaj! Mă gindesc că numele lui Cousteau este legat de majoritatea descoperirilor în domeniul scunfundărilor — de la aparate de respirat sub apă şi batiscafe la submarine de cercetări pentru medie şi mare adincime şi case subacvatice... Este demult încărcat de celebritate mondială, numele său apare în enciclopedii şi dicționare, nu mai este tînăr şi, iată cite resurse şi ce disponibilități poate da, poate creea un spirit ştiințific. Nu mai puțin importante sint meritele sale în domeniul popularizării cunoştințelor subacvatice, preocupare venită tot din straturile adînci ale spiritului, pentru a apăra natura, pentru, cum avea să ne mărturisească o zi mai tirziu, singura politică în care crede, pe care o face, politica sa: cea ecologică. Vorbeşte despre o proiectată expediție cu „hover-craft-urile" la Polul Nord.

...Ora 20,15. Pe o mare uşor agitată, „Calypso" părăseşte portul Constanța. La bord activitatea este în toi. Se iau probe de apă, de mil, se măsoară temperatura la diferite adîncimi. Nava înaintează cu 10 noduri la oră spre Sfîntu Gheorghe.

...A doua zi, la ora 6.00, Cousteau se urcă în elicopter. Se întoarce după o oră şi jumătate, purtînd în mînă un buchet de flori de cîmp. Sîntem convocați în careu pentru a se stabili planul de lucru pentru ziua care începuse. Se va pleca cu elicopterul şi cu două bărci pneumatice, tip Zodiac, conduse de Cole şi de la Motte. M-am urcat în una din bărci, împreună cu doi scafandri şi cu Raymond Cole. Vremea este caldă, soarele tandru, cum sînt toamnele dulci, timpurii de pe malul romănesc al Pontului Euxin. „Calypso", ancorat la 2 mile de Sf. Gheorghe este prima vedetă, este filmat din elicopter şi din bărcile ce se îndepărtează rapid. Ajungem pe plajă. O echipă de pescari trag un năvod. Aterizează şi elicopterul. Le spun (pescarilor) că este vorba de echipa celebrilor scufundători de pe nava franceză de cercetări „Calypso". N-au prea auzit ei de Cousteau, dar sînt amabili, naturali şi fireşti, răspund la întrebările francezilor, eu le traduc şi unora şi celorlalți. Se filmează. După obişnuitul rămas bun de la pescari, plecăm pe brațul Sf. Gheorghe. Operatorul iscodeşte peste tot; filmează un porc mistreț, nişte bîtlani. Observă un şarpe de apă. Cele două bărci, manevrate cu dexteritate, se rotesc în jurul viețuitoarei care nu poate să fugă. Aproape de Ivancea intrăm pe canalul ce duce spre Lacul Roşu. Bărcile înaintează cu viteză, una lîngă alta. Cole sesizează că, dacă merge în exteriorul siajului celeilalte bărci creează o perdea de stropi — un foarte frumos efect cinematografic, exploatat prompt de operatori. Elicopterul ne urmează, zumzăie deasupra noastră.

Pe Lacul Roşu mii de rațe sălbatice; elicopterul descoperă şi patru lebede, două albe şi două cenuşii, nu chiar ca în... Lacul lebedelor, dar magnifice. Maiestoasele păsări sînt urmărite atît de elicopter cît şi din bărci. Se filmează, se filmează continuu cîteva ore, tot ce se întîmplă, viața văzută şi nevăzută cu ochiul liber, aici, în inima deltei. Intrăm pe canalul dintre Lacul Roşu şi Lacul Puiu. Un mic incident. Se defectează motorul unei bărci, dar nici o problemă. Elicopterul zboară spre „Calypso" şi aduce altul. Între timp mîncăm, luăm masa de prînz. Toate resturile sînt strînse atent, minuțios şi luate la navă. Combaterea poluării nu este vorbă goală! Mai facem cîteva fotografii şi ne întoarcem pe acelaşi drum. Elicopterul filmează un splendid apus de soare pe brațul Sf. Gheorghe.

...Pe la orele 18.00, după zece ore de lucru, ajungem la mare. S-a înserat şi este frig. Marea e agitată, „Calypso" nu se vede. Mergem spre o pată neagră, dar ne-am înşelat, este o baliză. Benzina e pe terminate. Ne întoarcem la mal. Frig pătrunzător, cer plin de stele, luna stă ascunsă pe undeva. Adunăm bucăți de sălcii uscate şi aprindem focul. De la Motte încearcă să prindă legătura cu nava. „Calypso, Calypso, de Zodiac! Calypso, Calypso, de Zodiac! Nous sommes a l'embouchure du sud. Nous sommes l'embouchure du sud". (Calypso, Calypso — aici Zodiac! Sîntem la gura de vărsare sudică. Sîntem la gura de vărsare sudică!) Francezii prăjesc pîinea, eu prăjesc friptura. Nu avem țigări. Nimeni nu e alarmat. Cred că au petrecut multe nopți pe diferite plaje ale lumii. De la Motte încearcă mereu: „Nous sommes a terre. Nous sommes a terre. Nous ne vous etendons pas. Nous ne vous etendons pas!" (Sîntem la mal. Sîntem la mal. Nu vă auzim. Nu vă auzim!"). În sfîrşit după două ore avem legătura cu „Calypso“, care vine de la Sulina. Ne urcăm în bărci şi pornim spre navă. Merge cu 15 noduri, pe valuri de 1 metru. Bărcile alunecă, ricoşează. Nimeni nu mi-a spus să mă ţin bine şi mă bucur; am senzaţia că fac parte din echipă. După un viraj brusc, Cole vine în tribord, iar de la Motte în babord; comandantul Cousteau stă pe punte şi meditează cine ştie la ce, zîmbeşte gîndului. Ne aşezăm la masă. Simone Cousteau, — „la bergere“ — Păstoriţa cum îi spune echipajul, are grijă, ca o gazdă perfectă, ca toată lumea să se simtă bine. După cină am ocazia şi plăcerea să discut cîtva timp cu comandantul. Despre politica sa ecologică, despre proiectele de viitor, despre amabilitatea cu care a fost primit în România, despre încredere, căpătînd cu uşurinţă aprobările necesare pentru cercetările şi filmele pe care avea intenţia să le realizeze aici.

In afară de călătoria la Polul Nord, are în plan o expediţie pe Amazon şi un studiu al oceanelor cu ajutorul sateliţilor, obiectiv de care este atras foarte mult. Comandantul Cousteau nu „se sperie“, e mai mult decît receptiv, îl fascinează chiar, să folosească cele mai moderne mijloace de cercetare. Aşadar, gîndesc, nu vîrsta te face să fii conservator ci, se pare, cu totul altceva. Un om de ştiinţă are, la 67 de ani, idealurile fascinante ale celui mai tînăr cercetător ori student.

...I-am pus puţine întrebări, deşi voiam, deşi aveam să-l întreb atîtea. Pe mine mă fascina într-atîta personalitatea sa încît aveam un veritabil „trac“, o anume stare de inhibiţie. Reţin cîteva din opiniile sale. „Lupta împotriva poluării marine, a mediului înconjurător în general, trebuie dusă cu toate forţele. Omenirea a început o cursă contracronometru pentru salvarea oceanelor; restabilirea echilibrelor biologice în zonele unde au fost afectate trebuie făcută cu competenţă, avînd în vedere toate aspectele şi nu în ultimul rînd cele estetice. Responsabilitatea fiecărui individ în combaterea poluării este cel puţin la fel de importantă ca cea a statelor. Marea nu va putea fi salvată decît cu preţul dragostei şi înţelegerii fiecăruia dintre noi. La ora actuală există o înţelegere greşită asupra exploatării resurselor marine; ele nu trebuie jefuite, ci valorificate raţional. În privinţa resurselor biologice să se treacă de la vînătoarea sporadică la acvacultura ştiinţifică, atît pentru peşti cît şi pentru alge, moluşte etc. Bogăţiile oceanului planetar reprezintă pentru om salvarea din criză şi motivaţia organizării întoarcerii sale către mare. Marea care-i despărţea înainte pe oameni, acum îi uneşte! Ea are o imensă valoare educativă.

Trebuie ca lumea subacvatică să fie făcută cunoscută oamenilor într-o măsură mult mai mare decît pînă acum prin reviste, cărţi, filme, televiziune; cunoştinţele despre ocean să ia în cultura noastră locul pe care îl merită.“

...La ora 22.00 ne-a rugat să-l scuzăm şi s-a retras în cabina sa. Nu pot să dorm şi urc în cabina de comandă. Căpitanul Degenne urmăreşte ecranul radarului. Ţărmul românesc se vede destul de slab datorită înălţimii reduse. La trei mile şi jumătate de noi — cea mai apropiată navă. Mă gîndesc mai departe, — mă frămîntă — la ideile acestui remarcabil om de ştiinţă cu privire la studiul prin sateliţi al oceanelor. Balize meteooceanografice, nave de cercetări, staţii de coastă vor transmite informaţiile lor sateliţilor care le vor retransmite calculatoarelor împreună cu datele şi fotografiile proprii. Prelucrarea tuturor va permite constituirea unor imagini de ansamblu şi stabilirea de concluzii referitoare la poluare, resurse, interacţiunea ocean-atmosferă etc. În final, se vor putea lua decizii corecte, eficiente, prompte.

După ce a dedicat atîţia ani de viaţă studiului mărilor şi oceanelor, a ajuns oare, omul de ştiinţă Jacques Yves Cousteau la stadiul marilor sinteze?

...Pe ecranul radarului o rază indică drumul navei: 220. „Calypso“ e în mişcare; nu e în croazieră de agrement, se grăbeşte. Dimineaţă vom fi la Constanţa, de unde va pleca spre Istanbul, apoi mai departe.

Neobosită ca însăşi echipajul său, nerăbdătoare spre alte ţărmuri şi alte luminări de spirit ca însuşi comandantul său. Cel care a metamorfozat-o, dintr-un vechi dragor de mine, într-un reputat laborator plutitor. Pentru oameni, în slujba oamenilor şi a vieţii.

Ing. DUMITRU DINU ■
cercetător la Institutul român de cercetări marine, Constanţa

Scufundător francez în apele româneşti

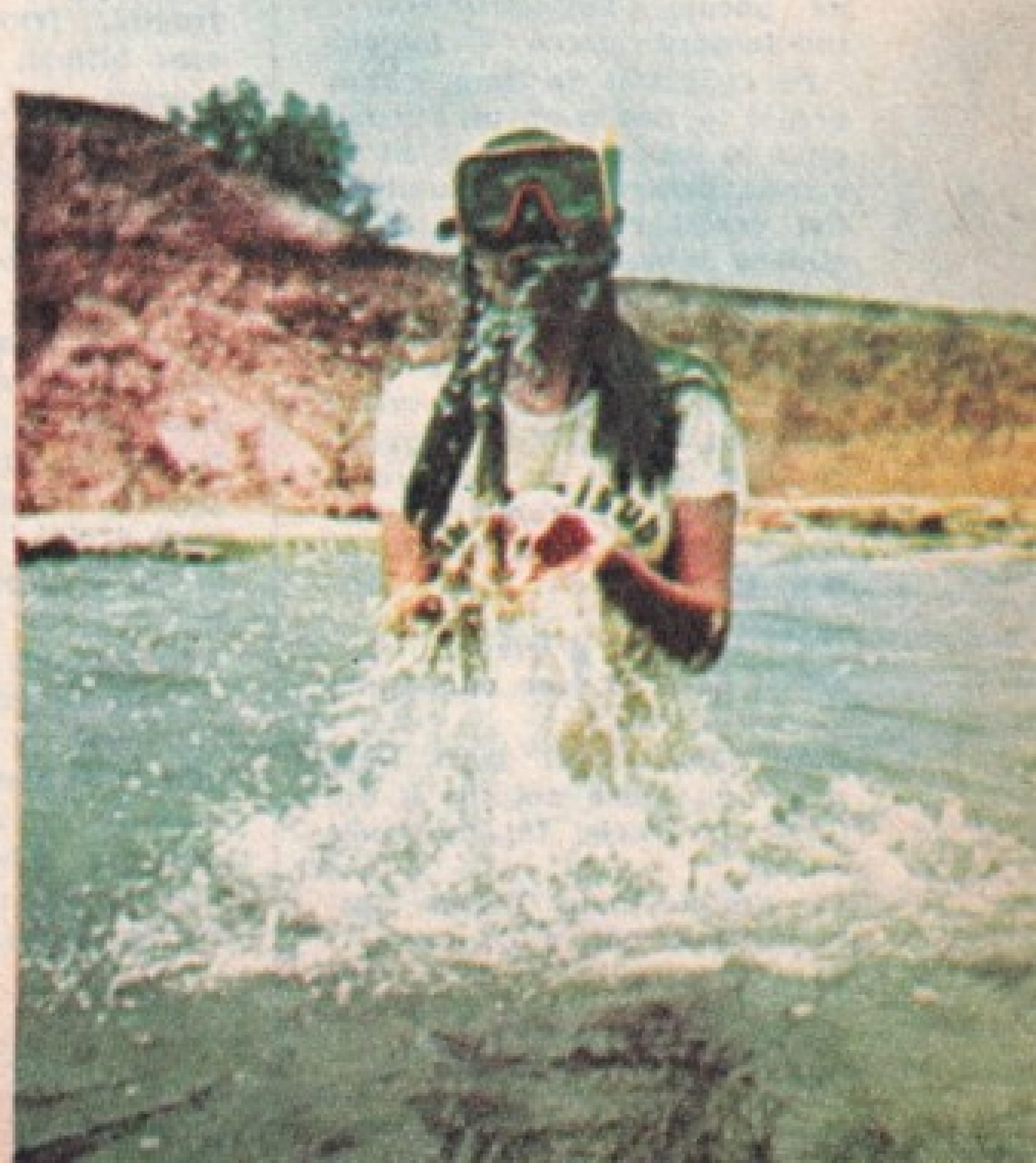

Cel pălmuit de zîne

Era, cred, Bobotează și parșiva aia de Dunăre înghețase tun. Copiii adunaseră de pe maluri oasele cailor mîncați de lupi ori călătoriți de glonțul celor care nu mai aveau în ce să tragă cu pușca ; își făcuseră din ele viitori și zburau ca nălucile peste gheţuri. Pescărușii nu mai plonjau în valuri, săgeți albe aruncate din slavă de arhangheli-arcași, stăteau aninați în streșini de gheață, împietriți într-o involuntară grevă a foamei.

Pe un astfel de timp, Fănuș venise la Brăila cu un cui ruginit în inimă. L-am ghicit că e trist, pentru că era cuminte. Cei care-l cunosc știu că el cînd te iubește te înjură, cînd e vesel dă de băut cu toptanul, dar cînd e trist e cuminte ca un copil pălmuit de zîne. Am vrut să-l aduc la malul fluviului, să-i leg o pereche de oase de cai de picioare și să-l trimit în copilărie. Dar Fănuș nu s-a vrut nălucă și m-a întrebat cu vorbă scăzută :

— Grigore, prietene, spune-mi dacă ai vreo cunoștință la penitenciar ?

Am făcut ochii mari, l-am privit cu luare aminte și am dedus că vorba lui nu lovea aiurea.

— Fratele meu, George, pescarul, a călcat, zice, în străchini și pînă se vor limpezi lucrurile se află adunat de prin trifoi și păstrat în clădirea aia din josul Brăilei, pe care cîntă doar cucuvaiele și nici un cuc limbut din balta de peste Dunăre. Iar eu trebuie să-l văd, să-i duc cîte ceva de-ale gurii !

Am plecat amîndoi pe străzile portului vechi, pe unde fusese ademenită Chiralina de un harap cu caftan aurit, tăcuți, înfundați tot mai mult în pînza de borangic a unui păianjen negru. Am cumpărat pe rînd țigări Mărășești, o roată de cașcaval și două pîini mari, galbene, plămădite în aluaturi de miere. Ne-am suit în mașină și n-am mai oprit pînă în fața instituției în cauză. Ne-a legitimat un om în uniformă, cu pistol în șold, dar cum aveam acte în regulă, ni s-a permis libera-trecere și am ajuns la vorbitor.

Dar fratele lui Fănuș era la muncile cîmpului...

Cum însă în lăcașul zmeilor se află mai întotdeauna o Cosînzeană, am dat și noi peste una : o fată cu care mă încărcasem iarna în sănii iar vara, în luntrii afunde cu pepeni, în căruțe cu fîn și în comédii. Funcționară aici, ajunsă prin cine știe ce împrejurare a sorții, pentru că. fragilă, frumoasă, dar mai ales blîndă, ar fi trebuit să lucreze mai degrabă într-un orfelinat de îngeri, fata care venise să lucreze de bună voie între cei ce greșiseră, probabil dintr-o nevoie de echilibru între bine și nebine, între frumusețe și nefrumusețe, ea care înțelesese poate mai bine decît noi că într-un loc de ispășire e nevoie și de puțină lumină, de speranță, ne-a ajutat : l-a oprit a doua zi pe George în instituție și ni l-a adus la vorbitor.

În noaptea aceea, Fănuș a dormit cu roata de cașcaval sub cap, cu cele două pîini alături și a visat astfel : „Grigore, mi-a zis, se făcea că eram în Bărăgan și înaintea mea se arăta o femeie cu părul de spice. Pe măsură ce mă apropiam de ea, se transforma cînd în dropie, cînd în căprioară. Alergam somnambul după dînsa, picioarele îmi sîngerau bogat, dar pînă la urmă am prins un cal alb dintr-o priocă, am încălecat și astfel am reușit s-o prind pe femeia aceea turbată".

Dar, ca într-o apoteoză a visului, cînd Fănuș a strîns femeia în brațe, ea s-a transformat, mi-a zis, într-un porumbel alb și a zburat.

Nu sînt tălmaci de vise, dar l-am asigurat pe Fănuș că augurii cei buni sînt cu noi. A doua zi, urmînd aceeași cale, ne aflam în fața unui perete. În perete era o ușă, iar în tăblia ușii, un ghișeu, prin care două mîini muncite primeau evlavioase ofrandele aduse de noi din afară.

— Tu ești George ? a întrebat Fănuș.

— Eu, a răspuns omul de dincolo de ușă.

— Ești sănătos ?

— Sînt. Am nevoie însă de un avocat bun. Vezi, Brăila are un avocat care pe vremuri, spun cei cu vechime aici, îi apăra pe hoții de cai. Mergi și tocmește-l. Scapă-mă de aici, sînt curat !

Și Fănuș a început să fluiere cu două mărgele în ochi și să împingă pîinile prin pătratul mic, decupat în tăblia ușii din fața noastră. Nu a strigat, n-a înjurat, n-a molfăit cuvinte neînțelese între măsele, ci m-a luat de după gît și am plecat cu mirosul pîinilor coapte în nări, coborînd spre Dunăre, acolo unde copiii încă mai zburau laolaltă cu pescărușii pe gheţuri de platină.

— Grigore, mi-a zis întru tîrziu, leagă-mi acum o pereche de oase de cai de picioarele mele betege și fă-mi vînt în copilărie. Numai ai grijă, calul ăla mort să nu fi fost bolnav de gută !

Nu l-am ascultat, pentru că, prinț al metaforei fiind, cuvîntul lui nu mai reprezenta noțiuni, ci stări nesondate ale spiritului.

N. GRIGORE MĂRĂȘANU

Deceniul 1972 — 1982

LAURI PENTRU ARTA PLASTICĂ ROMÂNEASCĂ

O expresie cu mare circulaţie priveşte „viaţa operei de artă". Ar părea să fie vorba de existenţa în sine a unei lucrări, de motivele şi circumstanţele ivirii ei pe lume, de lucrurile ce i se întîmplă de-a lungul timpului, de triumful ori anonimatul în care îşi dobîndeşte vechimea, de chipul în care îşi afirmă valorile, de ideea pe care o dă ea lumii şi, nu în ultimul rînd, de ideile cu care o înzestrează lumea. O anchetă asupra celui mai banal „Apus de soare la mare" va da nişte rezultate incitante, fiindcă ar fi, de fapt, o anchetă asupra felului de a gîndi arta şi viaţa autorului acestui peisaj şi a proprietarului ori proprietarilor picturii. În biografia unei ore de artă — ca şi în biografia artistului ce-o semnează — premiile, medaliile, diplomele, distincţiile de toată natura, în plan local, naţional sau internaţional semnifică şi lămuresc în privinţa modului în care contemporanii consideră opera respectivă. Un premiu e un premiu, indiferent de prestigiul ce-l conferă. Premiile înseşi au o viaţă, o poveste. Gîndite spre recompensa unor merite artistice, ele ajung adesea şi cu trecerea vremii să împrumute din prestigiul, acum mult sporit, al artistului căruia cîndva i-a sprijinit afirmarea. Un premiu, cum este, spre exemplu, acela al Concursului internaţional de desen Joan Miró-Barcelona, Spania înseamnă, pentru pictorul şi graficianul ce-l primeşte, o mare izbîndă. Juriul premiului de desen Joan Miró operează cu nişte criterii foarte complexe. A numi criteriul fundamental măiestrie profesională, e a nu spune totuşi esenţialul întrucît desen impecabil au mulţi, foarte mulţi artişti — în ciuda părerii că libertăţile creaţiei moderne au prejudiciat desenului propriu-zis. Concursul internaţional Juan Miró statuează, am putea zice în plan internaţional o concepţie artistică, într-un fel o instituţionalizează. În lumea candidaţilor, cu sutele, în fiecare an, din toate zările, artistul a cărui operă a fost selectată pentru discuţia finală are aproape aureola laureaţilor. Din cîteva sute de desene se alege un număr restrîns, iar din acestea se aleg cîteva pentru premii. Cataloagele concursului citează, la fiecare ediţie, premiaţii şi candidaţii la premii în ediţiile precedente. Dacă vom citi lista numelor laureate vom băga de seamă că artiştii încununaţi cu laurii Barcelonei au reuşit toţi să se afirme, să confirme, mai bine zis, în primul plan al mişcării artistice europene. Astfel stînd lucrurile, povestea premiilor şi a participărilor în etapa finală a familiei Stendl—Theodora Moisescu-Stendl şi Ion Stendl-e pasionantă. Theodora Moisescu-Stendl a cîştigat Premiul Miró în 1972, Ion Stendl s-a aflat în cîteva rînduri la numai o părere de el. Spuneam că povestea e interesantă pentru că Ion Stendl obţine, în 1977, la Viena, Premiul juriului la Bienala internaţională de gravură Albertina. Cine are unele informaţii asupra faimoasei colecţii de desen şi gravură a Muzeului Albertina din Viena va înţelege mai bine că premiul primit aici de Ion Stendl certifică meritele unui desenator de marcă.

O ierarhizare a valorii premiilor-numeroase-obţinute de plasticienii români în ultimul deceniu ar fi o întreprindere pîndită de aproximaţii şi nedelicateţi. Concursuri de desen şi gravură şi expoziţii cu premii sînt mai multe în lume şi fiecare are importanţă. Dacă prezenţa românilor între premianţii la Concursul Miro e reconfortantă — Doina Simionescu, premiu în 1981, Radu Stoica şi Doina Ştefiea, menţiuni în 1978-premiile obţinute de Hortensia Masichievici la Bienala internaţională de xilogravură,

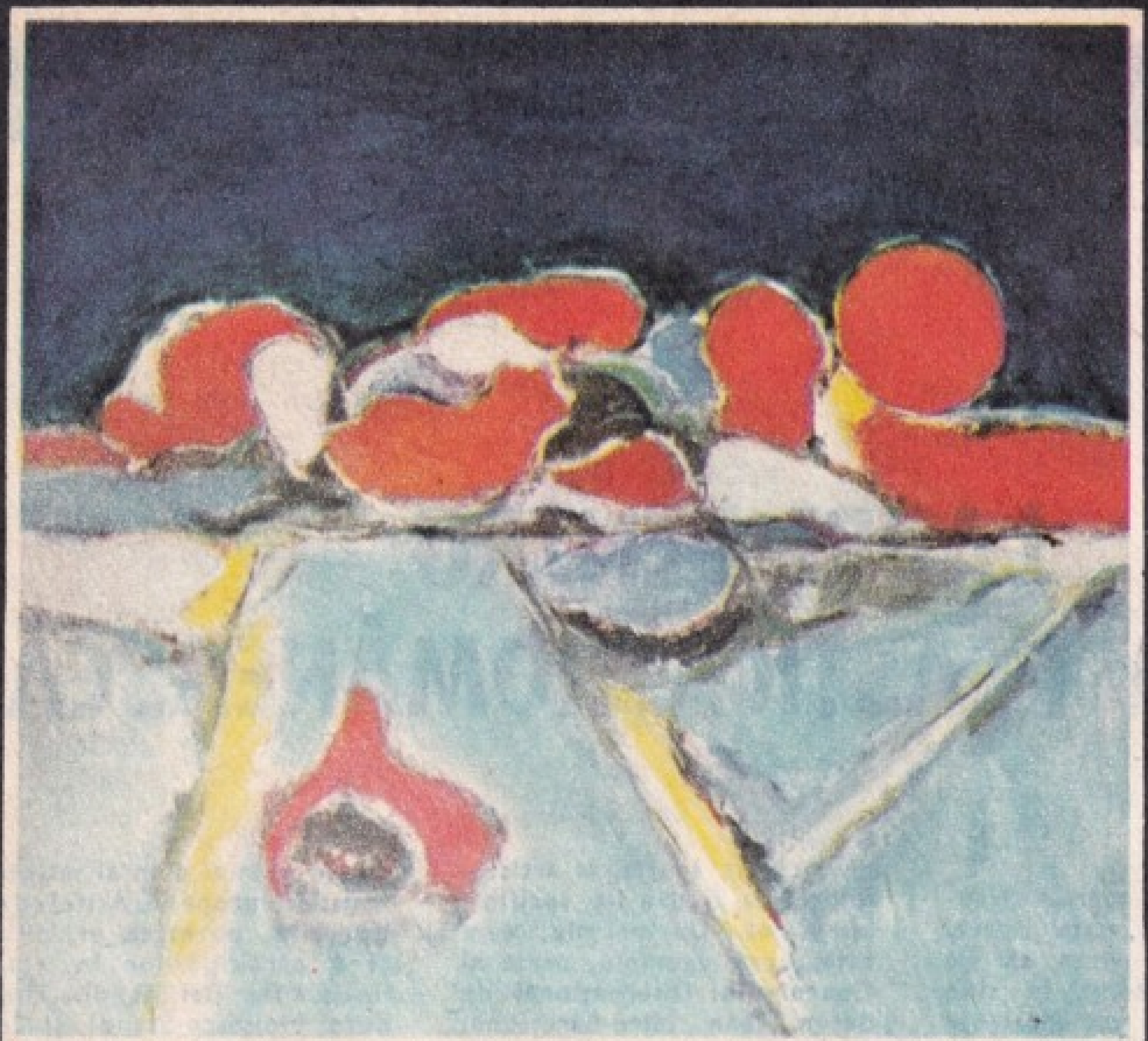

▲ Ion Pacea : **Marină**

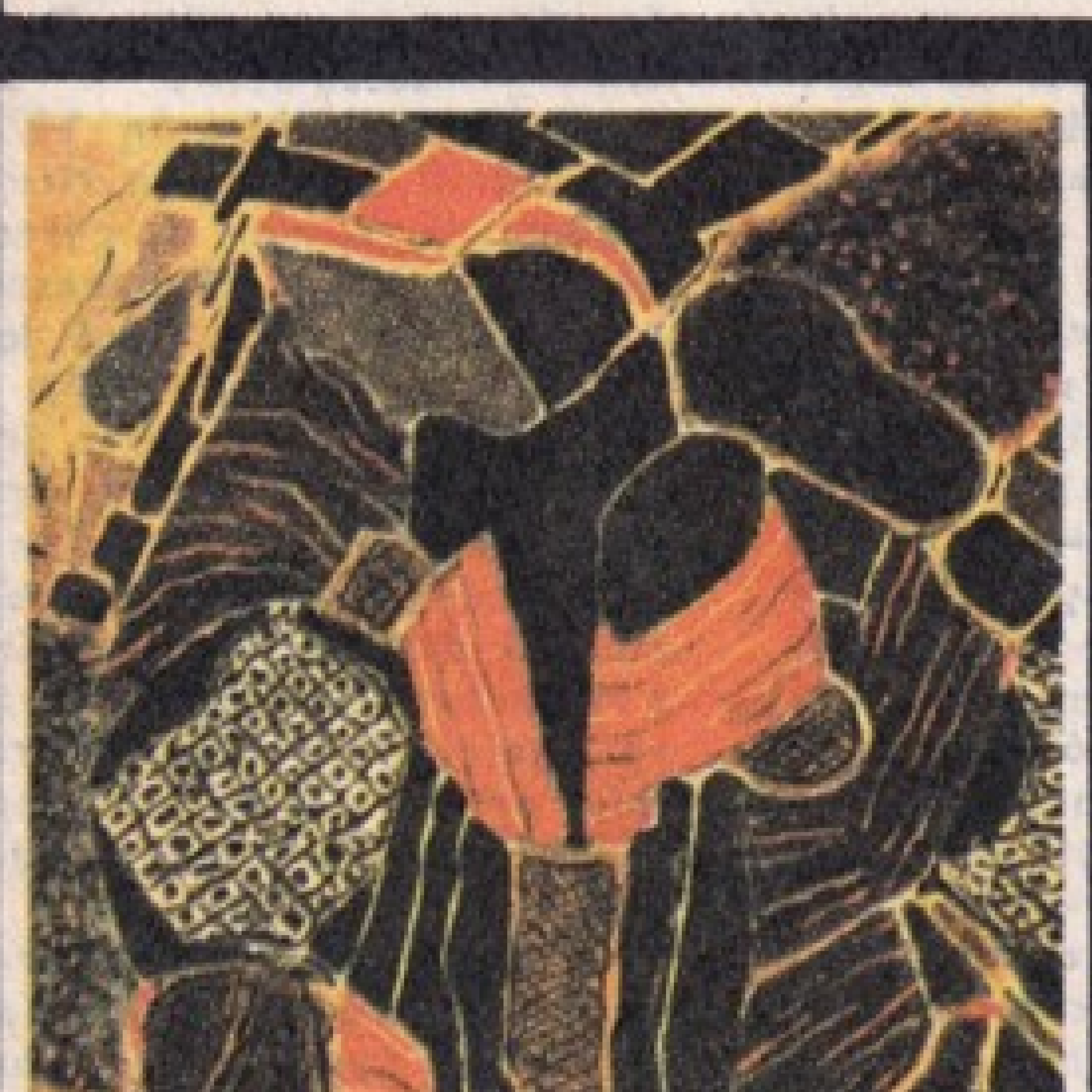

Ion Gheorghiu :
Grădină suspendată

◀

Ioana Șetran — **Ceramică** ▼

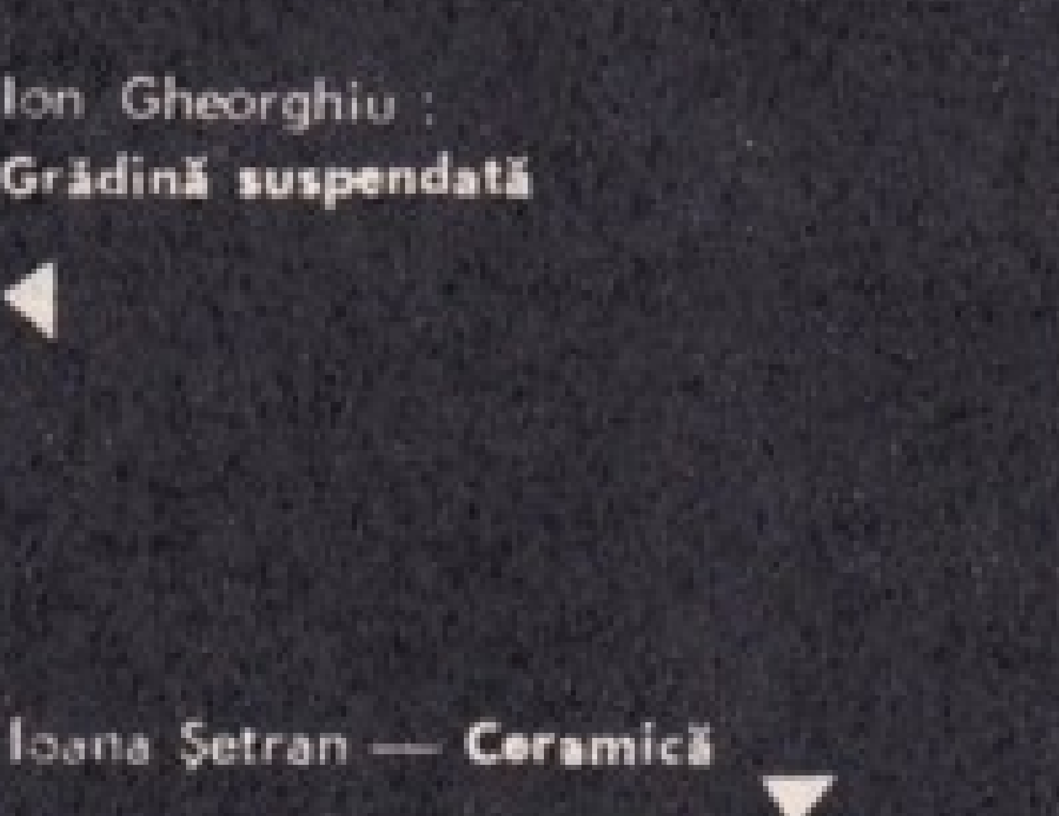

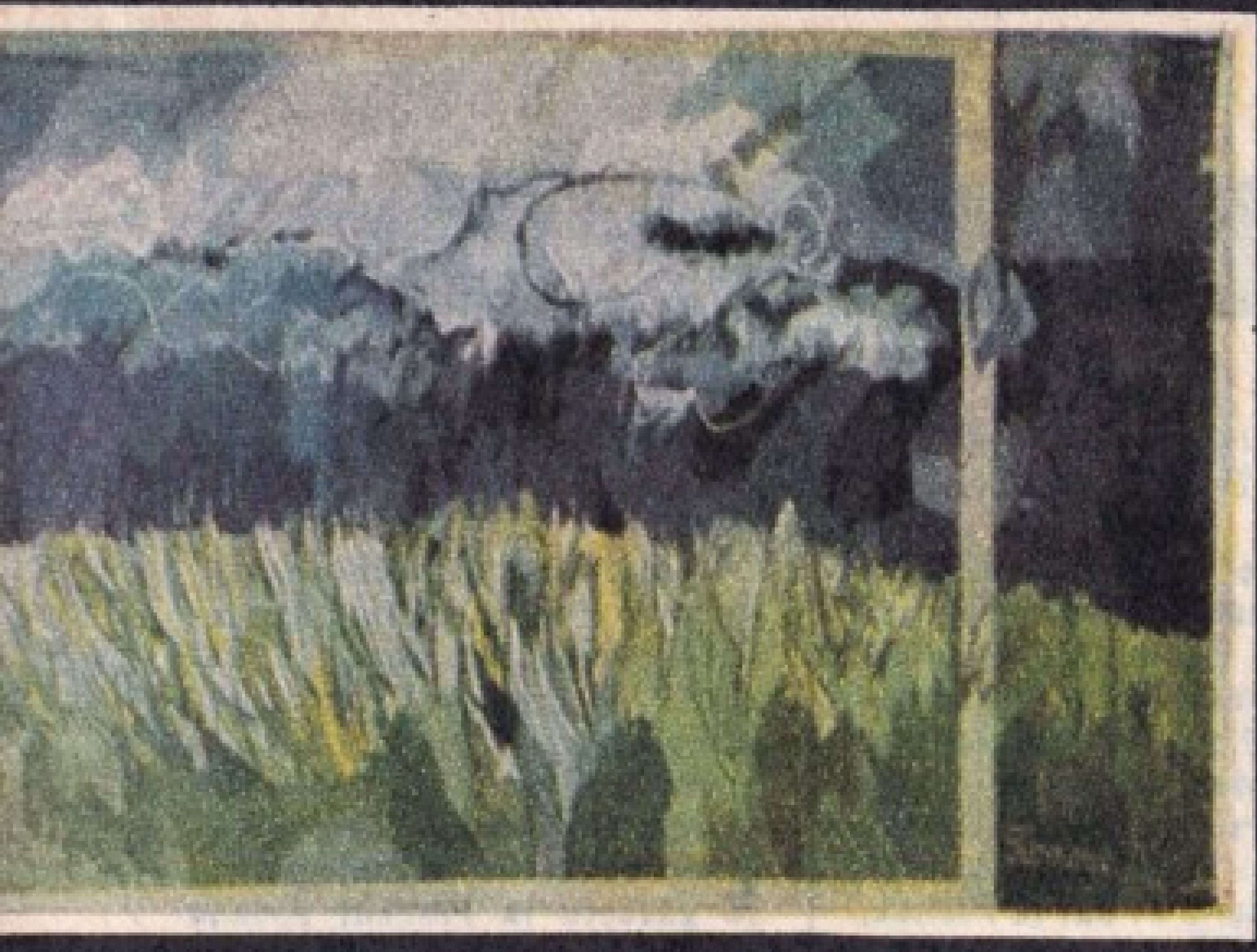

◀ Teodora Moisescu-Stendl : **Tapiserie**

Dan Băncilă — **Sculptură în sticlă** ▲

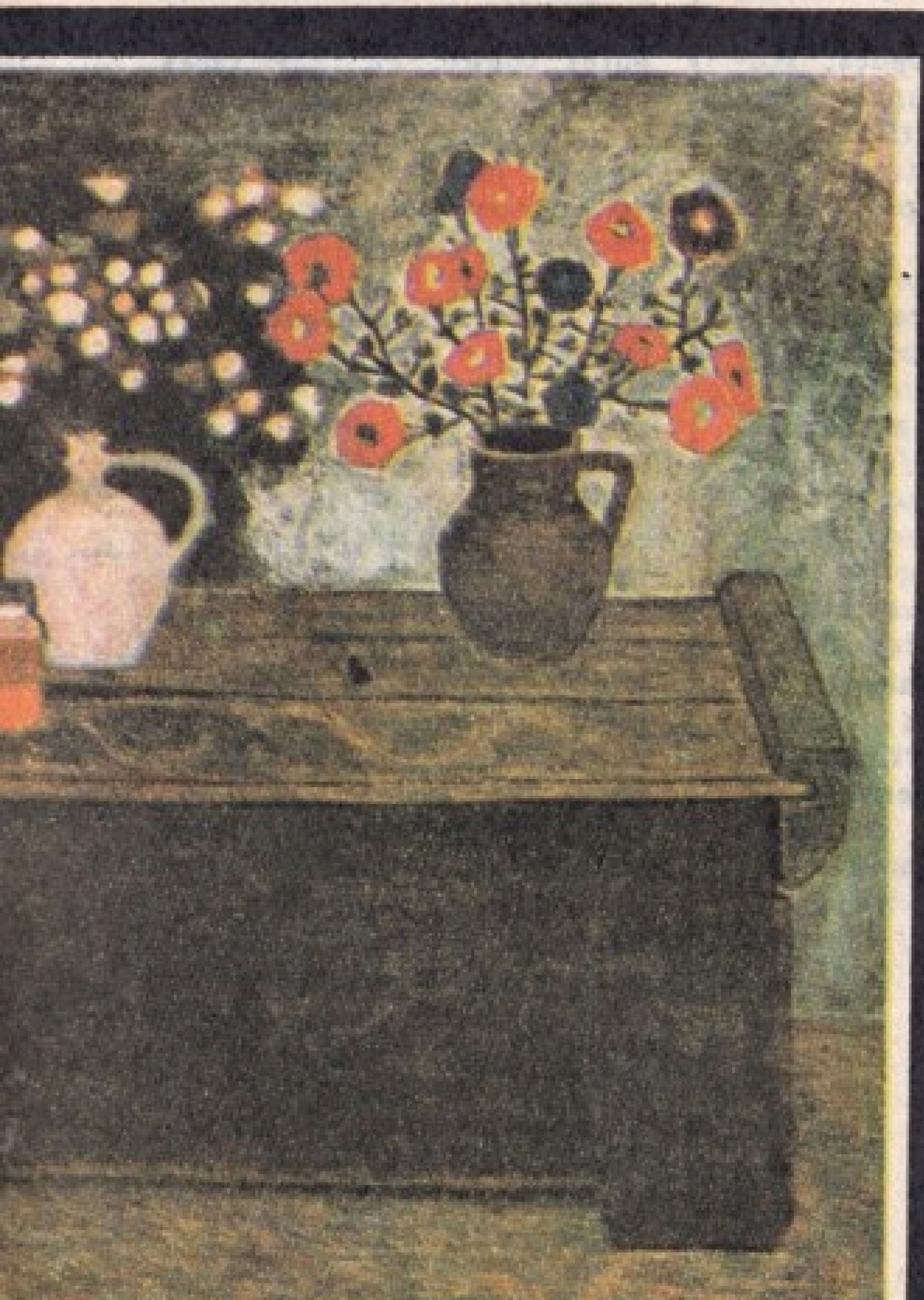

▲ Viorel Mărginean : **Natură statică**

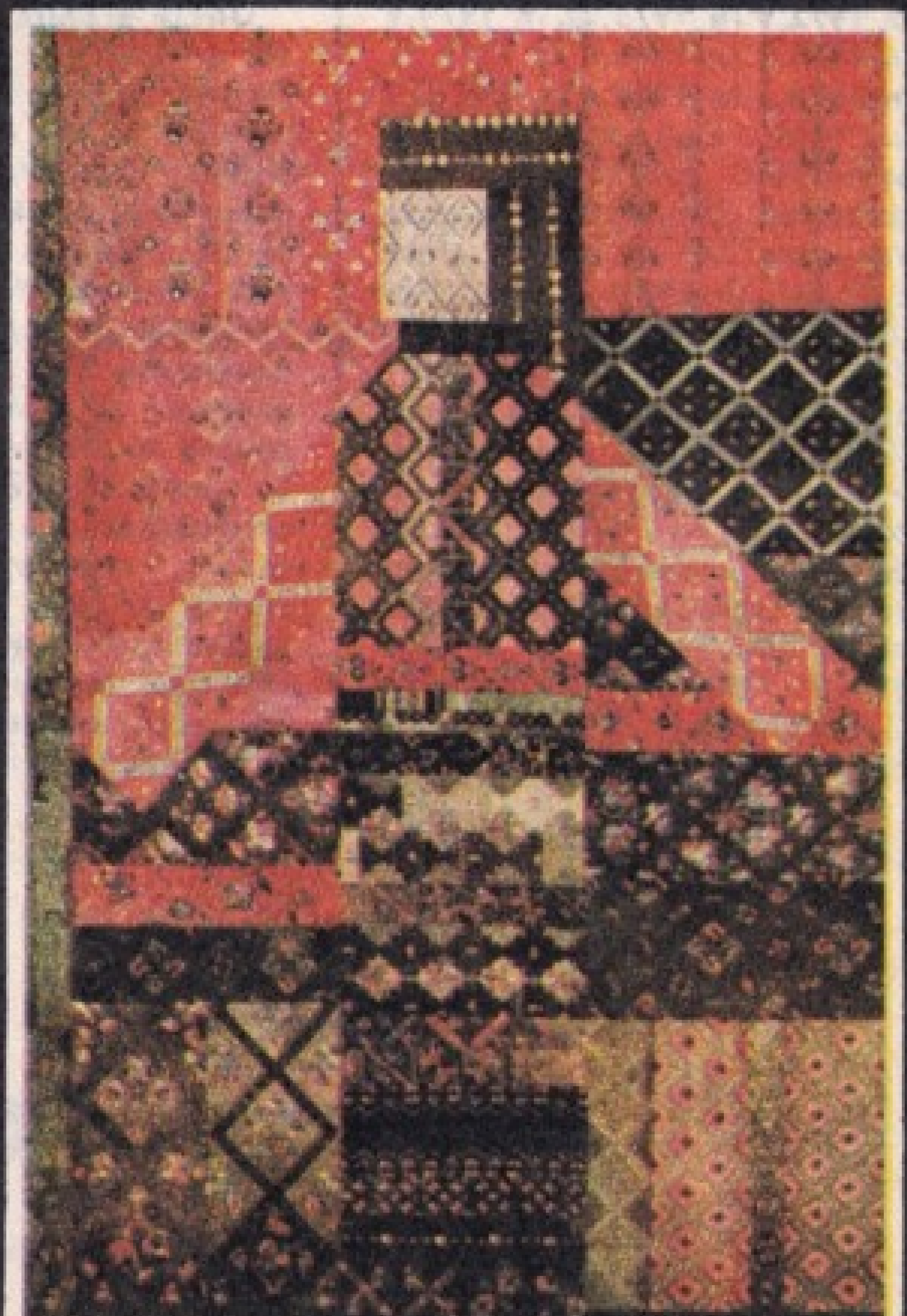

Lena Constante : **Pădureancă (tapiserie)** ▶

Deceniul 1972 — 1982

Banska Bystrica, Ethel Lucaci Băiaş la Explozia internaţională de gravură Stuttgart, 1981, Klara Tamas Blaier la Bienala internaţională de gravură de la Cracovia, 1980 şi Mihai Stănescu — un adevărat campion în materie de mari premii internaţionale şi naţionale pentru desen umoristic: 22, cele mai recente la Tokyo şi Monreal — nu fac decit să întărească sentimentul că grafica românească are un nume bun.

Dealtfel, un inventar al distincţiilor obţinute din anii '72 încoace e plin de interes: 34 premii, medalii şi diplome în 1972,9 în 1973,22 în 1974,9 în 1975,3 în 1976,4 în 1977,32 în 1978,3 în 1979,6 în 1980,13 în 1981. Contează numărul premiilor, contează şi calitatea lor. Uneori o distincţie vorbeşte de un întreg efort cultural. În 1981, Uniunii Artiştilor Plastici i-a fost acordat premiul „Trionfo '81" al Asociaţiei italiene a profesiunilor artistice pentru activitatea de propagare a artei româneşti în Italia, aceasta cu ocazia ansamblului de opere prezentat de Brăduţ Covaliu, Ion Pacea, Ion Gheorghiu, Viorel Mărginean, Gheorghe Anghel, Ion Sălişteanu, Doina Simionescu, Anamaria Smighelski, Virgil Demetrescu-Duval, Neculai Păduraru.

Sînt de citat, în această idee, Medalia de aur obţinută de Costel Badea la Concursul internaţional de ceramică, Peruggia, 1978, Medalia de aur primită de Wilhelm Fabini la Concursul internaţional de ceramică de la Faenza, 1976 şi tot Medalia de aur la Faenza, ediţia 1981 pentru Arina Ailincăi de la Cluj-Napoca, studentă în excepţionala serie de ceramişti pregătită cu ani în urmă la Institutul „Ion Andreescu" de sculptorul Mircea Spătaru.

Unele premii reprezintă un act de justiţie. Spre exemplu Marele premiu acordat tapiseriilor Lenei Constante în cadrul Quadrienalei artelor decorative de la Erfurt, 1978. Să ne amintim discuţiile ori mai bine-zis procesul estetic declanşat de tapiseriile Lenei Constante în presa noastră precum şi opiniile pro şi contra exprimate atunci faţă cu metoda de o frapantă originalitate a artistei. La Erfurt, creaţia Lenei Constante a fost un triumf şi aceasta într-un gen unde originalitatea formulei începe să fie totul: tapiseria. În ediţia din 1982, Lena Constante este invitată de onoare în Pavilionul central al Quadrienalei.

O discuţie aparte comportă, de asemeni, premiul Academiei internaţionale de ceramică la Bienala, de acum, faimoasă de la Vallauris-acolo unde a lucrat ceramică Picasso- obţinut de Ioana Şetran. Lucrarea Ioanei Şetran se găseşte la Muzeul Ariana din Geneva şi dă seamă, am putea spune, de înzestrarea cu totul excepţională a artistei pentru opera în porţelan, un material nobil şi dificil. Dealtfel, o Diplomă de onoare la Vallauris a mai obţinut Tereza Panelli, în 1976, fapt ce arată puterea şcolii ceramiştilor români. În fine, tot în domeniul artelor decorative, sînt de citat Premiul la Quadrienala de la Erfurt din 1974 al lui Dan Bănçilă, sticlar cu invitaţii la mai toate marile expoziţii ale branşei în Europa, Statele Unite şi pe aiurea şi Marele premiu I.C.S.I.D. Tokyo — izbîndă cu totul remarcabilă — pentru Radu Vişan, Dan Velescu şi Mihai Nazarie, absolvenţi din 1979 ai secţiei de design a Institutului „Nicolae Grigorescu". Premiul lor, cîştigat în Finlanda, 1981, la Concursul internaţional de design de la Helsinki, în Finlanda, unde designul are o prestaţie de prim ordin, e dovada lucrului temeinic învăţat de cei trei în şcoală şi, mai ales, a talentului designerilor noştri.

Nu putem încheia înaintea de a scrie că sculptura de mare vigoare şi cu aleasă susţinere conceptuală a lui George Apostu a primit, în anul 1979, Premiul Expoziţiei Simpozionului internaţional de sculptură din Japonia şi că acest premiu vorbeşte de noua sculptură românească în termeni excelenţi.

TUDOR OCTAVIAN ■

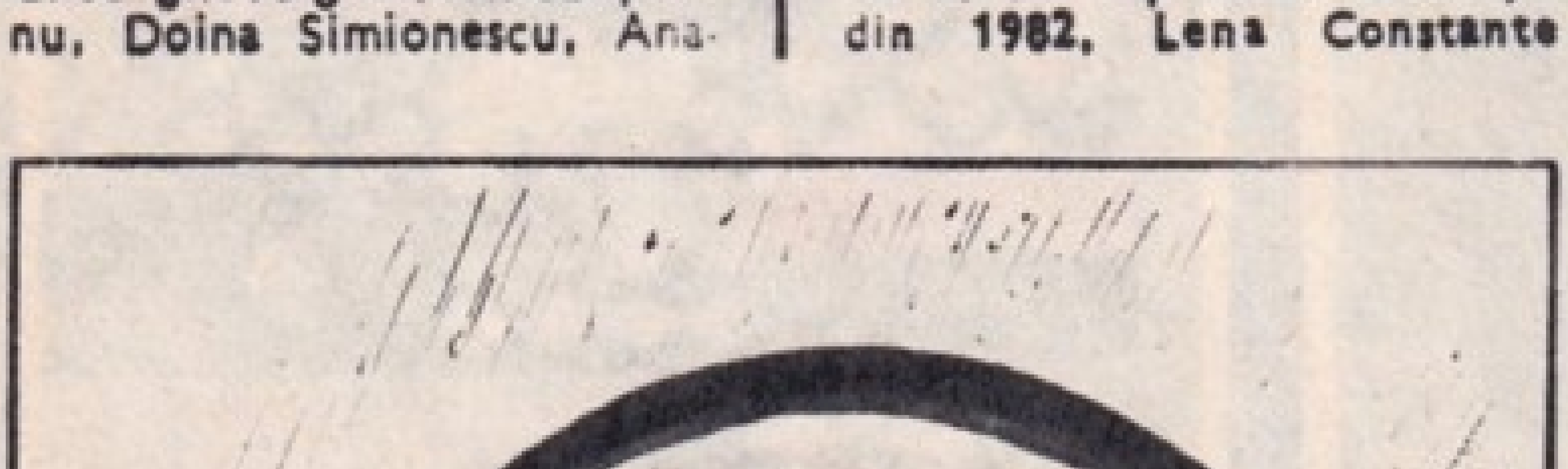

Mihai Stănescu — **Fără cuvinte**

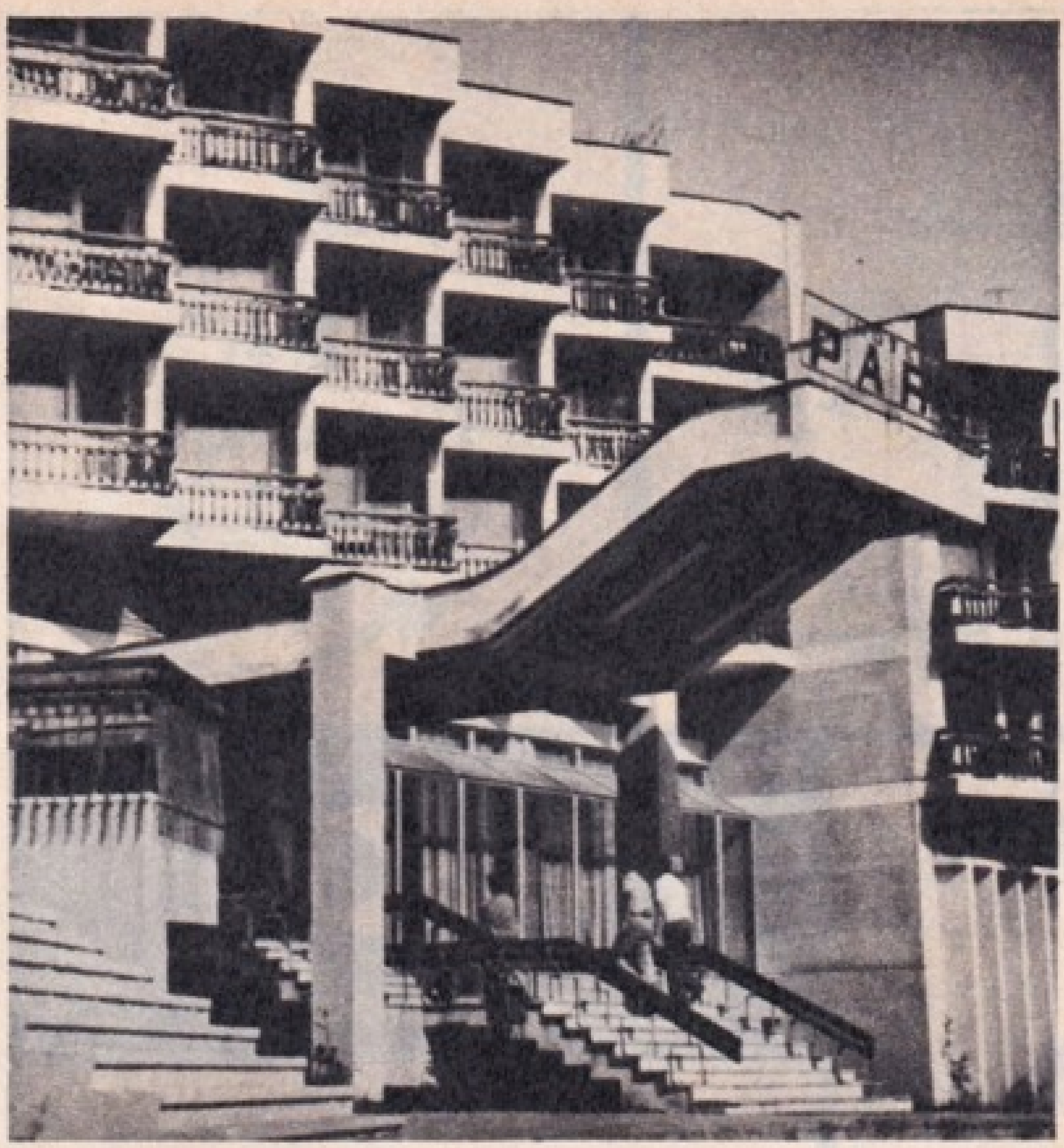

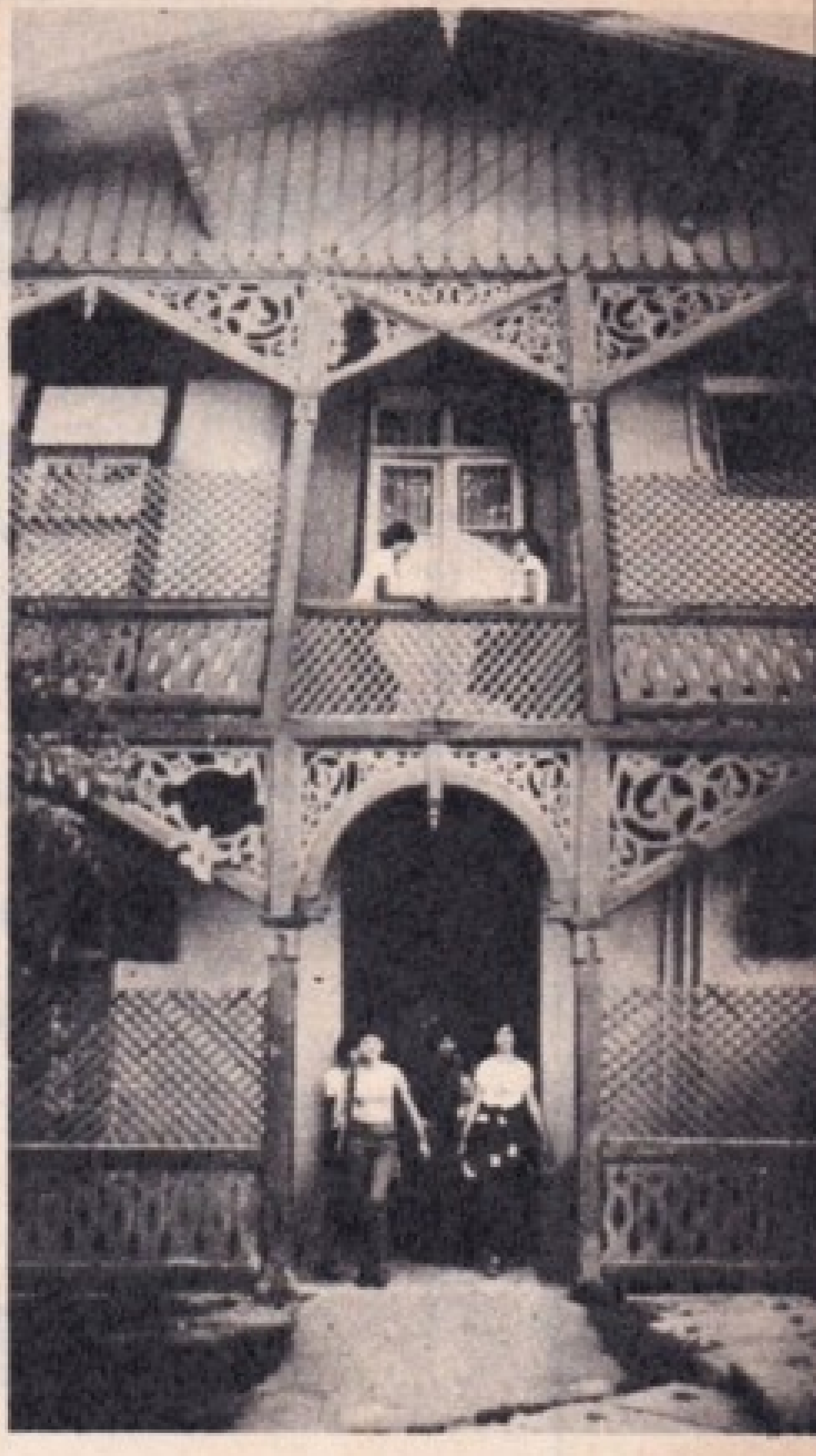

Numele şi renumele unui oraş

Spre deosebire de alte staţiuni din ţară, Buziaşul a cunoscut o dezvoltare relativ tîrzie. Din acest motiv afluenţa vizitatorilor s-a menţinut pe o linie relativ constantă. Acum cîţiva ani a apărut primul hotel modern „Parc" cu 280 de locuri, restaurant, bar de zi, dar lucru cel mai important era faptul că baza de tratament era inclusă chiar în incinta hotelului, ceea ce înseamnă o adevărată binefacere pentru bolnavi. Odată cu intrarea în funcţiune a acestui stabiliment, Buziaşul şi-a căpătat locul pe care-l merită în ierarhia staţiunilor balneoclimaterice din ţara noastră. Din anul 1974 aici încep să se administreze tratamente cu Boicil, făcute la început chiar de descoperitorul medicamentului. Cum era şi firesc noile realizări aduc după sine numeroşi turişti, din care pricină spaţiul de cazare devine iar insuficient. Se preconizează construirea unui nou hotel, „Timiş", făcut la oglindă, cum le place constructorilor să spună. Spre deosebire de fratele său geamăn, hotelul Timiş va avea, în incintă, şi mofetă.

Cum era firesc, aici au început să vină şi turişti de peste hotare, ceea ce a făcut să crească faima staţiunii pînă hăt departe. Oraşul Buziaş este acum inclus pe hărţile tuturor agenţiilor de turism care se respectă. Dar, vorbind despre prezent, am fi nedrepţi dacă n-am menţiona că în această staţiune, aflată cam la jumătatea drumului dintre Timişoara şi Lugoj, întîlnim de zeci de ani aceiaşi pacienţi, care vin aici de ani şi ani :Ion Marin, din Ploieşti, vine de 31 de ani, Ion Monciu, din acelaşi oraş, vine de 33 de ani, iar Aurel Laţcu, din Reşiţa, vine la Buziaş de 17 ani, pentru a da numai trei exemple.

Ion Izgăreanu, directorul staţiunii, buziesean prin naştere, se mîndreşte cu faptul că în cele din urmă numele staţiunii a reuşit să se impună şi peste hotare. Şi pentru a da cezarului ce i se cuvine, trebuie menţionat personalul medical de înaltă calificare, prezent oricînd la orice solicitare a bolnavilor. La noi este o linişte deplină şi ne mîndrim cu acest lucru dar avem grijă ca oamenii să nu se plictisească, motiv pentru care baza de agrement este bine înzestrată, iar în timpul verii ştrandul, alimentat cu apă minerală, este un loc minunat pentru destindere. Nu trebuie uitat nici superbul nostru parc întins pe o suprafaţă imensă cu alei special amenajate pentru cei ce fac cură de teren. Numai cine n-a fost la Buziaş nu ştie că pe aceste alei veveriţele sînt la ele acasă, şi că pentru o nucă sînt în stare să se caţere pe cel care le-o oferă. Nu neglijaţi un lucru : nucile uscate sînt imediat respinse de Mariane. La Buziaş, toate veveriţele poartă un singur nume : Mariana... (D. B.)

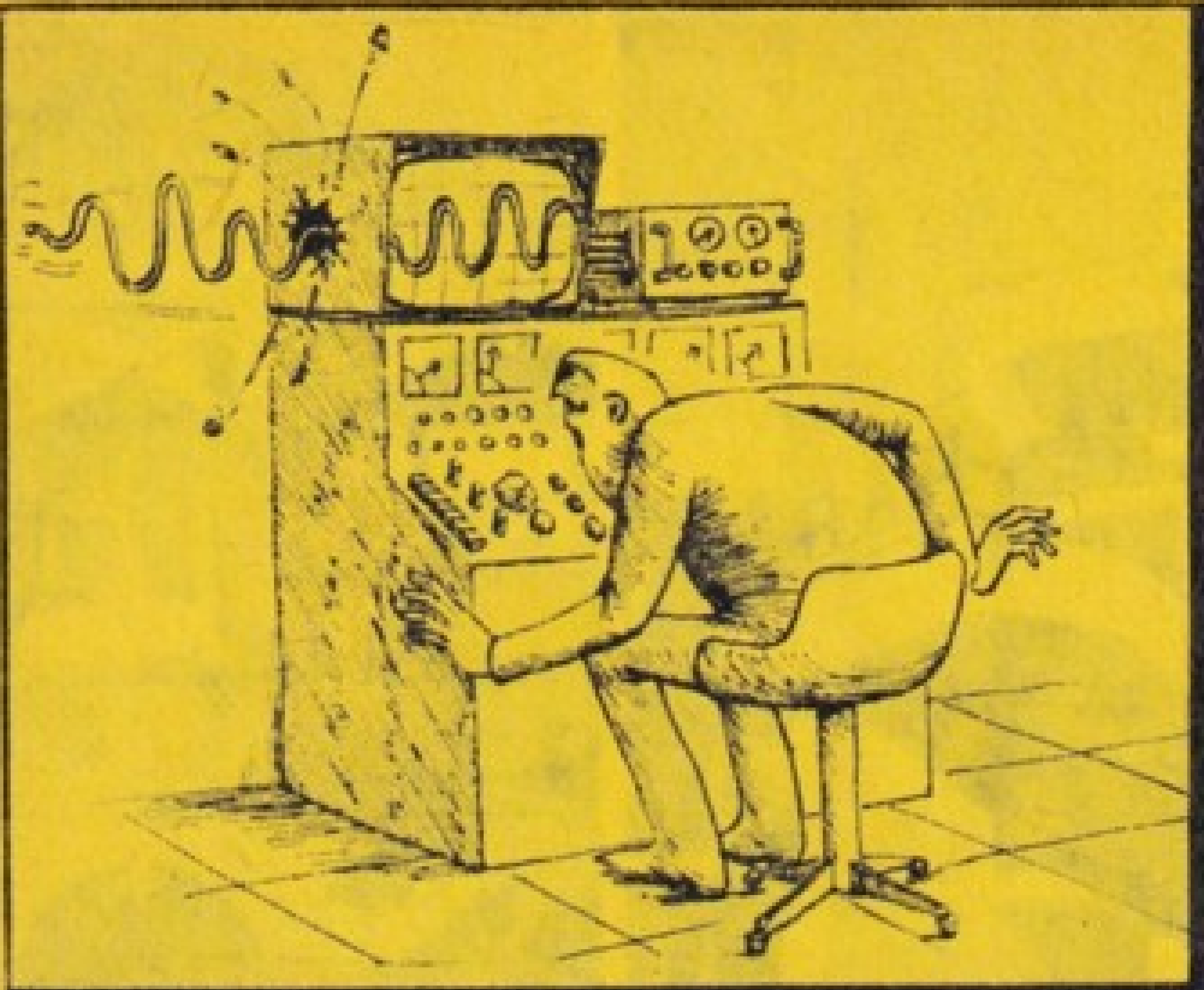

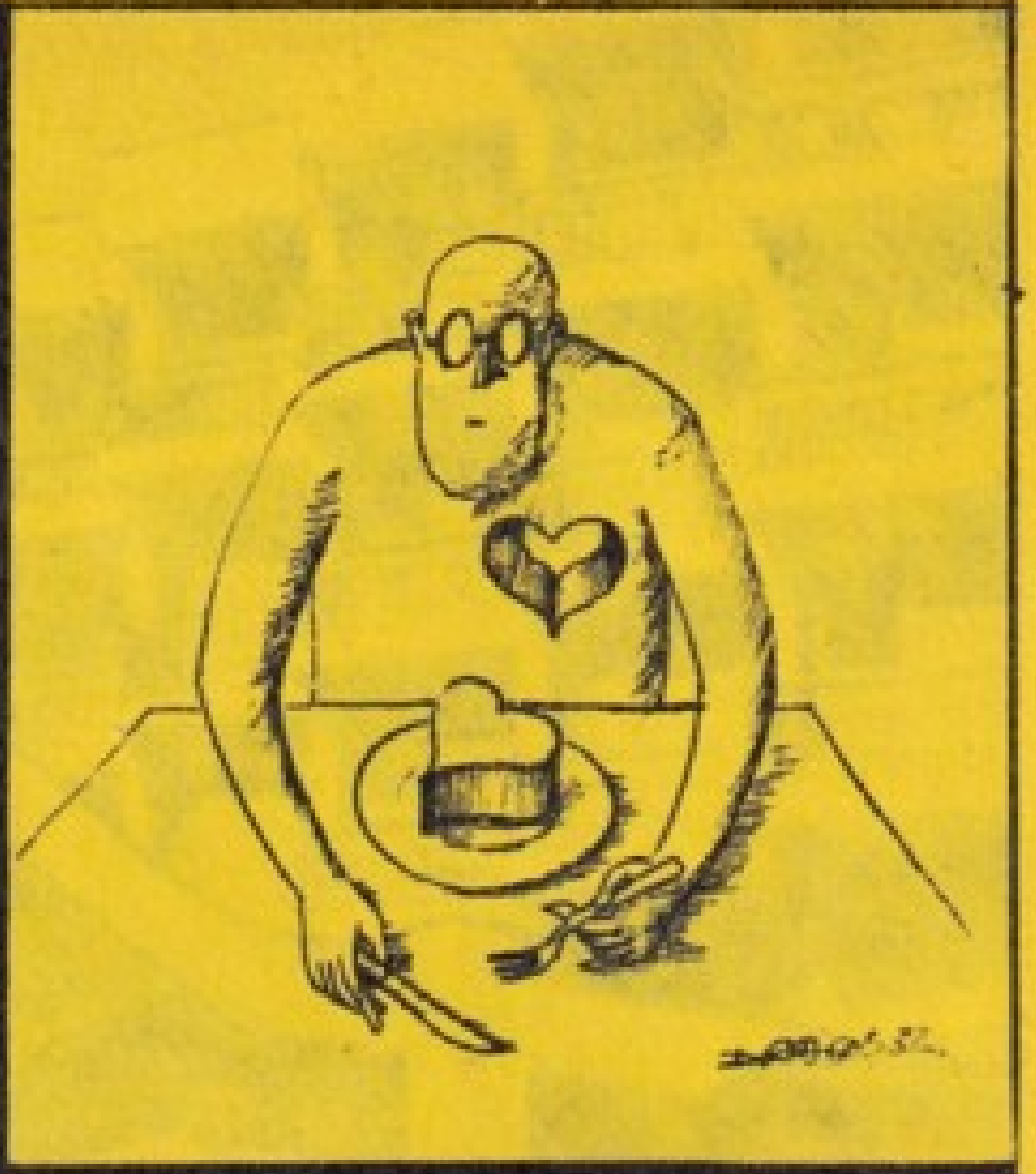

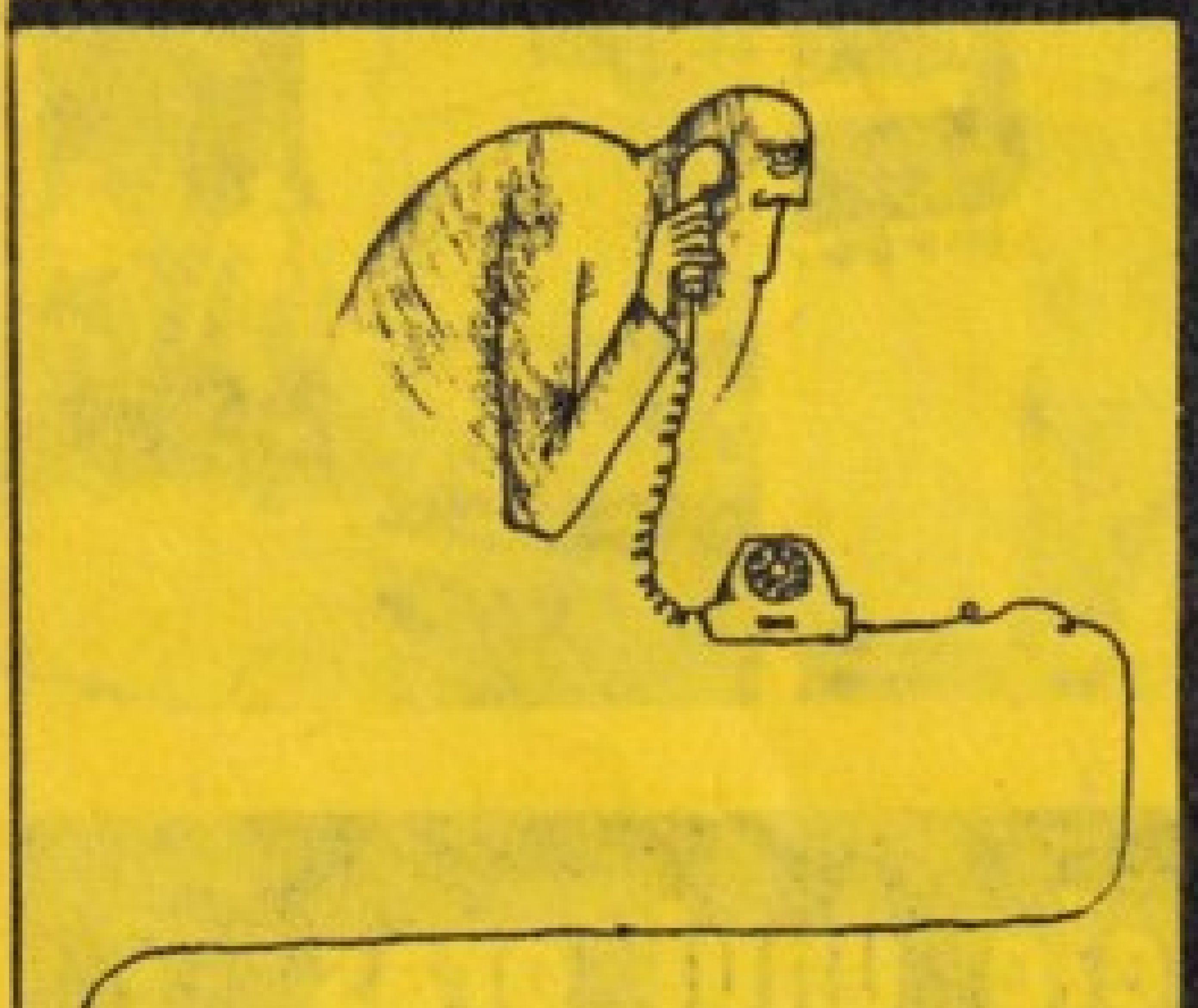

racul

ANTON DRAGOȘ

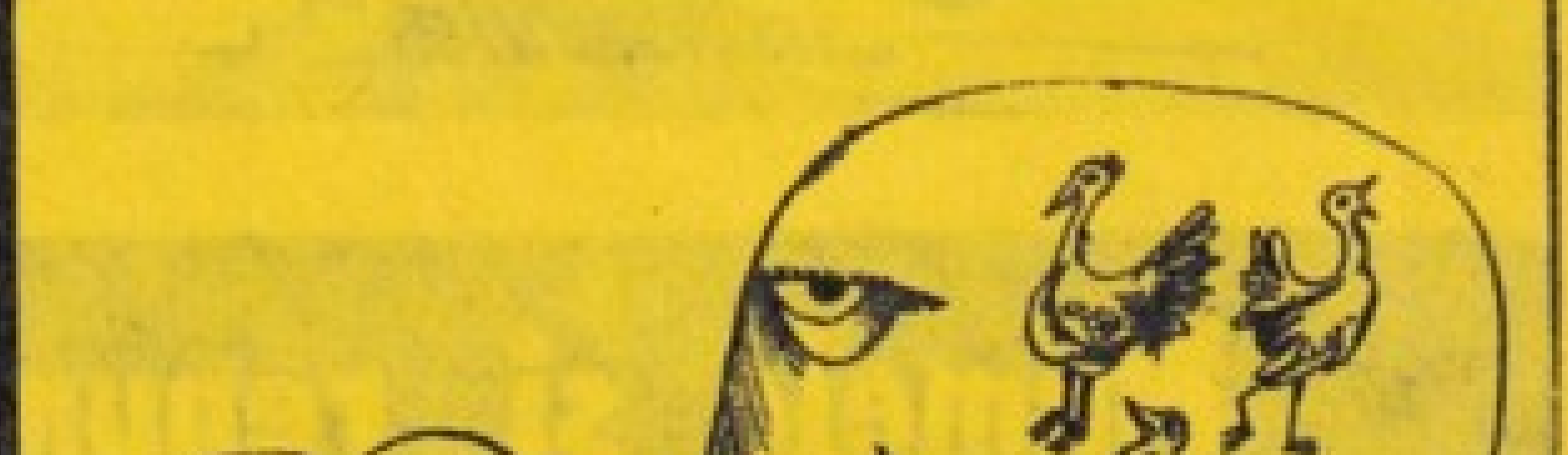
OCROTIȚI PĂSĂRILE!

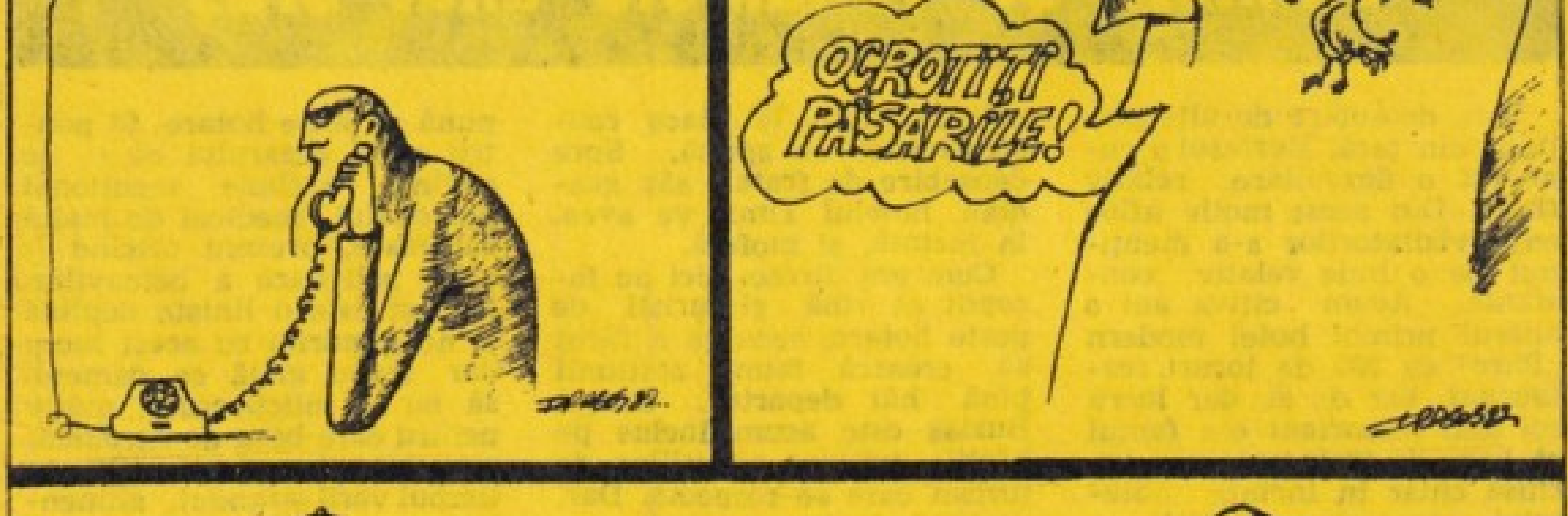

Nunta în Ţara Oaşului

— ca în legendele românilor —

durează 3 zile şi 3 nopţi

Printr-un concurs fericit de împrejurări ne-a fost dat, în vremea din urmă să urmărim pe viu cîteva dintre obiceiurile străvechi ale românilor; obiceiuri şi îndeletniciri legate de muncile şi zilele cîmpului, unele mituri agrariene, altele privitoare la vînat şi păstorit, precum şi cele cu privire la nuntă şi nuntit şi, nu în ultimă instanţă, obiceiuri şi datini generate şi circumscrise în perimetrul naşterii şi-al morţii (şi ele omeneşti). Un prim aspect relevabil ar fi că vetrele noastre folclorice, tradiţional-istorice, zonele noastre de referinţă fie că este vorba de Moldova ori Ţara Maramureşului, Ţara Oaşului ori Ţara Codrului, Alba Iulia sau Bistriţa şi Năsăudul ş.a. au, fără echivoc, în ritmul, insistenţa şi persistenţa acestor bune şi straşnice tradiţii puncte de convergenţă, nodale, deşi, la drept vorbind, fiecare dintre aceste vetre şi totodată leagăn de spiritualitate au specificul lor aparte, distincte în măsura în care au comun specificul poporului român. Multe dintre aceste obiceiuri şi datini vechi-străvechi se păstrează, se conservează şi azi, nealterate de coama bulversată a vremurilor.

Obiceiul de nuntă, nunta şi nuntitul la români este un astfel de obicei vechi, parcă, de cînd e lumea. Am participat la cîteva nunţi în Ţara Oaşului. Nunta în Ţara Oaşului — ca în legendele românilor — durează trei zile şi trei nopţi! Să te ţii, frate, nu alta. Vatră de lumină şi poartă de spiritualitate pentru intrarea definitivă în istorie Ţara Oaşului mi se pare, de departe, unul dintre ţinuturile cele mai pure ale moştenirii noastre etnice şi spirituale. Şi nu spun neapărat „ţinut pur“ în sens edulcorant, ci, vreau să spun că el s-a menţinut astfel deşi atîtea restrişti şi-atîtea oprelişti s-au abătut asupra acestui ţinut. Ţinut prin care strămoşii noştri daci liberi ne-au lăsat acea temeinică mărturie de credinţă datorită căreia putem spune, fără zăbavă, că da, sîntem ai acestor locuri, ai acestui sînge şi ai acestui neam şi că acest neam şi acest mult prea încercat sînge şi aceste mult prea multe jertfe de ei şi prin ei au fost sfinţite şi consfinţite pentru devenirea sigură a noastră în neam şi-n universalitate. De-aceea cutez a zice că şi prin această admirabilă oşenime ne-am găsit mai repede locul în neam şi-n istorie. Alături de ei, iată, am devenit mai mîndri în lume şi egali doar cu noi înşine şi cu nimeni altcineva.

Puţini sînt oamenii „bolnavi“ de călătorie care să nu fi văzut Ţara Oaşului. Sînt locuri de o stranie şi sălbatică frumuseţe care îţi încîntă ochiul şi-ţi ascut cugetul. Creste repezi tocite de vînturi aspre şi ploi abundente. O adevărată căldare revărsată şuvoi este mîndra Ţară a Oaşului. Iar aici, ca nicăieri altundeva, acel spaţiu mioritic, acel du-te-vino de baladă se aşterne unduitor în ţinutul unde prunul şi nucul patronează în dragă voie ca nişte străjeri. Să vedeţi şi albastrul caselor, şindrila caselor vechi. Să vedeţi lemnele gospodarului tăiate milimetric şi aşezate ca atare. Să vedeţi căpiţa de fîn înălţată ca un strigăt noptatic de cucuvaie la lună. Retina tînără şi lacomă de nou reţine totul. Aşa s-a şi întîmplat că am urmărit aproape neclintit, pe parcursul a trei zile şi trei nopţi o nuntă oşenească de pomină; apoi altele. Oşencele sînt fete frumoase şi trăitoare. Localnicii le mai spun „borese“ şi nu sînt prea înalte, cu ochi aprinşi luminători şi trupuri tari ca piatra şi sîni legănători. Din portul lor vei reţine iia şi marama dată peste cap în timp de sărbători. Nici flăcăii, „boresarii“, nu sînt mai prejos. Uscăţivi, potrivit de înalţi şi foarte omenoşi. Poartă cămăşi lungi şi iţari, iar cînd vremea se strică ori este răcoroasă ca acum, poartă gube şi cojoace. Ei spun „Nepoa'... noroc!“ şi-nchină cu horinca tare de mama focului şi-i musai şi tú să bei că altfel e bai. Bar' ca ăsta să fie răul cel mai rău de pe lume ar spune un hîtru. Că sînt iute la fire şi la mînie asta este cît se poate de adevărat. Dar greu îşi mai iese oşanul din minţi şi-atunci cînd îşi iese, mai ales la beţie, mîna înfrigurată caută cuţitul din şerpar. Nu cred că această violenţă este reprezentativă pentru oşeni.

Observaţi dumneavoastră dansul acela sugrumat, ropotitor. Dar ceteraşul care cîntă, cu nici o octavă mai sus ori mai jos de cum o făcuse băciucul său acum 300 de ani şi-ncă mai bine. Cetera, bătu'ar focul!, spunea cineva sau numai mi se părea. În sfîrşit, oşanul nu prea are vreme de oboseală.

La muncile cîmpului, cît trei, dar și la „gioc", cît șapte. Dumnezeule mare, cînd eu abia mai puteam sta pe picioare i-am văzut cum își dau cu horincă pe față și iar și iar cu dansul de la început, ca și cum era prima zi. Horinca pentru oșan, nu știu cum să vă spun, e ca laptele prim pentru noul născut. În a treia zi de petrecere, le vezi umbrele de sfincși dăltuiți în piatră legănîndu-se molatec și din nou țipurind cu vigoare. Limba nu se-nmoaie. Piciorul nici pe-atît. Cîtă vigoare, cerule, abia acum realizez cînd scriu aceste rînduri. Pe-nserat îi vezi pe cărările satului, bărbatul înainte și femeia în urma lui pierzîndu-se în cețurile serii, exact ca niște lumînări.

Să intrăm nițel în detaliul nunții, cu bunăvoința dumneavoastră. Stegașii poartă steagurile frumos instruțate, cu care vor chema oamenii la nuntă; dar steag pe care îl vor scutura de nenumărate ori în timpul nunții, să atenționeze mulțimea sau acompaniază cetera, asigurînd ritmul. Curios din fire, (nu peste poate), am asistat și la împletitul miresei. O adevărată artă, nu alta. Părul împletit atît de fin că rivalizează cu țesătura din pînza cea mai fină. Iar cununapletean este] ca o superbă coadă de păuniță. Ei, asta e: flăcăii care au iubit-o cîndva pe fată, nu uită să-i dăruiască zgărzi și mărgele și alte cîte-cele „zorzoane" frumos colorate, pe care le va trece negreșit în dulcea aducere aminte. Clopul mirelui de asemeni este învăscut formidabil. Fostele lui mîndre îl împodobesc. De îndată ce va intra însă în rîndul bărbaților, se va lepăda de acele minuscule bijuterii care-i învăscuseră clopul (și poate și tinerețea). Semnul-simbol al intrării fetei în rîndul femeilor este acela prin care i se leagă un batic împăturit în patru de cunună. În tot timpul nunții mirii vor ține un colț și celălalt al unui batic roșu, ca semn, probabil, al dragostei și al legăturii trainice statornicite între ei pentru o viață.

Dar să intrăm și mai în detaliul nunții! Ne ajută și „băieții" de la creație care au înregistrat totul. Cîteva benzi de magnetofon. Trei carnețele pline doldora. Prima zi a nunții are loc la mireasă. În jurul amiezii vin stegașii după împărăteasa-împărăteselor și pentru a anunța cele pregătiri de cununie. Mireasa se uită printr-un colac de grîu de an, pe fereastră, se spune că pentru a avea rod și coconi frumoși și noroc la bărbat! Apoi se ascunde, iar stegașii o caută. Sînt stropiți cu țuică între ochi pentru a le zădărnici probabil căutările. Dar tot o găsesc ei pînă la urmă și beau și se bucură și se veselesc pentru că au isprăvit treaba cu bine. Acesta e numai începutul, cînd te gîndești. Luarea rămasului bun a miresei este plin de poezie autentică, dar și de momente de haz și picanterie. Cînd stegarii glăsuiesc puternic, nu fără subînțeles: *„Măi, socăciță măi,/ Meșterul cel tare și mare/ Să hie de fața mest/ Că mireasa s-o lăudat/ Că tot meșterit-o umblat!"*, țipuritoarele răspund, ca o contrareplică, neuitînd să-l săpunească puțin și pe mire: *„Foaie-verde lemn-arin/Mîndru-i Văsliu Bili./ Mîndru-i guta să-l apuce/*

NUNTA ÎN ȚARA OAȘULUI

Că iube fiece prunce!. Curînd alaiul mirelui și miresei se vor întîlni în fața primăriei. Unii și la biserică. Credem că n-ar fi lipsit de interes să punctăm și alte momente esențiale din filmul desfășurării nunții, care-i asigură coloritul, specificitatea și unicitatea fără egal, poate, în țară.

Am văzut „giocul“ de la ciuperca oșenească unde de regulă se face anunțarea „în bloc“ la nuntă. Am văzut „roata pe sus“ în care flăcăi și copilandri prinși în horă se învîrtesc și tropotesc de mama-focului. Roata se joacă și după oficierea căsătoriei. În pauzele scurte de o respirare se bea horincă. Iată, cununia s-a împlinit. Întreg alaiul se îndreaptă acum spre casa miresei. Mai înainte de-a fi pășit în odor, mirii au de trecut cîteva obstacole! Mirele și mireasa trec apoi pe sub un colac de grîu de an, pe care-l țin înalt ca o poartă o fată și un fecior. Cu mîna înfășată-n ștergări, mama miresei împrăștie peste miri și peste nuntași grîu curat din acel an, ca semn și acesta de roadă multă și ceas bun și noroc la tînăra pereche! Mirii stropesc cu apă nuntașii și sădesc un pom, care tot roadă înseamnă și care le va ține trează memoria acestor trei zile nepereche.

Interesante și autentice sînt jocurile pe melodii aparte, cum sînt „giocul“ mărgelelor, al pălincii, al găinii etc. Cu țipurituri aparte și cu text aparte, prietenele miresei joacă și „giocul“ colacilor, un fel de bună cinstire și de rămas bun de la fetie. Petrecerea pornită cu atîta foc și cu atîta vîltoare, stropită cu horincă și temperată cu coptături sau cu „boace“ (varză umplută cu păsat de mălai) continuă astfel pînă a doua zi dimineața, cînd nunta va fi „transbordată“ la mire. Ea se desfășoară cu un ceremonial asemănător. În cea de-a treia zi, ca din poveste, mirii, cu tot alaiul, vor face prima lor vizită la nași. Se putea altfel? Nunta se reia ca de la început! Printre altele, mirelui i se spune, iar el nu uită desigur asta: *Poate n-o scîrții plugul/ Pînă ți-i lua belciugul;/ Ți-i pune jugul în cap,/ Din fecior ți-i fa bărbat!*“. Drăguțele, sărmanele de ele, i-au rămas pe toate cărările. Alta va fi viața lui de-acum. Vroiam să spun, alta va fi viața lor, dimpreună. Au devenit un singur trup și-o singură viață și-o singură ființă și-un singur gînd și-o inimă clocotitoare ce, iată, înfrigurată pentru ambii deja bate. Pentru că, vedeți dumneavoastră, patul miresei și-al mirelui au fost gătite și trebuie că tînăra familie se va pune pe treabă. Vai, vai, printre atîtea sărutări și îmbrățișări ei nu uită, nu se poate să uite că: „*Timpu-i scurt, cărare lungă! Numai la mormînt se ciuntă*“. Dar mult mai nimerit ar fi ca în loc să vorbim despre cele triste ale vieții — de fapt, și moartea este firească precum nașterea — să reținem că tînăra pereche a intrat în rîndul sătenilor de treabă. Oameni la casa lor. Sigur că vor aduce cuibului lor căldura puilor, căldura coconilor, 5—6 la număr, așa cum și moșii și strămoșii lor făcuseră, de bună seamă, înmulțind astfel și păstrînd sămînța bună și neamul.

DORIN SĂLĂJAN ■

Foto : MARTIN SARCA ■

Trist cade, adesea, cortina...

Moartea este egală cu ea însăşi. Dar dacă dispariţiile din lumea filmului tulbură, poate, mai mult decît altele, dacă murmurele părerilor de rău — ca şi întrebările scormonitoare — par a se prelungi mai mult decît în urma altor despărţiri, totul se datoreşte îndelungatei, tandrei convieţuiri a spectatorului cu personajul numit actor. O adopţiune sentimentală mijloceşte transferul de omenească tristeţe, din cine ştie ce parte a globului, într-o inimă de cinefil, aflată la mii de kilometri şi care nici nu trebuie să fie din cale afară de fragilă pentru a participa la întorsăturile unui destin sau altuia. Scriitorul lasă, la plecare, cuvinte; de pe urma actorului ne rămîn imagini, mult mai bune conducătoare de iluzii, de visuri, de poveşti. Este greu de acceptat că un chip ireal cum era cel al Ingridei Bergman a fost devastat de timp şi de acel rău neiertător. Este greu de acceptat că o actriţă ca Romy Schneider a dispărut la numai 44 de ani. Existenţa vedetelor se petrece în acelaşi spaţiu uman al ineluctabilului, în care, vai, de atîtea ori îşi face loc tragedia.

Romy Schneider

„De ce trebuie, oare, să plătesc totul atît de scump?"

Părea destinată uneia dintre acele cariere ce se încheie doar odată cu preaplinul vîrstei. Toţi credeam că Romy Schneider mai are de străbătut un lung drum cu filmul, că va fi, cîndva, ceea ce este astăzi Simone Signoret pentru cinematograful francez, marea lui doamnă. Convingerea îşi avea rădăcinile nu numai în ascendenţa biografică (Romy a fost fiica actorilor austrieci Magda Schneider şi Wolf Albach Retty şi nepoata Rosei Retty care la 84 de ani juca în „Bătrîna doamnă nedemnă", la 100 de ani îşi scria memoriile şi pe care moartea a învins-o în timp ce se pregătea să-şi sărbătorească cea de-a 106-a aniversare), în conştiinţa unei vitalităţi biologice, ci, în primul rînd, în datele personalităţii sale artistice. Aparţinea acelei familii de actriţe asupra cărora timpul nu poate opera, răvăşitor, a căror frumuseţe cîştiga cu vremea, cu adaosul de înţelepciune, de cultură a sufletului şi a minţii. Probabil că de la Ingrid Bergman încoace ecranul european nu a cunoscut un alt chip care să răspîndească atîta ocrotitoare lumină, atîta senină încredere în partea de izbîndă a „lucrurilor vieţii" (dealtfel, unul din filmele ce i-au marcat cariera se numeşte chiar „Lucrurile vieţii", de Claude Sautet). Filmografia anilor de aur ai actriţei, cei de după 1968, nu cunoaşte, tocmai de aceea, furtunoase poveşti de dragoste, anecdotici palpitante, ci demnitatea unor existenţe în care şi binele şi răul sînt trăite pînă la capăt: „Cezar şi Rozalia", „Bătrîna puşcă", „Clar de femeie". În semn de omagiu pentru talentul în plină înflorire al actriţei, în 1972, marele Luchino Visconti îi oferă rolul Elisabetei de Bavaria în „Ludwig". Acelaşi rol cu care, în 1955, Romy Schneider, în vîrstă de 18 ani, avea să se lanseze spectaculos, filmul-operetă al lui Ernst Marischke „Sissi" fiind unul din răsunătoarele succese sentimentale ale timpului. Aşa se face că, în 1957, cînd Pierre Gaspard-Huit o invită la Paris pentru a juca în „Christine", partenerul ei, obligat prin contract să întîmpine vedeta străină la aeroport, să-i înmîneze flori, era intimidat de numele actriţei care încasa deja 100 milioane de franci (vechi) pe film şi semnase dedicaţii pe 360 000 de fotografii, într-un singur an!" „Cine e băiatul ăsta"? şi-a întrebat Romy mama, la coborîrea din avion. „Probabil că Alain Delon, partenerul tău", i-a răspuns Magda Schneider. În 1957, înaintea numelui Delon mai era loc pentru „probabil"! Cunoştinţa celor doi avea să fie începutul unei iubiri care, pînă în 1963, anul despărţirii, a fost unul dintre subiectele preferate ale presei. Ceea ce nu avea să bănuiască gazetarii, şi poate nimeni, a fost prietenia de o viaţă dintre foştii „logodnici ai lumii", prietenie ce a supravieţuit tuturor avatarurilor. Practic, după despărţirea de Delon, cariera actriţei, întoarsă în patrie, intrase într-un con de umbră, deşi avea la activ un film de Visconti (episodul „Il lavoro" din „Boccacio '70), deşi apăruse şi pe scenă sub oblăduirea lui. Părea mulţumită cu retragerea într-o căsătorie cu regizorul german Harry Meyen, tatăl copilului ei, David. Dar în 1968, la propunerea lui Alain Delon, regizorul Jacques Derray o solicită pentru filmul „Piscina“, cu Delon și Ronet. Pelicula marchează începutul relansării actriței, întemeierea „carierei ei franceze“, luarea de la capăt. Din nefericire, dacă ascensiunea ei profesională nu a cunoscut, de acum încolo, amărăciunea vreunui eșec — din această perioadă datează filmele realizate cu Sautet, Losey, Enrico, Preminger), viața ei personală va fi o continuă, dramatică „luare de la capăt. „De ce trebuie, vai, să plătesc totul atît de scump? se întreba actrița, cu puțin timp înaintea morții. Nu sînt făcută pentru a fi fericită. Îmi plătesc foarte scump succesul“.

„Era atît de curajoasă, scrie Dominique Eudes; a pus atîta inimă pentru a trece peste toate, s-a împotrivit atît de mult destinului, încît, pînă la urmă, inima i-a cedat“. În 1975 divorțează de Meyen și, pentru a-și păstra băiatul, cedează tatălui (care avea să se sinucidă peste patru ani) jumătate din averea ei. Se recăsătorește cu secretarul ei particular, Daniel Biasini, și dă naștere unei fetițe, în 1977. Sarah Magdalena, anunța un anotimp liniștit al vieții. Nu avea să fie așa. Un nou divorț, o gravă boală renală, o operație dificilă și, în 1981 — tragedia pierderii, într-un accident stupid, a băiatului, în vîrstă de 14 ani. Lovitura este năprasnică, Romy își mută durerea din loc în loc, ca un animal hăituit (a schimbat 28 de adrese, după moartea copilului). Va izbuti să iasă, dreaptă, din această cumplită încercare? Prietenii o sfătuiesc să se arunce, cu ultimele puteri, în muncă. Ceea ce și face. Citește un roman de Kessel și-i propune regizorului Jacques Rouffio să realizeze filmul „Pasagera din Sans-Souci“, pe care îl dedică „lui David și tatălui său“. Așa cum aveau să spună comentatorii, „Romy a cîștigat primul pariu și va continua să se bată“. Îi cere coaforului său să-i schimbe pieptănătura, „să-i facă un nou chip“, pentru o nouă viață, acceptă să pozeze fotografului american Arthur Elgost pentru „Vogue“ și se pregătește pentru un nou film cu Alain Delon. „Îmi rămîne revolta împotriva nenorocirii și ea îmi va rămîne toată viața“, mărturisea actrița în ultimul ei interviu. Acest „toată viața“ avea să însemne cîteva luni. Obosită de atîta luptă cu disperarea, inima nu a mai ascultat-o. A murit — „de curaj“, cum frumos spunea cineva — în noaptea de 29 spre 30 mai, în camera ei, ascultînd muzică și, se pare, desenînd pentru micuța Sarah.

Zoltan Latinovits

Dincolo de glorie — neliniștea.

Spre deosebire de Romy Schneider, cel care a fost, timp de ani buni, actorul „numărul unu“ al filmului și teatrului maghiar, Zoltan Latinovits nu a mai avut puterea luptei de fiecare zi cu propriile-i întrebări, cu propria-i neliniște. Cine nu cunoaște demonii care rod ființa unui actor adevărat poate să considere cariera lui Latinovits protejată de toate vînturile prielnice succesului. Frumos, cultivat, spiritual, admis în cele mai distinse cercuri intelectuale, permițîndu-și luxul unor spectaculoase certuri cu presa, Zoltan Latinovits a fost un răsfățat al scenei și al ecranului, cărora, la rîndul său, actorul le-a dăruit personaje memorabile: în „Hamlet“ și în „Romeo și Julieta“, în „Electra“ lui O'Neill și „Accident la Vichy“ de Arthur Miller, în „Maria și magicianul“ (adaptare poloneză după Thomas Mann), în „Henric al IV-lea“ al lui Pirandello și în „Unchiul Vania“ de Cehov. O forță tragică împinsă pînă la paroxism, un joc nervos, ca o exorcizare a unui rău numai de el știut, dublate, paradoxal, de un simț al umorului, al autoironiei. Așa l-au cunoscut şi spectatorii noştri în filmele „Călătorie în jurul craniului meu“ — pentru care a primit premiul de interpretare la „San Sebastian“, „Alfa-Romeo şi Julieta“, „Zile reci“, „Cantata“, „Flăcăi sărmani“, „Linişte şi strigăt“ (ultimele trei realizate în regia lui Miklos Jancso).

Extrem de popular şi de îndrăgit, considerat unul dintre aşii lumii intelectuale budapestane a anilor '60, îşi alege în ultima parte a vieţii un rol premonitoriu: cel din „Sindbad“, o remarcabilă creaţie cinematografică a regizorului Zoltan Huszarik. „Erou al obsesiilor, al strîngerilor de inimă şi al nostalgiei“, Latinovits a izbutit, în acest rol complex, performanţa dificilă de a sugera — vor spune comentatorii — „durerea tragică a contemplării inactive şi, în acelaşi timp, demnitatea umană“. Spun premonitoriu pentru că, în continuă dispută cu el însuşi, nemulţumit de propria sa imagine, actorul într-o criză de disperare, îşi pune capăt zilelor, aruncîndu-se înaintea unui tren. Avea 47 de ani, mult mai multe roluri decît numărul anilor şi, probabil, o taină pe care nici prietenii lui, poeţii care i-au dedicat versuri, nu au izbutit să o priceapă.

Grace Kelly

A-ţi face cît mai bine meseria. Inclusiv pe cea de prinţesă.

Şi rolul ei părea de viaţă lungă: rolul de prinţesă de Monaco pe care şi l-a asumat în deplină libertate a despărţirii de cinematograf, cu 26 de ani în urmă. Deşi a refuzat cu obstinaţie (şi cu inteligenţă, am spune noi) să se întoarcă pe platouri, să se expună confruntărilor riscante şi pentru meseria de actriţă şi pentru cea de prinţesă; rămăsese una dintre vedetele ultimilor 25 de ani datorită imaginii „de film“ pe care familia princiară o oferea lumii şi, cu deosebire, presei ilustrate: stăpîni peste o fîşie de pămînt şi o mînă de oameni, Rainier şi Grace de Monaco, înconjuraţi de cei trei copii ai lor, păreau întruchiparea idilică a unei existenţe neatinse de furtunile vremii noastre, a seninătăţii şi armoniei. Singura grijă ar fi fost permanenţa surîsului. „Pentru unii s-ar putea să fie anacronic, spunea chiar Grace — dar asta este“. Şi cînd te gîndeşti că actriţa devenită suverană avea în spate o filmografie din care lipseau poveştile de groază hitchcockiene („Crima era aproape perfectă“, „Fereastra dinspre curte“ „Goana după hoţ“). Născută la 12 noiembrie 1929, la Philadelphia, dintr-o foarte înstărită familie irlandeză, Grace a debutat „în forţă“, cum se spune. La 11 ani trecuse deja pe la Old Academy Players Theatre. După absolvirea cursurilor Academiei de teatru din New York, joacă pe Brodway şi debutează în cinematografie cu filmul „Ora 14“. „Trenul va fluiera de trei ori“ (cu Gary Cooper) şi „Mogambo“ (cu Clark Gable) o înscriu în rîndul vedetelor, pentru ultimul dobîndind, în 1953, un „Oscar“. Prestigioasei distincţii i se va adăuga, după un an, titlul de „cea mai bună actriţă a anului“ acordat de critica new-yorkeză pentru „The country girl“ („Fata de la ţară“) de George Seaton. Cîteva dintre filmele ei sînt ceea ce se cheamă „filme de Cinematecă“, îşi au locul lor în capitolele dedicate unui gen sau altuia dar, luîndu-şi distanţa bunului simţ, Grace de Monaco declara, nu de mult, cunoscutului ziarist Pierre Salinger: „Nu cred că am avut o adevărată carieră în cinematograf pentru ca lumea să-şi amintească de mine. Am avut întotdeauna mult noroc şi am iubit mult această meserie, dar, ca actriţă, nu am mers „pînă la capăt“. Mi-ar place ca oamenii să-şi aducă aminte de mine ca de cineva care a dus o viaţă dreaptă şi care a încercat să dăruiască ceva altora... Sper că ai mei, copiii şi nepoţii, nu mă vor uita. Aş dori să-şi amintească de mine ca de un om simplu care s-a străduit să-şi facă meseria de prinţesă cît a putut de bine“.

Dînd deplină crezare, în această privinţă, relatărilor presei, se pare că într-adevăr Grace de Monaco, s-a descurcat de minune, cu tact, inteligenţă şi graţie, fiind o mamă desăvîrşită, o discretă protectoare a artelor (Festivalul de televiziune, Festivalul circului) şi, în general, izbutind, prin întreaga ei prezenţă — ce nu mai avea nimic din „blonda glacială“ a lui Hitchcock — să întreţină, pe acea bucăţică de pămînt dintre Franţa şi Italia, iluzia zilei senine 13 septembrie al acestui an... Tradiţia familiei princiare cerea, printre altele, să-şi petreacă ultimele săptămîni de vară începînd de la mijlocul lui august, la „Roc-Agel“, proprietate aflată în graniţa franceză, la 900 m altitudine. O oază de verdeaţă, cu climă dulce, un loc drag inimii prinţesei care, totuşi, mărturisea unui prieten: „ador casa aceasta, dar aş dori să o vînd; drumul este foarte periculos şi mi-e teamă că, într-o zi, unul dintre copii să nu facă un accident". În dimineața nenorocului, prințul Rainier și fiul lui, Albert, au plecat, cu o mașină de la Roc-Agel, urmînd ca Grace, împreună cu Stephanie, fiica cea mică, în vîrstă de 17 ani, să călătorească singure, cu un puternic Rover 3 500 (20 C.P., 8 cilindri etc.). „Coborîți cu șoferul"? a întrebat Rainier. „Nu, avem prea multe bagaje. Pe curînd, plecăm imediat". Acesta a fost ultimul schimb de cuvinte. Reporterii aveau să reconstituie, apoi, „secundă cu secundă", autopsia accidentului. Au plecat la ora 9,30. Primele viraje dificile au fost trecute cu bine; la 9,48 jandarmul din localitatea La Turbie recunoaște mașina și, cum va declara mai tîrziu, pe prințesă, la volan. Grace cunoștea perfect traseul, cei 9 km cît mai erau pînă la Monaco, cu cele trei ultime viraje periculoase. Șoferul unui camion, Yves Raimondo, care urmărea Roverul de trei minute, avea să depună mărturie asupra mersului mașinii din față: comportare normală la o primă curbă, mai ușoară decît altele, încetinire firească la primul viraj „strîns", accelerare ușoară, trecerea celei de a doua „agrafe" și, la două sute de metri de ultimul viraj, automobilul începe să zigzagheze. „Parcă ar fi fost o greșeală de atenție. Claxonez — spune Raimondo — Roverul se redresează, rulează din nou drept, vreo 80 de metri, mereu drept și atunci nu mai înțeleg nimic. Se apropie virajul, viteza nu este încetinită, luminile din spate nu se aprind... am impresia că mașina merge din ce în ce mai repede. Este prea tîrziu... Reportajul îl continuă horticultorul Sesto Sequio: „Din cauza zgomotului, am crezut la început că este vorba de un accident de avion. Apoi am văzut mașina lovindu-se de copaci și făcînd tumbe" (s-a prăbușit de la 38 de metri). Stephanie, extrasă din mașină merge pe propriile-i picioare. Grace, ajunsă pe scaunele din spate, zace fără cunoștință. În zece minute sosesc jandarmii, la ora 10,25 o primă ambulanță o transportă pe fiică iar o a doua, alergînd în urletul sirenelor, trece porțile spitalului „Prințesa-Grace" la ora 10,45, depunînd pe mamă în camera 112, pentru primele examene iar peste o jumătate de oră direct în sala de reanimare. Primul buletin medical înfățișat prințului Rainier și fiului Albert și dat publicității nu sună foarte îngrijorător. Profesorul Châtelin a constatat „gravă fractură a femurului drept, fractură de coaste și de claviculă, diverse traumatisme". Dar cum Grace nu-și redobîndește cunoștința, este chemat profesorul Jean Dulpy, șeful serviciului de neurologie al Centrului spitalicesc din Nisa. Acesta acceptă să se ocupe de bolnavă, cu „condiția expresă de a i se da carte albă, ca și cum ar avea de-a face cu un pacient oarecare". Examenul creierului denunță catastrofa: două leziuni cerebrale, independente una de alta, între care una profundă, provocase o hemoragie intradurală. Practic, nu mai era nimic de făcut. Totul era o chestiune de ore. Declarațiile de mai tîrziu ale Stephaniei, potrivit căreia Grace a acuzat, la un moment dat, fiind la volan, dureri de cap, și, apoi, o pierdere a vederii — ceea ce a dus la scăparea controlului mașinii, indicau momentul unei comoții cerebrale.

În dimineața zilei de 14 septembrie prințesa a intrat în comă profundă, aparenta supraviețuire datorîndu-se conectării la aparatura de respirație artificială. În fața sfîrșitului iminent, după consultarea cu copiii, prințul Rainier al III-lea a ordonat el însuși oprirea asistenței terapuetice. Începînd de la ora 10, pentru toată lumea din spital, prințesa Grace murise dar comunicatele oficiale vor situa decesul la orele 22,30. O ultimă supunere în fața unui protocol căruia fosta actriță hollywoodiană i-a făcut față, timp de 26 de ani, cu un surîs intrat, de acum, în legendă.

MAGDA MIHAILESCU ■

RĂSFIRATE

ORIZONTAL: 1) Opera sa este pusă în slujba artei. 2) Baze de pornire în orice direcție. 3) Apă cenușie mînată de forța naturii — Documentar de înaltă specialitate. 4) Ținute cît mai departe de urechile lumii — Directive stabilite pe parcurs. 5) Uitată la soare, păcălită zdravăn — Permis de intrare. 6) Imaginați-vă că-i vorba de imagine. 7) Față de masă. 8) Primul la masă! — Fire mai aparte — Lemn de sprijin. 9) Local unde se golesc cupele una după alta. 10) Foarte aproape de străzi — Lopătari care migrează spre nord.

VERTICAL: 1) Concurentă la disc. 2) Mai presus decît orice, pentru cei care țin la ea — Formă veche de corespondență. 3) Cosiță galben-pai! — Pe prima linie, a doua de fapt. 4) Pentru puțin! — Ansamblu pentru suflători — Se împlinesc cu timpul. 5) Dau de furcă (dim.) — Evidențiată în producție. 6) Bătut la table — Manifestări prilejuind grațiilor să-și etaleze grațiile. 7) Învelitori de fluiere... la munte — Prinse în șold!. 8) Chemare oficială. 9) Ca niște foi lărgite la poale — Fără nici o grabă. 10) Înscrisuri ce se cer respectate întocmai — Un deliciu de pasăre cîntătoare.

Dicționar: OVATE.

DIONISIE GEORGESCU ■

București

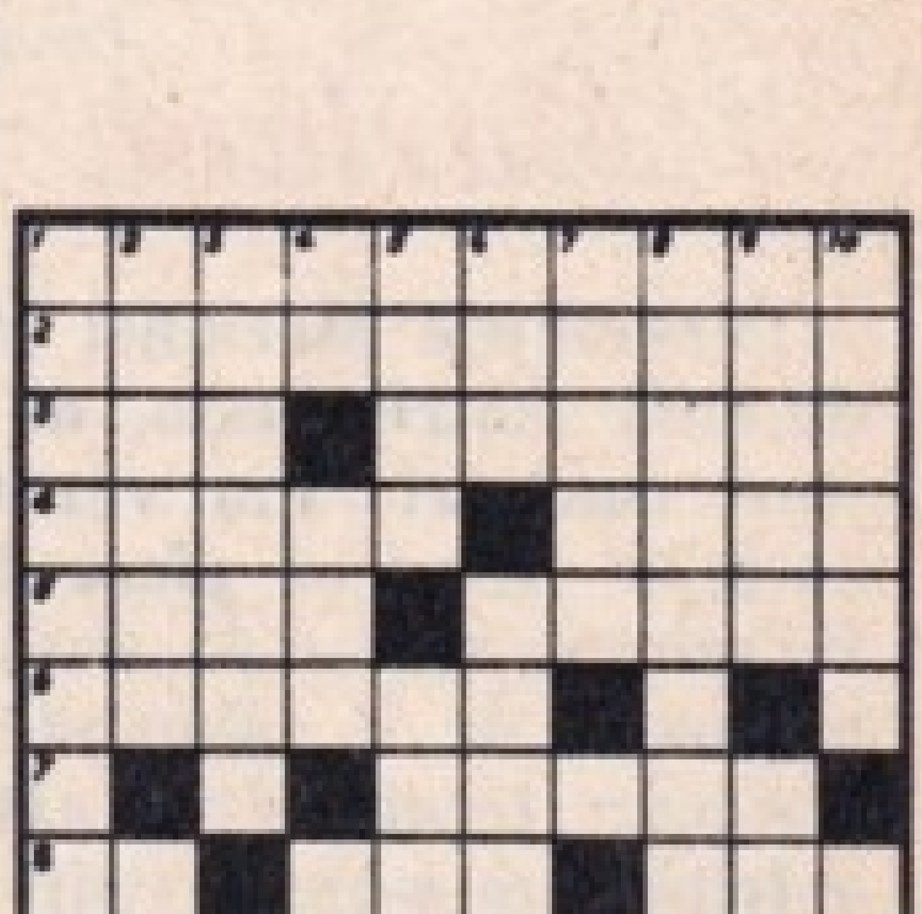

Fotografii de VICTOR RADULESCU ■

Mariana Mihuț

Personajele Marianei Mihuț sînt contradictorii. Actrița este, de fapt, un permanent contrast. Am văzut-o pentru prima oară în *Cum vă place* de Shakespeare la încheierea anilor de studenție, într-un rol exploziv, de o robustețe percutantă și o candoare frustă. Juca alături de alte două actrițe care s-au dovedit prin timp demne de orice scenă a lumii: Valeria Seciu și Rodica Mandache. Am urmărit-o apoi în *Meșterul Manole* de Blaga, în *Pigmalion* de Shaw, în *Scrisoarea pierdută* de I. L. Caragiale, în *Revizorul* de Gogol, în *Lungul drum al zilei către noapte* de O' Neill, în *Cei patru Beatles* de Poliakof, în *Mormîntul călărețului avar* de D. R. Popescu etc. În toate aceste spectacole, în care nu s-a repetat niciodată pe sine, ea a rămas aceeași doar prin datele biologice pentru că s-a transformat în fiecare rol cu o putere de investigație și studiu de caracter demn de un tratat de psihologie și de o estetică a travestiurilor.

O caracterizează o mare putere de sugestie, de concentrare pînă la esență, o abordare perpendiculară a personajelor, ca și cum ar escalada Everestul pe versantul cel mai abrupt. Ea știe întotdeauna exact ce reprezintă personajul său în economia unui spectacol și nu-și face loc cu coatele în scenă călcînd în picioare umbrele partenerilor din nevoia de a se exclama pe sine cu orice preț. Se poate spune că Mariana Mihuț își asumă personajele ca pe propriul ei destin. Ea dă sens în scenă pînă și lucrurilor pe care le atinge cu ochii. Tăcerile ei au semnificație și rezonanță. În intervalul dintre replicile ei se aud bătăile noastre de inimă, ca spectatori. Un gest al ei poate să ne taie respirația. Își asumă arta ca pe un mesaj. Ea pare întruchiparea sincerității verticale, a neînduplecării, a luptei pentru adevăr, împotriva ambiguității și duplicității. Arta ei nu este doar un decalc al vieții, ci o confruntare permanentă cu viața. Starea ei cea mai firească pe scenă e aceea de neliniște ofensivă, atmosfera din jurul ei este de furtună sau de carusel sau care se învîrte între un strigăt și un hohot de rîs. Forța de șoc a aparițiilor sale în scenă este aceea a unei descărcări electrice.

ADRIAN DOHOTARU ■

2 STELE ALE SCENELOR DIN ROMÂNIA

Ádám Erzsebet

Ádám Erzsebet a jucat într-o seamă de roluri pe scena Teatrului Național din Tîrgu Mureș unde a fost repartizată imediat după absolvirea Institutului de teatru Szentgyörgy Istvan. A fost apoi distribuită în cîteva filme românești și străine unde a făcut o bună impresie. Dar ea este mai mult decît o actriță. Ea reprezintă, singură, un teatru mobil, un teatru în continuă expansiune ca repertoriu și ca itinerar pe mapamond. Este una din puținele actrițe din lume care a străbătut cîteva continente, printre care Europa, America și Australia, cu un recital de autor compus din monodrame scrise sau adaptate pentru ea de către soțul său, scriitorul Hajdu Győző. Astfel încît, își este singură impresar, regizor de culise, maistru de lumini, sufleor, machior, recuziter, scenograf dar în primul rînd actor răsfrînt în nenumărate ipostaze, interpretînd mai multe roluri într-un singur spectacol, multiplicîndu-se incredibil în mai multe destine decît își poate cineva imagina la nivelul scenei. Mobilitatea sa este de-a dreptul uimitoare. Expresivitatea sa e șocantă. Transformarea sa de la o clipă într-alta, dintr-un personaj într-al tul, reprezintă expresia unui talent excepțional și a unui studiu de caligramă.

Recitalurile sale, monodrama sa compuse fie pe texte clasice maghiare sau secuiești din Transilvania, fie din colaje de versuri din József Attila, Ady Endre, Eminescu, Beniuc, Arany Janos, Jebeleanu, Sorescu etc., fie pe culegeri din folclor de o rară frumusețe și originalitate, reprezintă nu numai un act artistic în sensul cronicii dramatice ci și un act de cultură. În spatele actriței, cînd apare pe scenă, se află o întreagă bibliotecă și lucrul acesta se simte din sensul pe care îl dă fiecărei metafore, din subtilitățile fiecărei idei emise prin interpretare. Ádám Erzsebet nu e o simplă recitatoare, ea este în sine un spectacol complet în care se vorbește elevat, se cîntă și se dansează, se tace profund, meditativ și se exclamă tezele fundamentale ale existenței. Puterea ei de sugestie, de metamorfozare prin mijloace simple, fără complicate efecte de scenă, talentul ei extraordinar de a crea atmosferă în sala de spectacol și de a comunica cu publicul de pretutindeni, dintr-un sat de pe valea Mureșului sau dintr-o sală din Paris, New York și Melbourne ca și cum între toți oamenii de pe pămînt ar exista o trăsătură de unire indiferent de diferențele de limbă, de mentalitate, o fac cunoscută ca pe o actriță a lumii în stare să poarte pretutindeni un mesaj de pace și de înțelegere între oameni dincolo de orice prejudecăți. O mare actriță a scenei din România!

ADRIAN DOHOTARU ■

2 STELE ALE SCENELOR DIN ROMÂNIA

EL MUNDIAL '82

ADUCÎND PENTRU PRIMA DATĂ 24 DE ECHIPE LA START (O FORMULĂ CONTROVERSATĂ, DAR RĂMASĂ ÎN VIGOARE), CAMPIONATUL MONDIAL DE FOTBAL EDIȚIA 1982 A FOST, ÎN MOD FIRESC, ȘI CEL MAI LUNG. ÎNTRE FLUIERUL DE ÎNCEPUT AL ARBITRULUI CEHOSLOVAC HRISTOV (BELGIA—ARGENTINA 1—0, BARCELONA, 13 IUNIE) ȘI CEL DE SFÎRȘIT, DATORAT BRAZILIANULUI COELHO (ITALIA—R.F.G. 3—1, MADRID, 11 IULIE), A TRECUT APROAPE O LUNĂ. O LUNĂ, MAI EXACT 29 DE ZILE, ÎN CARE FOTBALUL A CAPTAT ATENȚIA ÎNTREGULUI GLOB, STÎRNIND PATIMI, PROVOCÎND BUCURII ȘI, DESIGUR, AMĂRĂCIUNI, JOCUL CU BALONUL ROTUND DEMONSTRÎND, DACĂ MAI ERA NEVOIE S-O FACĂ, LUCRURILE FIIND ȘTIUTE ȘI ACCEPTATE, CĂ RĂMÎNE SPORTUL NUMĂRUL 1 AL CONTEMPORANEITĂȚII.

E O ÎNTREPRINDERE GREA, VEȚI FI DE ACORD CU NOI, SĂ SINTETIZEZI ÎN CÎTEVA PAGINI ISTORIA PLINĂ DE CULOARE ȘI DE DATE A UNUI CAMPIONAT MONDIAL. FIIND ÎNSĂ VORBA DESPRE CEL MAI IMPORTANT EVENIMENT SPORTIV AL ANULUI CE STĂ SĂ SE ÎNCHEIE, SĂ ÎNCERCĂM, STIMAȚI CITITORI, SĂ NE ADUCEM ÎMPREUNĂ AMINTE DE CE S-A ÎNTÎMPLAT LA EL MUNDIAL '82.

O poveste cu

Primele meciuri, primele surprize

Mai întîi au fost, se știe, grupele și ele au adus cele dintîi surprize, chiar partida inaugurală, Belgia-Argentina, consemnînd o neașteptată victorie a „diavolilor roșii" în fața campionilor mondiali en titre. „Bara" lui Maradona (azi la Barcelona) n-a putut egala golul lui Vanderbergh și echipa lui Menotti a trebuit să se recunoască învinsă, amînîndu-și speranțele pentru mai tîrziu.

Să vedem însă ce s-a întîmplat în această primă fază a Mundialului '82.

Seria 1

Italia-Polonia 0-0; Peru-Camerun 0-0; Italia - Peru 1-1 (Conti și Collovati, autogol); Polonia-Camerun 0-0; Polonia-Peru 5-1 (Smolarek, Lato, Boniek, Buncol, Ciolek, respectiv La Rosa); Italia-Camerun 1-1 (Graziani, l'Bida).

S-au calificat Polonia și Italia, ultima însă la egalitate de puncte (3) cu Camerun, ambele avînd golaveraj 0 (2-2 și respectiv, 1-1), rămînerea în cursă a squadrei azzurra datorîndu-se doar numărului mai mare de goluri înscrise! Dacă Polonia a convins, contraatacurile purtate de Boniek (azi jucător la Juventus) anunțînd de pe acum o pretendentă la podiumul de premiere, în schimb Italia a dezamăgit. Presa peninsulară, nici pînă atunci prea „amabilă" cu selecționerul Enzo Bearzot, n-a scăpat prilejul, cerînd capul unui „antrenor anapoda" („La Gazzetta delli Sport"). Reintrat după 2 ani de suspendare, Paolo Rossi a început Mundialul cu stîngul și aceeași presă n-a contenit să-l ia la rost pe Bearzot: de ce Rossi și nu Dossena?! Bearzot însă a rămas imperturbabil și, după, cum se va vedea, bine a făcut.

Seria 2

R.F.G.-Algeria 1-2 (Rummenigge, respectiv Madjer și Belloumi); Austria-Chile 1-0 (Schachner); R.F.G.-Chile 4-1 (Rummenigge 3. Reinders, Moscosco); Algeria-Austria 0-2 (Schachner, Krankl); Algeria-Chile 3-2 (Assad 2, Bensaoula, respectiv Neira din 11 m și Letelier); R.F.G.-Austria 1-0 (Hrubesch).

Trei formații (R.F.G., Austria, Algeria) au acumulat cîte 4 puncte, dar de calificat s-au calificat primele două, meciul direct dintre ele, ultimul în grupă, fiind calificat drept o „farsă" (algerienii au și depus un protest energic la F.I.F.A.), el încheindu-se cu un rezultat convenabil celor două părți. Iată ce scria pe această temă trimisul la Gijon al Agenției „France Presse": „Austriecii și vest-germanii au făcut, vineri, un prost serviciu sportului în general și fotbalului în special, sacrificînd total calitatea jocului". Oricum, dincolo de acest (singur) rezultat trucat, Algeria a lăsat o impresie deosebită și mulți specialiști au regretat ieșirea din competiție a unei formații care a adus, pe scena Mundialului '82, fantezie și prospețime. Între aceștia, selecționerul francez Hidalgo: „Păcat că algerienii n-au crezut în steaua lor". Cu Rummenigge accidentat, echipa lui Jupp Derwall n-a arătat mare lucru, iar Aus-

146 de goluri

tria, cu un Pezzey obosit și cu un Krankl comod, s-a calificat mai degrabă norocos.

Seria 3

Belgia - Argentina 1-0; (Vanderbergh); Ungaria-El Salvador 10-1 (Nyilasi 2, Fazekas 2, Kiss 3, Poloskei, Toth, Szentes, Ramires Zapata); Argentina-Ungaria 4-1 (Maradona 2, Bertoni, Ardiles, Poloskei); Belgia-El Salvador 1-0 (Coeck); Belgia-Ungaria 1-1 (Czerniatynski, Varga); Argentina-El Salvador 2-0 (Passarella din 11 m, Bertoni).

Belgia (5 p) și Argentina (4 p) și-au cîștigat dreptul de a merge mai departe, dar sud-americanii n-au strălucit, toți cei prezenți în Spania lămurindu-se, încă din această fază, că cele 11 (dacă nu 14-15) vedete ale lui Menotti nu sînt capabile să alcătuiască o echipă solidă. Mereu „vînat", soarta lui Pele la mondialele din 1962 și 1966, starul Maradona (al cărui transfer pentru Europa tocmai fusese perfectat) n-a găsit resurse să reziste, iar Kempes și Bertoni, dar mai ales primul, au jucat parcă spre a face act de prezență! Poate că soarta Belgiei ar fi fost alta dacă titularii Pfaff (în prezent în poarta lui Bayern München) și Gerets (căpitanul echipei) nu s-ar fi accidentat, devenind indisponibili pînă la sfîrșitul competiției.

Seria 4

Anglia-Franța 3-1 (Robson 2, Mariner, respectiv Soler); Cehoslovacia- Kuweit 1-1 (Panenka din 11 m, Al Dakhil): Anglia-Cehoslovacia 2-0 (Francis, Barmos autogol); Franța-Kuweit 4-1 (Genghini, Platini, Six, Bossis, Al Buluoshi); Franța-Cehoslovacia 1-1 (Six, Panenka din 11 m); Anglia-Kuweit 1-0 (Francis).

O mare dezamăgire, Cehoslovacia (care n-a marcat decît din 11 metri), o mare revelație, Kuweit. O serie care a făcut victime și în rîndul arbitrilor, Dwomoh (Ghana) și Stupar (U.R.S.S.) fiind suspendați după greșelile din partidele Cehoslovacia-Kuweit (11 metri imaginar pentru prima formație și, respectiv, Franța-Kuweit (anularea unui gol al francezilor după ce, inițial, acesta fusese validat; cu acea ocazie s-a consumat și unul dintre cele mai pitorești momente ale Mundialului '82, președintele federației kuweitiene, șeicul Fahd, coborînd din tribună spre a parlamenta cu arbitrul Stupar! O declarație ulterioară a șeicului, „F.I.F.A e mai rea ca mafia", a provocat multe discuții, dar pînă la urmă conflictul s-a aplanat). Maximum de puncte pentru Anglia lui Ron Greenwood (ajunsă, reamintim, după destule emoții în Spania) și vot de încredere pentru „cocoșul galic", a cărui linie de mijloc, Giresse, Genghini, Platini, Soler, Tigana, va avea un cuvînt greu de spus.

Seria 5

Spania - Honduras 1-1 (Lopez Ufarte din 11 m, Zelaya); Iugoslavia-Irlanda de Nord 0-0; Spania- Iugoslavia 2-1 (Juanito din 11 m, Stoikovici autogol, respectiv Gudelj); Irlanda de Nord-Honduras 1-1 (Armstrong, Laing); Iugoslavia-Honduras 1-0 (Petrovici din 11 m); Spania-

Peste 90 de minute, Italia va deveni campioană a lumii, intrecind cu 3—1 echipa R.F.G. Squadra azzurra a inceput finala in următoarea alcătuire (sus, de la stinga) : Dino Zoff (40 de ani), Francisco Graziani (29), Giuseppe Bergomi (19), Gaetano Scirea (29), Fulvio Collovati (25), Claudio Gentile (29) ; jos : Bruno Conti (27), Paolo Rossi (25), Gabriele Oriali (30), Antonio Cabrini (25), Marco Tardelli (28). Lipsesc din fotografie Giancarlo Antognoni (28), Gianpiero Marini (31), Alessandro Altobelli (27) și Franco Causio (33).

Irlanda de Nord 0-1 (Armstrong).

Grupa cea mai echilibrată (Irlanda 4 p, Spania și Iugoslavia 3 p, Honduras 2 p), calificarea Spaniei fiind fără glorie, realizată în urma înscrierii a numai 3 goluri, din care două din lovituri de la 11 metri inventate!? Iată o declarație semnificativă în acest sens, aparținînd antrenorului belgian Guy Thys: „Noi n-am fost direct lezați, dar arbitrajele au fost în favoarea Spaniei". Dealtfel, arbitrul danez Sorensen, care a acordat ibericilor un penalty imaginar în partida cu Iugoslavia, a fost drastic sancționat. Marea învinsă a primului tur a fost, indiscutabil, formația lui Miljanici, „plavii" meritînd să cîștige întîlnirea cu echipa țării gazdă. O bună impresie au lăsat atît nord-irlandezii (al căror antrenor, Billy Bingham, a răspuns cu candoare atacurilor din presă: „Jucătorii mei beau bere? Treaba lor. Ei știu mai bine decît mine ce au de făcut"), cît și fotbaliștii din Honduras. Pentru cei care au urmărit, pe viu sau la televizor, meciul Iugoslavia-Honduras va rămîne mult timp neștearsă imaginea din minutul 88, cînd Petrovici a înscris din 11 metri, aruncîndu-și adversarii în brațele disperării, însuși antrenorul Ucles plîngînd ca un copil.

Seria 6

Brazilia-U.R.S.S. 2-1 (Socrates și Eder, Baal); Scoția - Noua Zeelandă 5-2 (Wark 2, Dalglish, Robertson, Archibald, respectiv **Summer și Wooddin); Brazilia-Scoția 4-1 (Zico, Oscar, Eder, Falcao, Narey); U.R.S.S.-Noua Zeelandă 3-0 (Gavrilov, Blohin. Baltacea); U.R.S.S. - Scoția 2-2 (Civadze, Senghelia, Jordan, Souness; Brazilia-Noua Zeelandă 4-0 (Zico 2, Falcao, Serginho).**

Jucînd nu numai frumos, ci și eficient, Brazilia părea destinată să fie campioana lumii! Pele însuși nu admitea nici o altă variantă: „Brazilia a venit să cîștige titlul și-l va cîștiga". Totuși circumspect, antrenorul Tele Santana i-a lăsat pe alții să vorbească, permițîndu-i selecționerului sovietic Konstantin Beșkov să pună punctul pe i: „O echipă superbă, în care Socrates e capul, Zico picioarele, cel mai complet fiind Junior". Foarte aproape de calificare s-a aflat Scoția (care, la 1-1 cu U.R.S.S., s-a găsit minute în șir la cîrma partidei pentru ca, la o fază care nu anunța nici un pericol, Narey și Miller să se încurce reciproc, oferindu-i lui Senghelia un gol pe tavă), dar s-a calificat echipa Uniunii Sovietice, o garnitură solidă, din componența căreia s-a remarcat, înaintea tuturor portarul Dasaev. Alături de camerunezul N'Kono, el va candida pentru titlul de cel mai bun portar al mondialelor, numai că, pînă la urmă, cei mai buni 2 portari ai competiției vor fi 3, Dino Zoff revendicînd, și el, în ciuda celor 40 de ani, poziția cea mai înaltă.

Marea favorită iese din cursă!

În faza a doua, Mundialul '82 s-a împărțit din nou în grupe, 4 la număr, fiecare cu cîte 3 echipe.

Grupa A:

U.R.S.S.-Belgia 1-0 (Oganesian); Polonia - Belgia 3-0 (Boniek 3); Polonia-U.R.S.S. 0-0.

Grație celor 3 goluri marcate de Boniek în poarta Belgiei, adică la golaveraj, Polonia a pătruns în semifinale, ispravă care a avut darul să surprindă, căci puțini erau cei care, înaintea competiției acordau vreo șansă garniturii lui Antonin Piechniczek. Parcă resemnată, cu Blohin apatic și cu Senghelia ieșit din formă, echipa U.R.S.S. n-a izbutit să forțeze în partida (decisivă) cu Polonia, iar Belgia, fără Pfaff și Gerets, a părut mulțumită cu intrarea în primii 12.

Grupa B:

R.F.G.-Anglia 0-0; R.F.G.-Spania 2-1 (Littbarski și Fischer, Zamora); Spania-Anglia 0-0.

După o remiză „de salon" R.F.G.-Anglia, rolul de arbitru i-a revenit Spaniei, dar formația antrenată de Pepe Santamaria a deziluzionat, întristîndu-și zecile, sutele de mii de suporteri, inclusiv pe președintele F.I.F.A. (de atunci și de acum) Joao Havelange care (numai din diplomație?) „i-a văzut", pînă în ultima clipă, pe iberici în finală. Prin eliminarea Spaniei, gazdele unui campionat mondial s-au trezit în afara semifinalelor pentru prima dată după 1970, dar această eliminare n-a avut darul, din cîte a lăsat Raimundo Saporta (președintele Comitetului de organizare) să se înțeleagă, să afecteze bugetul competiției. Anglia, care a aruncat pe masă și ultimele cărți (Keegan încă nerefăcut și Brooking), n-a impresionat ei rămînîndu-i numai consolarea de a fi părăsit campionatele fără înfrîngere. Deși calificată, formația lui Derwall n-a părut, nici în această fază, în apele sale, ea așteptînd cu înfrigurare refacerea lui Rummenigeg (accidentat).

Grupa C:

Italia-Argentina 2-1 (Tardelli, Cabrini, respectiv Passarella); Brazilia - Argentina 3—1 (Zico, Serginho și Junior, Diaz); Italia-Brazilia 3-2 (Rossi 3, Socrates, Falcao).

O grupă „de foc", cu 3 campioane mondiale (între care Argentina la zi), a dat, surprinzător, cîștig de cauză Italiei, care a meritat să iasă prima. Mai bună de la meci la meci, squadra azzurra s-a remarcat prin inteligență, vigoare și devotament, italienii știind să contracareze

atuurile adversarilor. Apărarea, în frunte cu imperturbabilul Zoff, a jucat fără greşeală, Gentile i-a „păzit" ca un cerber pe Maradona şi Zico, iar Rossi s-a dezlănţuit, marcînd de 3 ori în poarta Braziliei. Aceasta a crezut, pînă în minutul 90 al meciului cu Italia, în steaua ei, iar unii, Pele de pildă, au crezut şi după aceea! După ce zarurile fuseseră aruncate, Pele a exclamat: „Nu se poate! Brazilia e cea mai bună formaţie a Mundialului şi nu accept ideea că ea a fost eliminată!?" Spre mîhnirea miilor de suporteri, ce traversaseră Oceanul cu obsesia victoriei finale, lucrurile s-au petrecut aşa. Venită în chip de mare favorită, prima la toate „bursele", Brazilia a plecat, după 2—3 cu Italia, în chip de mare învinsă, lăsînd însă, spre deosebire de Argentina (11 valori, dar nu o echipă), o impresie dintre cele mai plăcute. Dacă Italia se va dovedi echipa cea mai realistă, Brazilia a fost, indiscutabil, echipa cea mai frumoasă. Mundialul '82 s-a despărţit de ea, ca şi de Iugoslavia, cu mult regret, dar legile fotbalului sînt nemiloase.

Grupa D:

Franţa - Austria 1-0 (Genghini); Austria - Irlanda de Nord 2-2 (Pezzey şi Hintermaier, respectiv Hamilton 2); Franţa-Irlanda de Nord 4-1 (Giresse 2, Rocheteau 2, Armstrong).

În faţa unor adversari „stinşi" încă din preliminarii, Austria bazîndu-se doar pe plonjoanele lui Koncilia, iar Irlanda plătind preţ butoaielor de bere consumate pînă atunci (Bingham n-a disperat: „Cred că pentru o ţară ca a noastră, cu numai un milion şi jumătate de locuitori, a ajunge la un singur meci de semifinale e formidabil"), Franţa a avut o misiune uşoară. Linia sa de mijloc, adevărată „cavalerie uşoară" dirijată cu talent şi tact de Platini (în prezent şi el la Juventus Torino) a decis pătrunderea în semifinale. După 24 de ani (Suedia, 1958), „cocoşul galic", a ajuns să viseze la o medalie şi, anticipînd, să spunem că nu-i va lipsi mult s-o dobîndească.

Citeva secvențe pledind pentru dramatismul și frumusețea Mundialului '82. Prima imagine din stinga surprinde o fază din partida U.R.S.S. — Noua Zeelandă, cu Sulakvelidze și Rufer intr-un „balet" aerian. Fotografia imediat alăturată ni-l infățișează pe portarul camerunez Thomas N'Kono (azi la Espanol Barcelona), unul dintre cei mai în formă la El Mundial. „Golul e meseria mea", pare să spună (în imaginea următoare) brazilianul Zico, la bucuria lui, manifestată intr-o manieră tipic sud-americană, pregătindu-se să ia parte Socrates (în planul 2) și Cerezo. În sfirșit, o fotografie simbolizind disperarea : vest-germanul Stielike la citieva secunde după ce a ratat, în finalul partidei cu Franța, o lovitură de la 11 metri.

PABLITO

Paolo Rossi (născut la 23 septembrie 1956) a inceput Mundialul '82 cu capul in pămint. Cei 2 ani de intrerupere (datorați suspendării pentru implicare in așa-zisa afacere „Totonero", implicare pe care cel acuzat a negat-o cu inverșunare) atirnau parcă prea greu, iar Rossi in varianta 1982 nu părea decit o umbră a celui ce, la mondialele din Argentina (1978), marcase 3 goluri, amenințind poziția celebrului Piola, autor a 5 goluri la campionatele lumii din 1938. În serii, Rossi a jucat foarte slab, aducindu-i aminte presei că el a apărut in națională prea repede (suspendarea lui expirase in aprilie) și la insistențele selecționerului Bearzot, insistențe care se dovedeau acum fără acoperire. Deși somat („de ce stă Dossena pe tușă cind Rossi face figurație ?), Bearzot a rămas ferm pe poziție și i-a acordat lui „Pablito" o ultimă șansă contra Braziliei.

O șansă pe care Rossi n-a lăsat-o să-i scape. El a marcat 3 goluri, contribuind decisiv la calificarea squadrei azzurra, după care, eliberat psihic (o vorbă a reputatului profesor Vecchiot : „era ca un bărbat urcat la volanul unei mașini după o pauză de 500 de zile"), a mai inscris 3 (două in semifinala cu Polonia, unul in finala cu R.F.G.), devenind golgeterul Mundialului '82, inaintea lui Rummenigge (5), Boniek și Zico (cite 4), Kiss, Armstrong Falcao și Giresse (cite 3) etc. El a intrat totodată in posesia celor mai importante trofee individuale ale competiției, „Mingea de aur" (decernată de ziariști) și „Gheata de aur" (oferită de firmele producătoare de echipament sportiv), urcind pe locul 8 in clasamentul mondial al „superbomberilor", după Müller (14 goluri), Fontaine (13), Pele (12), Kocsis (11), Cubillas, Rahn și Ademir (cite 10), la egalitate cu Eusebio, Vava și Jairzinho (și ei cu cite 9 goluri).

Paolo Rossi a terminat Mundialul '82, lesne de dedus, in triumf, devenind „eroul" lui și, in același timp, răsfățatul sutelor de mii de tifosi care i-au luat cu asalt locuința („Santa Lucia di Prato presa d'assedio da centinaia di persone", nota la 7 iulie „La Gazzetta dello Sport"), silindu-i soția să se refugieze la Vicenza ! ? Merită spus, in incheierea acestui sărac portret, că Rossi n-ar fi ajuns niciodată „il bambino d'oro", „il nostro meraviglioso Pablito" etc. fără încăpățînarea lui Enzo Bearzot, cel care, surd la toate criticile, i-a zis inaintea partidei cu Brazilia : „Joacă Paolo, și arată ce știi". Și Paolo a arătat, ajungind „Pablito".

EL MUNDIAL '82

Meciul cel mai lung

Semifinala dintre Italia şi Polonia a fost fără istoric. Mai abili, mai proaspeţi, elevii lui Bearzot au cîştigat cu 2—0 (goluri realizate de Rossi), lăsînd o impresie excelentă.

În schimb, semifinala a doua, R.F.G.—Franţa, a stat tot timpul sub semnul echilibrului, încheindu-se nedecis după 90 de minute: 1—1 (Litbarski, Platini din 11 m.) În prelungiri, mai tehnici, francezii au luat conducerea cu 3—1 (Tresor şi Giresse) şi părea că nimic nu-i mai poate opri din cursa lor triumfală spre finală. Dar vest-germanii, cu sînge rece, au întors, in extremis, soarta partidei, Rummenigge (abia introdus în teren) şi Fischer egalînd: 3—3. S-a trecut la executarea loviturilor de la 11 metri şi, la scorul de 6—5 pentru Franţa, Stielike a ratat! Tensiunea atinsese cote înalte şi un martor ocular afirma, în „l'Equipe" că presiunea era atît de mare că avea impresia că s-ar afla pe Mont Blanc! Primul care i-a căzut victimă a fost Six, care a ratat şi el imediat după Stielike! A transfomat Littbarski, a transformat Platini, i-a imitat Rummenige, a ratat Bossis, a înscris Hrubesch şi, pierzînd cu 7—8, Franţa a rămas în afara finalei! După Italia—Brazilia, încă o finală jucată prea devreme!

„La piu bella del mondo"

Dacă „finala mică" n-a mai interesat pe nimeni, nici măcar pe francezi (Hidalgo: „Părăsim Spania fără tristeţe. Poate cu unele regrete, dar şi, mai presus de orice, cu o oarecare bucurie"), ea fiind adjudecată de Polonia, 3—2 (Szarmach, Majewski, Kupcewicz, respectiv Girard şi Couriol), lupta pentru titlul suprem a atras, ca un magnet, toate privirile spre stadionul madrilen „Santiago Bernabeu". În tribunele lui, arhipline, au luat loc, între alţii, preşedintele Italiei, Alessandro Pertini şi cancelarul vest-german (de atunci) Helmuth Schmidt. Pe gazon, încleştarea a fost superbă şi, de data asta, aplicaţia şi tenacitatea lui Breitner et comp. n-au rezistat în faţa dezlănţuirii italiene. Aceasta nu s-a împiedicat nici de irosirea (la scorul de 0—1, a unui penalty (a şutat Cabrini, a respins Schumacher), Rossi (din nou Pablito, devenit „il capocannoniere" cu 6 goluri), Tardelli şi Altobeli marcînd de 3 ori consecutiv, lăsîndu-i lui Breitner misiunea de a înscrie golul de onoare (golul 146 al C.M.) şi de a salva ce mai era de salvat. Italia—R.F.G. 3—1 şi squadra azzurra a devenit, pentru a treia oară (după 1934 şi 1938), campioană mondială.

Fără a intra în amănunte, să notăm totuşi că, meritată, logică, izbînda squadrei azzurra a fost, întîi şi întîi, o izbîndă a jocului colectiv, a jocului realist, 11 vedete, între care şi „eroul" Mundialului '82, Paolo Rossi (şi el azi la Juventus), bătîndu-se cu abnegaţie şi frenezie pentru fiecare minge, pentru fiecare metru de gazon. În spatele acestei strategii a stat, mereu încrezător şi mereu surd, Enzo Bearzot care, înainte de a primi cea mai înaltă decoraţie a Republicii Italiene, a ţinut să declare cu simplitate: „Cred că le-am dat o lovitură de moarte tuturor celor (n.n. ziariştilor în primul rînd) ce, în aceşti ani m-au făcut în fel şi chip, zicîndu-mi mai ales buffone. Aş vrea însă să ştie că i-am iertat. E prea mare bucuria ca să mă întorc înapoi".

Aşa s-a scris, cu lacrimi cînd de fericire, cînd de necaz, istoria Mundialului '82, istorie pe care ne-am străduit s-o evocăm aici, spre aducere aminte. La scrierea ei n-au luat parte, din păcate, fotbalişti români, al căror drum spre El Mundial începuse, vai, atît de frumos (3 puncte din 4 luate Angliei). Dar ce-a fost a fost. Învăţînd din eşecuri, nu ne rămîne decît să sperăm că, în 1986, vom fi şi noi prezenţi la marele rendez-vous al fotbalului.

La inchiderea ediţiei

ITALIA–ROMÂNIA 0–0 LA FLORENŢA

În ciuda victoriei de la *El Mundial* şi a aprecierilor elogioase, „la piu bella del mondo" n-a reuşit să întreacă, deşi pe teren propriu, echipa României, partida de la Florenţa, disputată în cadrul campionatului european, terminîndu-se nedecis. În faţa tinerei selecţionate române, pregătită de cel mai tînăr „manager" din Europa (*Mircea Lucescu*, 37 de ani), Italia n-a izbutit să-şi fructifice avantajul terenului, cu toate că, din minutul 55, tricolorii au fost siliţi să joace în 10, Ţicleanu fiind eliminat (cu multă uşurinţă) de arbitrul Konrath. La ora meciului de la Florenţa, aceste pagini erau gata. Le-am oprit, în ultimul moment, dorind să surprindem, fie şi pe scurt, evenimentul de la 4 decembrie, zi în care echipa reprezentativă de fotbal a ţării noastre a jucat de la egal la egal cu campionii lumii, luptînd cu dîrzenie şi abnegaţie pentru ceea ce constituie cel mai bun rezultat (într-o întîlnire oficială) din istoria fotbalului românesc. În urma egalului de la Florenţa şi a victoriilor obţinute (acasă) în faţa Ciprului şi a Suediei, formaţia României conduce într-una din grupele campionatului european, dîndu-ne mari speranţe de calificare. Fireşte, greul urmează, dar comportarea tricolorilor în faţa lui Rossi şi compania, de înaltă ţinută, ne permite să fim optimişti. Bravo, băieţi, mult succes în continuare!

5 antrenori români la El Mundial 1982

Între tehnicienii care au urmărit, pe viu, campionatele mondiale de fotbal din Spania s-au aflat şi 5 antrenori români, Dumitru Nicolae-Nicuşor, Florin Halagian, Constantin Cernăianu, Mircea Rădulescu şi Ştefan Covaci.

La cîteva săptămîni după întoarcerea acasă, i-am invitat să ne răspundă în exclusivitate pentru Almanahul „Flacăra“, la următoarele 5 întrebări:

1. **LA CE MECIURI AŢI ASISTAT?**
2. **CE V-A IMPRESIONAT CEL MAI TARE?**
3. **AŢI PRONOSTICAT VICTORIA ITALIEI? O CONSIDERAŢI JUSTIFICATĂ?**
4. **CE NOUTĂŢI TACTICE A ADUS EL MUNDIAL '82?**
5. **CE S-AR PUTEA APLICA ÎN FOTBALUL NOSTRU DIN CE-AŢI VĂZUT LA C.M.?**

Am primit, în scris, răspunsuri dintre cele mai ample. Din motive de spaţiu, ne-am văzut obligaţi să alegem esenţialul.

**Paginile de sport au fost realizate de
OVIDIU IOANIŢOAIA** ■

5 ANTRENORI ROMÂNI LA EL MUNDIAL

DUMITRU NICOLAE-NICUŞOR

antrenor principal la Dinamo Bucureşti

1. La faţa locului, am urmărit partidele, disputate, în cadrul turului II, la Barcelona, adică, zic eu, partea cea mai frumoasă a competiţiei, cu Italia, Brazilia şi Argentina. Restul l-am văzut la televizor.

2. Atitudinea suporterilor brazilieni după 2—3 cu Italia. Ei veniseră în Spania siguri că echipa lui Telé Santana va cîştiga titlul, iar înfrîngerea în faţa Italiei i-a aruncat într-o supărare de nedescris. Oameni în toată firea plîngeau în tribune, tăcut, mocnit, ca nişte copii. Ei nu s-au manifestat ostil faţă de jucători, înţelegînd că aceştia făcuseră totul pentru a învinge, dar avuseseră neşansa de a da peste o formaţie mai în formă, suporterii au părăsit stadionul într-o tăcere mormîntală.

3. N-am crezut, recunosc, în Italia, dar ea a devenit campioană pe merit. Am mizat, în finală, pe echipa R.F.G., dar a contat foarte mult faptul că, împotriva Franţei, formaţia lui Derwall a jucat 120 de minute, ieşind sleită fizic dintr-o confruntare de un rar dramatism. Cred că, tehnic, Brazilia a fost cea mai bună, dar la toate celelalte capitole Italia şi-a depăşit partenerele de întrecere. Ea a avut, psihic, tăria să treacă peste momentul critic în care s-a văzut egalată de Brazilia, la 2—2.

4. Au fost unele noutăţi, mai ales de concepţie. Aş remarca mărirea ritmului de joc la 30—35 de metri de poarta adversă şi ştiinţa de a lansa, din propria jumătate de teren, contraatacuri fulgerătoare, la care pînă şi mijlocaşii, pînă atunci pe poziţii retrase, ajungeau la finalizare.

5. Părerea mea e că antrenorii români au avut şi au idei, nu de idei a dus lipsă fotbalul nostru! El e în suferinţă la capitolul aplicării acestor idei, motivul fiind simplu: jucătorii n-au pregătirea necesară să răspundă solicitărilor. Ei ajung, am mai spus-o, prea repede în divizia A.

FLORIN HALAGIAN

antrenor principal la F.C. Olt

1. Am văzut 9 meciuri, inclusiv finala.

2. Mi-a rămas în memorie partida Franţa—R.F.G., cu fotbal modern, tehnic, cu prelungiri, cu lovituri de la 11 metri etc, parcă o finală jucată prea devreme!

3. N-am fost partizanul italienilor dar, după partida cu Argentina, am trecut de partea lor! Echipa lui Bearzot a avut de toate: şi tehnică, şi disciplină tactică, şi ambiţie, şi vedete (Rossi, Zoff, Conti etc.) Ea şi-a fixat un ţel, titlul mondial, şi l-a atins printr-o foarte judicioasă alcătuire a formaţiei şi, mai ales, printr-o dozare a eforturilor tuturor jucătorilor. Dacă sistemul de desfăşurare ar fi fost altul, meciuri tur-retur să zicem, cred că Italia n-ar fi cîştigat. Numai că ea, în condiţiile în care alte echipe au fost, tehnic, superioare (mă gîndesc mai ales la Brazilia, dar nici Franţa n-a fost prea departe), Italia s-a adaptat cel mai bine. Dacă l-aş întîlni pe Bearzot, mi-aş scoate pălăria în faţa lui! Numai că izbînda la El Mundial a fost un moment, fie el şi de apogeu. Am convingerea că squadra azzurra nu va mai repeta curînd prestaţia de la mondiale, şi, în această idee, nu mă tem prea mult de italieni în perspectiva campionatelor europene (n.n. Halagian a avut, cum se zice, „gură de aur"! Cînd aceste pagini erau gata de tipar, România au obţinut un remarcabil şi meritat 0—0 la Florenţa, în faţa campionilor lumii! Bravo, băieţi!).

4. Aş fi tentat să afirm că El Mundial '82 n-a adus mai nimic nou din punct de vedere tactic.

5. Am mai spus-o şi o repet: jucătorii noştri au valoare, dar mentalitatea lor, adică fuga de efort şi, într-o măsură, de răspundere, îi împiedică să obţină performanţe de răsunet internaţional. Să-i punem mai serios la muncă, nu să schimbăm toată ziua, bună ziua, numărul de echipe?!

CONSTANTIN CERNĂIANU

antrenor principal la Steaua

1. Am asistat la 4 întîlniri din grupa 3 preliminară (Argentina, Belgia, Ungaria Salvador), precum şi la mult comentata confruntare dintre Spania şi Iugoslavia, în care, e şi opinia mea, arbitrul i-a avantajat net pe iberici.

2. Pe mine, ca antrenor şi ca om, cel mai mult m-a impresionat jocul lui Ardiles în partida cu Ungaria, în care argentinianul n-a greşit o minge! Zic asta pentru că, în preziua meciului, aflase că fratele său căzuse pe frontul din Malvine.

3. N-am crezut, cine a crezut?! Italia a început atît de timid că presa din peninsulă cerea, încă după întîlnirile de la Vigo şi La Coruna, din serii, demiterea lui Bearzot?! Dar squadra azzurra şi-a intrat, repede, în mînă şi, de la meci la meci, a jucat mai bine, terminînd Mundialul triumfal. Victoria ei a fost, întîi şi întîi, victoria echipei, toţi jucătorii, indiferent de nume, dovedind o ambiţie şi o dăruire exemplară. Nici cele 11 vedete ale Braziliei, cu o tehnică superioară, n-au rezistat disciplinei tactice riguroase şi devotamentului fără cusur al italienilor. Necunoscutul Conti a fost, în Spania, mai util echipei decît celebrul Socrates, iată cum se explică, după mine, izbînda finală a formaţiei lui Bearzot. Mai mult decît brazilienii şi mai mult decît argentinienii, italienii au pus, cum se zice, osul la bătaie. La o diferenţă tehnică mică, chiar dacă în favoarea adversarilor, ardoarea lui Gentile, Scirea, Collovatti şi a celorlalţi a decis.

4. La El Mundial '82, să nu mi-o luaţi în nume de rău, toată lumea a jucat bine şi competiţia a fost, în general, a outsiderilor! Nici Italia n-a reprezentat, pînă la un punct, altceva, de acord? Valorile fotbalului mondial par a se nivela, în sensul că şi echipe socotite victime au arătat mari calităţi. Strict tehnic, mondialele n-au adus mari noutăţi, dar ar fi de remarcat pregătirea multilaterală a jucătorilor, capabili să acopere orice post şi să facă faţă, în funcţie de adversar, oricărei situaţii.

5. De aplicat, trebuie să aplicăm, dar cum?! Fotbalul nostru e, din păcate, în măsură să adauge prea multe, el trebuie mai întîi să schimbe, mentalitatea mai ales. Sînt de discutat mai multe probleme: să facem cluburi puternice, să alcătuim un program competiţional, intern şi internaţional, mai aproape de cerinţele moderne, să trecem la o instruire mai serioasă, mai tenace.

MIRCEA RĂDULESCU

antrenor federal, secund al echipei naţionale

1. Jocurile Italiei în grupa de la Vigo, numai rezultate egale, partida Anglia-Cehoslovacia, 2—0 la Bilbao.

2. Ar fi multe de spus. Ca o trăsătură generală, mi-a impus faptul că fiecare echipă a căutat, şi multe au reuşit, să exploateze la maximum posibilităţile jucătorilor, adaptînd tactica la „armele" de care dispunea. Au cultivat, altfel vorbind, părţile bune. Noi tocmai aici greşim, încercînd să armonizăm calităţile şi defectele, obţinînd un rezultat mediocru. Alte echipe, mă gîndesc mai ales la Italia, Polonia şi Franţa, au făcut încă şi mai mult, luînd şi măsuri speciale, în funcţie de adversar. Brazilia, de pildă, de departe cea mai frumoasă formaţie a Mundialului '82, a crezut că, aruncînd în luptă o tehnicitate fără egal, va cîştiga de la sine.

3. Victoria Italiei a fost indiscutabilă şi trebuie să spun că ea mi-a adus o mare satisfacţie. De ce? Pentru că squadra azzurra mi-a apărut ca o echipă lucrată, la care s-a muncit foarte mult. Ea s-a adaptat cel mai bine sistemului de desfăşurare a competiţiei şi, în plus, a izbutit să joace, în fazele finale, exact cum şi-a propus. La Vigo, de exemplu, sînt convins că viitoarea campioană a lumii ar fi putut să cîştige, dar n-a forţat, Bearzot socotind, şi pe bună dreptate, că e prea devreme să se demaşte. Într-un cuvînt, Italia a fost cea mai realistă echipă a mondialelor.

4. Am observat că a) soluţiile decisive n-au mai depins, ca altădată, de plasarea unor jucători în anumite zone, ci de formarea unor deprinderi ingenioase care angrenează grupuri de jucători, dacă nu chiar întreaga echipă; b) activizarea jucătorului „libero", în sensul participării sale mai intense la joc şi a asumării unor responsabilităţi crescute, a dat rezultate. c) menţinerea permanentă a unor atacanţi avansaţi a pierdut teren, datorită uşurinţei cu care aceştia, izolaţi, pot fi deposedaţi etc;

5. Mă gîndesc, în primul rînd, că trebuie să revizuim, cît mai urgent, maniera de antrenament. La noi, mulţi fotbalişti sînt încă prea legaţi de atribuţii reduse, ei ştiu să joace numai vîrf, sau numai extremă? Antrenamentele sînt, cele mai multe, formale, nu-i solicită pe jucători suficient din punct de vedere tehnic şi tactic. Ca să avem fotbal, zic eu, trebuie să avem un corp de antrenori de elită. Îl avem? N-aş răspunde afirmativ.

ŞTEFAN COVACI

director tehnic la Panathinaikos Atena

1. Tot campionatul, pe viu sau la televizor. Am fost în Spania în calitate de instructor F.I.F.A.

2. Mi-a plăcut sportivitatea întrecerii. Se anticipa un turneu dur, brutal, pe viaţă şi pe moarte. S-a jucat bărbăteşte dar, de multe ori, în limita regulamentului.

3. Italia a fost, de la început, marea mea favorită şi am şi făcut cîteva declaraţii în acest sens, imediat după sosirea în Spania. Dealtfel, am şi avut o dispută amicală, pe această temă, cu Helenio Herrera, pe care l-am întîlnit în holul unui hotel din Barcelona. „Magul" s-a mirat că eu l-am susţinut pe Bearzot, pe care el îl criticase vehement. Nu vreau să fiu rău, dar cred că-i viza postul?! Ziariştii n-au scăpat prilejul, ironizîndu-l pe Herrera care, pînă la urmă, a întors-o, trecînd de partea Italiei. Ca să respect adevărul, n-am zis decît după serii că va cîştiga squadra azzurra. De ce? Pentru că Italia a început în Spania invers decît în Argentina, Bearzot arătînd c-a învăţat din lecţia aceea, aspră pentru el. Echipa sa a abordat Mundialul prudent, închis, punînd probleme adversarilor. Presa a şi numit-o o echipă „greu de citit". Italienii au pasat mult şi au ţinut, în fiecare debut de partidă, 10—15 minute, mingea la ei, încălzindu-se în modul cel mai eficient. Rezumînd, victoria lor a fost logică şi meritată.

4. N-a apărut revoluţia tactică aşteptată, dar ceva noutăţi au fost. După mine, concluzia numărul 1 ar fi că Mundialul '82 a demonstrat că în fotbalul de azi, în condiţiile în care pregătirea tehnică şi fizică de înalt nivel sînt subînţelese, nimic nu mai e hotărîtor. Nici cantonamentele, nici altitudinea, nici forma, ci, dacă vreţi, unitatea sufletească a echipei. Şi la acest capitol, Italia a fost exemplu, vedetele ei, cu Paolo Rossi în frunte, supunîndu-se planului general. În plus, nimeni nu s-a dezis de antrenori, nici măcar echipele care, deşi cu cotă, au pierdut. Criticile au venit, de fiecare dată, din afară.

5. Jucătorii noştri, pe lîngă alte rele, n-au condiţia fizică necesară. În lume, despre asta nici nu se mai vorbeşte, bagajul fizic fiind, cum spuneam, subînţeles. Noi vorbim şi iar vorbim, dar nu facem mai nimic! Fotbalului românesc îi trebuie, întîi şi întîi, un statut, care să prevadă mai limpede obligaţiile şi drepturile jucătorilor.

racul

SORIN POSTOLACHE

Postolache 82
Postolache 82
Postolache 82
Postolache 82

Cum vede Adrian Păunescu

PATRIA, POETUL, POEZIA

(gînduri rostite în interviurile acordate în anul 1982)

...Ce să vă spun despre mine ? Ziceți că port pentru unii chipul unei vedete. Știu, unii mă consideră un fel de bun de larg consum și simplul fapt că mă văd li se pare că e destul pentru a se considera ei oameni de cultură generală. Se pare că nu e chiar așa. Se pare că mai mult decit la parcurgerea cu ochii a unei statui, trebuie, la înțelegerea unui autor, eventual citită și o parte din opera lui, din scrierile lui, fie ele cit de incilcite. In cazul meu nu scrierea este incilcită. Am plecat de la mine insumi, am plecat de la un eu aproape egocentric, la 19 ani, și toată ziua mă gindeam la mine. Și am ajuns la acel plural la care simt că mă intersectez, strivitor pentru mine, cu umbrele lui Eminescu și Goga și a lui Coșbuc din „Noi vrem pămint". El, Coșbuc, putea obține personal pămint dacă ar fi pretins suveranului „Eu vreau pămint". S-a găsit insă frate cu cei ce n-aveau pămint și atunci a zis „Noi vrem pămint". Deh, trăiesc intr-o epocă in care pluralul mă obsedează. Mi-e rușine de oamenii care o duc greu, mă simt in fiecare dimineață culpabil pentru problemele nerezolvate ale celor de lingă mine, inclusiv din țara mea, inclusiv de pe planeta mea, iar acum, pentru că vorbim de Bârca, mă simt frate de intrebări, de probleme, cu oamenii de pe ulița mea, oamenii din satul meu, Bârca. Tiparul fundamental al gindirii mele aici e, la Bârca... Ei bine, cum să nu-mi pun problema felului in care pun ei porumbul, — e oare cel mai bine să-l pună răsădit, e, oare, cel mai bine să se dea porumbul oamenilor după ce incepe să fiarbă, să ardă in silozuri ? Vorbea, acum citeva zile (dialogul nostru are loc in iunie 1982, mai sint două zile și va fi 15 iunie, va mai muri odată Mihai Eminescu), președintele Nicolae Ceaușescu, răspicat și tulburător și, cu un ton de un dramatism cum rareori l-am văzut să vorbească — numai in anumite circumstanțe internaționale l-am văzut vorbind așa — despre necesitatea ințelegerii clasei țărănești și a agriculturii altfel decit pină acum. Vorbea despre această agricultură, afirmind că e cazul să-i dăm prețul meritat, să creăm specialiști intre țărani. A considera agricultura intre meseriile fundamentale ale societății și pe țăran intre meseriașii unei societăți inseamnă firește și asta. Nu prin prilejuri festive să-l omagiem pe țăran, ci trebuie in fiecare zi să simtă că este meseriaș fundamental, că el face in fiecare zi o statuie pe care miine o ia de la inceput — piinea. Vreau să mă alătur, cu puterile mele, cu creionul meu ideii președintelui țării, fiindcă agricultura este fundamentală pentru România de azi. Ei, cum să nu mă preocupe toate astea, ele fac parte din portretul meu esențial. Ziceam că mă simt culpabil in fiecare zi că nu s-au rezolvat atitea. Mă simt culpabil că eu am mai mult decit alții. Deși poate că nu am obținut nemeritat, poate că meritam mai mult. Poate că in alte condiții scriitorii la virsta mea și cu prestigiul meu (gindesc la scriitorii dintre cele două războaie) aveau mai mult. Iată, Mihail Sadoveanu se putea duce pe Valea Frumoasei, lingă Șugag, și putea să rămină acolo să scrie patru luni. Eu nu pot să dispar trei zile din București fără treburile de zi cu zi, de oră cu oră. Nu știu cum să vă spun, aș avea totuși motive să fac pe mofturosul și să zic : „bine, dar de ce eu, scriitor român, care face o politică viabilă și o face cu singele, cu viața, cu nervii lui, nu am ceea ce aveau predecesorii mei, care nu făceau ceea ce fac eu, ci se interesau strict de problemele lor". Nu-mi amintesc ca Tudor Arghezi să fi scris ceva pe gratis. Eu am scris tot ceea ce am scris la „Flacăra" de 9 ani, fără să iau un leu. Bineințeles că cei care mă-njură — din țară sau din străinătate — nu țin seama de asta și afirmă : „A, nu, el acolo face și drege". Am făcut acest cenaclu care implinește nouă ani.

Sint mai fericit sau am premisele să fiu mai fericit decit alții realizind un cenaclu de la care nu obțin nici un fel de profit. Dimpotrivă, mă demonetizez și, departe de a face din mine o vedetă, cenaclul respectiv dă impresia celor din sală că nici nu mai e nevoie să mă citească. Mă știu : „Nu e cel care ne-a zis cutare și cutare ? Ei, il avem la indemină, a transpirat vizavi de noi, l-am văzut noi transpirind, a și dansat, a și pus pe unul la punct care fuma in sală". Deci, nu vreau să fac pe eroul, nici nu sint un erou. Sint insă un om bun. Asta este și marea mea nenorocire. Nu mă pot supăra pe absolut nimeni. Mă pot supăra, in numele unei idei, pe toată lumea. De exemplu, dacă imi calcă cineva demnitatea artistică sint in stare să las 20 000 de oameni acolo și să plec. Nu-i vorba de mine ca om. Pe mine personal m-au călcat mulți in picioare. Am fost la multe uși preșul pe care s-a șters cine a vrut să intre. Dar, pe mine ca om de cultură nu mă poate călca nimeni in picioare fără să atingă in esența ei cultura. Și de aceea nu suport să fiu călcat in picioare. În rest, aveți despre mine fotografia unui om bun. (Revista Ramuri, nr. 7—8, 1982).

„Întrebarea dv., de ce scriu poezie patriotică, este o intrebare care-și include răspunsul. Scriu poezie patriotică pentru că scriu poezie. Nu-mi propun să scriu poezie patriotică, nu mă apuc in mod deliberat, nu mă apuc la o oră fixă din zi să iau cunoștință de existența patriei și să-i dedic o strofă. Dacă nu e o permanență in conștiințe, in suflete, in preocupări, patria nu poate fi temă emoționată de poezie. Patria nu e tema noastră de duminică. Patria e zbuciumul nostru, strădania noastră, lacrima noastră, victoria noastră, permanența noastră. Patria este mama, și patria e ruina din 1977, patria e strigătul brazdei române (la 75 de ani după ce țăranul urlase de durere „noi vrem pămint"). „Eu vreau țărani". Patria e nucleul ei revoluționar — Partidul Comunist Român. Patria e tricolorul desfășurat cu demnitate pe marile edificii, dar e și tricolorul incăruntit de vreme din biserica de la Țebea, de pe altarul acelei biserici. Patria e și suma competențelor de sub tricolor. Patria e momentul în care președintele Nicolae Ceaușescu ridică ochii de pe filele unui discurs politic pe care și l-a pregătit din vreme, și începe să mediteze cu voce tare, să gîndească tranzitiv, instantaneu, fierbinte, să întrevadă soluții. Patria e și portretul președintelui aflat în casele țăranilor din Bucovina și din Munții Apuseni. Patria e și omul simplu și necăjit care pleacă la București, la Minister, supărat că un buldozer al ceapeului vrea să-i strice grădina, deși numai de pămînt nu duce lipsă ceapeul, care nu are suficiente brațe de muncă și are pîrloagă prea multă, în loc de pămînt lucrat.

Patria e visul nostru de mîine dar și creșterea prețurilor noastre de astăzi. Patria e numele unității noastre fără de moarte, dar și adăpostul contradicțiilor noastre firești, contradicții pe care, în chip revoluționar, trebuie să le sesizăm la vreme spre a nu deveni antagoniste. Patria e munca noastră, patria e pîinea noastră, patria e primul nostru leagăn și ultima noastră pernă, patria e traducerea în limba română a Universului. Patria este eternitatea accesibilă, patria e nemuritoare, patria e durere, patria e eliberare, patria e triumf. Moleculele patriei sînt legate între ele cu sînge. Patria e casa tuturor fiilor ei, indiferent de naționalitate, patria e, spre exemplu, dansul viguros al maghiarului mustăcios din Harghita. Patria e suma drumurilor lui Moșu Deac din Bogdan Vodă pentru a i se aproba ca în satul său, de unde a descălecat voievodul cu același nume, să se facă o statuie de bronz voievodului. Patria e și grația cu care gimnastica românească a cucerit lumea. Patria e și îmbrățișarea a doi îndrăgostiți, patria e și tristețea din fiecare gest de iubire, și copilul care se naște. Patria e și liniștea din vocea prietenului meu Valeriu Nicolescu, cînd viața îl încearcă aspru. Patria e și poezia politică a lui Nicolaus Berwanger, patria e și momentul în care într-un cimitir din Oltenia merg bătrînele la tămîiat și-și bocesc pe-ai lor morți de mult, dar ele mai au puterea să-i bocească de parcă ar fi murit chiar acum. Patria e torentul de aplauze și de urale din Piața Palatului, în clipele istorice cînd acea piață a devenit Piața Libertății și Demnității. Patria e dreptul de a vorbi limba strămoșilor lor și de a simți sufletul lor actorii de la Teatrul Evreiesc de Stat. Patria e singura noastră divinitate și singura noastră dragoste fără condiții. Patria e Delta mirifică și Munții Carpați pe unde intră cerul în România. Patria e absolut totul pentru noi. Și atunci întrebarea dumneavoastră, de ce scriu poezie patriotică, nu-și poate primi decît acel răspuns pe care l-a dat unul dintre cei ce au ajuns pe Himalaia la întrebarea celor curioși : De ce v-ați dus pe Himalaia ? i-au zis ei. Și el a răspuns : Pentru că există. Scriu poezie patriotică pentru că patria mea există. Și desigur — dureroasă și nedreaptă variantă, inacceptabilă și condamnabilă — aș cînta-o cu atît mai mult cu cît ar fi primejduită. Dar eu, cîntînd patria, le cînt pe toate acestea pe care le-am numit și încă multe altele care au scăpat memoriei mele. Și cînt chiar și uitarea.

Există, firește, și o poezie patriotică propriu-zis. O poezie de-a dreptul patriotică, o poezie care te face să tremuri de emoție cînd auzi vocea unui poet dialogînd cu Oltul. „Și să-ți aduni apele toate, / Să ne mutăm în altă țară“ sau „Ștefane, Măria ta, / tu la Putna nu mai sta, / Lasă — arhimandritului / Toată grija schitului“ sau „Prin asta ești celebră-n Orient / O, țară tristă, plină de humor“ sau „Bărbătește și-au plătit țăranii cotele de lapte, de grîu și de carne / Ca să ne scape de trupe străine“ (Goga, Eminescu, Bacovia, Ion Gheorghe).

Există o poezie patriotică atît de profundă și de curată în demersul ei, în aplecarea ei asupra temei, încît se ajunge pînă acolo că patria însăși nu mai poate fi concepută, la un moment dat, fără marea poezie patriotică. Iar cînd nu aveam voie să ne aducem aminte de Goga scriam român cu î din î și eram romîni. Parcă nu mai veneam de la Roma, parcă ni se uscase ceva din rădăcină. Patria e și poezia ei patriotică dar, doamne, poezia patriotică nu se poate scrie în silă sau în derîdere, sau ca să te pricopsești, sau ca să bifeze vigilenții de ocazie încă o temă împușcată în inimă. Poezia patriotică nu se poate scrie decît din iubire. Din iubire, din grijă, din speranță, din durere, din sentimentul întemeierii.

Cîtă vreme cînți patria ca un lăutar, care, dacă ar fi plătit mai bine de o altă patrie, ar cînta-o pe aceea mai bine, poți liniștit să te apuci de altă meserie. Patria nu e doar o opțiune estetică, patria e și o opțiune morală. Așa cum în mod genial spunea colegul meu, poetul Gheorghe Pituț, „Îmi părtinesc poporul“.

Într-adevăr, nu pot să fiu obiectiv cînd mă gîndesc la poporul meu. Nu pot să fiu rece și lucid, nu pot să am ochi de gheață cînd văd necazurile prin care trece țara și să le pun pe seama condiției umane. O, nu, dacă ar fi așa mi s-ar usca definitiv cerneala în călimară și sîngele în tîmple, și aș merita asta. O patrie avem precum o mamă avem. Sînt poate mame mai înstărite pe lume, mame cu manichiură mai arătoasă. Mama mea are mîinile aspre. Patria mea are mîinile aspre. Patria mea nu trece prin saloane cosmetice, abia doar dacă poate să se miște și ea prin saloane cosmetice. Patria e de neschimbat. E un dat ireductibil. Poți să fii membru de sindicat pînă într-o zi cînd nu mai ești membru de sindicat. Dar parte a patriei nu ai cum să nu fii. Poți să fii putred în apartenența ta, poți să fii laș, poți să fii o javră bucuroasă să se gudure pe lîngă fabrici de oase de ros, dar în tine ancora ei tot există. Poți să o faci de rîs, poți să o trădezi, poți să nu o simți, dar ești al patriei.

Poezia patriotică propriu-zisă are un infinit spațiu de manifestare. Numai să ai talent, credință, libertate interioară, libertate exterioară, și să nu-ți bați joc de tine. Să nu scriem poezie patriotică țeapănă, cu mîna la chipiu, în poziție de drepți că nu-i facem bine nici patriei, nici poeziei. Regret că trebuie să spun dar se cade din exces în exces. De la indiferența totală față de problemele patriei a unor falși esteți și pînă la spoirea cu culori mincinoase și ritmuri găunoase a temei patriotice de cîte unii așa ziși poeți care compromit, în fiecare clipă a vieții lor idei e drumul infectat de o insuportabilă floră microbiană morală pe care nu se cade să-i parcurgă nici o conștiință. Adevărata poezie patriotică se scrie din impuls interior și din semnale exterioare care regăsesc în conștiințe o bărbătească și tandră capacitate de replică. Scriind „Scrisorile“, Eminescu nu a vrut să facă pe plac nimănui. Nici măcar lui Mircea, necum lui Baiazid. În primul rînd și-a satisfăcut o necesitate lăuntrică a României. Dacă harta României eterne nu e în inima ta, degeaba vei încerca să cînți patria. Numai o patrie asumată ca o problemă personală poate deveni fierbintea poemă de dragoste pe care să ți-o ceară și alții.

Experiența întîlnirilor cu tineri și nu numai cu tineri, ci și cu alți compatrioți, mi-a arătat că departe de a fi sătui de poezie patriotică oamenii, dimpotrivă, sînt doritori de mare poezie patriotică. Numai că ea trebuie să fie cu adevărat poezie patriotică. Adică să fie și poezie, adică să fie și patriotică. Rău fac, groaznic de rău fac cei ce, avînd responsabilitatea promovării poeziei patriotice, publică orice fel de text în care apare cuvîntul patrie, sau cuvîntul România, sau cuvîntul partid, sau cuvîntul glie, sau cuvîntul Dunăre, sau cuvîntul Carpați, fără să se uite la valoarea artistică a textului respectiv, la puterea lui emoțională. Cum i-ar sta unui strung prost pe care îl livrăm în străinătate, să îi punem pe frontispiciu lozinca „Trăiască P.C.R." și să ne închipuim că prin aceasta el devine mai bun decît e? Dacă iubim cu adevărat patria, dacă iubim cu adevărat partidul, dacă iubim cu adevărat pe cîrmaciul destinului național, să fim cu grijă, să fim curați, să nu folosim și cînd trebuie și cînd nu trebuie numele lor pentru că păcătuim și față de ei, față de aceste nume, și față de artă. Arta mare e datoria noastră. Numai prin artă mare ne putem sluji țara, numai prin artă adevărată, numai prin poezia patriotică sinceră și tulburătoare, numai făcînd un strung bun putem fi noi înșine, putem fixa și în ceilalți conștiința că aparțin unei patrii inconfundabile și incomparabile...

...Patriotismul revoluționar presupune cu necesitate o mare încărcătură afectivă dar și o mare încărcătură de luciditate. A vedea binele din țară înseamnă, sigur, a vedea și răul. Și nu doar a le vedea ci a lua atitudine față de ele. Ce folos aduce anului 1990 faptul că un poet cîntă rezultatele revoluției de la 1848? Cel mult un folos documentar. Dar un poet revoluționar autentic va simți dinlăuntrul său, și din lumea în care trăiește semnele stării revoluționare care vor transforma în viitor lumea. Un poet patriot și revoluționar nu se va mulțumi niciodată să fie lăutarul de la praznicul victoriei revoluției precedente, ci va aspira în permanență să fie participant prin fapta sa estetică și morală la revoluția în curs. A-i aplauda pe învingători e ușor. A-i ajuta să învingă, a le obloji sufletele în momentele cînd, eventual, sînt învinși înseamnă a aparține revoluției". (Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului din 7 februarie 1982).

De ce scriu poezie patriotică? Pentru că respir aerul acestei patrii, pentru că am învățat în școlile acestei patrii, pentru că am de slujit limba română și pe apărătorii ei, pentru că sînt și voi fi, cît mă vor ține puterile și nervii și viața, ceea ce Avram Iancu zicea despre noi, românii: „un om al libertății".

...Poezia patriotică este poezia de actualitate acum și pururea și în veacul vecilor. Domnul Mircea va răspunde prin glasul tuturor apărătorilor de țară agresorului străin cu vorbele lui Eminescu: „Eu îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul". Am lăcrimat cînd l-am auzit pe președintele Nicolae Ceaușescu, la o recentă plenară a țăranilor din România, recitînd cum știe dumnealui să recite, de-ți vine să plîngi de emoție, recitînd ca un omagiu pentru țăranul român — instituție pe care trebuie să o refacem întru totul, să-i dăm stabilitate și să ne dea el prin aceasta stabilitate — aceste versuri. Va să zică Eminescu presupune că Mircea i-ar fi răspuns lui Baiazid „Eu îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul" și scrie asta. Iar Comandantul suprem al României de azi ia versurile lui Eminescu și le rostește transformîndu-le din nou din materie poetică în substanță politică pură, în istorie și actualitate. Poezia lui Eminescu devine prin glasul Comandantului suprem al armatei române ordin de zi pentru întreaga națiune română: „Eu îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul".

Cum să nu fie de actualitate poezia patriotică? Nu e de actualitate poezia proastă, fie că e patriotică, fie că e de dragoste, de meditație deși de actualitate din păcate sînt și prostia, și incompetența, și formalismul, și plafonarea valorilor. Cei ce vehiculează ideea că poezia patriotică nu e de actualitate, deși eu nu-i cunosc, nu i-am sesizat, o fac probabil spre a se feri de un angajament moral.

...Poezia patriotică e o poezie de actualitate atîta timp cît există poezie, atîta timp cît există patrie, atîta timp cît există ceasuri care să măsoare timpul".

Nu, aici nu vreau să fac pe inteligentul și să spun că orice poezie bună e, implicit, o poezie patriotică. Da, orice poezie bună e o poezie care folosește, prin zestrea ei de noutate, prin grăuntele ei de omenie, pe care îl adaugă omeniei celei mari — patriei. Dar o poezie bună nu e implicit și o poezie patriotică. Nu e, și nici nu e obligatoriu să fie. Ar fi chiar un nonsens, ar fi o aberație să începem să spunem că „Pe lîngă plopii fără soț" e o poezie patriotică pentru că plopii sînt sădiți în pămînt, pămîntul e pămîntul patriei și deci cîntînd „Pe lîngă plopii fără soț" Eminescu s-a referit de fapt și de fapt la scumpa noastră Românie precum și la oamenii scumpei noastre Românii care au sădit acei plopi și s-au îngrijit de ei, în frunte cu primarul, să nu-i taie nimeni, să facă să rămînă cu soț. Dar nici nu pretinde nimeni ca toată poezia să fie patriotică. Tovarășul Nicolae Ceaușescu nu a spus să se scrie numai poezie patriotică sau numai poezie revoluționară. A spus însă că e nevoie de poezie patriotică, revoluționară. Aș vrea eu să știe criticii literari atîtea versuri de dragoste cîte știe președintele. M-ar interesa cîte dintre lucrurile pe care unii critici literari le consideră memorabile le-au și memorat. Ceea ce vă voi spune acum nu e o legendă. Cînd a auzit un cîntec vechi, și se afla undeva în țară, președintele Ceaușescu a oprit cîntărețul și i-a spus „vezi că versurile nu sînt așa". Și nici nu erau așa. Era o romanță, și nu era un cîntec de patrie. Iar secretarului nostru general îl place foarte mult această romanță. De ce să transformăm noi toate sistemele de promovare și receptare a valorilor, să le falsificăm pentru a da impresia că totul este patriotic? Tușim „patriotic", ne suflăm nasul „patriotic", clipim „patriotic". E o caricatură pe care nu o accept. Și nu o accept tocmai în numele dragostei față de patrie și față de poezia patriotică.

Se impune aici şi o altă intrebare : dacă o poezie patriotică e implicit şi o poezie bună. Dacă e poezie patriotică, e bună ! Dar cine stabileşte că e poezie ? Dacă e cu adevărat poezie, şi dacă e cu adevărat patriotică, fireşte că este o poezie bună. Dar nu orice poezie cu temă patriotică e poezie. Şi deci nu orice poezie cu temă patriotică e bună. Temele nu fac literatura. Asta e clar, e foarte clar. Din păcate, din acest exces că temele fac literatura, s-a căzut in celălalt pe care il sesizez la citiva critici literari. Şi anume că de indată ce eşti preocupat de patrie, de indată ce scrii literatură cu temă patriotică, indiferent dacă e bine sau rău, ce faci, pentru ei pare rău. Înseamnă că te-ai dat cu conformiştii şi că ţi-ai pierdut estetica. Poezia patriotică nu e implicit o poezie bună dacă e doar o inşiruire de cuvinte in jurul unei teme patriotice. Fără a fi constituită numai din poezie patriotică, mi-aş permite eu să spun, cartea de poeme a lui Eminescu e o carte patriotică pentru că face parte din patrimoniul patriei.

E momentul calităţii. Şi dacă pretindem ca, in domeniul bunurilor materiale, să primeze calitatea ar fi aberant şi anacronic să scădem exigenţele in domeniul bunurilor spirituale. Aud atitea cintece pe versuri proaste, cu teme patriotice incit realmente mă tem pentru cei tineri să nu devină cosmopoliţi tocmai impinşi de nivelul penibil al prea multor producţii literar-artistice cu temă patriotică.

Ne trebuie o poezie patriotică, revoluţionară, aşa spunea preşedintele Nicolae Ceauşescu. Ne trebuie o poezie care să-i imbărbăteze pe oameni, care să arate greutăţile şi victoriile noastre, dar cu instrumentele artei. Pentru că, să nu uităm nici o clipă : arta, ea insăşi, prin existenţa ei, face parte din patrie. A-ţi cultiva marii artişti, marii poeţi, marii sculptori, marii cintăreţi in ideea apropierii tot mai accentuate de nevoile poporului lor, e un fapt la fel de patriotic ca şi o bună poezie patriotică. A da pe mina manufacturierilor de ocazie şi a textierilor de duzină nume sfinte, nume dragi, teme supreme, inseamnă un gest de inconştienţă intelectuală.

Niciodată ca azi, in aceste vremuri dramatice, in care aşa cum preconiza acum un deceniu, la Conferinţa naţională a partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, România e obligată să prindă trenul dezvoltării, nu a fost nevoie de o poezie in stare să imbărbăteze şi să induioşeze, să mobilizeze şi să liniştească, să ungă rănile şi să umfle steagurile victoriei, să aprofundeze condiţia umană dar să şi dea expresie acestei adincimi.

(Suplimentul literar-artistic al Scinteii tineretului din 7 februarie, 1982).

. . . .

Pentru mine insă, patria nu este o temă. Patria e o problemă. Eu vă mărturisesc că sint bolnav de ţara mea. Aşa incit nu pot privi problema patriei ca pe o problemă oarecare intre multele probleme care se ivesc, intre ce costum imbrac azi, ce cintec s-a mai lansat la Euroviziune sau ce mai face cutare wiking descoperit in gheţuri. Nu. Problema patriei este o problemă cardinală. Dacă nu ne doare problema patriei sintem nişte nenorociţi, nişte nevrednici, nişte nimea... Neica nimea !... Realmente problema poeziei patriotice, a poeziei politice este o problemă de fiecare zi a celui care vă vorbeşte. Însă nici revoluţia, nici patria nu constituie pentru mine teme la care mă uit şi le cint, cum se uită pictorul la natura moartă pe care o aşează cum vrea şi după aceea o cintă. O cintă pictind-o. Nu... Trebuie să mărturisesc că dacă nu participă la revoluţie degeaba se consideră un poet revoluţionar. Poezia revoluţionară este poezia care participă la revoluţie, nu poezia care cintă revoluţia infăptuită. Asta vreau să fie clar in ce priveşte opinia mea. Poate alţii cred că a fi poet revoluţionar inseamnă a te duce ca lăutar la praznicul de după incheierea victorioasă a revoluţiei. Eu cred că un poet revoluţionar poate şi pierde, poate şi participa la un act care, la un anumit moment al său, să insemne risc, să insemne chiar jertfa. Patria este de asemenea o preocupare de fiecare zi a oricărui poet adevărat. Însă nu cintind lozincile patriei vom reuşi să facem poezie patriotică. Or, nu e cazul să facem lozincăraie acolo unde nu se cuvine. Trebuie să aflăm şi ce intreprindere e pentru că acolo muncesc oameni şi poartă un nume cu toţii. Dar lozincile aşezate bine sint aşezate bine şi e bine să existe acolo unde trebuie. Poezia e altceva. Poezia este transfigurare, este trăire, este fără indoială trăire cu expresie. Pentru că poţi să fii un bun patriot fără să fii un bun poet patriot şi tot aşa poţi să fii un bun poet fără să-ţi iasă din condei poezii bune despre patrie. Dar, eu cred, aceasta este convingerea mea, că astăzi in România, aşa cum preşedintele Nicolae Ceauşescu ne-a spus in mod repetat şi in mod curat, nu există poet adevărat care să nu fie iubitor de patrie, iubitor de revoluţie şi care să nu scrie poezie patriotică şi revoluţionară, adică politică. Încit, de ce n-aş mărturisi, sint un adept al poeziei patriotice şi revoluţionare, nu un adept al poeziei patriotice şi revoluţionare exclusive, adică al acelei poezii care să elimine poezia de meditaţie, care să elimine poezia de tristeţe existenţială, să elimine tot cee ce este omenesc. Dimpotrivă, cred că poeziei patriotice şi revoluţionare ii stă bine tocmai in contextul dat al omului. Pentru că omul e compus din toate şi de aceea, la locul ei, de frunte, poezia patriotică de azi este o poezie bine venită. Condiţia este insă, repet, să fie de valoare. Fără valoare nu vom putea participa la concertul internaţional de valori. Fără valoare poezia patriei române nu va face un serviciu patriei române in concertul de patrii al lumii. De aceea, cred că e simplu, e clar, inţeleg prin poezie patriotică şi revoluţionară, poezia de dimensiune comparabilă cu patria şi cu revoluţia insele.

Fără asta este simplă vorbă in vint.

Poezia patriotică şi poezia politică sint dimensiuni fără de care poezia insăşi suferă.

Încă o dată şi incă o dată trebuie să spun, e ora calităţii, e ora valorii şi nu avem voie să trecem peste această oră a valorii cind vorbim despre faptele de spirit. De aceea, sint un adept al poeziei patriotice şi revoluţionare de valoare. Sint un adept al competiţiei valorilor şi un adept convins, inrăit chiar, al afirmării celor buni, al ierarhiei meritului, al luptei pentru ca in cadrul patriei valorile să fie la locul lor. Inclusiv valoarea spirituală.

(Revista Luceafărul, din 28 august, 1982).

ESPERANTO

sau dreptul unei idei la adevăr și demnitate

Cît timp le trebuie unor idei pentru a-și dovedi raționalitatea, dreptul la șansa de a sluji o umanitate ce își caută în rațiune împlinirea, poate chiar salvarea? După secole de raționalism, cîte obstacole în calea celor ce *văd* o idee! Cîte sacrificii și suferință reclamă confruntările cu prejudecata, cu cei inconștienți de *interesul lor pentru noua idee*, cu cei conștienți că ea le afectează interesele, cu cei ce o apără greșit sau o combat abil!

Știam soarta de odinioară a unor curente de idei respinse fără discernămînt, cu autoritate lipsită de competență; să admitem că șirul acestor erori este pentru totdeauna încheiat? Sînteți gata, stimate cititor, să analizați un moment, cu obiectivitate și cinste, ideea *esperanto*, despre care atîția contemporani știu mai mult si mai puțin decît adevărul? Vom evita aspectele *lingvistice* („natural" și „artificial" în limbă) *filozofice* (spontan și conștient în cultură), *pedagogice* (performanțele populației adulte în stăpînirea limbilor, după ani de studii), *economice* (povara traducerilor în relațiile internaționale) etc. ale ideii unei limbi auxiliare internaționale — de o complexitate ce scapă abordării intuitive. În cadrul tezei despre o nouă ordine economică și politică, ne interesează ideea în cauză ca *moment al unei noi ordini informaționale*.

Esperanto nu este doar limbă. Din cauza *ideii* pe care o poartă a căzut sub blestemul sisific. În multe țări. Și la noi, odinioară. Dușmanii care i-au dat lovituri grele sînt cele două războaie mondiale, imperialismul și militarismul, climatul de confruntare. Dar nu numai ele.

Apărută în urmă cu aproape un veac, din dorința de simplificare a căilor de apropiere între oameni printr-un instrument lingvistic *comun*, *neutru* și *ușor de asimilat*, esperanto întrupa un vis al gînditorilor de la Platon pînă la Descartes, Leibniz și pînă în zilele noastre, și întărea o idee de drept natural al popoarelor: egalitatea. În România a găsit receptivitate și entuziasm: dicționarele, manualele, asociația de esperanto au fost printre primele din Europa. România a fost printre cele 14 țări care au inițiat, la Societatea Națiunilor, un proiect în favoarea limbii esperanto, dar odată cu spectrul fascismului (pentru Hitler esperanto era „limba evreilor și a comuniștilor"!), militanți de seamă pentru idee părăsesc țara, unii dintre ei, ca Eugeniu Moraru sau Andrei Cehu, devenind ulterior nume de rezonanță mondială în activitatea esperanto, folosind această limbă pentru cunoașterea pe glob a istoriei, culturii și frumuseților patriei niciodată trădate. După 1944, printre sprijinitorii declarați ai ideii se află T. Arghezi, Gr. Moisil, Mihu Dragomir, dar, în lumina tezei staliniste a „limbilor zonale", esperanto devine „limba cosmopoliților fără patrie". În martie 1957, Institutul de lingvistică și Subsecția de știința limbii și literaturii ale Academiei R.P.R. emit un act prin care recomandă răspîndirea limbii esperanto, în favoarea căreia se pronunțase în 1954 Conferința Generală UNESCO (Montevideo). Dogmaticii mai dețineau însă poziții puternice: în 1959, fosta Direcție a presei dispune să nu se publice nimic cu privire la esperanto (apar totuși poziții *contra!)* și, ca o ciudățenie, întrucît *această dispoziție încă n-a fost contramandată în scris*, unii continuă s-o aplice! La 300 de metri de colectivul universitar care, în urmă cu peste zece ani, a luat inițiativa reafirmării acestei idei la noi, un studiou teritorial de radio refuză să sufle vreun cuvînt despre realizările acestui colectiv, apreciate de organe centrale, cunoscute în zeci de țări și comunicate adesea la Radio București. Așteaptă „dezlegare"! O revistă bucureșteană n-a putut fi convinsă să publice o notă de zece rînduri despre apariția în Grecia, într-o antologie filozofică în esperanto, a primului text filozofic românesc în această limbă (comunicarea lui Al. Tănase la Simpozionul Internațional *Socrate);* o alta nu publică o notă despre masiva antologie slovacă în esperanto, apărută la Praga, după alte circa 20 de asemenea antologii de literatură națională apărute în Europa, America și Asia (pe cînd o *Rumana antologio?);* o a treia, cu singura explicație că nu vrea să se atingă de „această problemă", nu publică un studiu — *Limba și cultura în perspectiva proceselor revoluționare contemporane* — care a stat la baza Simpozionului național *Democratizarea relațiilor cultural-științifice internaționale* organizat de Academia „Ștefan Gheorghiu" și Universitatea din Timişoara (Cf. „Viitorul social“ nov.-dec. — 1981, p. 1169—1172), deşi lucrarea este găsită „de-a dreptul captivantă“. Dar *nu spun oare explicit documentele partidului nostru că nu există probleme de care nu ne putem atinge?* Există, din fericire, şi structuri receptive, care şi-au luat răgazul de a analiza adevărul ideii. În ultimii ani, la noi în ţară au apărut cursuri, dicţionare, caiete de lucrări pentru esperanto, iar redacţiile „Contemporanul“, „Flacăra“, „Forum“ (rev. înv. superior), „Orizont“, „Cronica“, „Forum studenţesc“, „Universitatea comunistă“, „Napoca universitară“, „Karpaten Rundschau“, „A hét“ etc., analele universităţilor şi numeroase cotidiene publică încă din 1975 articole şi interviuri pe această temă, dar la Casa de cultură (Casa de cultură) a unui foarte mare municipiu, afişul care, în 1981, anunţa deschiderea cursului, apărea, dispărea, iar apărea, iar dispărea de la o zi la alta şi, pentru orice eventualitate, cadrul universitar care avea a vorbi despre Eminescu a fost rugat să nu citeze şi traducerile în esperanto din opera poetului, deşi ele au apărut în reviste de prestigiu internaţional din Franţa pînă în R.P. Chineză. În revista „Teatrul“ (nr. 1/1982), Virgil Munteanu, care probabil nu ştie că alte ţări (R.P. Bulgaria de ex.) au de 15—20 de ani teatru în esperanto, cu o activitate pentru care au primit premii naţionale şi internaţionale, persiflează (p. 19) grupul de inimoşi ai echipei de Teatru politic de la Casa tineretului din Timişoara pentru efortul de a face teatru în esperanto şi pentru bucuria cu care ei vorbesc despre succesele obţinute (în R.P. Ungară şi Italia), elogiate în mai multe publicaţii externe; acelaşi număr al revistei (p. 87), anunţînd (în „Fotocronica“) Marele premiu la Festivalul internaţional al teatrelor de păpuşi, Zagreb 1981, obţinut de Teatrul de păpuşi din Constanţa, *omite*(!) menţiunea că spectacolul, ca dealtfel întregul festival, *al 14-lea* de acest gen, a avut drept unica limbă esperanto. Despre acest premiu, pentru piesa cu cel mai bogat mesaj umanist, pentru regie şi interpretare, obţinut cu „Metamorfoze“ după Ovidiu, scrie însă pe larg, într-un elogios articol ce îşi primeşte titlul de la spectacolul constănţean, revista „Esperanto“ (nr. 1/1982), de la Rotterdam, cu circulaţie în 102 ţări. Tot de acolo, şi nu din revista „Teatru“ aflăm că al doilea mare succes al festivalului l-a obţinut Teatrul de păpuşi din Varşovia cu piesa românească *„Magazinul cu jucării“* de Al. Popescu, iar teatrul din Barcelona a obţinut *premiul internaţional care poartă numele românului Iosif Petrin*, fost, pînă la sfîrşitul vieţii (1975), promotor al teatrului de păpuşi în esperanto, excelent traducător de piese româneşti pentru aceste spectacole, colaborator modest, şi puţin înţeles, al C.C.E.S.

Ei bine, este aceasta o o situaţie normală? În diferite judeţe se desfăşoară sau nu o activitate esperanto în funcţie de „curajul“ unuia sau altuia dintre tovarăşii din organele locale. În urmă cu 11 ani, una dintre cele cîteva mari personalităţi ale vieţii noastre politice de azi care au analizat atent ideea, declara: „Este o idee justă! Îmi iau eu răspunderea pentru ea“. O, ce vorbă mare, sfîntă şi rară! Şi a pus umărul la organizarea, cîtă este, a activităţii. Dar la nivelul caselor de cultură, şi chiar mai sus, esperanto este uneori întîmpinată cu o grimasă de incertitudine şi derută, iar pentru cîte un tovarăş ea reclamă o vigilenţă distructivă, cel puţin „pînă la noi dispoziţii“.

Merită o idee nouă un atare destin? Fiecare pas înainte a fost plătit cu nenumărate memorii, scrisori, telefoane din provincie, drumuri la Bucureşti, audienţe, o muncă imensă, depusă de cadre didactice universitare şi cercetători din şapte-opt centre. Făcînd o cercetare orientată spre decizie, ei au înţeles să treacă la aplicarea concluziilor. Dar au apărut obstacolele! Dacă însă această idee este inacceptabilă, atunci s-o combatem *cu argumente la lumina zilei*, dacă nu, atunci măcar să nu împrăştiem derută şi decepţie, prin obstacole şi hărţuieli lipsite şi de o bază teoretică şi juridică. „A nu pune lucrurile clar în faţa oamenilor, spunea tovarăşul Nicolae Ceauşescu, înseamnă a le face şi lor un prost serviciu, înseamnă a face un deserviciu şi partidului, întregii noastre societăţi. Este timpul să se pună capăt acestor stări de lucruri“. *Nu este deci timpul să se pună capăt şi stărilor de lucruri de mai sus? Dacă ideea continuă să rămînă neanalizată, peripeţiile vor continua* şi s-ar putea cere, la un moment dat, stabilirea responsabilităţilor — cărora, oricum, cercetătorii nu li se vor putea sustrage. Încă în 1978 în *Expunerea la şedinţa activului central de partid şi de stat*, referindu-se la relaţiile noastre cu organizaţiile internaţionale iubitoare de pace, antimilitariste şi antiimperialiste, a căror activitate a fost uneori subapreciată, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arăta că „este necesar să se discute în mod serios problemele activităţii organizaţiilor de masă internaţionale, pentru găsirea căilor de întărire a rolului lor în unirea forţelor sociale pe care le reprezintă“. Vom admite că există în lume probleme mai urgente, dar cei ce lucrează în cercetare, în învăţămînt, în cultură nu pot obiecta că din cauza problemelor economice şi politice mondiale nu dau răspuns, timp de aproape o generaţie, unor întrebări care se ridică în domeniile specifice de activitate. Este cum am spune că pînă la rezolvarea problemei dezarmării nu putem reglementa circulaţia rutieră. De aceea, supunem spre reflecţie tuturor celor ce caută un răspuns la „problema esperanto“ cîteva din concluziile comunicate în sesiuni ştiinţifice sau în publicaţii de către membrii unui grup de cercetare — înfiinţat în 1978 în cadrul Academiei de ştiinţe sociale şi politice.

1. *Esperanto este o alternativă democratică, neutră, la tendinţa unor mari puteri de a face din propria limbă un articol de export, un instrument al împărţirii lumii în sfere de influenţă culturală.* Sprijinind esperanto, I.B. Tito spunea: „Egalitatea în drepturi, unul din principiile de bază ale ONU, trebuie să aibă valabilitate şi în sfera limbii. Statele mari încearcă să-şi impună propriile limbi statelor mici". Limbile şi culturile „superioare" — prin tradiţie nedreaptă, bogăţia sau forţa statului lor — au contribuit adesea la procesele de deznaţionalizare ale altora. Fiind un instrument *auxiliar*, menit a servi *doar* raţionalizării schimburilor de informaţii, esperanto exclude postulatul superiorităţii a cîtorva limbi etnice asupra celorlalte şi *nimeni nu are interesul* ca ea să preia vreodată funcţiile interne ale vreunei limbi etnice; dimpotrivă, ridicîndu-le pe toate la aceeaşi demnitate, le apără individualitatea, subminată azi de fenomene insidioase de aculturaţie.

2. *Esperanto vine în sprijinul statelor mici sau dezavantajate istoric*, favorizîndu-le accesul rapid şi ieftin la informaţie şi introducerea, *în condiţii de egalitate*, a valorilor proprii în informaţia mondială. *Actualele tendinţe duc la monopolul cîtorva limbi* asupra reţelei informaţionale. Discriminarea lingvistică face ca scrieri mediocre ale unora să fie mai larg cunoscute decît valorile autentice ale altora! Datorită limbii, statele bogate au acces direct la creativitatea lumii şi asimilează, de la o zi la alta, specialişti poliglotizaţi pe cheltuiala statelor sărace. În toate tipurile de contacte externe, odată cu fixarea limbilor „oficiale" se produce automat un *fenomen de elitizare* a situaţiei comunicaţionale, *un ascendent al unora asupra majorităţii*, datorită limbii lor.

3. Spre a evita orice confuzie, subliniem că *astăzi învăţarea limbilor de circulaţie*, care, deşi fără justificare lingvistică sau de drept internaţional, sînt vehiculele reale ale informaţiei, rămîne *o necesitate stringentă*, pe care n-o pune în discuţie o analiză teoretică orientată spre idealitate şi prospecţie. Un tînăr cu dotaţie medie poate şi trebuie să înveţe activ una şi pasiv una sau două dintre aceste limbi, europene şi cu un bogat lexic internaţional. Eforturile care se fac azi la noi în acest sens ţin atît de nevoile statului nostru, cît şi de formarea personalităţii. *Este însă în interesul nostru să conştientizăm dezechilibrele informaţionale*, să ne întrebăm cît de echitabilă este structura *culturii contemporane*, pornind de la faptul că *o anumită limbă slujeşte expansiunii pe toate meridianele a culturii pe care o exprimă, în timp ce alteia, după o frumoasă expresie a lui Blaga, îi rămîne funcţia „expansiunii spre cer"*. Valorile majore ale fiecărui popor trebuie să fructifice, *într-o emulaţie nobilă şi dreaptă*, conştiinţa umanităţii. O nouă ordine reclamă promovarea pe o scară mult mai largă a limbilor naţionale de cultură. Abia atunci cînd, alături de mijloacele tradiţionale, popoarele îşi vor putea prezenta în limba proprie valorile literaturii şi ale artei vom putea vorbi de afirmarea ineditului şi autenticităţii culturilor, de egalitatea între culturi şi limbi. Iar pentru alte funcţii ale limbii de obşte să recurgem la un instrument comun, al tuturora şi al nimănui, precum Crucea Roşie. Sînt visuri? E liber să visăm în România! Să nu viseze cine doreşte să eternizeze situaţia de azi.

4. Însuşirea limbilor etnice, împovărate de neregularităţi, este o sarcină mult mai dificilă decît cred cei ce ori se mulţumesc cu rudimente, pe care nu sînt chemaţi să le probeze, ori au învăţat limba în familie. Se cunoaşte oare adevărul că absolvenţii facultăţilor de filologie, mai ales cînd se specializează într-o limbă neromanică, rareori ajung, după mulţi ani de muncă, s-o stăpînească într-o măsură raportabilă la limba maternă? Chiar cei ce şi-au făcut din traduceri o profesie de viaţă realizează traduceri greu practicabile în ţările cărora le sînt destinate (cf. convorbirile lui Z. Stancu cu editori străini). Dacă un român învaţă franceza, un bulgar rusa, un ceh germana, ei posedă şase limbi, dar nu pot comunica, iar societatea le cere să fie specialişti, nu poligloţi. Pretutindeni limbile străine sînt apanajul unei elite intelectuale. Esperanto „o capodoperă de logică şi simplitate" (Academia Franceză), se învaţă de 30—40 de ori mai uşor decît orice limbă naţională. Prin circa 70 de edituri, 120 de periodice, 80 de lectorate universitare, sute de şcoli, circa 150 de manifestări internaţionale anuale, universitatea de vară, peste 90 de asociaţii naţionale, patru asociaţii internaţionale, care folosesc esperanto şi o propagă, această limbă a intrat în reţeaua mondială a informaţiei.

5. Este oare înţeles *locul acestei activităţi în lupta pentru pace?* Sprijinită de organisme ONU (UNESCO, ECOSOC), de Federaţia Mondială a Oamenilor de Ştiinţă (a cărei publicaţie apare, din 1977, şi în esperanto), ea uneşte pe oameni prin ceea ce ţine de interesele tuturora. La manifestările esperantofone participă anual mii şi mii de oameni de pe toate continentele (numai congresul universal numără 3 000—5 000 de participanţi); timp de 8—10 zile, oameni de toate convingerile politice prezintă, într-o limbă *a doua pentru toţi*, valorile şi frumuseţile ţărilor lor, dezbat, în secţii de profil, probleme actuale ale specialităţii lor, analizează căile şi rezultatele educaţiei tineretului în spiritul păcii şi umanismului etc. Patronate de şefi de stat (Tito, de exemplu, dar şi

alții), salutate de majoritatea ambasadelor acreditate în țara-gazdă, asemenea experimente sociologice fără precedent, în care *sînt interzise prin statut polemicile la adresa vreunei țări*, devin micromodele ale unei umanități conștiente de unitatea sa și unde *ideea războiului este lăsată pe seama ridicolului și a uitării*.

6. După cum bine se știe, România de azi este, prin întreaga ei activitate internațională, un catalizator al energiilor puse în slujba idealului păcii și progresului. Considerăm deci necesar ca țara noastră să fie prezentă în această activitate. Or, deocamdată sîntem, în cea mai mare parte, absenți; n-am fost prezenți nici în colectivele care au redactat enciclopedii în esperanto, de unde anumite erori strecurate în unele din acestea despre istoria și cultura noastră. De la crearea sa, grupul de cercetare de la Timișoara activează cu multă pasiune și dăruire pentru lichidarea rămînerii în urmă a esperantologiei și interlingvisticii românești, pentru formarea de cadre, pentru elaborarea unor manuale, dicționare etc., pentru organizarea unor dezbateri multidisciplinare asupra problemei, pentru informarea factorilor de decizie etc. Fără asociație, fără venituri, sprijiniți de unii, frînați de alții, încurajați însă mai ales de avîntul generos și romantic al unui mare număr de tineri din diferitele centre universitare, membrii colectivului de esperanto militează neabătut pentru edificarea adevărului și demnității unei idei și la aplicarea ei *în slujba marii prietenii a popoarelor*.

Este, credem, timpul ca, aplicînd indicația secretarului general al P.C.R., *să discutăm în mod serios problemele acestei activități internaționale*. În sfera culturii nu s-au manifestat „asimetriile" din sfera economicului?. Sau să admitem că inechitățile în cultură sînt fatalități intangibile? Nu ne rămîne decît să deplîngem etern inegalitatea limbii noastre cu a altuia? Nu merită acest complex de probleme mai multă considerație? Ce se spune despre cei pentru care, cantonați în tezele stupide de acum 30—40 de ani, există *o culpă a activității esperanto!* Nu ne-a învățat destul condamnarea dogmatică a unor idei — fără a le analiza în mod responsabil și obiectiv? Și, în ultimă instanță, analiza responsabilă a propunerilor constructive, nu este o obligație a tuturora.?

Prof. univ. dr.
IGNAT FLORIAN
BOCIORT ■

LUMEA IN CIFRE

● Că în Cosmos oamenii devin mai lungi și mai subțiri s-a mai spus. Dar nu se știa cam cu cît crește o persoană în unitate de timp. Iată însă că în cadrul unui colocviu internațional „Spațiul și civilizația", astronauții americani Gerald Carr și William Pogue au menționat că în timpul unei șederi de circa trei luni în spațiul cosmic se obține o creștere în înălțime de 3-5 centimetri și o reducere a circonferinței taliei de 7-10 centimetri. Dar optimismul amatorilor, și mai ales al amatoarelor, trebuie să fie bine ponderat, deoarece specialiștii sovietici au afirmat că oricît s-ar lungi omul în cosmos, la întoarcerea pe pămînt se face din nou cum a fost. Așa că rămîne de văzut dacă experiența merită osteneala. Cu atît mai mult cu cît o astfel de experiență este deocamdată la îndemîna doar a cosmonauților.

● Vahiba, un trib de beduini nomazi din centrul Omanului, se deosebește de alte triburi arabe prin statutul aparte al femeii. Astfel în tribul respectiv femeile își aleg soții, divorțează oricînd de ei, se ocupă de educația copiilor, administrează și gospodăresc tribul. În ceea ce-i privește pe bărbați, ei se ocupă de creșterea cămilelor și ... pregătirea mîncării. Este de presupus că situația din tribul Vahiba pune în dificultate grupările feministe. Credem însă că membrele acestor grupări se mîngîie rememorînd zicala: cu o singură rîndunică...

● Turnul Eiffel, construit pentru prima Expoziție universală, care a avut loc la Paris în 1889, a intrat de cîtva timp în adevărate „reparații capitale". După o intensă „cură de slăbire", care l-a făcut să piardă 1 000 de tone într-un an, faimosul monument va cunoaște o nouă etapă de întinerire. Remodelarea primului etaj marchează sfîrșitul primei părți a lucrărilor. Acumularea a numeroase instalații la acest nivel provocase o supraîncărcare ce risca să compromită rezistența construcției, drept care s-a procedat la ușurarea lui de amintita povară. În noua sa configurație, Turnul Eiffel va avea un restaurant cu decor „fin de siecle", iar o sală panoramică cu peste 500 de locuri va permite organizarea de manifestări culturale: concerte, spectacole, conferințe. Va fi nevoie de încă un an pentru ca Turnul, care nu a fost închis niciodată, să fie redat în întregime publicului, după reamenajarea etajelor doi și trei. La etajul doi vor funcționa mai multe magazine, un restaurant și o berărie, în timp ce platforma superioară va fi rezervată în întregime contemplării panoramei Parisului, văzut de la 276 metri înălțime. Un muzeu audiovizual și un birou de poștă vor completa instalațiile. În același timp, vechiul ascensor, din partea superioară a Turnului, va fi înlocuit cu patru cabine panoramice. Pentru a desăvîrși procesul de întinerire a monumentului, vor fi necesare nu mai puțin de 52 tone de vopsea.

● Părerea curentă este că morile de vînt mai există doar în faimosul roman al lui Cervantes și în muzeele satului. În realitate însă astfel de mori, mori adevărate, în funcțiune există în multe țări. Numărul lor se ridică în prezent la peste un milion.

● O expediție științifică a descoperit în apele Golfului Guanabara, pe țărmurile căruia se ridică marele oraș brazilian Rio de Janeiro, mai multe amfore romane și exemplare de ceramică feniciană. Știrea a fost anunțată de conducătorul expediției, cunoscutul arheolog american Robert Marx. Am convingerea, a spus savantul — care a condus pînă în prezent aproape 40 de expediții în căutarea urmelor vechilor civilizații — că primii care au vizitat acest golf n-au fost portughezii, ei, cu multe secole înaintea lor, romanii și fenicienii. Acum urmează ca mărturiile arheologice depistate în golful Guanabara să fie aduse la suprafață.

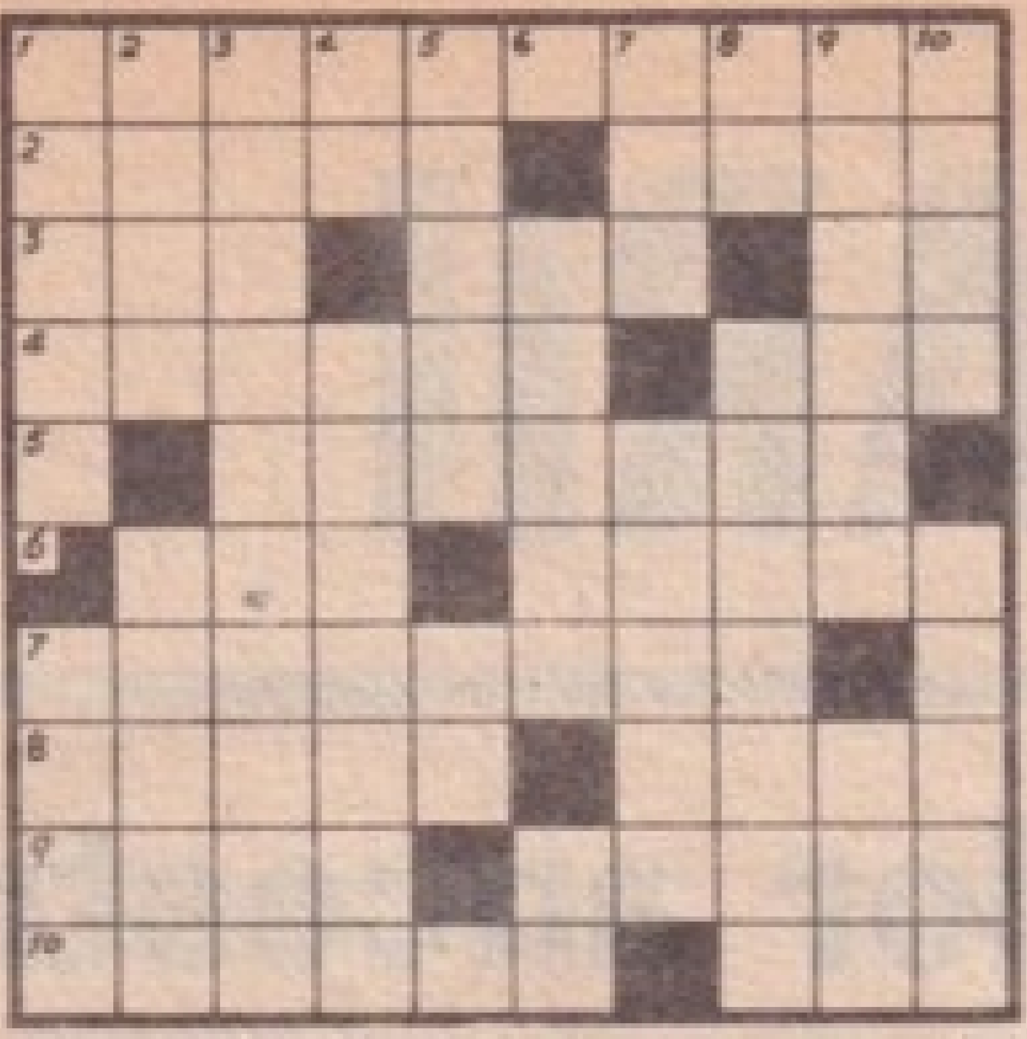

INCOGNITO

ORIZONTAL : 1) Comoara din adincuri. **2)** Cimpuri magnetice – Zonă de vegetaţie. **3)** Avatarul bătrinei doamne – Toaletă pentru bărbaţi – Gol magnific ! **4)** Reprezentant pe scenă – Predispuşi pentru hipotensiune. **5)** Rezultat al deprecierii. **6)** Picaţi... la examen – Ordin de deplasare. **7)** Intreprinderi producătoare de pulbere. **8)** Chemat ca un prieten bun – Participant la războiul ţărănesc. **9)** Folosit pentru hrana păsărilor – Slăbiciuni omeneşti in felul lor. **10)** Prinşi in perspectivă – Trataţi cu multă... bunătate.

VERTICAL : 1) Conchistadorii Spaniei medievale – Te face să nu mai suferi. **2)** Cele 7 minuni ale lumii noi – Pornit pe un drum greu. **3)** Titlu de autor. **4)** Gen scurt ! – A realiza totul in colectiv. **5)** Introdus curent in sectorul minier – Urme de parfum ! **6)** Primele naţiuni elementare – Eroine de baladă. **7)** Chemarea necunoscutului – Întinde guriţa dulce. **9)** Ţara de sus ! – Om de carte. **9)** Forţă mobilizatoare – Menţine statu-quoul. **10)** Roşii in bulion – A suna la telefon.

Dicţionar : IŢAR.

COLEA HERESCU ■
Bucureşti

CASE

ORIZONTAL : 1) Pseudonimul, cu care compozitorul şi muzicologul George Zbircea a semnat romanţa „La căsuţa de sub paltini", pe textul poetului Teodor Murăşanu – Actriţă americană de mare popularitate, protagonista filmelor „Casa păpuşilor", in regia lui Joseph Losey şi „Întoarcerea acasă", in regia lui Hal Ashby (Jane). **2)** A clădi, a construi – Personaj feminin cehovian din schiţa „Acasă". **3)** Coautor cu Franz Schubert al operetei „Casa cu trei fete" (Heinrich) – Poet şi dramaturg spaniol (1898–1936), autorul piesei „Casa Bernardei Alba". **4)** Localitate în India – „Casa cea...", cu subtitlul „Destăinuirile unui proprietar de case", schiţă de A. P. Cehov – Mihail Lungianu. **5)** Elena Negri – Prozator contemporan, autorul volumelor „Minunata impărăţie cu palate de hîrtie" şi „Peretele de lut" (Călin) – Pseudonimul lui Tudor Arghezi, semnatarul poeziei „Inscripţie pe o casă de ţară". **6)** De culoarea aurului (fem.) – Poet contemporan, autorul poemelor „Casă" şi „Casa din Bistra" (Ion). **7)** Fiecare cu casa lui – Instrument muzical din casa memorială „George Enescu" din Bucureşti – Dimpotrivă. **8)** Udrea Costescu – Eroina piesei „O casă cu păpuşi" de H. Ibsen – Arb acvatic. **9)** Pictor român, autorul gravurii „În faţa casei" (Theodor) – Dumitru Corbea – Est-nord-est. **10)** Ion Stoian – „La căsuţa cu...", prima melodie compusă de Nicolae Kirculescu – Tudor Şoimaru. **11)** „Casa de pe...", roman de Theodor Constantin – Popor de origine nahua, care işi construiau locuinţele numai din piatră. **12)** Regizorul comediei „Pensiunea doamnei Olimpia" de I. D. Şerban, montată in premieră pe ţară (1981) la Teatrul „C. I. Nottara" din Bucureşti (Constantin) – Reputat poet şi dramaturg contemporan, semnatarul volumului „Unde fugim de-acasă" (Marin).

VERTICAL : 1) Scriitor contemporan, autorul romanului „Casa" (Vasile) Pseudonimul poetului I. D. Pietrari (n. 1893). **2)** Prozatoare şi poetă română (1912–1972), semnatara romanului „Într-un cămin de domnişoare" – Casă mare (pop.). **3)** Pictor suprarealist spaniol, autorul tabloului „Ferma" (Joan ; n. 1903) – Radu Oprea – Liviu Călin. **4)** Suspin (reg.) – Casă de... cultură, odinioară. **5)** Departament în Franţa – Fluviu asiatic. **6)** Otilia Cazimir – Eugen Uricariu – Pere ! – Dans românesc ce se joacă în casa ginerelui, seara, in ajunul nunţii. **7)** „Casa domnului...", roman de Radu Tudoran. **8)** Actriţă americană de teatru şi film, protagonista peliculei „Casa din vale" in regia lui John Ford (Maureen) – Limpede. **9)** Lac în Suedia – Guvernanta familiei avocatului Helmer, din piesa „O casă cu păpuşi" de H. Ibsen – Comună în Franţa. **10)** Neg (pop.) – Traian Demetrescu – În tren ! – Ţes ! **11)** Piesele „Duşmănia între fraţi în casa Habsburg" de Franz Grillparzer, „Ferma" de David Storey, „Azilul de noapte" de Maxim Gorki, ca gen de exprimare teatrală (pl.) – „...în casa nimănui", volum de versuri semnat de Mihai Bărbulescu. **12)** Andi Andrieş – Dramaturg contemporan, din a cărui prestigioasă creaţie amintim piesa „O casă onorabilă" (Horia).

DICŢIONAR : RAO, ICD, AFT, ONON, OVRE, EZE, NEC.

ALECU RÎPEANU ■
Bucureşti

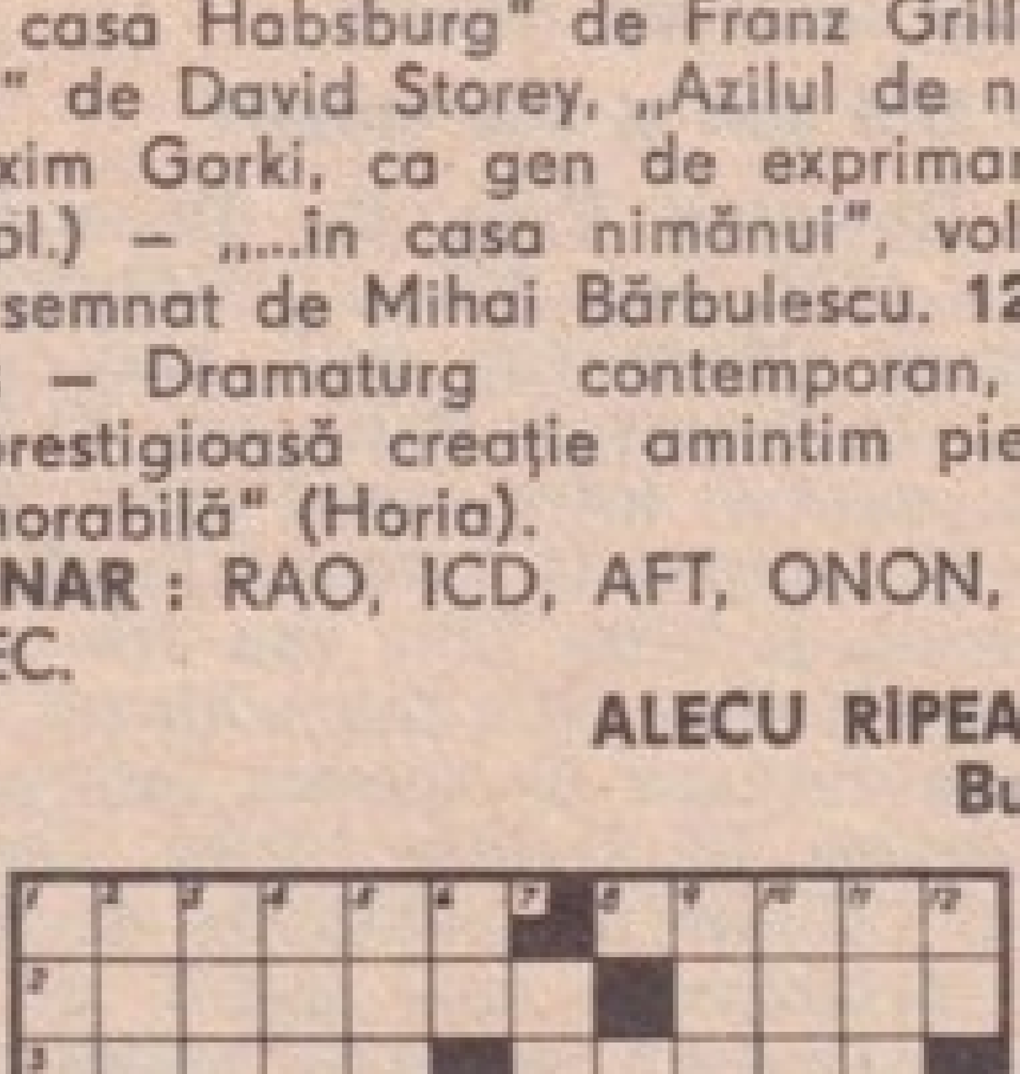

CĂLUŞARII

un ecou al timpurilor ancestrale

JOC ÎN CARE OMUL E CÎND OM, CÎND PASĂRE, CÎND CAPRĂ NEAGRĂ ZVÎCNIND ÎNTRE DOUĂ VÎRFURI DE GRESIE ÎNCHIPUITE. JOC DE CĂLUŞARI, FASCINAŢIE CONTINUĂ! DESFĂŞURARE INEGALABILĂ A ARTEI! FAIMA LOR ÎNCĂ MAI CUTREIERĂ LUMEA. LAURI, O MULŢIME! AUTENTICĂ MANIFESTARE! UNICĂ. DE UNDE VIN? DINTR-UN TIMP ANCESTRAL?

ÎNTREBAREA A STÎRNIT ŞI CONTINUĂ SĂ PROVOACE INTERES; ÎNDEAMNĂ LA CĂUTARE, LA MEDITAŢIE, LA FORMULARE DE IPOTEZE, DE INTERPRETĂRI. INEDITĂ, ORIGINALĂ AM SPUNE NI S-A PĂRUT INTERPRETAREA CERCETĂTORULUI **NICOLAE T. CERNEA**, ÎN JURUL CĂREIA S-A CONTURAT ŞI DIALOGUL DE FAŢĂ.

— Mulţi cercetători le-au atribuit căluşarilor, cum ne-au atribuit şi nouă fără prea mare discernămînt, o origine pur romană, cu menţiunea că unii au pus această origine pe seama **Salilor** sau a **Colisalilor** romani. Alţii, plecînd mai ales de la prezenţa femeilor în jocul Căluşarilor, le-au considerat originea tot romană, dar în legătură cu „jocul romanilor întocmit de strămoşul nostru Romulus spre răpirea Sabinelor", cum considera Heliade Rădulescu, de pildă. Apoi, Theodor Speranţia crede (în „Mioriţa şi Căluşarii", pag. 35—38), că „obiceiul acesta noi îl avem de la daci, dar el trebuie căutat mult mai adînc în timp, la egipteni". Dacă Th. Speranţia ar fi spus **şi la egipteni,** el s-ar fi apropiat şi mai mult de adevăr.

— Mai sînt şi alte opinii?

— Romulus Vuia (în Dacoromania, II 1921—1922, pag. 215 şi următoarele), aduce originea Căluşarilor mult mai aproape de noi — în Peninsula Balcanică. El face o legătură „mitică" între astrul solar şi Căluşari, care îşi încep şi îşi termină jocul la răsăritul Soarelui, şi între Zîne sau Iele şi Căluşari, pe care îi vede ca o întruchipare a acestora. Foarte aproape de această interpretare este şi părerea lui Ovidiu Bîrlea, care vede în Jocul Căluşarilor „contopite două reprezentări principale: una legată de **venerarea Ielelor** şi a doua, legată de **cultul CABALIN**, respectiv de „cultul totemic al calului" (vezi Eseu despre Dansul popular românesc, 1982, pag. 41). Şi, în sfîrşit, H.B. Oprişan, despre care am amintit, admite şi dînsul „descendenţa romană" a Căluşarilor, dar cu semnul întrebării, descendenţă la care adaugă şi „unele influenţe dacice" (Op. cit. 243—245).

— Dar, asupra Căluşarilor s-au oprit şi alţi cercetători: Mircea Eliade vede în jocul Căluşarilor un ritual de iniţiere al tinerilor, la geto-daci; iar regretatul Nicolae Miulescu numeşte sărbătoarea Căluşarilor cea mai mare sărbătoare a strămoşilor geto-daci. El vedea originea Căluşului în cultul celui ce pleca la Zalmoksa, căruia, după ce i se încredinţa mesajul ce trebuie rostit zeului, pentru păstrarea desăvîrşită a tainei, a secretului, i se punea un căluş în gură, adică, cel ales devenea, astfel, căluşar. Şi, fireşte, mai sînt şi alţi cercetători, dar noi dorim să auzim opinia dv.

— Noi sperăm să demonstrăm că Jocul Căluşarilor îşi are originea primară nu în **stratul** sau arealul etno-lingvistic cultural indo-european, ci în **substratul** ultraarhaic al neoliticilor care, cu multe mii de ani în urmă, îmbrăcau monogenetic sau prin migrări milenare vastul spaţiu dezglacializata al celor trei continente limitrofe: Africa, Asia şi Europa — pe atunci neseparate complet de oceanul planetar.

— Ce se întîmpla în acest imens spaţiu?

— Simultan sau prin schimb de păreri şi experienţă, consumatorii, deci **Culegători** de fructe şi rădăcinoase, dublaţi de **Vînători,** evoluaţi apoi în **Păstori** şi **Agricultori,** trebuind să înfrunte asprimea naturii, şi-au conceput şi organizat viaţa lor rudimentară în aşa fel încît să poată avea cîţi mai mulţi copii, cu care să se ajute...

— Deci, grija pentru reproducere, pentru conservarea şi perpetuarea vieţii?

— În acest scop, **omul postglaciar,** şi-a imaginat şi creat fel de fel de sisteme, cît mai practice, prin care să-şi pregătească progeniturile în scopul vizat al înmulţirii. Sisteme care, toate au avut la origine ideea diriguitoare de **instructaj colectiv** şi sînt cunoscute în general sub denumirea de **Iniţieri.** Tipologic, aceste organizaţii primi-

tive sînt de două feluri: **Iniţieri primare,** denumite şi **clanice** sau **puberale,** la care sînt supuşi copiii de ambele sexe ajunşi la vîrsta de 10—12—14 ani, şi **Iniţierile superioare,** specializate, numite şi **tribale,** prin care treceau, ca să zic aşa, candidaţii la conducerea vieţii tribale: conducători politici, religioşi.

— Deşi aţi cam început de la Adam şi Eva, ipoteza dv. se anunţă interesantă! Ce se învăţa în aceste „şcoli" primitive?

— Copilul învăţa tot ceea ce trebuia să ştie un ins care curînd era chemat să facă faţă tuturor obligaţiilor sale particulare, familiale, sociale, religioase. În aceste campamente iniţiatice i se „preda", prin lecţii practice, cum să vîneze, să pescuiască, să lucreze pămîntul, să cioplească o piatră, să facă un arc, o suliţă, o săgeată, cum să mînuiască aceste arme, să se lupte cu un animal, cu un duşman, cum să oprească vîntul, să pornească sau să oprească ploaia, cum să se vindece de o boală etc. În particular, tînărul mai învăţa cum să determine o fată să-l iubească, cum să devină tată a cîţi mai mulţi copii.

— Dar ce au a face aceste iniţieri cu Jocul Căluşarilor?

— Tocmai că au: arma cea mai eficace, mai îndătinată în toată lumea primitivă, cu care omul credea că poate determina, chiar forţa natura, că poate să supună oamenii, a fost şi a rămas **forţa** aceea tainică sau **arma magiei,** iar ca instrument, cale sau metodă de influenţare şi determinare a fost, cu siguranţă, DANSUL: dansul colectiv, dansul ritual, dansul magic. Date fiind virtuţile tainice, cît şi fascinaţia sa, **dansul** a fost adoptat şi practicat din timpuri imemoriale, de toate societăţile omeneşti primitive, iar în registrul atît de bogat şi variat al Iniţierilor, **limbajul figurativ** al dansului şi magia lui au ocupat totdeauna locul întîi.

— Care ar fi fost, după dv., tehnica iniţierilor? Cum se desfăşurau?

— Tinerii care atingeau vîrsta pubertăţii erau luaţi pe contingente şi duşi într-un loc dinainte pregătit, unde erau încazarmaţi. Locul trebuia să fie izolat de sat: în pădure, prerie, savană, dar cît mai aproape de o sursă de apă. De dorit era să aibă o formă cît mai rotundă. Pentru a nu fi privit de ochi indiscreţi, profanat, locul era închis cu gard ce nu întrecea, de regulă, înălţimea unui om, sau cu şanţuri. Aici erau ridicate adăposturi, construcţii sezoniere: colibe, cabane, căsuţe din material vegetal, de regulă. Perioada de iniţiere se fixa, e de dedus, vara, în sezon cald. Tinerii, pe tot timpul „detenţiunii" iniţiatice, erau supravegheaţi şi instruiţi de bătrînii clanului, un fel de instructori, de Şamanul sau Vrăjitorul clanului.

— Pînă unde ajungeau cu iniţierile?

— Iniţiaţii erau supuşi unei discipline riguroase, unor probe fizice foarte dureroase. Unii cercetători enumeră moduri rituale prin care tinerii erau iniţiaţi să simuleze moartea, moartea simbolică, pentru a **renaşte** fie într-un OM NOU (cazul şi concepţia iniţierilor puberale), fie într-o Viaţă Nouă, de obicei celestă (cazul Schemei şi concepţiei din Iniţierile superioare de mult mai tîrziu, cunoscute şi sub numele de Mystere)

— Ce se întîmpla după această instruire?

— Iniţiaţii, „Nou Născuţii" erau readuşi în sat, pentru a dovedi că au devenit alţi oameni: vorbeau de acum în noul lor limbaj, secret, învăţat în campament. Cînd părăseau campamentul, de reţinut, li se interzicea, sub pedepsirea cu moartea, să se uite înapoi. Campamentului, după plecare, i se dădea foc şi doar amenajările care îl protejau erau păstrate, pentru a feri în continuare interiorul tabu (sacru) de orice profanare. Satul acum era în sărbătoare. Izolaţi, supuşi la atîtea „tabuuri" rituale mai multe luni, la unele populaţii chiar mai mulţi ani, iniţiaţii (printre altele şi în tainele reproducerii) se căsătoreau cu fete de asemenea iniţiate, în vederea aceleiaşi perpetuări a speciei. Perioada aceasta era una de petrecere, destindere generală, tinerii, însoţiţi totdeauna de instructorii şi Vătaful lor, mergeau prin satele vecine şi ofereau spectacole, mimînd simbolic cîte ceva din ceea ce învăţaseră în timpul instruirii iniţiatice, precum şi o interesantă artă coregrafică.

— Mai existau şi altfel de iniţieri?

— În afară de aceste iniţieri de tip puberal, obligatorii pentru toţi adolescenţii, mai existau în lumea primitivilor, pe toate ariile de răspîndire, o seamă de asociaţii sau societăţi secrete de iniţiere, specializate, în care erau admişi numai bărbaţi şi femei care trecuseră prin primele iniţieri. Avînd un caracter tribal sau chiar naţional, aceste societăţi se ocupau de probleme de ordin politic, social, economic, medical, teatral etc. Uzînd cu aplomb, abilitate şi fantezie de arta magiei şi a dansului primitiv, membrii acestor societăţi puteau să determine, credeau ei, ca ogoarele să rodească, vitele să se prăsească, femeile să nască prunci. Alţii, tot prin magia dansului, credeau că pot să tămăduiască unele boli, să dezlege ploile etc.

— După această incursiune în ancestral, să revenim la căluşari!

— După cum le este Pravila, niciodată scrisă, Căluşarii încep şi îşi termină Jocul lor milenar într-un loc cît mai „ferit", în

afara satului: la „hotare“, în „pădure“, la „margine“, aşa cum procedau şi organizatorii iniţierilor primitive, de tip puberal în special. Şi la Căluşari, locul acesta „retras“, „ferit“ trebuie să fie cît mai aproape de o **apă.** Aici Vătaful (conducătorul căluşarilor) îşi „întocmeşte steagul“, în jurul căruia căluşarii depun jurămîntul. La plecare, cînd se petrec mai multe scene semnificative asupra cărora nu mai insistăm, căluşarii sînt obligaţi, ca şi confraţii lor din iniţierile puberale, „să nu privească îndărăt“. Alcătuit în general din bărbaţi maturi, Jocul Căluşarilor are în unele sate şi **echipe de copii,** echipe de tineri puberi din care erau odinioară alcătuite contingentele de candidaţi la iniţierile primitive.

— Dar în Căluş există uneori şi femei, şi chiar în calitate de Vătafi: cum explicaţi aceasta?

— Întrebarea e binevenită; vine în ajutorul demonstraţiei: pe de o parte, Jocul Căluşarilor este sau are un caracter bărbătesc şi nu femeiesc; pe de altă parte, Căluşul nu constă numai din **dans,** la care femeile uneori sînt mai dibace, ar „întrece pe bărbaţi“, ci mai are în desfăşurarea sa şi alte scene nepotrivite pentru femei. Faptul ne obligă să ne întoarcem în ancestral, la practica iniţierilor feminine, aproape tot atît de obligatorie ca şi aceea a bărbaţilor. În Oltenia, de pildă, pînă nu de mult exista o tradiţie: Cetele de Căluşari se duceau „fie la un Vrăjitor, fie la o Vrăjitoare“ din sat, atunci cînd îşi începeau şi îşi terminau jocul. „Amestecul, mai ales al Vrăjitoarei, spune H.B. Oprişan, în desfăşurarea Căluşului, dă naştere la o derută“. Pentru noi prezenţa Vrăjitoarei în Jocul Căluşarilor nu naşte o „derută“, ci vine şi explică, confirmă legătura geneticofolclorică dintre Căluşari şi practica ancestrală a iniţierilor puberale.

— Unul din apanajele, însemnele devenite caracteristice Căluşarilor este bastonul sau băţul de care nu se despart: ce simbolizează?

— Inutil să mai amintim că este acelaşi **băţ, beldie** sau **cravaşă** vegetală pe care tinerii din iniţierile puberale le ţineau ca pe o **făclie** în mînă mai tot timpul cît erau în cantonament. Probabil, ca tînărul „sechestrat“ aici să aibă tot timpul măcar o mînă ocupată, să aibă atenţia concentrată asupra unor norme iniţiatice, aşa cum călugării ţin în mînă mătăniile, şi le numără.

— Ce asemănări aţi mai aflat între practica iniţierilor puberale şi Jocul Căluşarilor?

— La baza ritului principal din iniţierile puberale primitive stă ideea **morţii simbolice** (simulat), din care iniţiatorul trebuie să treacă, pentru a se **transforma** dintr-o stare (nenorocită), în alta (fericită), într-un om cu atribute alese. Starea aceasta, credeau ei, exista undeva în afara Pămîntului. Ei bine, **moartea simulată** e practicată şi de Căluşari: la Boureni (Dolj), de exemplu, Vătaful îşi flutură steagul deasupra capului unui căluşar care, astfel vizat, începe să joace tot mai frenetic, mai agitat, pînă ce, ameţit de dans, „cade jos ca mort“. Vătaful poate repeta scena cu mai mulţi sau chiar cu toţi căluşarii lui. Este, credem noi, un ecou la ritului ancestral principal: cînd Căluşarii arhaici îşi treceau prin această **moarte** simulată pe cei iniţiaţi. „Morţii“ din Căluşul de la Boureni, sînt scoşi din joc, şi, ca să-şi revină din moarte, sînt frecaţi cu oţet şi usturoi. Odată înviaţi, căluşarii reintră în joc.

— Spuneaţi că la primitivii din Africa neagră, ca şi la cei din trecut au existat şi există, pe lîngă iniţierile primare, clanice, şi unele societăţi tribale secrete, specializate, care prin puterea Dansului (magie) pot să facă unele „minuni“: să provoace ploaie, să fertilizeze ogoarele, să sporească prăsilele animalelor. La Căluşari au existat astfel de scene-simbol? Există?

— La Bogdana (Teleorman), după cum informează H.B. Oprişan, în ziua în care „se ridică steagul“, cînd căluşarii termină jocul, pe vremuri ei ieşeau seara „înaintea vacilor ce se întorceau de la păscut şi făceau un joc: dansau înaintea lor“. Scena e similară celor din dansul africanilor din Africa ecuatorială şi, credem noi, vine să dovedească arhaitatea Căluşului.

— Personaj important în Căluş este şi Mutul: ce simbolizează?

— Ca rang, este al doilea după Vătaf. În părţile Teleormanului, el „deschide jocul“, astfel: primeşte de la gazdă o farfurie sau strachină, cîteva căpăţîni de usturoi şi un val de lînă; le pune în mijlocul curţii, trage un **cerc** în jurul lor (cerc pe care îl întîlnim şi în Misterele lui Dionisos), şi în cercul acesta se desfăşoară dansul. La un moment dat, mutul iese din cerc şi „o rupe la fugă“ printre spectatori, la fel cum fug şi iniţiaţii din Misterele sus amintite. Îmbrăcat grotesc, mascat, cu o traistă de gît, Mutul poartă, scoate şi împarte spectatorilor diferite „buruieni de leac“: bune pentru femeile sterpe (sterile), pentru gospodari (să le prăsească mioarele), pentru agricultori (să le rodească ogoarele) etc.

— Deci, ideea fertilităţii!

— Subliniată şi de faptul că el poartă, vizibil, simbolul unui Falus uriaş, din lemn, vopsit în roşu, cu care face diferite semne simbolice. Nu trebuie să subapreciem acest amănunt, deoarece la primitivi, ideea fertilităţii era dominantă. Scena este identică şi la Iniţierile puberale ale tribului Ndris din Oubangui-ul african.

— Ne conduce chiar la Priap, zeul fecundității la romani!

— Mutul îl reprezintă, cu siguranță, și pe Priapul romanilor care, cu „scîrbavnicul lui mădular" , cum îl numește Pravila de la Govora, băga spaima în orătăniile din curțile romanilor și fiorii fecundității în matroanele lascive ale Romei decadente; iar la daci, în femeile fără de copii ale Sarmizegetusei cucerite. Falusul priapic sau „Inhonestul mădular", cum îl numea revoltat scriitorul creștin Fer. Augustin, venerat ca zeu, purta la populațiile neolatine denumirea de **Mutinus** sau **Mutunus.** De unde și numele MUTULUI din Călușarii noștri, precum și Tutinus sau Tutunus; iar într-o ediție mai veche, a altui scriitor creștin apusean, Tertulian, zeul fecundității este denumit Futinus sau Futunus, de unde s-a derivat și numele sfîntului catolic Futin (Foutin), cinstit în Franța mai ales de femeile sterile. Interesant că acest sfînt creștin era reprezentat la început cu o **beldie** sau **prăjină** înaltă, împodobită la capăt cu flori, care, după noi, nu simbolizează altceva decît steagul Călușarilor.

— Dar acest personaj apare și la nunțile din Insula Mare a Brăilei: luni, după nuntă, unii dintre stolnici îmbracă un astfel de costum și dansul lor amintește noilor căsătoriți de ideea fecundității, a fertilității, a perpetuării lumii!

— Completarea dv. mă măgulește! Dar în afara acestor aspecte ale Jocului Călușarilor, legate de riturile magice ale Inițierilor primitive de tip puberal, bazate în primul rînd pe principiul fecundității umane, și ale Inițierilor mai evoluate, bazate pe ideea de fertilitate agricolă-pastorală, Jocul Călușarilor mai are o virtute: aceea de tămăduire, de vindecare a unor boli de natură psihică. Ne oprim la exemplul, după noi, cel mai semnificativ: la Crăciunei (Olt), s-a păstrat o veche tradiție: formațiile de Călușari să tămăduiască „bolnavi de friguri sau de alte maladii de natură nervoasă" (Oprișan — Călușarii, pag. 122). Această putere de vindecare o au nu numai călușarii din Crăciunei, ci și cei din alte sate oltene și muntene.

— Cum procedează călușarii în tratarea acestor boli?

— Se aduce bolnavul (bolnava) și se culcă cu fața în sus, pe o pătură, cergă, în mijlocul ogrăzii. Lîngă bolnav se pune ori o găină neagră, ori un pui de găină negru, ieșit din găoace de cel mult o zi și o noapte. Orătania se leagă de o oală nouă de lut plină cu apă. Vătaful înfige steagul lîngă bolnav și împreună cu ceilalți călușari joacă în jurul bolnavului „de nu li se mai văd picioarele". În timpul acestui joc îndrăcit, Vătaful ia steagul și îl atinge pe unul dintre călușari care cade „ca mort". Cel căzut e scos din joc și dus deoparte, unde e frecat cu oțet și usturoi pînă își revine. Apoi, intră iar în joc. Vătaful repetă scena asta cu toți călușarii lui, apoi ia puiul într-o mînă și oala în cealaltă și le aruncă puternic în sus. Se înțelege că oala se sparge, iar puiul, de obicei, moare. Și dacă din oală cad cîteva picături pe bolnav e semn că se va tămădui; dacă nu cade nici o picătură pe bolnav, e semn că el va muri (Oprișan pag. 131—132). Bolnavul, înfiorat de jocul călușarilor, se ridică și se prinde și el în joc.

— Acest procedeu de tămăduire călușeresc e practicat și la alte popoare, în Africa de pildă?

— Consultînd lucrarea lui A.M. Vergiat— Les rites secrets des primitifs de l'Oubangui, am dat peste un procedeu de tămăduire african atît de asemănător cu al Călușarilor noștri încît, pentru moment, am crezut că mă aflu în fața unei mistificări literare greu de explicat. Pentru că nu-mi puteam închipui atunci cum două fapte, să zicem așa, etnologice aflate la o atît de mare depărtare, în două continente separate, pot fi atît de asemănătoare între ele încît să nu poți crede că ele nu au fost cîndva identice sau pornite măcar din unul și același loc sau din una și aceeași sursă.

— Vă propun să-l citați întocmai pe Vergiat!

— Notați, vă rog: „Atunci cînd o femeie începe să dea semne de neliniște, să aibă accese nervoase, să tremure, să nu mai aibă poftă de mîncare și să slăbească, informează Vergiat, să se simtă , am zice noi, ca și cum ar fi **luată din Căluș,** atunci ea apelează la serviciile unei Asociații secrete, specializate, existente la triburile Bandas și denumite **Walakas.** Membrii acestor asociații se ocupă cu tămăduirea unor astfel de boli. În ziua stabilită pentru operația tămăduitoare, membrele societății, pentru că sînt femei, în frunte cu Vrăjitoarea-Vătaf, se aud de departe venind cu tam-tamul lor infernal. Trecem peste amănunte și ne oprim la esențial: după ce s-au terminat toate pregătirile, se aduce o **tivdă cu apă** și un pui de găină mic. care se așază jos, unde se află și pacienta bolnavă. Puiul de găină are picioarele legate, „Les pattes liées, un **poulet,** etendu sur le sol, entend, indifférent, sa fin prochaine". O dansatoare, fost și ea bolnavă cîndva, vine, apucă puiul de picioare și învîrtindu-l începe să alerge în jurul locului unde se desfășoară acest rit exorcist, după care, venind lîngă bolnavă, plimbă puiul deasupra capului acesteia, așa cum la Călușari, Vătaful agită steagul. Scopul este ca prin aceste cîntece (tam-tam) și jocuri, plus puiul plimbat pe la ... nasul Spiritelor Walakas, acestea să fie tentate să iasă din femeia bolnavă. Puiul, ca și steagul Vătafului, este trecut din mînă în mînă, atins de toate dansatoarele, după care este luat de Vrăjitoare. Acum se deslănțuie o adevărată sarabandă: crupele dansatoarelor se agită, sînii tresaltă, sudoarea curge pe trupurile unse cu ulei, înroșite de **pudra magică,** cum o numește Vergiat, și cu care ele s-au uns în prealabil. La Călușari. H.B. Oprișan descrie și el acest aspect sarabandic al jocului, redîndu-l prin expresia: joacă de nu li se mai văd picioarele, de ie sfîrîie călcîiele.

La un moment dat, Vrăjitoarea, la fel ca și Vătaful Călușarilor, ridică puiul deasupra capului, îl învîrte de cîteva ori, apoi îl aruncă puternic în sus; adică îl oferă spiritelor răufăcătoare, care, adulmecînd nada, vor ieși din femeia bolnavă și vor intra în puiul de găină. „Elevant le poulet au-dessus de sa tête, la Vieille le fait tournoyer, puis, d'un gest brusque, elle le lanse dans le ciel, en offrande aux esprits invisibles et méchants". (Vergiat, p. 199—200). Reluînd chiar și sumar aceste două procedee atît de asemănătoare, cine (ca să le poată explica) nu ar fi tentat să se întrebe dacă nu cumva Oprișan și Vergiat s-au copiat unul pe altul? Or știm că un asemenea fapt nu s-a petrecut, asemănarea rămînînd pentru noi tulburătoare.

— În finalul dialogului nostru, vă rugăm să concluzionați!

— Existenți în trecut pe întreg cuprinsul țării, Călușarii nu sînt decît succesorii sau emisarii milenari ai străvechilor organizații și formații inițiatice, create de culegătorii și vînătorii postglaciari pentru a-și instrui progeniturile ajunse la pubertate, cum să se înmulțească, să lupte, să se hrănească, pentru perpetuarea speciei. Organizațiile de inițiere puberală, embrionare, au existat la toate populațiile arhaice, încă de pe cînd omul trăia în peșteri, grote, caverne, pe unde și-a lăsat **amprentele** cioplite cu piatră, în piatră, desenate ori pictate pe pereții peșterilor. Existînd aici din ere geologice, astfel de formații inițiatice, cu întreg ansamblul lor de rituri, practici magice, instructori, educatori, conducători, au existat evoluate și la strămoșii noștri, ajungînd pînă la daci și de la daci la noi.

— Cum au circulat în vechime aceste practici?

— Nu au circulat! Dacii, cum nici celelalte popoare în leagănul formării lor, nu le-au împrumutat de la alții: nici de la greci (dacă ne gîndim la similitudinea dintre legenda șederii într-o grotă a lui Pythagora și Zalmoxe, cît și la **sclavia** pythagorică a zeului dac); nici de la romani (dacă ne gîndim la unele asemănări de formă dintre Sali, Colisali și Călușari); după cum nici de la egipteni sau de la alte populații contemporane cu ei. Aceste practici rituale erau cele mai secrete (tabu) și „patentul" lor nu se putea cumpăra, nici împrumuta. Dacii, ca și celelalte populații indoeuropene străvechi le-au deprins printr-o osmoză sau simbioză etnofolclorică izvorîtă din suprapunerea sau conviețuire pașnică îndelungată cu acele populații arhaice de culegători și vînători care, migrînd pe întinderi enorme continentale și intercontinentale în căutare de hrană, au pornit de undeva de prin Valea Indusului. Acolo și-au lăsat amprentele la Mehendjo-Daro și Harappa, apoi prin podișul irano-anatolian, Caucaz, sud-estul european cu stepele rusești și spațiul carpato-danubian, prin Europa centrală și meridională cu **poduri** peste Canalul mediteranean, care pe vremea aceea avea mai multe **treceri** pe uscat, spre continentul african. Aici au pătruns adînc pînă la Olduwai și dincolo de Olduwai pînă în Africa de Sud, unde pe Valea Limpopului, în Indusul african, s-au găsit aceleași **urme** săpate în piatră (la Maoungubwe de pildă): gropi „pentru conservarea cărnii și a grînelor", identice cu „gropile de cereale" sau „menajere" săpate uneori tot în piatră în așa-numitele **Dave.** Francezii au numit aceste gropi „silos", adică silozuri, iar englezii — „grenary", adică grînare. Ele s-au descoperit pe arie foarte întinsă (din subcontinentul indian și pînă la Coloanele lui Hercules, adică pînă la Gibraltar și Insulele Britanice), dar nu s-au găsit în ele măcar un pumn sau un mertic de cereale. Urmele astea nu sînt altceva, în semnificația lor magico-alegorică, decît niște **matrice** sau **pîntece** săpate în Pămîntul-Mamă, în care se puneau și se mai pun încă prin Africa neagră, după cum informează Leo Frobenius (Cultura Africii, I, p. 85), tineri inițiați la „gestat", în poziție chircită, așa cum stau foetușii în pîntecul mamelor, pentru ca aici, în aceste pîntece ale Pămîntului-Mamă, ei să se **renască** într-o stare sau lume cu totul altă, ca aspirație, mai bună! Astfel stau să se încarce cu Spiritul vreunui strămoș, cu virtuțile lui totemice.

Indiferent în care sens a fost îmbrăcat sau parcurs la început acest vast teritoriu intercontinental, datorită „**sensibilei omogenități** a Industriei sale **Litice,** cum o numește arheologul francez Andre Leroi-Gourhan, precum și datorită **similitudinii** vestigiilor arheologice descoperite pe întinsul lui se explică pentru ce Călușarii din Oltenia și Muntenia utilizează unul și același procedeu sau rit magic ancestral pentru tămăduirea bolnavilor „luați din Căluș", ca și echipele de inițiate ale Asociației Walakas din fostul Oubangui francez, specializate în tămăduirea femeilor posedate sau **luate,** cum se spunea odinioară, de duhurile rele.

Toate aceste forme de inițieri arhaici, evoluate cu timpul în fel de fel de asociații secrete specializate sau organizații religioase cu bază de mister cum existau în antichitate, atunci cînd creștinismul s-a impus oficial unele au trebuit să bată pasul pe loc, altele să dispară, iar altele mai abile ori mai rezistente a trebuit să se metamorfozeze, să se adapteze, îmbrăcînd o haină nouă sau luînd o formă prin care să poată fi tolerată de Biserica creștină. Deseori aceste forme noi s-au numit: Obicei, Datină tradițională, Folclor, dar fără să-și piardă pentru totdeauna esența, structura, scenariul ancestral. Este și cazul Călușarilor.

Interviu consemnat de:
N. GRIGORE MĂRĂȘANU ■

PENTRU A NE LĂMURI CE ŞTIM BINE ŞI CE ŞTIM MAI PUŢIN BINE DESPRE STRĂMOŞII NOŞTRI GETO-DACI ÎN LUMINA NOILOR DESCOPERIRI ŞI CERCETĂRI NE-AM ADRESAT UNOR SPECIALIŞTI AI EPOCII, ARHEOLOGILOR DR. CONSTANTIN PREDA **ŞI DR.** ALEXANDRU VULPE **DE LA INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE AL ACADEMIEI R.S.R.**

Ce ştim şi ce-am mai putea şti despre geto-daci

Întoarcerea spre origini, spre originile noastre etnice şi istorice, întoarcere în sensul interesului ştiinţific, de cercetare şi aprofundare a cunoaşterii nu este o modă, **pe care unii au numit-o** dacomanie, **prin analogie cu aşa-numita modă a** celtomaniei, **a cercetărilor despre celţi ce animă azi vii dezbateri în istoriografiile multor ţări din centrul Europei. Este pentru că istoria noastră veche, antichitatea spaţiului românesc şi-a păstrat şi mai păstrează încă multe taine şi enigme pe care cercetarea arheologică modernă din ultimele trei decenii le-a dat la iveală, descifrîndu-le pe unele iar în jurul altora formulînd doar ipoteze ca şi numeroase controverse. Este pentru că istoria ca ştiinţă eminamente politică a fost şi mai este folosită de unii istorici şi pseudoistorici din unele ţări în sprijinul unor idei şi scopuri politice ostile popoarelor, în scopuri reacţionare, în speţă, cu privire la Istoria României, pentru contestarea originilor noastre etnice daco-romane, construind teze şi teorii improprii cu privire la formarea poporului român, la continuitatea de locuire şi cultură materială şi spirituală în spaţiul danubiano-carpato-pontic a băştinaşilor după cucerirea Daciei de către romani.**

• GETO-DACII — RAMURI ALE ACELUIAŞI POPOR, ACEEAŞI LIMBĂ, ACEEAŞI ORIGINE ETNICĂ.

— Stimate Constantin Preda vă propunem să pornim discuţia anunţată de la cine sînt, de la originile geto-dacilor şi aria lor de locuire, geografia lor istorică, cum numiţi dumneavoastră istoricii această realitate. Nu pentru că aşa ar fi cronologic (asta ar fi poate chiar supărător pentru cititor, fiind cam didactic), şi în logica istoriei, ci pentru că, de ce să n-o spunem, mai există şi azi unii istorici din străinătate care încearcă să facă deosebire etnică şi lingvistică între geţi şi daci în scopul de a limita teritoriul locuit de strămoşii poporului român, în scopul unor anumite teze privind geneza şi spaţiul său de formare.

— Izvoarele scrise şi arheologice infirmă în mod categoric o astfel de opinie care nu se sprijină pe un argument cît de cît plauzibil. Descoperirile arheologice din ţara noastră şi nu numai de la noi vin să confirme întru totul datele oferite de izvoarele scrise privind limitele teritoriului geto-dac. În această privinţă sînt semnificative recentele cercetări şi descoperiri din părţile de sud-est ale Slovaciei care au scos la iveală numeroase aşezări, şi în general urme de locuire şi prezenţă dacică în zona Dunării de mijloc. Unele din aceste rezultate au format subiectul unui simpozion român-slovac ale cărui lucrări s-au desfăşurat în toamna anului 1981 iar comunicările sînt în curs de publicare în revistele româneşti de specialitate. Dealtfel, urme ale prezenţei geto-dacilor în zona Tisei şi a Dunării de mijloc au fost cunoscute încă din perioada antebelică în multe puncte din regiunile respective. Dar, să răspundem la întrebarea de fond, nu parţial şi pe bucăţele. Ramură nordică a marelui neam al tracilor, geto-dacii s-au întins pe un teritoriu foarte vast. Ei au locuit îndeosebi şi permanent spaţiul carpato-danubian şi pontic, întinzîndu-se de la Balcani la Carpaţii nordici şi de la Marea Neagră la Tyras (Nistru) pînă în Cîmpia Tisei, iar în anumite perioade şi în zona Dunării de mijloc. Individualizaţi din marea masă a tracilor în cursul secolelor VII—VI î.e.n. geto-dacii se prezintă, pe tot parcursul existenţei lor, ca o unitate etnică şi lingvistică, cu o cultură materială şi spirituală proprie. Denumirea de *geţi* (Getae) este folosită cu predilecţie de scriitorii greci pentru toţi geto-dacii, dar mai ales pentru populaţia de la Dunărea de jos, de pe ambele maluri ale fluviului, de la Carpaţi şi pînă la litoralul de vest al Mării Negre. Contactul lor cu lumea greacă va face posibilă şi consemnarea primelor ştiri despre ei încă din sec. VI î.e.n. Numele de *daci* (Daci) este preferat de scriitorii latini pentru locuitorii din regiunile centrale și de vest ale spațiului carpato-dunărean, extinzîndu-l apoi la populația extracarpatică, în care se înglobează toți geto-dacii. Numele de daci este atestat pentru prima dată pe la mijlocul sec. I î.e.n la Caesar (De bello Gallico), apoi la o serie de alți autori, legat însă de evenimente petrecute în sec. II î.e.n. Dovezile scrise privind identitatea etnică a geților și dacilor, comunitatea lor de limbă și de teritoriu sînt confirmate de rezultatele cercetărilor arheologice. Cultura materială și spirituală din Dacia, cu rădăcini adînc înfipte în epoca bronzului și cea timpurie a fierului, va cunoaște încă înainte de Burebista, dar mai ales în timpul domniei acestuia și a lui Decebal o unitate deplină, pe întreg spațiul carpato-danubian și pontic.

• CE ȘTIM DESPRE CUM TRĂIAU GETO-DACII, STIMATE •DOCTOR RADU VULPE? ERAU BOGAȚI, CONSTRUIAU FASTUOS, CUM ERAU AȘEZĂRILE LOR?

— Sînt întrebări care cer mai multe răspunsuri, unele rezolvate numai de arheologie. În decursul celor cinci veacuri de istorie geto-dacică pe care le-a surprins arheologia, așezările au evoluat foarte mult. În vremea lui Herodot (sec. V î.e.n.) locuințele erau dispersate; deobicei centrele de reședință erau cetăți, cu val de pămînt și cu șanț de apărare ce erau populate mai ales în vreme de restriște. Viața de toate zilele se desfășura pe o întindere vastă, datorită preocupărilor lor curente — în mod proporțional atît agricultura cît și creșterea vitelor. În aceste cetăți întărite, uneori cu mare măiestrie: val de pămînt placat cu piatră (a se vedea cetatea de la Cotnari — Iași) găsim urme puține de locuire propriu zisă. Totuși există și atestă continuitatea, ca și cum o garnizoană ar fi stat și locuit în permanență în interiorul cetății. În caz de război, întreaga populație, cu tot avutul mobil se refugia aici. Astfel, cetățile sînt dimensionate în raport cu avutul comunității respective. Iată, cetatea de la Stîncești (Botoșani) avea o întindere pe 50 hectare, iar cea de la Cotnari numai 10. Este un mod de viață specific acelor vremi. Acest lucru nu înseamnă o rămînere în urmă sau o lipsă de bogăție. Mărturie pentru bogăția și stadiul de evoluție socială a societății geto-dace a acelei epoci — sec. V—IV î.e.n. — sînt splendidele morminte princiare cunoscute în zona Dunării de jos (descoperite la Agighiol jud. Tulcea, Peretu, jud. Teleorman ca și în Moldova, la Cucuteni, Iași).

— Să ne ocupăm de tezaure și arta geto-dacică separat și mai pe larg. Să continuăm cu modul de organizare a vieții sociale, cu localitățile și orașele dacice. Toată lumea știe, istoric sau nu, români și străini aplecați asupra istoriei că marele Ptolemeu indică 44 de localități dacice, unele dintre ele fiind orașe, pe numele get davae. *Cîte a identificat pînă acum investigația arheologică?*

— Începînd cu secolul IV î.e.n. cetățile încep să fie din ce în ce mai intens locuite (vezi, spre exemplu cetatea de la Zimnicea, jud. Teleorman sau Poiana pe Siret, jud. Galați), dar adevăratul salt calitativ observat în evoluția așezărilor se situează în secolul II î.e.n., cînd pretutindeni în spațiul carpato-dunărean apar așezări de tip *opidum*, adevărate cetăți masiv locuite, cu clădiri diferențiate, cu un centru rezidențial și sacru — un fel de acropolă. Sînt, evident, centre de reședință tribală, pe care grecii le numesc în mod constant cu numele de oraș *(polis)* și care în limba dacă se numeau *davae*. Numele multora ne este cunoscut. *Argedava* (probabil situată undeva pe rîul Argeș), *Piroboridava*, probabil pe Siret, Buridava (Ocnița — jud. Vîlcea), Cumidava (Rîșnov, jud. Brașov), Ziridava (Pecica, jud. Arad), Petrodava (Piatra Neamț)... Cele mai multe sînt menționate într-adevăr de matematicianul și geograful grec Ptolemeu (sec. II î.e.n.), identificarea multora însă nu este certă, iar a altora chiar imposibilă în stadiul actual al cercetărilor. Gradele de latitudine și longitudine date de savantul elen nu corespund decît în linii foarte generale cu coordonatele geografice actuale și de aici și dificultățile de identificare. Pentru stabilirea unei asemenea davae geto-dacice concură atît cercetările arheologice filologice, geografice cît și alte cercetări din alte specialități... Desigur, identificarea uneia însumează identificarea alteia, dar uneori e nevoie de o viață de om și tot nu ajungi la date certe. O întîmplare fericită a făcut ca, în vremea ultimului război, în castrul roman de la Rîșnov să se descopere o inscripție atestînd numele Cumidavae, inscripție din vremea romană dar care păstra denumirea dacică a localității și care la Ptolemeu era Comidava și care, din punct de vedere al coordonatelor geografice se situează în sud-estul Transilvaniei. În ultimii ani a fost identificată și cetatea dacică respectivă care este chiar pe locul Cetății feudale Rîșnov, fiind în cea mai mare parte distrusă de aceasta. Iată deci, în cazul de față cum s-a elucidat ceea ce multă vreme a fost, o enigmă; s-a identificat cu certitudine un important centru economic și politic geto-dacic. Un alt exemplu similar îl constituie descoperirea Petrodavei. În jurul orașului Piatra Neamț de astăzi se cunosc mai multe așezări geto-dace, dintre care cea mai importantă, o cetate întărită cu ziduri de piatră, este cea de la Bâtca Doamnei. Coordonatele lui Ptolemeu despre Petrodava o situa pe undeva în vestul Moldovei, aproximativ în jud. Neamț. O suprapunere între știrea geografului de la Alexandria și datele arheologice părea foarte probabilă. Pentru obținerea unei cvasicertitudini s-a mai recurs încă la un argument geografic peisagistic, completat cu unul filologic şi anume: fizionomia oraşului Piatra Neamţ marcată şi în Evul Mediu, ca şi în timpurile moderne, de dealul stîncos din centrul oraşului, numit azi Pietricica. Pe de altă parte, atît în limba greacă cît şi latină *petria* înseamnă piatră sau stîncă. S-a pus firesc întrebarea: de ce nu şi în cea dacă? Petrodava să se traducă prin dava de la piatră, de la stîncă. Toate aceste date la un loc au dus la identificare Petrodavei chiar la Piatra Neamţ. Cum spuneam nu toate davae-le s-au bucurat de aceeaşi soartă fericită. Deşi săpăturile arheologice au pus în lumină un număr de aşezări de tip *dava* mai mare decît cele amintite de Ptolemeu — fapt firesc căci în cele trei secole de frămîntată istorie a Daciei au avut loc modificări în structura socială, politică, reflectate nu arareori prin lupte intertribale care au dus la încetarea vieţii unor aşezări şi înflorirea altora — unele indicate de el continuă să rămînă încă necunoscute. Se cuvine totuşi subliniat faptul că sînt destule aşezări a căror durată de vieţuire poate fi urmărită dinainte de Burebista şi pînă la cucerirea romană. Este cazul, în special, al cetăţilor dacice din Moldova — Poiana, Răcătău, Brad, Piatra Neamţ etc.

— Aţi pomenit de enigmatica şi controversata Argedava. Unii o situiază mai sus, alţii mai jos pe cursul rîului Argeş. Dumneavoastră, ce părere aveţi?

— Da, Argedava este o enigmă. Numele este menţinut în inscripţia Decretului grecesc dat în cinstea lui Acornion, cetăţean al oraşului Dionysopolis (Balcicul de azi), inscripţie de o importanţă covîrşitoare pentru istoria lui Burebista şi care din păcate este deteriorată în partea de început. Acolo se spune că Acornion s-a dus la Argedavon, la tatăl... De care tată este vorba nu ştim, pentru că tocmai rîndurile respective sînt ilizibile. Dar, cîteva rînduri mai jos se vorbeşte de Burebista într-un context pe care cei mai mulţi editori ai inscripţiei — epigrafişti de renume mondial — l-au interpretat că, respectivul tată era tatăl lui Burebista. Este primul nod de ipoteze. Dacă se acceptă înseamnă că Burebista a văzut lumina zilei la Argedava şi că această cetate era reşedinţa tatălui său. Al doilea nod de ipoteze survine căutînd unde se află Argedava. Vasile Pârvan credea că numele Argeşului în vremea lui Burebista era Argesis, de aici ideea că Argedava ar fi *dava* de pe *Argesis*. Dar, în Dacia mai sînt cunoscute la Ptolemeu o Arcidava, în Banat şi, mai recent, s-a descoperit în teritoriul Histriei o inscripţie din epoca romană (datînd cam din jurul anului 200 e.n.) ce menţionează de asemenea o Arcidava. Evident, numele este destul de comun în Dacia. Totuşi, nu trebuie pierdut din vedere faptul că în inscripţia greacă e vorba de Argedava şi nu de Arcidava, ceea ce face implauzibilă căutarea respectivului oraş în Dobrogea sau în Banat. Al treilea nod de ipoteze survine în momentul cînd se încearcă identificarea Argedavei cu una sau alta dintre descoperirile arheologice de pe Argeş. Pe acest rîu sînt cunoscute pînă în prezent două aşezări de tip *dava*, una la Radovanu, jud. Giurgiu, a doua la Popeşti, Sectorul agricol Ilfov. Prima a înflorit în special în perioada anterioară lui Burebista, în timp ce a doua se ilustrează prin intensitatea în locuire tocmai din secolul I î.e.n. Iată deci, cu cîtă precauţie trebuie să procedăm cînd încercăm să afirmăm că acea misterioasă Argedava din inscripţia de la Balcic ar putea fi identificată cu aşezarea de tip *dava* de la Popeşti, com. Mihăileşti. Sînt posibile multiple alte interpretări.

• DACIA LUI BUREBISTA — UNUL DINTRE CELE MAI DE SEAMĂ REGATE ALE LUMII ANTICE

— Marele rege Burebista a fost, iată, o altă controversă a lumii antice văzută de istoriografii moderni. Unii l-au socotit doar un mare războinic, un conducător sîngeros, alţii o mare personalitate politică şi militară care a unificat uniunile tribale geto-dace într-un stat de temut pentru înşişi împăraţii romani şi sub care Dacia a ajuns la apogeu. Pînă la el şi după el, pînă la tot atît de ilustrul Decebal, ce regi au mai avut geto-dacii? Cît se ştie despre domnia lor? Ne-am adresa tot dumneavoastră Alexandru Vulpe.

— Puteţi pune o asemenea întrebare. Este normal să concepem istoria dacilor ca o evoluţie care a dus, în sec. I î.e.n. la un salt, la unificarea de către Burebista a tuturor uniunilor tribale getice şi dace. Acest proces a durat cu siguranţă mai multe secole. Astfel, geţii care s-au încumetat să înfrunte uriaşa armată a regelui Persiei, Darius, (sfîrşitul sec. VI) nu puteau să facă asta decît cu o armată uriaşă. Asta presupune să fi avut măcar în parte o organizare militară capabilă să ducă o luptă cu o oaste persană superior organizată. Toţi aceşti regi şi daci sînt anonimi; istoria a păstrat puţine nume. Într-un fragment de tragedie a lui Sofocle („Triptolem"), tragedie pierdută, se vorbeşte despre numele unui rege get *Charnabon*. Nu ştim cînd a domnit, dar nu mai tîrziu de mijlocul secolului V. Interesant de remarcat că, pentru publicul atenian căreia îi era adresată tragedia, geţii şi numele conducătorului lor nu erau noţiuni nefamiliare.

— Permiteţi-ne o paranteză, de ce vorbiţi dumneavoastră foarte tranşant despre geţi şi despre daci, iară nu despre geto-daci. Aveţi o opinie mai particulară despre identitatea lor?

— Am scris multe articole despre asta. Cînd vorbim despre cultura materială vorbim despre geto-daci, dar cînd vorbim despre organizare, viaţa socială şi politică este normal să vorbim despre geţi şi despre daci. Este exact ca deosebirea dintre moldoveni, munteni şi transilvăneni; Burebista i-a unificat şi pe geţi şi pe daci, cum Mihai Viteazul

Ce știm și ce-am mai putea ști despre geto-daci

a unificat Țara Românească și Transilvania... Nu sînt popoare diferite, cum a lămurit lucrurile la început colegul Constantin Preda. Politic însă, au jucat diverse roluri la epoci diferite. Grecii au intrat în contact cu geții de la Dunărea de jos, romanii cu dacii din Banat și din sud-estul Transilvaniei. De asemenea, pînă în secolul II î.e.n. noi cunoaștem aproape exclusiv istoria geților, izvoarele vorbind numai despre ei. Abia în vremea lui Burebista dacii și geții încep să joace un rol asemănător și au fost unificați într-o singură țară. După moartea lui Burebista rolul geților de la Dunărea de jos începe să intre în declin, în timp ce rolul determinant al istoriei acestor meleaguri este jucat de formațiunile politice ale dacilor din Transilvania, rol ce a culminat cu domnia lui Decebal și cu luptele cu romanii.

— Să ne întoarcem la regi, așa dar.

— Regii din perioada mai veche nu pot fi seriați în forma unei dinastii, au domnit asupra unor uniuni tribale; începînd cu Charnabon și acel rege anonim de la mijlocul sec. IV (Rex Histrianorum, adică al dunărenilor) vor fi fost foarte mulți. Nu cunoaștem nici numele regelui get care l-a înfruntat pe Alexandru cel Mare, la 335 î.e.n., la nord de Dunăre, cam pe teritoriul Zimnicei de azi sau în sudul Olteniei. Este izvorul (scris) cel mai cuprinzător despre geți (relatările lui Ptolemaios al lui Lagos, unul din generalii lui Alexandru) cum i-a cucerit și cum i-a pus pe fugă armatele regelui macedonean. În schimb, ne este păstrat numele unui mare rege get Dromichetes care a domnit în ultimii ani ai secolului IV și primele decenii ale sec. III î.e.n. și care a purtat îndelungate lupte cu regele elenistic al Traciei — Lysimach. Apoi, din sec. II și I î.e.n. ne mai sînt cunoscuți nume de conducători geți și daci: *Oroles* (care poate a domnit în Moldova în sec. II, apoi trei mici regi geți din Dobrogea — *Dapix*, *Ziraxes*, *Roles*. Niște inscripții descoperite în vremurile noastre au mai dat la iveală numele a doi regi: *Zalmodegicos*, care a domnit în nordul Dobrogei și *Remaxos*, în sudul Basarabiei sau în sudul Moldovei. Descoperirile numismatice au dus la identificarea altui nume de rege dac din nordul Dobrogei — *Masconos*. Aș adăuga că toate aceste nume sînt grecizate, pronunțarea locală fiind diferită. Acest lucru se observă foarte bine la transpunerea în grecește ori latinește a numelui marelui Burebista. Pe aceeași inscripție greacă din Balcic, numele este ortografiat odată *Byrebista* iar cîteva rînduri mai jos *Byrabeistas*. Evident că existau vocale de tip ă sau î pe care alfabetul grecesc nu le-a putut transcrie. În legătură cu această denumire a apărut o problemă controversată asupra unui rege dac pe nume *Rubobostes* care ar fi domnit peste daci în prima jumătate a secolului II î.e.n. și sub care dacii ar fi cunoscut un puternic avînt militar și politic. Numele acesta mențioat în izvorul latinesc a fost corectat de către editorii moderni, socotindu-se că ar fi vorba despre Burebista și că ar fi o greșeală prin metateză.

— Punctele de vedere ale specialiștilor noștri?

— În stadiul de față al cercetărilor în sprijinul ambelor păreri se pot aduce argumente seducătoare. Dacă ar fi o greșeală ar trebui să se refere doar la prima jumătate a cuvîntului, dar a doua jumătate, terminația numelui, este tipic dacică — *bostes* (vezi tarabostes care înseamnă nobil dac). Deci, autorul latin n-a putut greși, inventînd un nou nume, totuși dac. De asemenea, cultura materială a dacilor din Transilvania începe să înflorească exact la epoca în care trebuie să fi domnit acest Rubobostes. Pe de altă parte, analiza filologică a izvorului respectiv aduce argumente greu de înlăturat total, cum că e vorba, totuși, de Burebista din secolul I î.e.n. O părere care ar putea împăca cele două puncte de vedere am enunțat-o mai de curînd, spunînd că forma corectă avută în vedere de izvorul latin era *Burobostes*, forma în dialect dac a ceea ce geții pronunțau *Burebista*. Am avea, cu ocazia aceasta și o dovadă de asemănare și deosebire între dialectele limbii geto-dace. Lista regilor daci de după Burebista ne este mai bine cunoscută. Se pare că există o succesiune dinastică, începînd cu Deceneu: *Comosicus*, urmașul lui Deceneu, apoi *Scorilos* sau *Corilos*, *Coson* sau *Cotiso*, *Duras*, *Diurpaneus* căruia i-a succedat *Decebal*. Nu știm exact durata domniei lor—se situează toți între Burebista și Decebal —, dar știm că au domnit în Transilvania, avîndu-și desigur reședința în munții Orăștiei. Vor fi fost și alții mai mărunți ale căror nume nu s-au păstrat. Din alte părți ale Daciei mai cunoaștem un *Dicomes* care a domnit foarte probabil în Moldova, la sfîrșitul sec. I î.e.n...

— Acum, despre Bvrebista, vă rugăm să ne lămuriți Constantin Preda, prin ce rămîne una dintre cele mai ilustre și mai puternice personalități politice ale lumii antice?

— După opinia celor mai mulți istorici, Burebista și-a început opera mai întîi ca șef al geților dintre Dunăre și Carpați. În sprijinul acestei concluzii vine în primul rînd informația transmisă de Strabon din care rezultă că Burebista era „bărbat get" și că s-a ridicat în fruntea geților. În al doilea rînd, sînt de luat în considerație dovezile arheologice, potrivit cărora întreaga regiune dintre Dunăre și Carpați era la acea dată cea mai dens populată și cea mai bine dezvoltată din punct de vedere economic și politic. În această zonă a fost identificată una din cele mai importante uniuni de triburi din Dacia care întrunea toate condițiile unui nucleu prestatal, capabil să atragă în jurul-său majoritatea lumii dace. Opera esențială realizată de Burebista rezidă, desigur, în unificarea geto-dacilor și ridicarea Daciei la nivelul celor mai de seamă regate ale lumii antice. „Ajungînd în fruntea neamului său care era istovit de războaie dese — informează Strabon — getul Burebista l-a înălțat atît de mult prin exerciții, abținere de la vin și ascultare față de porunci, încît, în cîțiva ani a făurit un „imperiu" puternic și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine". Nu se știe exact cum a decurs procesul de unificare, se deduce totuși că un asemenea act nu se putea înfăptui în întregime pe cale pașnică. E puțin probabil ca toți șefii de triburi și uniuni de triburi să se fi supus fără a-și fi apărat în prealabil pozițiile. Pe cei mai mulți i-a unit însă pe cale pașnică, cu ajutorul lui Deceneu. Rolul marelui preot a fost, cel puțin în anumite privințe, hotărîtor, dat fiind influența religioasă de care dispunea acesta. Strabon informează că, venit în Dacia, Deceneu ajunsese să fie socotit chiar zeu. Această fază inițială, considerată a fi cea mai însemnată a fost un proces de lungă durată și probabil s-a încheiat către anul 70 î.e.n. După această dată au urmat acțiuni de întărire și de desăvîrșire a procesului în totalitatea sa care, se pare, a durat și el destul de mult, deoarece abia peste un deceniu Burebista a trecut la cea de a doua fază — desăvîrșirea unității geto-dace și întregire a Daciei. Același Strabon consemnează că „numărul geto-dacilor crescuse neînchipuit de mult, într-atîta încît puteau să trimită la luptă pînă la două sute de mii de oameni". În fruntea unei armate puternice și bine instruite, regele Burebista a întreprins, în jurul anului 60 î.e.n. campania sa celtică. În urma unei victorii prestigioase, geto-dacii își deschiseseră drum spre centrul Europei, ajungînd pînă în vecinătatea neamurilor germanice, în rîndurile cărora reușiseră să provoace o mare îngrijorare, Burebista asigurîndu-și astfel liniștea la granița de vest a Daciei și să-și extindă puterea pînă la Dunărea de mijloc. Campania celtică a lui Burebista pare să nu fi avut neapărat scopuri de cucerire și jaf, motivul principal constituindu-l pericolul ce-l reprezentau deplasările celților spre teritoriul dacic. În acea vreme ei ajunseseră să domine întreaga zonă a Dunării de mijloc și să se extindă spre est pînă în Cîmpia Tisei, ocupînd unele teritorii locuite de daci. Aceeași Geografie a lui Strabon care spune că dacii revendicau drepturi asupra regiunilor ocupate de celți, teritorii care anterior fuseseră în posesia lor, este confirmată de descoperirile arheologice. Atît descoperieile mai vechi, cît și cele efectuate în ultima vreme, au dus la identificarea a numeroase urme de locuire dacică în Slovacia și în părțile de nord-est ale Ungariei și Jugoslaviei. Așezări importante se semnalează în jurul Bratislavei, pe dealul Taban de la Budapesta și la Jidovar în RSF Jugoslavia. Potrivit surselor literare antice, Burebista a mai întreprins o incursiune la sud de Dunăre, ajungînd pînă în Tracia, Macedonia și Illyria. Cu totul remarcabilă se dovedește activitatea militară și politică pontică a lui Burebista. Probabil că chestiunea pontică era socotită unul dintre cele mai dificile puncte ale planului său, dacă se ținea seama de interesele arătate orașelor grecești de pe litoralul de vest al Mării Negre, de regele Pontului și de romani. Odată cu cucerirea orașelor grecești și a întregului litoral de vest al Mării Negre și după distrugerea puterii bastarnilor de la est de Carpați, Burebista devine într-adevăr, așa cum îl numește decretul dionysopolitan în cinstea lui Acornion, „cel dintîi și cel mai mare dintre regii care au domnit peste Tracia, stăpîn al ținuturilor din stînga și din dreapta Dunării", reușind să făurească un mare „imperiu", „ajungînd să fie temut și de romani". Dacia devenise acum cu adevărat cea mai mare putere din sud-estul Europei. Stăpîn al unui asemenea regat și dominînd situația politică din regiunile balcano-dunărene, Burebista intervine în conflicte interne ale Romei republicane. Prin Acornion din Dionysopolis, el intră în legătură cu Pompeius, oferindu-i acestuia sprijin militar împotriva lui Caesar. Dar Caesar iese învingător și plănuiește o mare expediție împotriva lui Burebista, proiect abandonat după asasinarea dictatorului roman, în anul 44 î.e.n. În jurul aceleiași date dispare de pe scena politică a Daciei și regele Burebista, în condiții asemănătoare cu cele ale morții adversarului său, Caesar. „El a pierit — relatează Strabon — din pricina unei răscoale, mai înainte ca romanii să apuce a trimite o armată împotriva lui". Ar fi căzut pradă unui complot organizat, probabil, de mai marii curții regale, în același scop al împărțirii puterii. După dispariția sa, așa cum lasă să se întrevadă unele izvoare scrise, se poate vorbi de o dezmembrare politică și teritorială a statului creat de marele rege geto-dac, nu însă și de dispariția esenței acestuia.

• TEZAURE, CETĂȚI ȘI MONUMENTE. ARTĂ

— Descoperirile de la Grădiștea Muncelului din munții Orăștiei, sanctuarele de piatră și așa numitul Soare de andezit, nu mai puțin enigmatice decît piramidele faraonilor Egiptului au dus, precum știm, la tot felul de supoziții, ipoteze, interpretări, pînă și la analogii cu elementele culturii precolumbiene și mai recent apropieri de cele celtice din Anglia. A reușit arheologia să dea răspunsuri plauzibile în ceea ce privește arta și cultura geto-dacilor? E posibil să fi construit palate, să fi înălțat monumente, aveau un mod propriu de expresie artistică? Ce ne-ați putea spune în acest sens, tovarășe Constantin Preda?

— După tezaurele care s-au descoperit, mai demult ori mai recent, este certă evoluția culturii geto-dacilor pe tot parcursul existenței lor. Nu e cazul s-o luăm pe tipuri de culturi — ne-ar trebui prea mult spațiu —, ci doar să punctăm cîteva remarcabile mărturii arheologice. Din păcate, unele din descope-

Ce ştim şi ce-am mai putea şti despre geto-daci

ririle care s-au făcut înainte de 1918, pînă la crearea Statului unitar român, tezaure de mare valoare au luat calea străinătăţii, unele se află la Viena, altele la Budapesta, altele la British Museum (Londra). O manifestare cu totul remarcabilă limitată în timp la secolul IV î.e.n., o constituie realizările din domeniul artei locale traco-getice. Acestea sînt reprezentate printr-o serie de obiecte de aur şi argint, mai rar şi de bronz, bogat şi variat ornamentate. Cele mai multe sînt descoperiri funerare, constituind adesea inventare foarte bogate ale unor morminte princiare. Cea mai importantă de acest fel s-a făcut într-un mormînt de la Agighiol (Dobrogea de nord), constînd dintr-un coif, o pereche de cnemide şi şapte vase, unul cu inscripţia KOTYOS, toate din argint. Primele două categorii şi unele din vase sînt bogat decorate cu motive antropomorfe şi zoomorfe. Un tezaur similar, dar cu obiecte de aur, provine de la Băiceni (Moldova), din apropierea cetăţii geto-dacice de la Cotnari, fiind alcătuit dintr-un coif ornamentat cu motive zoomorfe şi antropomorfe, brăţări spiralice cu capete de animale, un colier, butoni etc., toate din aur. La Peretu, în Cîmpia munteană, s-au găsit într-un tumul, un coif de argint aurit cu ornamente zoomorfe, geometrice şi florale, vase antropomorfe şi aplice de argint. Un coif de aur cu acelaşi tip de decor provine de la Poiana — Coţofeneşti (Muntenia), iar un tezaur cu piese de harnaşament din argint de la Craiova (Oltenia). La acestea se mai pot adăuga vasul de tip *rhyton* de la Poroina (vestul Olteniei), sabia-emblemă de bronz de la Medgidia (Dobrogea), un coif şi două vase de argint găsite, probabil, în zona Porţilor de Fier... Cîteva importante tezaure de acest fel s-au descoperit şi pe teritoriul Bulgariei. Aria de răspîndire a unor atari obiecte cuprinde, îndeosebi, regiunile getice ale Dunării, atît de o parte cît şi de alta a fluviului. În etapa următoare, corespunzător secolelor III—II î.e.n., grupa de tezaure din obiecte de aur şi argint, prin bogăţia, varietatea şi stilul lor capătă forme precise şi unitare pentru întreaga Dacie. Tot în secolul III îşi fac apariţia şi primele monede locale emise în Dacia. Se apreciază că, în etapa care se întinde aproximativ între mijlocul sec. III şi prima parte a sec. II î.e.n. se pun bazele perioadei „clasice" a culturii geto-dace. Începînd cu mijlocul sec. II se dezvoltă numeroase aşezări de tipul *davae*-lor, întîlnite acum pe întreg cuprinsul Daciei. Pe lîngă cele existente în perioada anterioară, iau fiinţă cele descoperite la Popeşti, Crăsani, Tinosul, Cetăţeni, Cîrlomăneşti, Sprîncenata (Muntenia), Ocniţa (Oltenia), Cugir, Căpîlna, Piatra Craivii (Transilvania), Pecica (Banat), Cîndeşti, Piatra Neamţ (Moldova), Somova (Dobrogea) şi multe altele. Tipurile ceramice tradiţionale lucrate cu mîna, ca şi cele noi lucrate la roată se generalizează. Ceaşca dacică, vasul cu butoni şi brîu alveolar, fructiera cu picior, cana bitronconică etc., se răspîndesc pe întreg teritoriul locuit de geto-daci; unele tipuri ceramice greceşti (amfore, cupe, vase de provizii) au fost preluate şi adaptate specificului local. O dezvoltare cu totul deosebită cunoaşte în secolul I î.e.n. prelucrarea argintului. Urme ale unor astfel de ateliere s-au descoperit în aşezările de la Pecica (Banat), Ardeu (Transilvania), Costeşti (Transilvania), Poiana (Moldova). Din atelierele geto-dace au ieşit numeroase obiecte de podoabă (fibule, brăţări, lănţişoare) şi vase de argint lucrate şi ornamentate în manieră locală, originală. Cele mai multe asemenea obiecte de argint, în acelaşi timp şi realizări valoroase ale artei geto-dacice, s-au găsit grupate în tezaure: Sîncrăieni, Surcea — în Transilvania; Herăstrău, Merii — Goala, Bălăneşti — în Muntenia. De un interes cu totul deosebit se dovedesc fibulele din tezaurele de la Herăstrău şi Bălăneşti, care sînt prevăzute cu plăci cu reprezentări umane. Dealtfel, cucerirea Daciei de către romani a avut cauze în primul rînd de ordin economic şi doar în subsidiar de natură politică; va reprezenta o sursă însemnată şi imediată de venituri atît de necesare Imperiului. Johanes Lydos informează că romanii au luat din Dacia bogăţii imense în aur şi argint, care s-ar fi ridicat — după calculele unor specialişti moderni, mult reduse faţă de cifrele oferite de izvorul amintit — la 165 000 kg aur şi 331 000 kg argint, şi în acelaşi timp au luat 50 000 prizonieri. Cert este că, după cucerirea Daciei, finanţele imperiului s-au redresat. Acum se construieşte impunătorul *Forum Traiani*, *Columna*, un mare apeduct, se reface canalul Nil—Marea Roşie, se pregăteşte războiul contra parţilor. Timp de 123 de zile romanii au sărbătorit, cu fast rar întîlnit, victoria asupra geto-dacilor şi transformarea ţării lor într-o provincie a imperiului.

• ZAMOLXIS — OM ŞI PREOT, REGE ŞI ZEU, MIT ORI REALITATE?

— N-am răspuns la ipotezele create în jurul misterioaselor sanctuare de la Sarmizegetusa Regia din munţii Orăştiei. Oare acolo să fi fost şi Kogaion-ul, Olimpul zeilor daci, sau în orice caz lăcaşul lui Zamolxis, marele zeu care a constituit cea mai deplină enigmă chiar în epocă, pentru romani şi nu numai pentru ei? Ce opinie aveţi dumneavoastră personal, Alexandru Vulpe?

— Interpretările sensului şi rolului diverselor tipuri de sanctuare (avem urmele unui sanctuar în formă de bazilică în „altarul" căruia s-a găsit o vacă decorată cu simboluri, desigur legate de credinţele geto-dacilor), mai ales cele din munţii Orăştiei, cele mai bine păstrate, trebuie să implice o mare prudenţă. Acestea rămîn poate cea mai mare enigmă a civilizaţiei strămoşilor noştri. S-au oferit multiple soluţii, nici una satisfăcătoare pe deplin. S-a vorbit despre Sanctuarul — calendar de la Sarmizegetusa dacică, luîndu-se ca bază de plecare raportul numeric dintre diversele tipuri de pietre şi ordinea la temelia acestuia. S-au făcut şi încercări de rezolvare cu ajutorul computerului. Din păcate, cînd toate aceste teorii erau publicate, săpăturile au scos la iveală un număr nou de pietre, ceea ce pune la îndoială ipotezele de pînă atunci. După alte păreri mai prozaice, toate aceste pietre n-ar fi avut nici o semnificaţie. ci sînt doar simple temelii care nici nu se vedeau la suprafaţa solului templului respectiv, fiind reconstruite într-un mod asemănător modelelor greceşti. Personal, cred că la baza interpretării trebuie să ţinem seama de realţiile numerice, dar nu cred că putem descifra în clipa de faţă aceste relaţii. Mai trebuie cercetat. Ipoteza calendarului, chiar dacă este adevărată, cu siguranţă nu oferă singura explicaţie. Eu cred că în orice încercare de interpretare a esenţei şi originalităţii religiei geto-dace trebuie plecat de la textul de bază al lui Herodot, reluat apoi şi de alte izvoare, potrivit căruia există o asemănare între doctrina filozofică-matematică a lui Pitagora şi credinţele acestui neam. Dacă Zamolxis va fi fost zeu sau om — discipol al lui Pitagora care a propăvăduit ca reformator ideologia acestuia la poporul său, nu putem răspunde. Este sigur că, pentru lumea antică, ceea ce punea în evidenţă originalitatea civilizaţiei dacice era tocmai originalitatea credinţei religioase care se deosebea de a tuturor neamurilor din jur. Socot că este verosimil să credem despre o reformă religioasă din secolul VI î.e.n. care a făcut dintr-o religie de tip politeist — asemănătoare celorlalte popoare indo-europene din care făceau parte şi tracii, neamul din care provin geto-dacii, germanii, romanii, celţii — o religie cu o esenţă spirituală superioară.

— Dar despre identitatea preot-rege-zeu, presupusă a fi fost existenta la geto-daci, ce putem reţine?

— Asta era şi la romani! Este foarte probabil că mulţi dintre regii daci cumulau şi funcţia de *mare preot*. Exemplul concret îl avem în cazul lui Deceneu, mare preot al lui Burebista, care la moartea lui a devenit rege, iar urmaşul acestuia, Comosicus, a cumulat, deasemenea, ambele funcţii. Despre sanctificarea post-mortem sau în viaţă a regilor daci nu avem nici o dovadă.

— O ultimă întrebare în jurul uneia dintre cele mai recente şi mai aprinse controverse cu privire la daci: au avut sau nu scriere? Dacă aveau o limbă proprie, unitară, cu cele două dialecte — get şi dac — şi dacă s-a demonstrat că au avut o civilizaţie cu nimic mai prejos de a altor popoare ale lumii antice, contemporane lor, cum de nu s-au preocupat de acest aspect, măcar prin influienţele greacă şi romană care, ştim, şi-au pus pecetea remarcabil asupra culturii materiale şi spirituale geto-dacice?

Nu se poate spune că au avut o scriere, că o cunoşteau în sensul în care cunoşteau grecii şi romanii, dar cu siguranţă erau unii dintre ei, mai ales din jurul unor căpetenii, care ştiau scrie şi citi în limba greacă şi latină, după împrejurări. Aşa se explică şi frînturile de inscripţii imprimate în lut descoperite la Ocniţa (Vîlcea), Buridava, cu caractere greceşti, sau cele de la Grădiştea Muncelului în caractere latine. Inscripţie de tip olari: meşterul şi proprietarul atelierului. Aşa trebuie interpretată ştampila de pe vasul descoperit la Grădiştea — DECEBALUS PER SCORILO — , adică Decebal (proprietarul, regele) prin (meşterul) Scorilo şi nu cum s-a presupus idealizat Decebalus fiul lui Scorilo. Menţiune care n-ar fi avut rost pe o oală. Aşa era şi în latină în acea vreme — PER apare pe toate inscripţiile şi înseamnă PRIN. În rest, nu trebuie să ne mire că dacii nu cunoşteau scrierea, nici celţii la vremea respectivă, care atinseseră un grad înalt de civilizaţie, învăţau totul pe de rost, şi cînturi şi tot. Nu survenise necesitatea de a scrie. Este, totuşi, de presupus că, începînd din vremea lui Burebista să fi existat un fel de arhivă regală în care se păstrau scrisori şi schimburi de mesaje cu oraşe greceşti şi statul roman. Avem indicii vagi în acest sens. Ei între ei nu foloseau scrierea, asta e sigur.

— Deci, epoca geto-dacă rămîne încă o lume ispititoare pentru cercetarea arheologică, istorică, lingvistică...

CICI IORDACHE-ADAM. ■

RAYMOND CHANDLER

femeia din lac

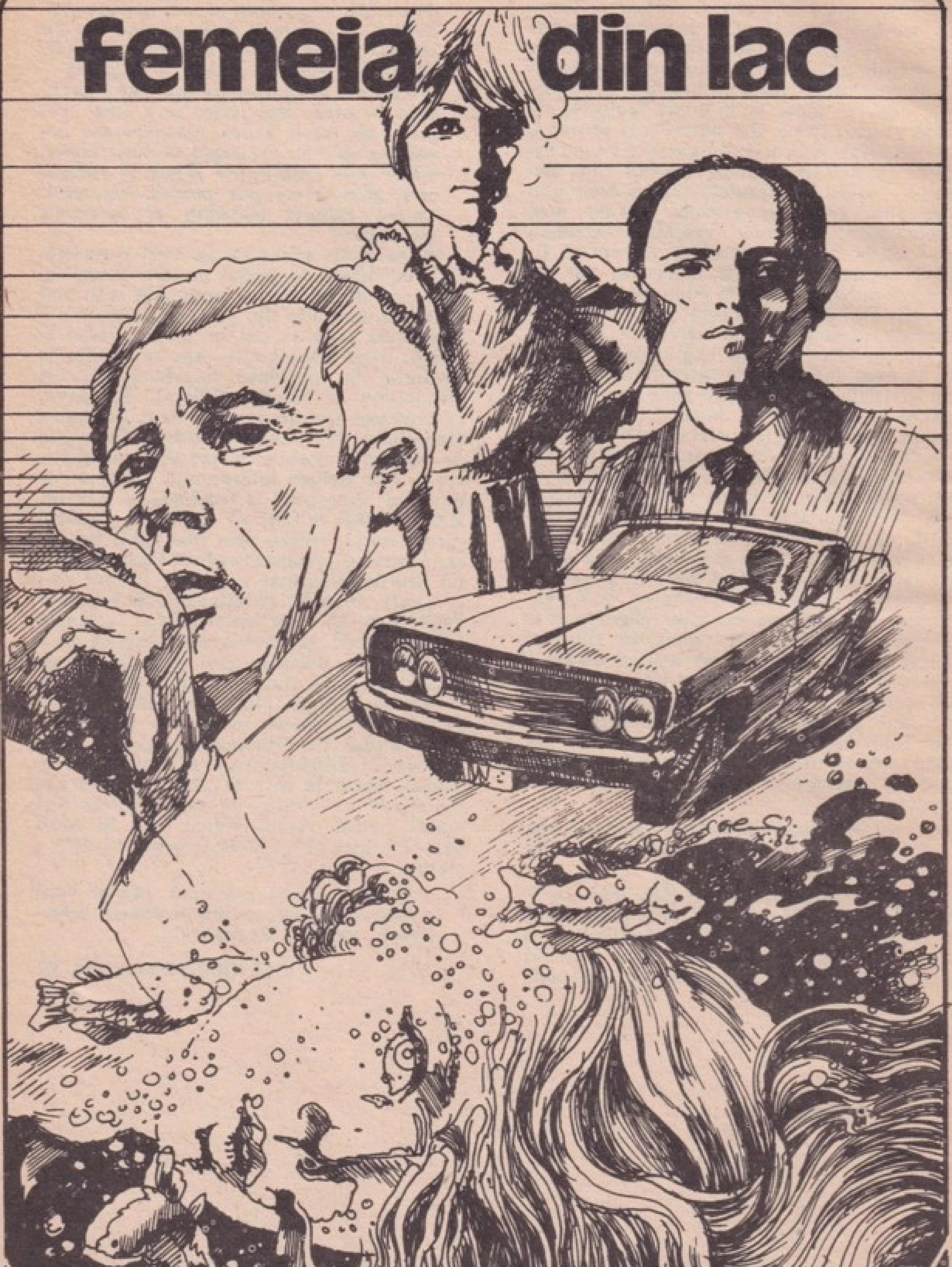

I

Treloar Building se află pe Olive Street, în apropiere de a 7-a Avenue. Compania Gillerlain ocupă în această clădire întreg etajul şapte care e închis cu uşi de sticlă acţionate automat. Salonul ei de recepţie, împodobit cu covoare chinezeşti, are pereţi de un argint patinat, mobile costisitoare şi sofisticate, mici sculpturi abstracte, ascuţite şi sclipitoare şi, într-un ungher, o vitrină triunghiulară de proporţii monumentale. Pe etajere de sticlă strălucitoare e prezentat tot ce-a fost imaginat pînă în ziua de azi în materie de flacoane sau cutii: creme, pudre, săpunuri şi ape de toaletă, potrivite pentru orice anotimp şi ocazie.

Într-un alt colţ al încăperii, o blondină bine făcută stă în faţa unei mici centrale telefonice. Alături de uşă, în spatele unui birou, tronează o frumoasă înaltă şi subţire, cu părul de abanos, pre numele ei Adrienne Fromsett.

Pun o carte de vizită pe birou şi o întreb dacă pot să-l văd pe domnul Derace Kingsley.

Frumoasa aruncă o privire pe cartea mea de vizită şi glăsuieşte:

— Aveţi fixată o întîlnire?

— Nu.

— E foarte greu să-l vedeţi pe domnul Kingsley dacă nu aţi aranjat în prealabil o întîlnire. Dar ce problemă vă aduce la noi, domnule Marlowe?

— O problemă personală.

— Da, da, înţeleg. Domnul Kingsley vă cunoaşte?

— Nu cred. Poate îmi ştie doar numele. Puteţi să-i spuneţi că vin din partea locotenentului M'Gee.

— Domnul Kingsley îl cunoaşte pe acest locotenent?

Îmi pune cartea de vizită lîngă un teanc de scrisori de curînd dactilografiate. Se lasă pe spătarul scaunului, îşi sprijină un braţ pe birou şi începe să bată uşor tactul cu vîrful unui pix de aur.

Mă strîmb cu neobrăzare la ea.

— Sper că-l cunoaşte, îi răspund, dar cel mai bun mijloc de a afla acest lucru e să-l întrebaţi pe el însuşi.

Ea semnează în viteză trei scrisori pentru a se stăpîni să nu-mi arunce creionul în faţă.

Pe urmă îmi vorbeşte fără să se uite la mine.

— Domnul Kingsley e într-o şedinţă. Îi voi arăta cartea dumneavoastră de vizită cu primul prilej.

Îi mulţumesc şi mă aşez într-un fotoliu din crom şi piele, mult mai confortabil decît pare la prima vedere.

Liniştea coboară din nou în încăpere. Nimeni nu intră şi nimeni nu iese. Mîna elegantă a domnişoarei Fromsett răsfoieşte nişte hîrtii. Din cînd în cînd se aude doar gînguritul blondinei de la centrala telefonică.

După o jumătate de oră, timp în care am fumat trei sau patru ţigări, uşa se deschide în spatele domnişoarei Fromsett.

Doi bărbaţi ies rîzînd. Un al treilea le ţine deschisă uşa şi le întreţine veselia. Îşi strîng cordial mîinile. Cei doi străbat încăperea şi dispar. Al treilea se schimbă imediat la faţă. Ai fi zis că n-a glumit niciodată. E un barosan îmbrăcat într-un costum gri şi căruia probabil nu-i place deloc să rîdă.

— M-a căutat cineva? întreabă el cu o voce tăioasă, vocea unui adevărat patron.

Domnişoara Fromsett răspunde pe un ton suav:

— Un oarecare Marlowe doreşte să vă vadă. Din partea locotenentului M'Gee. Într-o problemă personală.

— N-am auzit niciodată de el, mîrîie barosanul.

Ia cartea mea de vizită şi se întoarce în biroul său. Sistemul de închidere pneumatic al uşii fîşîie uşor. Domnişoara Fromsett îmi surîde dulce şi dezolată. Îi fac cu ochiul cît pot mai hazliu. Îmi aprind apoi o nouă ţigară.

După zece minute uşa se deschide din nou. Importantul personaj iese, cu pălăria pe cap, şi ne vesteşte în trecere că se duce la frizer.

Se îndreaptă spre ieşire călcînd cu un mers de atlet pe covoarele chinezeşti. La jumătatea drumului, se întoarce brusc şi o porneşte spre ungherul în care mă aflu.

— Doreşti să-mi vorbeşti? mormăie el.

Are aproape doi metri. Ochii îi sînt ca două pietre gri cu străluciri de gheaţă. Înfăţişarea sa e aceea a unui individ greu de abordat.

Mă ridic în picioare.

— Dumneavoastră sînteţi domnul Kingsley?

— Dar cine naiba altcineva aş putea fi?

Îl las să marcheze un punct. Îi dau o altă carte de vizită de-a mea pe care e indicată şi profesia. O apucă brutal în lăboanţa lui şi încruntă din sprîncene.

— Cine e M'Gee?

— Un prieten de-al meu.

— Sînt uimitor de interesat, spune el făcînd cu ochiul domnişoarei Fromsett. Vreţi să fiţi atît de bun să-mi oferiţi măcar un amănunt în legătură cu acest domn?

— Ei bine, îl cheamă M'Gee Violeta, pentru că tot timpul suge pastile pentru dureri de gît care miros a violete. Este un bonom cu părul uşor încărunţit. Ultima oară cînd l-am văzut purta un costum albastru, o pălărie gri şi fuma opium dintr-o pipă scurtă.

— Nu-mi plac manierele dumitale, îmi răspunde Kingsley, cu o voce în stare să spargă nuci de cocos.

— E minunat, ştiţi, nici nu-s de vînzare!

Tipul se dă brusc înapoi, ca şi cum i-aş fi vîrît sub nas o scrumbie pescuită săptămîna trecută. După o clipă, îmi întoarce spatele şi îmi spune peste umăr:

— Îţi acord exact trei minute. Dealtfel, mă întreb pentu ce!

II

Cabinetul directorului e mare, liniştit, întunecos şi prevăzut cu o instalaţie de aer condiţionat.

Derace Kingsley se vîră după costisitorul său birou directorial şi se aşaza pe un totoliu mare din piele.

— Sînt om de afaceri şi merg deci direct la ţintă. După cartea dumitale de vizită, s-ar părea că eşti detectiv particular. Arată-mi o legitimaţie care s-o dovedească.

Scot portofelul şi îi întind actele. După ce le priveşte mi le aruncă înapoi.

— Nu-l cunosc pe M'Gee, zice el. Îl ştiu doar pe şerif. Lui i-am cerut un om sigur pentru o treabă care cere discreţie. Îmi vine să cred că eşti omul în cauză.

— M'Gee lucrează în secţiunea Hollywood unde se află biroul şerifului Petersen, puteţi să verificaţi.

— Ar fi zadarnic: presupun şi singur că ai putea să te ocupi de problema mea. Însă n-o mai face pe şmecherul. Şi nu uita că un om pe care îl angajez munceşte pentru mine. El face exact ceea ce îi spun eu şi îşi ţine gura. Altfel, e dat afară imediat. E clar? Ori sînt prea greu de înghiţit de dumneata?

— Pot să-mi amîn răspunsul în această privinţă?

El încruntă din sprîncene şi mă întreabă brusc:

— Care îţi e tariful?

— Douăzeci şi cinci de dolari pe zi, plus cheltuielile: opt cenţi la kilometru pentru maşina mea.

— Fii serios. Prea mult. Cincisprezece dolari pe zi, neto. Atît e destul. Voi plăti deplasările justificate, dar nu şi hoinărelile dumitale.

Trag din ţigară şi suflu un norişor de fum pe care îl împrăştii cu mîna fără să zic o vorbă. El pare niţel uimit de tăcerea mea.

Se apleacă peste birou şi îşi îndreaptă ţigara spre mine.

— Nu eşti încă angajat. Dacă te accept, treaba e absolut confidenţială. Fără vorbărie cu prietenii dumitale, sticleţii. Ai înţeles?

— Ce vreţi de fapt, domnule Kingsley?

— Ce-ţi pasă? Faci doar tot ce face un detectiv, nu-i aşa?

— Nu, nu chiar totul: doar ceea ce e destul de cinstit.

Mă priveşte drept în faţă, cu fălcile încleştate: ochii săi cenuşii se întunecă şi mai mult.

— Mai întîi, o precizare: nu mă ocup de divorţuri, reiau eu. Şi cer necunoscuţilor o sută de dolari avans.

— Bine, bine, zice el cu un glas deodată blînd, fie şi aşa.

— Iar în ceea ce priveşte teama dumneavoastră că aţi putea fi prea greu de înghiţit de mine, aflaţi că marea majoritate a clienţilor mei începe fie prin a-mi plînge în poale, fie asurzîndu-mă că ei sînt patronii. Deobicei sfîrşesc toţi prin a fi cît se poate de rezonabili — bineînţeles, dacă mai rămîn în viaţă.

— Bine, bine, zice el din nou cu acelaşi glas blînd. Şi pierzi mulţi clienţi purtîndu-te aşa?

— În nici un caz dacă mă tratează corect.

— Ia o ţigară, mă îndeamnă el.

Iau o ţigară şi o vîr în buzunar.

— Vreau să-mi găseşti soţia; a dispărut în urmă cu o lună.

— O.K., îi răspund, o să dau de ea.

El loveşte biroul cu mîinile şi mă scrutează îndelung. Îşi trece apoi o mînă prin coama lui deasă.

— A plecat de mai bine de o lună. A dispărut de la o cabană pe care o avem în munţi. Lîngă Puma Point. Ştii unde e?

Îl informez că ştiu cam pe unde se află Puma Point.

— Locşorul nostru este la trei kilometri de sat şi ajungi acolo pe un drum particular. E situat lîngă un lac de-al nostru, Little Fawn Lake. Există şi un dig pe care l-am construit în comun pentru a valorifica pămîntul. Sînt coproprietar cu alţi doi tipi. Terenul e întins şi prea puţin pus în valoare. Amicii mei au fiecare cîte o cabană. Eu însumi am una şi un alt tip, pe nume Bill Chess, îşi are cabana lui dar o supraveghează şi pe a noastră. E invalid de război şi pensionar. Asta-i tot ce se află pe-acolo. Soţia mea s-a dus în munţi la mijlocul lunii mai. A coborît de două ori pentru week-end. Pe data de 12 iunie era aşteptată la nişte prieteni şi n-a dat nici un semn de viaţă. De-atunci n-am mai văzut-o.

— Ce-aţi întreprins pînă acum?

— Nimic. Absolut nimic. Nici măcar n-am urcat la cabană.

— De ce? îl întreb eu surprins.

Se dă înapoi cu scaunul ca să poată deschide un sertar închis cu cheia. Scoate de acolo o hîrtie împăturită şi mi-o întinde. Cînd o desfac îmi dau seama că e o telegramă. E trimisă de la El Paso la data de 14 iunie ora 9 şi 19 minute dimineaţa, şi e adresată lui Derace Kingsley, 945, Carson Drive, Beverly Hills. O citesc: AM TRECUT FRONTIERA PENTRU A OBŢINE DIVORŢUL ÎN MEXIC. STOP. MĂ VOI CĂSĂTORI CU CHRIS LAVERY. STOP. MULT NOROC ŞI ADIO. CHRYSTAL.

Aşez telegrama pe birou aproape de mine. Kingsley îmi întinde o fotografie mare şi reuşită; în ea se văd un bărbat şi o femeie aşezaţi pe nisip, la adăpostul unei umbrele de soare. Bărbatul poartă pantaloni iar femeia un costum de baie cu o linie îndrăzneaţă. E o blondă tînără, bine făcută şi surîzătoare. Bărbatul e un vlăjgan frumos, brunet, elegant şi bine construit: umeri largi, picioare frumoase şi dinţi albi. Tipul standard de distrugător de căsnicii, avînd mai bine de un metru şi optzeci înălţime. Ţine în mîini o pereche de ochelari negri şi surîde la obiectivul aparatului de fotografiat cu un aer degajat, perfect pus la punct.

— Iat-o pe Chrystal, spune Kingsley, şi iată-l şi pe Lavery. Să-l ia, s-o ia şi să se ducă la dracu amîndoi!

Aşez fotografia peste telegramă.

— Perfect. Nu văd totuşi de ce n-aţi întreprins nimic pînă acum?

— La cabană nu este telefon şi motivul pentru care ea trebuia să se întoarcă era fără importanţă. Aşa că nu mi-am făcut deloc griji înainte de a primi această telegramă, care dealtfel nu prea m-a surprins. De mulţi ani totul s-a sfîrşit între mine şi Chrystal. Ea îşi are viaţa sa, eu pe a mea. Dealtfel, posedă o avere personală mai mult decît îndestulătoare. În jur de douăzeci de mii de dolari pe an, proveniţi dintr-o afacere de familie, o importantă exploatare petrolieră din Texas.

Îşi făcea de cap de mult şi ştiu că Lavery era unul dintre prietenii ei. M-a contrariat puţin că vrea să se mărite cu el fiindcă tipul nu e decît un fustangiu notoriu. Pînă aici ţi se pare ceva ieşit din comun în ceea ce-ţi povestesc?

— După aceea?

— Timp de mai multe săptămîni n-am avut nici o veste. Pe urmă sînt sunat de la Prescott Hotel din San Bernardino şi sînt înştiinţat că un Packard Clipper expediat de doamna Chrystal Kingsley pe adresa mea nu a fost cerut de la garaj şi mi se cer instrucţiuni. Le-am spus să-l păstreze şi le-am trimis un cec. Încă nimic neobişnuit nici pînă aici, fiindcă pot presupune că a părăsit Statele Unite în maşina lui Lavery. Dar alaltăieri îl întîlnesc pe Lavery în faţă la Athletic Club şi el îmi spune că habar n-are unde se află Chrystal.

Kingsley îmi aruncă o privire, ia o sticlă şi două panare și le pune pe birou. Umple cele două pahare și împinge unul spre mine. Îl ridică încet pe al său cercetîndu-l în lumină și zice:

— Lavery mi-a spus că nici vorbă să fi plecat cu ea, că n-a văzut-o de două luni și că n-are nici o veste în ceea ce o privește.

— Și credeți chestia asta?

— Dacă l-am crezut și poate că am greșit, e nu pentru că poți să ai încredere în el. Departe de mine gîndul ăsta. Face parte dintre acei ticăloși cărora li se pare hazliu să se culce cu femeile altora și să trîmbițeze asta peste tot. Gîndesc că i-ar fi făcut mare plăcere să-mi confirme că a plecat cu nevasta mea. Cunosc bine acest soi de motani în călduri și în special pe ăsta. A lucrat pentru noi ca reprezentant și a avut amoruri cu duiumul. Pe deasupra, mai era și telegrama din El Paso. I-am vorbit de ea spunîndu-i că nu merită să-mi împuie capul cu prostii.

— Poate l-o fi lăsat ea baltă. Și asta l-o fi lovit în punctul său cel mai sensibil: complexul lui de Don Juan.

Figura lui Kingsley se luminează puțin, dar nu prea mult. Dă din cap:

— Îl cred totuși pe Lavery. O să-mi spui poate că greșesc. Dar istoria mai are un aspect neplăcut: s-ar putea ca soția mea să aibă încurcături cu poliția...

— Cu poliția?

— Da. În afară de alte preocupări ale sale, soția mea mai găsea timp să și fure prin marile magazine. Cred că e o manifestare a furiei de putere care o apucă după ce bea prea mult. Dar e o realitate și am avut cîteva momente neplăcute în birourile unor directori de magazine. Pînă acum am reușit să aranjez de minune lucrurile. Însă dacă o poveste de același fel s-a petrecut într-un oraș unde nimeni n-o cunoaște... (Ridică mîinile și le lasă să cadă brusc pe birou.) Ei bine, cred că e pasibilă de închisoare, nu-i așa?

— I-au luat vreodată amprentele digitale?

— N-a fost arestată niciodată.

— Nu asta vroiam să spun. În unele magazine hoților li se dă drumul cu condiția să accepte să li se ia amprentele. Asta îi pune în gardă pe amatorii de furtișaguri și înlesnește recunoașterea persoanelor cleptomane. Cînd amprentele ți-au fost luate de un număr oarecare de ori te bagă la închisoare.

— Nu știu nimic despre o asemenea practică!

— Cred totuși că putem lăsa deoparte asfel de presupuneri. Dacă ar fi fost arestată, aceia s-ar fi interesat să vadă de unde vine. Chiar dacă ar fi dat polițiștilor un nume fals, ei tot ar fi dat de dumneavoastră. Și pe urmă probabil că ea ar fi cerut ajutor dacă intra la bucluc. Telegrama este de acum o lună! Dacă tot ceea ce gîndiți ar fi exact, afacerea ar fi fost deja rezolvată . Dacă e prima ei condamnare, ar scăpa cu un avertisment și cu o suspendare de pedeapsă.

Își toarnă un alt pahar pentru a-și suporta mai ușor necazurile.

— Iată un om care îmi susține moralul, spune el.

— O sumedenie de alte lucruri s-ar fi putut întîmpla. De exemplu, poate că ea o fi fugit cu Lavery și pe urmă s-au certat, sau ea o fi plecat cu un alt bărbat și că telegrama asta e o farsă. Ori poate că a plecat singură sau cu o prietenă; că s-a apucat să toarne în ea băutură ca într-un butoi fără fund și că acum se află într-un sanatoriu pentru dezalcoolizare; sau că a intrat într-o istorie despre care nu avem nici cea mai mică idee. Sau poate i s-o fi întîmplat o mare nenorocire.

— Dumnezeule! nu spune asta! exclamă el.

— De ce nu? Orice e posibil. Încep să am deja o oarecare idee în legătură cu doamna Kingsley. E tînără, frumoasă și cu năbădăi. Bea și face lucruri primejdioase sub influența alcoolului. E o delicatesă pentru bărbați și poate foarte bine să fi fost înșfăcată de un frumos necunoscut care nu e decît un derbedeu ordinar. E posibil?

El dă din cap:

— E posibil de la A la Z.

— Cîți bani putea să aibă la ea?

— Îi plăcea să aibă cît mai mulți.

— Aveți copii?

— Nu.

— Aveți vreun control asupra afacerilor ei?

El clatină din cap.

— Nu făcea nici o altă operațiune bancară decît schimba cecuri și cheltuia banii. Nu plasa niciodată un cent în vreo afacere. Banii ei nu mi-au servit la nimic, dacă la asta te gîndești. Fii fără grijă, am încercat de cîteva ori. Sînt doar bărbat. Nu mi se părea nostim să văd 20 000 de dolari pe an scurgîndu-i-se printre degete fără alt avantaj decît prieteni de felul lui Chris Lavery.

Îmi string actele și mi le vîr în buzunare.

— Sînt mai multe feluri de a conduce această anchetă, zic eu, dar mai întîi aș vrea să-l văd pe Lavery și după aceea să dau o raită pe la Little Fawn Lake. Îmi trebuie adresa acestui Lavery și cîteva vorbe către paznicul cabanei dumneavoastră.

Ia o hîrtie cu antet, scrie ceva și apoi îmi dă scrisoarea. O citesc: „Dragă Bill. Ți-l recomand pe domnul Philippe Marlowe care dorește să viziteze proprietatea. Arată-i te rog cabana și pune-te la dispoziția sa. Al tău, Derace Kingsley".

Împăturesc scrisoarea și o vîr în plicul pe care îl pregătise în vreme ce o citeam.

— Ce e cu ceilalți proprietari?

— Nu e nici unul acum acolo. Unul este funcționar la Washington și celălalt la Fort Leavenworth. Soțiile lor sînt cu ei.

— Și acum, dați-mi adresa lui Lavery, zic eu.

El fixează un punct cu mult deasupra capului meu.

— Locuiește în Bay City... Aș putea să merg acolo, dar nu-mi mai aduc aminte adresa. Domnișoara Fromsett cred că poate să ți-o dea. Dar ea nu trebuie să știe de ce o ceri. Și zi, mai vrei și-acum cei o sută de dolari?

— Nu, răspund eu. I-am pretins numai pentru că mă călcați pe nervi.

Surîde. Mă ridic în picioare și șovăi în fața biroului.

— Nu-mi ascundeți nimic? Nimic important?

— Nu, nimic din ceea ce știu. Sînt al naibii de necăjit. Dacă descoperi ceva, poți să mă suni la orice oră din zi și din noapte.

Îi promit. După ce îi string mîna trec în camera de așteptare unde domnișoara Fromsett stă în continuare așezată cu grație la biroul său.

— Domnul Kingsley mi-a spus că aveți adresa lui Chris Lavery.

Zic astea și mă uit pe furiș la chipul ei. Încet, ia o agendă îmbrăcată în piele maro și începe să-i întoarcă paginile. Cu un glas dur și rece îmi răspunde:

— Adresa pe care o avem este: 623, strada Altair, localitatea Bay City. Telefon: Bay City 12523. Domnul Lavery ne-a părăsit de vreun an. S-ar putea să se fi mutat de acolo.

Îi mulțumesc și mă îndrept spre ieșire. Îi mai arunc o privire din pragul ușii. Nemișcată, cu mîinile crispate pe marginea biroului, privește în gol. Pe obraji are două pete roşii. Am impresia că domnul Chris Lavery nu e o amintire prea agreabilă pentru ea.

III

Strada Altair e foarte scurtă; la un capăt se înalţă un grilaj de fier care înconjoară o mare proprietate. În spatele vîrfurilor aurite ale grilajului se zăresc copaci, tufişuri, un colţişor de verdeaţă şi un drum. Casa rămîne însă invizibilă.

La capătul străzii care ajunge la grilaj nu se află decît două clădiri, exact faţă în faţă. Cea mai mică are numărul 623.

Trec de ea, întorc maşina la capătul străzii şi o parchez în dreptul vilei care se află în faţa celei a lui Chris Lavery. Traversez şi sun la uşa vilei cu numărul 623. Nici un răspuns. Încerc din nou. Zadarnic.

Tocmai atunci un Cadillac negru iese din garajul de vizavi. Trece încet prin faţa casei lui Lavery, încetineşte şi mai mult şi un omuleţ sfrijit, cu ochelari pe nas, mă priveşte cu insistenţă şi cu aerul de a-mi spune că n-am ce căuta prin zonă. Îl privesc la fel de prietenos şi el îşi continuă drumul.

Sun din nou. De data asta ajung la un rezultat. O ferestruică se deschide şi văd apărînd în spatele gratiilor un tip frumos, cu ochi mari.

— Faci un zgomot infernal, mă repede el.

— Domnul Lavery?

Îmi spune că da şi mă întreabă de ce îl caut. Îi înmînez cartea mea de vizită prin ferestruică. O mînă închisă la culoare o înşfacă. Aceiaşi ochi negri şi strălucitori îşi fac apariţia şi tipul zice:

— Sînt dezolat. Azi n-am nevoie de detectiv.

— Lucrez deja pentru Derace Kingsley.

— Să vă ia naiba pe amîndoi!

Şi îmi trînteşte ferestruica în nas.

Mă sprijin de butonul soneriei şi scot o ţigară cu cealaltă mînă. Tocmai frec un chibrit de pervaz cînd uşa se deschide. Un individ înalt, în pantaloni de plajă, sandale şi halat de baie din ţesătură de burete alb înaintează spre mine.

Ridic degetul de pe sonerie şi schiţez un surîs.

— Ce se întîmplă? îl întreb. Ţi-e frică?

— Mai sună încă o dată şi te arunc de cealaltă parte a străzii.

— N-o face pe deşteptul cu mine.

Scot din buzunar telegrama şi o ţin în faţa ochilor săi negri. O citeşte cu obidă, îşi muşcă buzele şi mormăie:

— Bine, e-n regulă, intră.

Îmi ţine uşa larg deschisă şi trec înaintea lui. Intru într-o încăpere plăcută şi puţin cam întunecoasă care se întinde pînă în capătul celălalt al casei şi se termină cu o arcadă dincolo de care se văd trei ferestre strîmte şi balustrada unei scări ce duce la subsol.

Lavery închide uşa şi se aşază pe sofa.

Ia o ţigară dintr-o cutie îmbrăcată în argint, o aprinde şi mă priveşte iritat. Mă aşez în faţa lui.

— De ce nu-mi spui unde este Christal? îi zic. Pînă la urmă o vor regăsi-o într-un fel oarecare. Dar dacă ne-o spui acum nu te mai necăjim.

— Ca să fiu necăjit mi-ar trebui altceva decît un nenorocit de detectiv particular!

— O, nu, e destul şi atît. Un detectiv particular poate să necăjească pe oricine. El e băgăreţ, obişnuit să fie trimis la naiba, chiar plătit pentru asta, şi totul îi poate servi în orice clipă ca să te calce pe nervi mai mult decît oricine.

— Ascultă, îmi zice aplecîndu-se înainte şi îndreptîndu-şi ţigara spre mine, cunosc conţinutul telegramei, dar asta nu mă priveşte deloc. N-am fost niciodată cu Christal Kingsley la El Paso. N-am mai văzut-o de foarte mult timp: cu mult înainte de data acestei telegrame. N-am nici o veste de la ea. I-am spus-o şi lui Kingsley.

— Nu-i obligat să te creadă.

— De ce aş minţi?

— Dar dacă nu era cu dumneata la El Paso, de ce ar mai fi trimis telegrama asta?

— N-am nici cea mai mică idee.

— Nu aveai intenţia să o iei de soţie?

— Bineînţeles că m-am gîndit la chestia asta. Are bani. Iar banul e totdeauna util. Dar mi se pare o manieră mult prea penibilă să ţi-l procuri astfel.

N-am nimic împotriva unei asemenea idei şi îl aprob. După o clipă, începe să se agite văzînd că nu zic nimic. Îşi aruncă o privire pe cartea mea de vizită şi spune:

— Deci, eşti folosit pentru a descurca afacerile necurate. Cum merge?

— Nimic deosebit. Un dolar de ici, un dolar de colea.

— Dar toţi cîştigaţi într-un fel cam neplăcut, nu-i aşa?

— Ascultă, domnule Lavery, hai să nu ne mai băgăm beţe în roate. Kingsley crede că ştii unde se află soţia lui, dar nu vrei să i-o spui, fie din delicateţe, fie din meschinerie.

— Şi pe care din astea două o preferă?

— Puţin îi pasă, vrea numai să obţină o informaţie. Îl lasă rece tot ce puteţi face împreună. Doreşte doar să se asigure că totul merge bine şi că ea nu are nici un necaz.

Lavery pare interesat.

— Necazuri? Ce fel de necazuri?

— S-ar putea să nu ştii la ce soi de neplăceri se gîndeşte?

— Oh! spune-mi-le, se roagă el ironic. Ador să aflu că există necazuri la care nu m-am gîndit niciodată.

— Eşti tare şmecher, îi zic, nu ai timp să munceşti, dar totdeauna ai vreme să faci bancuri. Dacă îţi închipui că cineva încearcă să te înşface pentru că ai trecut frontiera cu ea mută-ţi gîndul.

— Ar trebui dovedit că am plătit cheltuielile pentru excursie; altfel, o simplă afirmaţie nu înseamnă nimic.

— Totuşi, această telegramă vrea să spună ceva, insist eu.

— E o glumă. Chrystal are o groază de poante de acest fel. Toate sînt idioate, iar unele sînt chiar periculoase.

— Nu văd nimic primejdios în această telegramă.

El scutură neglijent scrumul ţigării pe geamul măsuţei. Îmi aruncă o privire pe furiş şi îşi întoarce ochii în altă parte.

— Am respins-o, îmi spune el încet. Poate că această telegramă e o idee de-a ei ca să mă facă să mă-ntorc. Trebuia s-o caut pentru un week-end. N-am făcut-o. Eram... sătul de această femeie.

— Da... zic eu. (Îl privesc fix.) Nu-mi prea place asta. Aş fi preferat să fi plecat cu ea la El Paso. Acolo v-aţi fi certat şi v-aţi fi despărţit. Nu poţi să-mi istoriseşti povestea într-o astfel de manieră?

— Pentru numele lui Dumnezeu! spune el, doar îţi spun că nu am plecat cu ea. Nici acolo, nici în altă parte. Nu-ţi poate intra asta în cap?

— Îmi va intra cînd o voi crede eu de cuviinţă.

Se apleacă înainte ca să-şi stingă chiştocul. Se ridică fără să se grăbească, mai strînge cordonul de la halat și se așază în cealaltă parte a divanului.

— Bine, zice el cu un glas limpede și plin. Acum șterge-o! Du-te și ia puțin aer, m-am săturat de interogatoriul ăsta. Mă faci să-mi pierd timpul și ți-l pierzi și tu pe-al tău, bineînțeles, dacă o fi valorînd ceva.

Mă ridic și îi surîd afabil.

— Nu valorează mare lucru, dar sînt plătit pentru cît valorează. Oare istoria asta nu e legată, din întîmplare, de micile neplăceri provocate prin magazine? Să spunem, la raionul de ciorapi sau la cel de bijuterie?

Mă privește cu gura căscată.

— Nu înțeleg ce spui.

— Este tot ceea ce vroiam să aflu. Mulțumesc că m-ai ascultat. Dar mi-ai putea spune ce ai făcut de cînd l-ai părăsit pe Kingsley?

— Pe toți sfinții, ce te privește asta?

— O, nu-i nimic dacă nu vrei să spui, dar, bineînțeles, pînă la urmă tot voi afla.

Mă îndrept spre ușă și mă opresc.

— Pentru moment nu fac nimic, dar aștept din zi în zi să fiu mobilizat la marină.

— O să-ți meargă tare bine.

— Sper. La revedere, băgărețule. Nu te osteni să revii, riști să nu fiu aici.

Ajung la ușă și o deschid.

— Va trebui să mă întorc, îi spun, dar atunci nu voi mai înghiți gogoși. Atunci voi fi aici pentru că am descoperit lucruri despre care va trebui să vorbim pe îndelete.

— Cum adică, tot mai crezi că am mințit? îmi spune el cu un aer furios.

— Cred că îmi ascunzi multe lucruri. Am văzut prea multe în viața mea ca să mă mai pot înșela. Așa că trebuie să te pregătești să mă mai dai o dată afară.

— Va fi o mare plăcere pentru mine, îmi zice el. Adu și pe cineva care să te poată căra acasă data viitoare.

Pe urmă, fără motiv, trîntește un scuipat de ți-e mai mare dragul drept în fața lui pe covor.

Rămîn cu gura ca la dentist. E ca și cum pielea sa de om civilizat a căzut și a lăsat să apară un derbedeu de pe stradă.

— La revedere, drăguțule, îi spun și îl părăsesc fără nici o remușcare.

Trîntesc ușa și ajung din nou în stradă. Ajuns pe trotuar încep să mă uit la casa din față.

IV

E o casă mare, cu ziduri de un roz spălăcit.

Pe o placă de bronz fixată pe grilaj stă scris un nume: Doctor Albert S. Almore. În timp ce o examinez cu atenție, Cadillacul negru pe care l-am mai văzut o dată dă colțul străzii și se îndreaptă spre mine. Încetinește, încearcă să pătrundă în garaj, dar mașina mea îi jenează manevra, continuă atunci să meargă pînă la capătul străzii unde se întoarce în fața grilajului monumental. Revine apoi și intră în garaj.

Domnul cel slab și cu ochelari negri purtînd o trusă de medic se îndreaptă spre casă. La jumătatea drumului își încetinește pasul ca să se uite la mine. Mă duc spre mașina mea. El scoate o cheie și deschide ușa: din prag mă privește în continuare.

Intru în Chrysler, mă așez și încerc să-mi dau seama dacă merită să mă adresez cuiva ca să obțin informații în legătură cu Lavery. Îmi răspund că nu, cel puțin în clipa de față.

Draperii se agită lîngă ușa laterală prin care a intrat doctorul Almore. O mînă firavă le îndepărtează și întrezăresc licăriri de lumină pe lentilele ochelarilor săi. Draperiile rămîn ridicate cîteva clipe după care sînt lăsate să cadă la loc.

Contemplu locuința lui Lavery, pe urmă pe cea a doctorului. Mă întreb dacă acesta din urmă îl cunoaște pe Lavery și cît de bine anume. Poate că da din moment ce sînt vecini. Dar fiind medic, nu-mi va dezvălui probabil nimic despre el. Draperiile sînt din nou complet trase. Doctorul Almore mă scrutează cu o expresie încruntată. Scutur scrumul țigării prin geamul lăsat al mașinii. El se întoarce brusc și se așază la birou. Apucă telefonul, ridică receptorul apoi îl pune la loc. Își aprinde o țigară și scutură cu violență chibritul pentru a-l stinge, pe urmă se întoarce la fereastră și începe din nou să privească.

Tocmai vreau să întorc cheia de contact cînd ușa lui Lavery se deschide. Mă afund și mai tare în scaun. După ce aruncă o privire în stradă, se îndreaptă spre garaj. E îmbrăcat ca mai înainte și ține în mîini o saltea pneumatică. Aud cum scîrțîie ușa garajului, cum se deschide și se trîntește portiera mașinii lui, pe urmă zgomotul unei mașini care o ia din loc. Este o minunăție de limuzină decapotabilă: capul brun al lui Lavery se ivește din ea. Mașina merge de-a lungul străzii și ia curba pe două roți.

Nimic important pentru mine în ceea ce tocmai am zărit. Domnul Chris Lavery și-a luat zborul spre țărmul Pacificului pentru a se prăji la soare și a lăsa tinerele fete să-l admire.

Îmi îndrept din nou atenția asupra doctorului Almore. Telefonează dar nu vorbește și stă cu receptorul la ureche așteptînd. Pe urmă se înclină înainte ca atunci cînd ți se răspunde. După ce termină de vorbit, pune la loc receptorul, se lasă pe spate și rămîne așa, atent, fără a uita să arunce cîte o privire pe fereastră din jumătate în jumătate de minut. Mă pîndește și îl pîndesc, fără nici o noimă dealtfel.

Totul durează cinci minute. O enormă mașină verde apare de după colț. Frînează brusc în fața casei doctorului și lunga sa antenă de radio vibrează în aer. Un uriaș cu părul blond se dă jos din mașină si o ia către ușa de la intrare.

Ușa se deschide și el intră în casă. O mînă invizibilă trage la loc perdelele de la biroul doctorului, ascunzînd astfel ce se petrece dincolo de ele.

Se scurg cîteva minute.

Ușa de la intrare se deschide din nou pentru a-l lăsa să iasă pe marele blond care coboară scara cu un aer hotărît și ajunge la grilaj. Zvîrle în aer un chiștoc cu un bobîrnac și își trece mîna prin păr. Dă din umeri și se scarpină la bărbie, pe urmă traversează strada în diagonală. Draperiile se dau în lături. În picioare, în spatele ferestrei, doctorul Almore urmărește scena.

O mînă uriașă acoperită cu pete roșcate se așază pe marginea portierei, lîngă cotul meu. Bărbatul are ochi de un albastru metalic. Mă privește dur și vorbește cu o voce aspră și gravă.

— Aștepți pe cineva?

— Am aerul că aștept pe cineva?

— Aici eu pun întrebări.

— Ei bine, slăbuțule! zic eu. Ce-i cu toată comédia asta?

— Care comédie?

Îi arăt cu țigara casa din față.

— Individul și telefonul său. A telefonat la comisariatul din oraș. Ce vrei de la mine?

— Arată-mi permisul de conducere.

Scot portofelul din buzunar şi i-l întind. Scoate din el permisul de conducere, îl examinează, pe urmă se uită la copia după licenţa mea de detectiv. Nemulţumit, viră totul în portofel şi mi-l înapoiază. Eu îl fac nevăzut imediat. Mîna lui se cufundă în buzunar şi işi scoate insigna de poliţist.

— Locotenent Degarmon, mă anunţă el.

— Încîntat să te cunosc, locotenente.

— E-n regulă. Spune-mi de ce supraveghezi locuinţa doctorului Almore.

— Eu nu supraveghez casa doctorului, locotenente. N-am auzit niciodată vorbindu-se nici de acest doctor şi nici de un motiv care să justifice să-l urmăresc.

Îşi întoarce capul şi scuipă pe jos. Astăzi e cu siguranţă o zi în care se scuipă cam mult.

— Atunci ce cauţi pe-aici? Nu-i iubim deloc pe cei care îşi bagă nasul unde nu le fierbe oala. N-avem nici un astfel de specimen în tot oraşul.

— Nu se poate!

— Ba uite că se poate. Şi hai, deşartă-ţi în viteză sacul. Sau poate că doreşti să ne onorezi cu o vizită şi să te încălzeşti la blîndele lumini ale comisariatului.

— Foarte bine, îi zic. Uite cum stă toată tărăşenia: nu-l cunosc pe doctorul Almore, n-am auzit niciodată de el şi nici nu mă interesează cituşi de puţin. Am venit aici ca să-mi văd un prieten şi să admir peisajul. Dacă găseşti că fac altceva, te priveşte. Şi dacă nu-ţi place, putem merge şi la comisariat ca să ne lămurim în faţa ofiţerului de serviciu.

— Nu-mi torni baliverne? întreabă el.

— Nu.

— Oh! la dracu, tipul s-a ţicnit, zice el brusc şi aruncă o privire către casă. Ar face bine să meargă la un doctor.

Începe să rîdă, însă fără convingere.

— Ei, haide, eliberează ringul şi n-o să ai necazuri.

Apăs din nou pe demaror. Motorul începe să toarcă liniştit.

Ajuns la Los Angeles îmi iau dejunul şi urc pînă la biroul meu din Cahuenga Building să văd dacă n-a sosit ceva corespondenţă. De acolo îl sun pe Kingsley

— L-am văzut pe Lavery, îi zic. A fost de-ajuns de bădăran ca să-l cred sincer. Am încercat să-l string cu uşa, dar fără folos; probabil că s-au certat şi au rupt-o unul cu altul dar el speră să se pună din nou bine cu ea.

— Atunci trebuie să ştie unde este, îmi zice Kingsley.

— Tot ce se poate, dar nu e prea sigur. Apropo, mi s-a întîmplat un lucru cam ciudat pe strada unde locuieşte Lavery. Ştiţi că acolo sînt două case. Una e a lui Lavery şi alta a doctorului Almore. Şi îi explic pe scurt ce s-a petrecut.

O clipă el rămîne tăcut la capătul firului şi pe urmă îmi zice:

— E chiar doctorul Albert Almore?

— Da.

— A îngrijit-o pe Crystal o vreme. A venit de mai multe ori în casă la noi în momentul cînd ea era... în fine, cînd bea prea mult. Mi s-a părut că e înnebunit să facă injecţii. Soţia lui — stai —, da e ceva în legătură cu soţia lui. Ah! da, s-a sinucis.

— Cînd? întreb eu.

— Nu-mi aduc aminte. Nu de prea multă vreme. Nu m-am dus pe la ei niciodată. Şi acum ce vrei să mai faci?

Îi comunic intenţia mea de a merge la Puma Point cu toate că e cam tîrziu pentru a mai porni într-acolo, la ora asta. Îmi răspunde că mai am destul timp fiindcă în munţi se întunecă mai tîrziu cu o oră.

Îi răspund că totul e în regulă şi închid.

V

Barajul de la Puma Lake e păzit de trei sentinele înarmate: una la fiecare capăt al lui şi alta la mijloc. Prima îmi face semn să închid geamurile maşinii înainte de a străbate barajul. La o sută de metri de construcţie o frînghie prevăzută cu flotoare de plută împiedică bărcile să se apropie prea mult.

Peisajul e populat cu fete îmbrăcate cu pantaloni de culori ce-ţi fură ochii, cu costume de baie şi încălţate în sandale cu tălpi groase. Ciclişti rulează cu prudenţă pe drum şi, din cînd în cînd, cîte un vlăjgan cu ochi neliniştiţi trece pe un scuter zgomotos.

La doi kilometri de sat, drumul mare se intersectează cu un drumeag fără importanţă care duce în munţi. O inscripţie scrijelată pe un lemn grosolan şi pusă sub indicatorul drumului mare te informează: *Little Fawn Lake, 3 km.* O iau pe acest drum. Timp de doi kilometri nu zăresc decît cîteva cabane izolate. Mai departe, se face un drum foarte îngust şi un alt panou de lemn poartă indicaţia: *Little Fawn – Drum particular – Trecerea interzisă.*

O iau cu Chryslerul meu pe aici şi după ce mă strecor cu precauţie pe lîngă enorme blocuri de granit, ajung la o barieră făcută din cinci copaci pe care stă scrisă o altă inscripţie.

Dincolo de barieră, drumul se răsuceşte în jurul arborilor, pe cîteva sute de metri: şi deodată, dedesubtul meu, îmi apare în faţa ochilor un mic lac oval strălucind printre copaci, stînci şi ierburi sălbatice, ca o picătură de rouă pe o frunză. La marginea lui cea mai apropiată se află un dig gros de ciment prevăzut cu o balustradă şi o veche roată de moară. În apropiere, o cabană de pini necojiţi. Dincolo de lac, o mare cabană din magnolier se oglindeşte în apă; şi mai departe, la distanţă una de alta, alte două cabane. Toate sînt închise.

La capătul cel mai îndepărtat de dig al lacului se înalţă ceva care seamănă cu o estacadă şi un chioşc de fanfară. Se vede scris cu litere mari pe un imens panou de lemn: *Camp Kilkare.* Fără să înţeleg prea bine ce ar putea să însemne asta mă dau jos din maşină şi mă îndrept spre cabana cea mai apropiată, din spatele căreia se aud loviturile înăbuşite ale unui topor

E clădit otova, nu prea înalt şi şchioapătă atunci cînd merge. La fiecare pas, piciorul drept se îndepărtează puţin şi talpa descrie o uşoară curbă. Are bărbia acoperită de barbă, ochi albaştri şi liniştiţi şi un păr uşor încărunţit care peste urechi şi are neapărată nevoie de o maşină de tuns.

— Cine e?

— Domnul Bill Chess?

— Eu sînt.

Scot din buzunar scrisoarea de recomandare a lui Kingsley şi i-o întind. Îi aruncă o privire. Pe urmă se duce în cabană şi revine cu ochelarii atîrnaţi pe nas. Citeşte cu grijă scrisoarea şi o reciteşte. O pune în buzunarul cămăşii şi îmi întinde mîna:

— Încîntat să te cunosc, domnule Marlowe.

Ne strîngem mîna. A lui e aspră ca o pilă.

— Dumneata doreşti să vezi cabana lui Kingsley, nu-i aşa? Am să ţi-o arăt cu plăcere. Sper că nu vrea s-o vîndă?

Mă priveşte în linişte şi degetul său arată spre cealaltă parte a lacului.

— E posibil. Totul se vinde în California.

— Asta-i adevărat. A lui e cabana din magnolier. Tîmplărie de brad, terasă de beton, temelie şi grinzi de piatră, sală de baie şi duşuri, jaluzele peste tot, un mare şemineu. O sobă cu petrol în camera mare — totul e de cea mai bună calitate. A costat în jur de opt mii de dolari şi asta e o sumă colosală pentru o cabană de munte. Pe colină se află de asemenea un rezervor de apă.

— În ceea ce priveşte lumina şi telefonul? întreb eu ca să mă aflu în vorbă.

— Lumină electrică este, desigur, dar nu şi telefon.

— Nu locuieşte nimeni acolo în clipa de faţă?

— Nimeni. Doamna Kingsley a fost aici, acum cîteva săptămîni. A coborît în oraş şi va reveni, cine ştie cînd. Nu ţi s-a spus?

Par surprins.

— De ce? E de vînzare împreună cu cabana?

Mă priveşte pieziş; pe urmă îşi dă capul pe spate şi izbucneşte în rîs. Hohotele sale, asemănătoare zgomotului unui tractor, spulberă liniştea locurilor.

— Doamne sfinte! Nu-i rea deloc. Cică e de vînzare împreună cu... (Izbucneşte din nou în rîs şi pe urmă gura i se strînge la fel de tare ca o capcană de lupi.) Mda, e o cabană drăguţă, afirmă el privindu-mă cu atenţie.

— Paturile sînt confortabile? îl întreb.

Se apleacă spre mine şi îmi surîde.

— Poate că vrei să-ţi dau una la moacă?

Îl privesc cu gura căscată.

— Mă iei cam repede, îi zic: ce s-a întîmplat?

— De unde să ştiu eu dacă paturile sînt confortabile? mormăie el aplecîndu-se pe vine astfel încît să poată să-mi trimită o directă dacă s-ar fi ivit prilejul.

— De ce n-ai şti? Nu mai insist. O să-mi dau seama singur.

— Mda, zice el cu amărăciune. Crezi că nu pot recunoaşte după miros un sticlete atunci cînd întîlnesc vreunul. M-am jucat de-ajuns cu ei de-a pisica şi şoarecele pe tot cuprinsul Statelor Unite. Mă plictiseşti, amice! Ca dealtfel şi Kingsley. Deci aşa, tocmeşte un detectiv ca să urce aici pentru a vedea dacă îi port sau nu pijamalele? Ascultă, bătrîne, poate am eu un picior ţeapăn, dar femeile pe care le-am avut...

Dau din mînă ca să-l liniştesc şi sperînd din toată inima că n-o să mi-o apuce ca să mă zvîrle în lac.

— Vorbeşti prostii, îi zic. N-am venit aici ca să fac o anchetă în legătură cu viaţa dumitale amoroasă. Nu l-am văzut niciodată pe domnul Kingsley pînă azi dimineaţa. Ce naiba te-a apucat?

Îşi pleacă ochii şi îşi freacă furios gura cu dosul palmei, ca şi cum ar vrea să-şi facă un rău. Pe urmă îşi întinde mîna în faţa ochilor, îşi strînge degetele într-un pumn noduros, îl deschide din nou şi îşi priveşte degetele: ele tremură puţin.

— Iartă-mă, domnule Marlowe, spune el rostind vorbele rar. Am făcut-o lată noaptea trecută şi acum am un cap cît o baniţă. Trăiesc aici singur de o lună şi-am ajuns într-o dungă tot vorbind la pereţi. Mi s-a întîmplat ceva...

„M-a părăsit, bolboroseşte el. M-a părăsit de o lună. Vineri 12 iunie; o să ţin minte această zi...

Tresar. 12 iunie e ziua în care Crystal Kingsley ar fi coborît în oraş pentru o petrecere.

— Bineînţeles că dumitale nu îţi pasă, mai adaugă el

— Desigur că asta nu mă priveşte deloc, dar dacă te pot alina...

— E o fată nostimă, reia el cu glas uşor. Un pic cam prostuţă cîteodată dar nostimă. Între mine şi Muriel a fost o dragoste la prima vedere. Am întîlnit-o într-o circiumioară de pe Riverside în urmă cu un an şi trei luni. Nu era totuşi genul de cîrciumă unde un tip să se poată aştepta să întîlnească o fată ca Muriel. Dar aşa a fost să fie. Ne-am căsătorit. O iubeam.

Mă mişc uşor ca să-i arăt că sînt încă acolo, dar nu zic nimic, de teamă să nu destram farmecul povestirii.

El continuă cu tristeţe:

— Dar ştii cum e cu căsniciile. După un timp, un ticălos ca mine vrea o altă fustă. E poate scîrbos, dar aşa s-a întîmplat.

Mă priveşte şi îi spun că înţeleg ce vrea să spună.

Scot din buzunar o butelcuţă cu whisky şi i-o întind. Trage o duşcă zdravănă şi pune butelca pe o stîncă din apropiere.

— Da, reia Bill Chess, toţi cei de la munte sînt pe jumătate ţicniţi şi o să ajung şi eu la rîndul meu la fel. Iată-mă bine aranjat aici, nu tu chirie de plătit, o pensie bună şi o jumătate din capitalul meu plasat în bonuri ale Apărării. Am cea mai nostimă blondină din cîte am văzut şi sînt atît de cretin că nu-mi dau seama. Şi mă duc să caut alta. (Arată cu degetul cabana din magnolier de pe malul celălalt.) Drept în faţa casei, chiar în dreptul ferestrelor, o prostituată de care îmi pasă cît de-o ceapă degerată?! Ce înseamnă să fii prost!

Eu respir cu gura deschisă, la fel de liniştit ca un hoţ în spatele unei draperii.

— La dracu, zice el în sfîrşit. Crezi că aş fi putut să mă duc aiurea şi să găsesc un alt gen de fată. Dar tipa de pe malul celălalt e blondă ca Muriel, aceeaşi talie, aceeaşi greutate şi aproape aceeaşi culoare a ochilor. Dar, totuşi, e a naibii de diferită. Desigur, nu e rău făcută, dar nu foarte bine, şi nici chiar pe jumătate foarte bine, după părerea mea. Bun, mă aflu într-o zi pe acolo, ca să ard gunoaiele şi să mă ocup ca deobicei de straturile de ceapă. Apare în uşa din spate în pijama de mătase. Îmi zice cu glasul ei leneş: vrei un pahar, Bill? Nu trebuie să munceşti aşa de mult cînd e atît de frumos afară. Iar eu, cum îmi place să beau, intru în bucătărie şi dau pe gît unul. Şi pe urmă mai beau unul şi încă unul şi iată-mă în casă. Şi de ce mă apropii mai mult de ea, de ce are aerul că îi place chestia asta.

Se opreşte din povestit şi mă cercetează cu atenţie.

— M-ai întrebat dacă paturile sînt confortabile şi asta m-a iritat la culme. Spuneai asta fără răutate, dar eu am prea multe amintiri care mă apasă. Da, patul în care m-am aflat era foarte confortabil.

Se opreşte din vorbit. Las ca vorbele să i se ducă în vînt. Se apleacă să ia butelca, pradă unei vizibile lupte interioare. Ca deobicei, whisky-ul cîştigă. Trage din nou o duşcă zdravănă şi înfundă bine dopul, ca şi cum asta ar servi la ceva. Culege o piatră şi o aruncă în apă.

— Am revenit pe dig, continuă el cu o voce deja voalată de alcool...

— Iar ea a plecat, zic pentru a-l îndemna să vorbească mai departe.

— În aceeaşi noapte, nici măcar nu eram acasă. Mă dispreţuiam prea mult ca să rămîn doar pe jumătate beat. M-am urcat în Ford, am apucat-o spre nordul laculuiu şi m-am făcut ţăndări împreună cu alţi doi tipi. Asta nu m-a uşurat. Către orele patru dimineaţa, am ajuns din nou acasă dar Muriel plecase cu valizele şi nu mi-a lăsat decît un bileţel pe birou şi puţină cremă de pe obraz pe pernă.

Scoate dintr-un portofel o bucată de hîrtie mototolită şi mi-o întinde. Biletul fusese scris cu creionul pe o foaie smulsă dintr-o agendă. Citesc: „Regret, Bill, dar prefer să mor decît să mai rămîn cu tine un singur minut". I-o dau înapoi.

— Şi de cealaltă parte? întreb arătînd malul din faţă.

Bill Chess ia o piatră plată şi încearcă să facă oglinda pe luciul apei dar nu izbuteşte.

— De cealaltă parte nimic, zice el. Şi-a făcut bagajele şi a plecat şi ea în aceeaşi noapte. N-am mai văzut-o. Nu simt nici o dorinţă s-o mai revăd. N-am avut nici o veste de la Muriel toată luna; nici macar un cuvînt. N-am nici o idee de locul unde se află. Poate că e cu un altul. Sper să se poarte cu ea mai bine decît m-am purtat eu.

Se ridică, scoate cheile din buzunar şi le agită.

— Dacă doreşti să arunci o privire prin cabana lui Kingsley nimic nu te poate împiedica. Mulţumesc că m-ai ascultat şi îţi sînt recunoscător pentru whisky. Ţine!

Apucă butelca şi îmi întinde ceea ce a mai rămas dintr-o fiolă de jumătate de litru.

VI

Ajungînd la malul lacului îl urmez pe Bill Chess pe digul strîmt de ciment. Îşi leagănă piciorul ţeapăn şi se ţine de o coardă întinsă între doi piloţi de fier. La o margine, a digului apa acoperă betonul într-o curgere leneşă.

Urc în spatele lui treptele de lemn care duc la cabana lui Kingsley. Chess descuie uşa şi intrăm în încăperea principală, mare şi primitoare, cu covoare indiene şi mobilier caracteristic locuinţelor de munte.

Două camere au paturi duble. Alta are un mare pat în mijloc, acoperit cu o cuvertură crem — E camera stăpînilor, zice Bill Chess.

O latură a încăperii e ocupată de dulapuri cu uşi glisante. Deschid unul şi arunc o privire înăuntru. E plin cu veşminte femeieşti, bune pentru o vacanţă la ţară. Bill Chess mă urmăreşte cu un aer nemulţumit. Închid la loc uşa şi deschid un sertar adînc cu pantofi aşezaţi claie peste grămadă. Se află acolo cel puţin o jumătate de duzină. Îl închid la loc şi mă ridic.

Bill Chess mi se pune în cale cu bărbia înainte şi cu pumnii săi puternici atîrnînd de-a lungul şoldurilor.

— Hei, te interesează hainele femeieşti? întreabă el cu o voce mînioasă.

— Am motive, îi răspund. Între altele, pentru că doamna Kingsley nu s-a întors acasă de cînd a plecat de-aici. Soţul ei n-a mai văzut-o. Nu ştie unde este.

El lasă să-i cadă pumnii deschizîndu-i şi închizîndu-i cu încetineală.

— Un sticlete, asta eşti, şuieră el. Prima idee este totdeauna cea mai bună. Şi cum i-am deschis! Şi cum i-am plîns pe umeri! Amice, sînt un tîmpit.

— Pot să păstrez un secret ca oricare altul, ripostez eu.

Mă reîntorc în camera principală şi ies din nou pe peron aşteptînd ca Bill Chess să închidă uşa. După ce mînuieşte cheia se întoarce către mine cu un dezgust vizibil. Protestez:

— Nu ţi-am cerut să-mi destăinuieşti tribulaţiile dumitale sentimentale, dar nici nu te-am împiedicat s-o faci. Kingsley n-o să afle niciodată de la mine că te-ai culcat cu nevasta lui decît dacă în spatele acestui lucru nu se află ceva pe care nu pot să mi-l explic încă.

— Du-te la naiba! zice el.

— Pot să mă duc dacă vrei. Dar există vreo şansă ca soţia dumitale şi cea a lui Kingsley să fi plecat împreună?

— Nu înţeleg.

— Cînd ai plecat să-ţi îneci amarul în alcool poate că ele s-au certat, s-au lămurit şi apoi s-au putut pune pe plîns una în braţele celeilalte. Pe urmă, doamna Kingsley a luat-o în maşină pe soţia dumitale. Îi trebuia doar un mijloc de transport, nu-i aşa?

Îmi dau seama că am spus o idioţenie, dar el o ia în serios.

— Nici vorbă: Muriel nu plînge în braţele nimănui. Au uitat să o prevadă cu glande lacrimale. Şi, dealtfel, îşi are propriul ei Ford.

— E doar o idee care mi-a venit într-o doară.

— Dacă îţi mai vin altele asemănătoare, lasă-le să se ducă pe apa sîmbetei.

— Pentru un tip care îşi dezleagă limba în faţa unui necunoscut eşti al naibii de bănuitor.

El face un pas spre mine:

— Vrei să ne batem?

— Ascultă-mă, bătrîne, fac tot ce pot ca să mă conving că eşti un tip de treabă, dar ajută-mă puţin, ce naiba!

El respiră zgomotos pe urmă lăsă să-i cadă din nou pumnii într-un gest de neputinţă.

— Asta e! N-aş fi putut crede că pot să fac fermecătoare după amiaza cuiva! suspină el. Vrei cumva să dăm o raită în jurul lacului?

— De acord, dacă piciorul dumitale rezistă.

— A rezistat de mai multe ori pînă acum.

Plecăm unul lîngă altul, din nou prieteni. Dacă ar dura măcar cincizeci de metri! Drumul, destul de lat pentru a lăsa să treacă o maşină, e mai sus decît nivelul lacului şi şerpuieşte printre bolovani mari. La jumătatea distanţei pînă la capătul opus se află cea de a doua cabană, mai mică şi construită pe o temelie de stîncă. Cea de a treia cabană e ridicată dincolo de capătul lacului, pe un mic platou aproape orizontal. Ambele sînt închise şi par nelocuite de multă vreme.

Bill Chess mă întreabă după o clipă de tăcere:

— Deci tîrfuliţa aceea a şters-o?

— Aşa se pare.

— Eşti un sticlete adevărat sau un detectiv particular?

— Un detectiv particular.

— Atunci tipa a plecat cu vreunul?

— Aşa am impresia.

— Desigur că aşa e. Avea o groază de amorezi.

— Aici?

Nu-mi răspunde.

— Pe unul dintre ei îl cheamă Lavery?

— Nu pot să-ţi spun.

— Nu e nici un secret cu ăsta, îi zic. Individa a trimis o telegramă din El Paso anunţînd că pleacă împreună cu Lavery în Mexic.

Scot telegrama din buzunar şi i-o întind. Scotoceşte prin cămaşă căutîndu-şi ochelarii şi se opreşte să citească. Pe urmă îmi înapoiază hîrtia, îşi scoate ochelarii şi priveşte gînditor apa albastră.

— Vezi dumneata, confidenţă pentru confidenţă. Asta poate să compenseze puţin ceea ce mi-ai spus.

— Lavery a trecut o dată pe aici.

— Şi el admite, într-adevăr, că a văzut-o acum două luni. Probabil că aici. Pretinde că nu a mai întîlnit-o de atunci. Nu ştiu dacă trebuie să-l credem.

— Oare nu-i cu el acum?

— El spune că nu.

— Nu cred că fetiţa e genul care se încurcă în amănuntele unei căsătorii, zice el sec. Un concubinaj e mai aproape de felul său de a vedea lucrurile.

Ajungem la capătul lacului. Îl las pe Chess sus şi cobor la micul debarcader. Mă sprijin cu coatele de balustrada de lemn.

În adîncul lacului zăresc ceva care seamănă cu o platformă. Nu înţeleg şi-l întreb pe Bill Chess ce este.

— Asta servea drept debarcader înainte de construcţia digului care a făcut să crească nivelul apelor cu doi metri.

O barcă se leagănă agăţată cu o frînghie uzată de un pilon.

Deodată simt o mişcare lîngă mine şi Bill Chess strigă cu o voce care răsună ca tunetul în munţi:

— Priveşte!

Degetele lui noduroase îmi intră în carnea braţului. E aplecat peste balustradă şi scrutează adîncul cu ochi de nebun. Privesc la rîndul meu capătul pontonului scufundat.

Încet, ceva iese din umbra unei bîrne înverzite: apoi dispare din nou sub construcţia de lemn. Într-adevăr, seamănă prea mult cu un braţ omenesc. Bill Chess înţepeneşte. Se întoarce fără un cuvînt şi se apropie şchiopătînd de un morman de bolovani. Respiraţia sa şuierătoare mă arde. Reuşeşte să ridice unul pînă la nivelul pieptului şi revine în colţul unde mă aflu. Cred că bolovanul atîrnă mai mult de douăzeci de kilograme. Muşchii gîtului lui Bill sînt încordaţi.

Se opreşte la mal şi ridică bolovanul mai sus. Rămîne cîteva clipe privind adîncurile şi calculînd distanţele. Apoi aruncă bolovanul în apă cu toată puterea. Stropi de apă ne împroaşcă pe amîndoi. Pietroiul cade vertical drept în colţul pontonului scufundat, acolo unde am zărit mişcarea aceea ciudată.

Vreme de cîteva secunde nu se zăreşte decît un vîrtej confuz, pe urmă cercurile din apă se lărgesc, o urmă de spumă marcînd centrul. Se aude un zgomot surd de lemn care se rupe sub apă şi care pare să ajungă la noi mult timp după ce a răsunat de fapt. O scîndură veche şi putrezită ţîşneşte la suprafaţă, se înalţă cu vreo treizeci de centimetri, apoi cade din nou în apă şi începe să plutească. Adîncurile se limpezesc din nou. Ceva se mişcă acolo fără să pară a fi o scîndură. Urcă încet o formă lungă şi întunecată care se leagănă leneş. Ajunge la suprafaţă fără grabă. Zăresc nişte lînă neagră şi mîncată de apă, o haină de piele, mai întunecată ca o cerneală şi un pantalon.

Mai zăresc de asemenea şi pantofi şi un morman de păr blond care, pentru o clipă, se desfăşoară în apă şi apoi se strînge la loc.

Vedenia se mai clatină încă o dată: un braţ atinge suprafaţa apei şi acest braţ se termină cu o mînă umflată care pare a unei fantome. Şi apoi apare chipul. Nu mai e decît o masă cenuşie, umflată, fără trăsături, fără ochi, fără gură. Un coşmar cu păr omenesc.

Un colier greu de pietre verzi mai înconjoară încă ceea ce a fost un gît. E pe jumătate incrustat în carne şi ceva strălucitor reţine unele lîngă altele pietrele mari şi verzi.

Bill Chess se agaţă cu disperare de balustradă.

— Muriel! strigă el cu o voce aspră, Pentru Dumnezeu, e Muriel!

Vocea sa pare să ajungă la mine de foarte departe, de cealaltă parte a colinei, trecînd printr-o cortină de arbori deşi şi liniştiţi.

VII

Prin geamul de sticlă al biroului zăresc că unul din capetele tejghelei e garnisit cu dosare pline de praf. Pe geam, în partea de sus a uşii, stă scris: Şeful Poliţiei — Căpitan de pompieri — Agent de poliţie.

Un bărbat e aşezat la birou într-un fotoliu de lemn ale cărui picioare sînt fixate de scînduri, în faţă şi în spate, ca nişte schiuri. O scuipătoare de-ajuns de mare ca să cuprindă un furtun de incendiu e sprijinită de piciorul drept al bărbatului. Poartă o pălărie stetson muiată de sudoare şi lăsată pe ceafă iar mîinile sale mari sînt încrucişate pe burtă, mai sus de centura unui pantalon care n-a mai văzut o perie de praf din antichitate.

Are urechi mari, ochi prietenoşi şi fălcile i se mişcă încet; pare la fel de periculos ca un iepure dar parcă e mai puţin nervos.

Aprind o ţigară şi, din priviri, caut o scrumieră.

— Încearcă pe podea, fiule, îmi spune simpaticul gras.

— Sînteţi şeriful Patton?

— Agent de poliţie şi şerif... Mă ocup de tot ceea ce ţine de lege aici. De data asta sînt doi bravi tipi care candidează contra mea şi s-ar putea să fiu dat deoparte. Treaba de aici îmi aduce 80 de dolari pe lună, la care se adaugă casa, lemne de foc şi electricitatea. Nu-i chiar rău, în nenorociţii ăştia de munţi.

— Nimeni n-o să vă scoată din funcţie, îi zic. O să aveţi o mare publicitate!

— Da? întreabă el cu nepăsare după ce proiectează cîţiva stropi de jus în scuipătoare.

— Bineînţeles, cu condiţia ca jurisdicţia dumneavoastră să se întindă pînă la Little Fawn Lake.

— Proprietatea lui Kingsley? Desigur. Ceva nu e-n regulă acolo, fiule?

— E o femeie moartă în lac.

El îşi descleştează mîinile şi se scarpină după o ureche. Se ridică în picioare, apucă fotoliul şi-l azvîrle cu dibăcie în spate. E un tip uriaş: un adevărat zdrahon.

— E o persoană pe care o cunosc? întreabă el nemulţumit.

— Muriel Chess. Trebuie s-o ştiţi. Soţia lui Bill Chess.

— Da, îl cunosc pe Bill Chess.

— Pare să fie o sinucidere, continui eu. A lăsat o scrisoare zicînd că pleacă, dar asta ar putea fi la fel de bine anunţul unei sinucideri. Nu arată prea bine. E şi normal, a stat ceva timp în apă: trebuie să fie mai mult de o lună.

El se scarpină după cealaltă ureche.

— Cum s-a întîmplat?

Privirea lui mă scrutează şi acum cu calm dar inchizitorial.

— S-au certat acum o lună, îi explic eu. Bill a plecat de cealaltă parte a lacului şi a rămas acolo mai multe ore. Cînd s-a reintors, ea nu mai era acasă. De-atunci n-a mai văzut-o.

— Înţeleg. Şi cine eşti tu, fiule?

— Mă cheamă Marlowe. Am urcat din Los Angeles ca să vizitez proprietatea. Am o scrisoare de recomandare de la Kingsley pentru Chess. Am făcut împreună turul lacului şi am ajuns pînă la debarcader. Stăteam sprijiniţi de balustradă şi priveam apa cînd deodată am zărit ceva care semăna cu un braţ de om şi care se ivea de sub vechiul debarcader scufundat. Bill a zvîrlit un bolovan în apă şi cadavrul a urcat la suprafaţă.

Patton mă ascultă fără să facă o mişcare.

— Şerifule, ar trebui poate să ne întoarcem acolo în viteză. Tipul e pe jumătate nebun din pricina şocului şi mai e pe deasupra şi singur.

— A băut ceva?

— N-a băut prea mult pînă cînd l-am lăsat acolo. Am avut la mine o sticlă de o jumătate de litru, dar se poate s-o fi băut toată de cînd vorbim.

Patton se îndreaptă spre biroul în formă de cilindru şi trage un sertar. Scoate de acolo trei sau patru fiole pe care le priveşte în lumină.

— Asta-i aproape plină. E un Mount Vernon. Cred că o să-l calmeze. Administraţia nu-mi dă bani ca să cumpăr alcool pentru cazuri urgente. Atunci fac din cînd în cînd mici rechiziţii. Eu nu beau niciodată. Nu pot să-i pricep pe tipii care se înnebunesc după aşa ceva.

Pune fiola în buzunarul său din stînga, închide cu cheia biroul şi ridică scîndura tejghelei ca să poată trece. Pe geamul uşii atîrnă o pancartă. O citesc cînd ies. Sună aşa: „Mă întorc poate peste douăzeci de minute."

— Vreau să-l iau şi pe doctorul Hollis, zice el. Vin imediat înapoi. E maşina dumitale? Atunci poţi să mă urmezi de îndată ce vezi că reapar.

Se urcă într-o maşină care are o sirenă, două faruri roşii, două faruri pentru ceaţă, placa albă şi cea roşie a maşinilor de pompieri, o altă sirenă de alarmă aeriană pe acoperiş, trei topoare, colaci de frînghie, un pneu suplimentar ataşat la roata de rezervă.

Într-un colţ al parbrizului, pe o mică placardă albă stă scris cu litere groase:

„Atenţie, alegători! Păstraţi-l pe Jim Patton ca agent de poliţie, fiindcă e prea bătrîn ca să înveţe să mai muncească"

Maşina lui Patton întoarce şi se îndepărtează într-un nor de praf alb.

VIII

Patton se opreşte în faţa unei case de lemn vopsită în alb. Intră în ea şi iese aproape imediat cu un bărbat care ia loc pe scaunul din spate, lîngă topoare şi frînghii. Maşina poliţiei revine în dreptul meu şi eu o pornesc după ea. Mergem pe artera principală trecînd printre şorturi, jerseie reiate, fulare, genunchi noduroşi şi buze roşii. La ieşirea din sat oprim în faţa unei cabane. Patton dă drumul la sirenă. Un bărbat în salopetă albastră apare în cadrul unei uşi.

— Urcă, Andy, avem de lucru.

Omul în şalopetă dă din cap fără entuziasm şi dispare înăuntru. Iese din nou purtînd pe cap o pălărie de vînător de lei şi urcă în maşina lui Patton care demarează. Trebuie să aibă vreo treizeci de ani, e brunet, slab şi are aerul de abrutizat şi subalimentat al celor de pe aici.

O pornim mai departe spre Little Fawn Lake. Reuşesc să înghit destul praf ca să-mi transform traheea într-un veritabil şantier de fabricat cărămizi.

Cînd ajungem la marginea lacului, Patton coboară şi priveşte de departe micul ponton. Bill Chess e aşezat acolo, complet gol, cu capul între mîini. Ceva nelămurit este întins lîngă el pe scîndurile ude.

— Am putea să mai mergem niţel cu maşinile, zice Patton.

Cele două maşini o pornesc din nou spre capătul lacului. Acolo coborîm pe ponton în spatele lui Bill Chess. Doctorul se opreşte şi tuşeşte într-o batistă pe care o priveşte apoi gînditor. Are ochi în formă de bile de loto aşezaţi pe o faţă ascuţită şi tristă de bolnav.

Ceea ce a fost odată o femeie zace pe burtă cu o coardă trecută pe sub braţe. Piciorul lui Bill, ţeapăn şi însemnat cu o cicatrice la genunchi e aşezat în faţa lui. Pe celălalt l-a strîns la piept şi şi-a sprijinit fruntea pe genunchi. Nu se mişcă şi nu ne priveşte cînd sosim lîngă el. Patton scoate fiola de Mount Vernon, îi deşurubează dopul şi i-o întinde:

— Trage-i o duşcă zdravănă, Bill.

În aer pluteşte un miros oribil şi sfîşietor. Dar nici Chess, nici Patton, nici doctorul nu par să bage de seamă. Andy se duce la maşină să caute o pătură cenuşie şi murdară şi o aruncă pe cadavru. pe urmă, fără să spună o vorbă, se duce să vomite sub un brad.

Bill Chess bea cu sorbituri lungi şi rămîne aşezat cu fiola pusă pe genunchi. Începe să vorbească pe un ton indiferent, fără să privească pe nimeni, fără să se adreseze cuiva în mod special. Povesteşte despre cearta lor, despre ceea ce s-a întîmplat după aceea, fără să spună şi de ce s-a întîmplat. Nu pomeneşte nici măcar din întîmplare numele lui Kingsley. Pe urmă ne lămureşte că după plecarea mea a luat o frînghie, s-a dezbrăcat, a intrat în apă şi a scos cadavrul.

Patton începe să mestece în linişte tutun. Pe urmă strînge din dinţi şi se apleacă să ridice pătura. Întoarce cadavrul cu grijă, ca şi cum acesta ar fi gata să se fărîme. Soarele întîrziat al acestui sfîrşit de după amiază clipeşte pe impunătoarele pietre verzi ale colierului, pe jumătate încrustat în jurul gîtului umflat. Patton îşi îndreaptă spatele său mare şi îşi şterge nasul într-o batistă maro.

— Ce zici, doctore?

— În legătură cu ce? întreabă bărbatul cu ochii ca două bile de loto.

— Care ar fi cauza şi data probabilă a morţii?

— Nu fi caraghios, Patton.

— Adică nu poţi să spui nimic? întreabă Patton.

— Privind aşa ceva? Doamne sfinte!

Patton suspină:

— E vorba totuşi de o înecată, în orice caz. Dar parcă poţi să fii sigur... Cîteodată victima este otrăvită sau omorîtă cu cuţitul şi pe urmă e aruncată în apă pentru ca totul să pară drept altceva.

— Asta-i treaba sticleţilor, mormăie Chess.

Îşi trage pe el pantalonii şi se aşază pe pămînt pentru a-şi pune pantofii şi cămaşa. După asta, se ridică, înşfacă sticla, bea o înghiţitură şi o pune din nou cu grijă pe scînduri. Pe urmă îşi întinde mîinile păroase spre Patton.

— Haide, ştiu ce aveţi în cap, băieţi! Puneţi-mi cătuşele şi s-o ştergem, strigă el cu o voce mînioasă.

Patton se preface că n-a auzit nimic, se apleacă peste balustradă şi priveşte în adîncul apei.

— Ciudat loc pentru a descoperi un cadavru. Curentul l-ar fi dus spre dig şi nu încoace.

Bill Chess îşi lasă în jos mîinile şi zice liniştit:

— A făcut-o ea singură. Era o înotătoare de prim rang. A sărit în apă şi a înotat pînă sub scînduri şi acolo s-a înecat dinadins..

— Nu prea sînt de părerea ta, Bill, răspunde Patton pe un ton liniştit.

Ochii săi sînt la fel de goi ca nişte farfurii abia cumpărate.

Bill Chess mormăie şi ia din nou sticla. Privindu-le figurile grave de munteni nu mă simt în stare să ghicesc ce gîndesc ei cu adevărat.

Pe un, ton indiferent Patton observă:

— A vorbit careva de-o scrisoare?

Chess cotrobăie în portofelul său şi scoate o bucată de hîrtie în pătrăţele. Patton o ia şi o citeşte cu atenţie.

— S-ar părea că nu e datată, remarcă el.

Bill Chess dă din cap posomorît.

— Nu, ea a plecat acum o lună, pe 12 iunie.

— Parcă te-a mai părăsit odată, nu-i aşa?

— Da.

Bill Chess îl priveşte fix pe Patton:

— M-am îmbătat şi m-am dus la o puicuţă. S-a întîmplat chiar înainte de prima ninsoare din decembrie anul trecut. A plecat pentru o săptămînă dar s-a întors şi m-a iertat. Mi-a spus că a trebuit să plece pentru o vreme ca să se liniştească şi că a stat la o prietenă cu care a lucrat la Los Angeles.

— Cum o cheamă pe prietenă? întreabă Patton.

— N-a spus niciodată şi nici n-am întrebat-o. Dealtfel, tot ceea ce făcea Muriel mi se părea minunat.

— Desigur. Dar nu cumva a lăsat scrisoarea cu această ocazie? întreabă încetişor Patton.

— Nu.

— Scrisoarea pare cam veche, zice Patton studiind-o cu atenţie.

— O trambalez cu mine de o lună, mormăie Chess. Dar care ţi-a spus că m-a mai părăsit o dată?

— Nu mai ţin minte, zice Patton. Aşa se-ntîmplă-ntotdeauna într-o văgăună ca asta. Se află imediat totul. Mai puţin poate în timpul verii, cînd vin o groază de turişti.

Cîteva clipe nimeni nu spune nimic iar pe urmă Patton îşi continuă gînditor vorba:

— Spui că te-a părăsit pe 12 iunie. Unde crezi c-a putut să se ducă? Iar cei din cabanele astea din faţă erau aici?

Bill Ches mă priveşte şi chipul lui se întunecă şi mai mult.

— Întreabă-l pe băgăreţul ăsta împuţit, deşi cred că deja ţi-a turnat o întreagă poveste.

Patton nu se uită la mine. Priveşte cu interes dincolo de lac la crestele munţilor.

— Domnul Marlowe nu mi-a spus absolut nimic, Bill, în afară de faptul că un cadavru pluteşte în băltoaca asta. Şi, de asemenea, că tu credeai că Muriel te-a părăsit şi că ţi-a lăsat o scrisoare. Vezi ceva rău în chestia asta?

Tăcerea coboară din nou. Bill Chess îşi pleacă ochii spre pătura care acoperă cadavrul, la cîţiva paşi de el. Strînge din pumni şi o lacrimă i se rostogoleşte pe obraz.

— Doamna Kingsley se afla aici. A plecat în aceeaşi zi. Nu se mai afla nimeni în celelalte cabane.

Patton aprobă şi rămîne tăcut. Atunci Bill Chess exclamă din nou furios:

— Închideţi-mă, feciori de căţele ce sînteţi! Eu sînt ucigaşul. Eu am înecat-o. Era soţia mea şi o iubeam. Sînt un ticălos, am fost totdeauna un ticălos şi voi rămîne un ticălos, dar totuşi o iubeam. Poate că nu înţelegeţi! Nici nu merită să încercaţi. Închideţi-mă o dată, neam de troglodiţi!

Nici unul dintre noi nu suflă o vorbă.

Bill Chess îşi priveşte pumnul său mare şi ars de soare. Îl ridică şi-şi loveşte chipul cu toată forţa.

— Na, pui de lele! suspină el.

Din nas începe să-i curgă încet sînge. Bill rămîne nemişcat iar sîngele îi ajunge la buze şi se scurge pînă la bărbie. O picătură se zdrobeşte de cămaşă.

Patton îi zice liniştit:

— Trebuie să te duc în sat pentru interogatoriu. Nu te acuz de nimic, să ştii, însă cei de jos trebuie să-ţi vorbească.

Bill Chess răspunde cu calm:

— Pot să-mi schimb hainele?

— Bineînţeles. Andy, du-te cu el. Şi vezi dacă nu găseşti ceva în care să transportăm cadavrul.

Cei doi o pornesc pe cărarea care duce spre capătul lacului.

IX

La hotelul Capul de Indian înghit ceea ce ei numesc un meniu fix: iau şi un coniac de la care pretind smerit să-mi potolească vînzoleala din stomac produsă de mîncare şi apoi ies în stradă.

În Chrysler-ul meu găsesc o fată slăbuţă, brunetă, cu un aer grav, îmbrăcată cu un pantalon negru.

— Mă numesc Birdie Keppel, se recomandă ea cu vioiciune. Ziua lucrez într-un institut de înfrumuseţare iar noaptea sînt ziaristă la *Ecoul* din Puma Point. Iertaţi-mă că am năvălit în maşina dumneavoastră.

— Nu face nimic. Aţi vrut doar să şedeţi aici sau doriţi să vă conduc undeva?

— Domnule Marlowe, am vorbit de biata Muriel Chess cu doctorul Hollis, îmi zice ea. M-am gîndit că mi-aţi putea furniza cîteva informaţii în plus. Din cîte am înţeles, dumneavoastră aţi găsit cadavrul.

— De fapt, Bill Chess. Eu doar mă aflam cu el. Aţi vorbit cu Jim Patton?

— Nu încă. Dealtfel, Jim nici nu mi-ar spune mare lucru.

— Ce doriţi de fapt să ştiţi?

— Aş vrea să-mi povestiţi cum s-au petrecut lucrurile. Din cîte am înţeles de la doctor cadavrul arată groaznic pentru că a stat multă vreme în apă.

— Da. Probabil vreo lună, timp în care Bill a crezut că ea a fugit de-acasă. N-are nici un rost să ne gîndim la altceva. Scrisoarea pe care a lăsat-o e a unei sinucigaşe.

— Nu e nici o îndoială în acest sens, domnule Marlowe?

— Îmi închipui că poliţia are întotdeauna îndoieli în astfel de cazuri.

— Dar dumneavoastră?

— Părerea mea n-are nici o valoare.

— Muriel Chess nu vă interesează?

— De ce m-ar interesa Muriel Chess, oricum ar sta lucrurile?

Ea îşi stinge cu grijă ţigara în scrumiera de la bordul maşinii.

— N-aveţi decît să credeţi ce vreţi, zice ea. Dar e un amănunt la care ar trebui să reflectaţi, dacă nu cumva deja îl şi ştiţi. Acum vreo şase săptămîni un sticlete din Los Angeles pe nume De Soto a venit aici. Al naibii de prost crescut. Nu ne-a plăcut cum s-a purtat cu noi, aşa că nu i-am spus mare lucru. Mă refer la noi, cei de la ziar. Avea asupra lui o fotografie şi căuta o femeie cu numele de Mildred Haviland. Chipurile se afla în misiune. Fotografia era, oarecare, făcută de un amator, nu o fotografie de la poliţie. Ne-a spus că după informaţiile pe care le deţin tipa ar locui prin împrejurimi. Individa din poză aducea al naibii de mult cu Muriel Chess. Părul însă părea roşcat şi nu era coafată aşa cum şi-l aranja aici iar sprîncenele îi erau smulse, ceea ce schimbă mult înfăţişarea unei femei. Şi totuşi, semăna al naibii de bine cu nevasta lui Bill Chess.

Bat toba cu degetele pe marginea portierei şi după o clipă de tăcere o întreb:

— Ce i-aţi spus poliţistului?

— Absolut nimic. Dealtfel, nici nu eram siguri. Apoi, nu ne-au plăcut manierele lui. În al treilea rînd, chiar dacă am fi fost siguri şi ne-ar fi plăcut cum se poartă, am fi preferat să nu-l trimitem la Muriel. De ce am fi făcut-o? Toţi facem în viaţă fapte pe care le regretăm.

— De Soto l-a văzut pe Patton?

— Cu siguranţă. Dar Patton nu ne-a spus-o niciodată.

— De Soto v-a arătat insigna de inspector?

Ea se gîndeşte o clipă.

— Nu-mi aduc aminte. Felul lui de a vorbi ne-a fost de-ajuns. Se purta ca un împuţit de sticlete din oraş.

— Muriel a aflat de tip?

Ea ezită. Priveşte îndelung prin parbriz, pe urmă îşi întoarce capul şi face semn că da.

— Şi ce-a zis?

— Nimic. A început să rîdă, dar cu un aer încurcat, ca atunci cînd ţi se povesteşte pe un ton amuzant o întîmplare care nu e de fapt caraghioasă. Pe urmă a plecat. Cred că i-am zărit în ochi, pentru o clipă, o licărire ciudată. Ei, ce ziceţi, domnule Marlowe, tot nu vă interesează Muriel Chess?

— De ce m-ar interesa? Pînă în această după amiază n-am auzit niciodată de ea.

Fata coboară din maşină şi îmi zice:

— Se spune că mă descurc excelent la machiaje; ca ziaristă însă sînt o catastrofă. Noapte bună.

— Noapte bună! îi răspund eu şi fata se îndepărtează în întuneric.

Cobor la rîndul meu din Chrysler şi mă îndrept spre pitorescul birou al companiei de telefoane.

X

Intru într-o cabină telefonică. Pentru nouăzeci de cenţi pot să vorbesc cu Deracy Kingsley cinci minute. Îl găsesc acasă şi răspunde imediat. Dar convorbirea e perturbată de numeroşi paraziţi din pricina munţilor.

— Ei, ce-ai găsit pe-acolo pe sus? mă întreabă Kingsley pe un ton autoritar şi sigur de el însuşi.

— Am găsit mai multe decît credeam, răspund eu. Şi nimic interesant în ceea ce ne priveşte. Sînteţi singur?

— Ce-are a face?

— Din partea mea mi-e perfect egal. Însă eu ştiu ce vreau să vă spun şi dumneavoastră nu.

— Bine. Dă-i drumul.

— Am trăncănit îndelung cu Bill Chess, zic eu. Se simte singur. Nevasta l-a părăsit de o lună. S-au certat, pe urmă el a plecat, i-a tras un chef zdravăn şi cînd s-a întors ea o ştersese. I-a lăsat o scrisoare prin care îi spunea că preferă să moară decît să mai stea o singură zi alături de el.

— Ştiu că Bill bea cam mult, răspunde vocea îndepărtată a lui Kingsley.

— Cînd s-a trezit din beţie cele două femei plecaseră. Bill n-are nici o idee încotro s-ar fi putut îndrepta doamna Kingsley. E adevărat că Lavery a trecut pe-aici prin mai, dar nu şi după aceea: dealtfel a recunoscut-o el însuşi. Bineînţeles, Lavery putea să vină şi cînd Bill era plecat să se-îmbete. Asta însă nu-i greu de aflat mai ales că două maşini ar fi trebuit să coboare la poalele colinei. Atunci m-am gîndit că soţia dumneavoastră şi Muriel au plecat împreună; dar Muriel are şi ea maşină. Ideea asta, bună sau rea, a sărit în aer din pricina unui alt eveniment. Muriel Chess n-a plecat deloc: nici n-a trecut de marginile lacului dumneavoastră personal. A ieşit azi la suprafaţă. Eram chiar acolo.

— Doamne sfinte! Vrei să spui că s-a sinucis?

Kingsley pare îngrozit.

— Tot ce se poate. Scrisoarea pe care a lăsat-o poate fi interpretată şi în acest sens. Corpul se afla sub vechiul ponton scufundat al debarcaderului. Bill a fost cel care a zărit un braţ mişcîndu-se în adîncuri. El a şi pescuit dealtfel cadavrul. Poliţia l-a arestat şi sărmanul e complet distrus.

— Doamne sfinte! repetă Kingsley, el trebuie să fie ucigaşul, cine să fie altcineva?. Are însă el aerul unui...

Se opreşte deoarece operatoarea intră pe fir şi îmi cere să mai pun 45 de cenţi în aparat. Mă supun şi convorbirea poate să continue.

— ...ce fel de aer spuneaţi?

Vocea lui Kingsley se aude acum foarte limpede.

— Aerul unui asasin?

— E grav! Jim Patton, agentul de poliţie de aici, găseşte ciudat faptul că scrisoarea nu e datată. Se pare că nevasta l-a mai părăsit o dată din pricina unei aventuri pe care el şi-a permis-o. Patton se gîndeşte probabil că Bill a păstrat o scrisoare mai veche. În orice caz, l-au dus la San Bernardino pentru interogatoriu iar cadavrului i se va face autopsia.

— Ce părere ai despre toate astea? mă întreabă Kingsley.

— Ei bine, Bill însuşi a descoperit cadavrul şi nimic nu-l obliga să mă ducă la pontonul acela. Cadavrul putea foarte bine să stea în continuare acolo, iar scrisoarea poate să pară mai veche fiindcă Bill a păstrat-o în portofel şi a citit-o din cînd în cînd ca să-şi întreţină amărăciunea. Cel mai greu lucru, în ceea ce mă priveşte, este că va trebui să explic ce naiba caut pe aici. Voi fi chemat probabil ca martor.

— Asta nu-mi place, mormăie Kingsley, nu-mi place deloc. Şi ce vrei să faci acuma?

— La întoarcere vreau să mă opresc la Prescott Hotel şi o să încerc să aflu cîte ceva. Soţia dumneavoastră se avea bine cu Muriel Chess?

— Tot ce se poate. Crystal e însă insuportabilă în cea mai mare parte a timpului. În ceea ce mă priveşte, n-o cunoşteam prea bine pe Muriel.

— Aţi auzit vreodată vorbindu-se de o oarecare Mildred Haviland?

— De cine?

Îi repet numele.

— Nu, răspunde el. Există vreun motiv ca s-o fi cunoscut?

— La fiecare întrebare de-a mea îmi răspundeţi printr-o alta, mă înfurii eu. Nu, nu este nici un motiv ca s-o fi cunoscut pe Mildred Haviland, mai ales că abia o ştiaţi pe Muriel Chess. Am să vă mai sun mîine.

Ies din cabina telefonică şi trag cu sete aer în plămîni. Mă urc în maşină din nou şi o pornesc spre Little Fawn Lake.

XI

Bariera care închide accesul pe drumul particular are de astă dată un lacăt. Parchez Chrysler-ul între doi brazi, sar peste barieră şi mă furişez către cabană.

Uşa de la intrarea în cabana lui Chess este încuiată cu cheia.

Ochesc o mică fereastră cu două rînduri de geamuri. E închisă bine. Încerc s-o forţez cu lama cuţitului. Nici un rezultat. Atunci iau un pietroi şi lovesc cu putere în cadrul ferestrei.

Ceva cedează cu un zgomot asurzitor. Ferestruica se deschide. Mă agăţ de pervaz şi îmi trec un picior pe deasupra lui, apoi şi pe celălalt, îmi recapăt echilibrul şi îmi dau drumul în cameră.

Raza strălucitoare a unei lanterne mă izbeşte drept în ochi. O voce calmă îmi zice:

— Stai pe loc, fiule. Cred că eşti complet nebun.

Lumina mă fixează de zid ca pe o muscă zdrobită. Pe urmă se aude zgomotul unui întrerupător şi o lampă de birou se aprinde. Lanterna se stinge. Jim Patton e aşezat într-un vechi fotoliu de piele aflat lîngă masă. Şeriful poartă aceleaşi haine ca după amiază cu un bluzon de piele care trebuie să fi fost nou pe vremea lui Abraham Lincoln.

— Ce vrei, fiule, în afară de faptul că spargi totul şi că ai intrat aici?

Apuc un scaun şi mă aşez călare pe el privind în jurul meu.

— Am avut un gînd, zic eu; la început mi s-a părut nemaipomenit, dar acum cred că pot să-l uit fără nici un regret.

Cabana e mai mare decît pare văzută din afară. Încăperea în care ne aflăm ţine loc de cameră de zi. Cîteva mobile modeste, un covor uzat pe podeaua de brad, o masă rotundă lîngă zidul din spate şi două scaune.

Patton clatină din cap şi ochii lui mă cercetează fără nici o obidă.

— Am auzit o maşină, zice el, şi mi-am dat seama că vine încoace. Dar păşeşti al naibii de uşor şi nu te-am auzit cînd ai sosit. Să ştii că mi-am pus multe întrebări în legătură cu tine, fiule.

Nu răspund nimic.

— Ai vreun act de identitate asupra ta?

Scot portofelul şi mă legitimez.

— Bine. Presupun că voiai să cotrobăi prin cabană.

— Da.

— Nu te mai osteni, am făcut-o deja eu. Dar mă gîndesc că totuşi ar trebui să te las s-o faci şi tu. (Se scarpină după ureche.) De fapt, poţi să mă şi spînzuri şi nu ştiu dacă am sau nu dreptul să-ţi dau voie. Pentru cine zici că lucrezi?

— Pentru Derace Kingsley. Îi caut soţia.

— Ce-mi spui nu mă lămureşte deloc de ce vrei să dai o raită prin cabana lui Bill.

— Sînt din fire foarte curios.

— Pe naiba! Poţi să găseşti o explicaţie mai bună.

— Atunci haide să spunem că mă interesează Bill Chess, pentru că e într-o groaznică încurcătură şi că povestea lui mă emoţionează — cu toate că s-a purtat ca un idiot. Dacă şi-a omorît nevasta, s-ar putea să se găsească aici ceva care s-o dovedească. Dacă nu, s-ar putea afla ceva care să-i demonstreze nevinovăţia.

Patton îşi înclină capul ca o pasăre la pîndă.

— Cam la ce te gîndeşti?

— La haine, bijuterii, articole de toaletă. La tot ce ia o femeie cu ea atunci cînd pleacă şi ştie că nu se mai întoarce.

— Dar ea n-a plecat, fiule.

— Atunci lucrurile au rămas aici şi deci Bill le-a putut vedea şi ar fi înţeles că nevastă-sa n-a plecat. Dacă a omorît-o, a trebuit să scape de lucrurile pe care ea le-ar fi luat dacă pleca.

— Şi cum crezi că ar fi făcut-o, fiule?

— Am înţeles că Muriel Chess îşi avea propriul ei Ford. El ar fi putut să ardă tot ceea ce se putea arde şi ar fi îngropat restul în pădure. Dar în nici un caz nu putea să ardă sau să îngroape maşina. Poate sa şofeze?

Patton pare surprins.

— Bineînţeles! Chiar dacă nu-şi poate îndoi piciorul drept de la genunchi şi nu se poate folosi cu uşurinţă de frîna de picior, poate să meargă cu frîna de mînă. La maşina lui Bill frîna este deplasată spre stînga volanului, lîngă ambreiaj, în aşa fel încît el să le poată manevra cu acelaşi picior.

— Totuşi, cea mai mare greutate ar fi fost să scape de maşină. După ce ar fi dus-o, ar fi trebuit să se reîntoarcă fără să fie văzut. Dacă a părăsit-o pe o stradă, să zicem la San Bernardino, ar fi fost imediat găsită şi identificată. Asta nu era o soluţie. Soluţia cea mai comodă ar fi fost aceea de a o vinde unuia care cumpără automobile vechi, dar ar fi trebuit să cunoască vreunul. Cred că mai curînd a trebuit s-o ascundă în pădure şi nu prea departe de aici, datorită infirmităţii lui.

— Şi după aceea?

— N-are ce face şi trebuie să se gîndească şi la posibilitatea că ar putea fi descoperită. Pădurea e pustie, dar mai trec vînători sau tăietori de lemne. Şi dacă maşina e descoperită, e mai bine ca în ea să se afle lucruri de-ale nevestei lui. Asta îi dă două şanse de scăpare. Prima este aceea că ea ar fi putut fi ucisă de un necunoscut care a organizat o înscenare pentru ca Bill Chess să fie acuzat atunci cînd se va găsi şi cadavrul. A doua ar fi aceea că Muriel într-adevăr s-a sinucis şi a aranjat totul în aşa fel încît Bill să fie socotit vinovat. O sinucidere-răzbunare.

Patton mă priveşte sceptic.

— Gata!, zice el, am 57 de ani şi am văzut o grămadă de ţicniţi dar pe poveştile tale nu dau o ceapă degerată. Eu cred că tipa a vrut s-o şteargă, a scris scrisoarea, dar Bill a descoperit-o mai înainte ca ea să fugă, a văzut roşu în faţa ochilor şi a omorît-o.

— N-am văzut-o niciodată, îi răspund eu. Deci, n-am cea mai mică idee de ceea ce ar fi capabilă să facă. Bill mi-a spus că a întîlnit-o acum aproape un an la Riverside. Poate o fi avut încurcături înainte de căsătorie? Ce fel de fată era?

— O blondină foarte apetisantă atunci cînd se îngrijea. Cu Bill se cam neglija. O fată liniştită, cu un chip care nu spunea prea multe.

— V-aţi dat cumva seama că Muriel Chess seamănă cu o fotografie a cuiva pe nume Mildred Haviland?

Patton se opreşte brusc din mestecat şi strînge din buze.

— Fir-ar a naibii de treabă! o să fac foarte bine dacă diseară o să privesc sub patul meu înainte de culcare. Asta ca să fiu sigur că nu eşti acolo. De unde ai pontul ăsta?

— De la o fată cumsecade care se cheamă Birdie Keppel. Mi-a luat un interviu pentru ziarul local. Ea mi-a zis că un sticlete din Los Angeles, De Soto, arăta fotografia aia la toată lumea.

Patton se loveşte cu palma peste genunchi şi se înclină înainte.

— Viţelul acela a arătat fotografia aia la cine vrei şi cine nu vrei înainte de a veni la mine. Asta m-a enervat. Fotografia semăna cu Muriel Chess, dar nu destul pentru a fi sigur de asta. L-am întrebat de ce o căuta. Mi-a răspuns că asta e treaba poliţiei. I-am făcut cunoscut că eu însumi fac parte din poliţie, în care slujesc în felul meu incult şi ţărănesc. Atunci mi-a zis că a primit sarcina s-o găsească pe fată cu orice preţ şi că nu ştie nimic mai mult. Poate că a avut dreptate să mă trateze aşa. Iar eu cred că n-am greşit dacă nu i-am spus nimic.

Blîndul colos surîde vag spre plafon, pe urmă îşi coboară ochii şi mă priveşte fix.

— Ţi-aş fi recunoscător dacă ai păstra pentru dumneata mărturisirea asta, domnule Marlowe. Dealtfel, te-ai descurcat foarte bine pînă acum. Ai fost vreodată la Coon Lake?

— Nici n-am auzit de locul ăsta.

— La vreun kilometru de aici se află un drumeag care o ia spre vest şi traversează pădurea. După doi kilometri urci două sute de metri şi te afli la Coon Lake. E un loc drăguţ. Oamenii se duc cîteodată acolo pentru picnic, dar nu prea des. E prea greu de ajuns cu maşina. Se mai află acolo şi două sau trei iazuri, unde creşte trestie. Sînt şi vreo cîteva cabane pe care de cînd le ştiu zac în paragină, şi mai e şi o mare baracă de scînduri pe care o utiliza universitatea din Montclair ca tabără de vacanţă acum vreo zece ani. Nimeni nu s-a mai folosit de ea de vreme îndelungată. În spatele ei se află un hangar cu o uşă glisantă. Trebuie să fi servit drept garaj. Ştii ce am găsit în hangar?

— Credeam că v-aţi dus la San Bernardino!

— Mi-am schimbat hotărîrea. Nu se putea să-l duc pe Bill într-o maşină în care se afla şi cadavrul soţiei sale. Andy a plecat cu Bill iar cadavrul cu ambulanţa doctorului. M-am gîndit atunci, deodată, că n-ar strica să arunc o privire pe la Coon Lake.

— Maşina lui Muriel era în hangar?

— Exact. Cu două cufere înăuntru. Hainele păreau să fi fost aruncate în mare grabă. Veşminte femeieşti. Fiule; problema e că nici un străin nu ştie de locul ăla.

Dau din cap în semn că înţeleg. El îşi vîră mîna în buzunarul vestei de piele şi scoate o bucată de hîrtie lucioasă. O despătureşte şi îmi întinde palma deschisă.

— Ia aruncă o privire.

Pe hîrtie e un mic lanţ de aur cu o închizătoare minusculă. Lanţul a fost rupt fără ca să se umble la încuietoare. Are aproape optsprezece centimetri. Hîrtia şi lănţişorul sînt pline de pudră albă.

— Unde crezi că l-am găsit? mă întreabă Patton.

Iau lanţul şi încerc să reunesc capetele. Nu reuşesc. Nu fac nici un comentariu, dar, cu un deget înmuiat, gust pudra.

— Într-o cutie cu pudră de zahăr, răspund eu. E un lanţ pentru gleznă. Unele femei nu le scot niciodată, le poartă ca pe nişte inele. Cine l-a smuls nu avea deci cheia.

— Ce zici de asta?

— Nu prea am ce zice. Bill n-ar fi smuls lănţişorul de la glezna lui Muriel ca să-i lase în schimb colierul verde. N-o văd nici pe Muriel rupîndu-l, chiar închipuindu-ne că a pierdut cheia, şi ascunzîndu-l, riscînd astfel ca să fie oricînd găsit. Dealtfel, dacă Bill l-ar fi luat l-ar fi aruncat în lac. Dar alegerea unei astfel de ascunzători dezvăluie ceva, dacă într-adevăr Muriel vroia să-l pitească de Bill.

Patton pare interesat de astă dată.

— Cum adică?

— Numai o femeie poate să-l ascundă într-un asemenea loc. De pudra de zahăr te serveşti numai pentru prăjituri. Un bărbat n-are ce face cu el. Sînteţi nemaipomenit că l-aţi descoperit acolo.

El se pleoşteşte deodată.

— Drace! am vărsat cutia din întîmplare şi pudra s-a împrăştiat: altfel nu l-aş fi găsit niciodată.

Împăturesc hîrtia, i-o întind şi el o pune în buzunar. Pe urmă se ridică în picioare.

— Rămîi la noi sau te întorci în oraş?

— Mă întorc în oraş. O să stau acolo pînă cînd o să mă convocaţi pentru anchetă. Presupun că voi fi interogat?

— Fireşte, dar asta e treaba judecătorului.

Ieşim. El dispare liniştit în întuneric. Privesc o vreme după el şi apoi revin la bariera lăsată jos şi o sar. Urc în maşină şi ajung la drum căutînd un colţişor unde să mă ascund.

XII

La trei sute de metri de barieră, un drumeag acoperit de frunze de stejar căzute în toamna trecută înconjoară o faleză de granit şi dispare în spatele ei. O apuc pe-aici, mă zgîlţîi pe pietroaie vreo treizeci de metri şi pe urmă parchez maşina lîngă un copac. Sting farurile. Scot cheia de contact şi aştept. Trece o jumătate de oră. Fără tutun, vremea se scurge greu. Pe urmă, aud în depărtare zgomotul unei maşini la care se porneşte motorul; zgomotul creşte şi lumina farurilor trece pe deasupra mea pe drum.

Ies din maşină şi mă întorc la cabana lui Chess. O lovitură dibace e de-ajuns de data asta ca să deschid fereastra. Mă caţăr pe pervaz şi-mi dau drumul pe podea. Aprind lampa, ascult o clipă, nu aud nimic şi intru în bucătărie. Nu sînt nici vase murdare în chiuvetă şi nici crătiţi urît mirositoare pe maşina de gătit. Bill Chess, singur sau nu, îşi ţine casa curată ca un pahar. Încep să examinez etajerele de deasupra chiuvetei. Sînt încărcate cu cutii şi vase obişnuite. Zărind pudra de zahăr iau cutia şi o vărs complet pe un ziar.

Patton n-a căutat cu destulă atenţie. Descoperind un indiciu din întîmplare a crezut că asta e totul. Un al doilea sul de hîrtie îşi face apariţia în pudra fină. Îl scutur şi-l desfac. Conţine o minusculă inimă de aur mare cît unghia de la degetul mic al unei femei. String toată pudra cu o lingură, o pun la loc în cutie şi arunc ziarul în sobă.

Intru din nou în camera de zi şi aprind lampa de birou. Sub această lumină mai puternică se poate citi fără lupă ce e gravat pe spatele inimioarei. E scris cu cursive: „De la Al pentru Mildred, cu toată dragostea".

De la Al pentru Mildred. Al nu ştiu cum pentru Mildred Haviland, adică Muriel Chess, moartă la două săptămîni după ce a fost căutată de un poliţist din Los Angeles cu numele de De Soto.

Învelesc inimioara în hîrtie, părăsesc cabana şi mă întorc în sat.

Cînd intru în biroul lui Patton acesta vorbeşte la telefon.

— N-aţi căutat prea atent în pudra de zahăr, zic eu.

El priveşte inimioara de aur, se uită la mine, scoate dintr-un sertar o lupă. Citeşte cu atenţie ce e scris pe spatele inimioarei.

— Trebuia să-mi închipui că dacă ai chef să cotrobăi prin casă o s-o faci totuşi pînă la urmă.

— Ar fi trebuit să remarcaţi că extremităţile lănţişorului nu se îmbină, răspund eu.

Mă priveşte fix.

— Fiule, eu nu am ochii tăi.

— Vă gîndiţi poate că acest lănţişor are o semnificaţie pentru care Bill ar fi putut să fie gelos, admiţînd ca l-ar fi văzut vreodată. Dar, fără nici o glumă, fac pariu pe orice că nu l-a văzut niciodată şi că n-a auzit în viaţa lui de Mildred Haviland.

Patton îngaimă cu greu:

— Înseamnă că trebuie să-i cer scuze lui De Soto?

— Numai dacă îl mai întîlniţi vreodată.

— Fără gogoşi, fiule: Să nu-mi spui că n-ai o nouă ipoteză în legătură cu acest caz.

— Ei bine, sînt acum sigur că Bill nu şi-a omorît nevasta!

— Nu?

— Nu. Ea a fost omorîtă de către cineva care a cunoscut-o înainte de căsătorie. Cineva care i-a pierdut urma, care a regăsit-o măritată cu un alt bărbat şi asta nu i-a plăcut. E cineva care cunoaşte ţinutul — cum e cazul a sute de indivizi care nu locuiesc aici tot timpul — şi care ştia o ascunzătoare bună pentru maşină şi haine. Cineva care o ura dar ştia să se şi prefacă şi care a convins-o să plece cu el. Cînd totul a fost gata, cînd scrisoarea a fost compusă, i-a administrat ceea ce, după el, merita şi pe urmă a aruncat-o în lac iar el a şters-o cu toată viteza. Ce ziceţi de ipoteza asta?

— De, zice el, e niţel cam complicată, nu crezi? Dar nu e imposibil. Cituşi de puţin.

— Cînd n-o să vă mai convină ipoteza asta, spuneţi-mi-o. O să vă propun altceva.

— Sînt sigur că eşti în stare, zice el.

Şi, pentru prima oară de cînd am făcut cunoştinţă cu el, începe să rîdă.

XIII

Către ora unsprezece noaptea îmi parchez maşina în faţa hotelului Prescott din San Bernardino.

Recepţionerul, chel ca un ou, nu-mi acordă nici cea mai mică atenţie. Poartă un costum alb şi cască de zor în timp ce-mi întinde stiloul ca să semnez în registru, pe urmă se cufundă în visare, ca şi cum şi-ar aduce aminte de copilărie.

Comisionarul hotelului mă duce cu ascensorul la primul etaj şi mă poartă pe cîteva sute de metri de culoare întortocheate. E din ce în ce mai cald. În cele din urmă tipul îmi deschide uşa unei camere a cărei fereastră dă spre curte. Gura de aerisire, plasată într-un colţ al tavanului, nu e mai mare decît o batistă de femeie.

Îi spun comisionarului:

— Adă pentru noi bere, pahare şi gheaţă.

— Pentru care noi?

— Pentru noi doi: bineînţeles, dacă ţi se întîmplă să mai dai pe gît un pahar din cînd în cînd.

— Cred că la ora asta aş putea risca.

Iese. Cînd revine poartă în mîini un platou. Toarnă în cele două pahare şi schimbăm surîsurile de rigoare înainte de a ne sorbi băuturile. Mă aşez pe pat şi mă uit la el.

— Cît timp poţi să stai aici?

— Pentru ce?

— Ca să-ţi aduci aminte ceva.

— N-am pic de antrenament în acest sens.

— În schimb, eu am o manieră personală de a cheltui banii.

— Îmi cer scuze, spune comisionarul. Dar am impresia că sînteţi poliţist.

— N-o face pe idiotul. Ai văzut vreodată vreun sticlete care să-şi arunce banii personali pentru a afla ceva? Să zicem mai bine că sînt un anchetator.

Îi dau un dolar.

— Ia vezi ce efect are aşa ceva. Dar oare trebuie să te numesc marele Tex din Houston?

— Amarillo, răspunde el. Asta n-are însă nici o importanţă. Vă place accentul meu din Texas? Pe mine mă îmbolnăveşte, dar unora le place.

— Păstrează-l, îl sfătuiesc eu. În orice caz, asta nu face pe nimeni să piardă un dolar. Dar spune-mi, ce făceai vineri, 12 iunie după amiază sau seara?

— Am fost de serviciu, răspunde el, de la şase la unu noaptea.

— O tînără, o blondă drăguţă a tras la acest hotel şi a rămas aici aşteptînd trenul către El Paso. Bănuiesc că părăsea oraşul cu acest tren pentru că duminică dimineaţa se afla deja la El Paso. A sosit aici într-un Packard Clipper înmatriculat pe numele de Crystal Kingsley, 965, Beverly Hills. Trebuie să se fi înregistrat la hotel sub acest nume, sub un altul sau sub nici unul. Dar maşina e încă în garajul de aici. Mi-ar face plăcere să vorbesc cu băiatul care a înregistrat-o la intrare şi la ieşire. Asta mai face încă un dolar.

— Staţi să vedem, spune el încreţindu-şi fruntea. După părerea mea n-a trecut niciodată pe la recepţie. Dar îmi amintesc de Packard. Mi-a dat un dolar ca să-i parchez maşina şi ca să-i supraveghez lucrurile pînă la plecarea trenului. A cinat la hotel. Pe-aici îţi aduci aminte de un dolar!

— Cum arăta femeia?

— Purta un taior negru cu alb, iar pe cap avea o pălărie panama cu o eşarfă în negru şi alb. Era o blondă drăguţă, aşa cum aţi zis. Mai tîrziu a luat o maşină ca să meargă la gară. Eu i-am cărat bagajele. Erau şi nişte etichete dar teamă mi-e că nu-mi mai aduc aminte ce scria pe ele.

— Mai ia un pahar. Ce vîrstă crezi că avea?

El goleşte şi al doilea pahar şi-şi pregăteşte un discurs de om civilizat.

— În zilele noastre e foarte greu ca să apreciezi vîrsta unei femei. Cred că avea în jur de treizeci de ani: poate mai mult sau poate mai puţin.

Caut în haină şi găsesc poza cu Crystal şi Lavery pe plajă şi i-o arăt.

O priveşte cu atenţie, o îndepărtează şi o apropie de ochi.

— Nu-ţi cer să juri ca în faţa judecătorului, îl încurajez eu.

— Nici n-aş vrea. Dar aceste blondine sînt toate la fel: o schimbare de veşminte sau de machiaj şi iată-le pe toate la fel sau pe toate deosebite.

Ezită o clipă privind fotografia.

— Ce nu-ţi convine? îl întreb eu.

— Mă gîndesc la cetăţeanul din fotografie. E şi el amestecat în afacere?

— Să zicem că da.

— Cred că tipul i-a vorbit în hol şi a cinat cu ea. Un curtezan cu înfăţişare de semigreu. A plecat cu ea în maşină.

— Eşti sigur de asta?

— În ceea ce-l priveşte pe domnul, sînt foarte sigur. Mult mai sigur decît pentru doamna. Dar mai e ceva care mă face să-mi amintesc de el. Am avut impresia că doamnei nu-i prea făcea plăcere să fie abordată atît de direct în hol.

Cîntăresc această informaţie şi ajung la concluzia că nu înseamnă mare lucru.

Îi dau comisionarului un bacşiş suplimentar de cinci dolari. Îmi mulţumeşte, îşi goleşte paharul şi părăseşte în linişte încăperea.

Îmi beau şi eu paharul. După ce fac un duş îmi dau seama că prefer să mă întorc la mine acasă decît să dorm în văgăuna asta. Îmi pun cămaşa şi haina şi cobor scara cu valiza în mînă.

Sînt lac de sudoare cînd ajung la maşină. E ora unu şi scaunul pe care m-aşez încă mai dogoreşte.

Sosesc la mine acasă în jurul orei trei dimineaţa. Îmi vine să jur că Hollywood e o gheţărie. Chiar şi Pasadena îmi pare răcoroasă.

XIV

Mă trezesc la ora nouă. Soarele îmi bate direct în ochi, în încăpere e un aer încins. Fac un duş, mă rad şi mă îmbrac sumar după care îmi prepar micul dejun în minuscula bucătărie: pîine prăjită, cafea şi ouă. Tocmai termin de mîncat cînd cineva îmi bate la uşă.

Mai am gura plină cînd mă duc să deschid. Dau cu ochii de un bărbat slăbuţ, îmbrăcat într-un costum gri şi arborînd un aer serios.

— Floyd Greer, locotenent de la F.B.I.

Îmi întinde o mînă uscată pe care i-o strîng. Ia loc pe braţul unui fotoliu aşa cum au obiceiul toţi poliţiştii, îşi răsuceşte pălăria în mîini şi mă cercetează cu acea privire fixă şi liniştită pe care o au de asemenea aceşti semeni ai noştri.

— Am fost înştiinţaţi de la San Bernardino în legătură cu înecata de la Puma Lake. Se pare că eraţi acolo cînd a fost descoperită în apă.

Aprob şi îl întreb:

— Doriţi puţină cafea?

— Nu, mulţumesc, am dejunat acum două ore.

Îmi iau ceaşca şi mă aşez în faţa lui.

— Ni s-au cerut informaţii în legătură cu dumneavoastră, reia el vorba.

— E şi normal.

— Bine. Se pare că aveţi mîinile curate în ceea ce ne priveşte. Dar e o coincidenţă curioasă ca un tip cu meseria pe care o aveţi să se afle chiar în locul unde se descoperă un cadavru.

— Aşa mi se-ntîmplă mie. Sînt un norocos.

— Atunci mi-am zis să vin să vă spun bună ziua.

— Excelentă idee. Îmi pare bine să vă cunosc, locotenente.

— Curioasă coincidenţă, repetă el clătinînd din cap. Se pare că vă aflaţi acolo pentru o treabă anume.

— Admiţînd că e aşa, treaba mea nu are nici o legătură cu această femeie moartă: cel puţin în măsura în care pot eu să judec.

— Dar nu sînteţi sigur?

— Pînă cînd o anchetă nu ajunge la capăt nu eşti niciodată sigur de ramificaţiile pe care le are.

— E-adevărat.

Îşi răsuceşte din nou pălăria între degete ca un cow-boy timid.

— Mi-ar face plăcere să fiu sigur că dacă ancheta pe care o întreprindeţi are vreo legătură cu femeia înecată o să ne atrageţi atenţia.

— Cred că puteţi conta pe asta.

— Pentru moment nu ne puteţi spune nimic?

— Pînă acum nu ştiu nimic în plus faţă de Patton.

— Cine e ăsta?

— Şeriful din Puma Point.

El surîde cu condescendenţă, îşi pocneşte degetele şi zice:

— Procurorul din San Bernardino va dori cu siguranţă să vă vorbească înainte de anchetă. Dar încă nu e nici o grabă. În clipa de faţă se iau amprentele. A fost adus acolo un specialist.

— Va fi foarte greu. Corpul arată îngrozitor. Dar credeţi că femeia are cazier?

— Oh! se iau amprente de la toate cadavrele. Ar trebui să ştiţi asta.

— N-am cunoscut-o pe această femeie. Dacă vă închipuiţi asta şi că am urcat acolo pentru ea să ştiţi că vă înşelaţi.

— Dar v-ar deranja foarte mult dacă ne-aţi spune pur şi simplu de ce vă aflaţi acolo? insistă el.

— Deci, credeţi că mint?

— Nu pricepeţi, domnule Marlowe, noi nu credem nimic. Noi căutăm şi găsim. În practica noastră asta e o obişnuinţă. Ar fi trebuit să ştiţi demult astfel de lucruri.

Se ridică şi îşi pune pălăria.

— Să mă anunţaţi dacă doriţi să părăsiţi oraşul. V-aş fi foarte recunoscător.

Îi spun să n-aibă nici o grijă şi îl conduc la uşă. La plecare îmi face un semn cu capul.

După ce închid uşa în urma lui mă reped la telefon, sun la poliţie şi întreb de locotenentul Floyd Greer. O voce îmi răspunde:

— Locotenentul Greer nu e la birou. Vreţi să vorbiţi cu altcineva?

— De Soto e acolo?

— Cine?

Repet numele.

— Ce grad are şi la ce serviciu lucrează?

— E inspector civil sau cam aşa ceva.

— Aşteptaţi o clipă.

Aştept. Vocea revine pe fir.

— Ce-i cu gluma asta? N-avem nici un De Soto în registre. Cine e la telefon?

Închid, îmi termin de băut cafeaua şi formez numărul lui Derace Kingsley.

— Ei, ce-ai găsit la hotel? mă întreabă el.

— Într-adevăr, doamna a trecut pe acolo. Şi Lavery a întîlnit-o. Au luat cina împreună şi pe urmă a condus-o la gară.

— Altceva?

— Nimic. Un poliţist a venit pe la mine de dimineaţă ca să mă sperie niţel şi ca să mă roage să nu părăsesc oraşul fără să-l anunţ. A încercat să afle ce făceam la Puma Point. Nu i-am spus nimic. Şi cum habar n-avea de existenţa lui Patton, este sigur că nici acesta nu i-a zis nimic.

— Jim va face cu siguranţă tot posibilul ca să fie corect, îmi răspunde Kingsley. De ce mi-ai pomenit aseară de un nume... Mildred şi nu mai ştiu cum?

Îi povestesc pe scurt întreaga poveste şi îl pun la curent în legătură cu locul unde au fost găsite maşina şi hainele lui Muriel.

— E o lovitură teribilă pentru Bill, zice el. Şi-acum ce ai de gînd să mai faci?

— Să-l înfrunt din nou pe Lavery.

Şi el crede că e cel mai bun lucru.

— În ceea ce priveşte restul, oricît ar fi de tragic, nu are nici o legătură cu noi, nu-i aşa? adaugă el.

— Cu condiţia ca soţia dumneavoastră să nu ştie ceva despre asta.

Vocea lui Kingsley devine tăioasă.

— Ascultă, Marlowe. Încep să cred că instinctul dumitale de detectiv te îndeamnă să pui în aceeaşi oală tot ce se întîmplă pe lume. Viaţa nu-i deloc aşa, sau cel puţin aceea pe care o cunosc eu. Lasă deci afacerile de familie ale lui Chess pe seama poliției și păstrează-ți materia cenușie ca să lucrezi pentru familia Kingsley.

— De acord.

— Să știi că n-am de gînd să fiu totuși un despot.

Izbucnesc într-un rîs prietenos, îi spun la revedere și închid. Mă îmbrac, cobor în garaj și mă urc în Chrysler. O pornesc apoi spre Bay City.

XV

Depășesc intersecția străzii Altáir cu un drum care merge de-a lungul canionului, îmi parchez acolo mașina și merg pe jos pînă la numărul 623 al străzii Altáir.

Jaluzelele sînt coborîte la ferestrele de la fațadă și casa pare coborîtă în somn. Cînd să sun observ că ușa e întredeschisă. O împing și ea se deschide cu un scîrțîit ușor. Încăperea e cufundată în întuneric dar o geană de lumină intră prin ferestrele de la apus. Nimeni nu se arată atunci cînd totuși sun. Intru.

Înăuntru e un miros greu și înăbușitor, mirosul camerelor încă neaerisite dimineața. O sticlă de Vat 69 așezată pe o măsuță rotundă lîngă sofa e aproape goală. O a doua sticlă e pusă alături. Pe fundul frapierei e puțină apă. Două pahare și un sifon se pare că și-au făcut din plin datoria.

Aduc ușa în poziția în care am găsit-o și ascult. Dacă Lavery nu e acasă, ar trebui să profit de ocazie și să-i umblu nițel prin lucruri. Nu știu prea multe despre el, dar cît știu e destul ca să-l oblig să nu cheme poliția în cazul în care m-ar surprinde aici.

Mă învîrt prin cameră privind cu luare-aminte în jur și sînt atent la orice zgomot. Nu se aud decît acele sunete specifice caselor și care n-au nimic de-a face cu oamenii care le locuiesc. Înaintez pe covor pînă la arcada din fund.

O mînă înmănușată apare pe balustrada albă a scării care duce la subsol. Mai apoi se ivește pălăria unei femei căreia după aceea i se vede și capul. Femeia urcă liniștită scara. Se conturează în cadrul arcadei și nici nu mă observă. E o femeie slăbuță, de o vîrstă incertă, cu părul șaten în dezordine, cu gura roșie ca un cîmp de bătălie, cu fața machiată excesiv, cu ochii făcuți.

Mă zărește. Nu se oprește și expresia chipului său nu se schimbă cu nimic. Traversează toată încăperea, cu mîna dreaptă îndepărtată nițel de corp. Mîna sa stîngă poartă mănușa de culoare închisă pe care am văzut-o pe balustradă. Mîna dreaptă îi este încleștată în jurul mînerului unui pistol.

Se oprește o clipă și tresare. Un țipăt înăbușit de suferință îi scapă printre buze. Pe urmă rîde batjocoritor. Își îndreaptă arma spre pieptul meu și înaintează către mine.

Nu părăsesc pistolul din raza mea de vedere și nici nu strig.

Ea se apropie. Cînd e destul de aproape pentru o conversație confidențială îmi spune:

— Nu vreau să-mi iau decît chiria. Casa e bine întreținută. Nimic nu e spart. A fost întotdeauna un bun chiriaș, liniștit și ordonat. Pur și simplu nu doream să fie în întîrziere cu plata chiriei.

Un individ cu glas prefăcut se interesează politicos:

— Cît datorează?

— Chiria pe trei luni, răspunde ea. Asta înseamnă două sute patruzeci de dolari; optzeci de dolari pe lună, ceea ce nu-i deloc scump pentru o cameră atît de bine mobilată. Am avut ceva necazuri de fiecare dată cu el, dar pînă la urmă totul s-a aranjat. În dimineața asta mi-a promis un cec la telefon, în sfîrșit, vreau să spun că mi-a promis să-mi dea un cec astăzi.

— La telefon, zic eu. Și în dimineața asta!

Mă mișc puțin cu un aer dezinvolt. Am intenția să mă apropii îndeajuns de ea ca să pot să-i apuc pistolul și să fac să-i zboare din mîini. Niciodată n-am avut noroc cu tehnica dar în orice caz trebuie încercat.

Mă apropii cu vreo zece centimetri dar nu e destul.

— Deci, dumneavoastră sînteți proprietăreasa? o întreb eu.

Nu mă uit deloc la pistol.

— Păi sigur că da. Eu sînt doamna Fallbrook. Cine credeați că sînt?

— Oh! îmi închipuiam și eu fără îndoială că sînteți proprietăreasa, răspund eu. Vorbeați de chirie și de... Numai că nu vă știam numele.

Încă vreo cincisprezece centimetri. E o treabă ca și făcută. Ar fi o rușine să nu izbutesc.

— Pot să vă-ntreb cine sînteți?

— Am venit în legătură cu plata mașinii. Ușa era întredeschisă și mi-am permis să intru.

— Dacă înțeleg bine, domnul Lavery e în urmă cu plata mașinii? întreabă ea cu un aer supărat.

— Nițel. Nu prea mult, îi spun eu cu o voce liniștitoare.

Acum am ajuns într-o poziție bună. Tot ceea ce trebuie să țac e să m-arunc spre pistol și să-l apuc. Mă pregătesc să-mi ridic piciorul stîng.

— Știți, pistolul ăsta l-am găsit pe scară.

Și mi-l întinde.

Mîna mea țeapănă ca o coajă de ou și aproape la fel de fragilă se întinde să-l apuce.

Cu un aer dezgustat ea își duce la nas mănușa cu care l-a ținut. Pe urmă continuă să-mi vorbească pe același ton de o năucitoare absurditate. Genunchii mei trosnesc și nu mai sînt încordați.

— Bineînțeles, e mult mai ușor pentru dumneavoastră, îmi zice ea, vreau să spun în legătură cu mașina. N-aveți decît s-o luați înapoi în caz de nevoie. Dar eu cum mă descurc? Trebuie timp și bani ca să te descotorosești de un chiriaș.

Ascult doar cu o jumătate de ureche ceea ce-mi spune. E exact ca zgomotul valurilor pe care le auzi spărgîndu-se fără să le vezi. Numai pistolul mă interesează. Încărcătorul îi este gol. Îl miros: se simte pulberea.

Îl vîr în buzunar. Este un revolver cu șase gloanțe de calibrul 25. Complet descărcat, dar nu de multă vreme. Nici măcar de vreo jumătate de oră.

— S-a tras cu el? întreabă doamna Fallbrook. Sper că nu.

— Vedeți vreun motiv?

Glasul îmi este calm dar materia mea cenușie lucrează din plin.

— Era pe treptele scării, răspunde ea. Și apoi, nu e făcut ca să se tragă cu el?

— Cîtă dreptate aveți! Dar probabil că domnul Lavery are un buzunar spart. Nu-i acum acasă?

— Oh! nu. (Dă din cap decepționată). Și nu mi se pare gentil din partea sa. Mi-a promis cecul în dimineața asta și am bătut atîta drum.

— Cînd v-a telefonat?

— Păi... ieri dimineață.

— Trebuie să-l fi chemat cineva în oraș, sugerez eu.

Ea privește ceva aflat între minunații mei ochi negri.

— Ascultați, doamnă Fallbrook, zic eu, să nu ne învîrtim în jurul cozii. Sper că nu l-ați împușcat fiindcă nu și-a plătit chiria pe trei luni?

Se așază pe brațul unui fotoliu și își umezește buzele.

— Ce bănuială îngrozitoare! strigă ea. Nu-mi păreţi deloc amabil. N-aţi spus chiar dumneavoastră că pistolul n-a fost folosit?

— Toate pistoalele au fost folosite la un moment dat. Toate au fost încărcate la un moment dat.

— Atunci?

Face un gest de nerăbdare şi îşi miroase mănuşa pătată de ulei.

— M-am înşelat. Nu era decît o glumă. Domnul Lavery nu era acasă. Aţi intrat totuşi. Aveţi o cheie deoarece sînteţi proprietăreasă. Aşa e?

— Nu vreau să mă amestec în ceea ce nu mă priveşte zice ea muşcîndu-şi un deget. Poate că nu trebuia să fac asta. Dar cred că am dreptul să verific cum întreţine casa.

— De acord! Aţi verificat. Şi sînteţi sigură că nu-i aici?

— Nu m-am uitat pe sub paturi şi nici în frigider, zice ea pe un ton rece. L-am strigat din capul scării cînd am văzut că nu răspunde la sonerie. Pe urmă am coborît la subsol şi l-am strigat din nou. Am aruncat o privire şi în dormitor.

— Ei bine, e perfect.

Ea aprobă în viteză.

— Da, e perfect. Dar cum vă cheamă?

— Vance, Philo Vance.

— Pentru cine lucraţi, domnule Vance?

— Sînt fără lucru în clipa de faţă.

Ea pare tulburată.

— Dar înţelesesem că aţi venit pentru plata maşinii?

— Asta e o muncă pe care o fac din cînd în cînd. Ca să-mi umplu timpul.

Ea se ridică şi mă priveşte dur. Pe un ton rece îmi spune:

— În acest caz, cred că acum puteţi pleca.

— Aş vrea totuşi să arunc şi eu o privire, dacă nu vă supăraţi. Poate că v-a scăpat ceva.

— Nu cred că e necesar. Asta e casa mea şi acum vă rog să plecaţi, domnule Vance.

— Iar dacă nu plec, o să alergaţi după ajutor. Staţi jos, doamnă Fallbrook. Vreau să arunc numai o privire. Înţelegeţi că pistolul ăsta e puţin cam ciudat.

— Dar v-am spus că l-am găsit pe scară, îmi zice ea furioasă. Nu ştiu nimic altceva. Nu mă pricep la pistoale. Eu... n-am tras niciodată cu un pistol.

— Asta e versiunea dumneavoastră. Nu sînt obligat să vă cred.

— Nu trebuia să fi intrat, începe ea să plîngă. A fost o idee îngrozitoare. Domnul Lavery o să fie furios.

Îşi înclină capul şi se repede la uşă. Trecînd pe lîngă mine îşi întinde braţul ca şi cum ar vrea să mă împingă. Dar e prea departe şi nici nu mă clintesc. Deschide larg uşa şi iese în stradă. Uşa se închide cu încetineală şi îi aud paşii pe drum.

— Ceva nu e-n regulă în toată comedia asta, zic eu cu voce tare.

Casa pare acum neobişnuit de liniştită. Merg pe covor pînă la arcadă şi la scară. Rămîn o clipă nemişcat şi ascult din nou.

Pe urmă, ridicînd din umeri, cobor încet treptele.

XVI

La subsol, patru uşi dau într-un hol, cîte una la fiecare capăt şi două la mijloc. Din cele două, una e uşa unui dulap, iar cealaltă e închisă cu cheia. Mă îndrept către celelalte două uşi. Una e uşa unei încăperi de oaspeţi ale cărei obloane sînt închise şi nu pare să fi fost folosită. Mă întorc la cea de a patra şi intru într-un dormitor mare cu un pat foarte larg, cu un covor de culoarea cafelei cu lapte şi cu mobile de lemn. Într-un colţ, pe o măsuţă acoperită de sticlă, zăresc un ogar de cristal şi o cutie plină cu ţigări.

Pe o măsuţă de toaletă s-a vărsat pudră. O urmă de ruj violent însîngerează un prosop spînzurat deasupra unui coş de rufe. Pe pat, pe două perne se văd încă urmele lăsate de două capete.

O batistă iese de sub una din ele. O pijama destrămată atîrnă la piciorul patului. Un miros de parfum pluteşte în aer. Mă întreb ce-o fi gîndit doamna Fallbrook despre toate astea.

Mă întorc şi mă privesc într-o oglindă montată pe uşa unui garderob vopsit în alb. Răsucesc mînerul cu o batistă în mînă şi mă uit în interior. Dulapul e plin de haine bărbăteşti. Dar se mai află şi altceva. E vorba de un taior de femeie alb cu negru, de nişte pantofi albi cu negru şi, pe o etajeră, o pălărie de paie cu o panglică albă şi neagră.

Închid uşa garderobului şi ies din cameră. Îmi păstrez batista ca să deschid şi celelalte uşi. Uşa de lîngă dulapul de lenjerie, închisă cu cheia, ar trebui să dea în baie. O zgîlţîi însă rămîne încuiată. Mă las pe vine şi observ că există o mică deschizătură în mijlocul mînerului rotund. Înţeleg atunci că uşa se închide din interior cu ajutorul unui mic buton aflat în mijlocul mînerului şi că deschizătura serveşte la deschiderea din exterior cu ajutorul unei chei fără şanţuri, în cazul în care cineva ar fi leşinat în baie sau dacă vreun copil s-ar fi încuiat acolo şi n-ar mai fi putut ieşi.

Cheia netedă ar trebui să se afle pe etajera de sus a dulapului cu lenjerie, dar n-o zăresc. Încerc să deschid cu lama cuţitului meu dar e prea subţire. Mă întorc atunci în cameră şi iau o pilă de unghii. Cu ajutorul ei reuşesc să dechid uşa. O pijama bărbătească de un galben roşiatic, este aruncată pe un portmanto. Pe planşeu se află o pereche de papuci verzi, fără toc. Pe policioara de deasupra chiuvetei zăresc un aparat de ras şi un tub de cremă deschis. În aer pluteşte un miros ciudat.

Trei cartuşe goale strălucesc pe pardoseala verde şi în geamul ferestrei închise e o mică gaură. La stînga şi puţin mai sus de fereastră zăresc două urme în tencuială care apar albe de sub tapet. Nu am nici o îndoială că prin împrejurimi s-a tras din belşug cu pistolul.

Perdeaua duşului, de mătase verde cu alb, atîrnă de inele cromate pe o vergea metalică. O trag în lături şi inelele fişiie uşor. El „e" aici, nici nu se putea altfel. Nu poate să fie în nici o altă parte. Zace prăbuşit într-un colţ, sub cele două robinete strălucitoare. Apa picură pe el din sita duşului. Genunchii îi sînt pe jumătate îndoiţi. Are două găuri de glonte în piept.

Ochii săi păstrează o privire limpede şi nerăbdătoare, ca şi cum ar trebui să iasă din baie, atras de mirosul cafelei de dimineaţă. Minunată întîmplare! Tocmai vroiai să te razi şi să faci un duş. Cineva deschide uşa în urma ta şi intră. Acest cineva pare să fie o femeie. Ea are un pistol în mînă. Te uiţi cu uimire la pistol. Ea trage în tine. Nu te nimereşte de trei ori. E aproape imposibil de la o asemenea distanţă, dar asta e situaţia. Nu ai cum să scapi cu nici un chip. Poţi doar să te repezi la femeie şi să-ţi încerci norocul s-o dezarmezi, dacă ai fi pregătit pentru o asemenea încercare. Dar dacă rămîi înăuntru agăţat de robinete şi ţinînd draperia trasă, eşti pierdut.

Poate că ai fost înnebunit de frică, aşa cum li se întîmplă celor mai mulţi atunci cînd se află în faţa unui pistol.

Într-un astfel de caz nu mai ai nimic de făcut decît să te ascunzi în spatele draperiei. Ceea ce dealtfel ai şi făcut. Te îndepărtezi cît poţi de mult. Dar o cameră de baie nu e prea mare şi te izbeşti de zid. N-ai unde să te duci nicăieri aşa că nu vei mai trăi mult timp. Şi pe urmă pistolul mai trage de două ori, şi tu aluneci de-a lungul zidului.

Femeia dă drumul la robinetul de la duş. În timp ce se întoarce sus aruncă pistolul descărcat pe scară. E probabil chiar pistolul tău.

Merg din nou în dormitor şi iau batista pe care o zărisem ieşind de sub o pernă. E mică, fină şi are o broderie roşie pe margine. Două iniţiale mici sar în ochi: A.F.

— Adrienne Fromsett, zic eu.

Şi izbucnesc într-un rîs cam lugubru.

Scutur batista care miroase puternic a parfum. După ce o împachetez într-un şerveţel de demachiat o vîr în buzunar. Urc în camera de zi şi cotrobăi în biroul aflat lîngă perete. Nu conţine nici scrisori interesante, nici numere de telefon însemnate pe carneţele.

Caut telefonul. E pe o măsuţă lîngă zid, alături de şemineu. Are un fir foarte lung. Cu ajutorul lui domnul Lavery putea să răspundă aşezat pe divan, cu o ţigară între buze, cu un pahar nu prea departe şi cu mult timp la dispoziţie pentru o conversaţie lungă şi intimă cu o dulce prietenă.

S-au dus toate astea! Mă îndrept spre uşă şi potrivesc încuietoarea în aşa fel încît să mai pot reveni. Ies în stradă şi rămîn o clipă nemişcat în bătaia soarelui, privind casa doctorului Almore de vizavi.

Nu-i nimeni în jurul meu. Nu se aude nici un fluier de poliţist. Totul e liniştit şi scăldat de soare.

Nici o tulburare. Nu e decît Marlowe care tocmai a descoperit încă un cadavru. A început să-i iasă foarte bine chestia asta. I se zice acum „unul pe zi". Or să pună să meargă în urma lui un dric care să strîngă tot ce găseşte în timpul anchetelor sale.

E totuşi un băiat de treabă.

Ajung la încrucişarea de străzi, mă urc în maşină şi o şterg urgent din împrejurimi.

XVII

Omul de serviciu de la Atlantic Club revine în două minute şi îmi face semn să-l urmez. Urcăm la etajul al patrulea şi el îmi indică o uşă întredeschisă.

— O luaţi la stînga, domnule. Mergeţi cît mai uşor posibil. Cîţiva dintre membrii clubului îşi fac siesta.

Intru în biblioteca clubului. E tixită cu mari vitrine pline cu cărţi. Cîţiva iluştri sînt aşezaţi în jurul unei mese lungi puse în centru. Biblioteca seamănă însă mai curînd cu un dormitor. Rafturi împart încăperea în mai multe compartimente în interiorul cărora se află fotolii cu speteze înalte, de o mărime şi o moliciune rareori întîlnite. Mai mulţi bonomi în vîrstă trag netulburaţi la aghioase.

Sar peste cîteva perechi de picioare ca să ajung la colţul din stînga. Derace Kingsley ocupă ultimul compartiment din fundul încăperii. Şi-a pus două fotolii alături, cu faţa la perete. Îi zăresc capul mare şi brun depăşind speteaza unuia dintre ele. Mă strecor în celălalt fotoliu şi trîntesc un salut scurt.

— Vorbeşte încet, îmi spune el. Această încăpere e rezervată pentru siestă. Ce s-a mai întîmplat? Te-am angajat ca să evit necazurile şi nu pentru a mi le spori pe cele pe care le am. M-ai făcut să ratez o întîlnire importantă.

— Ştiu. (Îmi apropii faţa de a lui. Miroase a whisky într-un fel deloc neplăcut). Lavery a fost omorît.

Încruntă din sprîncene şi chipul i se înăspreşte. Strînge din dinţi: abia respiră, cu o mînă pe genunchi.

— Zi mai departe, îmi spune el, cu o voce abia şoptită.

Îi povestesc expediţia mea la Lavery, întîlnirea cu proprietăreasa şi cu Lavery sub duş, în pielea goală şi ciuruit de gloanţe.

— Doamne sfinte! murmură Kingsley, vrei să spui că o femeie şi-a petrecut noaptea cu el şi a doua zi dimineaţa l-a împuşcat în baie? De ce tocmai în baie?

— N-aveţi decît să găsiţi o altă încăpere unde un bărbat poate să fie mai lipsit de apărare.

— Nu poţi să ştii că o femeie l-a împuşcat. În sfîrşit, vreau să zic că nu poţi să fii sigur de asta.

— Nu, e adevărat, nu pot fi sigur. Poate fi un oarecare care s-a servit de un pistol de calibru mic şi pe care l-a descărcat ca şi cum ar fi fost o femeie. Geamurile de la baie dau spre grădini, în vale, şi nu cred că din afară s-au putut auzi împuşcăturile. Femeia care şi-a petrecut noaptea cu el poate că a plecat pur şi simplu, sau poate că nici n-a fost la el vreo femeie. Decorul ar fi putut fi aranjat. Chiar şi dumneavoastră l-aţi fi putut împuşca!

— Ce nevoie aş fi avut? Sînt un om civilizat.

— Soţia dumneavoastră are un pistol?

El întoarce spre mine o faţă trasă şi nenorocită şi îmi răspunde cu o voce surdă:

— Omule, sper totuşi că nu o bănuieşti pe ea!

— Are sau nu are?

— Da, are unul. Unul mic, automat.

— L-aţi cumpărat de-aici?

— Nu... nu l-am cumpărat. L-am luat de la un beţiv la o serată, la San Francisco, acum doi ani. Se amuza să ochească pe toată lumea şi se credea foarte nostim. Nu i l-am mai dat înapoi nici pînă azi.

— Aţi putea să-l recunoaşteţi?

Se gîndeşte îndelung, cu ochii pe jumătate închişi, cu bărbia înainte.

Vîr mîna în buzunar, scot pistolul şi i-l dau lui Kingsley. El îl cercetează cu un aer copleşit.

— Nu ştiu, spune el vorbind rar; seamănă, dar nu sînt sigur.

— Are înscrisă şi seria.

— Nimeni nu-şi poate aduce aminte seria unui pistol.

— Speram să nu vă amintiţi. Asta m-ar fi încurcat îngrozitor.

— Porcul, cred că a tras-o pe sfoară.

— Nu ştiu. Motivul, dealtfel, n-are nici o importanţă pentru dumneavoastră, pentru că sînteţi un om civilizat; pentru ea însă se pare că a fost un motiv puternic.

— Femeile sînt întotdeauna mai impulsive decît bărbaţii.

— Şi pisicile decît cîinii.

— Cum aşa?

— Unele femei sînt mai impulsive decît unii bărbaţi. Asta-i tot ce se poate spune. Ar trebui deci găsit un alt motiv decît acesta dacă doriţi neapărat ca vina să cadă pe soţia dumneavoastră.

Îşi întoarce capul spre mine şi mă priveşte fără nici o urmă de veselie.

— Poate că nu e tocmai momentul să faci bancuri. Iar acest pistol nu-l putem lăsa să cadă în mîna poliţiei. Crystal are permis şi pistolul e înregistrat. Sticleţii pot să verifice seria chiar dacă eu n-o ştiu.

— Dar doamna Fallbrook ştie că am luat pistolul.

El dă din cap cu încăpăţînare.

— Trebuie să avem în vedere şansa asta. Ştiu că îţi asumi un risc. Voi face însă în aşa fel încît ceea ce faci să merite efortul. Dacă ar fi fost posibil să se acrediteze o sinucidere n-aş fi avut nimic împotrivă să fi lăsat arma acolo. Dar din cîte am înţeles aşa ceva nu se poate.

— Nu, ar fi trebuit să nu se fi nimerit de trei ori. Dar eu nu pot să acopăr un ucigaş, nici chiar pentru zece dolari în plus. Acest pistol trebuie să fie dus la locul de unde l-am luat.

— Mă gîndeam la mult mai mulţi dolari, îmi zice el liniştit. La vreo cinci sute de dolari.

— Ce vreţi să cumpăraţi cu ei?

Se apropie de mine. Ochii îi sînt serioşi şi reci, dar nu răi.

— Se mai află ceva în casa lui Lavery în afară de pistol care să ateste prezenţa recentă a lui Crystal acolo?

— Taiorul şi pălăria de paie pe care mi le-a descris comisionarul de la San Bernardino. S-ar putea să mai fie şi alte lucruri pe care eu nu le ştiu. Sînt cu siguranţă şi amprente. Mi-aţi spus că nu i s-au luat niciodată, dar asta nu înseamnă că nu-i pot fi luate de acum încolo. Camera ei de culcare de la dumneavoastră de-acasă şi de la cabana din Little Fawn Lake trebuie să fie pline de amprente. Iar maşina ei, ce să mai vorbim...

— Ar trebui să aducem maşina aia...

Îl întrerup.

— N-ar fi de nici un folos. Sînt numeroase alte obiecte de pe care îi pot fi luate amprentele. Ce parfum foloseşte?

Mă priveşte descumpănit pentru o clipă.

— Oh! Royal de Gillerlain; şi într-un timp, un Chanel.

— A ce miroase cel al dumneavoastră, Royal-ul?

— A lemn de santal

— Dormitorul lui Lavery trăzneşte de un astfel de parfum, îl informez eu. Îmi pare a fi un parfum comun. Dar eu nu sînt un cunoscător.

— Comun! tresare el. Comun! cînd costă treizeci de dolari un mic flacon.

— Ei bine, chestia aia miroase mai curînd a trei dolari cincizeci de litri.

Îşi pune brusc mîinile pe genunchi şi dă din cap.

— Vorbeam de bani. Îţi dau imediat un cec de cincisute de dolari. Te-am angajat ca să ne protejezi de scandal pe mine şi pe soţia mea. Între timp, fără a fi vina dumitale, şansele de a evita scandalul au zburat. Acum e vorba de capul femeii mele. Nu cred că ea l-a împuşcat pe Lavery: chiar dacă n-am argumente, asta e convingerea mea absolută. S-ar putea să fi fost la el în noaptea trecută şi s-ar putea de asemenea ca pistolul să fie al ei, dar asta nu e o dovadă că l-a şi omorît. O cred în stare să fie la fel de neglijentă cu un pistol aşa cum e şi cu toate celelalte. Cine ştie cine i l-o fi luat!

— Poliţiştii n-o să se prea străduiască să creadă aşa ceva, îi răspund eu.

Îşi frînge mîinile. Nenorocirea lui are o parte teatrală aşa cum are deseori adevărata disperare.

— Pînă la un anumit punct sînt de acord cu dumneavoastră, continui eu. Înscenarea e prea reuşită la prima vedere. Ea şi-a lăsat hainele pe care i le-a văzut toată lumea şi a căror provenienţă poate fi uşor stabilită. Şi-a aruncat pistolul pe trepte. E destul de greu să admiţi că e atît de stupidă şi să acţioneze astfel.

— Îmi place să te ascult, zice Kingsley sfîrşit.

— Dar asta nu înseamnă încă nimic. Pentru că noi vedem lucrurile în mod obiectiv iar cei care comit crime din dragoste sau din ură o fac pur şi simplu şi apoi o tulesc. Tot ce mi s-a relatat în legătură cu soţia dumneavoastră o arată teribil de neliniştită. Nu e nici o urmă de ordine sau de plan în legătură cu asasinarea lui Lavery. Dimpotrivă, sînt numai indicii de completă absenţă a premeditării. Dar chiar şi dacă n-ar fi nici o probă contra ei, poliţiştii vor reuşi să o implice pe soţia dumnevoastră în istoria cu Lavery. Vor face o anchetă în mediul lui, printre prietenii săi, vor afla legăturile pe care le-a avut. Numele soţiei dumneavoastră va apărea cu siguranţă la un moment dat şi atunci cînd ei vor afla că a dispărut de mai bine de o lună, vor sări în sus de bucurie şi-şi vor freca mîinile cu mulţumire. Vor urmări, fireşte, să afle al cui e pistolul. Dar dacă o fi al lui?

Mîna lui bîjbîie după pistolul aflat lîngă el.

— Nu, e mai bine să-l pun la loc. Marlowe o fi poate un băiat drăguţ şi pe care îl iubiţi mult, dar el nu poate să-şi asume riscul să facă să dispară o probă atît de importantă precum e arma unei crime. Iar tot ceea ce întreprind, se bazează pe ideea că soţia dumneavoastră o fi poate suspectă însă nu cu siguranţă vinovată.

Mormăie întinzîndu-mi pistolul pe care îl fac nevăzut. Pe urmă îl scot din nou şi zic:

— Împrumutaţi-mi vă rog batista. Nu pot s-o folosesc pe-a mea. Aş putea fi percheziţionat.

Îmi întinde o batistă proaspăt călcată cu care şterg cu grijă pistolul şi îl bag la loc în buzunar.

— Amprentele mele n-au nici o importanţă, dar nu vreau să fie găsite ale dumneavoastră. Iată singurul lucru pe care pot să-l fac: mă întorc acolo, pun pistolul la loc şi chem poliţia. Va trebui să le povestesc toată tărăşenia, să le spun ce căutam acolo şi cine sînt. În cel mai rău caz, vor da de soţia dumnevoastră şi vor dovedi că a ucis. Iar în cel mai bun caz, ei vor da de ea mai repede decît am fost eu în stare şi atunci lăsaţi-mă să-mi folosesc toată priceperea pentru a dovedi că nu a ucis, ceea ce ar însemna să dovedesc că a făcut-o un altul. Sînteţi de acord?

Dă din cap şi spune:

— Da. Îţi ofer în continuare cei cinci sute de dolari. Pentru a dovedi că nu Crystal l-a omorît.

— Nu mă aştept să-i cîştig. Dar staţi puţin, domnişoara Fromsett îl ştia bine pe Lavery în afara relaţiilor de serviciu? A avut un aer cam ciudat ieri dimineaţă cînd i-am cerut adresa lui Lavery.

Kingsley suspină.

— Ca şi cum ar fi simţit un gust amar în gură, zic eu. Exagerez cumva?

Nările lui freamătă puţin şi respiră zgomotos o clipă. Pe urmă se înseninează şi zice liniştit:

— Ea... ea l-a cunoscut destul de bine o vreme. E o fată care face aproape numai ce-i place. Şi Lavery, presupun, o fascina.

— Va trebui să-i vorbesc, reiau eu vorba.

— De ce?

— Cu ce vă deranjează asta? E treaba mea să pun o grămadă de întrebări la o grămadă de oameni.

— Atunci, n-ai decît să vorbeşti cu ea, spune el pe un ton ascuţit. De fapt, îi ştia bine pe alde Almore şi mai ales pe soţia lui Almore, cea care s-a sinucis şi pe care Lavery o cunoscuse şi el. Poate să aibă asta vreo legătură cu ancheta dumitale?

— Nu-mi dau seama. Dar nu cumva sînteţi îndrăgostit de domnişoara Fromsett?

— M-aş însura şi mîine cu ea dacă aş putea, îmi răspunde el sec.

Dau din cap şi mă ridic. Încăperea e aproape goală acum.

— Mai rămîne un singur lucru de făcut, zic eu în sfîrşit, privindu-l pe Kingsley care stă în continuare jos. Poliţiştii nu sînt deloc drăguţi atunci cînd întîrzii să anunţi că ai descoperit o crimă. O să mă întorc acolo ca şi cum m-aş fi dus acum prima oară. Cred că asta s-ar putea aranja dacă n-aş pomeni nimic de doamna Fallbrook.

— Fallbrook? Asta cine naiba mai e?... Ah, da, îmi amintesc.

— Ei bine, uitaţi-o. Sînt aproape sigur că nu se va mai vorbi de această doamnă. Nu cred că e o persoană care se duce la poliţie dacă nu e obligată s-o facă.

— Înţeleg.

— Fiţi atent atunci să nu faceţi vreo greşeală. Or să vă pună tot soiul de întrebări înainte de a vă anunţa moartea lui Lavery, înainte de a mă lăsa să iau contact cu dumneavoastră. Să nu cădeţi în capcană. Dacă o-ncurcaţi, nu mai pot face nimic pentru dumneavoastră şi dau şi eu de bucluc.

— Înţeleg, repetă el.Poţi să ai încredere în mine.

Ne strîngem mîinile şi ne despărţim.

XVIII

Athletic Club se află la un colţ de stradă, aproape în faţa lui Treloar Building. Traversez şi mă îndrept spre intrare. Pătrund în clădire împreună cu o mulţime de funcţionari care se întorc de la masă.

Salonul de recepţie al casei Gillerlain îmi pare şi mai pustiu decît în ajun. Aceeaşi blondină se află în spatele centralei telefonice. Îmi surîde şi eu îi răspund cu salutul unui pistolar: arătătorul îndreptat spre ea, celelalte trei degete îndoite iar degetul mare mişcîndu-se de sus în jos precum cocoşul pistolului unui erou de Western. Ea începe să rîdă ca o nebună dar fără să facă zgomot. Îi arăt biroul gol al domnişoarei Fromsett şi blondina face un semn cu capul, vîră o fişă şi vorbeşte. O uşă se deschide şi domnişoara Fromsett apare mlădiindu-se cu eleganţă, se aşază la birou şi îmi aruncă o privire rece şi interogativă.

— Ce e, domnule Marlowe? Mi-e teamă că domnul Kingsley nu mai vine azi.

— Tocmai m-am despărţit de el. Dar unde am putea sta puţin de vorbă?

— Să vorbim?

— Am să vă arăt ceva.

— Ah! da?

— E o chestiune de serviciu. E ceva care-l priveşte pe domnul Kingsley.

Se ridică şi deschide o uşă.

— În acest caz să trecem în birou.

Intrăm. Ea îmi ţine uşa dechisă. Trecîndu-i prin faţă, respir adînc şi simt un miros de santal. Îi zic:

— Royal de Gillerlain, cel mai faimos parfum?

Surîde uşor.

— Asta-i apropo de leafa mea?

— Nici vorbă. N-aveţi chipul unei fete care e obligată să-şi cumpere singură parfumul.

— Da, e Royal de Gillerlain. Şi dacă vreţi să ştiţi totul, aflaţi că detest să mă dau cu parfum la birou. Dar el mă obligă.

Intrăm în biroul mare şi întunecat. Ea se aşază pe un scaun la un capăt al mesei. Eu mă instalez pe acelaşi loc ca şi în ajun. Îi ofer una din ţigările lui Kingsley. O aprinde cu bricheta şi se sprijină de spătar.

— N-o să ne pierdem timpul făcînd-o pe proştii. Ştiţi şi cine sînt şi cu ce mă ocup. Dacă nu o ştiaţi ieri dimineaţa e din pricină că domnul Kingsley adoră s-o facă pe marele patron.

Ea îşi priveşte mîna aşezată pe genunchi, pe urmă ridică ochii şi surîde aproape cu timiditate.

— E un mare bonom, cu toate aerele de dictator pe care şi le dă şi care nu păcălesc pe nimeni. Şi dacă aţi şti ce a trebuit să suporte de la stricata aia... În sfîrşit, să lăsăm asta deoparte. Pentru ce aţi dorit să mă vedeţi?

— Kingsley mi-a spus că îi ştiţi pe alde Almore.

— Am întîlnit-o pe doamna Almore de mai multe ori.

— Unde?

— La un prieten, dar de ce?

— La Lavery?

— Sper că n-o să deveniţi bădăran, domnule Marlowe, nu-i aşa?

— Nu ştiu ce înţelegeţi prin acest cuvînt. V-am avertizat că am venit cu treabă şi nu ca să fac diplomaţie internaţională.

— Foarte bine. La Chris Lavery, într-adevăr. Mă duceam acolo din cînd în cînd... într-o vreme organiza petreceri.

— Înseamnă că Lavery îi cunoştea pe Almore... sau pe doamna Almore...

Ea roşeşte abia perceptibil.

— Da, îi ştia foarte bine.

— Şi încă o groază de multe alte femei. Nici nu mă îndoiesc. Doamna Kingsley o cunoştea şi ea?

— Da, şi încă mai bine ca mine. Îşi spuneau pe numele mic. Să ştiţi însă că doamna Almore a murit. S-a sinucis acum un an şi jumătate.

— Nu-i nici o îndoială în legătură cu asta?

Ea ridică din sprîncene şi zice:

— Aveţi vreun motiv să-mi puneţi o asemenea întrebare? Vreau să zic, asta are vreo legătură cu... treaba dumneavoastră?

— Cred că nu. Nu ştiu încă nimic, dar ieri, doctorul Almore a chemat un poliţist numai pentru că îi priveam casa. Poliţistul a fost mai curînd bădăran cu mine, şi asta doar pentru că mă aflam acolo. Nu ştia nici cu ce mă ocup şi nu i-am spus că venisem să-l văd pe Lavery. Dar doctorul Almore trebuia să ştie asta deoarece m-a văzut în faţa casei lui Lavery. Atunci de ce o fi socotit de cuviinţă că trebuie să cheme un poliţist? Şi de ce sticletele s-a crezut dator să-mi spună că ultimul tip care a încercat să-l supere pe Almore a sfîrşit-o în închisoare? Şi de ce m-a întrebat de asemenea dacă părinţii — presupun că e vorba de părinţii doamnei Almore — m-au angajat? Dacă îmi puteţi răspunde la una din întrebările astea, îmi voi da poate seama dacă moartea doamnei Almore are sau nu legătură cu ancheta mea.

Se gîndeşte o clipă, îmi aruncă iute o privire şi apoi îşi întoarce din nou capul.

— N-am întîlnit-o pe doamna Almore decît de două ori, mărturiseşte ea. Dar cred că pot să răspund la întrebările dumneavoastră, la toate întrebările dumneavoastră. Ultima oară cînd am văzut-o pe această femeie a fost la Lavery, aşa cum v-am mai spus-o. Era acolo strînsă lume multă care bea sec şi vorbea tare. Doamnele nu erau cu soţii lor, şi nici bărbaţii cu soţiile, mă rog, cei care erau căsătoriţi. Se afla acolo şi un bărbat cu numele de Brownell care mi s-a părut a fi complet sărit. O tachina mereu pe doamna Almore în legătură cu meseria soţului ei. După el, Almore era unul dintre acei doctori care aleargă toată noaptea cu o cutie cu seringi pline şi au grijă ca beţivanii locului să vadă elefanţi roz la micul lor dejun. Florence

Almore i-a răspuns că nu-i pasă în ce fel îşi cîştigă banii soţul ei, cu condiţia ca aceştia să fie mulţi şi ea să-i poată cheltui. Era şi ea cam beată. Una din femeiuştile sclipitoare care rîd tare şi stau răsturnate în fotolii ca să-şi arate kilometri de picioare. O femeie blondă, cu un ten frumos şi cu ochi de un albastru indecent, ca nişte ochi de copii. Brownell i-a zis să nu aibă nici o grijă fiindcă procedeele doctorului Almore aduc bani întotdeauna. A intra la un bolnav pentru un sfert de oră şi a lua între zece şi cincisprezece dolari de fiecare înţepătură nu e de ici, de colo. Un singur lucru nu-i era însă lui clar: cum îşi putea procura un doctor atîta drog fără a avea relaţii cu lumea interlopă? chiar a şi întrebat-o pe doamna Almore dacă aveau deseori gangsteri la masă. Ea i-a zvîrlit un pahar de alcool în faţă.

Mie îmi vine să rîd, însă nu şi domnişoarei Fromsett. Aceasta îşi stinge ţigara în scrumiera lui Kingsley şi mă priveşte în linişte.

— E firesc, remarc eu. Ce altceva să fi făcut biata femeie dacă nu avea un pumn zdravăn?

— Cîteva săptămîni mai tîrziu, într-o noapte, Florence Almore a fost găsită moartă în garaj. Uşa era închisă şi motorul maşinii mergea. Chris Lavery a dat peste ea cînd s-a întors la el acasă, Dumnezeu ştie la ce oră. Era întinsă pe ciment, îmbrăcată în pijama, cu capul sub o cuvertură care acoperea şi ţeava de eşapament a maşinii. Doctorul era plecat la un bolnav. Ziarele n-au scris nici un cuvînt în legătură cu această poveste.

Îşi ridică puţin mîinile încleştate şi le lasă să cadă din nou pe genunchi. O întreb:

— Ceva n-a fost totuşi în regulă?

— Toată lumea a gîndit aşa. Peste cîtva timp am aflat ce se zvonea prin oraş. L-am întîlnit pe acel Brownell pe Vine Street şi m-a invitat să beau un pahar cu el. Nu-mi era simpatic, dar nu aveam ce face o jumătate de oră şi am acceptat invitaţia. Ne-am dus la un băruleţ şi el m-a întrebat dacă îmi mai aduc aminte de păpuşica aia care i-a aruncat un pahar în faţă. I-am răspuns că da. Brownell mi-a zis: „Amicul Chris Lavery a dat de filon". I-am răspuns că nu înţeleg. El mi-a răspuns: „Ei drăcie, poate că nu vrei să înţelegi. În noaptea cînd a murit doamna Almore ea era la Lou Condy, gata să-şi piardă şi cămaşa la ruletă. A luat-o deodată razna, a început să spună că ruleta e trucată şi s-a pornit să facă scandal. Condy a fost obligat s-o ducă în biroul lui. L-a chemat pe doctorul Almore care a sosit imediat. Acesta i-a făcut o injecţie. Pe urmă a plecat şi l-a lăsat pe Condy s-o ducă acasă. În aparenţă, doctorul avea un caz foarte urgent de vizitat. Atunci Condy a dus-o acasă iar infirmiera care a fost şi ea chemată a aşezat-o în pat la primul etaj. Condy s-a reintors la jetoanele lui. Deci, atenţie, pînă la pat doamna Almore a trebuit să fie purtată: şi totuşi, în aceeaşi noapte, ea s-a sculat, bine mersi, a coborît pînă la garaj şi şi-a luat zilele cu protoxyd. Ce zici de asta?" m-a întrebat Brownell. I-am răspuns: „Nu ştiu nimic de istoria asta. Dar cum de o ştii dumneata?"

Mi-a răspuns: „Cunosc un reporter la fiţuica aia care apare în oraş. Nu s-a făcut nici anchetă şi nici autopsie. Acolo nici n-au judecător. Toţi sînt dependenţi de şleahta politicienilor. E uşor să muşamalizezi un lucru ca ăsta într-un orăşel, dacă cineva cu protecţie trage vreun profit oarecare. Iar Condy avea destui oameni grei în spate, în acel timp. Nu dorea să se facă nici publicitate şi nici anchetă. Ca dealtfel nici doctorul Almore.

Domnişoara Fromsett se opreşte ca să-şi tragă răsuflarea şi aşteaptă s-o întreb ceva. Deoarece eu tac, îşi continuă vorba:

— Înţelegeţi ce vroia să spună Brownell?

— Desigur. Almore a omorît-o şi, după aceea, el şi Condy, au muşamalizat toată afacerea cu ajutorul banilor. Aşa ceva s-a mai întîmplat în oraşele mult mai curate decît a încercat să fie vreodată Bay City. Dar asta e tot?

— Nu. Se pare că părinţii doamnei Almore au angajat un detectiv particular. Era un bărbat care, în noaptea aceea, îndeplinea funcţia de paznic de noapte şi care a fost, după Lavery, al doilea martor al scenei din garaj. Brownell mi-a zis că acel tip a descoperit ceva, dar că n-a avut cum să se folosească de ce-a aflat. L-au arestat pentru conducerea maşinii sub influenţa alcoolului şi l-au băgat la închisoare.

— Asta e tot? (Ea aprobă). Povestea asta nu mă ajută prea mult. Nu-mi dau seama ce legătură poate să aibă cu Lavery. Brownell pare să-şi închipuie că tot ce s-a întîmplat îi dă cuiva posibilitatea să-l şantajeze pe doctor. Dar trebuie o probă oarecare pentru a-l şantaja.

Domnişoara Fromsett răspunde:

— Şi eu cred la fel. Şi mă gîndesc că Lavery nu s-ar preta totuşi la şantaj. Iată tot ce vă pot spune, domnule Marlowe. Iar acum trebuie să mă întorc dincolo.

Se pregăteşte să se ridice. Îi zic:

— Asta nu e totul, mai am ceva să vă arăt.

Scot din buzunar mica batistă parfumată pe care am găsit-o sub perna lui Lavery. O las să cadă pe birou în faţa domnişoarei Fromsett.

XIX

Ea se uită cînd la mine cînd la batistă, apucă un creion şi cu vîrful lui o întoarce.

— Cu ce e parfumată? întreabă ea.

— Cred că e un parfum de lemn de santal.

— E ceva sintetic mai degrabă. Miroase respingător. Şi de ce aţi dorit să-mi arătaţi această batistă, domnule Marlowe?

Se sprijină de spătar şi mă priveşte rece.

— Am găsit-o în casa lui Lavery, sub o pernă din pat. Are şi iniţiale.

Despătureşte batista fără s-o atingă, servindu-se de capătul cu gumă al creionului.

— Sînt brodate două litere, îmi spune ea cu o voce tăioasă. Se întîmplă ca ele să fie aceleaşi ca iniţialele mele. La asta vă referiţi?

— Exact, răspund eu. El cunoştea probabil o jumătate de duzină de femei cu aceleaşi iniţiale. Asta vreţi să spuneţi?

— Începeţi să deveniţi nesuferit, spune ea pe un ton liniştit.

— E sau nu e batista dumneavoastră?

Ea şovăie. Se apleacă peste birou, ia o altă ţigară, o aprinde şi scutură cu atenţie chibritul supraveghind mica flăcăruie care mistuie lemnul.

— Da, e a mea. Trebuie s-o fi pierdut acolo de multă vreme. Dar pot să vă asigur că n-am pus-o sub perna din patul său. Asta doreaţi să aflaţi?

Cum eu nu zic nimic ea adaugă:

— O fi împrumutat-o unei femei căreia... căreia îi place parfumul ăsta.

— Am o oarecare imagine mentală a acestei femei, zic eu, dar n-o prea văd alături totuşi de Lavery.

Buza de sus a domnişoarei Fromsett se ridică. E foarte mare şi eu ador buzele de sus mari.

— Cred, zice ea, că ar trebui să retuşaţi puţin imaginea pe care v-aţi făcut-o în legătură cu Chris Lavery. Orice semn de rafinament pe care i-l atribuiţi e doar o întîmplare.

— Nu-i un lucru prea gentil să spui aşa ceva despre un om mort.

O clipă ea rămîne nemişcată şi mă priveşte ca şi cum n-aş fi spus nimic şi ar aştepta să rostesc vreun cuvînt. Pe urmă începe să tremure din tot corpul. Mîinile ei se crispează şi ţigara i se rupe. O priveşte şi o aruncă în scrumieră cu o mişcare bruscă.

— A fost împuşcat în baie. Şi se pare că e o treabă făcută de o femeie care şi-a petrecut noaptea alături de el. Tocmai vroia să se radă. Femeia i-a lăsat un pistol pe scară şi această batistă în pat.

Se mişcă uşor pe scaun. Ochii săi sînt goi acum. Faţa îi este împietrită precum cea a unei statui.

— Şi dumneavoastră aşteptaţi de la mine relaţii în legătură cu crima? mă întreabă ea cu amărăciune.

— Ascultaţi-mă, domnişoară Fromsett. Mi-ar face mare plăcere să vorbesc despre toate astea pe un ton potolit, cu detaşare şi subtilitate. Măcar o dată mi-ar face plăcere să mă port exact aşa cum v-ar fi drag dumneavoastră. Dar nimeni nu mă va lăsa s-o fac, nici clienţii mei, nici poliţiştii, nici oamenii contra cărora lucrez. Chiar şi făcînd un efort să fiu cumsecade tot sfîrşesc prin a-mi vîrî nasul în lucruri necurate şi degetul în ochiul cuiva.

Ea scutură din cap ca şi cum nici nu m-ar fi ascultat.

— Cînd a fost omorît?

— Cred că în dimineaţa asta. Puţină vreme după ce s-a trezit. V-am spus că tocmai vroia să se radă şi să se vîre sub duş.

— Era probabil foarte tîrziu. Eu sînt aici de la ora opt şi jumătate.

— Nici nu mi-a trecut prin cap că dumneavoastră l-aţi fi omorît.

— Sînteţi teribil de amabil. Dar totuşi e batista mea, nu-i aşa? Chiar dacă nu-i parfumul meu. Dar nu-mi închipui că poliţiştii vor fi sensibili la diferenţele de parfum şi nici la altceva, dealtfel.

— Nu. Şi asta e valabil şi pentru detectivii particulari.

— Dumnezeule!

— S-a tras asupra lui de cinci sau de şase ori. De patru ori n-a fost nimerit. A fost înghesuit în colţul sălii de baie. După opinia mea a fost ceva feroce. A fost vorba de multă ură sau de un sînge rece ieşit din comun.

— Era uşor să-l urăşti şi tot la fel de uşor să-l iubeşti, zice ea pe un ton visător.

— Din tot ce mi-aţi spus înţeleg că l-aţi iubit la un moment dat, că nu-l mai iubiţi acum şi că nu l-aţi omorît dumneavoastră.

— Da. Şi sînt sigură că veţi păstra pentru dumneavoastră această confesiune. A murit deci sărmanul tip, egoist, meschin, rău, frumos şi mincinos! Nu, domnule Marlowe, nu eu l-am ucis.

O las să se gîndească atît cît îi place. După o clipă adaugă în linişte:

— Domnul Kingsley ştie despre asta?

— Da.

— Şi, fireşte, şi poliţia?

— Nu încă. Sau în nici un caz, nu de la mine. Eu sînt cel care l-a găsit primul. Uşa nu era bine închisă, am intrat şi am dat peste cadavru.

— Domnul Kingsley ştie de această batistă?

— Nimeni nu ştie nimic, în afară de dumnevoastră, eu şi cel care a pus-o acolo.

— Sînteţi gentil, îmi răspunde ea pe un ton sec.

— Îmi place aerul dumneavoastră jignit. Dar să nu întreceţi măsura. Ce-aţi fi vrut să fi făcut? Să fi scos batista de sub pernă, s-o fi mirosit şi să fi zis: „Ah! Ah! sînt iniţialele domnişoarei Adrienne Fromsett. O clipă, fluturaşule. Miss Fromsett trebuie să-l fi cunoscut pe Lavery, poate chiar foarte intim, atît de îndeaproape cît spiritul meu răuvoitor poate să conceapă. Dar acesta este un parfum sintetic şi ordinar şi domnişoara Fromsett nu ar folosi aşa ceva. În plus, batista aceasta se afla sub perna lui Lavery: or, domnişoara Fromsett nu-şi pune niciodată batistele pe sub pernele bărbaţilor. Deci toată povestea n-are nici o legătură cu domnişoara Fromsett. Nu e decît o iluzie optică."

— Oh! tăceţi din gură.

Surîd.

— Ce fel de fată credeţi că sînt? strigă ea.

— V-am cunoscut prea tîrziu ca să-mi dau cu părerea.

De data asta ea roşeşte pînă la rădăcina părului. Pe urmă adaugă:

— Aveţi vreo idee cine l-ar fi putut omorî?

— Doar bănuieli. Şi tare mi-e teamă că poliţia n-o să găsească povestea prea simplă. Haine de-ale doamnei Kingsley atîrnă în dulapul lui Lavery. Şi cînd vor cunoaşte întreaga istorie, inclusiv ce s-a întîmplat la Little Fawn Lake, sînt sigur că or să bage pe cine ştiu eu în cătuşe. Vor încerca s-o găsească cu orice preţ. Dar asta nu e prea greu pentru ei.

— Deci, e Chrystal Kingsley.

— Şi totuşi, nu e numaidecît nevoie să fie ea. Poate să fie altcineva. Ar putea să fie chiar doctorul Almore. N-avem nici o probă împotriva lui. Dar ieri era foarte nervos pentru un om care nu are nimic să-şi reproşeze. Fireşte, nu numai vinovaţilor le este frică.

Mă ridic şi bat toba cu degetele pe marginea fotoliului, în timp ce o privesc. Are un gît minunat. Îmi arată batista.

— Şi cu asta cum rămîne? întreabă ea pe un ton trist.

— Dacă ar fi a mea aş spăla-o ca să dispară parfumul ăsta oribil.

— Dar asta e o probă, nu-i aşa?

Încep să rîd.

— Nu cred. Femeile îşi lasă batistele pretutindeni. Un bărbat ca Lavery cred că le colecţiona şi le vîra într-un sertar cu un săculeţ de santal. Cineva a descoperit stocul şi s-a folosit de una dintre ele, la întîmplare. Sau poate că le împrumuta fetelor ca să le vadă reacţiile atunci cînd descopereau alte iniţiale decît ale lor. Înclin să cred că era un astfel de specimen. La revedere, domnişoară Fromsett, şi mulţumesc pentru conversaţie.

Cînd să dau să plec mă întorc şi o întreb:

— Vă mai amintiţi numele reporterului care a dat informaţiile lui Brownell?

Ea neagă dînd din cap.

— Sau numele părinţilor doamnei Almore?

— Nici asta nu ştiu, dar pot să aflu. Aş fi fericită să pot să vă ajut.

— Credeţi că o să reuşiţi?

— Astfel de evenimente sînt consemnate în ferparurile din ziare, nu-i aşa? A fost cu siguranţă un anunţ în ziarele din Los Angeles.

— Ar fi un gest drăguţ din partea dumneavoastră dacă aţi încerca să aflaţi ceva.

Îmi trec degetul peste birou în vreme ce o privesc. Un ten de fildeş, ochi negri minunaţi, un păr negru ca noaptea. Ies din încăpere. Blondina de la centrală întoarce capul cu speranţa că voi glumi din nou. Dar nu mai simt nimic pentru ea. Ies.

XX

În faţa casei lui Lavery nu e nici o maşină a poliţiei, pe trotuar nu e nimeni şi cînd împing uşa nu mă întîmpină nici un miros de ţigară.

Nimic nu mişcă în casa lui Lavery. Nu se aude nici un zgomot în afară de cel al apei care, la subsol, curge pe umărul unui om mort. Mă apropii de telefon şi caut în cartea de telefon numărul poliţiei. În vreme ce-l formez şi aştept să mi se răspundă, scot micul pistol din buzunar şi îl aşez pe masă lîngă aparat.

O voce de bărbat se aude în receptor.

— Poliţia din Bay City. Smoot la aparat.

Răspund:

— S-a comis o crimă în strada Altair numărul 623, la cineva numit Lavery.

— 6 — 2 — 3, Altair. Cine sînteţi dumneavoastră?

— Mă numesc Marlowe.

— Sînteţi în casa cu pricina?

— Da.

— Nu vă atingeţi de nimic.

Pun receptorul în furcă, mă aşez pe divan şi aştept.

Nu multă vreme. Aud pe trotuar cum răsună paşi. Mă duc să deschid uşa de la intrare.

Doi agenţi în uniformă dau buzna în încăpere. Mă privesc bănuitor şi pe urmă cel mai bătrîn îmi zice scurt:

— Foarte bine, unde e?

— La subsol, în sala de baie, în spatele perdelei de la duş.

— Rămîi cu el, Eddie.

Străbate rapid încăperea şi dispare. Celălalt mă priveşte fix şi îmi aruncă printre buze:

— Fără mişcări în plus, amice!

Mă aşez pe sofa iar sticletele îşi plimbă privirea prin încăpere. Jos se aude zgomot de paşi. Poliţistul care e cu mine zăreşte pistolul lîngă telefon. Se repede spre el ca un jucător de rugby. Aproape că urlă:

— Ăsta e pistolul!

— Am o vagă impresie că da; s-a tras cu el.

— Ah!

Se apleacă peste pistol, rînjeşte şi îşi duce mîna la coapsă. Îşi desface cu degetul tocul de la pistol şi apucă patul negru al armei.

— De ce l-ai omorît? tună el.

— M-am întrebat pînă acum de nenumărate ori.

— O faci pe şmecherul cu mine!

— Să ne aşezăm şi să aşteptăm poliţia judiciară. Îmi rezerv pentru ea apărarea.

— Nu mai spune poveşti.

— Nu vă spun nici cea mai mică poveste. Dacă l-aş fi omorît, n-aş fi aici, nu v-aş fi chemat şi n-aţi fi găsit pistolul. Nu vă mai frămîntaţi zadarnic.

Pare jignit.

— Ai răspuns la toate, amice?

Celălalt poliţist urcă scara cu un aer grav. Rămîne nemişcat în mijlocul încăperii. Pe urmă, după ce se uită la ceas, începe să ia note pe un carneţel. După aceea priveşte pe fereastra din faţă după ce ridică jaluzelele.

Cel care a rămas cu mine îl întreabă dacă nu s-ar putea să arunce şi el o privire jos.

— Las-o baltă, Eddie. Nu-i nimic pentru noi. L-ai chemat pe procuror?

— Am crezut că e treaba celor de la criminalistică.

— Da, e-adevărat, căpitanul Webber va lua în primire cazul şi lui îi place să se ocupe singur de toate. (Îmi aruncă o privire.) Dumneata eşti numitul Marlowe? mă întreabă el.

Îi răspund că efectiv eu sînt numitul Marlowe.

— E un mare şmecher, zice Eddie, şi are răspuns la toate.

Poliţistul în vîrstă mă priveşte cu un aer vag, se uită şi la Eddie cu un aer vag, zăreşte pistolul pe masă şi nu-l priveşte deloc cu un aer vag.

— Da, e arma crimei, zice Eddie. Nu m-am atins de ea.

Celălalt îl aprobă.

— Băieţii nu se prea grăbesc azi. Care ţi-e versiunea, amice? Îi erai prieten?

Şi arată cu degetul spre podea.

— L-am văzut ieri pentru prima oară. Sînt un detectiv particular din Los Angeles.

— Oh! (Mă priveşte cu atenţie din cap pînă în picioare. Celălalt poliţist mă scrutează bănuitor.)

— La naiba, înseamnă că totul a sărit în aer, zice el dezamăgit.

E prima remarcă plină de bun simţ pe care o face. Îi surîd cu afecţiune. Cel mai în vîrstă priveşte din nou pe ferestră.

— Ia te uită, Eddie, vizavi e casa lui Almore.

Eddie se apropie şi priveşte.

— Bineînţeles că ea e, se poate citi pe placă. Spune, nu cumva amicul de jos e tipul care...

— Taci-ţi fleanca! îl întrerupe celălalt lăsînd să cadă la loc jaluzelele.

Se întorc amîndoi şi mă studiază cu chipuri împietrite.

O maşină opreşte în faţa casei. O portieră e trîntită cu zgomot. Răsună numeroşi paşi. Cel mai în vîrstă dintre poliţişti se duce să deschidă uşa. Doi oameni în civil îşi fac apariţia. Pe unul dintre ei îl cunosc.

XXI

Primul care intră e mic de statură pentru un poliţist, e de vîrstă mijlocie şi chipul pare obosit în permanenţă. De sub pălăria bine trasă pe cap ies fire de păr albe. E îmbrăcat într-un costum maro şi mîinile îi sînt înfipte în buzunarele de la haină.

Celălalt e Degarmon, poliţistul cel gras şi cu păr blond, cu ochi de un albastru metalic şi cu chipul plin de riduri şi feroce, care nu m-a lăsat să stau în faţa casei doctorului Almore. Cei doi bărbaţi în uniformă privesc la năpîrstoc şi îşi duc mîna la caschete.

— Cadavrul e la subsol, domnule căpitan Webber. A fost atins de două gloanţe se pare, după ce altele două nu l-au nimerit. N-a murit de multă vreme. Iar pe ăsta îl cheamă Marlowe şi e un detectiv particular din Los Angeles.

— Foarte bine, răspunde Webber sec.

Vocea îi e bănuitoare. Mă contemplă cu o privire de asemenea bănuitoare şi îmi face un semn scurt din cap.

— Sînt căpitanul Webber. Acesta e locotenentul Degarmon. Mai întîi o să ne ducem să vedem cadavrul.

Străbate fără grabă încăperea. Degarmon mă priveşte ca şi cum nu m-ar mai fi văzut niciodată şi îl urmează. Cei doi coboară scara însoţiţi de agentul mai în vîrstă. Eddie şi cu mine începem să ne uităm unul la altul.

— Aici ne aflăm chiar în dreptul casei doctorului Almore, nu-i aşa?

Orice urmă de expresie îi dispare de pe chip. Dealtfel n-are mult de lucru pentru a reuşi asta.

— Ei da, şi ce-i cu asta?

— Nimic, zic eu şi are...

Tace din nou. De jos se aud voci indistincte şi înăbuşite. Poliţistul se trage de ureche şi îmi spune pe un ton mai prietenos:

— Îţi aduci aminte de afacerea aia?

— Niţel.

— Dar pe Lavery ăsta îl ştiai bine?

— Nu prea.

— Atunci de ce te aflai la el?

— Aveam o treabă cu el. Dar dumneata îl cunoşteai?

— Nu, dar îmi aduc aminte că un tip din casa asta a descoperit-o în noaptea aia pe doamna Almore.

— Poate că Lavery nici nu locuia aici în vremea aceea.

— Dar de cînd locuieşte aici?

— Nu ştiu.

— Trebuie să fie vreun an şi jumătate, continuă el pe un ton visător. Ziarele din Los Angeles au scris despre doamna Almore?

— La rubrica de fapte diverse, precizez eu ca să zic ceva.

Se scarpină la ureche şi ascultă. Se aud paşi pe scară. Poliţistul devine ţeapăn, se îndepărtează de mine şi ia o atitudine distantă.

Căpitanul Webber se repede la telefon, formează un număr şi vorbeşte, pe urmă îşi îndepărtează receptorul de ureche şi întreabă peste umăr:

— Cine e procurorul de serviciu săptămîna asta, Al?

— Ed Garland, răspunde locotenentul cel gras.

— Cheamă-l pe Ed Garland, zice Webber la telefon. Să vină imediat.

Pune receptorul în furcă şi zice sec:

— Cine s-a atins de pistolul ăsta?

— Eu.

Se întoarce şi se apropie de mine. Ţine pistolul cu delicateţe învelit într-o batistă.

— Nu ştii că nu trebuie să te atingi de arma unei crime?

— Bineînţeles că ştiu. Dar cînd l-am luat de pe jos nu ştiam că s-a comis o crimă.

— Pare adevărat ce spui, zice el cu amărăciune. Ţi se întîmplă des astfel de lucruri în meseria dumitale?

— Ce fel de lucruri?

Continuă să se uite la mine fără să-mi răspundă. Zic:

— La ce mi-ar servi să vă povestesc lucrurile exact aşa cum s-au petrecut?

Devine bătăios ca un cocoş tînăr.

— Ce-ar fi să răspunzi numai la întrebările pe care ţi le pun?

Nu-i dau nici o replică. Webber se întoarce brusc şi zice celor doi poliţişti:

— Voi doi duceţi-vă la maşina voastră şi puneţi-vă în legătură cu serviciul central.

Cei doi salută şi pleacă trăgînd uşa după ei. Webber aşteaptă ca ei să dispară, pe urmă mă scrutează din nou cu privirea sa rece şi tăioasă:

— Arată-mi actele.

I le întind. Le citeşte cu multă atenţie. Degarmon e aşezat pe un scaun, cu picioarele încrucişate şi studiază plafonul cu un aer distrat. Webber îmi înapoiază actele.

— Tipii de felul dumitale provoacă o grămadă de necazuri.

— Nu-i obligatoriu, zic eu.

El ridică vocea.

— Am zis că provoacă o groază de necazuri şi e exact ceea ce gîndesc. Să-ţi intre bine în cap, la Bay City n-o să poţi face ce vrei.

Nu-i răspund numic. El îşi îndreaptă arătătorul spre mine.

— Vii dintr-un oraş mare, te crezi un dur şi un mare şmecher. Dar n-ai nici o grijă, o să-ţi venim noi de hac. Aici e oraş mic dar ne ajutăm unii pe alţii. Aici nu sînt mişmaşuri politice. Noi mergem drept înainte şi mergem repede. Nu ne purta de grijă, amice.

— Nici nu mă gîndesc. N-am nici un motiv s-o fac. Încerc pur şi simplu să-mi cîştig cinstit banii.

— Şi nu mai încerca să vinzi castraveţi la grădinar, zice Webber.

Degarmon îşi pleacă ochii din tavan şi îşi priveşte cu atenţie unghia de la arătătorul său îndoit. Apoi vorbeşte pe un ton obosit.

— Ascultă, şefule. Pe băiatul de la subsol îl cheamă Lavery. Îl cunoşteam puţin. Era un fustangiu.

— Şi ce-i cu asta?

Webber nu mă părăseşte din priviri.

— Totul indică prezenţa unei femei, zice Degarmon. Dealtfel, cred că ştiţi cu ce se ocupă aceşti detectivi particulari? Mereu cu cazuri de divorţ. Ce-ar fi să-l lăsăm mai bine să-şi spună povestea decît să-l amuţim de groază?

— N-aş crede că l-am amuţit de groază. Nu văd nici cel mai mic semn, în acest sens.

Se duce la fereastra din faţă şi trage jaluzelele. Lumina năvăleşte în încăpere aproape orbindu-ne după ce am stat atîta în întuneric. Apoi se întoarce şi îşi îndreaptă spre mine un deget slab şi uscat.

— Vorbeşte!

Încep să povestesc:

— Lucrez pentru un om de afaceri din Los Angeles care nu vrea să-i fie pomenit numele. De asta m-a şi angajat. Soţia lui a plecat de o lună şi jumătate şi el a primit o telegramă care îl anunţa că a plecat cu Lavery. Dar clientul meu s-a întîlnit cu Lavery în oraş acum două zile şi acesta i-a spus că nu-i nimic adevărat. Am venit eu să-l văd pe Lavery şi acesta m-a asigurat că n-a plecat împreună cu ea. L-am crezut numai pe jumătate, dar ceva mai tîrziu am avut o probă convingătoare că îşi petrecuse cu ea, într-un hotel din San Bernardino, chiar noaptea cînd se crede că ea a părăsit cabana din munţi unde se odihnea. Cu o astfel de informaţie am venit din nou la Lavery. Nu mi-a răspuns nimeni atunci cînd am sunat; uşa nu era bine închisă. Am intrat să arunc o privire şi am cules pistolul pe care l-am găsit pe scară. Atunci am căutat prin casă şi l-am găsit pe tip acolo unde este în clipa de faţă.

— N-aveai nici un drept să cauţi prin această casă, zice rece Webber.

— Nu, bineînţeles că nu. Dar nici nu puteam să las să-mi scape o asemenea ocazie.

— Care e numele celui pentru care lucrezi?

— Kingsley. Conduce o casă de produse cosmetice pe Treloar Building Street, compania Gillerlain.

Webber se uită la Degarmon care notează neglijent pe un plic apoi se întoarce spre mine:

— Mai e ceva?

— Am fost la cabana de unde femeia a plecat. E un loc care se cheamă Little Fawn Lake, în apropiere de Puma Point, în munţi, la şaizeci şi cinci de kilometri de San Bernardino.

Mă uit la Degarmon. Scrie încet. Mîna i se opreşte o clipă, pare să-i înţepenească în aer pe urmă continuă să scrie pe plic.

— Acum o lună, femeia paznicului de la casa lui Kingsley s-a certat cu soţul ei şi l-a părăsit. Cel puţin aşa a crezut toată lumea. Dar ieri au găsit-o înecată în lac.

Webber închide ochii şi se leagănă pe călcîie. Pe urmă mă întreabă cu dulceaţă în glas:

— De ce-mi spui toate astea? De ce laşi să se înţeleagă că este vreo legătură între una şi alta?

— Pentru că a fost una la un moment dat. Lavery a trecut pe acolo. Nu mai văd ce alte apropieri s-ar mai putea face, dar mă gîndesc că e mai bine să vă spun totul.

Degarmon stă în continuare jos şi priveşte podeaua. Chipul îi este crispat şi pare mai feroce ca deobicei. Webber se interesează:

— Femeia aceea s-a sinucis?

— S-a sinucis sau a fost omorîtă. A lăsat şi o scrisoare de adio. Dar bărbatul ei a fost arestat şi e bănuit de crimă. Îl cheamă Bill Chess iar pe soţie o chema Muriel.

— Nu mă interesează deloc, răspunde Webber. Să rămînem la cazul de aici.

— Nu mai am nimic de adăugat în ceea ce priveşte cazul de aici, spun eu privindu-l pe Degarmon. Am venit aici de două ori. O dată l-am întîlnit pe Lavery dar n-am ajuns la nici un rezultat în urma discuţiei cu el. A doua oară nu l-am mai întîlnit şi tot n-am făcut nici o ispravă.

Webber mi se adresează vorbind rar:

— O să-ţi pun o întrebare la care pretind un răspuns sincer. Ai percheziţionat casa şi îmi închipui că ai umblat în cele mai ascunse cotloane. Ai găsit ceva care te-a putut duce cu gîndul că soţia lui Kingsley a trecut pe aici?

— Răspunsul e afirmativ, declar eu. În garderobul de la subsol sînt haine care mi-au fost descrise ca fiind purtate de doamna Kingsley la San Bernardino în noaptea cînd s-a întîlnit cu Lavery. E vorba de un taior alb cu negru şi de o pălărie de paie cu o panglică.

Degarmon loveşte cu degetul plicul pe care îl ţine.

— Eşti de un ajutor deosebit de preţios pentru tipul care te-a angajat. Tot ce-ai povestit îi bagă nevasta la apă. Nu cred că trebuie să căutăm ucigaşul prea departe.

Webber mă priveşte fix. Înfăţişarea lui nu trădează nici un sentiment, dar dezvăluie o atenţie ascuţită. Îl aprobă vag pe Degarmon. Eu îmi continui vorba:

— Bănuiesc că nu sînteţi cu toţii o bandă de cretini totali. Hainele sînt făcute de comandă şi se poate afla lesne cui aparţin. Ceea ce v-am spus nu vă economiseşte decît o oră de cercetări sau vă scuteşte de un simplu telefon.

O maşină şi apoi încă una se opresc în faţa casei. Webber face un salt ca să deschidă uşa. Trei bărbaţi intră. Unul e mic de statură, cu părul buclat iar altul e un tip enorm care poartă truse din piele neagră. În spatele lor merge un vlăjgan îmbrăcat într-un costum gri. Are ochii foarte limpezi şi o faţă ascuţită ca o lamă de brici. Webber îi arată cu degetul tipului cu părul buclat.

— E jos, în baie, Busoni.Vreau să iei amprente din toată casa şi în special cele care par să aparţină unei femei. E o treabă de durată.

— Fac orice fel de treabă, mormăie Busoni.

El şi cu uriaşul străbat încăperea şi coboară scara.

— Avem un cadavru pentru tine, Garland, zice Webber celui de al treilea. Haidem să coborîm să-l vezi. Ai comandat un furgon?

Omul cu ochii limpezi aprobă imediat şi apoi împreună cu Webber o apucă pe acelaşi drum ca şi ceilalţi doi. Degarmon îşi aranjează creionul şi plicul.

— Sînt autorizat să pomenesc de conversaţia noastră de ieri sau asta e o chestiune particulară? întreb eu.

— N-ai decît să pomeneşti de orice vrei, îmi răspunde el. E treaba noastră să-i protejăm pe cetăţenii din acest oraş.

— Dumneata ar trebui să fii mai vorbăreţ cu mine. Mi-ar face mare plăcere să ştiu mai multe despre cazul Almore.

Roşeşte uşor şi ochii îi devin răi.

— Spuneai că nu-l cunoşti pe Almore.

— Ieri nu-l cunoşteam şi nu ştiam nimic despre el. De atunci am aflat că Lavery o ştia pe doamna Almore, că ea s-a sinucis, că Lavery a fost acela care i-a descoperit cadavrul. Am aflat de asemenea că Lavery a fost bănuit că îl şantajează pe doctor sau că ar fi în măsură s-o facă. Mai sînt şi cei doi poliţişti din patrula volantă care au fost aici şi care păreau interesaţi de faptul că vizavi de casa lui Lavery se află casa lui Almore. Unul dintre ei a făcut o remarcă în legătură cu faptul că afacerea a fost bine muşamalizată.

Degarmon articulează cu o voce înceată dar feroce:

— Am să-i smulg insigna acestui fecior de lele. Tot ce ştiu ăştia e să trăncănească vrute şi nevrute!

— Atunci nu-i nimic adevărat?

Degarmon îşi priveşte ţigara.

— În ce privinţă?

— În ipoteza că Almore şi-a ucis soţia şi că a avut destulă influenţă pentru a muşamaliza afacerea.

Degarmon se ridică în picioare şi vine spre mine.

— Repetă ce-ai zis...

Repet.

Mă loveşte peste faţă cu palma. Capul mi se clatină şi faţa începe să mi se înroşească şi să se umfle.

— Mai repetă, zice el cu dulceaţă în glas.

Repet.

Mîna lui se abate din nou peste faţa mea.

— Repetă!

Degarmon e aplecat asupra mea: rînjeşte şi o lumină bestială îi străluceşte în ochi.

— Ori de cîte ori ai să vorbeşti aşa unui poliţist, ai să ştii ce te aşteaptă. Mai încearcă o dată şi n-o să mă mai servesc de palmă.

Îmi muşc buzele şi îmi frec obrazul.

— Mai bagă-ţi nasul în treburile noastre şi ai să te trezeşti mîine dimineaţă pe o alee cu nasul la înălţimea pavajului, îmi zice el.

Nu-i răspund nimic.

Se aşază respirînd zgomotos. Mă opresc din masajul obrazului, îmi ridic mîna şi îmi mişc încet degetele.

— O să-mi aduc aminte de asta, îi zic eu. Din toate punctele de vedere.

XXII

Se înserează cînd ajung din nou în biroul meu. Îmi scot haina şi cravata şi mă aşez. Dintr-un sertar scot o sticloanţă şi beau un pahar. Nu-mi face deloc bine. Mai iau unul cu acelaşi rezultat.

Acum Webber trebuie să-l fi întîlnit deja pe Kingsley. Probabil că e foarte grăbit să-i găsească soţia. Cazul le apare cu siguranţă ca fiind deja clasat. O poveste necurată, între două personaje necurate, care făceau prea mult amor, care beau prea mult, aşa că nu e de mirare că totul s-a sfîrşit cu o ură sălbatică şi cu un omor.

Dar eu găsesc versiunea asta prea simplă. Iau de pe birou un plic şi-l deschid. Nu e timbrat. Citesc: „Domnule Marlowe, părinţii lui Florence Almore sînt domnul şi doamna Eustache Grayson, şi locuiesc acum pe Rossmore Arms, la numărul 640, South Oxford Avenue, Oxford. A dumneavoastră, Adrienne Fromsett."

E un scris elegant ca şi mîna care a caligrafiat textul. Dau la o parte scrisoarea şi mai iau un pahar. Încep să mă simt mai puţin minios. Împrăştii lucrurile de pe birou. Mîinile mi se par grele, cuprinse de febră şi stîngace. Recitesc scrisoarea trimisă de domnişoara Fromsett, o vîr sub geamul biroului, respir adînc, apoi o scot de acolo, o împăturesc şi o pun în buzunarul hainei. Mă aşez foarte calm şi ascult prin ferestrele deschise cum coboară liniştea pe măsură ce se înserează. Şi încet, încet, mă liniştesc şi eu.

Familia Grayson locuieşte la etajul cinci al aripei de la nord a blocului Rossmore Arms. Stau amîndoi într-o încăpere unde nu s-a mai zugrăvit de douăzeci de ani.

Doamna Grayson e o femeie durdulie care trebuie să fi avut odată ochi mari şi albaştri de copil. Acum ei au pierdut din strălucire, sînt acoperiţi de ochelari şi uşor ieşiţi în afară. Are cîteva fire de păr alb. Stă aşezată şi cîrpeşte ciorapi.

Domnul Grayson e un vlăjgan bonom cu o faţă galbenă, cu umeri drepţi şi cu sprîncene zbîrlite. Aproape că n-are bărbie. Poartă ochelari cu dioptrii duble şi comentează cu un aer răutăcios ultimele ştiri ale serii.

Citeşte cu atenţie pentru a şaptea oară cartea mea de vizită măsurîndu-mă din cap pînă-n picioare şi mă întreabă rostind vorbele rar:

— De ce doriţi să ne vedeţi, domnule Marlowe?

— Mă interesez în legătură cu un oarecare Lavery care locuieşte lîngă doctorul Almore. Fiica dumneavoastră era soţia lui Almore şi din cîte ştiu Lavery a găsit-o în noaptea cînd... cînd ea a murit.

Grayson se întoarce către soţia sa care scutură din cap.

— Nu vrem să vorbim despre asta, îmi zice Grayson cu vioiciune. Ne e mult prea greu.

Aştept un moment şi devin trist ca şi ei. Apoi zic:

— Vă înţeleg, nu vreau să vă mîhnesc, dar mi-ar face plăcere să intru în legătură cu omul pe care l-aţi angajat să se ocupe de caz.

Ei se privesc din nou, dar de data asta doamna Grayson nu mai scutură din cap.

— De ce? mă întreabă Grayson.

— Ar fi mai bine să vă spun povestea mea.

Îi lămuresc în legătură cu cazul pentru care am fost angajat fără să pomenesc numele lui Kingsley. Le povestesc şi despre ciocnirea pe care am avut-o cu Degarmon în faţa casei lui Almore.

Grayson zice atunci:

— Dacă înţeleg bine, sînteţi un necunoscut pentru Almore, nu l-aţi întîlnit niciodată şi totuşi a chemat un ofiţer de poliţie pentru că stăteaţi în faţa casei lui.

— Aşa e.

— E foarte bizar, constată Grayson.

— M-am gîndit că domnul Almore e un domn foarte nervos. Degarmon m-a întrebat dacă părinţii — vroia să spună părinţii fiicei dumneavoastră — sînt cei care m-au angajat. Pare să nu se simtă în siguranţă, ce impresie aveţi?

— În siguranţă în ce privinţă?

Dau din umeri fără să răspund. Îmi aruncă o privire şi apoi se uită aiurea. Doamna Grayson nu se uită la mine dar nările îi freamătă.

— De unde ştia cine sînteţi? mă întreabă deodată Grayson.

— S-a uitat la numărul de la maşină, a sunat la Automobil Club şi mi-a căutat apoi numele în anuarul Bottin. Cel puţin aşa aş fi făcut eu; şi, dealtfel, l-am văzut prin fereastră agitîndu-se şi dînd telefoane.

— Înseamnă că poliţia lucrează pentru el?

— Nu-i obligatoriu. Dacă au făcut cîndva o greşeală probabil că nu vor să se afle.

— O greşeală!

Grayson începe să rîdă.

— Bine, zic eu, subiectul vă este neplăcut, dar n-ar strica să vă alinaţi puţin vorbind. Aţi crezut de la început că el a omorît-o, nu-i aşa, şi de aceea aţi angajat pe acel poliţist... pe acel detectiv.

Doamna Grayson ridică iute capul şi îl pleacă din nou imediat pentru a împături o nouă pereche de ciorapi cîrpiţi. Grayson nu zice nimic.

— Aveţi o probă oarecare sau credeţi asta numai pentru că nu-l aveţi la inimă?

— A fost o probă, zice cu amărăciune Grayson, şi vocea îi răsună limpede, ca şi cum s-ar fi hotărît să vorbească, fie ce-o fi. Trebuie să fi fost una, din cîte s-a zvonit, dar n-am reuşit niciodată s-o obţinem pentru că poliţia a vegheat să nu punem mîna pe ea.

— Am înţeles că pe detectivul acela l-au arestat şi l-au condamnat pentru că ar fi condus maşina în stare de ebrietate.

— Aţi înţeles bine.

— Nu v-a spus ce anume a descoperit?

— Nu, răspunde Grayson.

— Nu mi se pare lucru curat, zic eu. S-ar zice că tipul încă nu s-a hotărît dacă să vă ofere această probă ca să profitaţi de ea sau s-o păstreze pentru el ca să-l şantajeze pe doctor.

Grayson se uită la soţia lui şi aceasta îmi vorbeşte:

— Domnul Talley nu mi-a dat niciodată această impresie. E un bărbat liniştit şi deloc pretenţios. Dar nu poţi să fii sigur niciodată, bineînţeles.

— Deci, se numeşte Talley. Iată unul din lucrurile pe care doream să le aflu.

— Şi care sînt celelalte?

— Cum pot să dau de Talley — şi care e amănuntul care v-a trezit bănuiala. Trebuie să fie unul, altfel nu l-aţi fi angajat pe Talley.

Grayson abia surîde şi se scarpină la bărbie. Doamna Grayson zice:

— Drogul.

— Exact asta e, zice imediat Grayson, ca şi cum acest simplu cuvînt ar fi schimbat culoarea roşie a semaforului în culoarea verde. Almore a fost şi mai este încă, fără îndoială, un doctor specialist în droguri. Fiica noastră ne-a lămurit în acest sens şi încă şi în faţa lui. Asta nu i-a plăcut.

— Ce înţelegeţi printr-un doctor specialist în droguri, domnule Grayson?

— Înţeleg un doctor a cărui clientelă e formată îndeosebi din oameni care sînt atinşi de o boală nervoasă provocată de băuturi sau de alte excese. Oameni care au în permanenţă nevoie de sedative şi stupefiante. La un moment dat un medic responsabil refuză să-i îngrijească dacă ei nu acceptă să intre într-un sanatoriu. Dar nu un doctor de felul lui Almore. Un astfel de medic continuă tratamentul atîta timp cît clientela are bani, atîta timp cît pacientul rămîne în viaţă şi îşi păstrează mintea întreagă, şi continuă chiar şi dacă bolnavul este intoxicat fără nici o nădejde de vindecare.

— Îl cunoaşteţi pe un oarecare Condy?

— Nu, dar ştim cine e. Florence credea că el îi furnizează drogul lui Almore.

— Posibil, zic eu. Nu vroia probabil să facă el însuşi prea multe reţete. Apropo, îl cunoaşteţi pe Lavery?

— Nu l-am văzut niciodată; dar ştim cine e.

— Nu v-aţi gîndit niciodată că Lavery ar putea să-l şantajeze pe Almore?

E o idee nouă pentru el. Îşi trece mîna prin păr, pe urmă îşi mîngîie obrazul şi apoi o aşază pe genunchiul lui osos. Scutură din cap.

— Nu, de ce?

— El a fost cel care a dat primul peste cadavru. Ceea ce a putut fi ciudat pentru Talley a putut să pară ciudat şi pentru Lavery.

— După dumneavoastră Lavery ar fi capabil de aşa ceva?

— Nu ştiu. În aparenţă, nu are resurse financiare, nu are o slujbă. Şi cheltuieşte mult cu femeile.

O privesc pe doamna Grayson. Mîinile nu s-au oprit o clipă din lucru. A cîrpit în timp ce vorbeam o jumătate de duzină de ciorapi. Picioarele lungi şi osoase ale domnului Grayson trebuie că distrug mii de şosete.

— Ce s-a întîmplat cu Talley? I-au făcut o înscenare?

— Fără nici o îndoială. Soţia lui a fost foarte nefericită. Ea a povestit că i s-a dat soţului ei un pahar într-un bar şi că l-a băut cot la cot cu un poliţist. O maşină a poliţiei îl aştepta de partea cealaltă a străzii. Atunci cînd a plecat cu maşina a fost înhăţat imediat.

— Asta nu înseamnă mare lucru. Trebuia să-i spună ceva soţiei lui după ce a fost arestat.

— Vedeţi, am oroare să mă gîndesc că poliţia nu e cinstită, zice Grayson. Dar astfel de fapte există şi toată lumea le ştie.

— Dacă au comis o greşeală involuntară în legătură cu moartea fiicei dumneavoastră, nu vor probabil ca Talley să demonstreze contrariul. S-ar clătina multe scaune într-un astfel de caz. Dacă or fi crezut că Talley vroia să-i şantajeze, iarăşi nu aveau motive să se poarte cu mănuşi cu el. Nu ştiţi unde e acum?

— Nu, zice Grayson. A încasat şase luni de închisoare, dar a fost eliberat demult.

— Ce-i cu soţia lui?

Grayson se uită la nevastă care îmi răspunde scurt:

— Locuieşte la Bay City, Westmore Steet 1618 bis. Eustache şi cu mine i-am trimis ceva bani. Trăieşte în mizerie.

Notez adresa, mă aşez mai bine pe scaun şi anunţ:

— În dimineaţa asta cineva l-a ucis pe Lavery în baie.

Mîinile grăsuţe ale doamnei Grayson rămîn nemişcate. Domnul Grayson rămîne cu gura căscată.

— Fireşte, ar fi o mare şansă, zice el scoţîndu-şi din gură pipa şi suflînd puţin fum, pe urmă adaugă: bineînţeles, numai dacă doctorul Almore are vreo legătură.

— Mi-ar face plăcere să aibă. Locuieşte la o distanţă potrivită de casa lui Lavery. Dar poliţia crede că soţia clientului meu a comis crima. Vor avea o vinovată ideală cînd vor pune mîna pe ea. Dar dacă Almore are vreo legătură oarecare cu această crimă, asta va readuce în discuţie moartea fiicei dumneavoastră. Şi de aceea încerc să găsesc ceva în ceea ce-l priveşte.

Grayson zice:

— Cine a comis o crimă, pentru a comite o a doua, nu va mai ezita decît pe sfert decît a ezitat prima oară. Vorbeşte ca şi cum mi-ar oferi codul unei meditaţii adînci. Îl ascult cu deosebit respect.

— Da, se poate. Care ar putea fi motivul primei crime?

— Florence era extravagantă, îmi zice el cu tristeţe, extravagantă şi dificilă. Cheltuia mult şi era dezordonată, mereu legînd prietenii mai curînd dubioase, vorbind tare şi prea de sus, acţionînd în general ca o trăznită. O femeie ca ea poate fi foarte periculoasă pentru un bărbat ca Albert S. Almore. Dar nu cred că ăsta e motivul principal, nu-i aşa Lettie?

Se uită la soţia lui. Aceasta înfige un ac ameninţător într-o papiotă fără să-i răspundă şi fără să-l privească. Grayson suspină şi continuă:

— Avem motive să credem că Almore îi făcea curte infirmierei lui şi că Florence l-a ameninţat cu un scandal. Nu trebuia ca să se ajungă pînă acolo, nu-i aşa? De la un scandal se poate uşor ajunge la un altul, care nu i-ar fi convenit doctorului deloc.

— Cum o fi omorît-o?

— Fireşte, cu morfină. Avea întotdeauna în casă şi o folosea în mod regulat. Era foarte abil cînd lucra cu morfină. După ce i-a făcut o injecţie şi i-a provocat un somn profund a dus-o în garaj şi a dat drumul la motor. Ştiţi că nu s-a făcut nici o autopsie. Dacă s-ar fi făcut, s-ar fi constatat că i s-a făcut o injecţie cu morfină în seara aceea.

Îl aprob. El se afundă satisfăcut în fotoliu.

— Credeţi acest lucru pentru că doriţi dumneavoastră să se fi întîmplat aşa lucrurile. Dar e posibil ca ea să se fi şi sinucis. Şi ei au muşamalizat cazul pentru a proteja casa de jocuri a lui Condy şi a evita ca Almore să fie chemat la interogatoriu şi să fie anchetat.

— Spuneţi prostii, răspunde Grayson sec. A omorît-o pur şi simplu.

— N-aveţi de unde şti. Poate că se droga ea însăşi. Poate că s-a trezit în toiul nopţii, s-a privit într-o oglindă şi s-a văzut înconjurată de demoni care o arătau cu degetul. Se mai întîmplă şi astfel de cazuri.

— Cred că ne-aţi făcut să pierdem destul timp, remarcă Grayson.

Mă ridic. Le mulţumesc şi mă îndrept spre uşă, pe urmă adaug:

— N-aţi mai întreprins nimic după arestarea lui Talley?

— Am fost la un procuror pe nume Leach, mormăie Grayson. Nu ne-a folosit la nimic. Nici nu-l interesa problema stupefiantelor. Dar o lună mai tîrziu casa de jocuri a lui Condy a fost închisă. Într-un fel sau altul totul se trage de la moartea fiicei mele.

— Dacă am înţeles bine, infirmiera doctorului a dus-o la culcare pe doamna Almore în noaptea aceea. E una şi aceeaşi cu cea pe care el o curta?

Doamna Grayson răspunde sec:

— Aşteptaţi o clipă. N-am văzut-o niciodată pe această fată. Dar avea un nume minunat: staţi un minut să mi-l amintesc.

I-l acord cu plăcere.

— Mildred şi nu mai ştiu cum...

Încep să respir adînc.

— Nu cumva Mildred Haviland, doamnă Grayson?

Surîde radioasă şi aprobă.

— Fireşte, Mildred Haviland. Nu-ţi mai aduci aminte, Eustache?

El nu-şi mai aduce aminte. Ne priveşte cu înfăţişarea unui cal care a încurcat grajdul. Deschide uşa şi îmi zice:

— Dacă îl prinzi la înghesuială, să revii şi să te prezinţi pentru onorariu. Vreau să zic dacă îl prinzi la înghesuială pe Almore.

Îi răspund că am înţeles despre cine e vorba dar că nu va fi nevoie de nici un onorariu.

XXIV

Casa din Westmore Street e un bungalow mic din scînduri ridicat în spatele unei clădiri înalte.

Sun la uşă.

Din întuneric o voce mă întreabă:

— Cine e?

— Domnul Talley e aici?

— Cine întreabă?

— Un prieten.

— Lasă asta şi spune mai bine cît face factura.

— Nu e nici o factură, doamnă Talley; presupun că sînteţi doamna Talley?

— Oh! Şterge-o şi lasă-mă în pace, răspunde vocea. Domnul Talley nu-i acasă. N-a fost niciodată acasă. Şi nici n-o să fie.

Îmi lipesc nasul de geam şi încerc să văd înăuntru. Întrezăresc vag conturul mobilelor. Din ungherul de unde se aude vocea se ghiceşte forma unui pat. O femeie e întinsă pe el. Mi se pare că e culcată pe spate şi că se uită în tavan. E complet nemişcată.

— Sînt bolnavă, zice glasul. Am destule necazuri şi aşa. Lasă-mă în pace şi pleacă.

— Chiar acum vin de la familia Grayson.

— N-am auzit niciodată de ea.

Mă sprijin de clanţă şi privesc în spatele meu cărăruia care duce în stradă. În faţa casei se află o maşină cu luminile de poziţie aprinse. Altele staţionează prin împrejurimi.

Îmi reiau vorba:

— Ba o ştiţi, doamnă Talley. Lucrez pentru ei.

— Doresc să fiu lăsată în pace.

— Vreau informaţii, zic eu, şi le voi căpăta. Fără scandal, dacă se poate, cu scandal dacă nu se poate altfel.

— Ah! Încă un poliţist!

— Ştiţi doar că nu sînt un poliţist, doamnă Talley, familia Grayson n-ar fi vorbit unui poliţist. Sunaţi-i şi întrebaţi-i.

— Nu cunosc această familie. Şi chiar dacă aş cunoaşte-o, nu am telefon. Şterge-o de aici, poliţistule, sînt bolnavă, sînt bolnavă de o lună.

Mă scarpin în bărbie, apăs pe clanţă. Cineva a aprins în stradă o lanternă. Nu înţeleg pentru ce. Lumina dispare. Îmi face impresia că a fost în apropiere de maşina mea.

Femeia s-a întors cu faţa la zid.

— Sînt obosită, zice ea, teribil de obosită; fiţi vă rog amabil şi plecaţi.

— Bine, răspund eu. Am să vă vîr cartea mea de vizită pe sub uşă, aşa n-o să-mi uitaţi numele. Poate că o să vă schimbaţi părerea şi să doriţi să-mi vorbiţi.

De partea cealaltă a străzii motorul maşinii cu luminile de poziţie aprinse toarce liniştit. Mii şi mii de motoare a mii şi mii de maşini torc dulce pe mii şi mii de străzi din lume în fiecare seară.

XXV

Mă îndrept spre nord. La următoarea curbă faruri strălucesc în oglinda mea retrovizoare. Lumina lor devine tot mai puternică, eu apăs pe accelerator, apoi scot din buzunar cheile şi deschid caseta de la tabloul de bord. Iau de acolo pistolul meu de calibru 38 şi îl pun pe scaunul de alături.

Maşina din spate se apropie. Urletul unei sirene începe să se audă în noapte. Mai accelerez puţin dar nu merită. Maşina se apropie în viteză. Un imens fascicul de lumină roşie mătură tot drumul.

Maşina ajunge în dreptul meu. Un glas brutal îmi urlă:

— Trage pe dreapta ori îţi găuresc ţeasta.

Mă opresc lîngă trotuar şi trag frîna de mînă. Pun la loc pistolul în casetă. Maşina poliţiei se opreşte drept în faţa barei de protecţie de dinaintea maşinii mele. Un tip gras ţîşneşte din ea urlînd:

— Nu recunoşti sirena poliţiei? Ieşi imediat din maşină!

Mă supun şi rămîn nemişcat sub clarul de lună. Tipul cel gras are un pistol în mînă.

— Arată-mi permisul, latră el.

Vocea lui e la fel de tăioasă ca fierul unei sape.

I-l întind. Celălalt poliţist se dă jos de la volan şi se aşază lîngă mine; îmi ia permisul şi aprinde o lanternă ca să poată citi.

— Marlowe! zice el. Drace! E un detectiv particular. Îţi dai seama, Cooney?

Cooney răspunde:

— Ah! asta-i tot? Atunci nu mai am nevoie de ăsta!

Îşi pune la loc pistolul în toc.

— Minuţele mele sînt de ajuns.

Celălalt îmi spune:

— Aveai nouăzeci la oră. Şi bănuiesc că eşti şi băut. Nu m-ar mira deloc să fie aşa.

— Ia miroase-l pe individ, îi zice Cooney.

Celălalt se apleacă şi se înclină amabil.

— Pot să te miros?

Îl las s-o facă.

— Bine, zice el cu fineţe, trebuie să spun că nu miroase a băutură. Sînt obligat să recunosc asta.

— E o noapte cam friguroasă pentru vară, nu-i aşa? Adu-i un pahar acestui domn, sergent Dobbs.

— Iată o idee bună, zice Dobbs.

Se întoarce la maşină şi scoate o sticlă de o jumătate de litru. E pe trei sferturi plină.

— Nu prea se bea pe aici, zice el. (Îmi întinde sticla.) Primeşte-o, amice, împreună cu complimentele noastre.

— Şi ce-o să fie dacă nu vreau să beau?

— Nu spune aşa ceva, geme Cooney. Asta ne-ar putea da ideea să luăm mulaje la pantofii noştri pe burta ta.

Iau sticla, deşurubez capsula şi miros. Miroase a whisky, a nimic altceva decît whisky.

— Insistaţi să beau?

— Cituşi de puţin, dacă preferi să te pisăm cu picioarele.

Înclin sticla şi îmi umplu gura cu whisky. Cooney se năpusteşte spre mine şi-mi dă un pumn în burtă. Vărs băutura şi mă încovoi de durere. Scap sticla din mînă.

Mă aplec s-o iau de pe jos şi atunci văd cum genunchiul lui Cooney se îndreaptă spre faţa mea. Sar într-o parte, mă îndrept şi îl lovesc cu pumnul în nas cu toată puterea. Cu mîna stîngă îşi acoperă chipul şi începe să urle în timp ce mîna lui dreaptă caută să scoată pistolul din toc. Dobbs îmi vine din dreapta şi braţul i se leagănă. Bastonul lui mă loveşte în genunchiul stîng şi piciorul îmi amorţeşte imediat. Cad la pămînt strîngînd din dinţi de durere.

Cooney îşi ia mîna de pe faţa lui plină de sînge.

— Isuse, sînge, e sîngele meu!

Scoate un muget sălbatic şi încearcă să mă lovească cu piciorul în faţă. Mă întorc într-o parte, aşa că mă loveşte în umăr. Dar şi atît e destul.

Dobbs se vîră între noi.

— Gata, Charlie. Haide să nu stricăm treaba.

Îşi leagănă bastonul în lungul coapsei. Cooney se ridică şi înaintează clătinîndu-se. Dobbs îi pune mîna în piept şi îl împinge. Cooney încearcă să-i îndepărteze mîna.

— Vreau să văd sînge, vreau să-i văd sîngele.

Dobbs îl întrerupe pe un ton sec:

— Nu mai e nimic de făcut şi taci odată din gură. Avem acum tot ce ne trebuie.

Cooney se întoarce şi se duce la masină. Dobbs se uită la mine.

— Sus, drăguţule, în picioare!

Mă ridic. Nervii din piciorul meu stîng sar ca nişte maimuţe furioase.

— Urcă în maşina poliţiei, zice Dobbs.

N-am încotro şi mă urc.

— Charley, ai să conduci cealaltă maşină.

Dobbs culege sticla de whisky şi o aruncă departe în beznă. Pe urmă se suie la volan lîngă mine.

— Asta o să te coste scump, zice el. Nu trebuia să-l loveşti.

— Aş putea şti şi eu de ce?

— E un băiat bun; doar puţin cam zgomotos.

— Nu-i nostim deloc.

— Să nu-i spui vreodată asta.

Motorul de la maşina poliţiei începe să meargă.

— I-ai putea tulbura sentimentele lui delicate.

Cooney se vîră în Chrysler şi îl pune în mişcare făcîndu-i angrenajele să urle ca şi cum ar dori să-l fărîme cu totul. Dobbs întoarce uşor maşina şi se îndreaptă spre nord, de-a lungul unor şantiere.

— Închisoarea noastră nouă o să-ţi placă.

— De ce mă acuzaţi?

— De exces de viteză. De condusul maşinii în stare de ebrietate.

— Şi lovitura în burtă, lovitura de picior în umăr şi obligaţia de a bea sub ameninţarea pedepsei corporale, ameninţarea cu pistolul şi lovitura de baston în timp ce eu eram dezarmat? N-aţi putea găsi altceva?

— Oh! Ias-o baltă, zice el pe un ton obosit.

— Mă gîndeam că oraşul ăsta a fost curăţat de lepre. Şi că un bărbat cinstit se poate plimba noaptea pe străzile lui fără să fie nevoit să poarte o vestă de protecţie contra gloanţelor.

Dar incidentul e închis pentru el. Ceea ce-i spun nu mai are nici o importanţă în faţa lui. Găseşte totul cît se poate de firesc. Şi nu-mi poartă nici măcar ranchiună.

XXVI

Aşezat la biroul său căpitanul Webber îmi face semn să iau loc. Degarmon e aşezat la celălalt capăt al biroului.

Webber îm zice:

— Ţi-ai căutat singur belele şi acum le ai. Ai mers cu nouăzeci la oră într-o zonă locuită şi ai încercat să scapi de maşina poliţiei care te-a somat cu sirena şi cu farul roşu să opreşti. Ai fost obraznic şi ai lovit în faţă un agent de poliţie.

Nu răspund nimic. Webber ia un chibrit, îl rupe în două şi aruncă bucăţile.

— Deci, după dumneata înseamnă că ei mint?

— N-am văzut raportul lor ca sa ştiu. Aveam într-adevăr nouăzeci la oră. Dar această maşină a poliţiei era parcată în faţa casei unde mă aflam. Ea m-a urmărit atunci cînd am plecat şi habar n-aveam că e vorba de una din maşinile poliţiei. Mergeam poate cam repede, dar doream să ajung cît mai iute într-o zonă a oraşului care să fie mai puţin pustie.

Degarmon îşi întoarce ochii spre mine cu o privire rece şi indiferentă. Webber îşi trozneşte maxilarele cu nerăbdare.

— Poliţiştii care m-au adus aici erau parcaţi în faţa casei soţiei lui George Talley. Au fost la ea înaintea mea. George Talley e detectivul particular din localitate. Degarmon ştie de ce vroiam să-l văd.

Degarmon pescuieşte un băţ de chibrit din buzunar şi începe să-l ronţăie în linişte. Dă din cap fără nici o expresie pe chip. Webber nici nu se uită la el.

— Eşti un prost, Degarmon. Tot ce faci e prostesc. Ieri dimineaţă te-ai repezit la mine în faţa casei lui Almore, fără să ai nici un motiv. De-abia atunci mi-ai stîrnit curiozitatea. Tot ce ai de făcut ca să-ţi protejezi prietenii e să mă scoţi din circulaţie în clipa în care încep să acţionez.

Webber intervine:

— Pentru numele lui dumnezeu! Ce are a face asta cu arestarea dumitale pe strada Westmore?

— Are legătură cu cazul Almore, îl informez eu. George Talley a lucrat la acest caz pînă cînd a fost condamnat pentru că a condus în stare de ebrietate.

— Bine, dar eu nu mă ocup de cazul Almore, Marlowe. Şi nu ştiu nici cine l-a împuns primul cu pumnalul pe Iulius Cezar. De ce schimbi vorba?

— Nu o schimb. Degarmon cunoaşte cazul Almore dar nu-i place să se amintească de el. Chiar şi poliţiştii din patrula dumneavoastră îl cunosc. Cooney şi Dobbs nu aveau nici un motiv să mă urmărească dacă nu m-aş fi dus să o văd pe soţia unui om care a studiat cazul Almore. Nu aveam nouăzeci la oră cînd ei au început să se ţină după mine. E adevărat că am încercat s-o şterg fiindcă aveam destule motive să cred că îmi vor zdrobi mutra. Degarmon mi-a sugerat aceste motive.

Webber aruncă spre celălalt o privire iute. Ochii albaştri şi duri ai lui Degarmon sînt îndreptaţi spre zidul din faţa lui.

— Şi nu l-am lovit în nas pe Cooney decît după ce am fost constrîns de către el să beau whisky; mi-a tras un pumn în timp ce duceam sticla la gură; aşa am fost silit să vărs băutura pe haine ca să miros a whisky. Cred că nu e prima oară cînd auziţi vorbindu-se de acest procedeu, domnule căpitan?

Webber rupe un alt chibrit, se sprijină pe spătar şi îşi contemplă încheieturile. Se uită la Degarmon şi îi spune:

— Dacă o să devii şef al poliţiei cu siguranţă că nu mie o să trebuiască să-mi mulţumeşti.

Degarmon îi răspunde:

— Drace! Detectivul ăsta a primit şi el una sau două lovituri! N-a fost decît o glumă. Dacă nu poate să priceapă nici atîta lucru!

— I-ai trimis pe Cooney şi Dobbs în acel loc?

— Ei... da, zice Degarmon. Nu văd de ce trebuie să se ţină cont de toţi băgăreţii ăştia care vin în oraşul nostru ca să vînzolească lucrurile, să pară că au de lucru şi să păcălească doi bătrîni cretini şi să le ia banii. Tipii ca el merită să primească o lecţie!

— Deci, aşa vezi lucrurile? întreabă Webber.

— Exact aşa.

— Mă întreb ce ar merita să primească nişte tipi ca tine. Pentru moment cred că ţi-ar trebui puţin aer. Vrei să te duci să te răcoreşti, locotenente?

Degarmon deschide cu încetineală gura:

— Vreţi să spuneţi că trebuie să ies?

Webber se apleacă înainte iar bărbia îi spintecă aerul ca prora unui crucişător.

— Vrei să fii atît de amabil?

Cu sîngele în obraji Degarmon se ridică în picioare. Îşi pune mîna lui grea pe birou şi se uită la Webber.

— Foarte bine, dar să ştiţi că greşiţi.

Webber nu răspunde. Degarmon deschide uşa şi iese.

— Deci, dumneata crezi că între cazul Almore de acum un an şi jumătate şi moartea lui Lavery e o legătură? Nu cumva e doar o cortină de fum pe care ai creat-o fiindcă ştii foarte bine că soţia lui Kingsley, clientul dumitale, l-a ucis pe Lavery?

— Aceste două cazuri erau legate între ele înainte ca Lavery să fie ucis. Nu ştiu cît de strîns, dar destul de mult ca să dea de gîndit.

— Am studiat problema mult mai serios decît îţi închipui, zice rece Webber. Cu toate că personal nu am avut nimic de-a face cu moartea soţiei lui Almore şi că nu eu eram şeful poliţiei în acel timp. Dar chiar dacă nu ştiai nimic despre Almore pînă ieri dimineaţa, probabil că între timp ai aflat destule.

Îi povestesc cu exactitate ce mi-au spus domnişoara Fromsett şi familia Grayson.

— Deci, după părerea dumitale, Lavery îl şantaja pe doctorul Almore? întreabă el la sfîrşit. Şi asta poate să aibă vreo legătură cu crima?

— Nu prea cred. E doar o posibilitate. Legăturile dintre Lavery şi Almore, dacă erau, puteau fi strînse şi periculoase, sau pur şi simplu superficiale, sau nici măcar atît. Din ceea ce am aflat eu poate că nici nu au schimbat vreodată vreo vorbă. Dar dacă nu e nimic necurat în cazul Almore, de ce planează atîta bănuială pe oamenii care vor să se ocupe de el? Poate că e o coincidenţă că George Talley a fost închis pe motiv de beţie în vreme ce lucra la acest caz? E oare o simplă coincidenţă faptul că Almore a chemat un poliţist pentru că mă uitam la casa lui şi că Lavery a fost omorît înainte de a putea vorbi cu el pentru a doua oară. Dar nu mai cred că e o coincidenţă şi faptul că doi poliţişti supravegheau în această noapte casa lui Talley, gata să mă zdrobească, hotărîţi în acest sens şi în stare s-o facă dacă ar fi fost nevoie.

— Asta ţi-o garantez, zice Webber. Dar n-am terminat cu ei. Doreşti să depui o plîngere?

— Viaţa e prea scurtă ca să-mi pot pierde timpul scriind plîngeri contra ofiţerilor de poliţie.

Îmi face un semn din cap.

— Atunci nu mai vorbim despre asta şi o punem în contul experienţelor de viaţă. Dacă înţeleg bine, nici n-ai fost trecut în registru, aşa că eşti liber să te întorci acasă oricînd vrei; iar dacă aş fi în locul dumitale, l-aş lăsa pe căpitanul Webber să se descurce cu ucigaşul lui Lavery şi cu legăturile îndepărtate pe care acest caz le are cu povestea lui Almore.

Ripostez imediat:

— Şi cu legăturile îndepărtate pe care de asemenea le poate avea cu o femeie cu numele de Muriel Chess care a fost găsită înecată într-un lac de munte, ieri, în apropiere de Puma Point.

Ridică din sprîncene contrariat.

— Aşa crezi?

— N-o cunoaşteţi sub acest nume. Presupunînd că o cunoaşteţi, atunci ar fi sub numele de Mildred Haviland, o veche infirmieră a doctorului Almore. Aceea care a dus-o la culcare pe doamna Almore în noaptea cînd au găsit-o moartă în garaj. Şi care, dacă a fost ceva necurat în această moarte, ştia cu siguranţă ce anume şi a fost plătită ca să părăsească oraşul la puţină vreme după aceea, dacă nu cumva o fi fugit de frică.

Webber culege două beţe de chibrit şi le rupe. Micii lui ochi îngheţaţi sînt îndreptaţi spre mine. Nu spune nimic.

— Şi în acest moment, continui eu, iată într-adevăr o coincidenţă, singura pe care o cred reală în toată istoria aceasta. Această Mildred Haviland întîlneşte un bărbat, pe Bill Chess, într-o cafenea din Riverside. Cei doi se căsătoresc şi ea vine să trăiască alături de el în Little Fawn Lake. Or, Little Fawn Lake este proprietatea unui domn a cărui soţie întreţine relaţii intime cu Lavery, cel care a descoperit cadavrul doamnei Almore. Asta e într-adevăr o coincidenţă. Nu poate fi nimic altceva: dar e fundamentală, tot restul decurge de aici.

— Nu văd de ce ar trebui să se amestece toate astea cu o poveste veche de acum mai bine de un an.

— Foarte bine, zic eu. Mulţumesc că m-aţi ascultat.

Mă scol în picioare.

— Te mai doare piciorul? mă întreabă el văzîndu-mă că mă aplec să-l masez.

— Destul de rău, dar e ceva mai bine.

— Munca unui poliţist, îmi spune el aproape cu bunătate, e o treabă delicată. E ca politica. Îţi trebuie oameni formidabili, dar nimic nu-i atrage la noi pe oamenii formidabili. Atunci te mulţumeşti să te foloseşti de cine găseşti şi aşa se ajunge la astfel de poveşti.

— Ştiu. Am ştiut-o întotdeauna. Dar nu simt nici o amărăciune. Noapte bună, căpitane Webber!

— Aşteaptă un minut, zice el, ia loc te rog. Ce-ar fi să legăm cazul Almore de această crimă, să dăm pe faţă totul şi să încercăm să limpezim lucrurile?

— Era vremea ca pînă la urmă să se hotărască cineva s-o facă şi pe asta.

Iau loc din nou.

XXVIII

Webber declară fără să ridice glasul:

— Fără îndoială, unii cred că noi sîntem cu toţii o bandă de secături. Îşi închipuie că un domn îşi ucide soţia şi apoi îmi dă iute telefon şi-mi zice: „Ei, căpitane, am comis un mic omor aici şi nu mai am loc în sufragerie din pricina cadavrului, şi mai am şi cinci sute de dolari de care n-am nevoie. La care eu răspund: „Foarte bine, lăsaţi aşa lucrurile fiindcă aduc eu o cuvertură ca să acopăr totul.”

— Nu cred că se merge pînă acolo.

— De ce vroiai să-l vezi în seara asta pe Talley?

— Ştia ceva în legătură cu moartea doamnei Almore. Părinţii ei l-au angajat să continue ancheta. Dar el nu le-a spus niciodată ce a aflat.

— Şi credeai că dumitale o să-ţi spună? mă întreabă cu ironie Webber.

— În orice caz trebuia să încerc.

— Talley nu era decît un şantajist ordinar, zice Webber cu dispreţ. Şi a şantajat nu numai o dată. Toate mijloacele de a scăpa de el erau bune. Şi o să-ţi zic acum şi ce probă avea în cazul nostru: un pantof pe care îl luase din piciorul doamnei Almore.

— Un pantof?

El rîde cu gura pînă la urechi:

— Nimic altceva decît un pantof. Era dosit acasă la el. Un pantof din velur verde al cărui călcîi e încrustat cu mici pietre. e făcut la comandă de un tip din Hollywood care execută pantofi de teatru şi tot felul de chestii de astea. Acum o să mă-ntrebi de ce e atît de important acest pantof.

— Ce importanţă ar putea avea?

— Doamna Almore avea două perechi exact la fel, pe care le comandase în acelaşi timp. Nu-i nimic extraordinar în asta. Dar se pare că ea n-a purtat decît una dintre perechi.

— Cred că încep să înţeleg.

Webber se lasă pe spate şi începe să bată toba pe braţele fotoliului său.

— Drumul care duce de la casă la garaj e din ciment şi deosebit de gloduros, zic eu. Să presupunem că doamna Almore nu a mers ea singură şi că a fost dusă în braţe. Şi să mai presupunem că persoana care a cărat-o i-a pus în picioare unul dintre pantofii pe care nu i-a purtat niciodată.

— Şi?

— Să presupunem că Talley a observat acest amănunt în timp ce Lavery telefona doctorului care îşi vizita bolnavii. Atunci Talley a luat pantoful nou, probă evidentă că Florence Almore a fost asasinată.

Webber scutură din cap.

— Ar fi fost o probă dacă Talley ar fi lăsat poliţia să descopere pantoful. Din moment ce l-a luat, singurul lucru care se impune e că Talley e un ticălos.

— La analiza sîngelui s-a găsit oxid de carbon?

Îşi pune mîinile pe birou şi se uită la ele.

— Da. S-a găsit într-adevăr oxid de carbon. Ofiţerii de poliţie care au anchetat cazul s-au mulţumit cu aparenţele. Nu s-a descoperit nici un semn de violenţă. Au ajuns deci la concluzia că doctorul Almore n-a putut să-şi ucidă soţia. Poate că nu au avut dreptate. Cred că ancheta cazului a fost cam superficială.

— Cine a fost însărcinat cu el? întreb eu.

— Bănuiesc că ştii răspunsul.

— Cînd poliţia a venit nu a constatat că îi lipseşte un pantof?

— Atunci nu lipsea. Trebuie să-ţi amintesc că doctorul Almore deja se întorsese acasă, chemat de Lavery, înainte ca poliţia să fie anunţată. Tot ceea ce ştim despre acest pantof am aflat chiar de la Talley. Uşa de la grădină nu era închisă, servitoarea dormea. Ar fi putut să-l ia din casă. Pobabil că habar n-avea că a luat un pantof nou. Nu-l cred capabil să se gîndească la aşa ceva. E un tip murdar şi viclean. Dar nu-l cred atît de şmecher.

— Cel puţin, adaugă vorbind rar Webber, am putea presupune că infirmiera lui Almore a intrat în cîrdăşie cu Talley ca să-l escrocheze pe doctor. E posibil. Sînt motive care ne pot face să credem aşa ceva. Dar sînt altele contra unei astfel de păreri. Ce te face să crezi să femeia înecată în lacul din munţi a fost acea infirmieră?

— Două motive deloc convingătoare dacă sînt luate separat, dar foarte puternice dacă le pui alături. Un tip care se purta şi vorbea ca Degarmon a apărut pe acolo acum cîteva săptămîni arătînd o fotografie a unei oarecare Mildred Haviland care semăna al naibii de bine cu Muriel Chess. Nimeni de-acolo nu l-a ajutat. Spunea că îl cheamă De Soto şi că e un poliţist din Los Angeles. Or, nu e nici un poliţist cu numele ăsta în tot Los Angeles-ul. Cînd Muriel Chess a auzit vorbindu-se de el a părut înspăimîntată. Dealtfel, e uşor de stabilit dacă acela a fost său nu Degarmon. Al doilea motiv e prezenţa, în cabana lui Chess a unui lanţ de aur cu o inimioară ascuns într-o cutie de zahăr. A fost găsit după moartea ei şi după arestarea soţului. Pe dosul inimioarei e gravat: Pentru Mildred din partea lui Al cu toată dragostea".

— Sînt şi alţi Al şi alte Mildred, răspunde Webber.

— Nu vorbiţi serios.

Se sprijină în fotoliu şi taie aerul cu degetul său arătător:

— Unde vrei să ajungi cu toate astea?

— Vreu să demonstrez că nu soţia lui Kingsley l-a împuşcat pe Lavery. Că moartea acestuia are o legătură oarecare cu cazul Almore. Şi cu Mildred Haviland. Şi poate că şi cu doctorul Almore. Vreau să demonstrez că soţia lui Kingsley a dispărut fiindcă s-a petrecut ceva care a înspăimîntat-o. S-ar putea ca ea să ştie ceva în legătură cu omorul, dar ea personal n-a ucis pe nimeni. Cîştig cinci sute de dolari dacă dovedesc asta şi e normal să încerc.

Mă aprobă.

— Desigur, e normal, şi eu sînt gata să te ajut dacă aş şti cum s-o fac. Nu am găsit-o încă pe femeia asta, dar e şi firesc, nu am avut încă timp. Nu pot însă să te ajut cînd vrei să bagi la apă pe unul dintre oamenii mei.

— V-am auzit spunîndu-i lui Degarmon Al, dar eu mă gîndeam la Almore. Prenumele lui e Albert.

Webber îşi priveşte degetul mare.

— N-a fost niciodată căsătorit cu această fată, zice el liniştit, în timp ce Degarmon a fost. Şi pot să-ţi garantez că i-a făcut viaţa foarte amară. Mult din ceea ce e rău în el i se datorează în exclusivitate.

Îmi păstrez tot calmul. După o clipă spun:

— Încep să întrezăresc lucruri pe care nici nu le bănuiam. Ce fel de fată era?

— Frumoasă, dulce şi rea. Pe bărbaţi îi făcea să se umilească în faţa ei. Acest idiot de Degarmon ţi-ar smulge însă capul şi acum dacă ai spune ceva rău despre ea. Au divorţat. Dar pentru el povestea nu s-a sfîrşit.

— Ştie că e moartă?

Webber rămîne tăcut pentru un moment.

— În orice caz, nu a lăsat să se vadă asta. Dar cu ce ar putea s-o mai ajute dacă într-adevăr e ea?

Mă ridic şi mă aplec peste biroul lui Webber.

— Nu mă duceţi cumva cu preşul?

— Cîtuşi de puţin. Dacă îţi închipui că Degarmon a căutat-o ca s-o omoare, îţi vîri singur degetele în ochi.

— Nu m-am gîndit deloc la aşa ceva. Asta s-ar fi putut întîmpla numai cu condiţia ca Degarmon să fi cunoscut bine locurile. Cel care a omorît-o pe această femeie le ştia foarte bine.

— Tot ce am discutat rămîne între noi, îmi atrage el atenţia.

Dau din cap în semn de aprobare, dar nu-i promit nimic. Îi spun din nou noapte bună. Mă urmăreşte din ochi. Pare frămîntat şi trist.

Chryslerul meu se află în parcul de maşini al poliţiei. Cheia se găseşte în contact. Mă întorc la Hollywood şi urc în apartamentul meu din blocul Bristol. E tîrziu, aproape ora unu noaptea.

Străbat încăperea prin întuneric pînă la telefonul care e aşezat pe o prelungire a unui birou de stejar. Sună cel puţin de zece ori pînă cînd ajung la el. Ridic receptorul şi răspund. E Derace Kingsley.

Vocea îi este înverşunată, spartă şi nefirească.

— Dumnezeule! Pe unde umbli? Te sun de cîteva ore.

— Totul e-n regulă, iată-mă. Ce s-a întîmplat?

— Am veşti. Nu sînt departe de dumneata. Sosesc în cinci sau şase minute. Pregăteşte-te să ieşi.

XXIX

O ciocănitură discretă se aude la uşă şi merg să deschid. Kingsley apare în prag, mare cît un cal, îmbrăcat într-un costum din shetland, cu o eşarfă verde cu galben înnodată neglijent la gît. Pe frunte are îndesată o pălărie şi sub borul ei mijesc doi ochi de fiară rănită.

Domnişoara Fromsett îl însoţeşte. E îmbrăcată în pantaloni, poartă o haină de un verde întunecat, e fără pălărie şi părul ei are o strălucire perversă. Royal de Gillerlain intră în încăpere împreună cu ea.

Închid uşa, le arăt fotoliile şi spun:

— Ce ziceţi de un păhărel?

Domnişoara Fromsett se aşază într-un fotoliu, îşi încrucişează picioarele şi îşi caută ţigările. Ia una şi o aprinde cu o dexteritate preţioasă, pe urmă surîde vag către un colţ al tavanului. Kingsley rămîne în picioare. Merg în bucătărie, umplu trei pahare cu whisky şi le aduc. Mă aşez apoi lîngă mica masă de şah. Kingsley mă întreabă:

— Ce-ai păţit la picior?

— E un cadou din partea poliţiei din Bay City. Au un serviciu bine pus la punct în acest sens.

— Nu-i momentul să glumim.

— Foarte bine, n-o să mai glumim, zic eu. Ce v-a spus ea şi unde este acum?

Se aşază şi cu mîna dreaptă caută în buzunarul de la haină. Scoate un plic mare.

— O să-i duci asta, zice el. Cinci sute de dolari. Vroia mai mult dar e tot ce am putut să obţin. Am schimbat un cec într-un restaurant de noapte şi n-a fost deloc uşor. E obligată să părăsească oraşul.

— Care oraş?

— E undeva prin Bay City. Nu ştiu unde. O să vă întîlniţi în barul Păunul, pe bulevardul Arguello.

O privesc pe domnişoara Fromsett. Se uită în continuare la tavan. Are aerul că a venit doar pentru ca să se plimbe. Kingsley aruncă plicul şi acesta cade pe măsuţa de şah. Mă uit în interior. Sînt într-adevăr bani. Din acest punct de vedere, ceea ce spune are un înţeles. Las plicul pe măsuţa cu pătrate negre şi aurii.

— Dar ce s-a întîmplat cu banii ei? întreb eu. Orice hotel i-ar accepta unul din cecuri. Contul din bancă îi este blocat cumva?

— Nu-i momentul să lungim vorba, zice Kingsley cu o voce cavernoasă. A intrat se pare într-o mare încurcătură. Nu-mi dau seama cum ştie de asta, dacă nu cumva o fi fost transmis un mesaj radiodifuzat din partea poliţiei care o caută.

Îi răspund că nu ştiu nimic despre aşa ceva. E drept că nici n-am prea avut răgazul să ascult mesajele radiodifuzate fie şi ale poliţiei. Mi-a ajuns cît i-am ascultat pe poliţiştii în carne şi oase.

Kingsley zice:

— În orice caz, nu poate să rişte să schimbe acum un cec. Înainte era totul în regulă, dar nu şi în clipa de faţă.

Îşi ridică ochii şi mă fericeşte cu priveliştea a doi ochi cum n-am văzut mai goi.

— Bine. N-o să încerc să înţeleg ceea ce nu este de înţeles. Deci, se află în Bay City. Aţi vorbit cu ea?

— Nu. Domnişoara Fromsett i-a răspuns. A sunat la birou, chiar după orele de serviciu, dar căpitanul Webber era cu mine. Fireşte domnişoara Fromsett n-a vrut ca ea să-mi vorbească tocmai în acele clipe. I-a spus să sune mai tîrziu: soţia mea n-a vrut însă să dea un număr de telefon unde să poată fi căutată.

O privesc pe domnişoara Fromsett. Privirea ei coboară din tavan pe creştetul capului meu. Nu i se poate citi nimic în ochi. Ai zice că s-a tras peste ei cortina.

Kingsley continuă:

— Nu aveam chef să-i vorbesc. Ea nici atît. Nu vreau s-o văd. Presupun că nu e nici o îndoială: ea l-a ucis pe Lavery. Webber pare absolut convins.

— Asta nu înseamnă nimic. E o mare diferenţă între ce spune şi ce gîndeşte. Însă nu-mi place că ea ştie deja că poliţiştii i-au luat urma. Deci, a sunat mai tîrziu. Şi atunci?

— Era aproape ora 6 şi 30. Am fost siliţi să rămînem la birou şi să aşteptăm să ne sune din nou. Te rog să-i povesteşti.

Kingsley se întoarce spre tînăra femeie. Domnişoara Fromsett zice:

— Am luat legătura în biroul domnului Kingsley. Dînsul era aşezat lîngă mine, dar nu i-a vorbit. Doamna Kingsley mi-a spus să trimit banii la un bar, Păunul, şi m-a întrebat cine îi va aduce.

— Părea neliniştită?

— Cîtuşi de puţin. Era foarte calmă, aş zice de un calm glacial. Calculase totul. Îşi dădea seama că banii îi vor fi aduşi de cineva pe care nu-l cunoştea. Îşi dădea seama că Derry — vreau să spun domnul Kingsley — n-o să-i aducă el însuşi.

— Spuneţi-i Derry, îi zic eu domnişoarei Fromsett. Voi înţelege la cine vă referiţi.

Surîde uşor.

— Ea va trece pe la barul acela din oră în oră, în primul sfert al fiecărei ore... M-am gîndit că o să vă duceţi dumneavoastră acolo, aşa că i-am descris cam cum arătaţi. O să purtaţi eşarfa lui Derry. I-am descris-o. Derry îşi păstrează cîteva haine la birou şi am ales-o dintre ele. E destul de uşor de remarcat.

E la fel de uşor de remarcat ca şi cum m-aş duce acolo împingînd o roabă în două culori.

— Pentru o femeie care a dat de încurcături e destul de cu picioarele pe pămînt, constat eu.

— Nu-i momentul să glumim, zice sec Kingsley.

— Mi-aţi mai spus-o o dată. Vă daţi mare şi vă închipuiţi că o să merg acolo şi o să ajut să fugă pe cineva care e căutat de poliţie.

El îşi strînge genunchiul cu mîna şi chipul i se destinde într-un surîs jenat.

— Recunosc că e o încercare cam grea, dar ce putem face?

— Dacă facem aşa ceva devenim toţi trei complici. Asta poate că nu e prea primejdios pentru soţul ei şi pentru secretară: dar în ceea ce mă priveşte pe mine, acolo unde mă vor trimite nimic n-o să aibă vreo legătură cu vacanţa.

— O să fac în aşa fel încît n-o să regreţi, îmi răspunde el. Şi n-o să fim complici dacă ea n-a ucis pe nimeni.

— Mi-ar face mare plăcere să vă cred. Altfel nu m-aş duce acolo. Dar vă avertizez că dacă îmi dau seama că ea a comis omorul, o dau pe mîna poliţiei.

— Da. N-o să-ţi spună nimic, mă asigură el.

Iau plicul şi îl vîr în buzunar.

— O să fie obligată s-o facă dacă vrea să pună mîna pe bani. (Mă uit la ceas). Dacă plec acum pot să ajung la ţanc cînd soseşte din nou acolo. Cred că au învăţat-o pe de rost cei de la bar după atîtea veniri şi plecări.

— Să ştiţi că şi-a vopsit părul în şaten întunecat, îmi zice domnişoara Fromsett. Asta vă poate ajuta s-o recunoaşteţi.

— Amănuntul ăsta nu mă ispiteşte să cred că e o călătoare inocentă.

Îmi termin de băut paharul şi mă ridic. Kingsley şi-l goleşte şi el dintr-o înghiţitură şi se ridică la rîndul lui. Îşi scoate eşarfa şi mi-o întinde.

— Ce-ai făcut ca să te cerţi cu poliţia în asemenea hal?

— Eram pe punctul să mă servesc de nişte informaţii pe care mi le-a furnizat cu amabilitate domnişoara Fromsett. Ele m-au îndemnat să-l caut pe un oarecare domn Talley care se ocupa de cazul Almore. Aşa am călcat pe bec. Poliţiştii supravegheau casa. Talley e detectivul angajat de către Grayson, adaug eu aplecîndu-mă spre fată. Puteţi să-i explicaţi mai tîrziu cum stă povestea. Dealtfel n-are nici o importanţă. Nu mai am timp să vă istorisesc mai departe. Vreţi cumva să rămîneţi aici?

Kingsley scutură din cap.

— Nu, o să ne întoarcem la mine şi o să aşteptăm să ne suni.

Domnişoara Fromsett se ridică şi cască.

— Nu, sînt foarte obosită, Derry, mă duc la mine acasă şi mă culc.

— O să vii cu mine, zice el sec. Trebuie să mă împiedici să devin nebun.

— Unde locuiţi, domnişoară Fromsett? înteb eu.

— Bryson Tower, Sunset Place, apartamentul 716. De ce?

— Poate că o să am chef să vă întîlnesc într-o bună zi.

Vorbele mele par să-l indispună pe Kingsley, dar privirea sa continuă să fie a unui animal rănit. Îmi leg eşarfa la gît şi mă duc la bucătărie ca să sting lumina. Cînd mă întorc, amîndoi sînt în picioare în faţa uşii. Kingsley i-a trecut un braţ pe după umeri.

— Ei bine, sper că toate astea... începe el să spună, pe urmă înaintează spre mine şi îmi întinde o mînă. Eşti un băiat de treabă, Marlowe.

— Bine, bine, ştergeţi-o, zic eu. Duceţi-vă. Duceţi-vă la dracu cu toţii!

Mă priveşte într-un fel ciudat şi apoi ies împreună.

Aud cum liftul urcă şi se opreşte. Uşile se deschid, se închid şi apoi liftul o porneşte în jos. Ies la rîndul meu şi alerg pe scări pînă la garajul de la subsol unde trezesc din somn încă o dată motorul Chrysler-ului meu.

XXX

Barul Păunul are o faţadă strîmtă din cărămizi de sticlă. Intru, trec în spatele unui paravan chinezesc, mă uit la cei din local, pe urmă mă aşez într-unul din separeuri. Patru soldaţi beau cu tristeţe bere, cu ochii uşor sticloşi, în chip vădit dezgustaţi de tot, chiar şi de bere. În faţa lor două fete cu doi tipi fac mai multă hărmălaie decît toţi ceilalţi. Nu văd pe nimeni care ar putea să semene cu Chrystal Kingsley. Sorb alene un bacardi privind la cadranul orologiului din bar. Este ora unu şi şaptesprezece minute.

Un puştan mexican, cu faţa plină de cicatrici şi cu nişte ochi mari şi negri intră aducînd ziarele de dimineaţă şi se strecoară de-a lungul separeurilor încercînd să vîndă înainte ca barmanul să-l dea afară. Cumpăr un ziar şi mă uit să văd dacă e pomenită vreo crimă interesantă. Nu văd nici una.

Îl împăturesc şi ridic ochii în momentul în care o fată slăbuţă, cu părul brunet, în pantaloni negri şi cu o cămaşă galbenă şi o lungă haină gri apare de nu ştiu unde; trece pe lîngă separeul meu fără să mă privească.

Încerc să-mi dau seama dacă faţa ei îmi este familiară sau nu sau e pur şi simplu un tip standard de frumuseţe de care am văzut mii de exemplare. Ea înconjoară paravanul şi iese în stradă. Două minute mai tîrziu, micul mexican revine, aruncă o privire spre barman şi se furişează pînă la mine.

— Ei, zice el, haideţi cu mine.

Ochii săi mari sclipesc ironici. Pe urmă îmi face un semn discret şi o porneşte din nou.

Îmi termin de băut paharul şi îl urmez. Femeia îmbrăcată cu haină gri, cămaşă galbenă şi pantalon negru stă în faţa magazinului cu noutăţi şi priveşte la o vitrină. Mă apropii de ea.

Se uită la mine: chipul îi este palid şi obosit. Părul ei îmi pare mai curînd negru decît şaten. Îşi întoarce capul şi vorbeşte spre vitrină.

— Daţi-mi banii, vă rog.

În faţa gurii ei geamul vitrinii se acoperă de aburi.

— Aş vrea să ştiu mai întîi cine sînteţi.

— Ştiţi bine cine sînt, răspunde ea încet. Cît îmi aduceţi?

— Cinci sute de dolari.

— Nu-i destul. E departe de a fi destul. Daţi-mi-i imediat. E o eternitate de cînd vă aştept.

— Unde am putea vorbi?

— Nu avem nimic să ne spunem. Daţi-mi banii şi plecaţi.

—Nu-i aşa de simplu. Ceea ce fac e foarte riscant. Vreau să am măcar satisfacţia de a şti ce se petrece în realitate.

— Ia mai duceţi-vă încolo! se supără ea, de ce nu a venit el încoace? N-am nici un chef să vorbesc. Vreau să plec cît mai curînd posibil.

— N-aveaţi nici un chef să vină el însuşi. A crezut chiar că nu vreţi să staţi cu el de vorbă la telefon.

— Aşa e, zice ea iute, şi îşi trece mîna prin păr.

— În schimb o să staţi de vorbă cu mine; eu nu sînt la fel de culant ca el. Nici în ceea ce mă priveşte şi nici în ceea ce priveşte justiţia. Sînt un detectiv particular şi îmi trebuie cîteva garanţii.

— E delicios! se bucură ea. Detectiv particular — nici mai mult nici mai puţin!

— A făcut şi el ce a putut. Nu-i uşor pentru el să-şi dea seama ce trebuie să facă.

— Despre ce vreţi să vorbim?

— Despre dumneavoastră, despre ce aţi făcut, despre locurile pe unde aţi trecut şi ce doriţi să mai întreprindeţi. Cam despre astfel de lucruri. Lucruri de nimic şi totuşi importante.

Ea suflă spre geamul vitrinei şi aşteaptă ca aburul să dispară.

— Ar fi mult mai preferabil pentru dumneavoastră să-mi daţi banii şi să mă lăsaţi să mă descurc singură, spune ea cu aceeaşi voce impersonală.

— Nu.

Îmi aruncă atunci o privire pătrunzătoare şi ridică din umeri.

— Foarte bine, dacă vreţi ca lucrurile să se petreacă aşa. Locuiesc la Granada, apartamentul 618, la două străzi mai încolo. Daţi-mi un avans de zece minute fiindcă prefer să merg singură.

— Sînt cu maşina.

— Prefer să mă duc pînă acolo singură.

Îmi întoarce spatele și se îndepărtează iute. Merge pînă la colțul străzii, traversează bulevardul și dispare de-a lungul caselor pe sub frunzișul unor arbuști de piper. Eu mă urc în Chrysler, și aștept zece minute înainte de a porni.

Granada e o clădire oribilă aflată la o intersecție. Dau colțul și zăresc un glob cu o lumină lăptoasă pe care scrie: Garaj. Un negru iese dintr-un mic birou cu geamuri și vine să se uite la Chrysler.

Ies, el îmi întinde un tichet, iar eu îi dau un dolar. Pe urmă, fără să-l întreb nimic, îmi zice că liftul este în spatele biroului.

Urc la etajul al șaselea, privesc la numerele de la uși, mă bucur de liniștea care domnește aici și respir aerul plajei care se simte dinspre capetele coridoarelor. Mă opresc la ușa apartamentului 618 și bat încetișor.

XXXI

Îmi deschide chiar ea ușa și o urmez într-o încăpere pătrată unde se află două paturi alăturate și cîteva mobile lipsite de orice interes.

— Așezați-vă și spuneți-mi despre ce e vorba, îmi zice tînăra femeie.

Închide ușa și se așază într-un fotoliu necăjit, în cealaltă parte a încăperii. Mă așez pe un divan dur. O draperie urîtă de culoare verde maschează deschizătura unei uși, la capătul divanului. Probabil că dă în sala de baie. În celălalt capăt se află o ușă închisă, care e fără îndoială de la bucătărie. Asta-i probabil tot apartamentul.

— Îmi făcusem o idee foarte deosebită despre dumneavoastră după descrierea lui Kingsley.

Buzele i se contractă puțin, dar nu zice nimic.

— După cea făcută de Lavery de asemenea. Asta arată pur și simplu că oamenii văd lucrurile în mod diferit.

— N-am timp de pierdut cu asemenea gen de conversație. Ce știți de fapt?

— Am fost angajat ca să vă regăsesc. Am lucrat în acest sens. Presupun că ați aflat.

— Da, dulcea lui prietenă de birou mi-a spus asta la telefon. Mi-a mai spus că vă numiți Marlowe și mi-a vorbit de eșarfă.

Îmi iau eșarfa de la gît, o împăturesc și o pun în buzunar.

— După cum vedeți, sînt nițel la curent cu traseul pe care l-ați urmat. Ce e drept, nu prea mult. Știu că v-ați lăsat mașina la Prescott Hotel, la San Bernardino și că acolo l-ați întîlnit pe Lavery. Știu că ați trimis o telegramă din El Paso. Ce-ați mai făcut pe urmă?

— Tot ceea ce vă cer sînt doar banii pe care mi i-a trimis soțul meu. Nu văd pentru ce locurile pe unde am trecut v-ar interesa în vreun fel oarecare.

— N-am de gînd să discut acest lucru. Vreau doar să știu dacă vreți sau nu banii aceștia.

— Bine. Am plecat la El Paso, zice ea cu o voce ostenită. În acel moment credeam că ne vom căsători și am trimis o telegramă. Ați văzut-o?

— Da.

— Ei bine, mi-am schimbat hotărîrea și i-am cerut să se întoarcă la el acasă și să mă lase în pace. Mi-a făcut o scenă...

— S-a întors acasă și v-a lăsat?

— Da. De ce n-ar fi făcut-o?

— Ce-ați făcut pe urmă?

— Am fost la Santa Barbara unde am rămas cîteva zile, mai mult de o săptămînă. Pe urmă la Pasadena. Același lucru. După aceea la Hollywood. După care am venit aici. Asta e totul.

— Ați fost singură în tot acest răstimp?

Ea șovăie puțin și apoi răspunde:

— Da.

— Nu v-ați mai întîlnit cu Lavery?

— Niciodată după ce s-a reîntors acasă la el.

— Ce era oare în capul dumneavoastră?

— În legătură cu ce?

— Cînd mergeați de colo-colo fără să dați nici un semn de viață. Nu vă închipuiați că e neliniștit?

— A! Îmi vorbiți de soțul meu, constată ea cu indiferență. Nu cred că m-am neliniștit prea mult pentru el. Trebuia să-și închipuie că sînt în Mexic, nu-i așa? În ceea ce mă privește, ei bine, vroiam pur și simplu să găsesc o soluție la toată povestea asta. Viața devenise pentru mine insuportabilă și fără speranță. Aveam nevoie să fiu singură ca să ajung la o linie de plutire.

— Mai înainte, ați petrecut o lună la Little Fawn Lake și ați încercat să vă refaceți tot fără nici un rezultat. Așa e?

Își privește pantofii, se uită apoi la mine și mă aprobă cu seriozitate.

— Aveam nevoie de o schimbare de aer, îmi răspunde ea,. Aveam nevoie de un colțișor unde să n-am amintiri. Undeva unde să fiu singură ca într-un hotel.

— Și cum vă este acum?

— Nu prea bine. Dar nu mă voi întoarce să trăiesc alături cu Derace Kingsley. Ar dori cumva asta?

— Nu știu. De ce ați venit din nou aici, în acest oraș unde locuia Lavery?

Ea își mușcă un deget și mă privește pe deasupra mîinii.

— Vroiam să-l revăd. Mi-a învălmășit totul în cap. Nu sînt îndrăgostită de el, într-un sens, și totuși îl iubesc. Dar nu cred că aș dori să mă căsătoresc cu el. Mă puteți înțelege?

— Da, dar nu pot înțelege cum de stați departe de casa dumneavoastră în hoteluri de mîna a doua. Sînt doar ani de cînd vă trăiți viața la adăpost de orice griji.

— Am nevoie să fiu singură pentru.,. pentru a mă gîndi la mine și la ce am de făcut, zice ea cu disperare și mușcîndu-și un deget. Vreți, vă rog, să-mi dați banii aceia și să plecați?

— Bineînțeles. Imediat. Dar nu mai aveați vreun alt motiv ca să plecați din Little Fawn Lake chiar atunci? Ceva care să aibă vreo legătură, cu Muriel Chess, de pildă?

Pare uimită, dar toată lumea poate să pară oricînd uimită.

— Doamne sfinte! ce vreți să spuneți cu asta? Ce poate să însemne pentru mine netoata aia mică?

— Mă gîndeam că v-ați certat cu ea din pricina lui Bill Chess.

— Bill? Bill Chess?

Pare și mai uimită. Poate că prea uimită.

— Bill Chess pretinde că s-a culcat cu dumneavoastră.

Își dă capul pe spate și izbucnește în rîs.

— Dumnezeule! Cu bețivul ăla? Cu bădăranul ăla?

Chipul i se liniștește dintr-odată.

— Ce s-a întîmplat? Pentru ce tot misterul ăsta?

— Poate că e bădăran și bețiv. Poliția mai crede că e și un ucigaș. Ucigașul soției lui. Au pescuit-o din lac unde se afla de mai bine de o lună.

Ea își umezește buzele, își înclină capul într-o parte și mă priveşte fix.

— Nu sînt prea mirată. Se certau uneori îngrozitor. Deci, v-aţi gîndit că plecarea mea are vreo legătură cu această moarte?

— Era o posibilitate.

— N-am nimic de-a face cu o asemenea istorie, mă asigură ea cu seriozitate. Nu ştiu decît ce v-am povestit şi nimic altceva.

— Muriel a murit, zic eu; înecată într-un lac; se pare că asta nu prea vă afectează.

— O cunoşteam puţin pe această fată; e-adevărat, era foarte retrasă. După toate...

— Presupun că nu ştiaţi că a lucrat la doctorul Almore?

Pare complet derutată.

— Eu n-am fost niciodată la doctorul Almore. Ne-a făcut de cîteva ori vizite, în urmă cu mult timp. Nu-nţeleg la ce vă referiţi.

— Muriel Chess se numea de fapt Mildred Haviland şi a fost infirmieră la doctorul Almore.

— E o coincidenţă ciudată, zice ea visătoare. Ştiu că Bill a întîlnit-o la Riverside. Dar nu ştiu în ce condiţii şi nici de unde venea. De la doctorul Almore, cu-adevărat?

— Dar asta ce poate să însemne?

— A văzut-o în munţi. Dar s-a purtat ca şi cum n-ar mai fi zărit-o niciodată.

— Şi totuşi, dat fiind genul de om care era, gata mereu de o nouă aventură...

— Cred că Chris n-are nimic de-a face cu doctorul Almore, zice ea. O cunoştea pe soţia lui Almore, dar nu şi pe el. Deci, nu-i cunoştea nici infirmiera.

— Ei bine, cred că nimic din ceea ce mi-aţi spus n-o să mă ajute în anchetă. Dar mă înţelegeţi pentru ce doream să vă vorbesc. Iar acum e timpul să vă dau banii aceia.

Scot plicul, mă ridic şi i-l pun pe genunchi. Nu-l ia de acolo. Mă aşez din nou.

— Vă jucaţi rolul de minune. Cum să nu păcălească această inocenţă amestecată cu ceva duritate şi amărăciune? Oamenii s-au înşelat mult în ceea ce vă priveşte. V-au descris ca pe o imprudentă fără cap şi fără stăpînire de sine. S-au înşelat al naibii. V-aţi jucat bine şi personajul Fallbrook. Deşi, cînd mă gîndesc acum cred că e puţin cam şarjat. Dar pe moment nu m-am prins. Pălăria purpurie care ar fi mers foarte bine cu un păr blond dar care era înspăimîntătoare pe un păr negru. Machiajul acela stîngaci care părea făcut de către cineva căruia îi tremura mîna, manierele acelea de om enervat au fost însă perfecte. Iar cînd mi-aţi pus pistolul în mînă m-am lăsat păcălit ca un bleg.

Rîde batjocoritor şi îşi vîră mîinile în buzunarele hainei. Izbeşte cu călcîiele în podea.

— Dar de ce v-aţi întors? Şi de ce să vă asumaţi un asemenea risc?

— Deci credeţi că eu l-am omorît pe Lavery? zice ea liniştită.

— Nu o cred, o ştiu.

— Vreţi să aflaţi de ce m-am întors?

— În definitiv, puţin îmi pasă.

Începe să rîdă fără veselie.

— Avea toţi banii mei. Mi-a luat poşeta. A luat totul, chiar şi mărunţişul. De aceea m-am întors. Nu era nici cel mai mic risc. Ştiam cum trăieşte. Dealtfel, era mult mai sigur să mă întorc. Oamenii îşi pierd capul în asemenea ocazii, nu însă şi eu. Nu văd de ce mi l-aş fi pierdut. Era mai sigur ca să nu mi-l pierd.

— Înţeleg. Aşa că, fireşte, l-aţi împuşcat în noaptea de dinainte. Ar fi trebuit să mă gîndesc la asta, chiar dacă acum nu mai are vreo importanţă. Tocmai vroia să se radă, desigur, dar tipii care au barbă neagră şi prietene se rad uneori şi seara, nu-i aşa?

— Aşa am auzit şi eu, îmi spune ea aproape cu veselie. Şi acum ce vreţi să faceţi?

— Sînteţi femeiuşa cea mai neruşinată pe care am văzut-o vreodată. Ce-o să fac acum? O să vă dau pe mîna poliţiei, fireşte. Va fi o plăcere pentru mine.

— Nu cred că lucrurile se vor petrece chiar aşa. Vă întrebaţi de ce v-am dat atunci acel pistol descărcat? De ce nu vi l-aş fi dat? Mai aveam un altul în poşetă. Unul ca ăsta.

Şi mîna ei dreaptă scoate din buzunar un pistol.

Surîd. Poate că nu e cel mai frumos surîs de pe lume, dar e totuşi un surîs.

— Niciodată nu mi-a plăcut scena asta. Detectivul se află faţă în faţă cu ucigaşul. Ucigaşul scoate un pistol şi îl ameninţă pe detectiv. Pe urmă ucigaşul îi povesteşte detectivului oribila lui poveste, avînd intenţia să-l omoare la sfîrşit. Asta ia un timp considerabil, chiar dacă ucigaşul n-o face niciodată. Zeii nici ei nu iubesc această scenă. Fac ei în aşa fel încît să nu izbutească.

— Dar de data asta, zice ea ridicîndu-se şi înaintînd spre mine, dacă am aranja scena într-un alt fel? Nu vă spun nimic, nu vă salvează nimeni şi vă împuşc pur şi simplu.

— Nu-mi prea place varianta asta.

— Totuşi, nu se poate spune că vă e frică.

— Nu, nu mi-e frică, mint eu. E prea tîrziu, noaptea e prea liniştită, fereastra e deschisă şi o împuşcătură ar face prea mult zgomot. În plus, pînă jos e cale lungă şi nici nu sînteţi o prea bună ţintaşă. Probabil că n-o să mă nimeriţi. Pe Lavery nu l-aţi nimerit de trei ori.

— Ridicaţi-vă.

Mă supun.

— Voi trage destul de aproape pentru a nu greşi ţinta. (Şi îşi propteşte pistolul de pieptul meu.) Nu pot să mai greşesc în felul ăsta, nu-i aşa? Acum, staţi liniştit, ridicaţi mîinile la nivelul umerilor şi nu mai mişcaţi deloc. Dacă faceţi vreo mişcare, pistolul se descarcă singur.

Îmi ridic mîinile la nivelul umerilor şi privesc pistolul. Simt că mi s-a uscat cerul gurii. Mîna ei stîngă mă percheziţionează dar nu găseşte nici o armă. Îşi muşcă buzele şi se uită la mine fix.

— Vreţi acum să vă întoarceţi? îmi cere ea la fel de politicoasă ca un croitor în timpul unei probe.

— Hotărît lucru, nu ştiţi deloc să vă folosiţi de un pistol. Sînteţi mult prea aproape de mine şi, deşi am oroare să vă reamintesc aşa ceva, dar e vorba de acea veche poveste cu siguranţa care nu e trasă. Aţi uitat s-o trageţi.

Ea încearcă să facă două lucruri dintr-odată: să se dea cu un pas înapoi şi să tragă în acelaşi timp şi siguranţa fără să mă slăbească din ochi.Două lucruri foarte simple, şi care nu cer mai mult de o secundă pentru a fi executate. Dar e enervată că i-am vorbit cum i-am vorbit. E enervată pentru că mă uit la ea batjocoritor. Scurta confuzie care urmează îi este fatală.

Mîna mea stîngă se repede fulgerător la încheietura ei dreaptă, iar pistolul îi scapă din mînă şi cade pe podea. Îi strivesc faţa de pieptul meu. Ea încearcă să mă lovească cu piciorul şi îşi pierde şi puţinul echilibru pe care îl mai are. Vrea să mă zgîrie. Îi apuc încheieturile şi i le întorc la spate. E foarte puternică, dar nici eu nu sînt un anemic. Atunci se lasă cu toată greutatea pe mîna care îi ţine capul. Nu pot s-o mai ţin cu o singură mînă şi trupul său începe să alunece spre podea şi sînt obligat să mă aplec odată cu ea.

Am impresia că inelele de la draperie zgîrie cu violenţă tija metalică. Nu sînt prea sigur şi n-am timp să analizez îndeaproape această problemă. O formă îmi apare deodată în stînga, chiar în spate şi în afara cîmpului meu vizual. Îmi dau seama că e vorba de un bărbat solid. Doar de atît. Aud o explozie şi filmul mi se rupe brusc.

XXXII

Trăznesc a gin. Nu niţel, ca atunci cînd bei patru sau cinci pahare într-o dimineaţă de iarnă pentru ca să ai curajul să te scoli din pat, ci ca şi cum aş fi sărit cu capul înainte de pe puntea unei corăbii într-un Pacific de gin pur. Am gin în păr, pe sprîncenea, pe bărbie şi sub bărbie. Cămaşa mi-e îmbibată şi miros ca o broască rîioasă în plin proces de putrefacţie. Nu mai am pe mine haina şi sînt culcat pe spate, lîngă divan, pe covorul cuiva şi privesc un tablou înrămat. Rama e din lemn alb şi tabloul reprezintă porţiunea unui viaduct extrem de înalt. Pe el se tîrăşte o locomotivă de un negru strălucitor care trage un tren albastru. Printre stîlpii viaductului se observă o plajă întinsă şi aurie pe care sînt întinşi la soare oameni în costume de baie. În josul afişului se poate citi această invitaţie tipărită cu litere groase: VIZITAŢI COASTA DE AZUR CU AJUTORUL TRENULUI ALBASTRU.

Momentul pare într-adevăr bine ales pentru o asemenea invitaţie. Îmi pipăi cu mîna capul. Sînt lovit îngrozitor la ceafă. Cînd ating rana un frison de durere mă străbate din cap în picioare. Gem, pe urmă — din mîndrie profesională sau din ce mi-a mai rămas din el — transform gemutul într-un bombănit. Mă întorc cu grijă şi cercetez cu atenţie piciorul unui pat. E unul din cele două paturi alăturate: celălalt este ridicat la perete. Înfloriturile desenului pictat pe lemn îmi sînt familiare. Dar mai înainte nu remarcasem tabloul care atîrnă deasupra divanului.

Cînd mă răsucesc, o sticlă de gin pătrată se rostogoleşte de pe pieptul meu pe podea. E albă şi goală. Pare imposibil ca o singură sticlă să fi conţinut atîta gin. Rămîn un moment în patru labe, mirosind ca un cîine care nu-şi mai poate mînca pateul, dar e furios că trebuie să-l lase. Îmi mişc capul. Simt o durere. Îl mişc şi mai mult şi-mi dau seama că mă doare şi mai tare, aşa că mă ridic şi văd că nu mai am pantofi în picioare.

Îi descopăr mai încolo, lîngă plinta zidului, sfîşiaţi cum nu cred să fi fost vreodată alţii pe lume. Mă încalţ cu greutate. Ce vreţi, sînt totuşi acum un om bătrîn! Mă aflu pe ultima pantă a vieţii. Îmi mai rămîne totuşi un dinte. Îl simt cu vîrful limbii. N-am impresia că în gură aş avea gust de gin.

Lampa e aşezată pe masă, lîngă fereastra deschisă. Se află acolo şi marele divan verde şi draperia verde care astupă uşa.

Să nu vă aşezaţi niciodată cu spatele la o draperie verde. Se poate întîmpla întotdeauna ceva neplăcut. Cui i-am mai spus eu asta? Unei fete înarmate cu un pistol. Unei fete cu chipul curat şi îndrăzneţ, cu părul negru care a fost odinioară blond.

O caut în preajma mea. E încă acolo, aşezată pe patul care e lăsat jos de la perete. Nu poartă decît o pereche de ciorapi. Părul îi este încurcat. La gît se zăresc pete negre. Gura îi este deschisă şi limba umflată îi atîrnă înafară. Ochii i-au ieşit din orbite.

Patru zgîrieturi sălbatice şi însîngerate se zăresc pe pîntecul ei alb şi gol. Zgîrieturi adînci şi furioase, făcute de patru unghii pline de ură.

Sub divan zăresc veşminte amestecate: cele mai multe îi aparţin. Haina mea se află şi ea acolo. O scot din grămadă şi o îmbrac. Ceva pîrîie în mîinile mele cînd ating hainele. Descopăr plicul cel mare, în care banii încă mai sînt. Îl vîr în buzunar. Marlowe, cinci sute de dolari! Sper să nu lipsească nimic. Dealtfel, nici nu mai e mare lucru de sperat.

Înaintez uşor pe picioarele mele amorţite, ca şi cum aş merge pe o gheaţă prea subţire. Mă aplec să-mi masez genunchiul şi mă întreb ce mă doare mai tare: genunchiul sau capul?

Paşi apăsaţi se aud pe culoar şi apoi un murmur de voci. Paşii se opresc. Cineva ciocăne la uşă.

Rămîn nemişcat şi îmi muşc buzele. Aştept ca să se deschidă uşa şi să intre cineva în cameră. Văd cum se mişcă clanţa dar nimeni nu intră. Se ciocăne din nou, şi murmurul reîncepe. Pe urmă paşii se îndepărtează. Mă întreb cît timp le va lua să-i cheme pe administrator cu cheile. Nu prea mult timp.

Cu siguranţă că nu prea mult timp pentru ca micuţul Marlowe să revină acasă de pe coasta de Azur!

Merg pînă la draperia verde şi o îndepărtez descoperind un mic coridor şi o sală de baie. Intru acolo şi aprind lumina. Două covoraşe de baie pe podea, un halat împăturit pe marginea căzii şi o oglindă într-un colţ. Închid uşa de la sala de baie şi, urcat pe marginea căzii, ridic fereastra. Mă aflu la etajul şase şi am o viziune rapidă a unei străzi înguste şi cu arbori. Privind alături, îmi dau sema că fereastra de la baia apartamentului vecin nu se află decît la un metru de mine.

O capră de munte, bine hrănită, ar face saltul fără nici o greutate.

Întrebarea e dacă un detectiv particular care a fost straşnic tăbăcit ar putea s-o facă, şi în acest caz, care ar fi rezultatul. În spatele meu voci îndepărtate şi înăbuşite îmi par că psalmodiază litania poliţistului: Deschideţi sau spargem uşa! Îmi vine să rîd de ei. Nu vor sparge uşa pentru că asta le-ar face rău la picioare. Or, poliţiştii sînt foarte grijulii cu picioarele lor. Dealtfel, e singurul lucru pe care şi-l menajează.

Iau un prosop, cobor cele două şasiuri ale ferestrei şi mă strecor în afară. Îmi propulsez o jumătate din trup spre cealaltă fereastră ţinîndu-mă de cadrul ferestrei deschise. Ajung exact ca să cobor şasiul celeilalte ferestre dacă aceasta nu e închisă. Bineînţeles că este închisă. Îmi pendulez picioarele şi sparg fără scrupule geamul. Se aude un zgomot care cred că răsună şi pe celălalt tărîm. Îmi înfăşor atunci prosopul pe braţul stîng ca să deschid mînerul. Jos, în stradă, trece o maşină. Nimeni nu începe să strige la mine.

Cobor fereastra pe care am fărîmat-o şi încalec marginea cealaltă. Prosopul alunecă din mîinile mele şi planează în noapte pînă pe o fîşie de gazon, foarte departe între cele două aripi ale clădirii.

Mă strecor pe fereastra celeilalte băi din apartamentul vecin.

XXXIII

Sar pe podea în întuneric şi ajung la uşă pe bîjbîite. O deschid şi ascult. Razele lunii care trec prin geam îmi dezvăluie o cameră cu două paturi alăturate, cu aşternuturile pregătite pentru dormit dar neocupate. În încăpere se află o masă, un fotoliu, o etajeră cu cărţi, o mare bibliotecă plină cu romane care mai au încă învelitorile lor colorate, un bar dintr-un lemn întunecat pe care se găsesc un sifon, o carafă şi patru pahare.

Miros alcoolul: e scotch şi îmi torn fără jenă unul. Capul începe să mă doară şi mai tare însă în rest mă simt mai bine. Aprind lumina şi cotrobăi prin dulapuri. Într-unul dintre ele se află mai multe haine bărbăteşti făcute de comandă. Eticheta croitorului cusută într-unul din buzunare mă informează că numele proprietarului hainei este M.H.G. Talbot. Îmi continui cercetările şi descopăr într-o comodă o cămaşă de un albastru deschis care pare însă cam mică pentru mine. Car totul în baie, mă spăl pe faţă şi pe piept, îmi şterg părul cu un prosop umed şi îmi pun cămaşa albastră. Folosesc cu generozitate briantina mirositoare a domnului Talbot, peria şi pieptenele.

Nu pot să mă închid la nasturele de la gît al cămăşii. Caut din nou în comodă şi descopăr o cravată căreia îi fac nodul uitîndu-mă în oglindă. Sînt puţin cam prea corect pentru o asemenea oră, chiar şi pentru un bărbat atît de îngrijit aşa cum pare după haine domnul Talbot. Prea corect îmbrăcat şi prea sobru.

Îmi slăbesc puţin nodul de la cravată şi îmi zburlesc părul. Pe urmă înşfac sticla de whisky şi fac tot posibilul ca să mai dispară din aerul de sobrietate. Aprind una din ţigările domnului Talbot sperînd din toată inima că el şi soţia lui se distrează niţel mai bine ca mine. Mai sper să trăiesc destul de mult ca să le mai pot face o vizită.

Deschid uşa salonului care dă în culoar. Mă sprijin de clanţă şi fumez.

Un oarecare tuşeşte într-un colţ îndepărtat al coridorului. Mă uit într-acolo. Omul se uită la mine. Se apropie în viteză. E un bărbat mic de statură, îmbrăcat într-o uniformă curată şi bine călcată.

Casc şi îl întreb cu nonşalanţă:

— Ce se întîmplă pe-aici?

Mă priveşte gînditor.

— Oh! e o istorie în apartamentul de alături. N-aţi auzit nimic?

— Cred că am auzit bătîndu-se la uşă, tocmai mă întorsesem din oraş.

— Puţin cam tîrziu, observă el.

— E o chestiune de gust, i-o întorc eu. Şi ce s-a petrecut?

— Alături e o femeie. O cunoaşteţi?

— Cred că am zărit-o.

— Da, s-o vedeţi acum cum arată. (Îşi strînge mîinile în jurul gîtului, face să-i iasă ochii din orbite şi scoate nişte sunete neplăcute.) Cam aşa arată; deci n-aţi auzit nimic?

— N-am remarcat nimic, în afară de ciocăniturile la uşă.

— Care vă e numele?

— Talbot.

— O clipă, domnule Talbot, aşteptaţi o clipă aici.

Merge pe coridor şi îşi vîră capul pe o uşă deschisă de unde vine lumină.

— Hei! domnule locotenent! Omul de alături a iesit pe punte.

Un zdrahon iese pe culoar, cu ochii îndreptaţi spre mine. Degarmon. Tacîmul e deci complet.

— Iată-l pe tipul care locuieşte alături, explică micuţul şi curăţelul poliţist. Îl cheamă Talbot.

Degarmon se uită la mine, dar nimic din privirea lui metalică nu lasă să se vadă că deja m-ar cunoaşte. Vine liniştit pe culoar, îmi pune mîna lui grea în piept şi mă împinge în încăpere. Cînd sîntem la doi metri de uşă zbiară peste umăr:

— Vino aici, Basduc, şi închide uşa!

Micuţul poliţist intră şi trage uşa după el.

— Atenţie la el, Basduc!

Basduc îşi deschide repede tocul de la pistol şi scoate cît ai clipi un Colt 38. Se linge pe buze.

— Oh! drace, zice el, fluierînd uşurel, Oh! drace. Cum aţi ghicit că e el?

— Să ghicesc ce? întreabă Degarmon, cu ochii în ochii mei. Ce făceai pe aici, amice? Căutai ziarul ca să vezi dacă ea a murit?

— Oh! drace! strigă Basduc. Un sadic. I-a luat hainele şi a sugrumat-o cu mîinile. Cum aţi ghicit?

Degarmon nu-i răspunde. Chipul îi este împietrit ca granitul.

— Sigur, el e ucigaşul! exclamă deodată Basduc. Mirosiţi puţin, domnule locotenent. Încăperea asta n-a fost aerisită de zile în şir. Priviţi praful de pe etajere. Iar pendula de pe şemineu a stat. A trecut pe acolo, îmi daţi voie, domnule locotenent, să arunc o privire?

Fuge în dormitor. Îl aud cotrobăind peste tot. Degarmon pare de lemn. Basduc revine.

— Veniţi să vedeţi fereastra de la baie. Cada e plină de cioburi. Şi e ceva acolo care trăzneşte înnebunitor a gin. Vă amintiţi că în celălalt apartament mirosea a gin atunci cînd am intrat? Iată o cămaşă care miroase a gin ca şi cum ar fi fost spălată în aşa ceva.

Întinde cămaşa. Aerul se parfumează imediat. Degarmon o priveşte vag. Apoi, înaintînd spre mine mă descheie la haină şi se uită la cămaşa pe care o port.

— Ştiu ce a făcut, îşi reia vorba Basduc. A furat una din cămăşile tipului care locuieşte aici.

— Mda. Percheziţionează-l.

Micul poliţist mă pipăie de jur-împrejur în căutarea unui pistol.

— Nu are nimic asupra lui.

— Să-l luăm imediat, zice Degarmon. E prada noastră dacă plecăm înainte ca Webber să apară.

— Nu sînteţi desemnat pentru acest caz, răspunde Basduc neliniştit. Nu am auzit cumva că sînteţi consemnat?

— Şi ce pierd în afacerea asta dacă sînt consemnat?

— Eu pot să-mi pierd uniforma.

Degarmon îl priveşte cu un aer obosit. Micul poliţist roşeşte şi ochii lui galbeni par nelinişitiţi.

— De acord, Basduc. Du-te şi anunţă-l pe celălalt.

Micul poliţist îşi umezeşte buzele.

— Ordonaţi, domnule locotenent, şi eu mă supun. Nu sînt obligat să ştiu că sînteţi consemnat.

— O să-l anchetăm chiar noi, zice Degarmon. Numai noi doi.

Degarmon îşi duce un deget la bărbie.

— Un sadic, zice el liniştit. Ei bine, la dracu!

Îmi adresează un surîs. Doar colţurile gurii sale mari şi bestiale se mişcă...

XXXIV

Ieşim din apartament şi ne îndreptăm în partea opusă camerei cu numărul 618. Pe uşa deschisă mai răzbate încă lumină de acolo. Doi bărbaţi în civil se află afară şi îşi aprind ţigări ţinîndu-şi mîinile ca şi cum ar sufla vîntul. Din încăpere se aude o ceartă.

Coborîm pînă la subsolul întunecos. Negrul iese din biroul său şi îi arăt tichetul. El priveşte pe furiş uniforma lui Basduc. Nu zice nimic şi arată spre Chrysler.

Degarmon se urcă la volan, eu mă sui alături iar Basduc ia loc pe scaunul din spate. Urcăm rampa şi ieşim în aerul umed şi proaspăt al nopţii. O maşină cu faruri roşii duble ţîşneşte spre noi.

Degarmon scuipă pe geamul deschis al maşinii şi îndreaptă Chryslerul într-o altă direcţie.

— E cu siguranţă Webber, zice el. A întîrziat la înmormîntare. I l-am suflat pe tip de sub nas, Basduc.

— Nu-mi place deloc povestea asta, domnule locotenent.

— Zîmbeşte frumos, bebeluşule! Poţi să te întorci dacă vrei.

— Îmi place mai mult să port uniformă şi să am de mîncare, răspunde Basduc.

Degarmon conduce ca un nebun vreo zece minute apoi încetineşte puţin. Basduc întreabă fără să se simtă în largul său:

— Presupun că ştiţi ce faceţi, domnule locotenent. Dar ăsta nu e drumul spre primărie.

— Exact, răspunde Degarmon. Niciodată n-a fost drumul ăsta drumul spre primărie.

Încetineşte şi întoarce pe o stradă cu case mici şi bine îngrijite aflate în spatele unor peluze de iarbă de asemenea bine îngrijite. Frînează uşor, scoate din viteză şi parchează lîngă trotuar, aproximativ la mijlocul grupului de case. Îşi trece un braţ peste spătarul scaunului său şi se întoarce către micul poliţist.

— Ce crezi, Basduc, individul ăsta a omorît-o?

— Cu siguranţă!

— Ai o lanternă?

— Nu.

— E una în buzunarul de la portiera din stînga, îi zic eu.

Basduc găseşte lanterna şi din ea ţîşneşte un fascicul alb. Degarmon îşi continuă vorba:

— Uită-te puţin la ceafa tipului.

Fasciculul se întoarce şi mi se fixează în ceafă. Aud respiraţia omuleţului din spatele meu. Mîna lui îmi atinge cucuiul. Bombănesc. Lumina se stinge şi întunericul străzii năvăleşte din nou în maşină.

— Bănuiesc că a fost lovit, domnule căpitan, spune Basduc, dar nu pricep mai multe.

— Fata era în aceeaşi stare, zice Degarmon. Nu se vedea imediat, dar aşa e. A fost doborîtă pentru ca să poată fi dezbrăcată şi să i se sfîşie pîntecul. După care i s-a sucit gîtul. Şi nimic din toate astea nu s-a auzit. Cine a anunţat poliţia de această crimă, Basduc? În apartament nu-i nici un telefon.

— Nu ştiu nimic! Un tip a sunat şi a zis că o femeie a fost asasinată în apartamentul 618 de la Granada. Webber îl mai aştepta pe fotograf cînd aţi sosit. La birou spuneau că individul avea o voce groasă, în mod vizibil prefăcută. Nu şi-a dat numele.

— Bine, foarte bine, zice Degarmon, să zicem că ai fi omorît fata; ce ai fi făcut pe urmă?

— Aş fi şters-o, zice Basduc. Şi încă urgent. Drace! îmi zice el deodată, de ce nu spui nimic?

Nu-i răspund. Degarmon e cel care vorbeşte cu o voce lipsită de viaţă.

— N-ai fi escaladat totuşi fereastra unei săli de baie la etajul şase ca să spargi fereastra de la o altă sală de baie de la un apartament necunoscut unde puteau dormi oameni, nu-i aşa? N-ai fi pierdut timpul ca să chemi poliţia, nu-i aşa? Fata asta putea să zacă acolo o săptămînă fără să se sinchisească nimeni de ea. N-ai fi ratat o asemenea şansă de scăpare, nu-i aşa, Basduc?

— Cred că nu, zice Basduc prudent. Dar ştiţi, domnule locotenent, sadicii ăştia fac uneori lucruri ciudate. Nu sînt normali ca noi. Sau individul o fi avut un complice care l-a doborît ca să-l vîre într-o dandana.

— Să nu-mi spui că ai ajuns singur la o asemenea concluzie, bombăne Degarmon. Deci, noi ne frămîntăm creierii şi amicul care are răspuns la toate astea nu zice nimic. Ce făceai acolo?

— Nu-mi aduc aminte, zic eu, s-ar zice că lovitura asta din cap m-a făcut să-mi pierd memoria.

— O să te ajutăm să ţi-o recapeţi, mă asigură Degarmon. O să te ducem pe dealuri la cîţiva kilometri de aici şi acolo o să priveşti stelele, o să stai liniştit şi o să-ţi aduci aminte. O să-ţi aduci aminte cît se poate de bine.

— Astea nu sînt lucruri de spus, domnule locotenent, zice Basduc. De ce nu ne întoarcem la comisariatul central şi să rezolvăm totul după instrucţiunile legale?

— Du-te şi te spală pe cap cu instrucţiunile alea legale! izbucneşte Degarmon. Eu ţin la băiatul ăsta. Vreau să am o discuţie cu el. Are al naibii nevoie să fie mîngîiat puţin, Basduc. E aşa de timid!

— Nu mă bag în treaba asta, declară Basduc.

— Ce vrei să faci?

— Mă întorc la comisariat.

— Nimeni nu te împiedică, drăguţule. Ai poftă să mergi puţin pe jos?

Celălalt rămîne tăcut o clipă.

— Da, vreau să mă plimb puţin.

Deschide portiera şi se dă jos.

— Vă daţi seama că trebuie să fac raport în legătură cu tot ce s-a petrecut, domnule locotenent?

— Da, zice Degarmon.

Basduc trînteşte portiera. Degarmon apasă pe accelerator şi după cincizeci de metri zburăm cu 65 de kilometri la oră; după alţi încă cincizeci ajungem la o sută. Încetineşte ajungînd în bulevard, ia o curbă şi păstrează apoi viteza legală. Ne încrucişăm cu cîteva maşini întîrziate. După cîtva timp ieşim din oraş şi Degarmon îmi spune:

— Haide să ne explicăm.

Maşina ajunge în vîrful unei pante, pe urmă coboara spre locul unde bulevardul străbate parcul spitalului vechilor combatanţi. Încep să vorbesc:

— Kingsley a venit la mine azi-noapte şi mi-a spus că soţia lui l-a căutat la telefon. Avea nevoie urgentă de bani. Kingsley vroia să i-i ducă el şi s-o ajute să iasă din încurcătură. Părerea mea era alta. I-au fost comunicate semnalmentele mele şi trebuia să o întîlnesc la barul Păunul.

Degarmon spune încet:

— Trebuia s-o şteargă, şi asta înseamnă că făcuse ceva care o silea să dispară. O crimă, de exemplu.

Îşi ridică mîinile şi le lasă să cadă din nou pe volan.

— M-am dus la întîlnire foarte tîrziu după ce dăduse telefon. Am fost prevenit că-şi vopsise părul. A trecut prin faţa mea dar n-am recunoscut-o. N-am văzut-o de fapt niciodată în carne şi oase. N-am văzut-o decît într-o fotografie destul de bună, dar care nu era obligatoriu să-i semene. A trimis după mine un băieţandru. Cerea banii dar nu voia să spună nimic. Eu însă doream să vorbească. În cele din urmă, a înţeles că trebuie să-şi dezlege limba dacă vrea să capete banii şi mi-a zis că locuieşte la Granada. Mi-a mai spus să aştept zece minute înainte de a veni după ea.

Degarmon intervine:

— Ca să aibă timp să-şi facă un plan!

— Avea probabil un plan, sînt de acord, dar nu mai sînt sigur că l-a urmat. Poate că sila cu care a acceptat să-şi dea drumul la gură nu era decît o simplă comedie pe care a jucat-o ca să mă facă pe mine să cred că sînt stăpîn pe situaţie. Îşi juca rolul al naibii de bine: de asta sînt sigur. În orice caz, ne-am dus acolo şi am avut o mică discuţie. Nimic din ceea ce mi-a spus nu prezenta un interes deosebit pînă cînd am început să vorbim despre Lavery. I-am declarat atunci că o dau pe mîna poliţiei.

Mica aşezare Westwood, complet pierdută în întuneric în afara staţiei service deschisă toată noaptea rămîne în urma noastră.

— Atunci a scos un pistol, continui eu. Cred că a vrut chiar să se şi folosească de el, dar s-a apropiat prea mult de mine şi am dezarmat-o. În timp ce ne băteam, cineva a ieşit din spatele draperiei verzi şi m-a doborît: cînd mi-am venit în fire crima fusese comisă.

Degarmon zice încet:

— Nu l-ai zărit pe cel care te-a lovit?

— Nu, am simţit doar sau mai mult am ghicit că e vorba de un bărbat, de un tip zdravăn. Şi am găsit asta sub divan, printre hainele femeii.

Scot eşarfa lui Kingsley şi o desfăşor pe genunchii lui.

— Am văzut-o la gîtul lui Kingsley la începutul acestei seri.

Degarmon o priveşte la lumina tabloului de bord.

— Nu poţi să uiţi aşa ceva prea repede, îşi dă el cu părerea. Sînt culori cam violente şi îţi sar în ochi. La gîtul lui Kingsley deci? Ei bine, la naiba! Ce-a mai urmat după aceea?

— Cineva a bătut la uşă. Eram complet zăpăcit, deloc strălucitor şi mi se făcuse şi frică. Am fost stropit cu gin, mi s-au luat haina şi pantofii şi e perfect posibil să fi avut în clipa aceea moaca unui tip capabil să dezbrace o femeie şi s-o sugrume. Aşa că m-am strecurat prin fereastra de la baie. M-am curăţat şi eu cum am putut. Restul îl ştii.

— De ce n-ai rămas în apartamentul vecin? întreabă Degarmon.

— La ce-ar fi folosit? Chiar şi un poliţist din Bay City ar fi descoperit pînă la urmă drumul pe unde am şters-o. Singura mea şansă era să fug. Şi dacă nu întîlneam pe nimeni scăpam.

— Nu prea cred, zice Degarmon. Dar de ce a acţionat oare Kingsley aşa?

— Adică de ce Kingsley a omorît-o, dacă a făcut-o el? Nu e prea greu de înţeles. Ea şi-a bătut joc de el, i-a compromis situaţia; mai mult, a omorît un om. În afară de asta, doamna avea bani şi Kingsley vroia să se căsătorească cu altă femeie. Pe Kingsley l-a speriat şi faptul că avînd bani ea putea să muşamalizeze cazul şi să-i rîdă liniştită în nas. Dacă însă nu reuşea şi era trimisă la ocnă, el nu mai putea să se atingă de banii ei. Trebuia deci să divorţeze ca să scape de ea sau s-o omoare.

Degarmon îşi dă cu părerea:

— Totuşi, ar putea fi foarte bine altcineva criminalul. Chiar dacă Kingsley a venit s-o vadă la Granada. Şi acel cineva ar fi putut să-l omoare şi pe Lavery.

— Dacă îţi place mai mult versiunea asta...

Îşi întoarce capul.

— Mie nu-mi place absolut nimic. Spune-mi mai bine unde locuieşte Kingsley?

— 965, Carson Drive în Beverly Hills.

Degarmon îmi întinde eşarfa.

— Vîr-o în buzunar şi o să i-o arătăm la momentul potrivit.

XXXV

Casa lui Kingsley, cu două etaje, şi cu acoperişul de culoare întunecată. Lumina lunii scaldă zidurile ca un strat de tencuială proaspătă. Jumătatea de jos a ferestrelor de la faţadă sînt prevăzute cu gratii de fier forjat. O peluză de iarbă se întinde pînă la uşa de intrare. Toate ferestrele care se văd sînt întunecate.

Degarmon iese din maşină, înaintează puţin pe bulevard, pe urmă se uită în spate spre panta de acces la garaj. Coboară panta şi dispare după colţul casei. Aud zgomotul surd al uşii garajului care e ridicată, pe urmă zgomotul surd pe care îl face cînd e coborîtă la loc. Degarmon se iveşte din nou după colţul casei, scutură din cap şi traversează peluza ca să ajungă la uşa de la intrare. Îşi sprijină degetul mare pe sonerie, îşi scoate o ţigară din buzunar cu cealaltă mînă şi şi-o vîră între buze.

Se îndepărtează de uşă ca să-şi aprindă ţigara şi flacăra chibritului îi dezvăluie pe chip riduri adînci. După o clipă o lumină se întrevede pe sub uşă. O ferestruică se deschide. Îl văd pe Degarmon cum îşi arată insigna. Încet şi parcă cu părere de rău uşa se deschide. El intră. Rămîne acolo patru sau cinci minute. Lumini se aprind la diferite ferestre şi apoi se sting. Iese din casă. În timp ce vine spre maşină lumina se stinge şi casa se cufundă din nou în întuneric. Degarmon rămîne în picioare lîngă maşină; fumează şi priveşte drumul care face un cot puţin mai încolo.

— E o maşinuţă în garaj, dar bucătăreasa mi-a spus că e a ei. Nici o urmă de Kingsley. Mi s-a spus că n-a fost văzut de azi dimineaţă. M-am uitat în toate camerele. Cred că n-am fost minţit. Webber şi cu tipul care ia amprente au venit după-amiază tîrziu: se mai văd urme de la pudra de luat amprente în dormitor. Webber trebuie să le fi luat ca să le compare cu cele găsite în casa lui Lavery. Nu mi-a spus încă la ce concluzii a ajuns. Dar unde ar putea fi Kingsley?

— Orişiunde, zic eu. Pe drum, într-un hotel sau la baia turcească pentru a-şi calma nervii. Dar s-ar putea să fie la prietena lui. O cheamă Fromsett şi adresa ei este Bryson Tower, Sunset Place. E în josul oraşului, lîngă Bullock's Wilshire.

Coborîm pe Wilshire. Peste douăzeci şi cinci de minute ajungem la Bryson Tower. E un hotel în stuc alb, cu lanterne în curte şi cu palmieri. Intrarea e în formă de L cu o arcadă în stil maur, cu trepte de marmură şi un hol prea mare unde se află un covor prea albastru. Ulcioare enorme de culoare albastră ca în Ali Baba se ridică din loc în loc, destul de mari ca să poată fi fripţi în ele tigri. La un birou se află un recepţioner cu o mustaţă enormă.

Degarmon trece ţeapăn prin faţa biroului şi se îndreaptă spre un ascensor unde un bătrîn obosit, aşezat pe un taburet, îşi aşteaptă clienţii. Dar funcţionarul de la birou latră în spatele lui Degarmon ca un fox-terrier.

— Un moment, vă rog. Cu cine aţi dori să vorbiţi?

Degarmon se întoarce pe jumătate şi mă priveşte mirat.

— A zis „aţi dori"?

— Da, dar nu-i smulge limba, îl sfătuiesc eu. E o expresie care există.

Degarmon îşi linge buzele.

— Ştiu că există, zice el, dar m-am întrebat adeseori unde stă ascunsă. Ascultă, amice, zice el recepţionerului, vrem să urcăm la 716. Asta te supără cumva?

— Desigur, răspunde rece funcţionarul. Noi nu trezim oamenii la... (îşi ridică braţul ca să privească ora la un ceas mic pe care îl poartă la încheietură.)... la ora patru şi douăzeci şi trei dimineaţa!

— Exact la asta mă gîndeam şi eu. De aceea nici nu te-am deranjat: ai priceput?

Îşi scoate insigna din buzunar şi o ţine în aşa fel încît lumina să bată pe emailul albastru şi auriu.

— Sînt locotenent de poliţie.

Recepţionerul dă din umeri.

— Foarte bine. Sper să nu se işte greutăţi. În astfel de condiţii o să vă anunţ. Cum vă numiţi?

— Locotenent Degarmon şi domnul Marlowe.

Trece în spatele unui ghişeu de sticlă şi îl auzim cum vorbeşte la telefon. După o lungă aşteptare revine şi face un semn cu capul.

— Domnişoara Fromsett vă aşteaptă sus.

— E fără îndoială o mare uşurare pentru mine, zice Degarmon. Nu te mai osteni să chemi pe poliţistul din hotel ca să vadă ce se petrece. Nu-i pot înghiţi pe poliţiştii din hoteluri.

Recepţionerul rîde mai mult din politeţe şi noi urcăm în ascensor. Etajul şapte e curat şi liniştit. Ajungem în faţa unei uşi care poartă numărul 716 în cifre aurite încadrate de un cerc de frunză la fel. Alături de uşă se află un buton de fildeş. Degarmon îl apasă şi un sunet de clopot răsună în interior. Uşa se deschide.

Domnişoara Fromsett poartă un capot peste pijama. În picioare are nişte papucei cu pompoane şi cu tocuri înalte. Părul îi e puţin în dezordine şi se vede că şi-a şters crema de noapte şi s-a machiat puţin.

O urmăm într-o încăpere mai curînd strîmtă, cu minunate oglinzi ovale şi cu fotolii de epocă, acoperite cu damasc albastru. Nimic nu seamănă a mobilă de serie. Se aşază pe o elegantă sofa şi aşteaptă liniştită ca unul dintre noi să înceapă vorba.

— Dînsul e locotenentul Degarmon de la poliţia din Bay City, zic eu. Îl căutăm pe domnul Kingsley. Nu e la el. Ne-am închipuit că e aici.

Ea răspunde fără să mă privească:

— E ceva urgent?

— Da, s-a întîmplat ceva.

— Ce?

Degarmon îi spune pe un ton brutal:

— Tot ceea ce dorim e să aflăm unde e Kingsley, păpuşico. N-avem timp să-ţi spunem poveşti.

Tînăra fată îl priveşte cu îndrăzneală. Pe urmă se întoarce spre mine şi îmi spune:

— Cred că aţi face mai bine dacă mi-aţi spune, domnule Marlowe.

— Am fost la Bay City să duc banii. Am întîlnit-o aşa cum fusese convenit. M-am dus apoi în apartamentul ei ca să-i vorbesc. Acolo un bărbat care era ascuns după o draperie m-a doborît. Nu am reuşit să-l identific. Cînd mi-am venit în fire am văzut că doamna Kingsley fusese omorîtă.

— Omorîtă?

— Da.

Îşi închide frumoşii săi ochi iar colţurile buzelor i se lasă în jos. Pe urmă se scoală în picioare tremurînd uşor şi se îndreaptă spre o măsuţă acoperită cu o placă de marmură şi cu picioare fine ca nişte ace. Ia o ţigară dintr-o cutiuţă de argint şi o aprinde privind fix la măsuţă. Scutură chibritul din ce în ce mai încet, pe urmă îl aruncă încă aprins într-o scrumieră. Se întoarce şi se propteşte cu spatele de măsuţă.

— Presupun că ar trebui să urlu sau să fac ceva asemănător, zice ea. Dar am senzaţia că nu simt nimic.

Degarmon intervine.

— Nu mai putem noi de ce simţi. Vrem să ştim doar unde e Kingsley. Ne poţi spune sau nu, dar, în ambele cazuri, lasă naibii tot teatrul ăsta. Hotărăşte-te odată!

Ea mă întreabă liniştită:

— Locotenentul face parte din poliţia din Bay City?

Dau din cap afirmativ. Atunci ea să întoarce spre el cu un dispreţ suveran.

— În acest caz, rosteşte ea, n-are ce căuta în oraşul nostru.

Degarmon o priveşte cu o ură feroce. Rîde batjocoritor şi străbate încăperea. Se cufundă într-un fotoliu jos şi adînc, îşi întinde picioarele lui gigantice şi îmi face un mic semn.

— O.K. Încearcă s-o convingi. Aş putea obţine tot ce vreau de la poliţiştii din Los Angeles, dar, pînă cînd le-aş explica, s-ar duce totul pe apa sîmbetei.

— Domnişoară Fromsett, dacă ştiţi unde se află domnul Kingsley, spuneţi-ne, vă rog. Trebuie neapărat să-l găsim.

— De ce? mă întreabă ea cu calm.

Degarmon îşi dă capul pe spate şi începe să rîdă.

— Păpuşica asta e delicioasă, se încîntă el. Crede poate că n-ar trebui să-i spunem respectivului domn de moartea soţiei lui.

Scot eşarfa din buzunar, o scutur ca s-o despăturesc şi i-o arăt.

— Asta a fost găsită în apartamentul unde s-a comis asasinatul. Mă gîndesc că poate o recunoşti.

Ea priveşte eşarfa, apoi se uită la mine, fără să se emoţioneze.

— Ar trebui să am încredere în dumneavoastră, domnule Marlowe. Dar dacă mă gîndesc bine n-aţi fost un detectiv prea drăguţ.

— Vă cer deplină încredere şi sper că o să mi-o acordaţi. În ceea ce priveşte cît de drăguţ am fost, să nu vă îndoiţi nici în ruptul capului.

— E minunat, declară Degarmon. Sînteţi un cuplu nemaipomenit. Vă mai lipseşte să executaţi şi cîteva acrobaţii... Dar pentru moment...

— A fost sugrumată, dezbrăcată şi zgîriată, zic eu.

— Derry n-ar fi făcut niciodată un astfel de lucru, îmi răspunde ea în linişte.

Degarmon ţistuie dispreţuitor.

— Nimeni nu ştie cum vor acţiona ceilalţi, păpuşico.

Ea nu-i acordă nici o privire. Fără să ridice vocea mă întreabă:

— Vreţi să ştiţi unde am plecat atunci cînd ne-am despărţit, dacă m-a adus acasă şi alte chestii asemănătoare?

— Da.

— Dacă ar fi venit cu mine, n-ar fi avut timpul să se ducă pînă acolo şi să o ucidă, nu-i aşa?

— E deja foarte important să ştiu asta.

— Nu m-a însoţit acasă, spune ea rostind vorbele rar. Am luat un taxi pe bulevardul Hollywood, la cinci minute după ce am plecat de la dumneavoastră. Nu l-am mai văzut de atunci şi mă gîndeam că s-a întors la el.

Degarmon rîde batjocoritor.

— De obicei, orice puicuţă încearcă să-i furnizeze un alibi cît mai minunat prietenului ei. Dar sînt tot felul de femei, nu-i aşa?

Domnişoara Fromsett îmi zice:

— Vroia să mă însoţească, dar nu era în drumul lui şi amîndoi eram foarte obosiţi.

— Deci, a avut timp la dispoziţie să ajungă la Bay City.

Ea scutură din cap.

— Nu ştiu. Nu-mi dau seama de cît timp i-ar fi trebuit. Nu-nţeleg cum i-a putut afla adresa.

Ochii ei negri mă privesc drept în ochi, întrebători, inchizitoriali.

Împăturesc eşarfa şi o vîr în buzunar.

— Am vrea să ştim unde se află acum.

— Nu am nici cea mai vagă idee.

Ochii ei au urmărit eşarfa atunci cînd am băgat-o la loc.

—Ziceţi că aţi fost lovit şi că aţi leşinat?

— Da. Cineva care era ascuns după o draperie m-a lovit. Ea îşi îndreptase pistolul spre mine şi eu încercam să i-l smulg. Acum nu mai e nici o îndoială. Ea l-a ucis pe Lavery.

Degarmon se scoală brusc în picioare.

— Ţi-ai construit un rol foarte drăguţ, bătrîne, dar asta nu serveşte la nimic. Ajunge.

— Aşteaptă o clipă, n-am terminat. Să presupunem că domnul Kingsley are ceva în cap, domnişoară Fromsett, ceva care îl frămîntă mult. Dovadă chiar înfăţişarea pe care o avea în seara asta. Să presupunem că el ştie în legătură cu această istorie mult mai multe decît ne putem da noi seama. Poate că a încercat să se ducă liniştit undeva şi caută să afle ce trebuie să facă. Nu credeţi?

Mă opresc din vorbă şi aştept pîndind cu coada ochiului la Degarmon care devine nerăbdător. După o vreme tînăra fată zice cu un glas fără timbru:

— El nici n-a fugit, nici nu s-a ascuns pentru că nu era nimic care să-l incite la asta. Poate că a vrut să-şi ia un răgaz ca să reflecteze puţin.

— Într-un loc cam ciudat; într-un hotel poate, îi răspund eu.

— Sau poate într-un loc şi mai liniştit decît aşa ceva.

Caut din ochi telefonul.

— E în dormitor, zice domnişoara Fromsett înţelegînd imediat ce doresc.

Cu Degarmon pe urmele mele străbat încăperea şi ajung la uşă. În dormitor se află un pat mare cu o singură pernă pe care se vede urma rotundă lăsată de un cap. Diverse obiecte strălucesc pe o măsuţă de toaletă, în dreptul unor oglinzi încastrate în zid. Telefonul e pe o noptieră lîngă pat.

Mă aşez pe marginea patului şi pipăi locul unde domnişoara Fromsett a pus capul. Ridic receptorul şi cer interurbanul. Cînd centralista îmi răspunde, îl cer urgent pe Jim Patton din Puma Point. Închid şi îmi aprind o ţigară.

Degarmon mă priveşte de sus, în picioare, cu picioarele desfăcute, brutal, neobosit şi gata mereu să fie nesuferit.

— Ce mai e şi asta? bombăne el.

— Aşteaptă şi o să vezi

— Cine se ocupă de acest caz?

— Întrebarea conţine şi răspunsul. Eu mă ocup. Dacă nu cumva preferi să fie poliţia din Los Angeles.

Telefonul sună.

— Fiţi gata să vorbiţi cu Puma Point.

La celălalt capăt al firului se aude vocea adormită a lui Patton.

— Da? Aici e Patton din Puma Point.

— Marlowe la aparat, din Los Angeles. Vă amintiţi...

— Desigur, fiule. Dar încă nu m-am dezmeticit bine.

— Faceţi-mi un serviciu, îi zic eu. Cu toate că n-aveţi nici un motiv s-o faceţi. Mergeţi sau trimiteţi pe cineva la Little Fawn Lake ca să vadă dacă Kingsley e acolo. Dar nu trebuie să vă arătaţi. Verificaţi dacă maşina îi este în faţa cabanei sau dacă se văd lumini. Şi aveţi grijă să nu dispară. Sunaţi-mă imediat ce puteţi să-mi daţi o ştire. Puteţi să-mi faceţi serviciul ăsta?

— N-am nici un motiv să-l împiedic să plece dacă are chef, îmi spune Patton.

— O să am cu mine un ofiţer de la poliţie din Bay City care vrea să-i pună întrebări în legătură cu o crimă. Nu cu cea de acolo, cu alta.

Liniştea se aşterne de-a lungul firului. Pe urmă Patton îmi zice:

— Sper că nu vrei să te amuzi pe seama mea, fiule?

— Nu. Sună-mă la Tunbridge 2722.

— Îmi trebuie cam jumătate de oră, mă informează el.

Pun receptorul la loc. Degarmon mă priveşte batjocoritor.

— Păpuşica ţi-a făcut un semn pe care nu l-am zărit.

Mă ridic de pe pat.

— Nu. Încerc să înţeleg starea de spirit a lui Kingsley. Nu e un ucigaş cu sînge rece. Chiar dacă a fost atunci turbat, acum s-a potolit. M-am gîndit că trebuie să se fi dus în locul cel mai liniştit şi mai retras pe care îl cunoaşte, ca să-şi refacă forţele. În cîteva ore se va preda poliţiei. Ar fi mult mai bine să dai de el mai înainte.

—Cu condiţia să nu-şi zboare creierii, zice cu răceală Degarmon. Indivizii de felul lui sînt în stare.

— Nu-l putem împiedica s-o facă înainte de a da de el.

— Evident.

Ne reîntoarcem în salon. Domnişoara Fromsett îşi bagă capul prin uşa bucătărioarei, ne spune că face cafea şi ne întreabă dacă dorim şi noi. Luăm deci cîte o ceaşcă de cafea, aşezaţi în cerc, la fel de în largul nostru ca şi cei care îşi însoţesc prietenii la gară.

Patton sună după douăzeci şi cinci de minute. Ne spune că la cabana lui Kingsley se văd lumini iar o maşină e parcată în apropiere.

XXXVI

Luăm micul dejun la Alhambra şi tot acolo fac plinul. Părăsim autostrada 70 şi începem să depăşim camioane. Maşina o conduc eu. Degarmon e aşezat într-un colţ, întunecat, cu mîinile înfundate în buzunare.

Mă simt obosit, sfîrşit de lipsa de somn şi numărul prea mare de emoţii.

Degarmon mestecă un chibrit în colţul gurii şi îmi zice aproape batjocoritor:

— Weber mi-a tras o săpuneală groaznică noaptea trecută.

Nu răspund nimic. Mă priveşte, pe urmă se uită aiurea. Îşi scoate mîna prin geamul lăsat.

— N-aş trăi în amărîtul ăsta de ţinut nici dacă mi s-ar da totul pe gratis. Aerul e uscat înainte chiar ca soarele să răsară.

După un moment îşi reia vorba:

— Soţia mea s-a înecat acolo sus. De cînd am aflat asta, nimic nu-mi mai iese. Văd roşu în faţa ochilor. Dacă aş putea pune mîna pe acest Chess...

— Ai fost destul de glumeţ atunci cînd ai lăsat-o să fugă după moartea doamnei Almore...

Privesc drept în faţa mea prin parbriz. Simt că îşi întoarce capul şi că mă scrutează. Nu ştiu ce se pregăteşte să taca cu miinile. Nu-mi dau seama nici ce moacă are. După un lung moment de tăcere începe să vorbească.

— Eşti niţel ţicnit sau ai avut o iluminare subită?

— Nu, zic eu, nu mai mult ca dumneata. Ştii foarte bine că Florence Almore nu s-a putut da jos din pat ca să se ducă în garaj. Ştii doar că a fost dusă în braţe pînă acolo. Ştii de asemenea că Talley a furat unul dintre pantofi, un pantof care n-a călcat niciodată pe un ciment plin de noroi. Ştii că Almore i-a făcut o injecţie soţiei sale în braţ la Condy şi că era o doză corectă de morfină şi nimic mai mult. Ştii că Almore nu şi-a ucis soţia cu morfină şi că, dacă ar fi vrut s-o omoare, acesta ar fi fost ultimul lucru pe care l-ar fi folosit. Dar ştii şi că altcineva a asasinat-o şi că Almore e cel care a transportat-o în garaj, destul de în viaţă ca să mai poată inhala oxid de carbon, dar medical la fel de moartă ca şi cum ar fi încetat să respire. Ştii toate astea.

Degarmon mă întreabă încet:

— Bătrîne, cum te-ai aranjat să rămîi în viaţă atît de mult timp?

Îi răspund:

— Neînghiţind toate glumele şi nelăsîndu-mă impresionat de cei care o fac pe durii. Numai un idiot ca Almore ar fi putut face ce a făcut el, numai un idiot şi un tip cuprins de panică şi care avea pe conştiinţă atîtea încît nu îndrăznea să le scoată la lumina zilei. Practic vorbind, el poate că este vinovat de crimă. Nu cred că lucrurile sînt foarte limpezi în acest sens. Bineînţeles, îi va fi foarte greu să demonstreze că ea era într-o asemenea stare încît nu mai putea să scape. Dar, adevărata vinovată e acea fată şi o ştii foarte bine.

Degarmon începe să rîdă. Un rîs nesuferit, nu numai lipsit de veselie, dar şi fără nici un rost.

Ajungem în Foothil Bulevard şi o cotim din nou spre est. Mie îmi pare că e încă răcoare. Dar Degarmon transpiră. Nu-şi poate scoate haina din cauza pistolului fixat la subsuoară.

— Această fată, Mildred Haviland, trăia cu Almore şi soţia lui Almore o ştia. Mildred a ameninţat-o. Ştiu asta de la părinţii ei. Mildred Haviland se pricepea la morfină şi ştia ce doză trebuie folosită. Ea se afla în casă împreună cu doamna Almore pe care trebuia s-o ducă la culcare. Era cea mai bună ocazie ca să umple o seringă cu patru sau cinci centimetri cubi de morfină şi să-i injecteze în acelaşi loc unde Almore o făcuse mai înainte o altă injecţie. Ea ar fi murit înainte de sosirea doctorului. Întreaga răspundere i-ar fi căzut în spate. Nimeni n-ar fi crezut că altcineva i-ar fi putut ucide soţia cu o injecţie. Nimeni, dacă nu era la curent cu ceea ce se întîmplase de fapt. Dumneata, dumneata în schimb erai la curent. Ar trebui să mi te-nchipui mai prost decît eşti ca să nu cred că ştiai totul. Ai protejat-o pe acea femeie. Încă o mai iubeai. Ai speriat-o ca să părăsească oraşul. Ai lăsat-o să plece pe această criminală. Atît de mult te ţinea în mînă. De ce ai mai venit s-o cauţi în munţi?

— De unde aş fi putut să ştiu unde s-o caut? mă întreabă el. Nu te-ar deranja să-mi găseşti o explicaţie la asta?

— Cîtuşi de puţin. Ea se săturase de Bill Chess, de beţiile lui, de mîniile lui şi de viaţa sa anostă. Dar ca să fugă i-ar fi trebuit bani. Şi s-a gîndit că e acum în siguranţă, că-l are la mînă pe Almore fără s-o pască nici un pericol. I-a scris atunci ca să-i trimită bani. Almore te-a trimis în munţi ca să stai de vorbă cu ea. Dar Mildred nu i-a spus lui Almore sub ce nume se ascunde şi nu i-a dat nici un amănunt despre noua sa existenţă. Nu aveai decît o fotografie veche şi obişnuitele dumitale maniere brutale, şi n-ai ajuns la nici un rezultat cu oamenii de pe aici.

Degarmon întreabă atunci cu o voce aspră:

— Cine ţi-a zis că ea a încercat să obţină bani de la Almore?

— Nimeni. Am încercat să văd ce se potrivea cel mai bine cu ceea ce se întîmplase. Dacă Lavery sau doamna Kingsley şi-ar fi dat seama cine e Muriel Chess şi te-ar fi informat, ai fi ştiut unde s-o găseşti şi i-ai fi ştiut şi numele. N-ai aflat însă nimic din toate astea. Prin urmare, am presupus atunci că i-a scris lui Almore.

— Bine, zice el în sfîrşit. Să uităm totul. Nimic nu mai are importanţă acum. Dacă sînt în găleată, asta e treaba mea. Dar aş face din nou la fel dacă ar fi s-o iau de la început.

— E în regulă, zic eu. N-am nici cea mai mică intenţie să bag pe cineva la apă. Nici chiar pe dumneata. Ţi-am povestit toate astea ca să nu încerci cumva să-i vîri lui Kingsley pe gît o crimă pe care n-a comis-o.

— De asta mi-ai povestit toate astea? întreabă el.

— Da.

— Credeam că ai făcut-o ca să mă sperii.

— Nu-mi mai pasă de dumneata, îl asigur eu. Cînd detest pe cineva, îl detest din toată inima, dar nu pentru multă vreme.

Străbatem acum un ţinut plin de vii. Puţin mai tîrziu, sosim la San Bernardino pe care îl lăsăm în urmă fără să ne oprim nici o clipă.

XXXVII

La Crestine, la 1500 de metri, soarele n-a început încă să dogorească. Ne oprim să bem ceva. Suindu-se din nou în maşină, Degarmon îşi scoate pistolul de sub braţ şi se uită la el.

— N-o să ai nevoie de ăsta, îi zic eu. Kingsley e voinic, dar nu e o brută.

El îşi încarcă arma bombănind. Nu ne mai spunem nimic. Nu mai avem ce să ne spunem. Străbatem kilometri de curbe de-a lungul prăpastiilor abrupte, mărginite de parapetele vopsite în alb şi, din loc în loc, de ziduri joase de pietre şi de lanţuri grele de fier. Urcăm printre stejari mari şi ajungem la acea altitudine de unde stejarii încep să dispară în timp ce pinii sînt din ce în ce mai înalţi. În sfîrşit, sosim la barajul, de la Puma Point.

Opresc maşina. Santinela îşi pune puşca pe umăr şi se apropie de portieră.

— Închideţi vă rog toate geamurile maşinii înainte de a traversa barajul.

Mă întorc ca să închid geamul din spatele meu. Degarmon nu se mişcă.

— Nu te zbuciuma, bătrîne. Sînt ofiţer de poliţie, zice el cu tactul său obişnuit.

Santinela îl priveşte fix, cu un aer impasibil.

— Închideţi toate geamurile, vă rog, repetă el pe acelaşi ton.

— Începi să ne enervezi, se răsteşte Degarmon.

— E un ordin, zice militarul. E un ordin şi nu eu l-am scris, papa! Închideţi geamurile.

— Presupune că ţi se ordonă să te arunci în lac, îl ia în rîs Degarmon.

Santinela zice:

— Poate că aş face-o... sînt lesne impresionabil.

Loveşte patul armei cu o mînă tăbăcită.

Degarmon se întoarce şi îşi închide geamul de pe partea sa. Trecem peste baraj. Se mai află o santinelă la mijloc şi alta la capăt. Prima le-a făcut probabil un semn. Ne privesc cum trecem şi ne supraveghează cu un aer deloc amical. Ne strecurăm printre stînci de granit şi străbatem cîmpuri de iarbă uscată unde pasc vaci. Pantalonii excentrici, şorturile şi eşarfele sînt aceleaşi ca şi ieri, aceeaşi briză uşoară suflă, soarele e auriu, cerul e albastru, acelaşi miros de pini, aceeaşi dulceaţă a verii în munţi mă întîmpină. Dar ziua de ieri parcă a fost acum o sută de ani şi s-a cristalizat în timp precum o muscă în chihlimbar.

Grilajul de la proprietatea lui Kingsley e deschis. Maşina lui Patton se află acolo, îndreptată în direcţia lacului, care de aici nu se vede.

Alături, şi întoarsă în sens invers, se află o maşină cu două locuri, veche şi în ruine. Înăuntru se zăreşte o pălărie de vînător de lei. Opresc maşina în spatele celei a lui Patton, opresc motorul şi mă dau jos. Andy coboară din maşina lui şi rămîne în picioare, privindu-ne nemişcat.

— Iată-l pe locotenentul Degarmon, de la poliţia din Bay City, anunţ eu.

Andy mă informează:

— Jim e pe aici. Vă aşteaptă. Nici n-a mîncat.

Ne continuăm drumul pe jos în timp ce Andy se caţără din nou în maşină. Mai încolo, drumul coboară spre micul lac albastru. De cealaltă parte, casa lui Kingsley pare pustie.

— Iată şi lacul.

Degarmon îl priveşte tăcut. Ridică greoi din umeri.

— Hai să-l căutăm pe ticălosul ăla, zice el simplu.

Mergem mai departe. Patton iese de după o stîncă. Poartă aceeaşi pălărie stetson, acelaşi pantalon kaki şi cămaşa kaki îi e închisă pînă sus.

— Sînt încîntat să vă văd, zice el. Se uită la Degarmon. Îi întinde mîna şi-i strînge lăboanţa aspră.

— Ultima oară cînd te-am văzut, locotenente, purtai alt nume. Cred că nu te-am primit prea bine. Îmi cer scuze. Dacă mă gîndesc bine, am ştiut de la început cine era în fotografie.

Degarmon dă din cap fără să răspundă.

— Poate că dacă n-o făceam pe prostul şi dacă aş fi jucat cinstit s-ar fi evitat multe încurcături, adaugă Patton. Poate că s-ar fi evitat o crimă. Nu prea mă simt în largul meu, însă nu sînt genul de om care să nu se simtă în largul său vreme prea îndelungată. Ce-ar fi să ne aşezăm o clipă şi să-mi spuneţi ce trebuie să facem?

Degarmon îl informează scurt:

— Soţia lui Kingsley a fost asasinată noaptea trecută la Bay City. Trebuie să-i vorbesc în legătură cu asta.

— Vrei să spui că e suspectat?

— Şi încă cum! bombăne Degarmon.

Patton se scarpină la gît şi priveşte lacul.

— Nu l-am zărit încă pe-afară. Cred că mai doarme. În dimineaţa asta, foarte devreme, am dat o raită în jurul cabanei. Am auzit un radio. Şi un zgomot ca atunci cînd un individ are de lucru cu o sticlă şi cu nişte pahare.

— Mergem imediat înăuntru.

— Ai un pistol, locotenente?

Degarmon se pipăie sub braţul stîng... Patton mă priveşte. Dau din cap: nu am pistol .

— Kingsley poate că are unul, îşi dă cu părerea Patton. Dar nu am chef de o încăierare aici cu pistoalele. N-ar fi prea bine pentru mine. Mai ales că nu stă în firea oamenilor de aici. Dumneata, locotenente, îmi faci impresia unui tip căruia nu-i trebuie prea mult ca să-şi arate arma.

— Sînt atît de iute cît trebuie, îl linişteşte Degarmon.

Patton se uită la Degarmon, se uită la mine, îl priveşte din nou pe primul.

— Încă n-am auzit prea multe ca să pot merge să-l văd, zice el cu încăpăţînare.

Ne aşezăm pe pămînt şi îi povestesc întreaga istorie. Ascultă cu atenţie fără să mişte. La sfîrşit îmi zice:

— Am impresia că ai un fel ciudat de a lucra pentru clienţii dumitale. Personal cred că amîndoi sînteţi prost informaţi. O să urc eu mai întîi acolo. Dacă Kingsley are un pistol, burta mea mare e o ţintă excelentă.

Ne ridicăm şi facem înconjurul lacului pe drumul cel mai lung. Sosind la ponton, îl întreb pe Patton:

— S-a făcut autopsia?

Patton dă din cap afirmativ.

— S-a înecat şi pace bună. Medicii zic că sînt absolut siguri că a murit înecată. Nu au descoperit nici lovituri de cuţit, nici gloanţe de revolver, nici fractură de craniu, nici nimic. Nu era un trup prea frumos de văzut în halul în care a fost pescuit.

Degarmon devine alb de furie.

— Cred că asta nu trebuia s-o spun, locotenente, adaugă Patton împăciuitor. E greu de înghiţit. Mai ales că o ştiai bine pe femeie.

Degarmon îi răspunde.

— Las-o baltă!

Sosim la cabana lui Kingsley. Urcăm pe trepte. Patton se apropie de uşă: nu e închisă. Apasă pe clanţă şi intrăm în cabană.

Kingsley e întins într-un fotoliu adînc, în apropiere de focul stins, cu ochii închişi. Un pahar aproape gol e pe o masă alături de el. În încăpere miroase a whisky. Lîngă sticlă e un platou plin cu chiştoace. Kingsley poartă un tricou. Faţa îi este roşie şi umflată. Sforăie şi mîinile îi atîrnă de fiecare parte a fotoliului iar degetele îi ating podeaua.

Patton înaintează cîţiva paşi. Îl priveşte lung şi în tăcere înainte de a deschide gura:

— Domnule Kingsley, zice el cu o voce liniştită, am vrea să stăm puţin de vorbă.

XXXVIII

Kingsley tresare. Deschide ochii şi ne priveşte fără să-şi schimbe poziţia. Îl scrutează pe Patton şi pe urmă pe mine. Ochii îi sînt mici dar la lumină îşi revin la mărimea normală. Începe să-şi frece faţa cu amîndouă mîinile.

— Dormeam, zice el. Am adormit acum vreo două ore, beat ca un porc, am impresia. În orice caz, mult mai beat decît îmi place să fiu.

Îşi lasă mîinile să cadă.

Patton face prezentările:

— Dînsul este locotenentul Degarmon de la poliţia din Bay City. Vrea să vă vorbească.

Kingsley se uită spre Degarmon şi apoi privirea i se fixează pe mine. Cînd începe să vorbească vocea lui pare a fi a unui om care a ţinut post.

— Deci i-ai lăsat să pună mîna pe ea?

— Aş fi vrut, zic eu, dar n-am mai putut.

Kingsley rămîne gînditor privindu-l pe Degarmon. Patton a lăsat uşa deschisă. Merge să ridice jaluzelele şi să deschidă fereastra din faţă. Pe urmă se întoarce şi îşi încrucişează mîinile pe burtă.

Degarmon se uită cu severitate la Kingsley:

— Soţia dumitale e moartă, Kingsley, zice el cu brutalitate, dacă nu cumva o ştii deja.

Kingsley îl examinează din cap pînă în picioare şi îşi umezeşte buzele.

— Nu pare zdruncinat, rosteşte Degarmon. Arată-i eşarfa.

Scot eşarfa şi o desfăşor. Degarmon o arată cu degetul.

— Îţi aparţine?

Kingsley aprobă şi îşi umezeşte buzele din nou.

— N-a fost înţelept s-o laşi în urma dumitale, remarcă Degarmon.

Kingsley îşi continuă vorba liniştit:

— Unde am lăsat-o?

— La Granada. Apartamentul 716, Strada Opt, Bay City. Asta îţi spune ceva?

În acest moment Kingsley îşi ridică încet privirea de jos şi se uită la mine.

— Acolo se afla? întreabă el.

Îi confirm.

— Nu vroia s-o însoţesc. Dar nu i-aş fi dat banii fără să-i fi vorbit. A recunoscut că l-a împuşcat pe Lavery. A scos un pistol şi a vrut să mă lichideze. Dar cineva a ieşit de după o perdea şi m-a lovit fără să-mi dau seama cine e. Cînd mi-am recăpătat cunoştinţa, era moartă.

Îi mai povestesc şi cum a fost omorîtă, ce i s-a făcut şi ce mi s-a făcut şi mie.

Nici un muşchi de pe chip nu i se clinteşte. Cînd termin de povestit îmi arată cu un gest vag în direcţia eşarfei.

— Ce are asta de-a face cu crima?

— Locotenentul socoteşte această eşarfă ca un indiciu că sînteţi bărbatul ascuns în apartament.

Kingsley cîntăreşte această afirmaţie. Nu pare să fie copleşit. Se afundă mai bine în fotoliu şi îşi pune capul pe spetează.

— Continuă, zice el. Presupun că ştiţi despre ce vorbiţi. Eu în orice caz nu mai înţeleg nimic.

— Foarte bine, fă-o pe cretinul, zice Degarmon. Să vedem la ce ajungi cu asta. Spune mai bine ce-ai făcut noaptea trecută după ce ţi-ai condus puicuţa acasă.

Kingsley îi răspunde pe un ton egal:

— Vorbeşti de domnişoara Fromsett? Nu am condus-o acasă. A luat un taxi. Iar eu, deşi aveam intenţia să mă întorc la mine, am preferat să vin aici. M-am gîndit că drumul, aerul nopţii şi liniştea îmi vor da puteri.

— Fără glumă... spune batjocoritor Degarmon. Mi-ai putea zice de ce erai dărîmat?

— De toate neplăcerile pe care le-am avut.

— Ei, drace! exclamă Degarmon, să-ţi sugrumi soţia şi să-i sfîşii pielea de pe burtă ţi-a cauzat atîtea neplăceri?

— Fiule, îi zice Patton, nu trebuie să spui astfel de vorbe. Nici n-ai furnizat dealtfel proba pe care să-ţi bazezi afirmaţiile.

— Nu, se înfurie Degarmon şi se întoarce spre el, dar această eşarfă? Ce e asta oare, moşule? Nu-i o probă?

— N-ai dovedit absolut nimic după cîte am auzit, îi răspunde Patton.

Degarmon îşi întoarce dezgustat privirea de la el. Îşi îndreaptă un deget spre Kingsley.

— Bănuiesc că nici n-ai călcat prin Bay City în ultima vreme.

— Nu. De ce aş fi făcut-o? Marlowe se ocupa de toate. Şi mă întreb de ce brodezi o întreagă istorie în jurul acestei eşarfe. Marlowe era cel care o purta.

Degarmon rămîne mut şi se face verde de mînie. Se întoarce încet spre mine şi mă aţinteşte cu privirea lui inexpresivă şi feroce.

— Nu mai înţeleg nimic, mîrîie el. Fără glumă, nu mai înţeleg nimic. Se pare că cineva îşi bate joc de mine, nu-i aşa? Cineva cam de felul dumitale?

— Am spus despre această eşarfă că se afla în apartament şi că l-am văzut pe domnul Kingsley purtînd-o la începutul serii. Asta-i tot ce mi-ai cerut să-ţi spun; aş mai fi putut adăuga că mai tîrziu mi-am pus-o eu la gît pentru ca femeia cu care trebuia să mă întîlnesc să mă poată recunoaşte.

Degarmon se îndepărtează de Kingsley şi merge să se sprijine de zid, de partea cealaltă a şemineului. Îşi prinde buza inferioară între degetul mare şi arătătorul de la mîna stîngă. Mîna lui dreaptă atîrnă pe lîngă el, cu degetele uşor crispate. Continui să vorbesc:

— Ţi-am spus că n-o văzusem pe doamna Kingsley decît într-o fotografie. Se înţelege că măcar unul dintre noi trebuia să poată să-l recunoască pe celălalt. Eşarfa a părut destul de bună ca semn de recunoaştere. De fapt, am mai văzut-o pe această femeie o dată. Nu ştiam asta atunci cînd m-am dus s-o întîlnesc şi n-am recunoscut-o imediat. Era doamna Fallbrook, îi zic lui Kingsley întorcîndu-mă spre el.

— Credeam că doamna Fallbrook e proprietăreasa, răspunde el rostind vorbele rar.

— E ceea ce mi-a zis atunci şi am crezut-o.

Ochii lui Degarmon par uşor rătăciţi. Îi povestesc istoria cu doamna Fallbrook, cu pălăria ei, cu manierele ei preţioase, cu pistolul gol pe care îl ţinea şi felul în care mi l-a dat. Cînd mă opresc din vorbă îmi zice cu prudenţă:

— Nu te-am auzit pomenind o vorbă despre toate astea lui Webber.

— Nu am avut cum. Nu doream să se ştie că mai fusesem în acea casă şi cu trei ore mai înainte şi că am vorbit mai întîi cu dommnul Kingsley înainte de a anunţa poliţia.

— Iată ceva care te va face şi mai apreciat în ochii ei, zice Degarmon cu un surîs glacial. Drace, ce tîmpit am fost! Cu cît îl plăteşti pe acest tip ca să te acopere, Kingsley?

— Tariful obişnuit plus cinci sute de dolari dacă poate să demonstreze că nu soţia mea l-a omorît pe Lavery, zice Kingsley distrat.

— Păcat că nu-i mai poate cîştiga, rîde batjocoritor Degarmon.

— Nu te grăbi. I-am şi cîştigat.

Tăcerea coboară în încăpere. Una din acele linişti plină de tensiune care ameninţă să explodeze ca un tunet. Dar nimic nu se întîmplă. Liniştea rămîne materială şi palpabilă ca un zid. Kingsley se agită în fotoliu.

— Nimeni nu ştie mai bine decît dumneata, Degarmon, zic eu.

Chipul lui Patton e la fel de expresiv ca un buştean. Se uită cu atenţie la un punct aflat între ochii mei, dar nu ca şi cum ar fi ceva real în toată încăperea asta. Nu, mai curînd ca şi cum ar privi foarte departe, de exemplu un munte dincolo de vale. După încă un moment de tăcere care pare nesfîrşit Degarmon zice sigur pe el:

— De ce aş şti? Nu ştiu nimic despre soţia lui Kingsley. Am văzut-o pentru prima oară noaptea trecută.

Închide pe jumătate ochii şi mă pîndeşte. Ştie perfect ce o să spun. Vorbesc totuşi.

— Şi nu ai văzut-o nici în noaptea trecută pentru că ea e moartă de o lună. Pentru că ea a fost găsită înecată în Little Fawn Lake. Pentru că femeia al cărei cadavru l-ai văzut la Granada era al lui Mildred Haviland, adică al lui

Muriel Chess. Şi pentru că doamna Kingsley era moartă de o lună cînd a fost ucis Lavery, inseamnă că nu doamna Kingsley l-a omorit!

Kingsley apucă strîns braţele fotoliului dar nu suflă o vorbă.

XXXIX

În încăpere se aşterne din nou o linişte grea pe care Patton o intrerupe întrebîndu-mă cu glasul lui care rosteşte vorbele rar şi le pronunţă bine:

— E mai curînd o afirmaţie ciudată, nu crezi? Îţi închipui că Bill Chess nu şi-ar fi recunoscut propria lui soţie?

— După ce a stat o lună în apă? Cu bijuteriile şi hainele soţiei lui? Cu un păr blond ca şi cel al soţiei lui şi cu un chip greu de recunoscut? De ce ar fi avut cea mai mică îndoială? Ea îi lăsase o scrisoare care putea fi foarte bine interpretată şi ca scrisoarea unei sinucigaşe. Se certaseră. Ea plecase. Hainele şi maşina dispăruseră. Chess n-avea nici o idee de locul unde se află soţia lui. Şi iată că un cadavru urcă la suprafaţă îmbrăcat în hainele lui Muriel Chess. O femeie blondă, de o talie aproape la fel. Fireşte că erau şi deosebiri; s-ar fi descoperit dacă cineva ar fi bănuit substituirea. Dar nu era nici un motiv să bănuieşti aşa ceva. Chrystal Kingsley era în viaţă şi plecase cu Lavery, îşi lăsase maşina la San Bernardino, trimisese din El Paso o telegramă soţului. Bill Chess nu s-a gîndit la ea nici o clipă. Doamna Kingsley nu făcea parte din această poveste. Nu exista nici un motiv să fie amestecată.

Patton intervine:

— Trebuia să mă fi gîndit eu însumi. Dar într-un asemenea caz aş fi alungat imediat o astfel de idee la fel de repede pe cît de iute mi-ar fi venit. E o idee într-adevăr mult prea ciudată.

— La prima vedere, da. Dar numai la prima vedere. Să ne închipuim că trupul n-ar fi urcat la suprafaţă mai înainte de un an, că n-ar fi urcat deloc, dacă nu cumva s-ar fi dragat lacul special pentru asta; Muriel Chess plecase şi nimeni nu avea să-şi piardă timpul s-o caute. Poate că nici n-am fi auzit vorbindu-se de ea. Altul era cazul doamnei Kingsley. Ea avea bani, relaţii şi un soţ îngrijorat. Trebuia să fie căutată şi chiar s-a şi pornit în căutarea ei. Dar nu imediat. Ar fi putut trece luni mai înainte ca să se descopere ceva. Lacul putea fi dragat, dar dacă urmărindu-i traseul ne-am fi închipuit că într-adevăr ea a părăsit San Bernardino şi a luat trenul spre est, atunci lacul putea să nu mai fie niciodată dragat. Şi chiar dacă ar fi fost dragat şi cadavrul ar fi fost descoperit, erau mai multe şanse să nu mai poată fi identificat niciodată. Bill Chess a fost arestat sub acuzaţia de a-şi fi omorît soţia. După părerea mea, ar fi fost declarat vinovat. Crystal Kingsley era de negăsit şi misterul ar fi rămas de nepătruns. Ne-am fi putut gîndi la un moment dat că i s-a întîmplat ceva şi că nu mai este în viaţă. Dar nimeni n-ar fi ştiut nici unde, nici ce s-a întîmplat. Fără Lavery nici n-am mai fi avut despre ce vorbi acum. Lavery e cheia întregii istorii. Se află la hotel Prescott, în San Bernardino, în noaptea cînd Crystal Kingsley se presupune că a părăsit cabana. El a întîlnit din întîmplare o femeie care avea maşina lui Crystal Kingsley şi îi purta hainele. Fireşte, o cunoaşte pe femeie. Dar nu are cum să ştie că e ceva necurat la mijloc. Putea să ştie doar că a întîlnit-o pe Muriel Chess. Muriel s-a îngrijit de rest.

Mă opresc şi aştept ca să mă întrebe careva ceva. Nici unul nu deschide gura. Patton nu mişcă pe scaunul lui, cu mîinile lui grase şi lipsite de păr încrucişate pe pîntec. Kingsley stă întins în fotoliu, nemişcat, cu ochii pe jumătate închişi. Degarmon reazimă în continuare zidul lîngă şemineu, ţeapăn, palid şi rece. Un tip solid şi sever ale cărui gînduri rămîn de nepătruns.

— Muriel Chess i-a luat locul lui Crystal Kingsley pentru că a omorît-o. E la mintea cocoşului. Să analizăm mai îndeaproape lucrurile. Ştim ce fel de femeie era. Mai comisese un omor înainte de a se căsători cu Bill Chess. Fusese infirmiera doctorului Almore şi iubita lui şi a ucis-o pe soţia lui Almore atît de abil încît doctorul a fost obligat să-i servească drept paravan. Muriel mai fusese măritată cu un ofiţer de poliţie din Bay City, un individ destul de mălăieţ şi el ca să-i servească drept acoperire.

Ea îi omoară pe toţi cei care i se pun de-a curmezişul şi soţia lui Kingsley i s-a pus. N-am intenţia să vorbesc despre asta, dar acum nu mai are importanţă. Crystal Kingsley făcea şi ea la rîndul ei pe bărbaţi să joace cum dorea. Ea l-a făcut să joace cum a vrut şi pe Bill, dar soţia lui Bill Chess nu era o fată care să înghită o astfel de pilulă cu un surîs. În plus, se plictisea de moarte aici — şi asta e de înţeles — şi dorea să plece. Dar pentru asta i-ar fi trebuit bani. A încercat să obţină de la Almore şi de aceea Degarmon a venit în căutarea ei. Atunci ea s-a cam speriat. Degarmon e un bărbat cu care nu poţi să fii niciodată sigur, nu-i aşa Degarmon?

Degarmon rîşciie podeaua cu piciorul.

— Groapa pe care o sapi te va înghiţi, bătrîne. Spune-ţi mai departe istoria cît mai ai timp.

— Mildred Haviland nu era obligată să ia maşina, hainele şi actele doamnei Kingsley, dar asta i-ar fi înlesnit fuga. Banii pe care îi avea Crystal trebuie s-o fi ajutat mult, mai ales că domnul Kingsley afirmă că soţia lui umbla întotdeauna cu mulţi bani în poşetă. Trebuia să aibă asupra ei şi bijuterii pe care Muriel le-ar fi putut vinde în caz de forţă majoră. Totul făcea această crimă deosebit de utilă. Iată deci mobilul: să vedem însă cum s-au petrecut lucrurile.

Ocazia de a o omorî apare la momentul potrivit. Muriel se ceartă cu Bill Chess şi acesta pleacă să-şi înece mîhnirea în băutură. Ea îşi ştie bine bărbatul şi cît de tare se poate îmbăta şi cît timp va rămîne la cîrciumă. Muriel are nevoie de timp. Trebuie să se asigure că are timp la dispoziţie, altfel totul se năruie. Trebuie să-şi facă bagajele, să le pună în maşină şi să le ducă la Coon Lake ca să le ascundă acolo, ca să pară că a plecat de acasă. Trebuie să revină la cabană, s-o omoare pe Crystal Kingsley, să-i îmbrace hainele, s-o îmbrace cu propriile ei haine şi s-o arunce în lac. Toate astea cer timp. În ceea ce priveşte crima, îmi imaginez că a îmbătat-o sau a lovit-o şi apoi a înecat-o în baie. Simplu şi logic. Era infirmieră şi ştia să mînuiască un corp. Înota foarte bine — Bill Chess mi-a spus-o — iar un cadavru se cufundă uşor. E destul să-l porţi pînă la un loc adînc. E un fleac pentru o femeie care ştie să înoate. După asta, se îmbracă în hainele lui Crystal Kingsley, ia lucruri de-ale ei în portbagaj, se urcă în maşină şi pleacă. La San Bernardino îl întîlneşte pe Lavery. Acesta o cunoaşte sub numele de Muriel Chess. Nu există nici un motiv să bănuim că el a cunoscut-o şi sub un alt nume. Probabil că a şi văzut-o pe aici şi era fără îndoială gata să vină din nou sus cînd a întîlnit-o. Ea n-avea nici un chef să-l lase să urce aici. E drept, n-ar fi găsit decît o cabană închisă, dar ar fi putut vorbi cu Bill Chess şi cu nici un preţ, după planul său, nu trebuia ca Bill Chess să ştie că într-adevăr ea a plecat din Little Fawn Lake. Dacă ar fi fost descoperit cadavrul, el n-ar mai fi declarat că e al soţiei lui. Aşa că ea îl agaţă imediat pe Lavery, ceea ce nu trebuie să fi fost prea greu. E o pradă uşoară pentru o fată ca Mildred Haviland. Se culcă deci cu el şi îl ia în voiaj. Îl duce la El Paso şi de acolo trimite o telegramă. Pînă la urmă se întorc împreună la Bay City . Nu avea încotro. Lavery vrea să se ducă la el acasă, dar ea nu poate să-l lase să se îndepărteze prea mult. Lavery e un pericol pentru ea. Numai el poate distruge toate indiciile privind plecarea doamnei Kingsley. Cînd cercetările vor începe, ele vor fi îndreptate obligatoriu şi spre Lavery. Din acea clipă viaţa lui Lavery nu mai valorează un ban. Imediat ce a început ancheta mea, Lavery a fost omorît, în aceeaşi noapte care a urmat convorbirii mele cu el. Totul e perfect pînă aici, în afară de întoarcerea femeii în dimineaţa următoare. Ăsta e un lucru pe care-l fac se pare toţi ucigaşii. Mi-a declarat că Lavery i-a luat toţi banii, dar eu nu cred. Cred mai curînd că s-a gîndit că Levery o fi ascunzînd bani pe undeva sau că era mult mai bine să se mai asigure încă o dată că totul e în ordine. Totul e posibil. Ea s-a întors deci la Lavery acasă, eu am găsit-o şi mi-a jucat o comedie de am rămas cu gura căscată.

— Dar cine a omorît-o, fiule? mă întreabă Patton. Am impresia că nu Kingsley e candidatul tău.

Îl privesc pe Kingsley şi îi zic:

— Domnişoara Fromesett a crezut că vorbeşte cu soţia dumneavoastră?

— Tot ce mi-a zis e că părea foarte schimbată şi potolită. N-am avut nici o bănuială. N-am avut nici cînd am urcat aici. În această noapte, cînd am intrat în cabană, am simţit însă că nu e ceva în regulă. Totul era prea curat, prea bine aranjat. Crystal nu lăsa lucrurile niciodată aşa. Trebuiau să fie haine aruncate prin casă, chiştoace zvîrlite pretutindeni, sticle împrăştiate. Trebuiau să fie farfurii murdare, furnici şi muşte. M-am gîndit o clipă că soţia lui Bill a venit să facă ordine pe-aici. Pe urmă mi-am adus aminte că în ziua aceea nu putea s-o facă, se certase cu Bill şi ea fusese asasinată sau se sinucisese. M-am gîndit la toate astea destul de confuz, şi nu pretind că am ajuns la vreo concluzie.

Patton se ridică de pe scaun şi se duce sub verandă. Revine şi îşi şterge buzele cu batista. Se uită gînditor la Degarmon. Acesta stă în continuare sprijinit de zid, ţeapăn şi drept ca un om de piatră. Mîna lui dreaptă atîrnă de-a lungul coapsei cu degetele uşor crispate. Patton observă:

— Nu cred că am auzit încă numele celui care a omorît-o pe Muriel. E prezent oare la spectacol sau mai trebuie să-l căutăm?

Îi răspund:

— E cineva care credea că ea merită să fie omorîtă, care o iubea şi o ura, cineva care avea totuşi în vine sînge de poliţist ca să n-o mai lase să-i scape încă o dată după ce comisese încă o crimă, şi totuşi nu destul de poliţist ca s-o aresteze. Cineva ca Degarmon.

XXXX

Degarmon îşi îndreaptă şi mai mult spatele cu un surîs de gheaţă. Mîna lui dreaptă face o mişcare bruscă şi precisă şi scoate un pistol. Îl lasă cu nonşalanţă îndreptat spre podea în faţa lui. Îmi vorbeşte fără să mă privească.

— Nu ai pistol, zice el. Patton îl are pe-al lui, dar nu cred că poate să-l scoată atît de repede ca să merite efortul. Poate că vrei să-ţi şi dovedeşti afirmaţia? Sau asta te deranjează, Marlowe.

— O mică probă există. Nu mare lucru, dar face banii. Persoana ascunsă în spatele draperiei verzi de la hotelul Granada a stat liniştită timp de o jumătate de oră. Aşa cum numai un poliţist poate s-o facă. Această persoană avea un baston. Această persoană ştia că sînt lovit la ceafă fără să se fi uitat la capul meu. Aminteşte-ţi, i-ai spus-o lui Basduc. Această persoană ştia şi că moarta a fost lovită de asemenea cu un baston cu toate că în aparenţă nu se vedea nimic şi că nu avusese timp s-o examineze pe îndelete ca să-şi fi putut da seama. Această persoană a dezbrăcat-o şi a sfîşiat-o cu unghiile cu acea ură sadică a unui bărbat ca tine căruia o femeie i-a făcut viaţa un iad. Această persoană mai are încă sînge şi fragmente de piele pe sub unghii, destule ca să dea de lucru unui chimist. Pariez că n-ai curajul să-l laşi pe Patton să se uite la unghiile de la mîna ta dreaptă, Degarmon.

Degarmon ridică pistolul şi surîde. Un surîs de mort.

— Şi cum aş fi putut da de ea? întrebă el.

— Almore a văzut-o ieşind din casa lui Lavery sau intrînd acolo. Asta l-a făcut nervos şi iată de ce te-a chemat atunci cînd m-a zărit rătăcind prin împrejurimi. Cum ai urmărit-o pînă la apartament, nu ştiu exact. Dar nu văd nici o greutate în asta. E o treabă banală pentru un poliţist.

Degarmon aprobă şi rămîne o clipă tăcut să se gîndească. Chipul îi este dur, dar lucirea metalică a ochilor e aproape ironică.

— Eu o să plec, zice el în sfîrşit, poate că nu prea departe, dar fără ca un pîrlit de poliţist să pună gheara pe mine. E vreo obiecţie?

— Asta nu se poate, fiule, zice Patton. Ştii că trebuie să te arestez. Nu există o probă suficientă dar nu te pot lăsa să pleci.

— Eşti o ţintă minunată, Patton, şi eu sînt un bun trăgător. Cum vrei să mă arestezi?

— Încerc să-mi închipui, răspunde Patton scărpinîndu-se în cap şi dîndu-şi pălăria pe ceafă. Dar nu reuşesc. N-am chef să-mi dai cep la burtă. Dar nici nu pot să te las să-ţi baţi joc de mine în propriul meu district.

— Lasă-l să plece, zic eu. Nu poate să iasă dintre munţi. De aceea l-am şi adus aici.

— Cineva poate fi rănit încercînd să pună mîna pe el şi asta n-ar fi drept. Dacă e vreunul care trebuie să se expună, ei bine, acela sînt eu!

Degarmon rîde batjocoritor.

— Eşti un băiat de treabă, Patton. Priveşte, îmi pun pistolul în toc şi vom porni de la zero. Sînt destul de puternic şi aşa.

Îşi pune pistolul la loc şi rămîne nemişcat, cu mîinile atîrnînd, cu bărbia puţin înainte, uitîndu-se cu atenţie la Patton.

Acesta dă uşor din fălci, cu ochii săi limpezi în ochii arzători ai lui Degarmon.

— Eu stau jos, zise el jenat, şi nici nu sînt atît de iute ca tine, orice aş face. Şi n-am nici un chef să am aerul că sînt speriat. (Mă priveşte cu tristeţe.) De ce naiba l-ai adus aici? În definitiv, nu-i treaba mea. Acum, uite în ce încurcătură m-ai vîrît!

Degarmon îşi dă capul pe spate şi începe să rîdă. În timp ce rîde mîna lui dreaptă ţîşneşte după pistol. Nu-l văd pe Patton făcînd nici cea mai mică mişcare. Încăperea răsună însă de zgomotul vechiului său Colt. Braţul lui Degarmon e violent aruncat în lături şi greul său Smith and Wesson e smuls din mîna lui, se izbeşte de zid şi cade pe podea. Degarmon îşi scutură mîna dreaptă înţepenită şi o priveşte încremenit de uimire.

Patton se ridică încet. Se apropie de pistol şi îl împinge cu o lovitură de picior sub un fotoliu. Îl priveşte cu tristeţe pe Degarmon. Acesta îşi linge sîngele care îi curge pe mînă.

— Mi-ai dat o şansă. Nu trebuia niciodată să-mi dai o şansă. Trag cu pistolul cu mult înainte ca tu să fi văzut lumina zilei, fiule.

Degarmon vrea să se îndrepte spre uşă.

— Nu face aşa ceva, îl sfătuieşte Patton.

Degarmon ajunge la uşă şi o împinge. Se întoarce spre Patton. Chipul lui e foarte palid.

— Plec de aici. Nu aveţi decît un mijloc ca să mă arestaţi. La revedere, moşule!

Patton nu se clinteşte nici un pas. Degarmon iese. Paşii lui răsună greoi pe sub verandă, apoi pe trepte. Mă duc la fereastră şi privesc. Patton încă nu s-a mişcat.

— Trece peste dig, îi zic eu lui Patton. Andy are un pistol?

— Nu cred că s-ar folosi de el chiar dacă ar avea, declară Patton liniştit. N-ar fi avut, dacă nu-mi dădea o şansă. Trebuie să i-o înapoiez.

— E totuşi un ucigaş, zic eu.

— Nu-i genul obişnuit de ucigaş. Ţi-ai încuiat maşina?

Îi fac semn că da.

— Andy vine din partea cealaltă a digului, zice Patton cu tristeţe.

— La naiba!

Îl privesc pe Kingsley. Îşi ţine capul între mîini şi se uită în podea. Mă întorc la fereastră. Degarmon nu se mai vede. Andy e acum la jumătatea drumului. Se apropie încet, privind din cînd în cînd peste umăr. Se aude de departe zgomotul unei maşini care porneşte. Andy priveşte spre cabană, pe urmă se întoarce şi începe să alerge de-a lungul digului.

Zgomotul motorului se îndepărtează. Cînd încetează complet, Patton se întoarce spre mine.

— Ei bine, zice el, cel mai bun lucru pe care îl avem de făcut e să ne întoarcem la birou şi să dăm nişte telefoane.

Kingsley se ridică brusc şi merge în bucătărie. Revine cu o sticlă de whisky. Îşi toarnă un pahar plin pe care îl bea în picioare. Îşi salută paharul gol cu mîna şi apoi, cu paşi grei, iese din încăpere. Aud arcurile unui pat scîrţîind.

Patton şi cu mine ieşim din cabană fără să rostim nici un cuvînt.

XLI

Patton tocmai termină cu telefoanele prin care ceruse să se ridice baraje de poliţie pe toate drumurile, cînd ne sună un sergent de la postul de gardă de la Puma Lake. Ne suim în maşina lui Patton. Andy conduce cu toată viteza pe drumul care străbate satul şi înconjoară lacul pînă la marele baraj. Ni se face semn să trecem şi îl întîlnim pe sergentul care ne aşteaptă într-un Jeep în faţa unei barăci.

Sergentul ridică mîna: Jepp-ul o porneşte şi noi îl urmăm la cîteva sute de metri. Cîţiva soldaţi aşezaţi pe marginea canionului privesc în jos. Mai multe maşini sînt oprite şi în jurul militarilor se îmbulzeşte lumea. Coborîm din maşină şi ne ţinem după sergent.

— Tipul nu s-a oprit în dreptul primei santinele, ne povesteşte sergentul. (I se ghiceşte în glas amărăciunea.) Pur şi simplu a aruncat-o în aer. A doua abia a avut timpul să se dea la o parte. Ultima a avut destulă vreme ca să-l someze să oprească. N-a vrut.

Sergentul mestecă chewing-gum şi se apleacă pentru a privi în fundul prăpastiei.

— În astfel de cazuri avem ordin să tragem. Santinela a tras. (Ne arată deschizătura prin parapet.) Pe aici s-a prăbuşit.

La treizeci de metri mai jos, în fundul prăpastiei, o mică maşină e strivită de un enorm bloc de granit. Trei soldaţi au coborît acolo şi încearcă să mişte din loc maşina ca să poată scoate ce e dedesubt.

Tot ce-a mai rămas dintr-on om.

Versiune în limba română
de George Arion

Ilustraţie de Vasile OLAC

Redactor şef al publicaţiilor Flacără
ADRIAN PĂUNESCU

De realizarea ALMANAHULUI FLACĂRA 1983, s-au ingrijit:
NICOLAE ARSENIE, redactor şef adjunct
DAN BÎRLĂDEANU, secretar responsabil

Coperta 3 : fotografie de A. MIHAILOPOL ■
Coperţile — grafică de V. OLAC ■ Reproduceri color de VICTOR RĂDULESCU ■

Lei 30

Tiparul executat sub comanda nr. 20 329 la Combinatul Poligrafic „CASA SCINTEII"
Bucuresti — R.S.R.

UNIVERSITATEA CRAIOVA, CAMPIOANA UNEI MARI IUBIRI,

Cea mai bună și mai îndrăgită echipă de fotbal a României

ALMANAH
flacara
1983

Universitatea Craiova a fost, și in 1982, echipa de fotbal care ne-a adus cele mai mari bucurii. După ce mulți dintre jucătorii olteni au contribuit, in cadrul naționalei, la realizarea acelui memorabil 0–0 de la Florența, Universitatea a izbutit calificarea in turul 4 al Cupei U.E.F.A., „victimele" ei numindu-se Fiorentina, Shamrock Rovers și Bordeaux. Ii urăm „campioanei unei mari iubiri" să aibă, in primăvară, satisfacții și mai depline, care să răsplătească talentul și seriozitatea jucătorilor ei, ca și fidelitatea miilor și miilor de suporteri.